مسائلِ ترجمہ

مىڭ بىر كېچە

1

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ألف ليلة وليلة

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئەرشىدىن تاتلىق
مەسئۇل تەھرىرى: ئىمىن تۇرسۇن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

21 ـ بەتكە

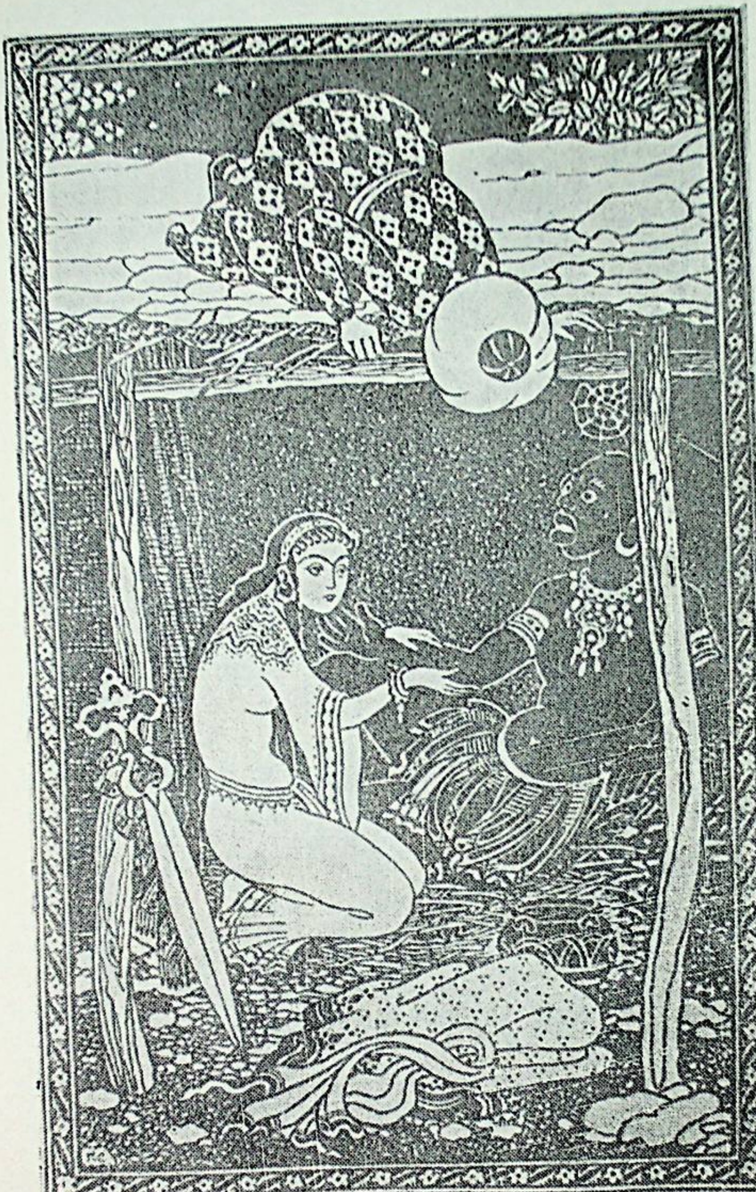

76 ـ بەتكە

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

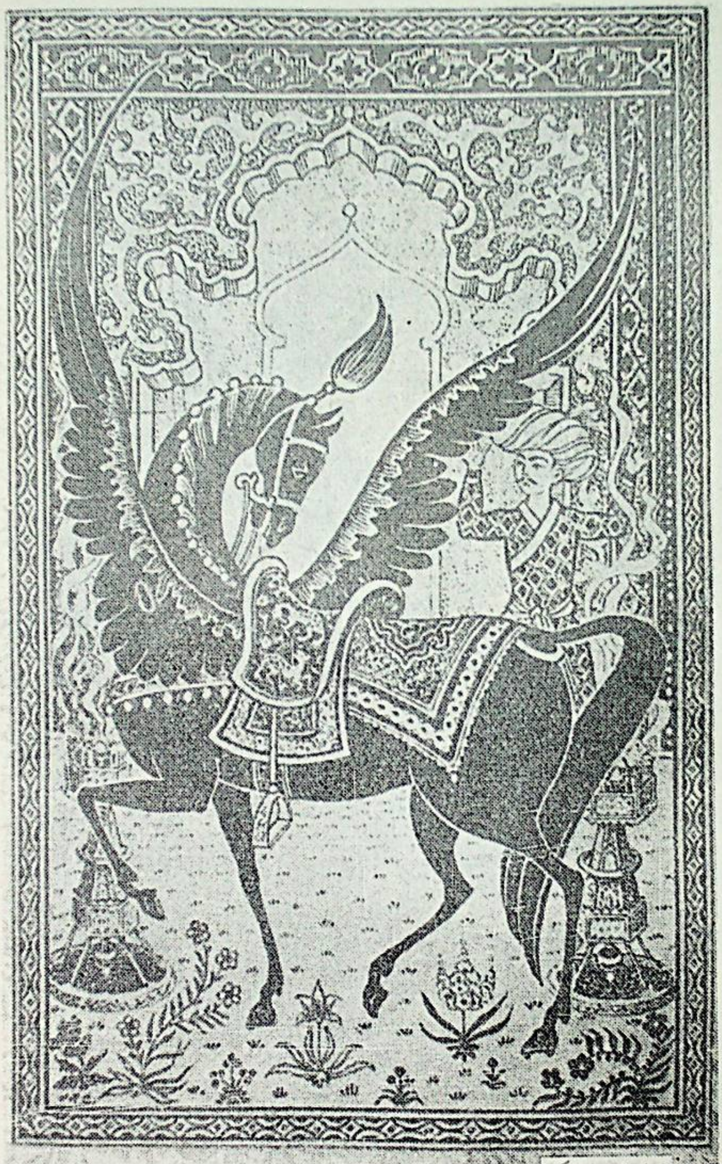

145 - بەتكە

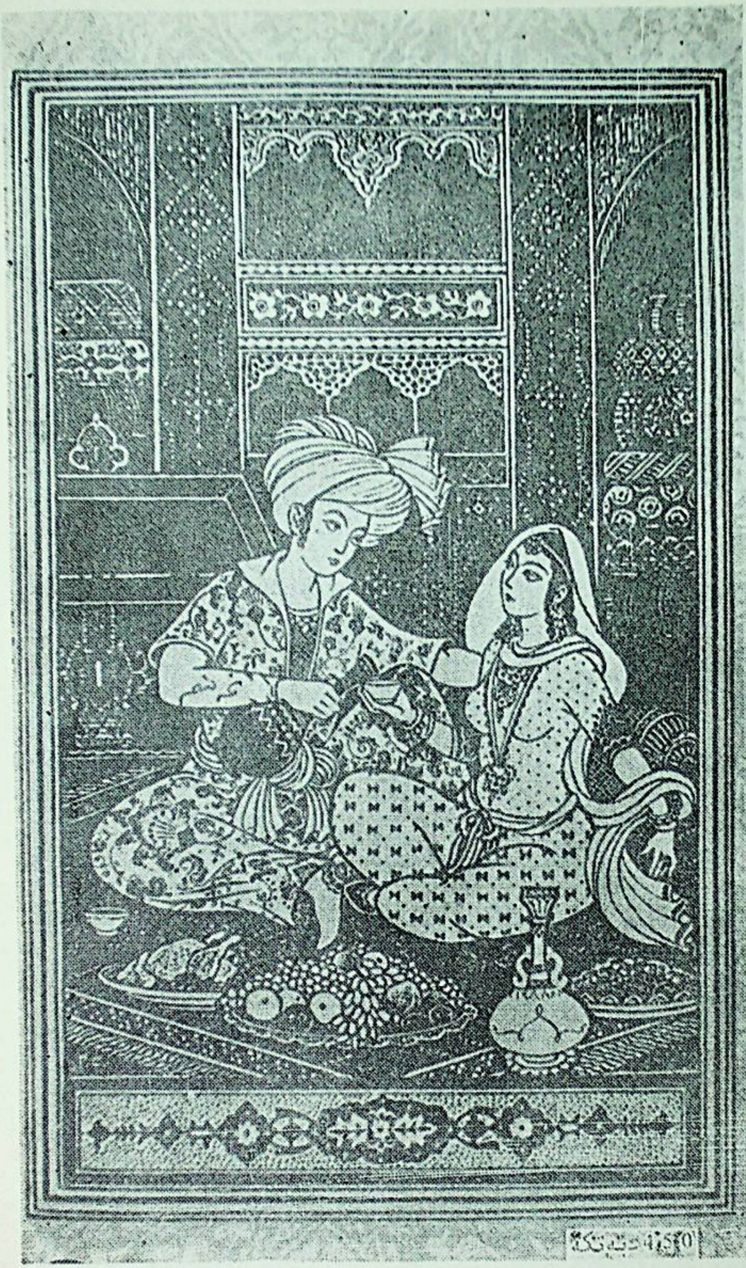

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

مۇندەرىجە

شەھرىيار ۋە شاھزامان ھېكايىسى 1
دېخاننىڭ ھېكايىسى 14
باي بىلەن جىن ھېكايىسى (1 - كېچە) 22
كېيىكلىك بىرىنچى بوۋاينىڭ ھېكايىسى (1—2 -كېچە) 27
بىر جۈپ ئىت يېتىلىگەن بوۋاينىڭ ھېكايىسى (2 - كېچە) ... 33
خېچىرلىق بوۋاينىڭ ھېكايىسى (2 - كېچە) 37
بېلىقچى بىلەن دىۋە ھېكايىسى (3 — 4- كېچە) 40
يۇنان شاھ بىلەن ئۇنىڭ ۋەزىرى ۋە ھېكىم رويانىنىڭ
ۋەقەسى (4 - كېچە) 48
شاھ سىندىباد ھېكايىسى (5 - كېچە) 55
ھىلىگەر ۋەزىر ھېكايىسى (5 — 7 - كېچە) 58
جادۇ قىلىنغان شاھزادە ھېكايىسى (7 — 9 - كېچە) ... 76
ھامال بىلەن باغدادلىق ئۈچ چوكاننىڭ ھېكايىسى
(9 — 11 - كېچە) 90
بىرىنچى قەلەندەرنىڭ ھېكايىسى (11 — 12 - كېچە) ... 112
ئىككىنچى قەلەندەرنىڭ ھېكايىسى (12 — 14 -كېچە) ... 120
ئۈچىنچى قەلەندەرنىڭ ھېكايىسى (14—15-كېچە) ... 143
باغدادلىق بىرىنچى چوكاننىڭ ھېكايىسى (16 — 17 -
كېچە) 151
باغدادلىق ئىككىنچى چوكاننىڭ ھېكايىسى (17—18-
كېچە) 161

ئۈچ بىھى ھېكايىسى (18—19 - كېچە) 175

نۇرىددىن بىلەن ئاكىسى شەمسىددىننىڭ ھېكايىسى (19—24 - كېچە) 188

ماشىنىچى، دوك، جوھۇد، ئاشپەز، نىسارالارنىڭ ھېكايىلىرى (24—25 - كېچە) 251

نىسارانىڭ ھېكايىسى (25—27 - كېچە) 260

ئاشپەزنىڭ ھېكايىسى (27—28 - كېچە) 279

جوھۇد تېۋىپنىڭ ھېكايىسى (27—28 - كېچە) 290

ماشىنىچىنىڭ ھېكايىسى (28—30 - كېچە) 302

سەتىراچىنىڭ ھېكايىسى (30 - كېچە) 322

سەتىراچىنىڭ بىرىنچى ئۆكىسى (30 - كېچە) 325

سەتىراچىنىڭ ئىككىنچى ئۆكىسى (30—31 - كېچە) 332

سەتىراچىنىڭ ئۈچىنچى ئۆكىسى (31 - كېچە) 338

سەتىراچىنىڭ تۆتىنچى ئۆكىسى (31 - كېچە) 343

سەتىراچىنىڭ بەشىنچى ئۆكىسى (31—32 - كېچە) 348

سەتىراچىنىڭ ئالتىنچى ئۆكىسى (32 - كېچە) 362

ئىككى ۋەزىر بىلەن ئەنىسۇلجەلىس ھېكايىسى (32—37 -كېچە) 374

سودىگەر ئايۇپنىڭ ئوغلى غەنىمنىڭ ھېكايىسى (37—45 - كېچە) 451

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

نەشرىياتتىن

«مىڭ بىر كېچە» ياكى «ئەلىف لەيلە ۋە لەيلە» چۆچەكلىرى ئۇزاق ئۆتمۈشنىڭ ئاجايىپ ۋەقەلىرىنى يۇقىرى بەدىي ماھارەت بىلەن تەسۋىرلەپ بېرىدىغان ئەسەر، داڭلىق ئېغىز ئەدەبىياتىنىڭ نەمۇنىلىرىدىن بىرى. بۇ — ئاساسەن قەدىمقى زاماندىكى شەرق پادىشالىرىدىن بىرى شەھرىيار ۋە ئۇنىڭ خانىشى شەھرىزاد بىلەن مۇناسىۋەتلىك چۆچەكلەر يىغىندىسى. شەھرىيار ھەسەتخور، زالىم پادىشا بولۇپ، ھەر ئاخشىمى بىر خوتۇن ئالىدۇ-دە، تاڭ ئاتقاندا ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ. ئۇنىڭ ۋەزىرىنىڭ قىزى شەھرىزاد باشقا قىزلارنى بۇ زالىمنىڭ زۇلمىدىن قۇتقۇزۇپ قېلىش ئۈچۈن، ئۆز خاھىشى بويىچە پادىشاغا تېگىدۇ. ئۇ ھەر ئاخشىمى چۆچەك ئېيتىپ بېرىش يولى بىلەن پادىشانى قىزىقتۇرۇپ، ئۆزىنى ئۆلۈمدىن قۇتقۇزىدۇ. بۇنداق چۆچەكلەر مىڭ بىر كېچىگىچە داۋام قىلىدۇ. ئاخىردا، پادىشا ئۆز قىلمىشىغا پۇشايمان يەپ، شەھرىزاد بىلەن ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە بىللە ئۆتىدۇ.

«مىڭ بىر كېچە»نىڭ قاچان ۋە قەيەردە يېزىلغانلىقى ئېنىق ئەمەس. بەزى دەلىلشۇناسلارنىڭ تەكشۈرۈشىچە، 3 ئورۇندا ۋۇجۇتقا كەلگەن. بۇ چۆچەكلەر ئېغىزدىن-ئېغىزغا كۆچۈپ يۈرۈپ، ئاخىر كىتاپ شەكلىگە كىرگەن ئىكەن. بۇنىڭ بىر قىسمى ئىراندا ئۆتكەن ۋەقەلەرگە مۇناسىۋەتلىك چۆچەكلەر، يەنى

چوچەكلەرنىڭ بىر قىسمىدا بايان قىلىنغان ۋەقەلەر 226 — 652 - يىللاردىكى ساسانىلار دولىتىدە يۈز بەرگەن. شۇڭا بەزىلەر بۇنى پارىسچە «ھەزار ئەپسانە» ("مىڭ چوچەك")نىڭ ئەرەب تىلىدىكى تەرجىمىسى ئاساسىدا شەكىللەنگەن دەيدۇ. يەنە بىر قىسمى ئاببباسى خەلىپىلىرى زامانىسىدىكى ۋەقەلەرگە باغلىنىشلىق چوچەكلەر بولۇپ، 10 — 11 - ئەسىرلەردە يېزىلغان دەيدۇ. ئۈچىنچى بىر قىسمى مىسىردا بولغان ۋەقەلەر بايان قىلىنىدىغان چوچەكلەر بولۇپ، 13 — 14 - ئەسىرلەردە مىسىردا يېزىلغانلىقى مولچەرلىنىدۇ. پۈتۈن كىتاپ، ئاخىردا، 16 - ئەسىردە ھازىرقى ھالىتىدە شەكىللەنگەن.

بۇ ئەسەر ئەسلىدە 8 - ئەسىردىن تارتىپ، نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ توپلاپ - رەتلىشى، ئەدىبىي جەھەتتىن ئىشلىشى ۋە زامانلارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن يېڭى مەزمۇنلارنىڭ قوشۇلۇشى نەتىجىسىدە تولۇقلانغان. مەسىلەن، ئىراقتا تۈزۈلگەن قىسمىدا، ئاببباسى خەلىپىلىرىدىن ھارۇن رەشىدنىڭ ئوردىسىدىكى ئاجايىپ ئەھۋاللار، مەشھۇر شەخسلەرنىڭ غەلىتە ئىشلىرى، مۇھەببەت ۋەقەلىرى بايان قىلىنغان؛ مىسىردا تۈزۈلگەن قىسمىدا بولسا، خىيىم - خەتەرلىك ئەھۋاللار، ئاساتىر - رىۋايەتلەر كىرگۈزۈلگەن. كىتاپ شەكىللەنگىچە ئۆتكەن 8 ئەسىر ئىسلام دىنى راۋاجلىنىپ يۇقۇرى پەللىگە يەتكەن زامان بولغاچقا، چوچەكلەرنىڭ مەزمۇنىغا ئىسلام ئىدىيولوگىيىسى چوڭقۇر سىڭگەن.

ئەسەردە شەرق ئەدەبىياتىنىڭ چوڭ ھىكايىدىن كىچىك ھىكايىلەرنى شاخلىتىش ئۇسلۇبى قوللىنىلغان؛ ئۇنىڭ مەزمۇنى مۇرەككەپ، ۋەقەلەر ئۆزگىرىشچان ۋە خىلمۇ - خىل، بەدىي

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

تۈزۈلۈشى رەڭگا-رەڭ بولۇپ، كىشىلەرنى ئۆزىگە بەك جەلپ قىلىدۇ. «مىڭ بىر كېچە»دە تەسۋىرلەنگەن ۋەقەلەرنىڭ تولىسى قەدىمقى زاماندا ئەرەپ ۋە شەرق ئەمگەكچىلىرى ئارىسىدا ئېغىزدىن-ئېغىزغا كۆچۈپ يۈرىدىغان ئەل ئەدەبىياتى شەكلىدىن ئىبارەت؛ بۇ ئەسەردە، ئوتتۇرا ئەسىر ئەرەپ دۇنياسىدىكى تۇرمۇش رېئاللىقى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن، قەدىمقى زامان خەلقلىرىنىڭ ئەقىل-پاراسەت ۋە تەسەۋۋۇر كۈچى گەۋدىلەن-دۈرۈلگەن. بۇ — ئەرەپ خەلقىنىڭ قىممەتلىك ئەدەبىي مىراسى؛ كۆپ يىللاردىن بېرى ئەرەپ خەلقى ۋە دۇنيا ئەللىرى ياقتۇرۇپ ئوقۇپ كېلىۋاتقان گۈزەل ئەسەر «مىڭ بىر كېچە» ھازىرغىچە كۆپلىگەن تىللارغا تەرجىمە قىلىندى، ئۇنىڭ دۇنيا ئەدەبىياتىدا تۇتقان ئورنى زور.

«مىڭ بىر كېچە»نىڭ قولىيازمىلىرى ۋە تاش باسما نۇسخى-لىرىمۇ كۆپ، شۇنىڭدەك بۇ نۇسخىلار ئارىسىدىكى پەرقلەرمۇ نۇرغۇن. ئۇ، ئوتتۇرا ئاسىيادىكى خەلقلەر تىللىرىغا ئىجادىي يوسۇندا تەرجىمە قىلىنغان. جۈملىدىن كونا ئۇيغۇر تىلىغىمۇ كۆپ قېتىم تەرجىمە قىلىنغان.

قولىمىزدىكى بۇ نۇسخىنى نەشرگە تەييارلاشتا، بىز 18-ئەسىرنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا ئۆتكەن ئاقسۇلۇق مۇھەممەت ئابدۇللاخاننىڭ كونا ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى، 1954-يىلى تاشكەنتتە نەشر قىلىنغان ئۆزبەكچە تەرجىمىسى ھەم ناشۇن تەرىپىدىن تەرجىمە قىلىنىپ، 1957-يىلى نەشر قىلىنغان خەنزۇچە نۇسخىسىدىن پايدىلاندۇق.

«مىڭ بىر كېچە»نىڭ بۇ قېتىمقى ئۇيغۇرچە نۇسخىسىدا،

مەزمۇن ۋە ئەدەبىي جەھەتتىن بەزى كەمچىلىكلەر بولۇشى مۇمكىن. كىتاپنىڭ كېيىنكى قىسىملىرىنى تېخىمۇ ياخشى نەشر قىلىش ئۈچۈن، كىتاپخانلارنىڭ تەنقىدىي پىكىر بېرىشىنى سورايمىز.

شەھرىيار ۋە شاھزامان ھېكايىسى

قەدىمقى زاماندا ھىندىچىنى ئاراللىرىنىڭ بىر سۇلتانى بولۇپ، ئۇ، ساسانىلار ئەۋلادىدىن ئىكەن. ئۇنىڭ سانسىز ئەسكەرلىرى، خىزمەتچىلىرى، ھەشەمەتلىك سارايلىرى ۋە شەھرىيار، شاھزامان دەپ ئىككى ئوغلى بار ئىكەن. بۇ ئوغۇللىرىنىڭ ھەر ئىككىسى زىرەك ۋە باتۇر ئىكەن. چوڭى شەھرىيار ئۇكىسى شاھزامانغا قارىغاندا ھەرقانداق ئىش قولىدىن كېلىدىغان، چاققان ۋە ھوشيار ئىكەن. ئۇ، ھىندىچىنى مەملىكىتىنىڭ بىرسىگە ھۆكۈمران بولۇپ، ئۇنىڭ تەۋەسى ئاۋات ئىكەن.

ئۇكىسى شاھزامان سەمەرقەنتكە ھۆكۈمرانلىق قىلىدىكەن. ھەر ئىككى ئاكا ـ ئۇكا ئۇز مەملىكەتلىرىدە ئادالەت بىلەن يۇرت سوراپ، شات ـ خورام كۈن ئۆتكۈزىدىكەن. بىر كۈنى شەھرىيار ئۇكىسى شاھزاماننى سېغىنغانلىقىنى ھېس قىپتۇ. ئۇ، ئالدىغا ۋەزىرىنى چىقىرىپ ئۇنىڭغا: ئۇكىسى شاھزاماننىڭ قېشىغا بېرىپ، ئۇنى تەكلىپ قىلىپ ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ. ۋەزىر بۇ بۇيرۇقنى جان ـ دىلى بىلەن قوبۇل قىلىپ، يولغا چىقىپتۇ. ئېسەن ـ ئامان شاھزاماننىڭ ھوزۇرىغىمۇ يېتىپ كەپتۇ. ئۇنىڭغا ئاكىسى شەھرىيارنىڭ سالىمىنى يەتكۈزۈپ، ئۇنى ناھايىتىمۇ سېغىنغانلىقىنى ھەتتاكى كۆرۈشۈشكە تەشنا ئىكەنلىكىنى ئېيتىپتۇ؛ ئىلاج بولسا بىللە بېرىش

ئۇچۇن تەكلىپ قىلىپ كەلگەنلىكىنى بايان قىپتۇ.

شاھزامان خۇرسەن بولۇپ، سەپەر جابدۇغىنى قىلىشقا كىرىشىپتۇ. چېدىرلىرى، توگىلىرى، خېچىرلىرىنى تەييارلىتىپتۇ، بىرقانچە خىزمەتچى ۋە مەسلىھەتچىلىرىنىمۇ ئۆزى بىلەن بىللە بېرىشقا تەكلىپ قىپتۇ. مەملىكەت ئىشلىرىنى باشقۇرۇپ تۇرۇش ئۈچۈن، ئۆز ئورنىغا ۋەزىرىنى قويۇپتۇ. خاتىرجەم بولۇپ ئاكىسىنىڭ مەملىكىتىگە قاراپ مېڭىپتۇ. يولدا كېتىۋېتىپ، ئۆيدە كېرەكلىك بىر نەرسىسى ئۇنتۇلۇپ قالغانلىقى ئېسىگە كەپتۇ. قونۇپ ئوتۇش ئۈچۈن چۈشكەن يەردىن ئارقىسىغا يېنىپ، يېرىم كېچىدە ئوردىسىغا يېتىپ بېرىپتۇ. ئىچكىرى كىرىپ قارىسا، خوتۇنىنىڭ بىر سەت قارا قۇل بىلەن بىر ئورۇندا ياتقانلىقىنى كورۇپتۇ-دە، ئۇنىڭ كوزىگە ئالەم قاراڭغۇلۇغى تىقىلىپتۇ. ئۇ، ئوز-ئوزىگە: "مەن تېخى بۇ يەردىن يىراقلاشماي تۇرۇپ بۇنداق ئەھۋال يۈز بەرسە، مەن ئاكامنىڭ يۇرتىدا ئۇزاقراق تۇرۇپ قالغۇدەك بولسام، بۇ خىيانەتكار خوتۇن يەنە نىمە بۇزۇقچىلىقلارنى قىلاتتىكىن؟" دەپ ئويلاپتۇ-دە، ئاچچىغىغا بەس كېلەلمەي، قىلىچىنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ، ھەر ئىككىسىنى ياتقان يېرىدە يىغىشتۇرۇپتۇ. ئۇنتۇلۇپ قالغان نەرسىسىنى ئېلىپ، ھايال بولمايلا يەنە يولغا چىقىپتۇ-دە، قونالغۇغا بېرىپ چۈشۈپتۇ.

تاڭ ئېتىشى بىلەن يەنە داقا-دۇمباق، ناغرا، كاناي-سۇنايلىرىنى چېلىشىپ يولغا چۈشۈپتۇ. تاكى ئاكىسىنىڭ شەھرىگە يېتىپ كەلگىچە غەم-قايغۇدىن نېرى بولالماپتۇ. شۇ ھالدا ئاكىسىنىڭ شەھرىگە يېتىپ كەپتۇ. ئاكىسى ئۇكىسىنىڭ كېلىش شەرىپىگە شەھەرنى ياساپتۇ. ئۇكىسىنى كۇتۇۋېلىش ئۈچۈن دولەت ئەرباپلىرى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىلەن ئالدىغا چىقىپتۇ. ئاكا ـ ئۇكا خوشال ـ خورام يۈز كۆرۈشۈپ، ھال ـ ئەھۋال سورىشىپتۇ. ئالاھىدە راسلانغان ئۆيىدە كۆڭۈللۈك ئولتۇرۇشۇپتۇ. شەھرىيار ئۇكىسى بىلەن ھەر تەرەپلىمە سۆھبەت قىلىپ، ئاخىردا دۆلەت ئىشلىرىنى ۋە ئائىلە ئەھۋالىنى سوراپتۇ. شۇ چاغدا شاھزامانىنىڭ كۆڭلىنى خوتۇنى بىلەن قۇلىنىڭ ئىشلىرى تېخىمۇ بىئارام قىپتۇ. خىجىللىقىدىن رەڭگى سارغىيىپتۇ. پۈتۈنلەي كۈتۈلمىگەن بۇ ئەھۋالنى كۆرگەن شەھرىيار ئۆزىچە: "بەلكى ئۇ ئائىلىسىدىن ۋە مەملىكىتىدىن ئايرىلغىنى ئۈچۈن شۇنداق بىئارام بولۇۋاتقاندۇ" دەپ ئويلاپ، شاھزامانىنى ئۆز ھالىغا قويۇپ، سۆزىنى توختىتىپ ۋە ئۇنى ياخشى ئارام ئېلىپ سەپەر ھاردۇقىنى چىقىرىشقا ئۈندەپتۇ. لېكىن شەھرىيار ئەتىسىمۇ ئۇكىسىنىڭ چىرايىدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش سەزمەپتۇ، بەلكى ئۇنىڭ يۈزلىرىدە ئالدىنقى كۈندىكىدىنمۇ ئېغىرراق خاپىلىق ئىزلىرىنى كۆرۈپ، ئاكىسى ئۇنىڭ سەۋەبىنى سوراپتۇ:

"ئەي قېرىنداش، چىرايىڭ ئۆتكەنكى كۈندىكىدىنمۇ يامانراق سېرىق كۆرۈنىدىغۇ؟"

شاھزامان سىر ساقلاپ، ئۆتكەن ۋەقەدىن ھېچ نەرسە سۆزلىمەپتۇ. سورالغان سوئالغا: "كىچىككىنە بىر ئاغرىقىم بار!" — دەپ بانا كۆرسىتىپ جاۋاپ بېرىپتۇ ۋە بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

غېمىمدىن ئازغىنا ئاشكارا قىلسام،
ئاسمان ھەم زېمىن قايغۇغا چۆمگەي.
ئېچىلسا غۇنچىدەك مىسكىن بۇ كۆڭلۈم،
خالايىق ھەممىسى مېنىڭدىن كۈلگەي.

شەھرىيار: ـ "ئەي قېرىنداش، كوڭلۇڭنى پەرىشان قىلما. بىللە ئوۋ قىلىپ كېلەيلى، شۇنىڭ بىلەن كوڭلۇڭ ئېچىلىپ، رەڭگىڭ ئەسلىگە كەلسە ئەجەپ ئەمەس" دەپتۇ.
شاھزامان:

شاتلىققا چومسە تامام يەر يۈزى،
ماڭا يوق ئاندىن تېرىقتەك پەيزى.

دەپ، بۇ تەكلىپكىمۇ كونمەپتۇ.
شەھرىيار ھەمرالىرى بىلەن شىكارغا چىقىپ كېتىپتۇ. شاھزامان سۇنۇق كوڭلى، غەمكىن چىرايى بىلەن ئوردىدا قاپتۇ. ئۇ، تۇرغان ئوي چارباغقا ياندا بولۇپ، ئۇنىڭ بىر دەرىزىسى شۇ باغقا ئېچىلىدىكەن. ئۇ دەرىزىنى ئېچىپ قويۇپ، باغقا قاراپ ئولتۇرغان ئىكەن. بىردىنلا سارايىنىڭ ئىشىكىدىن يىگىرمە قۇل بىلەن يىگىرمە كېنىزەك چىقىپتۇ، ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىدا شەھرىيارنىڭ خوتۇنى ـــ مەلىكە چىرايلىق ياسانغان ھالدا كېلىۋاتقىدەك. ئۇلار ئەسلىدە كول بويىغا تاماشا ۋە سەيلە ئۇچۇن چىققان ئىكەن. كولنى كورۇپ، ھەممىسى كىيىملىرىنى سايتۇ، بىرلىشىپ ئولتۇرۇپتۇ. شۇ چاغدا شەھرىيارنىڭ خوتۇنى: "ھەي مەسئۇد!" ـــ دەپ قىچقىرغان ئىكەن، "لەببەي مەلىكەم" ـــ دەپ شۇنداق بىر سەت قارا قۇل يۇگۇرۇپ كەپتۇ ـ دە، مەلىكىنى تۇتۇپ ئوينىشىپ، گىرەلىشىپ كېتىپتۇ. مەلىكىنىڭ قۇللىرىمۇ كېنىزەكلەر بىلەن بىر جۇپتىن بولۇپ قوشۇلۇشۇپتۇ. بۇنى كورگەن شاھزامان ئوز ـ ئوزىگە: "مېنىڭ غېمىم ئاكامنىڭ غېمىنىڭ ئالدىدا ھېچ نىمىگە ئەرزىمىگىدەك" ـــ دەپ غەزنۋى پەسىيىپ، دەردى كېمىيىپ، رەڭگىگە قان يۇگۇرۇپتۇ. كوڭلى ئارامغا چۇشۇپ، زوقلۇنۇپ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئاماق يېيىشكە كىرىشىپتۇ ۋە ئويۇن-تاماشىغىمۇ قاتنىشىپتۇ. بىرنەچچە كۈنلۈك شىكاردىن قايتقان شەھرىيار ئۇكىسى شاھزامان بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇنىڭدىكى بۇ ئۆزگىرىشنى دەرھال سېزىپ سوراپتۇ:

"كەلگەندىن بۇيان رەڭگىڭ سېرىق، دىلىڭ سۇنۇق، ئۆزەڭ غەمكىن ئىدىڭ. ئەمدى ئۇنىڭ ئەكسىچە، يۈزۈڭ ئانار-دەك قىزارغان، ئۆزەڭ خوش. ئەھۋالىڭدا خېلىلا ئۆزگىرىش بار. مۇشۇ بىرنەچچە كۈن ئىچىدە تامامەن بۇرۇنقى ئەكسىگە كېلىپ قاپسەن. بۇنىڭ سەۋەبى نېمە؟"

"رەڭگىمنىڭ سېرىق، ئۆزەمنىڭ غەمكىنلىكىمنىڭ سەۋەبىنى ئېيتىشىم مۇمكىن، لېكىن ئۆز قېلىپىمغا كېلىش جەريانىنى سۆزلەش-تىن ئاجىزمەن" دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ شاھزامان.

"قېنى — دەپتۇ شەھرىيار، — ئاۋال ئۆزەڭنىڭ غەمكىنلىك ئەھۋالىنى سۆزلىسەڭمۇ مەيلى، ئاڭلاي!"

شاھزامان يولغا چىققان كۈنى ئاكىسىغا تەييارلىغان سوغىسىنى ئۇنتۇپ قېلىپ ئارقىسىغا يانغانلىقىنى؛ يېرىم كېچىدە ئۆيىگە بېرىپ قارىسا، خوتۇنىنىڭ بىر قارا قۇل بىلەن بىر ئورۇندا ياتقانلىقىنى، ئاندىن ھەر ئىككىسىنىڭ بېشىنى چېپىپ تاشلاپ قايتقانلىقىنى، شۇنىڭدىن بېرى غەمكىنلىشىپ، رەڭگىنىڭ سارغايغانلىقىنى ئېيتىپ، گەپنى تۈگىتىپتۇ.

شەھرىيار:

"خاپىلىقىڭنىڭ سەۋەبىنى ئۇقتۇم، خوشاللىقىڭنىڭمۇ سەۋەبىنى ئۇققۇشۇم كېرەك" — دەپ، ئۇنىمۇ سۆزلەپ بېرىشىنى سوراپ، ئىنىسىنى تەڭلىككە ساپتۇ.

شاھزامان نائىلاج ئاكىسى ئۇۋغا كەتكەندە، باغچىدا بولۇپ

ئوتكەن ۋەقەنى سوزلەپ بېرىپتۇ.

شەھرىيارنىڭ ئاچچىقى كېلىپ، كوزلىرىدە ئوت ئۇچقۇنلىرى پەيدا بوپتۇ. لېكىن ئۇ غەزىۋىنى بېسىپ:

"مېنىڭ خوتۇنۇمغا بولغان ئىشەنچىم كامىل، بۇ ئەھۋالنى كوزۇم بىلەن كورمىسەم ئىشەنمەيمەن. ئىشەنچ ئالدىدا گۇمانغا ئورۇن يوق!" دەپتۇ.

"ئۇنداق بولسا، — دەپتۇ شاھزامان ئاكىسىغا، — سىز يەنە بىر نەچچە كۈنلۈك شىكارغا چىقىدىغانلىقىڭىز توغرىسىدا ئۇقتۇ-رۇش تارقىتىڭ ۋە شۇنداق ماھارەت كورسىتىڭكى، ھەممە سىزنىڭ ئوۋ ئوۋلاشقا كەتكەنلىكىڭىزگە ئىشەنسۇن. ئوزىڭىز يوشۇرۇن ھالدا مەن تۇرغان ئويگە كىرىڭ. شۇ يەردە مەن كورگەن بۇ ۋەقەنى سىزمۇ ئوز كوزىڭىز بىلەن كورىسىز."

"بۇ ياخشى مەسلىھەت!" دەپتۇ شەھرىيار. ئۇ دەرھال شىكارغا چىقىشقا ھازىرلىق كورۇپتۇ. ئوۋ خىزمەتچىلىرى بىلەن شىكار ئۇچۇن زورۇر بولغان نەرسىلەرنى ئېلىپ، شەھەرنىڭ تاشقىرىسىغا چىقىپ، بىر مەنزىرىلىك جايغا چۇشۇپتۇ. چېدىرىغا كىرىپ، دەرۋازا ساقچىسىنى قىچقىرىپ، چېدىرىغا ھېچكىمنى كىرگۇزمەسلىك ھەققىدە بۇيرۇق بېرىپتۇ. ئوزى كىيىمىنى يەڭگۇشلەپ، ئوردىغا يېنىپتۇ-دە، ئۇكىسى ئولتۇرغان ئويگە يوشۇرۇن كىرىپ، دەرىزىدىن باغچىنى كۈزىتىپ ئولتۇرۇپتۇ.

ئارىدىن ئانچە ئۇزاق ۋاقىت ئوتمەي، مەلىكە كېنىزەكلەر، قۇللار بىلەن باققا چىقىپتۇ. شاھزامان قانداق دىگەن بولسا، ئىش شۇنداق بولۇپ چىقىپتۇ. بۇ ئىشلارنى ئوز كوزى بىلەن كورگەن شەھرىيار ئەقلىدىن ئازغاندەك گاراڭ بولۇپ:

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

"تۇفى — دەپتۇ ئۇلارغا قاراپ. كېيىن ئۇكىسىغا، — بىزگە شاھلىقنىڭ كېرىكى يوق. بېشىغا مۇشۇنداق ئەھۋال چۈشكەن كىشىلەر بىلەن ئۇچرىشىپ، كۆڭلىمىزنى ئارامىغا چۈشۈرمىگىچە، بىزگە بۇنداق ھاياتتىن ئۆلۈم ياخشى" دەپ، ھەر ئىككىسى ئوردىنىڭ يان ئىشىكىدىن چىقىپ، ھېچكىمگە كۆرۈنمەي، چول - باياۋانغا قاراپ كېتىپتۇ. كېچە - كۈندۈز يول يۈرۈپ، ئۇمان دەرياسىنىڭ لېۋىگە بېرىپ، بىر ئوتلاقنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۆسكەن بىر تۈپ دەرەخ ئاستىغا چۈشۈپتۇ. دەرەخنىڭ تېگىدىن ئۇرغۇپ چىققان بۇلاقتىن قېنىپ سۇ ئىچىشىپتۇ. چۈش بولاي دەپ قالغان ئىكەن، ئۇلار دەم ئېلىپ ئولتۇرسا، دەريا دولقۇنلىنىپتۇ. كېيىن دولقۇن ئارىسىدىن بويى ئاسمانغا تاقاشقىدەك قورقۇنۇچلۇق، قارا قۇيۇندەك بىر نەرسە پەيدا بوپتۇ. ئۇ بەت ھەيۋەت مەخلۇق ئۇدۇل بۇلار ئولتۇرغان ئوتلاق تەرەپكە قاراپ كېلىشكە باشلاپتۇ. بۇنى كورگەن ئاكا - ئۇكا خەۋپسىرەپ، ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ، دەرەخكە يامىشىپ چىقىپ، شاخنىڭ ئارىسىغا يوشۇرۇنۇۋاپتۇ ۋە بۇ قانداق ھادىسە دەپ، قاراپ ئولتۇرۇشۇپتۇ. دەريادىن چىققان ھېلىقى مەخلۇق بېشىدا ساندۇق كوتەرگەن، بويى ناھايىتىمۇ ئېگىز، بېشى يوغان، مەيدىسى كەڭ، سۈرلۈك بىر دىۋە ئىكەن. ئۇ ئوتلاققا كېلىپلا، دەرەخنىڭ تۈۋىدە ئولتۇرۇپتۇ. بېشىدىن ساندۇقنى ئېلىپ ئېچىپ، ئىچىدىن بىر قۇتىنى ئاپتۇ. ئۇنىمۇ ئاچقان ئىكەن، ئىچىدىن بويى - تۇرقى كېلىشكەن، ئاجايىپ چىرايلىق، پەرىزاتتەك بىر قىز چىقىپتۇ. بۇ ھەقتە شائىر مانا بۇنداق دىگەن ئىكەن.

كوز تاشلىسا تۈن - كېچە بولۇر گويا كۈندۈزدەك،
جامالىنىڭ نۇرىدىن بولغاي خىجىل گۈزەل تاڭ.

كورسەتسە گەر ھوسنىنى ئېلىپ نىقاپ يۈزىدىن،
جىلۋىسىگە قۇياشمۇ بولۇپ ئىجىل قالۇر تالڭ
يورۇتۇپ ئوتسە كوكنى ئىنايەتلىك چاقمىقى،
يامغۇردەك كوز ياشلىرىم ئاقسۇن بولۇپ سەل ـ توپان.

دىۋە قىزغا قاراپ:

"ئەي پەرى نەسىللىك، ئەمدى مەن بىرئاز ئۇخلاپ ئالاي، سەن مېھرىۋانلىق بىلەن، ئازراق پاسىۋانلىق قىل،" دەپتۇ ـ دە، قىزنىڭ تىزىغا بېشىنى قويۇپ ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. شۇ ئەسنادا قىزنىڭ كوزى دەرەخنىڭ ئۇستىدىكى شاھزادىلەرگە چۈشۈپتۇ. شۇ ھامان قىز دىۋىنىڭ بېشىنى تىزىدىن ئېلىپ يەرگە قويۇپتۇ ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ ئاكا ـ ئۇكىلارغا: "توۋەنگە چۈشۈڭلار، دىۋىدىن قورقماڭلار" دىگەن مەزمۇندا ئىشارەت قىلىپتۇ. ئىككىسى قىزدىن: "بىزنى ئاۋارە قىلمىسىڭىز" دەپ ئوزرە ئېيتىپتۇ. قىز: "ئەگەر پەسكە چۈشمىسەڭلار دىۋىنى ئويغىتىمەن. ئۇ، سىلەرنى قىيناپ ئولتۇرىدۇ" دەپتۇ. ئۇلار تىترەپ ـ تەمتىرەپ، قىزنىڭ يېنىغا چۈشۈپتۇ. قىز كىيىملىرىنى يېشىپ، ئۇلارنىڭ يېنىغا كەپتۇ ـ دە، ئوزىگە يېقىنلىشىشنى بۇيرۇپتۇ. ئۇلار بۇ ئىشتىن باش تارتىپتۇ. قىز: "ئانداق بولسا، دىۋىنى ئويغىتىمەن. ئۇ سىلەرنى ئازاپلاپ بىكاردىن ـ بىكار ئولتۇرۇۋېتىدۇ" دەپ قورقىتىپتۇ. شەھرىيار قورقۇپ، ئۇكىسىغا:

"ئەي، شاھزامان، قىزنىڭ تەلىۋىنى سەن قوبۇل قىل!" دەپتۇ.

"سىز يېقىنلاشمىغىچە، مەن يېقىن يولىمايمەن!" دەپتۇ شاھزامان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر ئادرېسى

ئاكا ـ ئۇكا ھەيران بولۇپ، بىر بىرىگە قاراپ تۇرۇپ قاپتۇ.
"سىلەرنىڭ بىر بىرىڭلارغا كوز قىسىشىپ، نىملەرنى دىيىشىۋاتقانلىقىڭلارنى بىلىپ تۇرۇۋاتىمەن، ئەگەر تەكلىۋىمنى قوبۇل قىلمىساڭلار ھازىر دىۋىنى ئويغىتىمەن!" دەپ ھەيۋە قىپتۇ قىز.
ئاكا ـ ئۇكا ئىلاجىسىز قىزنىڭ قېشىغا كېلىپ، بىرىنىڭ كەينىدىن يەنە بىرى ئۇنىڭ تەلىۋىنى قاندۇرۇپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن، قىز يېنىدىن بىر ياغلىقنى ئېلىپ ئېچىپتۇ، ئۇنىڭ ئىچىدىن بەش يۈز يەتمىش تال ئۈزۈك قاتار ئوتكۈزۈلگەن بىر يىپەك بوقۇچىنى ئېلىپ كورسىتىپ:
"بۇ ئۈزۈكلەر نەدىن كەلگەن، بىلەمسىلەر؟" دەپ سوراپتۇ قىز ئۇلاردىن.
"بىلمەيمىز!" دەپتۇ شاھزادىلەر. كېيىن قىز ئۇلارغا چۈشەندۈرۇپ:
"بۇ ئۈزۈكلەرنىڭ ئىگىلىرى خۇددى سىلەرگە ئوخشاش دىۋىنىڭ قېشىدا مەن بىلەن ئالاقە قىلىشقان. بۇ بىر توپ ئۈزۈكنى بىر بىرلەپ ئۇلاردىن نىشانە ئۈچۈن ئالغانمەن. سىلەرمۇ بىردانىدىن ئۈزۈك بېرىشىڭلار شەرت"، دەپتۇ.
شاھزادىلەرمۇ قوللىرىدىكى ئۈزۈكلەردىن بىردانىدىن چىقىرىپ بېرىشىپتۇ. قىز يەنە مۇنداق دەپتۇ:
"بۇ دىۋە مېنى نىكا كېچىسى ئېرىمنىڭ ئالدىدىن ئېلىپ قاچتى، مېنى قۇتىغا سېلىپ، قۇتىنى ساندۇققا قاچىلاپ، ساندۇققا 7 دانە قۇلۇپ سېلىپ، ئۇركەشلەپ ئېقىۋاتقان دەرياغا تاشلىدى. ئەمما بۇ، مېنىڭ تۇرلۇك يوللار بىلەن خالىغان مەقسىدىمگە

يېتىپ كېلىۋاتقانلىقىمنى بىلمەيدۇ."

شائىرلاردىن بىرى بۇ ھەفتە مۇنداق دەپ يازغان ئىكەن:

سوزگە ئۇستا كېلىۋر ئابال، ئاگلا، ئىشەنمە،
قىممىتى يوق بەئەينى پۇچەك ياڭاقتەك
چىراي - شەكلى، ھوسنىگە ئالدانما - كويمە،
تېپىلماس ۋاپادىن ئۇنىڭدا قاقتەك.

ساڭا كۆلكە يۈزىدە، دىلى ئوزگىدە،
سىنى باغلار ناز بىلەن دائىم ئىشقىغا.
خەنجەر بولەر، ھەمىشە سىنىڭ قەستىگدە —
قاش ئېتىشىنىڭ مەنىسى بىلگىل، شۇ ساڭا.

ئاڭا ئاشىق بولغۇچى سەن ئەمەس گويا،
جاندىن كېچىپ قۇللارمۇ ئۇلارنى سويگەن.
يەنە باركى بىر مىسال "يۇسۇپ - زىلەيخا"،
پادىشالار بۇ ئىشقى ئوتىدا كويگەن.

ھەتتا شەيتانمۇ بولغان ئۇلارغا ئەسىر،
دەرس بېرىشتە ئىلىدىن يىگەن ئۇ يەشۋا.
كورسىتىدۇ ھەر دەمدە يۈز ھۈنەر - مىكىر،
تۇتقىل يولنى بولەكچە، بولماستا رەسۋا.

بۇ توغرىدا باشقا بىر شائىر مانا بۇنداق دەپ يازغان ئىكەن:

ئىشقىسىز دەپ تەنە قىلما ھەر قەدەمدە،
ماڭا ئۇندىن كەيىپنىڭ رىشتىسى بار.
ئۇ بىرەر ماڭا مەردانە قۇۋۋەت.
بىغەشلار يۈرەككە تۇگىمەس مادار.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۇچمەس بۇ ئوتتا كويۇش ئۇچۈن،
ئۆگمەس مەرتلىك، غايە كېرەكتۇر.
ئاياللار پىتنىسىنى بىلگەن كىشىلەر،
ئەقىللىق، ھوشيار، چېچەن، زېرەكتۇر.

پىتنىدىن سالامەت قۇتۇلغان كىشى،
بۇ ئىشقا ئاجايىپ قىلغاي ئېتىۋار.
كىمكى ئىشقىنىڭ كەينىگە كىرمەس،
ئۇ بولار مەڭگۈگە ئەزىز، بەختىيار.

ئاكا ـ ئۇكا شاھزادىلەر قىزدىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، "بۇ دۇنيانىڭ ئىشى بىزنىڭ ئىشىمىزدىن ئارتۇق ئاجايىپ ۋە ھەيران قالارلىق ئىكەن. بۇ ۋەقە بىزگە تەسەللىي بەردى" دەپ شەھەرگە قايتىپ كەپتۇ. شاھزادىلەر قايتىدىن دەرۋىش بولۇپ، شاھلىقتىن ۋازكېچىپ، چول ـ باياۋانغا چىقىپ كېتىپتۇ. ئەمما شەھرىيار ئۆز ئوردىسىغا كىرىش بىلەنلا خوتۇنى، كېنىزەك ۋە قۇللىرىنىڭ باشلىرىنى چېپىپتۇ. شۇ كۈندىن باشلاپ ئۇ ھەر ئاخشىمى بىر قىزنى نىكاھىغا ئېلىپ، ئەتىسى ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىدىكەن. بۇ ئەھۋالدىن خەۋەر تاپقان كىشىلەر قىزلىرىنى ياقا يۇرتلارغا يوشۇرىدىغان بولۇپ قاپتۇ. مۇشۇ تەخلىتتە ئارىدىن ئۈچ يىل ئۆتۈپ، مەملىكەتتە قىز زاتى قالماپتۇ. شەھرىيار ئادىتى بويىچە ۋەزىرىنى ئۆز ئالدىغا چاقىرتىپ، بۇ ئاخشام ئۈچۈن بىر قىز تېپىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ. ۋەزىر مولچەرلىگەن جايلارنىڭ ھەممىسىگە بېرىپتۇ. لېكىن بىرمۇ قىز تاپالماپتۇ. ئاخىر غەمگە پېتىپ، ئۆز ئۆيىگە قايتىپ كەپتۇ. ۋەزىرنىڭ ئىككى قىزى بار ئىكەن. ھەر ئىككىسى ھوسنى ـ جامالدا زامان-

نىڭ كوزى ئىكەن. چوڭىنىڭ ئىسمى شەھەرىزاد، كىچىكىنىڭ ئىسمى دۇنيازاد ئىكەن. ئەمما شەھەرىزاد ھوشيار، دانىشمەن ۋە شائىر بولۇپ، ھەممە تارىخىي ئەسەرلەرنى پىششىق ئۇگەنگەن، قىسسە كىتاپلىرىنىڭ ھەممىسىنى بىر قۇر كوزدىن كەچۇرگەن ئىكەن. ھەتتا ئۇنىڭ قولىغا مىڭلاپ ئەدىبىي، تارىخىي كىتاپلار توپلانغان ئىكەن. ئۇ قىز ئاتىسىنى خاپا ھالدا كورۇپ، ئەھۋالىنى سوراپتۇ ۋە ھەرقانداق ئىشقا چىداملىق بولۇش لازىم دەپ، بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

جاھان غەملىرىنى دىلىڭدىن چىقار،
خاتىرجەم بولغىن، ئوزەڭنى تۇتقىن.
بۇ غەملەر ئوتكۇنچى، دىلنى ئوبىرىتار،
شاتلىقنى ھەر چاغدا يېقىن دوست تۇتقىن.

قىزنىڭ سوزىنى ئاڭلاپ، ئاتىسى بېشىغا چۇشكەن غەم-قايغۇنىڭ سەۋەبىنى باشتىن-ئاخىر سوزلەپ بېرىپتۇ. ئەگەر قىز تاپالماي بارسا، پادىشانىڭ قىلىچىدىن بېشىنىڭ ئامان قالمايدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. شەھەرىزاد ئاتىسىدىن ئوزىنى شاھقا نىكاھلاپ بېرىشىنى ئوتۇنۇپ سوراپتۇ.

"ئەي دانىشمەن ئاتا، يا بارچە قىزلارنى ئولۇمدىن قۇتۇلدۇرۇشقا سەۋەپكار بولۇپ، شاھ بىلەن ئومۇرلۇك ھاياتى كەچۇرەي، يا بولمىسا پۇتۇن خەلقنىڭ قىزلىرى قاتارىدا، مەنمۇ شاھنىڭ قىلىچى ئاستىدا جان بېرەي" دەپتۇ قىز. ۋەزىر قىزنى بۇ پىكرىدىن يېنىشقا ئۇندەپ بېقىپتۇ. لېكىن قىز ئوز پىكرىدە چىڭ تۇرۇۋاپتۇ.

ۋەزىر قىزىغا نەسىھەت قىلىپ:

www.uyghurkitap.com

"ئـەي قىـزىم، كىـشى ئۆزىـنى ئۆز ئايـىـغى بىلەن ئۆلۈم گىرداۋىـغا تاشـلاش ئاقىلانىلىق ئەمەس. بۇ ئەقىللىق كىشىـنىڭ ئىرادىسـىگە خىـلاپ ئىش. خۇددى دىخاننىڭ ئايىلـىنىڭ بىـشىغا چۈشـكەن كۆلـپەتتەك، ساڭمۇ شاھتىن زىيان يەتمىگىدى، دەپ قورقـىمەن" دەپـتۇ.

"ئۇ قانداق ۋەقە ئىـكەن؟" دەپ سوراپتۇ شەھرىزاد. ۋەزىـر سوزگە كىرىشىپـتۇ.

دىخاننىڭ ھىكايىسى

قەدىمقى زاماندا، كوپ دۇنيا ۋە چارۋا ماللارغا ئىـگە بىر باي دىخان بار ئىـكەن. ئۇ، خـوتۇن بالا ـ چاقىـلىرى بىلەن يىزىـدا تۇرىدىكەن. ئۇ، جانۋارلارنىڭ ھەم ھايۋاناتنىڭ تىلىنى بىلىدىكەن. ئۇنىڭ بىر ئوكۇزى ۋە ئىشىگى بولۇپ، ئۇلار ھەمىـشە ھويلىسى-دىكى ئىغىلدا تۇرىدىكەن. بىر كۇنى ئوكۇز ئىشەكنىڭ تۇرىدىغان جايـلىرىـنى ئايلـىنىپـتۇ. قارىسا، ئىشەكـنىڭ ئىغىلى سۇ سىپىپ سۇپۇرۇلگەن. ئوقۇرىدا تاسقالغان ئارپا ۋە بىدە، سامان يىتەرلىك تۇرغىدەك. ئىشەك بولسا تىنچقىنا دەم ئىلىپ ياتـقىدەك. بەزىدە باي بىرەر يەرگە بارسا، ئۇنى مىـنىپ بىرىپ، قايتىپ كەلگەندىن كىيىن يەنە ئوز جايىغا ئىلىپ كىلىپ، باغلاپ قويىدىكەن. ئىشەك-نىڭ بۇ ھالىغا ئوكۇزنىڭ ئىچى تارلىغى كىلىپ، ھەسرەت چىكىپتۇ ۋە ئوزىنىڭ ھالىغا ئىچىنىپتۇ.

باي بىر كۇنى ئىغىلـىنىڭ ئالـدىدىن ئوتۇپ كىتىۋاتقان ئىكەن. ئوكۇزنىڭ قىـلىۋاتقان گىپىنى ئاڭلاپ قاپتۇ. قۇلاق سالـسا، ئوكۇز ئىشــەككە بۇنداق دەۋاتـقىدەك:

"بۇ قانداق گەپ، سېنىڭ راھىتىڭ ئۈچۈن مەن ئەتىگەندىن-كەچكىچە ئەمگەك قىلىمەن، سەن بولساڭ تاسقالغان ئارپىنى يەپ ھوزۇرلىنىپ كەچكىچە ياتىسەن. يەنە سېنى يۇيۇپ، يايلى-قۇيرۇغىڭنى تاراپ قويىدۇ. سېنى گاھى-گاھى باي مىنىپ قويىدۇ، خالاس. مەن ئەتىدىن-كەچكىچە ساپان سورەيمەن. ئۇنىڭدىن بوشىسام، سورەم سورەيمەن، جۇۋاز تارتىمەن."

ئېشەك ئۇنىڭغا جاۋاپ ئورنىدا مۇنداق دەپتۇ:

"سېنى ئىشقا ئېلىپ چىققاندا، بويۇنتۇرۇقنى بوينۇڭغا سېلىشى بىلەنلا يېتىۋال. ئورنۇڭدىن تۇرما، ئۇرۇپ، زورلاپ يولەپ تۇرغۇزسا، يەنە يېتىۋال. شۇ چاغدا سېنى ئىشلەتمەيدۇ. ياخشى قاراپ، ياخشى يەم-بوغۇز توكۇپ بېرىدۇ. سەن ئۆزەڭنى كېسەللىككە سېلىپ، يەم-خەشەكىمۇ قارىماي قوي! بىرنەچچە كۈن شۇنداق قىلساڭ، جاپا-مۇشەققەتتىن قۇتۇلۇپ، راھەتكە چىقىسەن."

باي بۇ سوزلەرنى تولۇق ئاڭلاپتۇ. كەچقۇرۇن پادىچىلار يەم-خەشەك ئېلىپ كەلگەندە، ئۆكۈز ئازغىنا يەپ يېتىۋاپتۇ. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن، يەر ھەيدەيدىغانلار ئۆكۈزنى قوشقا ئېلىپ چىقىش ئۈچۈن كىرسە، ئۇ، كېسەللەردەك پۇشۇلداپ، ھېچ نىمە يېمەي ياتقىدەك. ئۇلار باينىڭ قېشىغا كىرىپ ئۆكۈزنىڭ ئاغرىپ قالغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. باي بۇگۇن يەرنى ئېشەك بىلەن ھەيدەشكە بۇيرۇق قىپتۇ. قوشچىلار دەرھال كىرىپ، ئېشەكنى قوشقا قېتىپ چىقىپتۇ. كۈن بويى ئېشەكنى ئۆكۈزنىڭ ئورنىدا ئىشلىتىپتۇ. كەچقۇرۇن ئېشەك ئىشتىن قايتقاندا، ئۆكۈز ئېشەككە بىر كۈن ئۆزىنىڭ راھەتلىنىپ دەم ئالغانلىقىنى ھوزۇرلىنىپ

سوزلەپ بېرىپتۇ. بۇ ياخشى مەسلىھەتى ئۇچۇن، ئىشەككە مىننەتـ-
دارلىق بىلـدۇرۇپتۇ.

ئىشەك ئوكۇزگە بەرگەن مەسلىھەتى ئۇچۇن پۇشايـمان قىلغان
بولـسـمۇ، ئۇندىمەپتۇ.

ئەتىسى ئەتىگەندە چاكارلار يەنە كېلىپ، ئىشەكنى يېتىلەپ
ئېلىپ چىقىپ قوشقا قېتىپتۇ. كەچكىرگىچە ئىشەك بىلەن يەر
ھەيدەپتۇ. كەچ بولغاندا، ئىشەك ھېرىپ ماغدۇرىدىن كەتكەن
ھالدا، قۇلاقلىرىنى سالپايتىپ، ئېغىلغا كىرىپ كەپتۇ. كورۇنۇ-
شىدىن ئۇنىڭ قىمىرلىغىدەك ھالى قالمىغان ئىكەن. ئوكۇز يەنە
تۇنۇگۇنكىدەك ئىشەككە مىننەتدارلىق بىلدۇرۇپ، رەخمەت
ئېيتىشقا باشلاپتۇ.

"تىنچقىنا ئارام ئېلىپ ياتقان ئىدىم، — دەپ ئويلاپتۇ
ئىشەك، — ئارتۇق گېپىم ئوزەمگە زىيان قىلدى." كېيىن ئۇ،
ئوكۇزگە قاراپ: "مېنىڭ ساڭا بولغان مېھرىۋانلىغىمنى سەن
ناھايىتى ياخشى بىلسەن. مەن دائىم باشقىلارغا كېرەكلىك
جايدا ياخشى مەسلىھەت بېرىمەن. بۇگۇن سېنىڭ توغراڭدا
باينىڭ ئوز چاكارلىرىغا دىگەن سوزىنى ئاڭلىدىم. باي چاكارلىرىغا:
'ئوكۇز ئەگەر ئەتىگىچە ئورنىدىن تۇرۇپ، ئىشقا يارىغىدەك
ھالەتكە كەلمىسە، دەرھال قاسساپقا سېتىڭلار. سويۇپ گوشىنى
ساتسۇن، تېرىسىنى چەم قىلسۇن' دەپ بۇيرۇق قىلدى. شۇنىڭغا
قاراپ ئىش قىلمىساڭ ھالىڭ خاراپ!" دەپتۇ.

ئوكۇز ئىشەكنىڭ بۇ سوزىنى ئاڭلاپ، غەم-قايغۇغا چۇشۇپتۇ.
كېيىن ئىشەككە قاراپ:

"بۇ ھەقتە يەنە سېنىڭ قانداق ياخشى مەسلىھەتىڭ بار"

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

دەپتۇ.

"ئەتە چاكارلار كىرگىچە، ئۇقۇردىكى يەم-خەشەكلەرنى يەپ تۈگەت. ئىشقا چىقىشقا تەييارلان. چاكارلار كىرسە شوق ۋە تېتىك تۇرغىن. ئۇلار سېنى كېسەلدىن ساقىيىپتۇ، دەپ ئىشقا ئېلىپ چىقىدۇ، شۇنىڭ بىلەن پىچاقتىن قۇتۇلىسەن" دەپتۇ.

ئۆكۈز بۇ مەسلىھەتتىن خوش بولۇپ، يەمگە كىرىشىپتۇ. باي بۇ نوۋەتمۇ بۇلارنىڭ سوزىنى تولۇق ئاڭلاپ كېتىپتۇ. ئۆكۈز تاڭ ئاتقىچە يەم-خەشەكلەرنى يەپ تۈگىتىپ، ئۇقۇرنىڭ تېگىنىمۇ يالاپ قويۇپتۇ. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن، باي خوتۇنى بىلەن ئېغىلغا كىرىپ، ئايلىنىپ هويلىسىغا چىقىپتۇ. قوشچىلارمۇ ئۆكۈزنىڭ ساقايغانلىقىنى كۆرۈپ، هويلىغا يېتىلەپ چىقىپتۇ. ئۆكۈز باينى كۆرۈپ، مورەپ، قۇيرۇقلىرىنى شىپاڭلىتىپ ئوينىتىپ، قەدەملىرىنى تېزلىتىپتۇ.

باي ئۆكۈزنىڭ بۇ قىلىقىنى كۆرۈپ، ئۆزىنى تۇتالماي كۈلۈپ كېتىپتۇ. خوتۇنى ئېرىدىن بۇ كۈلكىنىڭ سەۋەبىنى سوراپتۇ. باي جاۋاپ بەرمەي، كۈلۈۋېرىپتۇ. خوتۇنىنىڭ ئاچچىقى كېلىپ يەنە سوراپتۇ.

"بىر ۋەقەنىڭ گۇۋاهىمەن. شۇنى ئەسلەپ كۈلىمەن. لېكىن، ئۇنى ساڭا ئېيتسام بولمايدۇ. چۈنكى، ئېيتقان زامانىلا مەن ئۆلىمەن" دەپتۇ.

"ئۆلسەڭمۇ ئېيتىپ بېرىپ ئۆلسەن!" دەپتۇ خوتۇنى ئېرىگە.

"بۇ سىرنى ئېيتالمايمەن، ئېيتسامىلا ئۆلىمەن، ئۆلۈمدىن قورقىمەن" دەپتۇ باي يەنە قايتىلاپ.

"ياق! — دەپتۇ خوتۇنى ئاچچىقى بىلەن. — سەن مېنى زاڭلىق قىلىپ كۈلمىگەن بولساڭ، ئېيتىشتىن شۇنچە قورقامتىڭ؟"

بۇلارنىڭ تالاش-تارتىشلىرى خېلىغىچە سوزۇلۇپتۇ. ھەتتا بۇ ئىش شۇنىڭغا بېرىپ يېتىپتۇكى، باي قازى بىلەن بىرنەچچە گۇۋاھلارنى قىچقىرىپ، ئاۋال ئۇلارغا ئۆزىنىڭ ۋەسىيەتلىرىنى ئېيتىپتۇ. كېيىن سىرىنى ئېيتماقچىمۇ بوپتۇ. باينىڭ خوتۇنى تاغىسىنىڭ قىزى بولۇپ، ئۇنى باي ناھايىتى ياخشى كۆرىدىكەن. ئاخىر ئۇ قوۋمى-قېرىنداش، ئۇرۇق-تۇققان، يارى-بۇرادەر، خولۇم-خوشنىلىرىنىمۇ قىچقىرىپ، خوتۇنى بىلەن ئۆزىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بولۇپ ئۆتكەن ماجرانى ئۇلارغا بىر بىرلەپ ئېيتىپ بېرىپتۇ. ئۆزىنىڭ سىرىنى بىرەر كىشىگە ئېيتقان ھامان ئۆلىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپتۇ. توپلانغانلار خوتۇندىن ئۆز تەلىۋىدىن كېچىشنى سوراپ:

"قەدىردان ئېرىڭدىن ئايرىلىپ، ئۆز باللىرىڭنى يېتىم قىلىپ، باش پاناسىز قېلىشقا يۈرىگىڭ قانداق چىدايدۇ!" دېيىشىپتۇ.

"ئەگەر ئۆلسەمۇ، بۇ سىرنى ئۇقماي قويمايمەن!" دەپ، كۆكەملىك قىلىپ تۇرۇۋاپتۇ خوتۇن. باشقىلار جىم بولۇشۇپتۇ. باي ئورنىدىن تۇرۇپتۇ-دە، تاھارەت ئېلىش ئۈچۈن ھاجەتخانىغا قاراپ مېڭىپتۇ. ئۇنىڭ بىر خورىزى، ئەللىكچە مېكىيىنى، ئىتى ۋە بىرنەچچە تۇياق قارا مېلىمۇ بار ئىكەن. باي بېغىنىڭ ئىشىگىدە كېتىۋاتسا، ئىت بىلەن خوراز سۆزلىشىۋاتقىدەك. قۇلاق سالسا، ئىت خورازغا: "باي ئۆلۈم ئالدىدا، جان ھەلەكچىلىگىدە، سەن بولساڭ ئۇنىڭدىن خوش بولغاندەك ئۆزەڭنى تۇتۇۋالالماي قاپسەن!" دەپ تەنە قىلىۋاتقىدەك. خوراز ھەيران بولۇپ،

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
www.uyghurkitap.com

ئۈتتىن ۋەقەنى سورىغان ئىكەن. ئىت خورازغا باينىڭ بېشىغا چۈشكەن غەمنى ئېيتىپ بېرىپتۇ. "خۇدا ھەققى، — دەپتۇ خوراز، — باينىڭ مەنچىلىكمۇ ئەقلى يوقىكەن، تېخى نادان ئىكەن. بىر خوتۇننى باشقۇرالمىسا؛ قارىغىنا، مېنىڭ ئەللىك خوتۇنۇم بار، قى - قى - قىق دەپ بىر قىچقىرىپ قانات قاقسام، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئالدىمدا تەق بولىدۇ. بىرىنى چوقۇلايمەن، يەنە بىرىنى بولسا قانات سۆرەپ ئەركىلىتىمەن. ئىشقىلىپ، تىنىچ ئۆمۈر ئۆتكۈزىمەن. باينىڭ ئورنىدا مەن بولسام، — دەپتۇ خوراز سۆزىنى يەنە داۋام قىلىپ، — خوتۇنۇمنى ھوجرىغا ئېلىپ كىرىپ، چىۋىق بىلەن ئۆلگىدەك ئۇراتتىم. يا ئۆلەتتى، يا بۇنىڭدىن كېيىن مەندىن 'سىر' سورىماسلىققا قەسەم ئىچىپ توۋا قىلاتتى".

باي بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، خورازنىڭ پىكرىنى توغرا كۆرۈپتۇ. چىۋىق ئىزلەپ باققا كىرىپتۇ.

ۋەزىر سۆزىنى توختىتىپ قىزىغا:

"سىنىڭ بېشىڭغىمۇ شۇ خوتۇننىڭ بېشىغا چۈشكەن كۈلپەت چۈشمىگىدى، دەپ قورقىمەن" دەپتۇ.

"قانداق كۈلپەت؟"دەپتۇ قىز ئاتىسىغا قاراپ. ئاتىسى سۆزىنى داۋام قىلىپ:

— باي ئۆزمە دەرىخىنىڭ نوتىلىرىدىن بىر باغلام چىۋىقنى كېسىپ تەييارلاپتۇ - دە، ھوجرىسىغا كىرىپ، خوتۇنىغا: "ھوجراغا كىرا! سىرنى مەن ساڭا مۇشۇ يەردە ئېيتاي. ھېچكىم كىرمىسۇن. كېيىن مەنمۇ ئۆلىمەن، دەپتۇ.

خوتۇن ھۇجرىغا كىرىشى بىلەن باي ئىشىكنى قۇلۇپلاپتۇ ۋە چىۋىق بىلەن خوتۇننى ساۋاشقا باشلاپتۇ. ئارىدىن ئانچە

ئۇزاق ۋاقىت ئۆتمەي، خوتۇن ھالىدىن كېتىشكە باشلاپتۇ ـ دە، ئېرىنىڭ قول ـ ئايىغىغا يامىشىپ تۇرۇپ يېلىنىشقا كىرىشىپتۇ ۋە ئەپۇ سوراپتۇ. ھەرگىز بايدىن "سىر" سورىماسلىققا ۋەدە قىپتۇ. باي ئۇرۇشتىن توختاپتۇ. ئىككىسى تىنچلىنىپ سىرتقا چىقىپتۇ. تويلىنىشقانلارمۇ بۇ ئىشتىن خاتىرجەم بولۇشۇپ قايتىپتۇ. ئەي قىزىم، سېنىڭ بېشىڭغا دېخاننىڭ ئايىلىنىڭ بېشىغا چۈشكەن شۇ كۆلپەتتىن زىيادىراق ھادىسە كەلمىگەندى، دەپ قورقىمەن.

لېكىن، شەھرىزادقا ئاتىسىنىڭ بۇ ھېكايىسى قىلچە تەسىر قىلماپتۇ.

ئۇ، ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇرۇۋاپتۇ. ئاخىر، ۋەزىر قىزىنى ياخشىلاپ جابدۇتۇپ، شاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ مېڭىپتۇ. شەھرىزاد ئوردىغا مېڭىشتىن بۇرۇن سىڭلىسى دۇنيازادنى ئالدىغا قىچقىرىپ مۇنداق دەپتۇ:

"مەن شاھ ئالدىغا بارغىنىمدىن كېيىن، سېنى يېنىمغا ئالدۇرۇۋالىمەن. سەن بارغىنىڭدا شاھ ئالدىدا مېنىڭ قىزىق چۆچەكلىرىمنىڭ داۋامىنى ئېيتىپ بېرىشىمنى سورىغىن. شاھ بۇنىڭغا رازى بولۇپ قالسا ئەجەپ ئەمەس. شۇنىڭ بىلەن، مەن چۆچەك باشلايمەن. خۇدا خالىسا، شۇ يول بىلەن ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇمىز."

ۋەزىر ئۆز قىزى بىلەن شاھ ھوزۇرىغا كىرىپتۇ. شاھ قىزنى كۆرۈپ، خوشلىقىدىن يۈزىدىكى پەردىسىنى كۆتەرمەكچى بوپتۇ. قىز بىردىنلا يىغا باشلاپتۇ.

"نىمىشقا يىغلايسىز؟" دەپ سوراپتۇ شاھ قىزدىن.

"ئۇلۇغ شاھىم، ـــ دەپتۇ قىز، ـــ بىر كىچىك سىڭلىم بار

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

ئەدى، شۇنىڭ بىلەن خەيرلىشىپ ئېلىشنى سورايمەن.»
شاھ رازى بولۇپ كىشى ئەۋەتىپتۇ. بۇ ئاخشامنى شاھ شەھرىزاد بىللە بىلەن ئۆتكۈزۈپ، شەھۋانى نەپسىنى قاندۇرۇپتۇ.
سىڭلىسى كىرىپ، ئاچىسى بىلەن قۇچاغلىشىپ كورۇشۇپتۇ-دە، تەختنىڭ يېنىغا ئولتۇرۇپ، شەھرىزادقا قاراپ سوزگە كىرىشىپتۇ.
"ئۇيىقۇسىز قالغان كېچىنى قىسقارتىش ئۈچۈن، ئېيتىلماي قالغان چوچەكلەردىن بىرەر قىزىق چوچەك ئېيتىپ بېرىڭ!" دەپتۇ.
"ئەگەر ئۇلۇغ شاھىم رۇخسەت قىلسا،— دەپتۇ شەھرىزاد،— جان دەپ ئېيتىپ بېرەتتىم."
ئۇيقۇسىزلىقتىن ئازاپلانغان شاھ ئاجايىپ چوچەكنى ئاڭلاشقا قىزىقىپ، رۇخسەت قىپتۇ. شەھرىزاد ھىكايىسىنى باشلاپتۇ.

باي بىلەن جىن ھېكايىسى

بىرىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپتۇ شەھرىزاد، ھېكايىسىنى باشلاپ، — قەدىمقى زاماندا بىر باي بار ئىكەن. ئۇنىڭ مال - مۈلكى ناھايىتىمۇ جىق ئىكەن. ئۇزى جاھاننىڭ ئىسسىق - سوغۇقلىرىنى بېشىدىن كەچۈرگەن. دۇنيانىڭ جاپا - مۇشەققەت ۋە راھەتلىرىنىمۇ كورگەن. تەمىنى تېتىغان ئىكەن. ئۇزاق شەھەرلەرگە، خەتەرلىك دېڭىز - دەريالارغا سەپەرمۇ قىلغان ئىكەن. باشقا شەھەرلەردىمۇ ئۇنىڭ دۇكانلىرى بولغان ئىكەن. بىر كۇنى ئۇ، نېسىلىرىنى يېغىش ئۇچۇن، غەرپكە سەپەر قىپتۇ. يازنىڭ تومۇز كۇنلىرى ئىكەن. ھاۋانىڭ ئىسسىقلىغى قاتتىق تەسىر قىلىپ، بىرئاز دەم ئېلىش ئۇچۇن، بىر دەرەخنىڭ تۇۋىگە كېلىپ، سايىداپ ئولتۇرۇپتۇ. بىر دەم راھەتلىنىپتۇ. خالتىسىدىن خورما بىلەن بىر پارچە نان ئېلىپ يەپتۇ. يىگەن خورمىنىڭ ئۇرۇغىنى بىر تەرەپكە ئاتقان ئىكەن، قىلىچىنى يالىڭاچلىغان سۇرلۇك بىر جىن پەيدا بوپتۇ. ئۇ، باينىڭ يېنىغا كېلىپ:

"سەن مېنىڭ بالامنى ئولتۇردۇڭ. مەنمۇ سېنى خۇددى شۇنداق ئولتۇرۇشۇم كېرەك!" دەپتۇ دوق قىلىپ.

"بالاڭنى مەن قاچان ئۆلتۈردۈم؟!" دەپ سوراپتۇ باي.

"سەن خورمىنى يەپ، ئۇرۇغىنى ئاتقان ئىدىڭ. ئۇ، بالامنىڭ كۆكسىگە تېگىپ، شۇ زامان تىن تارتمايلا ئۆلدى" — دەپتۇ جىن.

"ھەر ئىككىمىزنى ئاللا ياراتقان" — دەپتۇ سودىگەر، — ئاخىر ھەممىمىز ئاللانىڭ دەرگاھىغا بارىمىز. بىزنى پەقەت ئاللا ھەممە بالا - قازادىن قۇتقۇزىدۇ. قازاغا رىزا بولماي ئامالىمىز يوق. بالاڭنى مەن قەستلەپ ئۆلتۈرمىدىم. مېنى كەچۈرگىن!"

"ياق، زادى ئىنتىقام ئالماي قويمايمەن!" دەپلا جىن چاڭگال سېلىپ، سودىگەرنى تۇتۇپ بېسىپ، بىشىغا شەمشەرنى تەڭلەپتۇ. سودىگەر: "ئۆزەمنى ئاللاغا تاپشۇردۇم!" دەپ مۇنداق مۇناجات ئوقۇپتۇ:

زامان ئەسلى ئىككى كۈن:
بىر كۈندۈر ئامانلىق:
يەنە بىر كۈن قىسمىتى —
خەتەر بىلەن يامانلىق.

ئىنساندا بار جۇپ جەھەت:
بىرى بەخت - سائادەت:
بىر جەھەتكە خاس ئىكەن
مۇشكۈلات ھەم مۇشەققەت.

تەقدىر ئويىنىتار كىمنى؟
ئۇلۇغ ئادەم، چوڭ زاتنى.
كورمىدىڭمۇ بورانىنى؟
يۇلۇپ تاشلار شەمشاتنى.

كۆرمىدىڭمۇ ئوكيانىنى!
مەۋج ئۇرغان كۆپۈكنى؟
ئېقىتىپتۇ لەيلىتىپ،
بالاڭ جەسەت ـ ئۆلۈكنى.

مەن توپ ـ توغرا چاغلاپسەن،
بەخت ـ ئامەتلىك پەيتنى.
چاغلىماپسەن تەقدىردىن
كېلىۇر بالا ـ كۈلپەتنى.

قىلىۇر گوھەر ـ دۇر ماكان
چوڭقۇر دېڭىز تەھتىنى،
تەقدىر بىزنى ئويناتتى،
چەيلەپ ئىنسان بەختىنى.

ئاسماندىكى يۇلتۇزنىڭ
سانى ھىساپسىز كۆپتۇر.
قۇياش بىلەن ئاينىڭمۇ
گايى يۈزى كەمتۈكتۇر.

يەر يۈزىدە گىيا كۆپ،
بىرى قاخشال، بىرى كۆك.
باشتا ئاپەت تەگمىگەن
سەرمۇلىك دەرەخ يوق.

سودىگەرنىڭ دات ـ پەريادىغا قۇلاق سالماي، جىن ۋاقىراپتۇ:
"بولدى، ۋالاقشىما! ئەزبىرايى خۇدا، كالىلاڭنى تېنىڭدىن جۇدا قىلمايدىغان بولسام."

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

"ھەي، جىنلارنىڭ پادىشاسى، سوزۇمگە قۇلاق سال! — دەپ يالۋۇرۇپتۇ باي، — مېنىڭ ئويىدە ناھايىتى جىق مال - مۈلكۈم بار، بالا - چاقىلىرىم بار، تۇگەتمىگەن قەرزلىرىم، ئالىدىغان ئېلىشىم بار. ماڭا موھلەت بەرسەڭ، ئۆز شەھىرىمگە بېرىپ، كىمنىڭ ھەققى بولسا، قولىغا تاپشۇراي، خوتۇن، بالا - چاقىلىرىم بىلەن رازىلىق ئېلىشىپ، ئىش - كۈشلىرىمنى تۇگىتىپ كېلەي، ئاندىن نىمە قىلىغۇڭ كەلسە، شۇنى قىل."

جىن ئۇنىڭ تەلىۋىنى قوبۇل قىپتۇ. باي يولىغا چۈشۈپتۇ. يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە بالا - چاقىلىرىنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ، ھەممە ئىشلىرىنى تۇگىتىپتۇ. بېشىغا چۈشكەن ئۆلۈم ۋەقەسىنى بالىلىرىغا، خوتۇنىغا ئېيتىپتۇ. كەلگۈسى ئىشلار توغرىسىدا ئۇلارغا ۋەسىيەت قىپتۇ. كېيىن كېپىنىنى قولتۇغىغا قىستۇرۇپتۇ - دە، خوتۇن، بالا - چاقىلىرى، خولۇم - خوشنىلىرى ۋە قوۋمى - قېرىنداشلىرى بىلەن رازىلىشىپ خوشلىشىپتۇ. بويىنىغا سىرتماق سېلىپ سورىگەندەك يولىغا چىقىپتۇ. ھەممە ياقنى قىيا - چىيا، ماتەم يىغىسى قاپلاپتۇ. باي ۋەدە قىلغان يېرىگە قايتىپ كەپتۇ. شۇ كۈنى يېڭى يىل كىرىدىغان نورۇز كېچىسى ئىكەن. باي ئولتۇرۇپ يىغلاپتۇ. شۇ چاغدا، ئاپپاق ساقاللىق بىر قېرى كىشى پەيدا بوپتۇ. ئۇنىڭ زەنجىرگە باغلانغان بىر كىيىگمۇ بار ئىكەن. ئۇ، كېلىپلا بايغا سالام بېرىپ:

"بۇ جىنلارنىڭ ماكانىدا نىمە سەۋەپتىن بۇنداق يالغۇز ئولتۇرىسەن. ئۆزەڭ كىم سەن؟" — دەپ سوراپتۇ.

باي جىن بىلەن ئۆزىنىڭ ئارىسىدا بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەنى سوزلەپ بېرىپتۇ. بوۋاي ھەيران بوپتۇ:

"بۇرادەر، — دەپتۇ ئۇ، بايغا خىتاپ قىلىپ، — ئەمدى قانداق ۋەقەلەر يۈز بېرىشىنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرمىگىچە بۇ يەردىن بىر قەدەممۇ سىلجىمايمەن."

بوۋاي باينىڭ يېنىغا بېرىپ ئولتۇرۇپتۇ. باي بىلەن ئاللا نىمىلەرنىدۇ سۆزلىشىشكە باشلاپتۇ. لېكىن، باينىڭ ئەندىشى بارغانسېرى كۈچىيىپ، تېگى يوق خىياللارغا پېتىپتۇ. غەم-قايغۇسىمۇ ئېشىپتۇ. شۇ چاغدا، ئىككى ئىت يېتىلىگەن يەنە بىر چار ساقال قېرى كىشى پەيدا بوپتۇ. ئىتلىرى بورىدەك سۈرلۈك، بىر بىرىگە قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايدىكەن. ئۇمۇ، بۇلار بىلەن سالاملىشىپتۇ-دە، بۇ جىنلار ماكانىدا ئولتۇرۇشنىڭ سەۋەبىنى سوراپتۇ. ھەر ئىككىسى بۇ يەردە ئولتۇرۇشنىڭ سەۋەبىنى سۆزلەپتۇ. بۇلار تېخى سۆزىنى تۈگەتمەي تۇرۇپ، ئۈچىنچى بىر خېچىرلىق بوۋاي يېتىپ كەپتۇ. ئۇمۇ بۇلارنىڭ ئالدىغا كېلىپ، سالام بېرىپ، نىمە ئۈچۈن بۇ يەردە ئولتۇرۇشقانلىقلىرىنى سوراپتۇ. بۇلار بۇ يەردە ئولتۇرۇشلىرىنىڭ سەۋەبىنى سۆزلەپ تۈگەتمەيلا، بىردىنلا چاڭ-توزاڭ كۆتىرىلىپتۇ. ئۇ، ناھايىتى دەھشەتلىك قارا قۇيۇنغا ئايلىنىپتۇ. قۇيۇن ئىچىدىن قىلىچىنى يالىڭاچلىغان بايىقى جىن چىقىپتۇ. كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ تۇرغان جىن بايغا تىكىلگەن ھالدا، ئولتۇرغانلار تەرەپكە قاراپ كەپتۇ.

"سەن مېنى كۆزۈمنىڭ نۇرى، ھاياتىمنىڭ غۇرۇرى كەنجى بالامدىن ئايرىدىڭ، مەنمۇ سېنى ئېزىز جېنىڭدىن ئايرىيمەن" — دەپ، جىن باينىڭ قولىدىن تارتىپتۇ. بۇنى كۆرۈپ بايمۇ يىغلاپتۇ، ئۈچ قېرىمۇ يىغىغا چۈشۈپتۇ.

بىرىنچى بولۇپ كەلگەن، قولىدا زەنجىرلەنگەن كىيىكى بار قېرى كۆزىنىڭ يېشىنى سۈرتكەن ھالدا كېلىپ، جىننىڭ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قولىدىن سۇيۇپ تۇرۇپ دەپتۇ:

"ئەي جىنلارنىڭ شاھى، بۇ بىچارىنىڭ خۇنىنىڭ ئۈچتىن بىرىدىن كەچسەڭ. مېنىڭ بۇ كىيىككە باغلىنىشلىق ئاجايىپ بىر ھېكايەم بار، شۇنى سۆزلەپ بېرەتتىم. ھېكايەم ساڭا ياقمىسا، ئۇ چاغدا ئىختىيار ئۆزەڭدە."

"قېنى سۆزلە، — دەپتۇ جىن، — ئەگەر ھېكايەڭ ئاجايىپ بولۇپ، ئۇ ماڭا پەسەنت بولسا، ئۇنىڭ قېنىنىڭ ئۈچتىن بىر قىسمىدىن كەچتىم."

كىيىكلىك بىرىنچى بوۋاينىڭ ھېكايىسى

"ئەي جىن، — دەپتۇ، بوۋاي سۆز باشلاپ، — بۇ كىيىك مېنىڭ ئۆز قاندىشىم. ئۆز سۆڭگىكىم، تاغامنىڭ قىزى. ياش چېغىمدا مەن ياخشى كۆرۈپ بۇنىڭغا ئۆيلەندىم. ئوتتۇز يىل جامىسىدا بىز بىللە ھايات كەچۈردۇق. لېكىن بالا يۈزى كۆرمىدۇق، كېيىن بىر كىچىك خوتۇن ئالغان ئىدىم. تولۇن ئايدەك بىر ئوغۇل تۇغۇپ بەردى. قەلەمدەك قاشلىرىنى، بولاقتەك كۆزلىرىنى، بويى-تۇرقىنى ماختاشقا تىل ئاجىزلىق قىلىدۇ. ئوغۇل ئاستا-ئاستا چوڭ بولۇپ ئون بەش ياشقا كىردى. بۇ چاغلاردا مەن كۆپ مال بىلەن سودا ئۈچۈن باشقا شەھەرگە كەتكەن ئىدىم. بۇ تاغامنىڭ قىزى ياش چېغىدىلا سېھىرگەرلىك-نى جادىگەرلەردىن ئۆگىنىۋالغان ئىكەن. مەن كەتكەندىن كېيىن، جادى قىلىپ ئوغلۇمنى موزايغا، ئانىسىنى بولسا ئىنەككە ئايلاندۇرۇپ قويۇپتۇ ۋە بۇ ئىككىسىنى پادىغا قوشۇۋېتىپتۇ. مەن سەپەردىن كېچىكىپ قايتىپ كەلدىم، ئوغلۇمنى ۋە ئانىسىنى سورىدىم. خوتۇنۇم: "كىچىك خوتۇنۇڭ ئۆلدى، ئوغلۇڭ قاچتى،

ئەگە كەتكىننى بىلمەيمەن" دىدى. تاغامنىڭ قىزىدىن بۇ سوزنى ئاڭلاپ، غەمگە چومدۇم. كوزۇمدىن ياش قۇرۇماي بىر يىل ئوتتى. قۇربان ھېيت كەلدى. مەن پادىچىغا قۇربانلىق قىلىش ئۇچۇن مالـلارنىڭ ئارىسىدىن سېمىزرەك قارا مال تالالاپ ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇدۇم. پادىچى سېمىز بىر ئىنەك ئېلىپ كەلدى. پېشمنى قىستۇرۇپ، يېڭمنى تۇرۇپ، قولۇمغا پىچاق ئېلىپ، بوغۇزلاپ سويۇشقا تەمشەلدىم. ئىنەك ھوكىرەپ يىغلاشقا باشلىدى. ئۇنىڭ نالىسىگە تاقەت قىلالماي، ئىچىم ئاغرىپ قولۇمنى تارتتىم. پادىچىغا ئىنەكنى سويۇشنى بۇيرۇدۇم. ئۇ، بوغۇزلىدى ۋە تېرىسىنى سويدى. ئۇنىڭدا، تېرە بىلەن سوڭەكتىن باشقا، قىرىپ ئالغۇدەك ياغ ۋە گوش يوق ئىدى. ئۇنى قۇربانلىق قىلغىنىمغا پۇشايمان قىلدىم. بىراق، ۋاقتى ئوتكەن ئىدى. پۇشايمان پايدا بەرمىدى. ئۇنى پادىچىغا بېرىپ، سېمىزرەك بىر موزاي ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇدۇم. پادىچى دەرھال سېھىرلىنىپ موزايغا ئايلانغان ئوغلۇمنى يېتىلەپ كەلدى. موزاي مېنى كورۇش بىلەنلا، ئاغامچىنى ئۈزۈپ، مەن تەرەپكە كېلىپ، مېنىڭ ئاياقلىرىمغا ئوزىنى سۇركەپ زارلانغىلى تۇردى. ئۇ تىپىرلاپ، ماڭا نىمىلەرنىدۇ دىگەندەك قىلىپ، مورەپ سۇركىلەتتى. ئىچىم ئاغرىپ بوشاتتىم. پادىچىنى باشقا بىر مال ئېلىپ كېلىشكە ئەۋەتتىم.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

"ئاچا، بۇ ھىكايىڭىز نىمە دىگەن يېقىملىق، نىمە دىگەن تاتلىق، نىمە دىگەن قىزىق،" دەپتۇ سىڭلىسى دۇنيازاد.

"ئەگەر پادىشاھىمىز مەرھەمەت قىلىپ مېنى سالامەت قويسا، ئەتىلىككە سوزلەيدىغان ھىكايەم بۇنىڭدىنمۇ قىزىقراق ۋە

بۈنىڭدىنمۇ ئاجايىپراق بولىدۇ" دەپتۇ شەھرىزاد.

شاھ كۆڭلىدە: "بۇنىڭ قالغان ھېكايىسىنى ئاڭلاپ بولمىغىچە ئۆلتۈرمەيمەن" دەپ قارار قىلىپ، ئوردا مەھكىمىسىگە چىقىپ كەتتى. ۋەزىر بولسا قولىغا قىزىنىڭ كېپەنلىكىنى ئېلىپ كەلگەن ئىدى. ھەر مىنۇت ۋە ھەر سېكۇنتتا بىرەر شۇم خەۋەرنى كۈتۈپ، قايغۇغا چۆمۈلۈپ، ئېزىلىپ ئولتۇراتتى. كۈردىكى، شاھ ھوكۈمگە ئولتۇردى. كىملەرنىدۇ ئىشتىن بوشىتىپ، ئاللا كىملەرنىدۇ ئىشقا قويدى. قوبۇل قىلىش ئىشلىرىنى ئاياقلاشتۇرۇپ، ئوز قەسرىگە كىرىپ كەتتى. ۋەزىر ئېنىق بىر خەۋەر ئاڭلىيالماي، بىر دەم خوشلۇق بىلەن ۋە بىر دەم قايغۇ بىلەن كۈندۈزنى كېچىگە ئاران ئۇلىدى.

دۇنيازاد ئاچىسى شەھرىزادتىن باي بىلەن جىننىڭ ھېكايىسىنىڭ داۋامىنى ئېيتىپ بېرىشنى سورىدى

"ئەگەر شاھىمىز رۇخسەت قىلسا، — دېدى شەھرىزاد، — ھازىرلا باشلايمەن."

شاھ باشلاشقا ئەمىر قىلدى، شەھرىزاد ھېكايىسىنىڭ داۋامىنى سۆزلەشكە كىرىشتى.

ئىككىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ باشلاپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنىڭ داۋامىنى، — شۇنداق قىلىپ باي موزايىنى پادىغا قوشۇۋېتىشنى تاپىلاپتۇ.

جىن بولسا بۇ ئاجايىپ ھېكايىنى قىزىقىپ ئاڭلاپتۇ. ئەي جىنلار پادىشاھى — دەپ داۋام قىلدۇرۇپتۇ، كېيىنكى بار بوۋاي ھېكايىسىنى، — تاغامنىڭ قىزى مېنى موزايىنى سويۇشقا قايتا-

قايتا دەۋەت قىلىپ كوردى. چۇنكى، ئۇ موزاي سېمىز ئىدى. پادىچىمۇ "بۇنى قۇربانلىق قىلايلى" دىدى. بىراق، نىمە ئۇچۇندۇر ئۇنى سويۇشقا كوڭلۇم ئۇنىمىدى. پادىچى موزاينى ئېلىپ، باشقا قارا مال ئېلىپ كېلىشكە كەتتى. ئەتىسى ئويدە ئولتۇرغان ئىدىم، بىردىنلا پادىچى هاسىراپ-هومۇدەپ: "سۇيۇنچى بېرىسىڭ!" دەپ كىرىپ كەلدى. "هە، نىمە گەپ؟" دىدىمەن.

"خۇش خەۋەر ئېلىپ كەلدىم" دىدى پادىچى. سۇيۇنچى بېرىپ، قۇلاق سالدىم، پادىچى سوزلىدى: "مېنىڭ بىر قىزىم بار ئىدى. ئۇ كىچىكىدىنلا يېنىمىزدىكى بىر قېرى خوتۇندىن جادىگەرلىك ئىلمىنى ئۇگەنگەن ئىكەن. كېچە مەن موزاينى بۇ يەردىن هەيدەپ بېرىپ، هويلامغا ئېلىپ كىرگەن ئىدىم. قىزىم ئۇنى كورۇپ، بىر قىسما بولۇپ قالدى." ئالدى بىلەن يىغلىدى. كېيىن كۇلدى. ماڭا:

"سىزنىڭ نەزىرىڭىزدە، مېنىڭ ئازراق بولسىمۇ قەدىر-قىممىتىم يوقمۇ؟ نىمىشقا مېنىڭ ئۇستۇمگە يات بىر ئەر كىشىنى ئېلىپ كىرىسىز؟" دىدى.

"قېنى يات ئەركەك؟ نىمىشقا ئاۋال يىغلىدىڭ، كېيىن كۇلدۇڭ؟" دەپ سورىدىم.

"سىز ئېلىپ كىرگەن بۇ موزاي باينىڭ سېھىر قىلىنغان بىردىن-بىر ئوغلى، ئۇنى ئانىسى بىلەن قوشۇپ باينىڭ چوڭ خوتۇنى سېھىر قىلىپ مۇشۇ ئەهۋالغا سالغان. شۇڭا كۇلدۇم. يىغلىغىنىمنىڭ سەۋەبى-ئۇنىڭ ئانىسىنى باي قۇربانلىق قىلىپ سويۇپ تاشلىغىنى ئۇچۇن" دەپ جاۋاپ بەردى قىزىم. مەن

www.uyghurkitap.com

ناھايىتى ئەجەپلەندىم. ئاڭ ئاتا ـ ئاتمايلا سىزگە بۇ خۇش خەۋەرنى ئېلىپ كەلدىم."

"مەن بۇنى ئاڭلاپ خوشاللىقىمدىن تېرەمگە سىغماي قالدىم، ــ دەپتۇ بوۋاي جىنغا. ــ خوشاللىقىمدىن ئۆزەمنى تۇتالماي، پادىچى بىلەن بىللە يولغا چىقتىم. ھاياجانلانغانلىقىمدىن پادىچىنىڭ ئۆيىگە خۇددى ھاراق ئىچىۋالغان مەس كىشىدەك دەلدەڭشىپ كىردىم. پادىچىنىڭ قىزى ئىچكىرى ئۆيىدىن چىقىپ، سالام بېرىپ قولۇمنى سۆيدى. موزايمۇ يېنىمغا كېلىپ سۈركەلدى. مەن قىزدىن:

"موزاي ھەققىدە قىلغان سۆزلىرىڭ راستمۇ؟" دەپ سورىدىم.

"راست، ــ دېدى قىز، ــ بۇ موزاي سىزنىڭ كۆرەر كۆزىڭىز، جان تومۇرىڭىز!" مەن قىزغا قاراپ:

"ئەگەر ئوغلۇمنى ئەسلىگە قايتۇرساڭ، ئاتاڭنىڭ قولىدىكى بارلىق مېلىمنى ساڭا بېرەي، ئۇنى يېتىپ يىسەڭمۇ، ئۆرۈق-ئەۋلادىڭغىچە يېتىدۇ" دېدىم. قىز كۈلۈپ تۇرۇپ:

"ھەي باي دادا، ماڭا مېلىڭىزنىڭ كېرىگى يوق، ئۇنىڭغىمۇ ھاجىتىم چۈشمەيدۇ. ئەمما مېنىڭ ئىككى شەرتىم بار: بىرىنچىسى، ئوغلىڭىزنى مېنىڭ بىلەن نىكاللىنىشقا رۇخسەت قىلىسىز، ئىككىنچىسى، بولارغا جادى قىلغان خوتۇنىڭىزنىڭ ئۆزىنىمۇ جادى بىلەن باشقا بىر سۈرەتكە كىرگۈزۈشكە رازى بولىسىز. بولمىسا ئۇمۇ بىزنى تىنجىتمايدۇ."

"مەن پادىچىنىڭ قىزىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ــ دەپتۇ باي جىنغا قاراپ، ــ تاغامنىڭ قىزىنىڭ مېھرىدىن كەچتىم. ئۇنىڭ باشقا شەرتىگىمۇ رازى بولدۇم. يالغۇز ئاتىسىنىڭ قولىدىكىلا

ئەمەس، قولۇمدا بار بولغان ھەممە دۇنيارىمنى ئۇنىڭغا بېغىشلى-
دىم. مېنىڭ جاۋاۋىرىمنى ئاڭلىغان قىز قولىغا بىر قاچا سۇنى
ئېلىپ، ئۇنىڭغا ئەپسۇن ئوقۇدى. كېيىن موزايىنىڭ يېنىغا
بېرىپ:

"ئەگەر ئەسلىڭ موزاي بولسا ئۆز پېتىڭدە قال، ئۆزگەرمە. مۇبادا
جادى قىلىنغان بولساڭ، بۇرۇنقى ئەكسىڭگە قايت!"—دەپ سۇنى
موزايىنىڭ ئۈستىگە چاچتى. موزاي بىر سىلكىنىپ ئادەم سۈرىتىگە
كىردى.

مەن ئۇنى قۇچىغىمغا ئېلىپ، يۈزلىرىدىن، پېشانىسىدىن
سۆيەتتىم. دېمەمنى ئېلىپ، تاغامنىڭ قىزىنىڭ ئوغلۇم بىلەن
ئانىسىغا نېمە ئىشلارنى قىلغانلىغىنى سورىدىم. ئۇ، بولۇپ ئۆتكەن
ئىشلارنى بىر بىرلەپ سۆزلەپ بەردى. شۇ يەردىلا پادىچىنىڭ
قىزىنى ئوغلۇمغا نىكالاتقۇزۇپ بەردىم. پادىچىنىڭ قىزى
تاغامنىڭ قىزىنى ئەپسۇن بىلەن مانا بۇ كىيىك قىياپىتىگە كەلتۈر-
دى. شۇنىڭدىن بېرى، مەن بۇ كىيىكنى نەگە بارسام ئۆزەم بىلەن
بىللە ئېلىپ بارىمەن. چۆل كېزىپ، يول مېڭىپ بۇ يەرگە
كەلسەم، سودىگەر ئولتۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ بىلەن سالاملاشتىم. ھال-
ئەھۋال سوراشتىم. مېنىڭ ھېكايەم—كىيىك ۋەقەسى مانا شۇنىڭ-
دىن ئىبارەت.

"ھېكايەڭ ئاجايىپ ئىكەن. مۇشۇ ۋەقەنىڭ بەدىلىگە،—دەپتۇ
جىن،—سودىگەرنىڭ قېنىنىڭ ئۈچتىن بىرىدىن ئۆتتۈم."

شۇ چاغدا بىر جۈپ ئىت يېتىلەپ كەلگەن ئىككىنچى بوۋاي
ئورنىدىن تۇرۇپ سۆزگە كىرىشىپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بىر جۈپ ئىت يېتىلگەن بوۋاينىڭ ھېكايىسى

"مانا بۇ ئىككى ئىت، — دەپتۇ بوۋاي سۆزىنى باشلاپ، — مەن بىلەن ئاتىمۇ بىر، ئانىمۇ بىر، بىر قوساقتىن چۈشكەن قېرىنداش. مەن بۇلارنىڭ كەنجىسىمەن. ئاتام ئۆلۈپ، بىزگە ئۈچ مىڭ تىللا نەق پۇل قالدى. بۇ مىراسنى ئۈچىمىز مىڭ تىللادىن بولۇشۇۋالدۇق. مەن سودا قىلىش ئۈچۈن دۇكان ئاچتىم. بۇ ئىككى ئاكام سەپەرگە كېتىشتى. ھەمرالىرى بىلەن بىر يىلغىچە دېرىكى بولماي كەتتى. بىر كۈنى مەن دۇكاندا ئولتۇرغان ئىدىم. ئارقا ـ ئارقىدىن ئىككى گاداي كېلىپ، سەدىقە سورىدى. "مەن خۇدايىم بەرسۇن!" دېدىم. "بىزنى تونۇمىدىڭىزمۇ؟" دەپ يىغلىۋەتتى ئىككىسى. قارىسام، ئۇلار دېرەكسىز يوقالغان ئاكىلىرىم ئىكەن. دەرھال ئورنۇمدىن تۇرۇپ سالام بەردىم ـ دە، دۇكانغا ئېلىپ كىرىپ، ئەھۋال سورىدىم. "كۆرگىلىگىمىز كۆپ ئىكەن. ئۇكام، ھېچ نەرسىمىز قالمىدى. ئارتۇق گەپنىڭ ئورنى يوق." دەپ سۆزلىرىنى تۈگىتىشتى. ئۇلارنى ھاممامغا ئېلىپ باردىم. يېڭى كىيىملەرنى كىيگۈزدۈم، بىللە غىزالاندۇق. مەن ئۇلارغا:

"خاپا بولماڭلار! بىر يىللىق پايدىنى ئوتتۇرىدىن بولۇشىمىز" دېدىم ـ دە، ھەممە مېلىمنى ھىساپلاپ چىقتىم. قارىسام، ئىككى مىڭ تىللا پايدا ئالغان ئىكەنمەن. ناھايىتىمۇ سۆيۈندۈم. پايدىنى تەڭ بۆلۈپ، مىڭ تىللانى ئىككى ئاكامغا بەردىم، ئۇلارمۇ دۇكان ئاچتى. بىرقانچە زامان خوشال ـ خورام ياشىدۇق. كۈنلەردىن بىر كۈنى ئاكىلىرىم يەنە سەپەرنى ئارزۇ قىلىپ

كېلىشتى. "بىللە بارساڭ" — دەپ مېنىمۇ زورلاشتى. ئۇنىمىدىم.

"سەپەردىن نېمە پايدا ئالدىڭلار، نېمىشقا مېنىمۇ دەۋەت قىلمىسىلەر" — دېدىم. ئۇلارنىمۇ سەپەردىن قايتۇردۇم. شۇنداق قىلىپ، ئۆز دۇكىنىمىزدا ئېلىم-سېتىم بىلەن مەشغۇل بولدۇق. ئالتە يىل شۇنداق ئۆتتى. ئۇلار كوپ قېتىم يولغا تەييارلىق كورۇشتى. ھەر قېتىمدا مەن ئۇلارنىڭ رايىنى قايتۇردۇم. ئالتىنچى يىلى مەنىمۇ بېرىشقا رازى بولدۇم.

"لېكىن، — دېدىم ئۇلارغا مەن، — پۇلىمىزنىڭ بىر قىسمىنى كومۇپ كېتەيلى، بىرەر كېلىشمەسلىك يۈز بەرگىدەك بولسا، يەنە ئىش قىلىش ۋە ئاچ قالماسلىق ئۈچۈن دەسمايە قىلىشقا لازىم بولىدۇ." ئۇلارمۇ بۇ مەسلىھەتنى توغرا كورۇپ ماقۇل بولۇشتى. پۇلنى ھىساپ قىلدۇق، ئالتە مىڭ تىللا چىقتى. يېرىمىنى يولغا ئېلىپ قويۇپ، قالغان يېرىمىنى يەرگە كومدۇق. شۇنىڭدىن كېيىن، سەپەرگە جابدۇنۇپ، كېمىگە چۈشۈپ يۈرۈپ كەتتۇق. بىر ئاي دېگەندە مولچەرلىگەن شەھەرگە يېتىپ باردۇق. مېلىمىزنى ئون باراۋەر پايدىسىغا ساتتۇق. ئىشلىرىمىزنى پۈتتۈرۈپ، قايتىشقا ھازىرلاندۇق. دەريا بويىغا كەلگەندە، جەندىگە ئوخشاش يامان ۋە جۇل-جۇل كىيىم كىيگەن بىر قىزغا يولۇقتۇق. قىز قولۇمنى سۆيۈپ: "ماڭا بىر ياخشىلىق قىلىش قولۇڭىزدىن كەلمەمدۇ؟ مەنمۇ ۋاقتى كەلگەندە ياخشىلىغىڭىزنى ئۆز لايىغىدا قايتۇراتتىم" — دەپ ئىلتىماس قىلدى. مەن ئۇنىڭغا: "قايتۇرمىسىڭىزمۇ، خالىس ياخشىلىق قىلىشقا قۇربىم يېتىدۇ" دېگەن جاۋاپنى بەردىم. "مېنى ئۆز نىكاھىڭىزغا ئېلىپ، شەھىرى-ڭىزگە ھەمرا قىلىپ كېتىڭ. مەن ئۆزەمنى سىزگە بېغىشلىدىم.

www.uyghurkitap.com

ياخشىلىقىڭىزنىڭ نەتىجىسىنى كۆرۈشىڭىز ئېنىق. مېنىڭ بۇ ئەپتىمدىن يىرگەنمەڭ!" دېدى قىز.

"قىزنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭغا رەھىم كەلدى. دىلىمدا ئۇنىڭغا مۇھەببەت پەيدا بولدى. قىزنى نىكاھىمغا ئالدىم. قىممەت باھالىق كىيىملەر، ئېسىل زىبۇ-زىننەتلەر ۋە ياخشى سوغىلار ھەدىيە قىلدىم. ئۇنى ھورمەتلىدىم. بىللە كېتىپ باراتتۇق. بارغانسېرى ئۇنىڭغا مۇھەببىتىم ئېشىپ، كېچىمۇ-كۈندۈزمۇ ئۇنىڭدىن ئايرىلالمايدىغان بولدۇم. بۇ سىرىمنى ئاكىلىرىمدىن يوشۇرۇن تۇتاتتىم. ئۇلار مېنى كورەلمەي، مېلىم ئۇچۇن جېنىمغا قەست قىلىشقا كىرىشتى. قانچە ۋاقىت ئۇخلىماي پېيىمگە چۈشۈپتۇ. مېنى ئۆلتۈرۈپ مېلىمغا ئىگە بولۇشقا قارار قىلىشقىنىدىن خەۋەرسىز ئىدىم. مەن بۇ ئىككى قېرىندىشىمنى مۇنداق ۋاپاسىزلىق قىلىدۇ دەپمۇ ئويلىمايتتىم. بىر كېچىسى ئايىلىم بىلەن خاتىرجەم ئۇيقۇدا ياتقان ئىدىم. ئىككىمىزنى بىللە كۆتىرىپ دەرياغا تاشلىۋەتتى. خوتۇنۇم ئويغىنىپ بىر سەسكەندى-دە، پەرىزاتقا ئايلاندى. كېيىن مېنىڭ قولۇمدىن تۇتۇپ كۆتىرىپ ئۇچتى. بىر ئارالغا يېتىپ باردۇق. يەرگە چۈشۈپ ئۆزى كۆزۈمدىن غايىپ بولدى. تاڭ ئاتقاندا قايتىپ كېلىپ: "مەن، — دېدى ئۇ، مەغرۇر بىر قىياپەتتە، — سېنى سۇغا غەرق بولۇپ كېتىشتىن قۇتۇلدۇرغان ئايىلىڭ مەن. ئۆزەم پەرىزاتمەن. سېنى كۆرۈپ، چىن دىلىمدىن ياخشى كۆرۈپ قالدىم. ئادەم سۈرىتىگە كىرىپ ساڭا كۆرۈندۈم ۋە كۆڭلۈمدىكى بار گېپىمنى ئېيتتىم. سەن كويۇنۇپ مېنى نىكاھىڭغا ئالدىڭ. سېنى ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇردۇم، ئەمما ئاكىلىرىڭنىڭ قىلغان ئىشلىرىغا غەزىۋىم كېلىۋاتىدۇ.

ئۇلارنى، ئەلۋەتتە، ئۆلتۈرىمەن.»
ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ ئەجەپلەندىم. قىلغان ياردىمگە كۆڭلۈم سۆيۈندى. لېكىن ئاكىلىرىم توغرىسىدىكى پىكرىگە قارشى چىقىپ، ئۇلار ھەققىدىكى ۋەقەنى باشتىن ـ ئاياق چۈشەندۈردۈم. ئەمما ئۇمۇ ئۆز پىكرىدىن يانماي: «بۈگۈن ئۇلار چۈشۈپ كېتىۋاتـ قان كېمىنىڭ ئۈستىگە ئۇچۇپ بارىمەن. ھەممىسىنى سۇغا غەرق قىلىمەن» دېدى. مەن ئاكىلىرىمنى ئۆلتۈرمەسلىك توغرىسىدا قانچە يالۋۇرۇپ ئىلتىماس قىلساممۇ، ئۇ بەربىر قارشىلىق كۆرسىتەتتى. ئاخىر مېنى كوتىرىپ ئۇچتى. ئىشىكىمىزنىڭ يېنىغا كېلىپ چۈشتۇق. مەن ئىشىكنى ئاچتىم. كۆمۈلگەن دۇنيانى ئېلىپ يەنە ئاۋالقىدەكلا سودىغا ئولتۇردۇم. كەچقۇرۇن دۇكاننى يىغىشتۇرۇپ قايتىپ كەلسەم، ھويلىدا بۇ ئىككى ئىت زەنجىر بىلەن باغلاقلىق تۇرۇپتۇ. بۇ ئىككى ئىت مېنى كۆرۈپلا، ئايىغىمغا ئۆزىنى تاشلاپ ئېغناپ، پۇراپ، ئىتتىگىمگە ئېسىلىپ، ھە دەپ يېلىنىپ، كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈپ يىغلاشتى. بىزنى بۇ ھالەتتىن قۇتۇلدۇرغىن دېگەندەك قىلىپ قارىشاتتى، غىڭشىيتتى. بۇ سىرغا ھەيران بولۇپ تۇرغان ئىدىم، ئايىلىم كېلىپ: «بۇلار سېنىڭ ئاكىلىرىڭ!» دېدى.
«بۇلارنى كىم بۇ ھالغا كىرگۈزدى؟» دەپ سورىدىم مەن، ئىشنىڭ تېگى ـ تەھتىنى چۈشىنەلمەي.
«مەن، — دېدى ئايىلىم، — بۇلارنى ئانامغا ئۇۋەتكەن ئىدىم. ئانام ئىت سۈرىتىگە كىرگۈزۈپتۇ. بۇلار ئەمدى يەنە ئون يىلسىز ئۆز ئەكسىگە كېلەلمىسە كېرەك.»
شۇنىڭدىن بېرى بۇ ئون يىلنى توشقۇزالماي، جاھان كېزىپ

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
www.uyghurkitap.com

يۇرىمەن. نەگە بارسام بىللە ئېلىپ بارىمەن. ھازىر مەن بۇلارنى بالدۇرراق ئۆز ئەكسىگە ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن قېنىنى ئانام تەرەپكە كېتىۋاتقان ئىدىم. بۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ كوزۇم سودىگەرگە چۈشتى. ئۇنىڭغا بۇ بوۋاي ھەمرا بولۇپ ئولتۇرغان ئىكەن. مەن باينىڭ ئەھۋالىنى ئاڭلاپ "ئاخىرى نىمە بولار ئىكىن، دەپ تۇرغان ئىدىم. خېچىر بىلەن بۇ كىشى كەلدى" دەپتۇ ئىككىنچى كىشى سوزىنى تۈگىتىپ.

"بۇ ئاجايىپ ھىكايەڭ ئۈچۈن جىنايەتچىنىڭ قېنىنىڭ ئۈچتىن بىرىدىن كەچتىم" دەپتۇ جىن.

شۇ چاغدا خېچىرلىق ئۈچىنچى بوۋاي ئورنىدىن تۇرۇپتۇ.

خېچىرلىق بوۋاينىڭ ھىكايىسى

"ئەگەردە، — دەپتۇ — خېچىرلىق بوۋاي جىنغا قاراپ، — جىنايەتچىنىڭ قالغان قېنىدىن ئۆتسەڭ بۇ ئىككىسىنىڭ سەرگۈزەشتىسىدىنمۇ قىزىقراق ھىكايە سوزلەيمەن."

"ھىكايەڭ قىزىق بولسا، ئەلۋەتتە ئۆتىمەن" — دەپتۇ جىن.

ئەي جىنلارنىڭ سۇلتانى، — دەپتۇ بوۋاي، — بۇ خېچىر مېنىڭ ئايىلىم. مەن ئۇنىڭ بىلەن سەپەرگە چىققان ئىدىم. مەن ئۇنى راسا بىر يىل يوقىتىپ قويدۇم. بىر يىلدىن كېيىن، بىر كېچىسى سەپەردىن قايتىپ ئويۇمگە كېلىپ قارىسام، بۇ خوتۇن بىر قارا قۇل بىلەن بىر ئورۇندا رەسۋالىشىپ يېتىپتۇ. ئۇنىڭ ماڭا كوزى چۈشكەن ھامان، چاچراپ ئورنىدىن تۇردى، لىق سۇ قۇيۇلغان قاچىنى قولىغا ئېلىپ، سۇغا قاراپ ئەپسۇن ئوقۇدى. پىچىرلاپ كېلىپ ماڭا قاراپ: "ئوز سۇرىتىڭدىن چىقىپ

ئىت سۇرىتىگە كىر!» دەپ قاچىدىكى سۇنى ماڭا چاچتى. شۇ ھامان ئىت سۇرىتىگە كىردىم. كېيىن مېنى ئۆيىدىن ھەيدەپ چىقاردى. ئىشىكتىن چىقىپ مېڭىۋەردىم ۋە بىر قاسساپنىڭ دۇكىنىغا يېتىپ باردىم. قورسىقىم ئاچ ئىدى. دۇكانىغا كىرىپ سۆڭەك غاجىلاشقا باشلىدىم، قاسساپ قايتىشىدا مېنى ئۆزىگە ئەگەشتۈرۈپ ئۆيىگە ئېلىپ باردى. ھويلىسىغا كىردۇق، قاسساپنىڭ قىزى مېنى كورۇپ، يۈزىنى ياپتى ۋە ئاتىسىغا قاراپ:

"ئەي ئاتا، نېمە ئۈچۈن ئەر كىشىنى بۇ ھويلىغا ئېلىپ كىرىسىز؟" دەپ دوق قىلدى. "قېنى ئەر كىشى؟" دەپ سورىدى ئاتىسى ھويلىغا قاراپ. "بۇ ئىت — دېدى قىز — بۇرۇن بىر ئەر كىشى ئىدى. ئۇنىڭغا خوتۇنى جادى قىلىپ ئىت قىلىپ قويغان. مېنىڭ بۇنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە چامام كېلىدۇ." قاسساپ بۇ سوزنى ئاڭلاپ، قىزىغا يالۋۇرۇشقا باشلىدى. مېنى قۇتقۇزۇشنى ئىلتىماس قىلدى. قىز بىر قاچىغا سۇنى ئېلىپ چىقتى. سۇغا قاراپ ئەپسۇن ئوقۇپ، دەم سېلىپ، سۇنى ماڭا چاچتى: "بۇ سۇرەتتىن چىقىپ ئەسلىڭگە قايت!" دېدى. مەن ئۆز ئەكسىمگە كېلىپ، ئۇنىڭ قولىنى سۆيدۇم. قىزدىن خوتۇنۇمغا جادى قىلىشنى ئۆگىتىپ سورىدىم. قىز ماڭا بىرئاز سۇ بېرىپ: "خوتۇنۇڭ ئۇخلاپ ياتقاندا، ئۇنىڭغا سەپسەڭ، سەن خالىغان سۇرەتكە كىرىدۇ" دېدى. مەنمۇ خوتۇنۇمنىڭ ئۇخلىغان ۋاقتىنى تېپىپ سۇنى سەپتىم ۋە: "بۇ سۇرەتتىن چىقىپ خېچىر سۇرىتىگە كىر!" دېدىم. شۇ چاغنىڭ ئۆزىدىلا مانا شۇ خېچىرنىڭ سۇرىتىگە كىردى.

ئەي جىنلارنىڭ ئۇلۇغ سۇلتانى، — دەپتۇ ئۈچىنچى كىشى.

جىن خېچىرغا قاراپ: "شۇنداق بولغىنى توغرىمۇ؟" دەپ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

سوراپتۇ. خېچىر بېشى بىلەن ئىشارەت قىلىپ، بۇ سوزنىڭ توغرىلىقىنى تەستىقلاپتۇ. بوۋاينىڭ سوزىنىڭ توگىگەنلىكىنى بىلىپ، جىن ئەجەپلىنىپ، زوق بىلەن كۈلۈپتۇ-دە، سودىگەرنىڭ قالغان قېنىدىن ئۆتۈپتۇ.

شەھرىزاد تاڭنىڭ يورۇپ كېلىۋاتقانلىقىنى كورۈپ، ھېكايەسىنى توختىتىپتۇ. سىڭلىسى دۇنيازاد ھېكايىنىڭ قىزىقلىقىنى ئېيتىپ، مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپتۇ.

"شاھىمىز رۇخسەت قىلسا، ئۆلمەي تىرىك قالسام، بۇنىڭ داۋامى يەنىمۇ قىزىقراق" دەپتۇ شەھرىزاد. پادىشا:

"بۇنىڭ قىزىق ھېكايىلىرى تامام بولمىغىچە ئۆلتۈرمەيمەن" دەپ ئەھدى قىپتۇ.

سىڭلىسى دۇنيازاد ھېكايىنىڭ داۋامىنى سوزلەشنى سوراپتۇ.

"جېنىم بىلەن — دەپ سوزىنى باشلاپتۇ شەھرىزاد، — ئەي بەختلىك شاھ، باينىڭ خۇندىن جىن ئوتكەندىن كېيىن، باي بايىقى ئۈچ بوۋايغا ئوزىنى ئولۇمدىن قۇتۇلدۇرغىنى ئۈچۈن سانسىز رەھمەت، ھېساپسىز باركاللا ئېيتىپتى. شۇنىڭدىن كېيىن ھەر قايسىلىرى ئوز يۇرتلىرىغا قاراپ يولغا چۇشۇشتى، — لېكىن — دېدى شەھرىزاد، — بېلىقچىنىڭ ھېكايىسى ئالدىدا بۇنى ھېكايە دېمىسىمۇ بولىدۇ.

"بېلىقچىنىڭ ھېكايىسى قانداق؟" دەپ سورىدى شاھ.

بېلىقچى بىلەن دىۋە ھېكايىسى

ئۈچىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ سۆز باشلاپتۇ شەھرىزاد، — قەدىمقى زاماندا بىر بېلىقچى بوۋاي بار ئىكەن. ئۇنىڭ ئۈچ بالىسى ۋە خوتۇنى بولۇپ، ئۇلار سىرىقتال كۈن كەچۈرىدىكەن. بېلىقچى ھەر كۈنى دەرياغا تۆت قېتىم تور سالىدىكەن. تورىغا نېمە ئىلىنسا، شۇنىڭ بىلەن قانائەتلىنىپ ئۆيىگە قايتىدىكەن. ھەر كۈنكى ئادىتى بويىچە ئۇ بىر كۈنى چۈش ۋاقتىدا دەريانىڭ لېۋىگە بېرىپتۇ، تورنى يېيىپ سۇغا تاشلاپتۇ. بىرئاز كۈتۈپ تۇرۇپ تارتسا، تور ناھايىتى ئېغىر تۇرغىدەك. كۈچىنىڭ بېرىچە ھەركەت قىلىپ، كۈچەپ تارتىپ بېقىپتۇ. ئەمما تورنى سۇدىن چىقىرالماپتۇ. تورنىڭ ئۇچىنى بىر تاشقا باغلاپتۇ-دە، ئۆزى يالىڭاچ بولۇپ سۇغا چۈشۈپتۇ. تىرمىشىپ-تارتىشىپ، تورنى دەريانىڭ لېۋىگە ئېلىپ چىقىپتۇ. كېيىن ئۆزى سۇدىن چىقىپ قارىسا، ئۇ، بىر ئۆلۈك ئېشەك ئىكەن. "سۇبھاناللا، مۇشۇمۇ كۈن بولدىمۇ؟" دەپ ئاچچىغلىنىپتۇ بوۋاي ۋە بۇ مۇناجاتنى ئوقۇپتۇ:

بولما ئادەم ئاۋارە، ئۆمىت كۈتۈپ زۇلمەتتىن،
يېمەك-ئىچمەك، تون-لىباس كەلمەيدىكەن كۈلپەتتىن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قارا، يۇلتۇز ئۆچمىگەن تۈن، پەلەكنىڭ قوينىدا،
تۇرار بوۋاي بېلىقچى تەلمۈرۈپ سۇ بويىدا.
قىزىغىچە سۇ كېچىپ توردىن ئۈزمەي كوزىنى،
مۇدھىش دولقۇن ئۇرسىمۇ ھېچ قاچۇرماي يۈزىنى.
ساقلار بوۋاي بېلىقنى ئۇيقۇدىن بولۇپ بىدار،
تاڭ سەھەردە ئالۇركەن جاپا چەكمەس خېرىدار.
سانا ئېيتاي مەن ساڭا، ئەي خۇدا پەرۋەردىگار،
بىرنى مۇھتاج ئەيلىدىڭ، بىرنى قىلدىڭ بەختىيار.

بوۋاي ئىشەكنىڭ ئۆلۈگىنى تورنىڭ ئىچىدىن ئېلىپ تاشلاپتۇ. تورنى يۇيۇپتۇ. بوۋاي ئۆزىچە ئاغرىنىپ:
"يەنە بىر تاشلاي، خۇدا بۇيرۇغان بولسا، بۇدا ئەجرىمنى تاپارمەن" دەپ نالە قىلىپ شۇ شېرىنى ئوقۇپتۇ:

نالە قىلما يوقسۇللۇق دەردىدە زارلاپ،
سەۋرىدىن ئۇچاڭغا لىباس ياپقايسەن.
توكمە زىنھار ئۆزگىگە دەردىڭنى قاخشاپ،
چۈنكى رەھماننى زالىمغا چاققايسەن.

تورنى يەنە يېيىپ سۇغا تاشلاپتۇ. بىرئاز كۈتۈپ تۇرۇپ تورنى تارتىپ باقسا، ئالدىنقىسىدىنمۇ ئېغىر تۇرغىدەك. "بىر چوڭ بېلىق تۇتتۇم"، دەپ ئويلاپ سۆيۈنۈپتۇ. يەنە يېشىنىپ سۇغا چۈشۈپتۇ. كوپ قىيىنچىلىق بىلەن ئولجىسىنى سۇنىڭ قىرغىقىغا ئېلىپ چىقىپتۇ. قارىسا، ئىچى لاي ـ لاتقا بىلەن لىق تولغان بىر ساپال كۇپ ئىكەن. بېلىقچىنىڭ كوڭلى يېرىم بولۇپ مۇنداق دەپتۇ:

قەھرىلىك تەقدىر يۇمشىغىن،
غەزەپتىن سانچىماي تىكەن.
رىزقى ئىستەپ چىققان ئىدىم،

ئۇ، تامام بولغان ئىكەن.

شۇنچە دېۋەك، ئەخمەق ـ نادانلار،
پەرۋاز قىلىپ كوكتە ئۇچماقتا؛
قانچە ئالىم، دانىش ـ دانالار،
چونەكلەردە نامسىز ياتماقتا.

بوۋاي كۆيىنى سۇنىدۇرۇپ تاشلاپتۇ ـ دە، تورنى سىقىپ تازىلاپ، يەنە يېيىپ سۇغا سېپتۇ. ئۇچىنچى قېتىم دەريا لېۋىدە بىر دەم كۈتۈپ تۇرۇپتۇ. تور بىر نەرسە چۈشكەندەك سىلكىنىپ ئېغىرلىشىپتۇ. تەسلىكتە ئۇنى تارتىپ قارىسا، ئىچى ساپال، شىشە سۇنۇقلىرى بىلەن لىق تولغان ساپال كۆپ ئىكەن. ئۇنى كۆرۈپ غەم ـ قايغۇغا چوكۇپتۇ. يۈرىكى ئېزىلىپتۇ. بۇ دەرتنى ئىچىگە سىغدۇرالماي، يىغلاپ نالە قىلىپتۇ:

تۇرار نېمەت ئالدىڭدا،
بوي سۇنمىغاي ئىلكىڭگە.
ساڭا چەكلىك ھاياتلىق،
قويۇپ بەرمەس ئەركىڭگە.

ئىلىم ساڭا ھەرقاچان،
تون ـ يېپىنچا بولمىغاي؛
خەتتاتلىقمۇ ھەر زامان
ئىگىن ـ غىزا بولمىغاي.

رىزقىڭ بۇرۇن پەچلىغان،
نەپ ئېلىشقا ئىمكان يوق.
زىمىندا بار مۇنبەت يەر،
قالدىسى تېقىر ـ قورۇق.

تەقدىر بىلەن پەسكەشلەر
چىقتى تورنىڭ ئۈستىگە؛
دانىش ـ ئالىم يولۇقتى
زالىم جەۋرى ـ قەستىگە.

پەرۋاز قىلدى ئۆدەكلەر،
غايىب بولدى قۇش ـ شۇڭقار.
بۇ لەنىتى ھاياتتا
نادان ئەزىز، ئالىم خار.

نىيەت قىلدىم ھەر زامان،
گاداي ئالىم بولۇشقا.
ھەيران بولماق خالايىق،
تۇيۇق قەدەم قويۇشقا.

بېلىقچى بوۋاي ئاھ ئۇرۇپ كوككە قاراپ: "ئەي خۇدا ـــ دەپتۇ ئۇ، ـــ ئۆزەڭ بىلىسەن، مەن كۈنىگە توت قېتىملا تور سالىمەن. تورنى ئۈچ نۆۋەت دەرياغا سالدىم. ئۇنىڭغا ھېچ نەرسە ئىلىنمىدى".
بېلىقچى توتىنچى قېتىم "بىسمىللا" دەپ تورنى ساپتۇ. بىرئاز كۈتۈپ تۇرغاندىن كېيىن، تورنى كوتىرىپ قارىسا، تور يەرگە يەملىشىپ قالغاندەك مىدىرلىماسمىش. بېلىقچى "توۋا" دەپ بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ۋا دەرىخا، بۇ زامان كۆلپەتتىن ھالىم خاراپ،
ئوتكۈزۈپ كېچە تاڭنى كەچتە ئىچتىم غەمدىن شاراپ.
سورىسا كىم دۇنيادا ئەڭ بەختىيار دەپ بىر كىشى،
كورسىتىپ مېنى مۇشۇ دەپ ئۆزگىگە بەرگەي جاۋاپ.

ئاندىن ئۇ كېيىملىرىنى سېلىپ يەنە سۇغا چۈشۈپتۇ. تورغا

چۈشكەن ئۇلجىنى ئاران تەسلىكتە ئېلىپ چىقىپتۇ. ئۇ لەرسە ئاغزى كەپشەلەنگەن تۆچ كۈپ بولۇپ، ئىچى ئىملەر بىلەندۇر تولغان ئىكەن. ئاغزىنىڭ كەپشەلەنگەن يېرىدە، سۇلايمان پەيغەمبەرنىڭ موھرىسىنىڭ ئىزى بار ئىكەن. بۇنى كورۇپ، بېلىقچى خۇرسەن بوپتۇ. كۈپنى مىسكەرگە ساتسام، بىرقانچە ئالتۇنغا ئالار، دەپ بوداپتۇ. ئاۋال كۈپنى ئېچىپ ئىچىدە نىمە بارلىغىنى بىلمەكچى بوپتۇ. يېنىدىن پىچىغىنى سۇغۇرۇپ ئېلىپ، كۈپنىڭ ئاغزىدىكى قەلەيىنى بوشىتىپتۇ، كۈپنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ، يەرگە قارىتىپ دۈم كومتۇرۇپ، ئىچىدىكى نەرسىلەرنى قويماي ئېلىش ئۈچۈن سىلكىپتۇ. لېكىن ھېچ نەرسە چۈشمەستىن، ئىچىدىن بىخسىغان سېسىق تۈتۈن چىقىپتۇ-دە، بۈسى ئاسمان-زىمىننى قاپلاپ كېتىپتۇ. كېيىن ئۇ تۈتۈن يىغىلىپ قويۇقلۇشۇپتۇ، ئاندىن ئايلىنىپ بىر دىۋە سۈرىتىگە كىرىپتۇ. ئۇنىڭ كېلەڭسىز ئاياقلىرى قورقۇنۇچلۇق بولۇپ، بويىنىڭ ئېگىزلىگىدىن بېشى ئاسمانغا تاقىشىدىكەن؛ ئاغزى ئۆڭكۈردەك، چىشلىرى زىختەك، بۇرنىنىڭ توشۇكلىرى مەشىنىڭ كانىيىدەك قاپقارا ۋە يوغان؛ كوزلىرى قىپ-قىزىل يېنىپ تۇرغان چوغدەك ئىكەن. بەدىنىدىكى ھەر بىرتال تۈك ئۇنى يەنىمۇ دەھشەتلىك بىر تۈسكە كىرگۈزۈپتۇ. بۇنى كورگەن بېلىقچىنىڭ جان-ئىمانى چىقىپتۇ. ئەزايى-بەدىنى لاغىلداپ تىترەشكە باشلاپتۇ. قورققىنىدىن زاڭاقلىرى جاقلداپ، چىشلىرى كاسلداپتۇ. كوز ئالدىنى قاراڭغۇلۇق بېسىپ يولىنىمۇ كورەلمەي قاپتۇ. دىۋە بېلىقچىنى كورۈپ:

"ئەي بەختسىز، مەن سېنى ھازىر ئازاپلاپ ئۆلتۈرىمەن!" دەپتۇ.

"ئەي مەلئۇن، مەن سېنى سۇ ئاستىدىن قۇتۇلدۇرۇپ،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىكىر تارقىتىشى

قورۇقلۇقتا چىقىرىپ قاراڭغۇ زىنداندىن بوشاتتىم. شۇنىڭ بەدىلىگە سەن مېنى ئۆلتۈرەمسەن؟" دەپ سوراپتۇ بېلىقچى.

"توغرا، سېنى ئۆلتۈرۈشتىن باشقا ئامال يوق. قايسى ئۆلۈم بىلەن ئۆلسەن" دەپتۇ دىۋە.

"سەن مېنى ئۆلتۈرگىدەك نېمە گۇنا قىلدىم؟" دەپتۇ بېلىقچى.

"ئانداق بولسا سەن مېنىڭ سەرگۈزەشتىمنى ئاڭلا!" دەپتۇ دىۋە بېلىقچىغا قاراپ خىتاپ قىلىپ.

"سوزنى قىسقا قىل! — دەپتۇ بېلىقچى — جېنىم تومشۇغۇمغا كېلىپ قالدى."

"مەن دەپتۇ، — دىۋە بېلىقچىغا قاراپ، — مۇرىت① دىۋىلەردىن بولىمەن. مەن داۋۇت ئوغلى سۇلايمان پەيغەمبەرنىڭ شەرىئىتىگە خىلاپلىق قىلغىنىم ئۈچۈن، مېنى جازالاشقا سۇلايمان ئۆزىنىڭ ۋەزىرى ئاسىپ ئىبنى بەر خىيانى ئەۋەتتى. ئۇ ۋەزىر مېنى قولغا چۈشۈرۈپ، سۇلايماننىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. سۇلايمان مېنى بەيئەت قىلىپ، دىنىغا كىرىشكە دەۋەت قىلدى. مەن رەت قىلدىم. مېنىڭ بۇ جاۋابىمنى ئاڭلىغان سۇلايمان بۇ كۆپنى ئالدۇردى. مېنى كۆپنىڭ ئىچىگە سالدۇردى. ئاغزىنى قەلەي بىلەن كەپشەلىتىپ، موھرىنى باستى. جىنلارغا ئەمر قىلىپ، مېنى دەريانىڭ ئوتتۇرىسىغا تاشلاتتى. دەريانىڭ تېگىدە يۈز يىل ئاقتىم. ئۆز-ئۆزەمگە: "كىم مېنى شۇ بالادىن قۇتۇلدۇرسا، ئومرۇم بويى شۇنىڭ خىزمىتىنى قىلاي" دېدىم. يۈز يىل ئۆتتى. لېكىن ھېچكىم مېنى قۇتۇلدۇرمىدى. يەنە يۈز يىل ئۆتتى. "قۇتقازغان كىشىگە دۇنيانىڭ بايلىقىنى بېرەي" دەپ قەسەم

---

① مۇرىت — دىۋىلەر تائىپىسىنىڭ بىر خىلى.

قىلـدىم. ھېچـكىم مېنى قۇتـقازمـىدى. شۇنىڭ بىلەن، يەنە يۈز يىل ئۆتۈپ كەتـتى. "كىم قۇتـقازسا ئۈچ خىل تىلىكىنى بېرىمەن" دەپ ئەھـدى قىـلـدىم. توپ ـ توغـرا توت يۈز يىـىل ئۆتـتى، ھېچـكىم قۇتـقازمىدى. بۇ ھالغا زادىلا چىدىـماي غەزەپلەنـدىم. "ئەمـدى مېـنى كىم قۇتۇلدۇرسا ئۇنى ئۆلتۈرەي. لېـكىن ئۆلتۈ- رۈشـتىن بۇرۇن قايـسى خىل ئازاپ بىلەن ئۆلتۈرۈشنى ئۆزىدىن سوراي" دەپ نىـيەت قىلـدىم. سەن مېنى ئۆلۈمـدىن قۇتۇلدۇر- دۇڭ. شۇنىڭ ئۈچۈن، سېنىڭـدىن سوراي ـ مەنكى، قايسى ئۇسۇلدا ئازاپـلاپ ئۆلـتۈرەي.

بېلىقـچى دىـۋىگە يالۋۇرۇپتۇ. ئەمما دىۋە ئۆز سوزىدە قاتتىق تۇرۇپ ئاپتۇ. بېلىقـچى بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ياخشىلىق قىلسام كۆتۈپ ئاندىن ۋاپا،
ئەكسىچە دۈشمەن بولۇپ قىلدى جاپا.
ئادىمگە قارىماي قىلساڭ ساۋاپ،
ئاقىۋەت بورە كەبى قىلغاي جاۋاپ.

دىۋە بېلىقـچىـغا قاراپ:

"سەن تېـخىلا كۆن كەچـۈرىمەن دەۋاتامـسەن؟ تىرىكلىكـتىن ئۈمىدىڭـنى ئۈز. بول چاققان، سېنى قانـداق قىلىپ ئۆلـتۈرەي" دەپـتۇ.

بېلـقـچى ئۆزىـنىڭ سوزلـىرى دىـۋىـگە تەسىر قىلمىغىـنىنى كورۈپ، ئۆز ـ ئۆزىگە: "بۇ دىـۋە تۇرسا، مەن ئەقىل ئىگىسى ــ تەدبىرلـىك ئىنـسان تۇرسام، ئۇنىڭ ھىلە ـ مىكرىسىگە ئالـدىنىپ قالـسام، ماڭـا ئۇيات ئەمەسمۇ؟" دەپ تەسەللى بېرىپـتۇ. كېيىن دىۋىـگە قاراپ:

www.uyghurkitap.com

"ئۇلۇمدىن قۇتۇلالمايدىغانلىغىمغا كوزۇم يەتتى. ئەمما ئۇلۇغ سۇلايمان پەيغەمبەرنىڭ ئەگكۇشتىرىگە ئويۇلغان ئاللانىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىپ، سەندىن بىر نەرسىنى سورايمەن. راستىنى ئېيت. شۇ بوييۇك بىلەن مۇشۇ كىچىككىنە كۇپكە قانداق سىغدىڭ؟ بۇنىڭغا سېنىڭ بىر پۇتۇڭ ئەمەس، ئەقەللى بىر قولۇڭمۇ سىغمايدۇ! بۇ ئىشقا مەن ھەيران!" دەپتۇ.

"مېنىڭ كۇپتىن چىققانلىغىمغا ئىشەنمەمسەن؟" دەپتۇ دىۋە ۋاقىراپ.

"ئوز كوزۇم بىلەن كورمىگىچە ھېچ نەرسىگە ئىشەنمەيمەن!" دەپتۇ بېلىقچى.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

تۇتۇنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ سوز باشلاپتۇ شەھرىزاد، — بېلىقچىنىڭ سوزىنى ئاڭلىغان دىۋە بىر سىلكىنىپتۇ-دە، تۇتۇنگە ئايلىنىپ، ھەممە تەرەپكە يېيىلىپتۇ. كېيىن ئاستا-ئاستا كۇپكە چۇشۇشكە باشلاپتۇ. تۇتۇن تامامەن كۇپكە كىرىپ بولۇشى بىلەنلا، بېلىقچى دەرھال كۇپنىڭ ئاغزىنى بۇرۇنقىدەك قىلىپ بېكىتىپتۇ. ئۇزۇكنىڭ ئىزى بىلەن كەپشەنى جايىغا قويۇپتۇ-دە، دىۋىگە قاراپ:

"خوش، ئەھۋالىڭ قانداق؟ ئەمدى سەن قانداق ئولۇم بىلەن ئولۇشنى خالايسەن؟ — دەپ قىچقىرىپتۇ، — مەن ھازىرلا سېنى دەرياغا تاشلايمەن-دە، ئوزەم شۇ يەرگە ئىمارەت سېلىپ

بېلىقچىلار كەلسە، بۇ يەردە ئادەم يەيدىغان دىۋە بار، دەپ ئۇلارنى قايتۇرىمەن."

دىۋە ئۇزۇننىڭ ئالدانغانلىقىنى بىلىپ، كۈپتىن چىقىش ئۈچۈن ھەركەت قىلىپ كۆرۈپتۇ، تېپىچەكلەپ بېقىپتۇ، لېكىن چىقالماپتۇ. ئاخىرى: "ساڭا چاخچاق قىلغان ئىدىم" دېيىشكە مەجبۇر بولۇپتۇ.

"ئەي دىۋىلەرنىڭ ئەسكىسى، — دەپتۇ بېلىقچى، — سەن ئادەم بىلەن ئويناشتىڭ، ئەمدى كۈپنىڭ ئىچىدە سېسىپ ياتقىنىڭ ياتقان."

بېلىقچى كۈپنى دەريا لېۋىگە ئېلىپ كەپتۇ. نىمە ئۈچۈندۇر دىۋە: "يوق - يوق" دېگىدەك. بۇنىڭغا قارشى بېلىقچى: "ھە... ھە..." دېگىدەك. "نىمە قىلماقچىسەن؟" — دەپتۇ ئاخىر دىۋە يۇمشاق ۋە يېلىنغان ئاۋاز بىلەن. "تېخى بىلمىدىڭمۇ سېنى دەرياغا تاشلايمەن. سەككىز يۈز يىلمۇ، ياكى ئۇنىڭدىن ئارتۇقمۇ، ئىشقىلىپ، مۇشۇ سۇ ئاستىدا مەڭگۈ قالىسەن ۋە ئەبىدى ئاقىسەن. باشتا: 'سەن مېنى ئۆلتۈرمە، ئۆزەڭگە ياخشى بولىدۇ. مېنى ئۆلتۈرسەڭ، ئۆزەڭمۇ ئۇزۇن ئۆمۈر كورمەيسەن' دەپ ئېيتتىم. سوزۈمگە قۇلاق سالمىدىڭ، تېخى مېنى ئالدىماقچى بولدۇڭ. ئەمدى ئوزەڭ قولغا چۈشتۈڭ، ئىككىمىزنىڭ ئىشىمىز يۇنان شاھ بىلەن ئۇنىڭ ۋەزىرى، ھېكىم رويانىنىڭ ۋەقەسىگە ئوخشاپ قالدى."

"خوش، يۇنان شاھ بىلەن ھېكىم رويانىنىڭ ۋەقەسى قانداق ئىكەن؟" دەپ سوراپتۇ دىۋە.

يۇنان شاھ بىلەن ئۇنىڭ ۋەزىرى ۋە ھېكىم رويانىنىڭ ۋەقەسى

قەدىمقى زاماندا، رۇم مەملىكەتلىرىنىڭ بىرىدە، پارسلار

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

شەھرىدە بىر پادىشا ياشىغان ئىكەن. ئۇنىڭ ئىسمى يۇنان شاھ ئىكەن، ئۇ، مەشھۇر شاھلارنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇنىڭدا تۈرلۈك مال ۋە قورال-ياراق، ھەر خىل نەرسىلەر ھەددىدىن تاشقىرى كۆپ ئىكەن. ئۇنىڭ بەدىنىگە پېسە كېسىلى پەيدا بوپتۇ. تېۋىپلار، ھېكىملەر ئۇنى داۋالاپ ساقايتىشقا ئاجىز كەپتۇ. ئۇنىڭ كېسەلىگە قارشى ئىچىدىغان، سۈركەيدىغان، سېپىدىغان دورىلاردىن ھەممىنى ئىشلىتىپتۇ. ئەمما ھېچقايسىسىنىڭ پايدىسىنى كۆرمەپتۇ.

شۇ كۈنلەردە يۇنان شاھنىڭ شەھرىگە ياشانغان بىر ھېكىم كېلىپ قاپتۇ. ئۇنى ھېكىم روياني دەيدىكەن. ئۇ، ئالىم كىشى بولۇپ يۇنانچە، پارىسچە، رۇمچە، ئەرەبچە تىللارنى بىلىدىكەن. سۆزنى تولىمۇ كامالەتكە يەتكۈزۈپ قىلىدىكەن. تىبابەتچىلىك ئىلمى ۋە ئىلمى نۇجۇمدا ئۇنىڭ ئالەمدە تەڭدىشى يوق ئىكەن. ئۇ، بىلىملەرنىڭ پۈتۈن قائىدىلىرىنى، ھەممە ئاساسلىرىنى ئۆزىگە ياخشى ئۆزلەشتۈرۈۋالغان ئىكەن. ھەممە ساھەلەردە نىمىلەر پايدىلىق، نىمىلەر زىيانلىق ئىكەنلىكىنى كەم-كۈتسىز بىلىدىكەن. ئۆسۈملۈكلەرنىڭ تۈرلىرىنىمۇ ئۈچىدىن-يىلتىزىغىچە بىلىدىكەن؛ ئۆسۈملۈكلەرنىڭ گۈل-چېچەكلىرى، شاخ-يوپۇرماقلىرى ئۇنىڭ ئالدىدا تىلغا كىرىپ سۆزلەيدىكەن؛ ئۇ تۈرلۈك كېسەللىكلەرنى داۋالاشتىلا داڭلىق بولۇپ قالماستىن، پەلسەپە بىلىمىدىمۇ ھېچكىمدىن قېلىشمايدىكەن. ھېكىم روياني بىرنەچچە كۈندىن كېيىن شاھنىڭ كېسىلىنى ئاڭلاپتۇ. ئۇنىڭ كېسىلىنى ھازىرغىچە ھېچكىمنىڭ داۋالىيالمىغانلىقىنى ئۇقۇپتۇ. ئەتىسى ئۆزىنىڭ يېڭى كىيىملىرىنى كىيىپ شاھنىڭ ئالدىغا كىرىپ تازىم قىپتۇ. پادىشاغا مەڭگۈلۈك دۆلەت، پۈتمەس-تۈگىمەس كۈچ-قۇۋۋەت، بەخت-

سائادەت تىلەپ دۇئا قىپتۇ. شۇ قاتاردا ئۇزىنىڭمۇ تىۋىپلىكىنى ئۇقتۇرۇپتۇ.

"مەن، — دەپتۇ ھېكىم، — تىۋىپلار داۋالىيالمىغان بۇ كېسەللىكىڭىزنى داۋالاپ ساقايتىش ئۇچۇن كەلدىم. خالىسىڭىز ھېچنەرسە ئىچكۈزمەي ۋە ھېچنەرسە سۇرمەي داۋالايمەن."

يۇنان شاھ بۇ سوزگە ھەيران بوپتۇ ۋە ھېكىمگە قاراپ: "ئەگەر بۇ كېسەلىمگە دورا قىلساڭ، بۇنىڭ بەدىلىگە چوڭ مۇكاپات بېرىمەن! تىلەكلىرىڭگە يەتكۈزىمەن، بالا - چاقىلىرىڭغا زور ئىنئام ۋە سوغىلار تەقدىم قىلىمەن. سېنى ئۇزەمگە مەسلىھەتچى قىلىۋالىمەن" — دەپ تون كىيدۇرۇپتۇ. زور ھورمەت كورسىتىپتۇ. ئاندىن شاھ:

"دورا - دەرمانسىز ساقايتىمەن دىگىنىڭ راستمۇ؟" دەپ يەنە سوراپتۇ.

"راست، سىزنىڭ بەدىنىڭىزگە ئازار يەتكۈزمەي داۋالايمەن!" دەپتۇ ھېكىم.

"ئەي ھېكىم — دەپتۇ شاھ قىزىقىپ، — بۇ ئىشنى قايسى سائەتتە باشلايسىز؟ ئىلاجى بار تېزراق ئىشلىسىڭىز؟"

ھېكىم "بېشىم بىلەن" دەپ ئىستائەتچانلىق بىلدۇرۇپ، شاھنىڭ ئالدىدىن چىقىپتۇ. بىر ئويىنى ئىجارىگە ئېلىپ كىتاپلىرىنى، دورا - دەرمانلىرىنى، خۇشبۇي يىلتىزلارنى شۇ ئويگە چۇشۇرۇپتۇ. يىلتىز ۋە باشقا دورا - دەرمانلاردىن ئوتتۇرىسى كاۋاك نەيچە ياساپتۇ. ئۇنىڭغا قاپچۇققا ئوخشاش نەرسە ئىشلەپتۇ. ئۇنىڭغا كاپتۇك دەپ ئات قويۇپتۇ. ئىشلىرىنىڭ ھەممىسىنى تەق قىلىپ ئەتىسى ئەتىگەندە شاھ ئوردىسىغا قاراپ مېڭىپتۇ. ئوردىغا

www.uyghurkitap.com

كىرىپ شاھنىڭ ئالدىغا ئوتتۇپ كورۇنۇش قىپتۇ. شاھنىڭ ئالدىدا، ئەمىرلەر، ۋەزىرلەر ۋە باشقا دۆلەت ئەربابلىرى بار ئىكەن. ھېكىم ئولتۇرماستىن شاھقا چەۋگەن① بىلەن كاپتۇكنى تۇتقۇزۇپتۇ. شاھنى مەيدانغا چىقىپ چەۋگەن ئويناشقا تەكلىپ قىپتۇ: "چەۋگەننىڭ سېپىدىن مەھكەم تۇتۇپ، كاپتۇكنى پۈتۈن كۈچىڭىز بىلەن ئۇرۇپ ئوينايسىز. كاپتۇك قاڭقىپ كەتسە يەتكەن يېرىگىچە قوغلاپ بېرىپ ئۇرىسىز. قوللىرىڭىز، بەدەنلىرىڭىزدىن تەر چىققىچە شۇنداق ئوينايسىز! شۇنىڭ بىلەن دورا كاپتۇكتىن چەۋگەن ئارقىلىق بەدىنىڭىزگە ئوتىدۇ. يەنە تەر چىقىپ دورا تەسىر قىلىدۇ، سىڭىپمۇ كېتىدۇ. شۇنىڭدىن كېيىن ئۆيىڭىزگە قايتىپ ھامامغا كىرىپ يۇيۇنسىڭىز كېسەلدىن قۇتۇلىسىز."

شاھ دەرھال چەۋگەننى قولىغا ئېلىپ ھېكىم ئېيتقان ئۇسۇل بىلەن ئويناشقا كىرىشىپتۇ. ئويۇننى كۆزىتىپ تۇرغان ھېكىم تەر چىققاننى، دورا بەدەنگە تەسىر قىلغاننى سېزىپتۇ. شاھنى دەرھال ئۆيىگە قايتىپ ھامامغا چۈشۈشكە بۇيرۇپتۇ. يۇنان شاھ ئويۇننى توختىتىپ ئالدىراپ ئۆيىگە قايتىپتۇ. ھامامنى باشقىلاردىن بوشىتىپ تازىلاپتۇ. كېيىن شاھ ئۆزى ھامامغا كىرىپتۇ، ياخشىلاپ يۇيۇنۇپ كىيىملىرىنى كىيىپتۇ. ھامامدىن چىقىپ جەرەن ئېتىغا مىنىپ ئۆيىگە بېرىپ ئۇخلاپتۇ. ھېكىم رويانمۇ ئۆز ئۆيىگە كېتىپتۇ. ئەتىسى تاڭ ئېتىشى بىلەن شاھ ئوردىسىغا قاراپ مېڭىپتۇ. ئوردىغا كېلىپ شاھ ھوزۇرىغا كىرىشكە رۇخسەت سوراپتۇ. شاھ رۇخسەت بەرگەندىن كېيىن ئۇ قەسىرگە كىرىپ تازىم قىپتۇ. ھامامدىن چىقىپلا بەدىنىدە پېسلىك كېسەلدىن

① چەۋگەن ـ كاپتۇك ئۇرىدىغان ياغاچ كالتەك.

ھېچنىمە قالمىغانلىغىنى كورگەن شاھنىڭ ئاپپاق كومۇشتە سىرلىغاندەك ئاپتازا بەدىنىنى كورۇپ شاتلىغى چېكىدىن ئاشقان ئىكەن. ھېكىمنى كورۇپ شاھ ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇنى قۇچاغلاپ سۆيۈپ كېتىپتۇ. ئوز يېنىدىن جاي بېرىپ، قىممەت باھا سوغات تەقدىم قىپتۇ. چەكسىز خوشلۇقتىن كوڭلى تاغدەك كوتىرىلىپتۇ، كوزىگە ئالەم يېڭىدىن يورۇپ كېلىۋاتقاندەك بولۇپ كورۇنۇپتۇ. شۇ چاغدا ھېكىم بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

تىۋىپ خۇلقىغا ھىچ ۋاقىت بولما مۇھتاج،
ئەل ساڭا مۇھتاج، سەن بولما مۇھتاج.
سالامەت بول ھەممە ئالىم شۇنى ئىستەر،
ئىلاھا، ھېچنىمىگە سەن بولما مۇھتاج.

ئەتىسى تاڭ ئاتقاندىن كېيىن شاھ ئوردىغا كېلىپ تەختىگە چىقىپتۇ. دولەت ئەرباپلىرىمۇ شاھ ھوزۇرىغا كېلىشىپتۇ. ھېكىممۇ كىرىپ كەپتۇ. شاھ ھېكىمنى كورۇپ، خوشلۇغىدىن دەرھال ئوردا داستىخىنىنى سالدۇرۇپ بىللە تاماق يەپتۇ. تاماقتىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن سوھبەت قىپتۇ. كەچ كىرگەندىن كېيىن شاھ ھېكىمگە قىممەتلىك كىيىم، ئىككى مىڭ تىللا پۇل بېرىپتۇ. ئوزىنىڭ يورغىسىغا مىندۇرۇپ ئويىگە ئۇزىتىپ قويۇپتۇ. يۇنان شاھ ھېكىمنىڭ داناللىغىغا قايىل بولۇپ: "بۇ ھېكىم بىر نەرسە ئىچۇرمەي ھەم سۈركىمەي بەدىنىمنى داۋالىدى. ھېكمەت بۇنىڭدىن ئارتۇق بولماس، شۇنىڭ ئۇچۇن بۇ كىشىگە ھەرقانچە كوپ نەرسە ئىنئام بەرسەممۇ يەنە ئاز. ئەڭ ياخشىسى ھېكىمنى ئوزەمگە دائىملىق مەسلىھەتچى قىلىپ، ئۇنىڭ ئەقلىدىن پايدىلىنىشىم كېرەك" دەپ ئويلاپتۇ. شاھ كېسىلىدىن قۇتۇلغاندىن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كېيىنكى كېچىلىرىنى ناھايىتىمۇ خوشال ئۆتكۈزۈپتۇ. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن، يەنە ئاۋالقى كۈندىكى ئەھۋالنىڭ ئەينەن ئۆزى تەكرارلىنىپتۇ. پەقەت بۇ قېتىم قىممەتلىك كىيىم-كېچەك قىسقارتىلىپ، باشقا مۇكاپاتلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئورنىغا ماڭ تىللالا پۇل بېرىپتۇ. ھېكىم شاھقا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ، ئۆيىگە قايتىپتۇ.

تاڭ ئاتقاندىن كېيىن، شاھ ھەر كۈندىكى ئادىتى بويىچە دىۋانغا چىقىپتۇ. ئەمىرلەر، ۋەزىرلەر ۋە باشقا دۆلەت ئەربابلىرى شاھ ئالدىغا يىغىلىپتۇ. شاھنىڭ ئاچكۆز، نەزىرى پەس، كۆرەل-مەس، نىيىتى يامان، بېخىل، كىشىلەرنىڭ گۈلىنى تىكەنگە ئالماشتۇرۇشقا ھەر دائىم چارە ئىزلەيدىغان ئىچى زەھەر بىر ۋەزىرى بار ئىكەن. شاھ بىلەن ھېكىم ئارىسىدا پەيدا بولغان بۇ يېڭى دوستلۇقنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ كۆزلىرى چانىغىدىن چىقىپ كېتىشكە ئازلا قاپتۇ. ھېكىمگە بېرىلگەن مۇكاپات ئۇنىڭ قارا يۈرىكىگە نەيزىدەك سانچىلىپ، ئىچىدىن قان كېلىپ يۈرۈپتۇ. ئۇ بۇ بىرنەچچە كېچىنى ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزۈپتۇ. شۇڭا بۇ مېھرىۋانلىقنى ئىزىدىن چىقىرىش ئۈچۈن ھەر خىل ھىيلە-مىكىرلەر ئىشلىتىشكە كىرىشىپتۇ.

ئاخىرى ئۇ ئۆزىنى ناھايىتىمۇ غەمخور قىلىپ كۆرسىتىپ، شاھنىڭ قېشىغا بېرىپتۇ. ئۇنىڭ ئالدىدا تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ يەرنى سۆيۈپتۇ.

"ئەي ئەسىرىمىزنىڭ پۇشتى پاناھى —دەپتۇ ئۇ، —سىز ھەممىگە ھېساپسىز ياخشىلىق قىلغان زات. سىزگە بىر مۇھىم مەسلىھەتىم بار، ئەگەر ئۇنى ئېيتمىسام ئالدىڭىزدا گۇناكار بولىمەن. ماقۇل كۆرسىڭىز سىزگە ئېيتىمەن."

هاياجانغا چۈشكەن شاھ جىددىلىشىپ:
"قانداق مەسلىھەت؟" دەپ سوراپتۇ.
"ئەي ئۇلۇغ شاھىم، — دەپتۇ ۋەزىر، — ھوكۇمالار ياخشى ئويلىماي ئىش قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتى پاجىئەلىك، دىگەن. بايقىشىمچە، بۈگۈن شاھىمىز ئۆز دۈشمىنىگە مېھرى-شەپقەت ياغدۇرماقتا، ئايىغىغا پالتا چاپماقچى بولغان كىشىگە ئىززەت ۋە ھورمەت كورسەتمەكتە. ئۇنى ئەڭ يېقىن دوست كوروپ، نۇرغۇن پۇل سەرپ قىلماقتا. مەن بۇ يولىسىز ھەركەتتىن ناھايىتى ئەنسىرىمەكتىمەن."
شاھنىڭ غەزىۋى كېلىپ، رەڭگى تاتىرىپ: "كىم ھەققىدە گەپ قىلىۋاتىسەن؟ دۈشمەن دىگىنىڭ كىم؟" دەپ سوراپتۇ.
"ئۇخلىغان بولسىڭىز ئۇيقۇدىن كوزىڭىزنى ئېچىڭ! ئەي شاھىم، مەن ھېكىم رويانى توغرىسىدا گەپ قىلىۋاتىمەن."
"ئۇ مېنىڭ جاندىن ئېزىز دوستۇم. مېنىڭ نەزىرىمدە ئۇنىڭدىن ھورمەتلىگرەك كىشى يوق. ئۇ مېنى ھېچكىم داۋالىيالمىغان يامان كېسەلدىن قۇتقازدى، دۇنيادا ئۇنىڭدىن كۈچلۈك ۋە دانا ھېكىمنىڭ يوقلۇغىنى ئەمەلدە ئىسپاتلاپ كورسەتتى. سەن قايسى يۈزۈڭ بىلەن شۇنداق دانا كىشىنى قارىلاشقا جۈرئەت قىلدىڭ؟ مەن شۇ كۈندىن باشلاپ ئۇنىڭ ئايلىغىغا مىڭ تىللادىن مۇئاش بېرىشنى ئويلاپ تۇرۇپتىمەن، ھەقىقەتتە بولسا، ئۇنىڭغا ئۆز مەملىكىتىمنىڭ يېرىمىنى بولۇپ بېرىپ دولىتىمگە شېرىك قىلساممۇ ئازلىق قىلىدۇ. بۇ سوزلەرنى سەن كورەلمەسلىك ۋە ئىچى قارىلىق بىلەن دەۋاتامسەن، قانداق؟ سوزۈڭگە كىرىپ ھېكىمنى ئولتۇرسەم، شاھ سىندىبادقا ئوخشاش، كېيىن

پۇشايمان قىلسام، ئاخىرى بېرىپ بۇ پۇشايماننى ئالدىغان قاچا
تاپالماي شەرمەندە بولسام-ھە؟ بىلىپ قوي، شاھ سىندىباد ھېكايىسى
تېخى ئېسىمدە!" دەپتۇ شاھ ئاچچىغى بىلەن.
"سىندىباد ۋەقەسىنى سۆزلەپ بەرسىڭىز"— دەپتۇ ۋەزىر
سورۇنۇپ.
قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى
توختاتتى.

بەشىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ،— دەپ سۆز باشلاپتۇ
شەھرىزاد،— يۇنان شاھ سىندىباد ۋەقەسىنى
ھېكايە قىلىپ سۆزلەشكە كىرىشىپتۇ.

شاھ سىندىباد ھېكايىسى

پارس مەملىكەتلىرىنىڭ بىرسىدە، سىندىباد
ئىسىملىك بىر پادىشا بار ئىكەن. ئۇ، ئويۇن-
كۈلكىنى ۋە شىكار قىلىشنى ناھايىتىمۇ ياخشى كۆرىدىكەن. ئۇنىڭ
ئۆزى تەربىيىلەپ چوڭ قىلغان بىر قارچۇغىسى بولۇپ، ئۇنى كېچە-
كۈندۈز قولىدىن چۈشۈرمەي ئاسرايدىكەن، ئۇۋغا چىقسا بىللە ئېلىپ
چىقىدىكەن. شىكار ئۈستىدە تاماق يېيىش ۋە سۇ ئىچىش ئۈچۈن
ئۇنىڭغا ئالتۇندىن قاچا ياساتتىپ، قاچىغا باغ بېكىتىپ بېرىپتۇ.
باغنى قارچۇغىنىڭ بويىنىغا ئېسىپ قويۇپتۇ. بىر كۈنى شاھ
تەختكە كېلىپ ئولتۇرغاندا، ئوۋ قۇشلىرىغا قارايدىغان باخشى
شاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ شىكارغا چىقىدىغان ۋاقىتنىڭ يېتىپ
كەلگەنلىكىنى خەۋەر قىپتۇ. شاھ ھازىرلىقنى پۈتتۈرۈپ، قار-

چۇغىسنى قولىغا قونذۇرۇپ بىر ۋادىغا يېتىپ بېرىپتۇ. ئۇ يەرگە تۇزاق قۇرۇپ تۇرسا، بىر كىيىك كەپتۇ. شاھ كىيىكنى ئوتتۇرىغا ئېلىپ قىستاپ كېلىپ تۇتۇشنى، كىيىكنى تۇتالماي، ئالدىدىن قاچۇرۇۋەتسە، شۇنىڭغا ئۆلۈم جازاسى بېرىدىغانلىقىنى ئېلان قىپتۇ. ئوۋچىلار كىيىكنى توت تەرەپتىن ھالقا شەكلىدە ئوراپتۇ. كىيىك بىردىنلا ئايلىنىپ شاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ ھورمەت قىلغاندەك بېشىنى ئېگىپتۇ. كېيىن قولىنى كوكسىگە ئېلىپ ئىگىشىپ ئايىغى بىلەن تىك تۇرۇپتۇ. شاھ كىيىكنىڭ بېشىنى سىلاپتۇ. شۇ ۋاقىتتا كىيىك شاھنىڭ بېشىدىن سەكرەپ ئوتۇپ دەشتى-باياۋانغا قاراپ قېچىپتۇ. شاھ ئوۋچىلارغا قاراپ، ئۇلارنىڭ بىر بىرىگە كوز قىسىشىۋاتقانلىقىنى كورۇپتۇ. شاھ ۋەزىرىدىن:

"ئۇلار نىمە دىيىشىۋاتىدۇ؟" دەپ سوراپتۇ.

ئۇلار: "شاھ كىيىكنى قاچۇرغان كىشىگە ئولۇم جازاسى بېرىلىدۇ، دەپ ئېلان قىلغان. ئەمدى شاھنىڭ ئالدىدىن قاچتى، دىيىشىۋاتىدۇ" دەپتۇ ۋەزىر.

"تېنىمدە جېنىم بار ئىكەن، مەن ئۇنى تۇتۇپ كەلمەي قويمايمەن!" دەپتۇ-دە، شاھ كىيىكنىڭ كەينىدىن قوغلاپ كېتىپتۇ. كىيىككە يېتىشكەن ھامان قارچۇغىسنى قويۇپ بېرىپتۇ، كىيىكنىڭ بېشىغا كېلىپ قونغان قارچۇغا ئۇنىڭ كوزلىرىنى چوقۇشقا باشلاپتۇ. تېخى تامامەن چوقۇپ بولماستىن، شاھ يا بىلەن ئېتىپ كىيىكنى يىقىتىپتۇ، بېرىپ بوغۇزلاپتۇ. تېرىسىنى سويۇپ غانجۇغلاپتۇ. كۈن ئىسسىق، دەشتتە سۇ يوق ئىكەن. شاھمۇ، ئاتمۇ ئۇسساپتۇ. يىراقتىن كوزىگە بىر توپ دەرەخ كورۇنۇپتۇ. يېقىن بېرىپ قارىسا، ئۇنىڭدىن خۇددى ياغدەك سۇ تامچىپ

چۈشۈۋاتقان ئىكەن. شاھنىڭ قولىدا شىكار پەلىيى بار ئىكەن. قارچۇغىنىڭ بويىنىدىكى ئالتۇن قاچىنى ئېلىپ تامچىلاپ ئېقىپ چۈشۈۋاتقان سۇغا تۇتۇپتۇ، قاچا تولۇپتۇ. شاھ ئەمدى ئىچەي دېيىشىگە قارچۇغا قانىتى بىلەن ئۇرۇپ تۆكۈۋېتىپتۇ. شاھنىڭ ئاچچىقى كېلىپ غەزىۋى ئورلىگەن بولسىمۇ ئۆزىنى بېسىۋېلىپ، "قارچۇغا ئۇسسىغان بولسا كېرەك" دەپ ئويلاپ، ئىككىنچى قېتىم قاچىنى يەنە تولدۇرۇپتۇ. شاھ ئۇنى قارچۇغىغا تۇتقان ئىكەن، قارچۇغا قانىتى بىلەن يەنە ئۇرۇپ تۆكۈۋېتىپتۇ. ئۈچىنچى قېتىم يەنە توشقۇزۇپ ئېتىغا تۇتسا قارچۇغا يەنە قانىتى بىلەن ئۇرۇپ تۆكۈۋېتىپتۇ. "ھەي بەختسىز قۇش، مېنىمۇ، ئاتنىمۇ، ئۆزەڭنىمۇ سۇدىن مەھرۇم قىلدىڭ" دەپ كايىپ قىلىچىنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ ئاپتۇ. ئاچچىقلاپ قارچۇغىنىڭ قاناتلىرىنى قىرقىپ تاشلاپتۇ. شۇ چاغدا قارچۇغا بېشىنى كوتىرىپ دەرەخنىڭ توپىسىگە ئىشارەت قىلغاندەك قاراپتۇ. شاھمۇ قارىسا دەرەخنىڭ ئۈستىدە بىر ئىلان ياتقىدەك. ئېقىپ چۈشكەن ياغدەك تامچا-تامچا سۇ شۇ ئىلاننىڭ ئۆمشۈغىدىن ئېقىپ چۈشۈۋاتقان زەھەر ئىكەن. شاھ قارچۇغىنىڭ قانىتىنى كەسكىنىگە پۇشايمان قىپتۇ. كېيىك گۆشىنى ئاپتۇ-دە، ئېتىغا مىنىپ يولغا چۈشۈپتۇ. ئوردىغا كېلىپ كېيىكنى ئاشپەزگە قورۇشقا بېرىپتۇ. ئۆزى تەختكە چىقىپ ئولتۇرۇپتۇ، قارچۇغا قولىدا ئىكەن، ئۇ بىردىنلا قاتتىق چىقىراپ ئۆلۈپتۇ. شاھ دادۇ-پەريات قىپتۇ، شاھنى ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇرۇپ قالغان قارچۇغىنىڭ ئۆلۈمى شاھقا بىر قەدىناس ئاغىنىسىدىن ئايرىلغاندەك بىلىنىپتۇ. شاھ سىندىبادنىڭ ھېكايىسى مانا شۇنىڭدىن ئىبارەت، دەپتۇ شاھ.

يۇنان شاھ ھېكايىسىنى ئۇگەتكەندىن كېيىن، ۋەزىر يەنە سۆزگە كىرىشىپتۇ.

"ئەي ئۇلۇغ شاھ، روياننى ھېكىم ھەلىقىچە ھېچكىمگە يامانلىق قىلغىنى يوق. مەنمۇ شەخسەن ئۇنىڭدىن يامانلىق كورمۇدۇم. بۇ گەپلەرنى مەن سىزگە ناھايىتى كويۈنگەنلىكىمدىن ئېيتىۋاتىمەن. بۇنىڭ توغرىلىقىنى تېز ئارىدا ئوزىڭىزمۇ بىلىپ قالارسىز. بولمىسا پادىشانىڭ ئوغلىغا ھىلە قىلغان ۋەزىرگە ئوخشاش ھالاك بولىسىز" دەپتۇ.

"ئۇ، قانداق ۋەقە ئىكەن؟" دەپ سوراپتۇ شاھ.

ھىلىگەر ۋەزىر ھېكايىسى

پادىشالاردىن بىرىنىڭ بىر ئوغلى بار ئىكەن. ئۇ، شىكارغا بەكمۇ ئامراق ئىكەن. پادىشا ۋەزىرىگە ئوغلى نەگە بارسا شۇيەرگە بىللە ھەمرا بولۇپ بېرىشنى بۇيرۇغان ئىكەن. كۈنلەرنىڭ بىرىدە شاھزادە شىكارغا ئاتلىنىپتۇ. ۋەزىر ئۇنىڭغا ھەمرا بولۇپ چىقىپتۇ، ئىككىسى بىللە مېڭىپتۇ. ۋەزىرنىڭ كوزى چوڭ بىر ياۋايى ھايۋانغا چۈشۈپتۇ. ئۇ، شاھزادىگە: "ئەنە ئوۋ" دەپ كورسىتىپ قويۇپتۇ. شاھزادە ئۇنىڭ كەينىدىن ئات سېلىپ كېتىپتۇ. بىرنەچچە مىنۇتتىن كېيىن ئۇ نەرسە كوزدىن غايىپ بوپتۇ-دە، سەھرانىڭ بىر چېتىگە كېلىپ يوشۇرۇنۇپتۇ. شاھزادە نەگە بېرىشىنى بىلمەي يولدىن چىقىپ كېتىپتۇ. بىر يەرگە كېلىپ قارىسا، كوزىگە كول بويىدا يىغلاپ ئولتۇرغان بىر قىز چېلىقىپتۇ.

"كىمسەن؟" — دەپ سوراپتۇ شاھزادە. "ھىندى شاھلىرىدىن بىرسىنىڭ قىزى ئىدىم. بىر يەرگە كېتىۋېتىپ ئات ئۈستىدە

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۇخلاپ قاپتىمەن. ئات مېنى يولدىن ئېلىپ چىقىپ، بۇ يەرگە تاشلاپ قاچتى، ھەمراھلىرىمدىن، ئېتىمدىن ئايرىلىپ، نىمە قىلىشىمنى بىلمەي گاڭگىراپ تۇرىمەن" دەپتۇ قىز.

بۇ سوزنى ئاڭلىغان شاھزادىنىڭ دىلى ئېرىپ، قىزنى ئېتىنىڭ كەينىگە مىندۈرۈپ يولغا چۈشۈپتۇ، بىر ئارالىغا كېلىپ ۋەيران بولغان بىنانىڭ ئىزىغا يېقىنلاشقاندا، قىز ھاجەت قىلىش ئۈچۈن چۈشىدىغانلىغىنى ئېيتىپتۇ. شاھزادە ئۇنى چۈشۈرۈپ قويۇپ بىر مەھەل كۈتۈپتۇ. چىقمىغاندىن كېيىن ئىزىدىن ئىستەپ كىرىپتۇ. قارىسا ناھايىتىمۇ سەت بىر دىۋە ئولتۇرغىدەك، ئۇ، باللىرىغا قاراپ: "بۈگۈن سىلەرگە بەكمۇ سېمىز بىر يىگىتنى ئوزۇقلۇققا ئېلىپ كەلدىم" دەۋېتىپتۇ. "تېز ئېلىپ كىرىڭ، قوسىغىمىز بەك ئاچتى" دېيىشىپتۇ باللىرى. دىۋىنىڭ باللىرىدىن بۇ سوزنى ئاڭلىغان شاھزادىنىڭ رەڭگىدە قان دىدارى قالماپتۇ. ئۇلۇمگە بويۇن سۇنۇپتۇ. پۈتۈن ئەزايى-بەدىنىنى تىترەك بېسىپتۇ. ۋۇجۇدى قورقۇنچ بىلەن توشۇپتۇ، بىلىندۇرمەي جايىغا يېنىپ چىقىپتۇ. دىۋە چىقىپ شاھزادىنىڭ رەڭگىدە قان قالماي سارغايغانلىغىنى، بەدىنىنىڭ تىترەۋاتقانلىغىنى كورۇپ:

"نىمىدىن شۇنچە قورقىسەن؟" دەپ سوراپتۇ.

"مېنىڭ دۈشمىنىم بار، شۇنىڭدىن قورقۇۋاتىمەن!" دەپتۇ شاھزادە.

"مەن شاھنىڭ ئوغلى دەۋاتاتتىڭغۇ؟" دەپتۇ دىۋە.

"شۇنداق!" دەپتۇ شاھزادە.

"دۈشمىنىڭگە بىرەر نەرسە بېرىپ رازى قىلساڭ قۇتۇلىسەن" دەپتۇ دىۋە.

"ياق! — دەپتۇ شاھزادە، — ئۇنىڭغا مال كېرەك ئەمەس، جان كېرەك، مېنىڭ جېنىم كېرەك!"

دىۋە چەتلەشكەن ئىكەن، شاھزادە ئېتىغا قامچا سايتۇ. ئات ئۇنى ئامان-ئېسەن ئۆيىگە ئېلىپ كەپتۇ. شاھزادە بولغان ۋەقەنى ئاتىسىغا دەپ بېرىپتۇ. شاھ شۇ ھامان ۋەزىرنى جاللاتقا تاپشۇرۇپتۇ.

"ئەي شاھ، سىزمۇ ھېكىم روياننىغا ئىشەنسىڭىز ئۇ سىزنى ئەڭ پاجىئەلىك ئۆلۈم بىلەن ئۆلتۈرىدۇ، — دەپتۇ ۋەزىر، — كېيىنلىكىڭىزنى سىرتىڭىزدىن داۋالاش قولىدىن كەلگەن ھېكىم يەنە تۇيغۇزماي ھالاك قىلىشقا ئامال قىلىدۇ."

"بۇ مەسلىھەتىڭ توغرا! — دەپتۇ شاھ، — بۇ ھېكىم مېنى ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن كەلگەن جاسۇس بولۇشىمۇ مۇمكىن. ئەمدى بۇنىڭ چارىسى توغرىسىدا يەنە قانداق پىكرىڭ بار؟"

"ھازىرنىڭ ئۆزىدىلا ئۇنى قىچقىرتىپ كېلىڭ! — دەپتۇ ۋەزىر، — كېلىشى بىلەنلا جاللاتقا تاپشۇرۇڭ، بۇيرۇق قىلىڭ، جاللات بېشىنى ئالسۇن! شۇ چاغدىلا ئۇنىڭ زىيىنىدىن قۇتۇلىسىز ۋە تېچ ئارام ئالىسىز! پەقەت شۇ چاغدىلا ئۇنىڭ سىزنى ئالدىشىنىڭ ئالدىنى ئالغان بولىسىز."

"توغرا" دەپتۇ شاھ ۋە دەرھال ھېكىم روياننىغا كىشى ئەۋەتىپتۇ. بۇ ئىشلاردىن خەۋىرى يوق ھېكىم سۆيۈنۈپ كەپتۇ. ھېكىم شاھقا تازىم قىلىپ، بىر شائىرنىڭ بۇ شېئىرىنى ئەسلەپتۇ:

خۇدا ساڭا ھەممە ئىشتا ھەمىشە يار بولغاي،
ئۇلۇغلۇق ئەزەلدىن ساڭا جۈپ، روزىگار بولغاي.
قايانغا تىغ ئۇرارسەن زەپەر ساڭا بولۇپ ھەمرا،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كوكرىگى ئوقتىن تېشىلىپ دۈشمەن زار بولغاي.

ئارقىسىدىنلا يەنە بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

كارامەت قىلىپ كورسەت ئالەمگە، بار بۈيۈك ھېكمەتنى،
بولەك ئىلىم ئەھلى، ئۇلۇغ ھېكمەتتىن ھايا قىلسۇن.
نامايىش قىل ئەدلىڭنى ئۇلۇغ شاھىم بۇ ئالەمگە،
ھەممە زۇلۇم ئەھلى قان يۇتۇپ ماتەم سىرا قىلسۇن.
نەزەر سال رەھمەت سۈيىدەك كوكەرتسۇن دەشتۇ-سەھرانى
ئەگەر تۇچقا نەزەر تاشلار ئىكەنسەن كىميا قىلسۇن.
قاراڭغۇ خانىلارنى ئەدلى نۇرى بىلەن يورۇتقىن،
ئادالەت نۇرى چۈشكەندە ئالەمنى زىبا قىلسۇن.

"نىمە ئۈچۈن قىچقىرغىنىمنى بىلمەمسەن؟" دەپتۇ شاھ ھېكىمگە غەزەپ بىلەن.

"ياق، بىلمەيمەن" دەپتۇ رويانى ھېكىم.

غەم-غۇسسىدىن قاچ، ياشاش ئىستىسەڭ،
ئۆتۈپ كەتكەن ئىشقا كويۈپ بولما تەڭ.

بۈگۈنكى ئىشىڭدىن بۈگۈن بول خوشال،
ئەتە ئۈچۈن قان يۇتۇپ بولمىغىن ئۇسال.

بىلىمدىن تەلەپ قىل پۈتۈن مۈشكۈلۈڭ،
ئۇ يۇرسە قاياققا شۇ بولسۇن يولۇڭ.

ئوغۇرلار ئەقلىنى تىگى يوق خىيال،
مۇيەسسەر بولۇش-بولماسلىق ئېھتىمال.

يۈرۈپ ئېھتىمال كەينىدىن غەم يىمە،
مۇيەسسەر بولمىسا سوز سوزلىمە.

ئۆزەڭ بەندىسەن ئاجىزۇ-قىسقا قول،
يىغىشتۇر غەمنى، ئوينا، كۈل نوقۇل.

"سىنىڭ بېشىڭنى تېنىڭدىن جۇدا قىلىش ئۈچۈن قىچقارتتىم" دەپتۇ شاھ رويانى ھېكىمگە. شاھتىن بۇ گەپنى ئاڭلاپ ھېكىم ئەجەپلىنىپتۇ. ۋە: "نىمە ئۈچۈن مېنى ئۆلتۈرىسىز، مېنىڭدىن نىمە گۇنا ئۆتتى؟" دەپتۇ.

"بىلىشىمچە، سەن مېنى ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن كەلگەن جاسۇس ئىكەنسەن. شۇنىڭ ئۈچۈن سەن مېنى ئالداپ ئۆلتۈرۈشتىن ئىلگىرى، سېنى ئۆلتۈرۈشكە قارار قىلدىم" دەپتۇ شاھ ۋە جاللاتنى قىچقىرىپتۇ:

"بۇ مەككارنىڭ كاللىسىنى ئېلىپ، ئۇنىڭ يامان نىيىتىدىن بىزنى خاتىرجەم قىلغىن!"

"مېنى تىرىك قويۇڭ، تەڭرى يانا سىزگە ئۇزۇن ئۆمۈر بەرسۇن. ئەگەر، ئۇنىماي ئۆلتۈرسىڭىز خۇدا سىزگىمۇ ئۆلۈم بېرىدۇ" دەپتۇ ھېكىم.

شاھ ئۇنىماپتۇ:

"مەن سېنى ئۆلتۈرمىگىچە تىنچىمايمەن. چۈنكى سەن بىر نەرسىنى تۇتقۇزۇپ قىسقىغىنا ۋاقىت ئىچىدە كېسىلىمنى ساقايتتىڭ. خۇددى شۇنداق باشقا بىر نەرسىنى پۇرىتىپ ياكى باشقا بىر يول بىلەن، مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىشىڭدە گەپ يوق."

"ياخشىلىغىمنىڭ مۇكاپاتى ئۆلۈممۇ ھەي شاھ؟" دەپ سوراپتۇ ھېكىم رويانى.

"كېچىكتۈرمەستىن سېنى ئۆلتۈرۈشۈم كېرەك!" دەپتۇ شاھ.

ھېكىم تىرىكلىكتىن ئۈمىدىنى ئۈزۈپ يىغلاپتۇ، نامەرتكە قىلغان ياخشىلىقلىرىغا ئېچىنىپ، بىر قۇر خىيال سۈرۈپتۇ. جاللات كېلىپ ئۇنىڭ كوزلىرىنى باغلاپتۇ. قىلىچىنى يالىڭاچلاپتۇ.

www.uyghurkitap.com

شۇ چاغدا ھېكم رويانى بۇ شېئرنى ئوقۇپتۇ:

زاماندا ھەرقاچان ۋاپا يوقتۇر.
خالدن چققان ھوكۇما يوقتۇر.
زالم پەلەك دەستدن غەپلەتتە قېلپ،
ئتقا چشلەتمگەن گادا يوقتۇر.

يەنە بۇ شېئرنمۇ ئوقۇپتۇ:

نەسھەت قلپ بولمدم موھترەم،
خيانەت قلغان بەزلەر بەختيار.
نەسھەت قلماسلققا قلدم قەسەم
نەسھەت قلدى مېنى خارزار.

نەسھەت يولدن يراققا قاچ،
كمنكى قاچسا ئۇنڭغا يارمەن.
نەسھەت قلمەن يەنە نائلاج،
ئۆزەم بۇ يولغا گرپتارمەن.

ئاخردا بۇ ئككى مسرانى ئوقۇپتۇ:

خەلق بېشغا ئەدلگدن سال سايە،
گۇناھم بولسمۇ، كەچۈر، بغايە.

ھېكم شاھتن كەچۈرۈم سوراپتۇ. ئەمما شاھ ئۇنماپتۇ. شۇنڭدن كېين ھېكم دات-پەريات دەپ ۋاقراپتۇ. شۇ چاغدا شاھنڭ يېقنلردن بىرى ئورندن تۇرۇپ:

"رويانى ھېكم خۇننى بز ئۈچۈن كەچۈرۈڭ. بۇ كشى بارچە ھېكملەر ئاجز كەلگەن كېسللگزنى داۋالاپ ساقايتتى، سزگە برەرگۇنا قلغننى كورگنمز يوق!" دەپ يالۋۇرۇپتۇ.

"سەن، — دەپتۇ شاھ، — بۇ ھېكمنى نمە ئۈچۈن ئولتۈرمەكچى بولغانلغمنى چۈشەنمەيسەن. ئەگەر مەن بۇنى ئولتۈرمسەم

ئۆزەم ئۆلسەمەن. مېنى ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن كەلگەن بۇنداق جاسۇسلارنى ھازىرلا كورۇۋاتقىنىم يوق!"

"ئەي شاھ، — دەپتۇ ھېكىم، — ئاخىرى ئۆلىدىغانلىقىم ئېنىق بولدى. ماڭا موھلەت بېرىڭ. ئۆيۈمگە باراي، خوتۇن-بالىلىرىم ۋە خولۇم-خوشنىلار بىلەن رازىلىق ئېلىشاي، ۋەسىيەت قىلاي، شۇنىڭ بىلەن بىللە شاھلار خىزمىتىگە لايىق قىممەت باھا بىر كىتابىم بار. ئۇنى سىزگە تەقدىم قىلاي. غەزىنىڭىزدە زىننەت ئورنىدا ساقلارسىز!"

"قانداق كىتاپ؟" دەپ سوراپتۇ شاھ.

"ئۇنىڭدا شۇنداق قىممەت باھا نەرسىلەر باركى، — دەپتۇ ھېكىم، — ئۇلارنى ساناپ تۈگەتكىلى بولمايدۇ. ئۇنىڭ خاسىيەتلىرىنىڭ كىچىككىنە بىر قىسمى شۇكى، مېنىڭ بېشىمنى ئالغاندىن كېيىن ئۈچ ۋاراقنى ئېچىڭ. شۇ بەتتىن ئۈچ قۇر ئوقۇڭ. شۇ ۋاقىتتا كاللام سىز بىلەن سوزلىشىشكە باشلايدۇ. نىمە سورىسىڭىز جاۋاپ بېرىدۇ!"

شاھ ھەيران بولۇپ سەسكىنىپ:

"كاللاڭ ئېلىنغاندىن كېيىن ئۇ مەن بىلەن سوزلىشەمدۇ؟ ئەي دانا" دەپ سوراپتۇ.

"ھە ئە" دەپتۇ ھېكىم.

"بۇ قىزىق گەپ" دەپتۇ شاھ ۋە كىشى قوشۇپ ھېكىمنى ئۆيىگە ئەۋەتىپتۇ. ھېكىم ئۆيىگە بېرىپ شۇ كۈنى ئۆيىدىكى ئىشلىرىنى پۈتكۈزۈپتۇ. ئەتىسى دىۋانغا بېرىپتۇ. ئەمىرلەر، ۋەزىرلەر ۋە باشقا دولەت ئەرباپلىرى توپلىنىپتۇ. دىۋان گۈلۈستان تۈسىگە كىرىپتۇ. ھېكىم دىۋانغا كىرىپ كېلىپتۇ. ئىككى يېنىدا

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئىككى ساقچى قاراۋۇللۇق قىلىدىكەن. شاھنىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ. قولىدا بىر كونا كىتاب بىلەن، ساپال قاچىغا سېلىنغان سۈرمىگە ئوخشاش قارا بىر نەرسىسى بار ئىكەن. ھېكىم ئولتۇرۇپتۇ. بىر قاچا ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ. قاچىنى ئېلىپ كەپتۇ. ھېكىم قاچىنىڭ ئاغزى بىلەن باراۋەر قىلىپ دورا سېلىپتۇ. شاھقا قاراپ:

"بۇ كىتاپنى ئېلىڭ! لېكىن مېنىڭ كاللامنى ئۈزمىگىچە كىتاپنى ئاچماڭ. كاللامنى ئېلىپ شۇ قاچىغا سېلىڭ. بوينۇمغا مانا بۇ دورىنى سۈركەڭ. شۇنداق قىلسىڭىز قېنىم توختايدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن كىتاپنى ئېچىڭ" — دەپتۇ.

شاھ ھېكىمنىڭ كاللىسىنى ئېلىشقا بۇيرۇپ، قولىغا كىتاپنى ئاپتۇ. جاللات ئۇنىڭ كاللىسىنى تېنىدىن ئايرىپتۇ. شاھ ئۇنى قاچىغا سېپتۇ. دورىنى سۈركىگەن ئىكەن، قېنى توختاپتۇ. ھېكىم كۆزىنى ئېچىپتۇ.

"كىتاپنى ئاچ!" دەپتۇ ھېكىم شاھقا. شاھ كىتاپنى ئېچىپتۇ. لېكىن كىتاپ ۋاراقلىرى بەك يەملىشىپ كەتكەنلىكتىن ئېچىلماپتۇ. شاھ بارماقلىرىنى تىلىغا تەككۈزۈپ ھۆللەپ ئېچىپتۇ. بىرىنچى، ئىككىنچى، ئۈچىنچى، تۆتىنچى ۋاراقلىرىنىمۇ ئاغزىنىڭ سۈيى بىلەن ھۆللەپ ئاران ئېچىپتۇ. شۇنداق قىلىپ شاھ كىتاپنىڭ ئالتە ۋارىقىنى ئېچىپتۇ. لېكىن ئۇ ھېچقانداق يېزىق كۆرمەي ھەيران بوپتۇ.

"بۇنىڭدا ھېچقانداق يېزىق يوق!" شاھ ھېكىمنىڭ بېشىغا قاراپ دەپتۇ.

"يەنە بىرنەچچە ۋاراق ئاچ!" دەپتۇ ھېكىمنىڭ بېشى. شاھ يەنە ئۈچ ۋاراق ئېچىپتۇ. شۇ ئارىلىقتا پادىشانىڭ

پۈتۈن بەدىنىگە زەھەر تارقاپتۇ. چۈنكى كىتاپنىڭ ۋاراقلىرى زەھەرلەنگەن ئىكەن. شاھ: "ۋاي سېلىپ: 'بەدىنىم زەھەرلىنىپ كەتتى!' دەپ ۋاقىراپتۇ." شۇ چاغدا ھېكىمنىڭ بېشى بۇ شېىرنى ئوقۇپتۇ:

شاھلار زالىم بولسا ياشىمىغاي كوپ،
ئۆز زۇلمى چىقار ئۆزىنىڭ بېشىغا.
زۇلۇم قىلىپ ئەلگە سۈرسە دەۋران خوپ،
بىر كۈنى زەھەر چۈشەر شىرىن ئىشىغا.

روياني ھېكىم تېخى شېىرنى تۈگەتمەي، شاھىنىڭ جانسىز گەۋدىسى يەرگە دومىلاپ چۈشۈپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ سوزىنى شەھرىزاد، — ئەگەر يۇنان شاھ ئاچكوز ۋەزىرىنىڭ سوزىگە كىرىپ رويانى ھېكىمگە قەست قىلىپ ئولتۈرمىگىنىدە ئۆزىمۇ ئولمەيتتى.

بېلىقچى سوزىنى تۈگىتىپ دىۋىگە قاراپ: "مەن سېنى ئازات قىلاتتىم. ئەمما سەن ماڭا ياردەم قىلىش ئورنىغا ئولتۈرۈش پىكرىدە بولدۇڭ. شۇنىڭ ئۈچۈن سېنى كۈپكە سولاپ دەرياغا تاشلاپ ئولتۈرىمەن" دەپتۇ.

ئالتىنچى كېچە

"ئەي بېلىقچى، — دەپ سوز باشلاپتۇ دىۋە، — گۇناھىم ئۈچۈن قىساس ئالما! مېنى قۇتۇلدۇرغىن. مەن سېنىڭ ئالدىڭدا

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى www.uyghurkitap.com

يەنە گۇناكارمەن. سەن كەڭ قوساق بول!» «يامانلارنىڭ قىلمىشلىرى ئاخىر نوزىگە بالا كەلتۈرىدۇ» دېگەن ماقال بار. سەنمۇ ئۇ موماي بىلەن ئوتتىقانىڭ ئىشىنى قىلما!

«خوش، ئۇ، قانداق ئىش قىلغان؟» دەپ سوراپتۇ بېلىقچى.

«مېنى قۇتۇلدۇرمىغىچە، بۇ ئەھۋالدا تۇرۇپ ھەرگىزمۇ سۆزلىمەيمەن، مېنى سۆزلىتىمەن دەپ بىكار ئاۋارە بولمىغىن» دەپتۇ دېۋە.

«زادى دەرياغا تاشلىنىسەن. سېنى بوشىتىشقا ھېچقانداق يول يوق. مەن گۇناسىز تۇرۇپ سەندىن سوراندىم، يالۋۇردۇم، يېلىندىم. ئەمما سەن ماڭا ئۆلۈم تىلىدىڭ. مەن ساڭا شۇنچىلىك ياخشىلىق قىلىپ، سۇ ئاستى زىندانىدىن قۇتۇلدۇرغان ئىدىم. شۇنىڭغا قارىماي، ماڭا قىلغان مۇئامىلەڭ بەك كۆڭۈلۈمگە كەلدى. شۇنى بىلىپ قويغىنكى، مەن سېنى دەرياغا تاشلايمەن. سېنى سۇدىن تارتىپ ئالغۇچىلارغا ئارمىزدا بولۇپ ئۆتكەن قورقۇنۇچلۇق ۋەقەلەرنى ئېيتىمەن، توسقۇنلۇق قىلىمەن. شۇ ئازاپ بىلەن ئۆلۈپ كېتىسەن!»

«مەرھەمەت قىلىپ، مېنى كەچۈر، — دەپتۇ دېۋە، — ئەمدى مەن ساڭا ھېچقانداق يامانلىق قىلمايمەن. مەڭگۈلۈك دۆلەتكە ئىگە بولۇشۇڭغا ياردەم قىلىمەن.»

بېلىقچى دېۋىنىڭ ۋەدىسىنى پۇختىلاپتۇ. قۇتقازغاندىن كېيىن ھېچقاچان يامانلىق قىلماي ھەرقاچان ياخشىلىق قىلىشقا ۋەدە ئاپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن كۆپنىڭ ئاغزىنى ئاچقان ئىكەن، تۈتۈن چىقىپ يېيىلىپتۇ، كېيىن تۈتۈن يىغىلىپ دېۋە ئاۋالقى ئەكسىگە كەپتۇ ۋە كۆپنى تېپىپ دەريانىڭ ئوتتۇرىسىغا تاشلاپتۇ. دېۋىنىڭ

بۇ ھەرىكەتنى كۆرگەن بېلىقچى خېلى قورقۇپتۇ. ئوزىنىڭ ئۆلۈمىگە كۆزى يېتىپتۇ:

"ئەي دىۋە، ۋەدەڭگە ۋاپا قىل! مېنى ئىككىنچى ئالدىماسلىق توغرىسىدا قەسەم قىلغان ئىدىڭ، مەن ساڭا ھېكمەت روياننىڭ شاھقا قىلغان سوزىنىمۇ ئېيتىپ بەرگەن ئىدىم. ئەپۇ قىل مېنى."

"مېنىڭ ئارقامدىن ماڭ!" دەپتۇ دىۋە كۈلۈپ. بېلىقچى ئۇزىنىڭ ئۆلۈمدىن قۇتۇلغانلىقىغا بىر ئىشىنىپ، بىر ئىشەنمەي، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن مېڭىپتۇ. تاغ ئۈستىدىكى تۈزلەڭلىككە يېتىپ بېرىپتۇ. قارىسا ئۇ يەردە بىر كول بار ئىكەن. دىۋە كول تۈپىسىگە كېلىپ بېلىقچىنى قىچقىرىپتۇ. بېلىقچى ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپتۇ. دىۋە تور سېلىپ بېلىق تۇتۇشنى بۇيرۇپتۇ. بېلىقچى ئۇ يەردە ھەر خىل، ھەر رەڭدىكى ئاق، قىزىل، سېرىق، كوك بېلىقلارنى كورۇپ ھەيران بوپتۇ. كېيىن تور سېپتۇ. كوتىرىپ قارىسا تورغا ھەر رەڭلىك بېلىقتىن توتىلا بېلىق چۈشۈپتۇ. بېلىقچى سۆيۈنۈپتۇ. چۈنكى بېلىقچى شۇ چاققىچە بۇنداق ئاجايىپ بېلىقلارنى كورمىگەن ئىكەن.

"بۇ بېلىقلارنى، — دەپتۇ دىۋە، — ئېلىپ بېرىپ سۇلتانغا تەقدىم قىل! ئۇ، ساڭا يەتكىدەك دۇنيا بېرىدۇ. مېنى ئەپۇ قىل، يولىنى بىلمەيمەن. چۈنكى مەن بىر مىڭ سەككىز يۈز يىلدىن بېرى سۇ ئاستىدا ئومۇر سۇردۇم. يەر يۈزىنى ھازىرلا كورۈۋاتىمەن. بۇ كولدىن پەقەت كۈنىگە بىر قېتىملا بېلىق تۇتقىن."

كېيىن ئۇ، بېلىقچى بىلەن خوشلىشىپ يەرنى تېپىپتۇ، يەر يېرىلىپتۇ. دىۋە يېرىقىقا كىرىپ غايىپ بوپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بېلىقچى بېلىقنى كۆتىرىپ، شەھەرگە قاراپ مېڭىپتۇ، ئۇ يولدا كېتىۋېتىپ دېۋە بىلەن بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەدىن ھەيران بولۇپ ئويىغا يېتىپ بېرىپتۇ. بىر قاچىنى سۇغا توشقۇزۇپ، بېلىقلارنى سۇغا سېپتۇ. دېۋىنىڭ سۆزىگە ئەمەل قىلىپ، بېلىق سېلىنغان قاچىنى بېشىغا قويۇپتۇ. سۇلتان ئوردىسىغا كىرىپتۇ. كېيىن سۇلتاننىڭ ھوزۇرىغا بېرىپ، بېلىقلارنى تەقدىم قىپتۇ. ئۆمرىدە بۇنداق رەڭدار بېلىقنى كۆرمىگەن سۇلتان بەك ھەيران بولۇپ قاراپ قاپتۇ.

"بۇ بېلىقلارنى بۇنىڭدىن ئۈچ كۈن بۇرۇن رۇم شاھى تەرىپىدىن ھەدىيە قىلىپ ئەۋەتىلگەن ئاشپەز كېنىزەككە تاپشۇرۇڭلار، قورۇسۇن! ئۇ، تېخى سىنالمىغان خام ئاشپەز. ئۇنىڭ ھۈنىرىنى كۆرۈپ باقايلى" دەپتۇ سۇلتان.

ۋەزىر بېلىقلارنى ئاشپەزگە تاپشۇرۇپ بېرىۋېتىپ دەپتۇ:

"بۇ بېلىقلار سۇلتانىمىزغا ئېلىپ كېلىنگەن ئاجايىپ تارتۇق. بار ھۈنىرىڭىزنى، قابىلىيىتىڭىزنى سۇلتان بۈگۈن كۆرىدۇ. سىز بۇ سىناقتىن پۈتۈن كۈچىڭىز، پۈتۈن ھۈنىرىڭىزنى سەرپ قىلىش بىلەنلا ئۆتەلەيسىز!"

شاھ بېلىقچىغا توت يۈز تەڭگە بېرىشنى بۇيرۇپتۇ. ۋەزىر بېلىقچىغا پۇلنى بېرىپتۇ. ئۇ، سۆيۈنگەنلىكىدىن ئويىگە خۇشال - خۇرام قايتىپتۇ. يولدىن ئائىلىسى ئۈچۈن كېرەكلىك نەرسىلەرنىمۇ سېتىۋاپتۇ. خوتۇنىنىڭ ئالدىغا بېرىشقا ئالدىراپتۇ.

ئاشپەز بېلىقلارنى يۇيۇپ - تازىلاپ، ساپلىققا سېلىپ، ئوت

يېقىپ قورۇشقا باشلاپتۇ. بىر تەرىپى قورۇلغاندىن كېيىن، ئىككىنچى بىر تەرىپىنى قورۇش ئۈچۈن ئاغدۇرۇپتۇ. شۇ ۋاقىتتا بىردىنلا ئاشخانىنىڭ تېمى قاراسلاپ يېرىلىپتۇ. ئۇنىڭ ئىچىدىن قامەتلىرى كېلىشكەن، يۈزى يۇمىلاق، توق ھاۋارەڭ ئەتلەستىن كوينەك كىيگەن، قىممەتلىك تاشلار ئورنىتىلغان تۇمار ئاسقان، ئىككى بىلىگىگە ماختاشقا ئەرزىگىدەك بىلەيزۈك سالغان، قول-لىرى ياقۇت-لەئلى كوزلۇك ئۈزۈكلەر بىلەن تولغان، قولىغا چىن قومۇشىدىن نەپىس دەستە قىلىنغان قامچا تۇتقان بىر قىز چىقىپتۇ. ئۇ قىز تاياق بىلەن ساپلىقنى تۇرتۇپ:

"ئەي بېلىقلار، بۇرۇنقى ۋەدەڭلارنى ئۇنتۇدۇڭلارمۇ؟" دەپ سوراپتۇ. بۇ ئاجايىپ ئەھۋالنى كورۇپ، ئاشپەز ھوشىدىن كېتىپ يىقىلىپتۇ. قىز بۇ سوزنى ئىككى-ئۈچ قېتىم تەكرارلاپتۇ. بېلىقلار ساپلىقتىن بېشىنى چىقىرىشىپ: "ياق-ياق!" دەپ جاۋاپ بېرىپ، ھەممىسى بىردىن بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

سەن ۋەدەڭدە تۇرمىساڭ، بىزمۇ تۇرمايمىز.
سەن ئەھدىڭدىن يانغاندا بىزمۇ يانغايمىز.
سەن ئورىسەڭ يۈزۈڭنى، بىزمۇ ئورۇيمىز،
بىزمۇ ھەرگىز سەن تەرەپكە يۈزنى بۇرمايمىز.

قىز بۇ شېئىرنى ئاڭلاپ ساپلىقنى دۈم كومتۈرۈپ، كوزدىن غايىپ بوپتۇ. تاممۇ ئالدىنقى قىلىپىغا كەپتۇ. كېيىن ئاشپەز ھوشىغا كېلىپ قارىسا، توت بېلىقمۇ كويۇپ قاپقارا كومۇرگە ئايلىنىپتۇ. "ھەي ئىست، بىرىنچى قېتىملىق سىناقتىن ياخشى ئوتەلمىدىم" دەپتۇ كېنىزەك قىز ئوز-ئوزىگە كايىپ. شۇ مەھەلدە ۋەزىر كىرىپ كەپتۇ. كېنىزەك ئاشپەزنىڭ ئۇستىگە

ئۇيغۇر كىتاب تورىنىڭ ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر ئادرېسى www.uyghurkitap.com

كېلىپ: "سۇلتاننىڭ توت بېلىقى قېنى؟" دەپ سوراپتۇ، ئاشپەز يىغلاپ تۇرۇپ، بولغان ۋەقەنى بىرمۇ-بىر ئېيتىپ بېرىپتۇ. ۋەزىر بۇ ھادىسىدىن ئەجەپلىنىپ، بېلىقچىغا كىشى ئەۋەتىپتۇ. بېلىقچىمۇ يېتىپ كەپتۇ.

"ئەي بېلىقچى، — دەپتۇ ۋەزىر، — مۇشۇنداق بېلىقتىن يەنە توتىنى ئېلىپ كەل!"

بېلىقچى كولگە بېرىپ تور سېپتۇ. تورنى كوتىرىپ قارىسا، بۇرۇنقىدەكلا توت بېلىق تۇرغىدەك. بېلىقنى قاچىغا سېلىپ، كوتىرىپ ئېلىپ كېلىپ، ۋەزىرگە بېرىپتۇ. ۋەزىر ئاشپەزگە بېرىپ:

"بۇنى مېنىڭ ئالدىمدا قورۇغىن، بۇ ھادىسىنى مەنمۇ ئوز كوزۇم بىلەن كورەي!" دەپتۇ.

ئاشپەز كېنىزەك بېلىقنى يۇيۇپ-تازىلاپ، ساپلىققا سېلىپ، تېگىگە ئوت يېقىپتۇ. كوپ ئوتمەي، تام قاراسلاپ يېرىلىپتۇ. تام ئارىسىدىن ياسانغان بىر قىز چىقىپتۇ. قولىدىكى قامچا دەستىسى بىلەن ساپلىقنى تۇرتۇپتۇ: "ئەي بېلىقلار، ۋەدىلىرىڭلار ئېسىڭلاردىمۇ؟" دەپ سوراپتۇ قىز. بېلىقلار باشلىرىنى چىقىرىشىپ يۇقۇرىدىكى شېئىرنى ئوقۇشۇپتۇ.

بېلىقلاردىن بۇ سوزنى ئاڭلىغان قىز ساپلىقنى ئايلاندۇرۇپ دۈم كومتۇرۇپتۇ، ئوزى غايىپ بوپتۇ. تاممۇ ئاۋالقى ئەكسىگە كەپتۇ. ۋەزىر ئورنىدىن تۇرۇپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ سوز باشلاپتۇ شەھرىزاد، — بۇ ھال سۇلتاندىن يوشۇرۇش مۇمكىن بولمىغان بىر ھادىسە، دەپتۇ ۋەزىر ھەم سۇلتان ھوزۇرىغا كىرىپ، بۇ ۋەقەدىن ئۇنى خەۋەردار قىپتۇ.

يەتتىنچى كېچە

"ئوز كوزۇم بىلەن كورۇشۇم كېرەك!" دەپ سۇلتان بېلىقچىغا كىشى ئەۋەتكەن ئىكەن، ئۇ يېتىپ كەپتۇ. سۇلتان بېلىقچىغا يەنە توت بېلىق ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ. بېلىقچى بېرىپ توت بېلىق ئېلىپ كەپتۇ. سۇلتان بېلىقچىغا يەنە توت يۈز تەڭگە پۇل بېرىشنى بۇيرۇپتۇ.

"مېنىڭ ئالدىمدا ئوزەڭ قورۇغىن" دەپتۇ سۇلتان ۋەزىرگە.

"خوپ!" دەپتۇ ۋەزىر سايلىقنى ھازىرلاپ، بېلىقنى تازىلاپ، ئوت يېقىپتۇ. بىر تەرەپنى قورۇپ، ئىككىنچى تەرەپكە ئورىگەن ئىكەن، تام قاراسلاپ يېرىلىپتۇ. تامنىڭ يېرىلغان يېرىدىن ناھايىتى چوڭ، ئېگىز ھەيۋەتلىك بىر قارا قول چىقىپتۇ. ئۇنىڭ قولىدا يېشىل ياغاچ دەستىلىك قامچا بار ئىكەن.

"بېلىقلار، ھاي بېلىقلار، — دەپتۇ ئۇ ئالاھىدە ئاۋاز بىلەن — شەرتلىرىڭلارنى ئۇنتۇپ قالمىغانسىلەر؟" دەپ سوراپتۇ. بېلىقلار سايلىقتىن بېشىنى چىقىرىشىپتۇ-دە: "ياق!" دېگەن جاۋاپنى بېرىشىپتۇ ۋە يۇقۇرىدىكى شېرنى قايتۇرۇپ ئوقۇشۇپتۇ. كېيىن ئۇ، سايلىقنى تەتۇر ئورۇپ تاشلاپتۇ. بېلىقلار قارا كومۇر ھالغا كەپتۇ. قارا قول چىققان جايىغا بېرىپ غايىپ بوپتۇ.

"بۇ بېلىقلار قەيەرنىڭ بېلىغى؟" دەپ سوراپتۇ سۇلتان.

"سىزنىڭ شەھرىڭىزنىڭ چېتىدىكى توت تاغ ئارىسىدا چوڭ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بىر كول بار. بۇلار شۇ كولنىڭ بېلىقى!"دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ بېلىقچى.

"نەچچە كۈنلۈك يول؟" دەپ سوراپتۇ سۇلتان.

"يېرىم سائەتلىك يول!" دەپتۇ بېلىقچى. سۇلتان ھەيران بوپتۇ. دەرھال ئەسكەرلىرىگە بېلىقچى بىلەن بىللە ئاتلىنىپ يولغا چىقىشقا پەرمان بېرىپتۇ. بېلىقچى ئەسكەرلەرنىڭ ئالدىدا كېتىپ بېرىپ، دۇنيانىڭ ئاتىسى-ئانىسى ۋە ئۆزىگە لەنەت ۋە نەپرەت بايان قىلىپ، بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

يامانلار نەسلىدىن ياخشىلىق كۈتكىنىڭ،
كوزۈڭگە قوم چېچىپ كور بولۇپ پۈتكىنىڭ.

ئۇلار تاغقا يامىشىپ، كوز ئالدىلىرىدا ئومرىدە كورمىگەن چوڭ بىر چولنى كورۈپتۇ. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا توت تەرىپى تاغ بىلەن ئورالغان كول بار ئىكەن. ئۇنىڭ ئىچىدە توت خىل — ئاق، قىزىل، سېرىق، كوك رەڭلىك بېلىق كورۇنۇپتۇ. بۇ ۋەقەدىن سۇلتانمۇ، باشقىلارمۇ ئەجەپلىنىپتۇ.

"بۇ يەرنى ئىلگىرى كورگەن كىشى بارمۇ؟" دەپ سوراپتۇ سۇلتان. ئادەملىرى بىر ئېغىزدىن:

"ئومرىمىزگە كېلىپ كورگىنىمىز شۇ!" دېيىشىپتۇ.

"بۇ كولدىكى بېلىقلارنىڭ سىرلىرىنى بىلمىگىچە، شەھەرگە قايتمايمەن. تەختىمگىمۇ ئولتۇرمايمەن!" دەپتۇ سۇلتان.

كېيىن ئۇ، قوشۇننى تاغ ئەتراپىغا جايلاشتۇرۇشقا بۇيرۇق بېرىپتۇ. سۇلتاننىڭ بىلىملىك، ئەقىللىق، چارە-تەدبىرلىك، زېرەك، ھەرقانداق ئىشقا ئەقىل يۈگۈرتىدىغان دانا بىر ۋەزىرى بار ئىكەن، ئۇنى ئالدىغا قىچقىرتىپتۇ. ئۇ، سۇلتاننىڭ ئالدىغا

كېلىپ بېشى يەرگە يەتكىچە ئېگىلىپ تازىم قىپتۇ.
"مىڭەمىگە بىر پىكىر كەلدى، — دەپتۇ سۇلتان ۋەزىرىگە، — كەچ بولۇش بىلەن بۇ ئاجايىپ سىرنى ئۆزەم تەكشۈرىمەن. ھېچكىمگە بىلدۇرمەسلىك ئۈچۈن، سەن مېنىڭ چېدىرىمنىڭ ئىشىكىدە ئولتۇرۇپ، ئەمىرلەر-ۋەزىرلەرگە ۋە مېنى سورىغان باشقا كىشىلەرگە: مېنى 'كېسەل' دەپ ئېلان قىلىسەن. ئىچكىرىگە ھېچكىمنى كىرىشكە رۇخسەت قىلمايسەن!"
ۋەزىر پىكىر بېرىشتىن ئاجىز كەپتۇ. سۇلتان كىيىملىرىنى ئۆزگەرتىپ قىلىچلىرىنى يالىڭاچلاپتۇ-دە، يولغا چۈشۈپتۇ. ئاخشامدىن تاڭ ئاتقىچە ئايلىنىپتۇ، چارچاپ ھېرىپتۇ. ئەمما ھېچكىمنى كورمەپتۇ. بىرئاز دەم ئېلىپ ئەتىسى كۈن بويى يۈرۈپتۇ. ئىككىنچى كېچە باشلىنىپ تاڭ ئاتار ۋاقتىدا، سۇلتاننىڭ، يىراقتىن بىر قارا نەرسىگە كوزى چۈشۈپتۇ. ئۇ، ئوز كوڭلىدە: "ئۇ يەردىن بۇ ئەھۋال توغرىسىدا مەلۇمات بەرگۈچى بىرەر كىشى تېپىلسا ئەجەپ ئەمەس" دەپ سۆيۈنۈپتۇ. يېقىن بېرىپ قارىسا، تاملىرى قارا تاشتىن ياسالغان چوڭ بىر ساراي، ئۇنىڭ ئىشىگىنىڭ بىر قانىتى ئوچۇق، يەنە بىر قانىتى يېپىق-لىق تۇرغىدەك. سۇلتان ئىشىك ئالدىغا بېرىپ ئاستاغىنا تاقىل-دىتىپتۇ. لېكىن ھېچقانداق جاۋاپ چىقماپتۇ. كۈچىنىڭ بېرىچە تاقىلدىتىپتۇ. بۇ نوۋەت يەنە ھېچكىم جاۋاپ بەرمەپتۇ. ئۈچىنچى، توتىنچى نوۋەتمۇ قاتتىق قېقىپتۇ، ھېچقانداق جاۋاپ چىقماپتۇ. "بەلكى بۇ ساراي تامامەن بوش، ئىگىسىزدۇر" دەپتۇ سۇلتان ئۆزىچە، كېيىن ئىچكىرىگە كىرىپ: "ھەي سارايۋەن! — دەپ ۋاقىراپ قىچقىرىپتۇ سۇلتان، — مەن بىر يولۇچى، ماڭا

ئۇيغۇر كىتاب تورىبكتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىكى لادىرىسى
www.uyghurkitap.com

سەددىقە ئورنىدا بىرەر نەرسە بېرەلمەمسىلەر؟" دەپ سوراپتۇ. جاۋاپ بولمىغاندىن كېيىن، سۇلتان بۇ سوزلەرنى يەنە ئىككى-ئۈچ نۆۋەت تەكرارلاپتۇ. يەنە جاۋاپ بولماپتۇ. سۇلتان دادىل بولۇپ قەسىرنىڭ ئىچىگە كىرىپتۇ. قارىسا، تاملىرى يۈلتۈز تامغىلىق يىپەك گىلەملەر بىلەن زىننەتلەنگەن، ئەمما ئۇ يەردىمۇ ھېچكىم كورۈنمەپتۇ. قەسىر ئوتتۇرىسىدا بىر كول تۇرغىدەك. ئۇنىڭ بۇرجەكلىرىدە ئالتۇندىن ئىشلەنگەن، يولۋاس ئاغزىدىن كۈمۈش-كە ئوخشاش سۇ مەۋج ئۇرۇپ چىقىپ تۇرۇپتۇ. گۈللەر ئەترا-پىدا قۇشلار ئۇچۇپ، گاھى-گاھى قونۇپ تۇرىدىكەن. قۇشلارنىڭ يىراقلارغا ئۇچۇپ كەتمەسلىگى ئۈچۈن تورمۇ ئورنىتىلغان. سۇلتان ھەيران قاپتۇ. بۇلار توغرىسىدا مەلۇمات بەرگۈچى بىرەر كىشىنىڭ يوقلۇغىغا ئەجەپلەنگەن ۋە ئېچىنغان ھالدا خىيال سۈرۈپ ئولتۇرغان ئىكەن. بىردىنلا قايغۇلۇق ئىڭرىغان ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. ئارقىدىنلا كىمدۇ بىرى شېئىر ئوقۇپتۇ:

ئاھىم مەخپى ئىشقنى قىلدى ئاشكارا،
تېپچەكلەپ ئويناقتا بۇ يۈرەك گويا.
ئايلانماي توختاپتۇر ئەي كاج پەلەك،
نەپەس رۇسلىغىچە ساڭا ئىلتىجا.

كوزلەر ئۇيقۇسىز، تەنمۇ بىارام،
ئارزۇ-ئۈمىتلىرىم خەۋپ-خەتەردە.
بىچارە كوڭلۇمنى ئاۋال قىلىپ رام،
قۇياشتەك يۈزىگە تارتىپتۇ پەردە.

سۇلتان ئورنىدىن تۇرۇپ تاۋۇش چىققان تەرەپكە يۈرۈپتۇ.

قارىسا، ئىشىك ئالدىغا تارتىلغان پەردە كورۇنۇپتۇ. پەردىنى كوتىرىپ قارىسا، ئىگىز قىلىپ ئورنىتىلغان تەخت، ئۇنىڭ ئۇستىدە بىر ياش يىگىت ئولتۇرغىدەك. ئۇ يىگىت ناھايىتىمۇ كېلىشكەن بولۇپ، كوزلىرى، قاشلىرى، بولۇپمۇ لىۋىنىڭ ئۇستىدىكى قاپقارا خالى يۇزىگە ئاجايىپ ياراشقان.

سۇلتان سۇيۇنۇپ بۇ شېىرنى ئوقۇپتۇ:

ئايمۇ بۇ گوياكى يېڭىدىن چىققان،
ياكى پەلەكتىكى نۇرلۇق بىر قۇياش.
ھوسنىگە ياراشقان سۇمبۇل چاچلىرى،
كۇن ۋە ئاي كورسە ئاڭا قويار باش.
كېلىدۇ ئەنبەردەك ئەجەپ خۇش پۇراق،
كوزى چولپان يىگىتنىڭ ئوزى قەلەمقاش.

سۇلتان سالام قىپتۇ. يىگىت ئالتۇن بىلەن نەقىشلەنگەن يىپەك تونىغا ئورىنىپ ئولتۇرسىمۇ، ئۇنىڭ يۇزلىرىدىن ئاللا قانداق مۇڭ ۋە ئەلەم ئىزلىرى سېزىلىپ تۇرغىدەك. ئۇ، سالامغا جاۋاپ قايتۇرۇپ:

"ئەي ئەزىز، ئورنۇمدىن تۇرالمىدىم، بۇنىڭ ئۇچۇن سەندىن ئەپۇ سورايمەن!" دەپتۇ.

جادۇ قىلىنغان شاھزادە ھېكايىسى

"ماڭا بۇ قەسىر، بۇ كول ۋە بۇ رەڭمۇ-رەڭ بېلىقلار ھەققىدە، ئوزەڭنى گاڭگىرىتىپ قويغان يالغۇز ياشىشىڭنىڭ سەۋىۋى ھەققىدە سوزلەپ بەرسەڭ" دەپتۇ سۇلتان يىگىتكە.

يىگىتنىڭ كوز چانىغى ياشقا لىق تولۇپ، ئوزىنى تۇتالماي

ئۇيغۇر كىتاب تورى ييغقۇچى
www.uyghurkitap.com

قاپتۇ. ئاخىر ئۇ، يىغلاپ تاشلاپتۇ.

"ئەي يىگىت نىمىشقا يىغلايسەن؟" دەپتۇ سۇلتان.

"بۇنداق ئەھۋالغا چۈشكەن كىشى يىغلىماي تۇرالامدۇ! — دەپتۇ يىگىت، — بىلمىنىڭ تۇۋىنى تاش". يىگىت كىيىمنى كوتىرىپ كورسىتىپتۇ. كىيىن بېشىدىن ئوتكەنلەرنى سۇلتانغا تۆۋەندىكىدەك ھىكايە قىلىپ بىرىپتۇ.

"بۇ بىلىقلار ۋەقەسى بەكمۇ ئاجايىپ، يىڭنە بىلەن كوزنىڭ ئىچىگە يازغىدەك ھىكايە. مىنىڭ ئاتام سۇدانىنىڭ پادىشاسى بولۇپ، شۇ شەھەر، مۇشۇ ۋادىلار بىلەن تاغلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ھوكمىگە بويۇن سۇناتتى. ئاتامنىڭ ئىسمى مەھمۇت بولۇپ، يەتمىش يىل شۇ يەرلەردە ھوكۇم سۇرگەن. ئاتام ئولگەندىن كىيىن شاھلىق ماڭا مىراس بولۇپ قالغان. تاغامنىڭ قىزىغا ئويلەنگەن ئىدىم. ئۇ مىنى چەكسىز سۆيەتتى. مىنىڭسىز ئۇنىڭ كىلىدىن غىزا ئوتمەيتتى. ئۇ، مەن بىلەن بەش يىل تۇردى. بىر كۇنى ئۇ، ھامماماغا كەتتى. ئاشپەزگە كەچلىك غىزا تەييارلاشقا بۇيرۇق قىلدىم. ئويگە كىرىپ، ھازىر ئولتۇرغان جايىمدا ئۇخلىدىم. ئىككى كىنىزەكنىڭ بىرىنى بىشىمدا، بىرىنى ئايىغىمدا تۇرۇشقا بۇيرۇدۇم. خوتۇنۇمنىڭ يوقلۇغىدىن ئۇخلىيالمىدىم. كوزۇم يۇمۇلغان بولسىمۇ، ئوزەم ئويغاق ئىدىم. بىشىمدا تۇرغان كىنىزەك ئاياق تەرىپىمدە تۇرغان كىنىزەككە: "ئەي مەسۇدە، مەن خوجايىنىمىزنىڭ ئەھۋالغا بەك ئىچىنىمەن، ياش ئومرىگە رەھىم كىلىدۇ" دىسە، ئىككىنچىسى: "ھىلىگەر مەلىكىمىزنىڭ قىلمىشلىرى كىمنى ئىچىندۇرمايدۇ، بۇنداق جادىگەر خوتۇننى خۇدا ئارىمىزدىن كوتەرسۇن!" دىدى. يەنە

بىرى تۇرۇپ: "خوجىمىز بۇ ئەھۋالنى سەزمەمدۇ ياكى سەزسىمۇ ئۇندىمەمدۇ؟" دىسە، ئىككىنچىسى يەنە: "ئۇ ئۇيقۇدىن بۇرۇن بىر بىرىدىغان ئۇسسۇلۇققا بەك قوشۇپ بىرىدۇ. ئەتىسى بىر نەرسىنى پۇرىتىپ ھوشىغا كەلتۈرىدۇ. مۇشۇ ۋاقىت ئىچىدە ئۆزى ياسىنىپ-بىزىنىپ، نەلەرگىدۇ كىتىدۇ. قانداق بىمەنە ئىشلارنى قىلمايدۇ، دەيسەن؟ خوجىمىز بولسا ئۇقمايدۇ."
دىدى. كىنىزەكلەرنىڭ سوزلىرىنى ئىشىتىپ، كوز ئالدىم قاراڭغۇلىشىپ، خىيالغا چومدۇم. "بۇلارنىڭ سوزلىرى راستمۇ؟ ياكى يالغانمۇ؟" دىگەن گۇمان بىلەن كوڭلۇم خىرەلەشتى. خوتۇنۇم ھاممامدىن كەلدى. داستىخان سىلىندى، غىزالاندۇق. بىرئاز سوزلىشىپ ئولتۇردۇق. ئۇ، ئۇخلاش ئالدىدىن ئىچىلىدىغان شارابنى ئىلىپ كىلىپ، ماڭا قەدەھ سۇندى. ئۇنى ئىچكەن بولۇپ، بىرچەتكە توكتۇم. كىيىن ئۇخلىغان كىشىدەك بولۇپ خورەك تارتتىم. بىردىنلا خوتۇنۇم ماڭا قاراپ: "ئۇخلا! كىچىچە ئۇخلا! ھىچ ئويغانماي ئۇخلا! سىنى كورەر كوزۇم يوق! سەن بىلەن كۇن ئوتكۇزۇشكە ئەمدى تاقەت قىلالمايمەن!" دىدى-دە، ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇپا-ئەڭلىك سۇردى. ياخشى كىيىملىرىنى كىيدى. سارايىنىڭ ئىشىگىنى ئىچىپلا كوچىغا چىقتى. مەنمۇ ئورنۇمدىن تۇرۇپ، ئۇنىڭ كەينىدىن چىقتىم. شەھەر دەرۋازىسىغىچە ئارقىسىدىن باردىم. دەرۋازا ئالدىغا كىلىپلا، ئاللا نىمىلەرنىدۇ دىدى، پەملىيەلمىدىم. قۇلۇپ ئىلىنىپ، كىچىك ئىشىك ئىچىلدى. ئۇ، ئىشىككە كىردى. ئەمما مىنىڭ كىلىۋاتـ قىنىمنى سەزمىدى. شەھەر سىرتىغا چىقىپ، گۇمبەز شەكلىدە ياسالغان بىر قورغانغا كىردى. مەنمۇ گۇمبەزنىڭ ئۇستىگە چىقىپ

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

جايلىشىۋالدىم. قارىسام، خوتۇنۇم لەۋلىرى دوردايغان، يۈزلىرى قوم يېپىشىپ قالغان تاشتەك قوتۇر. چىراي-شەكلى سەت بىر قارا قۇلنىڭ يېنىغا كەلدى. ئۇ، جوزام[1] كېسىلى بىلەن ئاغرىغان، پۈرۈچىلاردىن قوراشتۇرۇپ تىكىلگەن كىيىمگە ئورىنىپ بورا ئۈستىدە يېتىپتۇ. خوتۇنۇم ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ يەرنى سۆيدى. قۇل بېشىنى كوتەردى.

"شۇ چاققىچە نېمە ئىش قىلىپ يۈرىسەن؟ قېرىنداشلىرىم كەلگەن ئىدى. بەزىمە قىلىشتى، ئىچىشتى. مەن سەن بولمىغانلىقتىن ئىچەلمىدىم" دەپ ئاچچىغلاندى.

"ئەي خوجام، ئەي كوزۈمنىڭ نۇرى، ئەي مېنىڭ سۆيۈملۈكۈم،— دېدى ئۇ،— بىلىسىز كېرەك، مەن تاغامنىڭ ئوغلىنىڭ خوتۇنىمەن. مەن ئۇنىڭ سىياقىدىن ئەيمىنىمەن ھەم يىرگىنىمەن، ئۇنىڭ سوھبىتىدىن غەزەپلىنىمەن. سىنىڭ يۈزۈڭنى قىلمىسام، شەھەرنى خاراپ قىلىپ، قاغا-قۇزغۇنغا يەم ۋە ماكان قىلىپ بېرەتتىم. ھەشەمەتلىك بىنالارنىڭ تېشىنى قۇش تېغىنىڭ ئارقىسىغا ئاپىرىپ تاشلايتتىم."

"يالغان سوزلەيسەن! مەلئۇن!— دېدى قۇل غەزەپ بىلەن ۋاقىراپ،— قارا تەنلىكلەر شەنىگە قەسەم قىلىمەنكى، بىزنىڭ ئەرلىگىمىزنى ئاق تەنلىكلەرنىڭكىدەك دەپ خام ئويلىما! ئەگەر ئىككىنچى قېتىم كېچىكسەڭ، شۇ كۈندىن باشلاپ ئالاقىنى ئۈزىمەن. ئەي مەلئۇن، ئەي ئاق تەنلىكلەرنىڭ بۇزۇغى، سەن بىز بىلەن نېمەگە سۆيۈنۈپ ئوينىشىسەن!"

مەن ئوگزىدە تۇرۇپ، ھەممە سوزلەرنى ئوز قۇلىقىم بىلەن

[1] جوزام— داۋالاش قىيىن بولغان بىر خىل تېرە كېسىلى.

ئاڭلىدىم. ھەممە تېتىقسىزلىقلارنى ئۆز كوزۇم بىلەن كوردۇم. يورۇق دۇنيا يېڭىۋاشتىن كوزۇمگە قاراڭغۇدەك بولۇپ تۇيۇلدى. قەيەردىلىگىمنى بىلمەيتتىم. تاغامنىڭ قىزى بولسا، قۇلغا يېلىنىپ:

"ئەي كورەر كوزۇم، سۆيۈملۈگۈم، مۇبادا سەن ماڭا قاردەمساڭ، ماڭا كىمنىڭ رەھمى كېلىدۇ؟ — دەپ يېلىناتتى — سەن مېنى ھەيدىسەڭ، كىم ماڭا جاي بېرىدۇ؟"

قارا قۇل كەچۇرگەندىن كېيىن، تاغامنىڭ قىزى يىغىدىن توختىدى، سۆيۈنۈپ دەرھال يېشىندى.

"كېنىزىگىزگە يىگۇدەك بىرەر نەرسە تېپىلامدىكىن؟" دەپ سورىدى تاغامنىڭ قىزى قارا قۇلدىن.

"لىگەنىڭ تېگىدە پىشۇرۇلغان چاشقان سوڭەكلىرى، ئاياقتا بوزا بار، ئېلىپ ئىچ، يە." دىدى قولى بىلەن كورسىتىپ قۇل.

تاغامنىڭ قىزى ئۇ كورسەتكەن نەرسىنى ئالدى، ئۇلتۇرۇپ يەدى، ئىچتى، قولىنى يۇدى. بورا ئۇستىدە قۇراق - ياماق يوتقانغا يوگىنىپ ياتقان قۇلنىڭ قوينىغا كىردى.

بۇ ئەھۋالنى كورۇپ، ھۇشۇمنى يوقاتتىم. گۇمبەز ئۇستىدىن سىيرىلىپ چۇشۇپ ئىچكىرىگە كىردىم. تاغامنىڭ قىزىنىڭ قىلىچىنى ئالدىم - دە، ھەر ئىككىسىنى ئولتۇرۇشكە تەمشەلدىم. ئالدى بىلەن قۇلنىڭ گەدىنىگە ئۇردۇم. ئۇنى "ئولتۇردۇم"دەپ ئويلىدىم.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى. شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سەككىزىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد سوزىنى، — قۇلىنىڭ بېشىنى كېسىش ئۈچۈن چاپقان قىلىچىم تامغىنىڭ گوشى بىلەن تېرىسىنى شىلىپ چىقتى. "ئۆلتۈردۈم" دەپ ئويلىغان ئىدىم، قاتتىق خىقىراشقا باشلىدى. تاغامنىڭ قىزى تىپىرلاپ قالدى. مەن كەتكەندىن كېيىن ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. قىلىچىنى ئېلىپ جايىغا قويۇپتۇ.

شەھەرگە قايتتىم. سارايغا كىردىم. تاڭ ئاتقىچە ئۇخلىمىدىم. تاغامنىڭ قىزى چېچىنى قىرقىپ، ماتەم كىيىمىگە پۈركەنگەن هالدا كىرىپ كەلدى.

"ئەي تاغامنىڭ ئوغلى! — دېدى ئۇ، — مېنىڭ قىلىدىغان ئىشلىرىمغا كاشىلا قىلما! ئاڭلىدىمكى، ئانام ۋاپات بوپتۇ. ئاتام ئۇرۇشتا هالاك بوپتۇ. ئىككى بۇرادىرىمنىڭ بىرى ئىلان چېقىپ، زەھەرلىنىپ ئۆلۈپتۇ؛ ئىككىنچىسى قولۇمدا جان ئۈزدى. ھەممىسى بىر كۈندە ئۆلۈپتۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن مەن يىغلاشقا، قايغۇرۇشقا، ماتەم تۇتۇشقا كىرىشمەن!"

بۇ گەپنى ئاڭلاپ دەرھال ئۈندىمىدىم. بىر دەمدىن كېيىن: "خالىغىنىڭنى قىل! قارشىلىغىم يوق!" دەپ جاۋاپ بەردىم. ئۇ، بىر يىلنى قايغۇ-ئەلەم بىلەن يىغلاپ ئۆتكۈزدى. بىر يىلدىن كېيىن بىر كۈنى ماڭا:

"سېنىڭ سارىيىڭدا لەخمە ياساپ، قايغۇ ئۆيى قىلىپ شۇ ئۆيدە ئۆز غېمىم بىلەن ئۆتۈش ئارزۇسىدىمەن." دەپ ئەرز قىلدى.

"ئويلىغىنىڭنى قىل!" دېدىم.

ئۇ، غەم ئۇيى قىلـدى، ئۇيـىنىڭ ئوتتۇرىسىغا سەھنىگە ئوخـ-
شـاش گۈمبـەز ياسىدى. قارا قولـنى ئېلىپ كېلىپ، شۇ يەرگە
ياتـقۇزدى. لېكىن ئۇ بەرزەڭگىنىڭ ئۇنىڭغا ھېچ پايـدىسى تەگ-
مـىدى. ئۇ ئىـچىملىك ئىچەتتى، خالاس. مەن ئۇرۇپ يارىـدار
قىلغىـنىمدا، ئەجـىلى يەتمەي قالـغان ئىـكەن، ئۆلمەپـتۇ. ئەمما
ئۇ، تىلىـدىن قالغان ئىـدى. تاغامـنىڭ قىـزى ھەر كۈنى ئەتە-
ئاخشامـدا ئۇنىڭ يېنىغا كىرەتـتى. گايى ئۇن تارتىپ يىغـلاپ،
ئۇنىڭـغا ئىچىمـلىك ئىچكۈزەتتى. راسا بىر يىل شۇنداق ئۆتـتى.
مەن چىـداپ كەلـدىم. كۈنـلەردىن بىر كۈنى ئۇشـتۇمتۇت مەن
ئۇنىڭ ئالـدىغا كىرىـپ قالـغان ئىدىم. خوتۇنۇم ئۇنىڭـغا: "ئەي
دىلىمنىڭ قۇۋۋىتى، كوزۇمـنىڭ نۇرى، نىمىشـقا سوزلىـمەيسەن؟
ئازراق بولسـمۇ سوزلە! جېـنىم ئارام ئالـسۇن" دەپ يىغلـىنىپ،
مۇنۇ شـېـئىرنى ئوقۇدى:

سەن كەتتىڭ، ئارقاڭدىن روھىم ئەگىشىپ،
ماڭا قۇرۇق سوڭەكنى قالدۇرۇپ كەتتى.
ئايرىلىش دەرتلىرى تەنگە سىڭىشىپ،
زوقۇمنى ئوغۇرلاپ، ئالدۇرۇپ كەتتى.

كوزلىرىڭ ئەكسىدە قالغان سۇرىتىم،
ئوتكەندە ئەسلەتسۇن مېنىڭ قەۋرىمنى.
ئىلتىماس قىلىشقا يەتمەس جۇرئىتىم،
چۈنكى توگەتتىڭ تاقەت ـ سەۋرىمنى.

ئۇ يەنە بۇ شـېـئىرنى ئوقۇدى:

قورقۇنۇچلۇق گور سۇيۇملۇك يارىمنى يوشۇردۇڭ.
قەلەمقاشلىق كوزى خۇمارىمنى يوشۇردۇڭ.
گۇللەر ئارىسىدا غۇنچىدەك تاپالماي گۇزىلىمنى،

www.uyghurkitap.com

كەلدىم ئاختۇرۇپ، لالە زارىمنى يوشۇردۇڭ.

يا ئوغرىمۇ، ياكى دوزاخ ئىشىگىسەن،
پىردەۋس جەننىتى يۈزلۈك نارىمنى① يوشۇردۇڭ.
ئاسمانمۇ ئەمەس، باغمۇ ئەمەس، بۇ ئاجايىپ،
ئاي يۈزلۈكۈم سەۋرى نىگارىمنى يوشۇردۇڭ.

مېنىڭ ئاچچىغىم كېلىپ ئۇنىڭغا:
"شۇنچە خائىنلارچە سوزلىرىڭ، قىلغان ۋاپاسىزلىقلىرىڭ يېتەر ئەمدى" دەپ قىلىچ كوتەردىم. تاغامنىڭ قىزىنى چېپىپ تاشلىماقچى بولدۇم. ئۇ ئورنىدىن دەست تۇردى. بەرزەڭگىنى يارىدار قىلغان كىشىنىڭ مەن ئىكەنلىكىمنى بىلدى. بىرنىمىلەرنى دەپ ئەپسۇن ئوقۇدى: "يېرىمى تاش، يېرىمى ئادەم بولسۇن!" دەپ بىر قاچا سۇنى ماڭا چاچتى. شۇنىڭدىن كېيىن ھازىرقى سۇرەتكە كىردىم. تۇرالمايمەن، ئولتۇرالمايمەن، تىرىكمۇ ئەمەس، ئولۇكمۇ ئەمەس، بىر ھالغا كەلدىم. مېنى بۇ ھالغا سالغاندىن كېيىن، پۈتۈن شەھەرنى، ئۇنىڭدىكى بارى-يوقىنى جادى قىلدى. شەھىرىمىزدە توت خىل كىشىلەر ياشايتتى. ئۇلار: نىسارالار، مۇسۇلمانلار، جۇھۇتلار ۋە مەجۇسىلەر ئىدى. ھەممىسىگە جادۇ قىلىپ ئۇلارنىمۇ توت خىل بېلىققا ئايلاندۇرۇپ قويدى. بۇ بېلىقلارنىڭ كوكى نىسارالار، ئېقى مۇسۇلمانلار، سېرىغى جۇھۇتلار، قىزىلى مەجۇسىلەردۇر. توت جەزىرىنى بولسا كولنى چورىسىدىن توسۇپ تۇرىدىغان توت تاققا ئايلاندۇردى. ئۇ، ھەر كۈنى مېنى يۈز قامچا ئۇرۇپ

① نار — ئوت، قىزىل ياقۇت.

ئەزايى بەدىنىمدىن قان چىققىچە ئازاپلايدۇ. كېيىن بېلىمدىن يۇقۇرى تەرەپكە قىلدا توقۇلغان كىيىملەرنى كىيگۈزىدۇ، دەپ ھوڭرەپ يىغلاپتۇ.

"ھەي يىگىت، سەن غېمىمنىڭ ئۈستىگە غەم قوشتۇڭ. خوتۇنۇڭ ھازىر قەيەردە؟ يارىدار بولغان قول ياتقان لەخمە قەيەردە؟" دەپ سوراپتۇ سۇلتان.

"قول گۈمبەز ئاستىدىكى لەخمىدە، خوتۇنۇم بولسا ئىشىك ئارقىسىدىكى ئۆيدە. ئۇ، ھەر كۈنى بىر قېتىم كۈن چىقىش ئالدىدا بۇ يەرگە كېلىدۇ. كىيىملىرىمنى سالدۇرۇپ مېنى يۈز قامچا ئۇرىدۇ. يىغلايمەن، زارلايمەن، ئۇنى ئىتتىرىۋېتىشكىمۇ كۈچۈم يەتمەيدۇ، شۇنچىلىك ئاجىزمەن. مېنى قامچىلاپ ئۇرۇپ بولغاندىن كېيىن، بەرزەڭگىنىڭ ئالدىغا كېتىدۇ. ئۇنىڭغا ئىچكۈلۈك، يېگۈلۈك بېرىدۇ." دەپتۇ يىگىت.

"مەن بىر ئىش قىلايكى، ئۇنى قىيامەتكىچە كىشىلەر ئۇنتۇمايدىغان بولسۇن!" دەپتۇ سۇلتان.

كەچكىچە يىگىت بىلەن سۆزلىشىپ، مۆڭدىشىپ ئولتۇرۇپتۇ. كەچ كىرگەندىن كېيىن يېتىپ ئۇخلاپتۇ. سەھەردە ئورنىدىن تۇرۇپ كىيىملىرىنى ئىخچاملاپ كىيىپ، يىگىت بىلەن خوشلىشىپ چىقىپ، بەرزەڭگى تۇرغان گۈمبەزگە قاراپ مېڭىپتۇ. لەخمىگە كىرىپ قارىسا، ئۇ يەردە شامدان، ياغ قاچىسى، ئوت-چۆپلەر دۆۋىسى تۇرغىدەك. سۇلتان بەرزەڭگىنىڭ قېشىغا يېقىنلاپ بېرىپ قىلىچ بىلەن ئۇرۇپ ئۇنىڭ بېشىنى ئۈزۈپتۇ. ئۇنىڭ كىيىملىرىنى سالدۇرۇۋېلىپ ئۆزى كىيىپتۇ. بەرزەڭگىنىڭ ئۆلۈكىنى مورىسىگە ئېلىپ كۆتىرىپ چىقىپ، سارايدىكى قۇدۇق

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر ئادرېسى

ئېچىگە تاشلاپتۇ. ئۆزى لەخمە ئېچىگە قايتىپ كىرىپ، بەرزەڭگىنىڭ ئورنىدا يېتىپتۇ.

بىرئازدىن كېيىن جادىگەر خوتۇن كىرىپ كەپتۇ. يىگىتنىڭ كىيىملىرىنى سالدۇرۇپ قامچا بىلەن ئۇرۇشقا باشلاپتۇ. بىچارە يىگىت: "بولدى، شۇمۇ يېتەر، رەھىم قىل" دەپ يېلىنىپتۇ.

"سەن ماڭا رەھىم قىلدىڭمۇ؟ ئاشىقىمنى يېرىم جان قىلىپ مېنى بۇ ھالغا سالغان كىم؟" — دەپ يەنىمۇ قاتتىقراق ئۇرۇپتۇ.

جادىگەر خوتۇننىڭ قولى تېلىپ، ئۇرۇشتىن توختاپتۇ. قىلدىن توقۇلغان كىيىملەرنى ئۆزىنىڭ قاناپ تۇرغان بەدىنىگە كىيگۈزۈپتۇ. ئىچىملىكنى كوتىرىپ بەرزەڭگە تەرەپكە قاراپ مېڭىپتۇ. بەرزەڭگىنىڭ يېنىغا كېلىپ ئىچىملىكنى تۇتۇپ: "سوزلىسەڭچۇ، جېنىم!" دەپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

بۇ ھىجران سۆرەر مېنى بىلمىدىم قاچانغىچە؟
ھىجران چېكىرىسىدا قىينىلار بۇ جېنىم قاچانغىچە؟

ئۇ، خوتۇن: "سوزلە، جېنىم!" دەپتۇ. يەنە يىغلاپتۇ. سۇلتان ئاۋازىنى ئۆزگەرتىپ سۇدانچە سوزلەپتۇ. خوتۇن ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ خوشلۇقىدىن ۋاقىرىۋېتىپتۇ. "سوزلىگىنىڭ راستمۇ؟ ئەي خوجام" دەپتۇ ئۇ. سۇلتان ئاۋازىنى پەسلىتىپ: "ھەي مەلئۇن! سەن بىلەن سوزلىشىش ماڭا لايىق ئەمەس." دەپتۇ. "نىمىشقا؟" دەپ سوراپتۇ ئايال. "شۇنىڭ ئۈچۈنكى، سەن ھەر كۈنى ئېرىڭنى ئۇرۇپ قىينايسەن، ئازاپلايسەن. ئۇ، ئازاپنىڭ دەردى بىلەن كېچە ـ كۈندۈز يىغلايدۇ، دادلايدۇ. ئەتىگەندىن كەچكىچە سېنى قاغاپ، مېنى ئۇيقۇدىن قالدۇ-

رىدۇ. بۇ ئىش مېنىڭ جېنىمغا تېگىدۇ. ئەگەر شۇنىڭدىن تېچىلانسام، بەلكى تېز ئارىدا تۈزىلىپ كېتەرمەن. سەن بىلەن سۆزلىشىشكە ماڭا مۇشۇ ئىش توسقۇنلۇق قىلىدۇ.“ دەپتۇ سۇلتان خوتۇنغا قاراپ.

”سېنىڭ خوشلۇغۇڭ ئۈچۈن، ئۇنى مەن بۇ ئازاپتىن خالاس قىلاي“ دەپتۇ خوتۇن. ”ئۇنى بوشات! مېنى تىنجىت!“ دەپتۇ سۇلتان. ”خوپ!“ دەپتۇ خوتۇن، لەخمىدىن سارايغا چىقىپتۇ. بىر داسنى ئېلىپ ئۇنى سۇغا توشقۇزۇپتۇ. سۇغا قاراپ ئەپسۇن ئوقۇپ سوزلەپتۇ. سۇ كوۋۈكلەپ قازاندا قاينىغاندەك قايناپتۇ. شۇ سۇنى يىگىتنىڭ ئۈستىگە چېچىپتۇ. ”مېنىڭ سېهرىم بىلەن شۇ هالغا چۈشكەن بولساڭ، ئالدىنقى ئەسلىگە كەل!“ دەپتۇ. يىگىت بىردىنلا سەسكىنىپ ئورنىدىن تۇرۇپتۇ ۋە ناهايىتى خوش بوپتۇ. ”چىق، كوزۈمدىن يوقال! ئىككىنچى بۇ يەرگە كەلمە! ئەمدى كورسەم ئولتۈرىمەن!“ دەپ ۋاقىراپتۇ خوتۇن. يىگىت بۇ جايدىن چىقىپ كېتىپتۇ. خوتۇن يەنە لەخمىگە كىرىپتۇ. ”هەي خوجام، بېرى كەل! چىرايلىق سۈرىتىڭنى كورەي، يېقىملىق سوزۈڭنى ئاڭلاي!“ دەپتۇ. ”نىمە ئىش قىلدىڭ؟“ دەپ سوراپتۇ سۇلتان. خوتۇن ئېرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ قوغلاپ چىقارغىنىنى ئېيتىپتۇ. بەرزەڭگى ئورنىدا ياتقان سۇلتان يۇمشاق ئاۋاز بىلەن: ”مېنى شېخىدىن قۇتۇلدۇرۇپسەن، تېخى گەۋدىسى تۇرۇپتۇ“ دەپتۇ.

”گەۋدىسى دېگىنىڭ نىمە دېگىنىڭ؟“ دەپ سوراپتۇ خوتۇن.

”گەۋدىسى دېگىنىم بۇ شەهەرنىڭ خەلقى ۋە توت

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

جەزىرە ھەر كۈنى يېرىم كېچىگىچە، بىلىقلار باشلىرىنى كوتى-رىپ ياردەم سورىشىدۇ. سېنمۇ، مېنمۇ قوشۇپ قاغايدۇ. مانا مېنىڭ ساقايماسلىغىمنىڭ ئىككىنچى سەۋىۋى. ئۇلارنى تېزراق قۇتقاز، كېيىن كېلىپ مېنىڭ قولۇمدىن تارت!"

خوتۇن بۇ سوزلەرنى بەرزەنگىنىڭ سوزى، دەپ ئويلاپ: "بۇيرۇغىنىڭنى ھازىر ئورۇندايمەن!" دەيتۇ. خورسەن بولۇپ ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. ئوزىنى تۇتالماي بەرزەنگىنىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ. قولىنىڭ ئۇچىنى سويۇپ، كوزلىرىگە سۇرتۇپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى. شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

توققۇزىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھىكايىسىنى، — كولدىن ئازغىنا سۇ ئاپتۇ. سۇغا قاراپ چۈشەنگىلى بولمايدىغان سوزلەر بىلەن ئەپسۇن ئوقۇپتۇ. بىلىقلار باش كوتىرىپ ئادەم قىياپىتىگە كىرىپتۇ. شەھەرمۇ ئاۋالقى ھالىتىگە كەپتۇ. ھەركىم ئوز جايىغا، ھەممە نەرسە ئوز قېلىپىغا كەپتۇ. جەزىرە ئىلگىرىكى ئەسلىگە قايتىپتۇ. جادىگەر خوتۇن دەرھال سۇلتاننىڭ قېشىغا كىرىپتۇ. قىلغان ئىشىدىن ئۇنى خەۋەردار قىپتۇ. ئۇنى بەرزەنگىنىڭ ئوزى دەپ ئويلاپ: "ئەمدى مۇبارەك قولۇڭنى بەر! ئورنۇڭدىن تۇر!" دەپتۇ. "يېقىنراق كەل!" دەپتۇ سۇلتان ئاستا، يۇمشاق ئاۋاز بىلەن. خوتۇن يېقىنلاپ كەلگەن ئىكەن، سۇلتان قىلىچىنى ئېلىپ مەلئۇننىڭ كوكسىگە ئۇرۇپتۇ. تىغىنىڭ

ئۈچى ئارقىسىدىن تېشىپ چىقىپتۇ. ئىككىنچى قېتىم چېپىپ بەر بىلەن يەكسان قىپتۇ. كېيىن ئورنىدىن تۇرۇپ، تاشقىرى چىقىپتۇ. يىگىت كۆتۈپ تۇرغان ئىكەن. ئۇلار باشقىدىن سالاملىشىپتۇ. سۇلتان يىگىتنى قولتۇقلاپتۇ. يىگىتمۇ سۇلتاننىڭ قولىنى سۆيۈپتۇ. ئۇنىڭغا رەخمەت ئېيتىپتۇ.

"ئۆز شەھرىڭدە قالامسەن؟ ياكى مەن بىلەن بىللە كېتىپ، بىزنىڭ شەھەردە تۇرامسەن؟" دەپ سورايتۇ سۇلتان.

"ئەي زامانىمىزنىڭ ھورمەتلىك سۇلتانى، بىز بىلەن شەھىرىڭىزنىڭ ئارىلىغى قانچىلىك يول ئىكەنلىكىنى بىلەمسىز؟" دەپتۇ يىگىت. "چىق بولسا يېرىم سائەتلىك يولدۇ!" دەپتۇ سۇلتان.

"يېڭىلدىڭىز، بىز بىلەن شەھىرىڭىزنىڭ ئارىلىغى ئەڭ تېز يۈرگۈچى يولۇچى ئۈچۈن ساق بىر يىللىق يول! شەھەر سېھىرلەنگەنلىگى ئۈچۈن، سىزگە يېرىم سائەتلىك يول بولۇپ كورۈنگەن. مەن سىزدىن بىر دەممۇ ئايرىلالمايمەن!—دەپتۇ يىگىت،—قەيەرگە بارسىڭىز شۇ يەرگە بارىمەن. نىمىنى بۇيرۇسىڭىز شۇنى قىلىمەن."

سۇلتان ئۇنىڭ سوزىدىن خۇرسەن بوپتۇ. "بىر ئۆمۈر بالىسىز ئىدىم، سەن ماڭا ئوغۇل بول!" دەپتۇ. ئىككىسى سۆيۈنۈپتۇ. بىر بىرىنى سۆيۈش بىلەن ئاتا-بالا بولۇشقانلىغىنى تەستىقلاپتۇ. ئىككىسى سارايغا بىللە كىرىپتۇ. دولەت ئەرباپلىرىغا: ھەجگە سەپەر قىلىش ئاززۇسىنىڭ بارلىغىنى ئېيتىپتۇ. سەپەر جابدۇقلىرىنى تەييارلاشقا پەرمان قىپتۇ. سەپەرگە لازىم بولىدىغان بارلىق نەرسىلەرنى ھازىرلاپتۇ. سۇلتان بىلەن يىگىت بىر بولۇم كىشىلىرىنى ئېلىپ يولغا چىقىپتۇ. ئاتىسىدىن مىراس قالغان شەھەرنى تاشلاپ كېتىش يىگىتكە قانچىلىك ئېغىر بولۇشىغا قارىماي، سۇلتان بىلەن

www.uyghurkitap.com

بىللە مېڭىپتۇ. ئۇلار بىر يىل يول يۈرۈپ ئۆز شەھىرىگە يېتىپ كەپتۇ. سۇلتاننىڭ ساق ـ سالامەت قايتىپ كەلگەنلىكى ھەققىدە خەت ئالغان ۋەزىر شۇ ھامان سۇلتاننى كۈتۈۋېلىش ئۈچۈن پۈتۈن شەھەر ئاھالىسىنى باشلاپ، قوشۇنلىرى بىلەن ئالدىغا چىقىپتۇ. سۇلتان سارايغا كىرىپ تەختكە ئولتۇرۇپتۇ، ۋەزىرىگە يىگىتنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن ھادىسىلەرنى تولۇغى بىلەن سوزلەپ بېرىپتۇ. ۋەزىر ۋەقەنى ئاڭلاپ، سۇلتاننىڭ غەيرىتىگە قايىل بوپتۇ. ھېكايە تامام بولغاندىن كېيىن سۇلتان كوپ كىشىلەرگە ئىنئام بېرىپتۇ.

سۇلتان ۋەزىرگە بېلىق ئېلىپ كەلگەن كىشىنى قىچقىرتىشقا بۇيرۇق قىپتۇ. ۋەزىر پۈتۈن شەھەر خەلقىنى قۇتقۇزۇشقا سەۋەبچى بولغان بېلىقچىغا كىشى ئەۋەتىپتۇ. بېلىقچى يېتىپ كەپتۇ. سۇلتان ئۇنىڭغىمۇ ئىنئام بېرىپتۇ. سۇلتان ئەھۋاللىشىپ ئۇنىڭ ئۆي ئەھۋالىنى، بالا ـ چاقىلىرى بار ـ يوقلۇغىنى سوراپتۇ. بېلىقچى: "ئىككى قىزىم، بىر ئوغلۇم بار" دەپتۇ. سۇلتان ئۇلارنىمۇ قىچقىرتىپتۇ. بىر قىزىنى ئۆزى ئاپتۇ، ئىككىنچىسىنى يىگىتكە نىكالاپ بېرىپتۇ. بېلىقچىنىڭ ئوغلىنى غەزىنىدارلىققا تەيىنلەپتۇ. ۋەزىرىنى يىگىتنىڭ مەملىكىتىگە پادىشا قىلىپ تەيىنلەپتۇ. ئۇ يەردىكى ئەرباپلارغىمۇ سوغا ـ سالام راسلاپ، ۋەزىرىنى ئۇزىتىپ قويۇپتۇ.

هامال بىلەن باغدادلىق ئۈچ چوكانىڭ ھېكايىسى

باغداد شەھىرىدە يۈك كوتەرگۈچى — ھامىال بار ئىكەن. ئۇ، يېشىنىڭ چوڭلۇغىغا قارىماي بويتاق ئىكەن. بىر كۈنى ئۇ، ئۆز ئادىتى بويىچە، تاغار - قاپ، ئاغامچا - توقىناقلىرىنى كوتىرىپ كوچىغا چىقىپ تۇرغان ئىكەن. ئۇنىڭ يېنىغا بىر ئايال كەپتۇ. ئۇ ئايال پۇشقاقلىرىغا چىرايلىق كەشتىدىن جىيەك تۇتقان تاۋار تامبال، ئۇچىسىغا زەردىن گۈل چېكىلگەن كەمزۇل كىيگەن. كوينىكى ۋە باشقا كىيىملىرىمۇ ناھايىتى قاملاشقان ئىكەن. ئايال رومىلىنى يۈزىدىن ئاپتۇ، ئۇنىڭ شەھلا كوزلىرى چاقناپ، قوشۇما قاشلىرى ئويناپ كېتىپتۇ. قاش - كوزلىرىگە ئوخشاش باشقا ئەزالىرىمۇ كىشىنى ئوزىگە تارتىدىكەن. قىسقىسى، ھەممە تەرەپتىن كېلىشكەن ئايال ئىكەن. بۇ ھەقتە شائىر بۇنداق دىگەن ئىكەن:

چاچلىرىنىڭ ئالدىدا، مۇشكىنىڭ بازارى يوق.
زىبا بويى ئالدىدا، سەرۋىنىڭ خۇشتارى يوق.
كوكسى ئالما، لىۋى غۇنچە، سوزلىرى خۇددى شېكەر،
ئاي ئۇنى كورسە توسار يۈزىنى ئوزگە چارى يوق.

ئايال ھامالنىڭ يېنىغا كەپتۇ. ناھايىتى يېقىملىق ئاۋاز بىلەن: "نەرسىلىرىڭىزنى ئېلىڭ، مېنىڭ ئىزىمدىن يۈرۈڭ!" دەپتۇ. ھامال بۇ گەپكە ئىشىنىپ - ئىشەنمەي، ئالدىراشلىق بىلەن

تاغىرىنى ئېلىپلا: "يا قۇتلۇق كۈن، بۈگۈن قايسى تەرەپتىن
چىققانسەن" دەپ ھولۇققىنىچە ئايالىنىڭ ئارقىسىدىن يۈرۈپتۇ.
ئايال بىر ھويلىنىڭ ئىشىكىگە بېرىپ توختاپتۇ. ئىشىكنى قېقىپ-
تىكەن، بىر كىشى چىقىپ ئىشىكنى ئېچىپتۇ. ئايال ئۇنىڭغا بىر
تەڭگە بېرىپتۇ. زەيتۇن يېغى ئېلىپ ھامالغا سۇنۇپ: "ئارقامدىن
يۈرۈڭ!" دەپتۇ. ھامال ئايالىنىڭ ئارقىسىدىن كېتىپ بېرىپ ئۆز-
ئۆزىگە: "قانداق بەختلىك كۈن-ھە؟ قانداق ئوبدان كۈن بۈگۈن"
دەيدىكەن. ئايال مېۋە دۇكىنى يېنىدا توختاپ، شامىنىڭ ئالمى-
لىرىدىن، تۈرك بېھىلىرىدىن، ئوسمانىيە شاپتۇللىرىدىن، ھەلەپ
تىللا گۈلىدىن، دەمەشق نىلۇپەرلىرىدىن، ئىراق ئابىناۋاتلىرىدىن،
مىسىر لىمونلىرىدىن، سۇلتانى تەرەنجىلىرىدىن، بۇلاردىن باشقا
خۇش بۇي كوكتاتلاردىن، قىزىل شۇخۇللاردىن، خىنا گۈلىدىن،
كۆزكى گۈلىدىن، بىنەپشە رەيھانلاردىن، قىزىل گۈل ۋە ئانار-
ئەنجىرلەردىن ئاپتۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى سېۋەتكە قاچىلاپ
ھامالغا بېرىپ: "ئارقامدىن مېڭىۋېرىڭ!" دەپتۇ. ئايال قا-
ساپ دۇكىنى ئالدىدا توختاپتۇ. ئۇن قاداق گوش ئاپتۇ، گوشنى
بانان يوپۇرماقلىرىغا ئوراپ سېۋەتكە ساپتۇ، ئۇنىمۇ ھامالغا
كوتەرتىپ باققالنىڭ دۇكىنىغا قاراپ يۈرۈپتۇ. ھامال ئۇنىڭ
ئارقىسىدىن مېڭىۋېرىپتۇ. گېزەك ئۈچۈن باققالدىن، پىستە، بادام،
ئۈزۈم، مېغىز ۋە باشقا قۇرۇق مېۋىلەردىن ئېلىپ ھامالغا بېرىپتۇ.
ئايال يەنە بىر سېۋەت سېتىۋاپتۇ. شىرىنلىكلەر دۇكىنىدىن
ھالۋايى پەشمەك-سەۋىنەك، پەتتاسى-بەدرەك، ناۋات، قەن-
گېزەك دېگەندەك ھەر خىل شىرىنلىكلەرنى ئاپتۇ. سېۋەتكە سېلىپ
ئۇنىمۇ ھامالغا بېرىپتۇ. ھامالنىڭ يۈكى بىرىنچىدىن ناھايىتى

ئېغىر، ئىككىنچىدىن بەكمۇ كېلەڭسىزلىشىپتۇ.

"بۇرۇنىراق ئېيتقان بولسىڭىز، بۇ يۇكلەر ئۇچۇن بىر ئىشەك ئېلىپ كەلگەن بولاتتىم" دەپتۇ ھامىمال. ئايال كۈلۈپ قويۇپ: "گەپىنى ئاز قىلىپ مېڭىۋېرىڭ، خۇدا خالىسا، كىرا پۇلىڭىزدىن بىر تىيىنمۇ كەم قىلماي بېرىمەن" دەپتۇ. يەنە مېڭىپ ئەتتارلار دۇكىنى ئالدىدا توختاپتۇ. ئۇ يەردىن ئون خىل ئىچىملىك — گۈلاپ، قىزىل گۈل، نىلۇپەر، ئەتىر گۈللەردىن ياسالغان ئەتىر، ئىپار - ئەنبەر، ئۇد - لۇببازلار سېلىپ ئىشلەنگەن شەرۋەتلەر ئاپتۇ. ئىسكەندىرىيە شاملىرىدىنمۇ ئاپتۇ. ھەممىنى ھامالنىڭ سېۋىتىگە جايلاپتۇ. ئايال يول باشلاپ مېڭىپ ھەشەمەتلىك بىر بىنا ئالدىغا كېلىپ توختاپتۇ. چۈمبەلنى ئېلىپ، يۈزىنى ئېچىپ ئىشىكنى ئاستا قېقىپتۇ. ھامىمال بۇ ئايالنىڭ ھۇسنى - جامالىنى كورۇۋالغىچە ئىشىك ئېچىلىپتۇ. ھامىمال ئىشىكنى ئاچقۇچىغا نەزەر سېپتۇ. قارىسا، ئۇ ئوتتۇرا بويلۇق، كوكرەكلىرى كوتىرىلىپ تۇرغان، كوزلىرى كىيىك بالىسىنىڭ قاراشلىرىنى ئەسلىتىدىغان، قاشلىرى يېڭى تۇغۇلغان ئايدەك، يۈزلىرى لالە بىلەن بەسلەشكەندەك، ئاغزى خۇددى سۇلايمان پەيغەمبەرنىڭ ئۈزۈكىدەك، ئېيتىپ تۈگەتكۈسىز كېلىشكەن، ھەممە تەرەپتىن كىشىنى ئۆزىگە تارتىش قۇۋۋىتىگە ئىگە بىر چوكان ئىكەن. بۇ ھەقتە شائىر مۇنداق شېئىر ئوقۇپتىكەن:

ئەجەپ بىر قىز، تېپىلماس ئۇنىڭ مىسالى،
باردۇر ئىككى لىۋىدە قاپقارا خالى.
لايىق كەلگەن ئۆزىگە ئۆزىنىڭ بويى،
بۇ سۇپەتتىن ئارتۇقچە باردۇر جامالى.

ھامىمال بۇنى كورۇپ يۇكلىرىنى تاشلىۋېتىشكە تاسلا قاپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئۇ، پۇتۇنلەي دىگۇدەك ئۇزىنى يوقىتىپ قويۇپتۇ. "بۇنداق ياخشى كۇن بولغان ئەمەس" دەپتۇ ھامىمال ئىچىدە. ئايال ئىچكىرى كىرىپتۇ. ھامىمالمۇ ئۇنىڭ كەينىدىن ميگىشۇيرىپتۇ. دەرۋازىنى ئاچقان ئايالمۇ بىللە ئىكەن. كەگرى بىر ھويلىغا كىرىپتۇ. قارىسا قاتار قۇيىبىلىق تۇۋرۇكلەر بىلەن چىرايلىق قىلىپ سېلىنغان ئىگىز ئايۋان، ئۇنىڭ يېنىدا مەخسۇس شىپاڭ، ھويلا ئوتتۇرىسىدىكى چوڭ كولدە گىرۋىكى بىلەن باراۋەر كوپ-كوك تىنىق سۇ، سۇدا كىچىككىنە قېيىق تۇرغىدەك. ھويلىنىڭ تورىدە بولسا، مەرمەردىن ياسىلىپ تۇرلۇك قىممەت باھا تاشلار بىلەن بېزەلگەن بىر چىرايلىق تەخت يالتىراپ. كوزنى قاماشتۇرۇپ تۇرۇپتۇ.

شۇ چاغدا ئۇچىنچى بىر ئايال تەختتىن چۇشۇپ كەپتۇ. ئالدىنقى ئىككى ئايالغا قارىغاندا بۇ نەچچە ھەسسە چىرايلىق، كوركەم ۋە خۇلقىلىق ئىكەن. بىر شائىرنىڭ بۇ شېرى ئۇنىڭ ھەققىدە يېزىلغان ئىكەن:

قامىتىگنى گۇلگە ئوخشاش دەر كىشلەر، بۇ، خاتا!
گۇللەر تۇرلۇك يوپۇرماقتا بېزەتكەيلەر قەددىنى.
سەن ئەگەر چىقساڭ كىيىمسىز بولغۇسى جانلار پىدا،
گۇل بولەك، سەنمۇ بولەك، بىلسەڭ ياخشى ھەددىنى.

ئۇ ھەمشىرىلىرى يېنىغا كېلىپ:

"نىمىشقا قاراپ تۇرىسىلەر؟ بۇ بىچارە يىگىتنىڭ ئۇستىدىن يۈكنى ئالمايمىزمۇ؟" دەپلا ئۇزىمۇ ياردەملىشىپتۇ. ئۇچ كىشى بولۇپ يۈكنى چۇشۇرۇپتۇ. ئېلىپ كەلگەن نەرسىلەرنى تېگىشلىك جايلىرىغا قويۇپ بولۇپ، ھامىمالغا ئىككى تىللا بېرىپتۇ. كېتىشكە رۇخسەت قىپتۇ. ھامىمال نىمە قىلىشنى بىلمەي گاراڭ بولۇپ

نۇرۇپلا قاپتۇ. ئۇ، ھېلى كۆچىنىپ يۇرۇشىكە تەمشەلىسمۇ، كوز ئالدىدىكى ئوزۇق ـ تۈلۈكلەر، ئىچىملىكلەر، رەڭمۇ ـ رەڭ مۆۋىلەر، ئومرىدە كورمىگەن بۇ ئاجايىپ پەرىدەك ئايالالر جەلپ قىلىۋېلىپ، ئۇ تۇرغان يېرىدىن قىمىرلالماي قاپىتۇ: ئۇ، خۇددى يەرگە قېقىپ قويغاندەك بارغانسېرى چىڭىپ ئورنىدىن قوزغۇلالماپتۇ. ئايالالردىن بىرى: "بەلىكى بەرگەن ئىش ھەققىمىز ئاز بولۇپ قالىغان بولسا كېرەك:" دەپىتۇ. ئۇي ئىگىسى يەنە بىر تىلىلا قوشۇپ بېرىشىكە ماقۇل بوپتۇ.

"ياق! ــ دەپىتۇ ھامىمال، ــ بەرگەن ئىش ھەققىلىرىڭىز كەم ئەمەس، بەلكى ئارتۇق. لېكىن سىلەرنىڭ يالغۇزلۇغىڭىزلار، سىلەرنى خۇش قىلىدىغان بىرەر ئەر كىشىنىڭ يوقلۇغى مېنىڭ خىيالىمنى چىرمىۋالىدى. ھەرقاچان بىر ئىمارەت ئۇچۇن توت تۈۋرۈك كېرەك بولىدىغانلىغىنى مەن دىمىسەممۇ سىلەر ياخشى بىلىسلەرغۇ؟ سىلەر ئۇچۇن ئەشۇ توتىنچىسى يېتىشمەيدىكەن. ئايالىلارغا ئەر كىشلەر بىلەن بىللە ۋاقىت ئوتكۇزۇشتىن باشىقا ياخشى لەززەت يوق. خۇددى بىر شائىر ئېيتقاندەك:

راۋاپۇ ـ چاڭ، ساتارمۇ سوھىبەتكە ماس كەلىمەس،
مۇناسىپتۇر ئاق گۇل، قىزىل گۇل چاچقۇچى بار بولسا.
يەنە روھلاندۇرۇشقا بەزمىنى بىر ئۇلتىماس باركى،
شارابۇ ئەرغىۋان گۇلشەن، گۇلچەھرە يار بولسا.

سىلەر ئۇچ كىشى، سىلەرگە توتىنچىسى، ئەقىللىق، زېرەك، ئوتكۇر سىر ساقلىغۇچى مەندەك بىر ئەر كىشى كېرەك.

"بىز ئايالالرمىز. سىر ساقلىيالمايدىغان كىشلەرگە سىرىمىزنى بىلدۇرۇپ قويۇشتىن قورقىمىز:

ئۇيغۇر كىتاب تورىيكتى
www.uyghurkitap.com

ساقلىمساڭ سىرىڭنى، باشقىلارمۇ ساقلىماس،
سېنى ھالاك قىلغۇسى، ئۆزەڭ پاش ئەيلىگەن سىر.
تۇتالمساڭ ئۇنى سەن، ئۇ ساڭا يېنىپ كەلمەس،
كىم ساقلىسۇن سىرىڭنى؟ يوق بۇڭا چارە-تەدبىر."

دەپتۇ ئوي ئىگىسى.

"مېنىڭ ھۇشۇم بار! — دەپتۇ ھامال، — ئىشەنچلىك كىشىمەن. كوپ كىتاپلارنى ئوقۇغانمەن، تارىخلارنى ئۈگەنگەنمەن. ياخشىنى ئۇزلەشتۇرۇپ، ياماننى سىر تۇتقۇچىمەن. ئىشەنچلىك كىشىلا 'سىر' ساقلىيالايدۇ. ئەڭ ياخشى ئادەملەر نەزىرىدە 'سىر' ھامان يوشۇرۇندۇر.

سىر ساقلاشتا بۇ شەھەردە نامۇ-شوھرەت قازانغانمەن.
يامانلىقنى كورۇشتىن كوزۇمنى تازا يۇمغانمەن.
تۇتۇلسا سىرىڭ مەخپى، ئىشەنچىڭ شۇنچە كوپ ئاشقاي،
كىمكى سىرنى تۇتالماس ئۇنىڭدىن خەلق نېرى قاچقاي."

ئاياللار ھامالنىڭ سوزلىرىنى ئاڭلاپ دىلىدە مېھرىئۋانلىق قوزغىلىپتۇ. ئوي ئىگىسى ھامالغا قاراپ: "سەن بىز بىلەن بىللە ئولتۇرۇشنى ئىستەيسەن. لېكىن ئۆزەڭ بىلىسەن، بىز بۇ نەرسەلەرگە ئىنتايىن كوپ پۇل خەجلىدۇق. بۇ چىقىملارغا تەڭ شېرىك بولۇشۇڭ كېرەك. سېنىڭدە بۇنىڭغا لايىق بىرەر نەرسە بارمۇ؟" دەپ سوراپتۇ. ئاياللاردىن بىرى: "مالسىز سۆيگۇ سۇ يۇقماس كويدۇرگۇ دىگەن گەپنى سەنمۇ كوپ ئاڭلىغان بولساڭ كېرەك، بىزنىڭ جامالىمىزنى پۇلسىز تاماشا قىلىشقا يول قويغىلى بولامدۇ؟" دەپتۇ. شۇ چاغدا ئۈچىنچى ئايال سوزگە ئارىلىشىپتۇ: "ھەي سىڭىللار! بۇنى بىرەر نەرسەڭ بولمىسا بۇ يەردىن چىقىپ كەت،

دەپ قىينىماڭلار! بۇ، بىرەر ئەدەپسىزلىك قىلغىنى يوقـقۇ؟ ئەگەر باشقا بىرى بولغانـدا بىزنىڭ ئالدىمىزدا بۇنچىلىك سەۋرى قىلىپ تۇرمايتتى. بۇنىڭ چىقىمىنىڭ ھەممىسىنى مەن ئۆزەم تولەيمەن".

ھامىمال سۆيۈنگىنىدىن قۇللۇق قىلىپ، تازىم قىپـتۇ، بارىـكاللا ئوقۇپتۇ.

"بولمىسا بىز سىنى،ــ دەپتۇ تەخت ئۈستىدە ئولتۇرغان ئايال،ــ بىر شەرت بىلەن بۇ يەردە قالـدۇرىمىز. سەن ئېـغىر-بېسىق ۋە چىدامـلىق بولۇشۇڭ كېرەك. ساڭا ئالاقىـسى بولـمىغان نەرسـىنى زادىلا سورىمايسەن!"

"خوپ! ــ دەپـتۇ ھامىمال، ــ شەرتلىرىڭىزنى جان-دىل بىلەن قوبۇل قىلىمەن. مانا مەن ھازىردىن باشلاپ تىلسىزمەن."

ئايال ئورنىدىن تۇرۇپ داستىخان سالپتۇ. يىمەكلىك ۋە ئىچىمـ-لىكلەرنى ئېلىپ كەپتۇ. كېيىن ئۆزى قاتارغا كېـلىپ ئولـتۇرۇپتۇ. تاماقتىن كېيىن ئايال مەينى ئېلىپ قۇيۇشـقا باشلىـغاندا ھامـمال ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئولتۇرۇپ ئۆزىنى خۇددى چۇش كورۇۋاتـ-قاندەك ھىس قىپتۇ. بىرىنچى، ئىككىنـچى، ئۈچىنـچى ئاياقـتىن كېيىن نوۋەت ھامىمالغا كەپتۇ. قىز ئاياقنى قولىغا ئېلىپ بۇ شېىرنى ئوقۇپتۇ:

ئىچەر بولساڭ ئەگەرمەي زوق بىلەن ئىچ!
داۋادۇر، دەرت بىلەن غەمدىن قىلۇر تېچ.

ھامىمال ئاياقنى قولـغا ئېلىپ مىننەتدارلىق بىلدۇرۇپ ئىچىپ، بۇ جاۋاپ بىلەن قايـتۇرۇپـتۇ:

شاراپ ئولگەن كىشىگە جان بېغىشلار،
تىرىكلەرگە شىپا بولار خۇددى قەندەك.

ئۇيغۇر كىتاب تورى كۇتۇپخانىسى www.uyghurkitap.com

كىيىك كوزلەر، قولىدىن ئىچ دىگەنلەر،
تىتۇر ھەر تامچىسى گويا ھەسەلدەك.

ئايال ئاياقنى ئېلىپ تولدۇرۇپتۇ. ئوتتۇرانچىسىغا ئۇزىتىپتۇ. ئۇمۇ ئاياقنى قولىغا ئېلىپ مىننەتدارلىق بىلدۇرۇپتۇ. بۇ نوۋەت ئاياقنى تولدۇرۇپ تەختتە ئولتۇرغان ئايالغا ئۇزىتىپتۇ. كېيىن يەنە تولدۇرۇپ ھامالغا تۇتۇپتۇ. ھامال ھەشقاللا ئېيتىپ قىزنىڭ قولىدىن سۇيۇپتۇ. شائىرنىڭ مۇنۇ شېئىرىنى ئۇنىڭغا مەدھىيە ئورنىدا ئوقۇپتۇ:

ئۇزاتسام نىگارغا لەئلىدەك شاراپ،
ئېلىپ قولىغا كۇلدى ماڭا قاراپ:
— شاراپقا قوشۇپسىز يۇزۇم كەبى رەڭ،
ئوغرىلىدىڭىزمۇ؟ بۇنى ئېنىق دەڭ.
دىدىم: — تۇھمەت قىلماڭ، ماڭا دىلرىبا،
يۇزىڭىز ئوخشىماس بۇنىڭغا ئەسلا.
پىشىپتۇ بۇ ئاھىمنىڭ ئوتى بىلەن،
قىزارغان يۇزۇمنىڭ نۇرى بىلەن.

"ئەي مەلىكەم، — دەپتۇ ھامال ئايالغا يېقىن كېلىپ، — مەن سېنىڭ سېتىپ ئالمىغان قۇلۇڭمەن. ئۇمرۇمنىڭ بېرىچە سېنىڭ خىزمەتچىسىمەن."

ئەي يۇرىگى تازا ئادەم، يارىلىشىدىن پاك ئىنسان،
ئەي ئەزىمەت، مىۋە دەرەختى، مەرھەمەتنى ئۇنتۇما.
بىچارىگە رەھىم قىلساڭ، قارنى ئاچقا بەرسەڭ نان،
ئۇندىمۇ بار سەندەك يۇرەك، يامانلىق قىلماس ساڭا.

"خاتىرجەم بول! ئىچىلىق - سالامەتلىك ئۇچۇن ئىچ، ئاق

يولـلۇق بولسەن!" دەپـتۇ ئايال ئاياقنى ئۇزىتىپ. ھامال ئاياق-نى ئېلىپ ئايالنىڭ قولىنى سۆيۈپتۇ ۋە مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

شاراب بىلەن قىزارغان يۈزنى كۆرگىن،
سۆزلىگەن ۋە خۇمارلىق كۆزنى كۆرگىن.

تەختتىكى ئايال كۈلۈپ قويۇپ ئاياقنى كۆتۈرۈپتۇ. كېيىن تەختتىن چۈشۈپ ھەمشىرىلىرى قاتارىدا ئولتۇرۇپ ئىچىشىپتۇ. ئويۇنغا چۈشۈشۈپتۇ؛ چاقچاق قىلىشىپ كۈلۈشۈپتۇ؛ شېئىرلار ئوقۇشۇپتۇ، قەسىدىلەر توقۇشۇپتۇ، ناخشىلار ئېيتىشىپتۇ، ئوينىشىپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

ئوننچى كېچە

ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ سۆز باشلاپتۇ شەھرىزاد، — قۇچاغلىشىپتۇ، قىچقىلىشىپتۇ، تۇرتۇشۇپتۇ. بىر-بىرىنى يىقىتىشىپتۇ. بىرىنچىسى ئىككىنچىسىگە يەمەكلىك تۇتۇپتۇ. ئىككىنچىسى ئۈچىنچىسىنى شاپىلاقلاپتۇ. ئۈچىنچىسى ئۇنىڭغا گۈل تۇتۇپتۇ. ھامال بۇ ئويۇن-تاماشا ئىچىدە ناھايىتى زوق بىلەن يەپ-ئىچىپتۇ. ئۇ، ئۇزىنى خۇددى جەننەتتىكى ھورلەر ئارىسىدا يۈرگەندەك ھىس قىپتۇ. ئاياللار ھامالغا قاراپ:

"قېنى، تەييارلىنىپ يولۇڭغا ماڭ! بىز ئارقاڭدىن تاماشا قىلايلى!" دەپتۇ.

"مېنىڭ بۇ يەردىن چىقىشىمغا قارىغاندا تېنىمدىن جېنىمنىڭ چىقىشى ئاسان! — دەپتۇ ھامال يېلىنىپ ئەتىگىچە سوھبەتلە-

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكىتى
www.uyghurkitap.com

شەيلى. تاڭ ئاتسا ھەركىم ئۆز يولىغا، ئۆز ئىشىغا كېتەر!"

"كېلىڭلار! — دەپتۇ، بازارچى ئايال ئارىغا چۈشۈپ ھەمرالىرىـ غا. — بۇ كىشى خۇشچاقچاق، سوزگە چېچەن، ئېھتىياتچان ئادەم ئىكەن. يەنە شۇنداق بىر كىشىگە يولۇققىچە كىم بار - كىم يوق! بۈگۈن كېچە ئۇنىڭ قېشىمىزدا قېلىشىغا رۇخسەت قىلىڭلار!"

"سەن بۇ كېچە بىر شەرت بىلەن بىزدە قېلىشىڭ مۇمكىن، — دېيىشىپتۇ ئۇلار — جەزمەن بىزنىڭ بۇيرۇغىمىزغا بويسۇنىسەن. كورگەنلىرىڭ توغرىسىدا ۋە ئۇلارنىڭ سەۋەپلىرى ھەققىدە ھېچ نەرسە سورىمايسەن!"

"بولىدۇ!" — دەپتۇ ھامال.

"ئورنۇڭدىن تۇرۇپ ئىشىك بېشىغا يېزىلغان خەتنى ئوقۇپ كور!" — دەپتۇ ئۇلار.

ھامال تۇرۇپ ئىشىك تەرەپكە يۈرۈپتۇ. ئىشىك بېشىغا ئالتۇن ھەل بىلەن توۋەندىكى سوزلەر يېزىلغان ئىكەن: "بۇ يەردە ئۆزگە مۇناسىۋىتى بولمىغان سوزگە ئارىلاشقۇچى كىشىلەر ئۆزلىرى كۈتمەـ گەن جازاغا ئۇچرايدۇ."

"سىلەر گۇۋا بولۇڭلار، مۇناسىۋەتسىز نەرسە ئۈستىدە ئېغىز ئاچمايمەن!" دەپتۇ ھامال. ئۇلار ئولتۇرۇشۇپتۇ. شام يېقىلىپ ئەتىر چېچىلىپتۇ. يەنە داستىخاندا ئولتۇرۇپ سوھبەتنى داۋاملاشـ تۇرۇپتۇ. بىردىنلا ئىشىك قېقىلىپتۇ، ئىشىككە قارىغۇچى ئايال ئىشىكنى ئېچىش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. ئىشىك ئالدىغا بىرسى:

"بۇ كېچە ناھايىتىمۇ ئاجايىپ، قىزىق، ئىنتايىن شاتلىق كېچىسى بولىدىغانلىغا ئوخشايدۇ!" دەپ ئارقىغا يېنىپتۇ.

"ئىشىكنى قېقىۋاتقان كىم؟ نېمە ئۈچۈن بۇ ۋاقىتتا ئىشىك

قېقىشىدۇ؟" دەپ سورىشىپتۇ ئۇلار.

"ئۇچ مۇساپىر، — دەپتۇ ئۇ. سۆزىنى داۋام قىلىپ — ئۇچىلىسىنىڭمۇ ساقال - بۇرۇتلىرى چۇشۇرۇلگەن. شۇنىسى قىزىقكى، ئۇچىنىڭمۇ سول كۆزى قارغۇ، چىرايلىرىمۇ كۆلكۆلۈك. ئۇزلىرى ئارىزرۇمدىن بۇ شەھەرگە تۇنجى قېتىم كەلگەن ئىكەن. يول ئادىشىپ ئىشىك قېقىپتۇ."

"چاقىر! لېكىن سورالمىغان نەرسە ئۇستىدە سۆز قىلىپ قويۇپ، كېيىن خاپىچىلىق تارتىپ قالماسلىقلىرىنى شەرت قىلىپ ئەسلىتىپ قوي!" دەپتۇ ئۇي ئىگىسى سۇيۇنۇپ.

شۇ سۆزدىن كېيىن ھىلىقى ئايال ئىشىككە چىقىپ ئۇلارنى باشلاپ كىرىپتۇ. ئۇلار كىرىپ تىز چوكۇپ تازىم قىپتۇ. قىزلارمۇ ئۇلارنى قارشى ئېلىپ جاي كۆرسىتىپتۇ. ئۇلار ئولتۇرۇپ ئەھۋالنى كۆزدىن كەچۈرۈپتۇ. ھەممە ياق ياساداق، ئايال لارمۇ ئۇلۇغۋار شاھانە كورۇنۇپتۇ، ھامالغا كوز يۇگۇرتۇپتۇ. ئۇ، خوشال ئىكەن. ئۇلار ھامالنى بىر - بىرسىگە كورستىشىپتۇ. "بۇمۇ بىزدەك يولۇچىغا ئوخشايدۇ" دەپتۇ. ئۇلارنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغان ھامال ئۇلارغا كوزلىرىنى ئالايتىپ: "ئارتۇقچە سۆزدىن جىم ئولتۇرۇش ياخشىدۇر. ئىشىك بېشىدىكى خەتنى كوردۇڭلارمۇ؟" دەپ ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇپتۇ. بۇنى كورۇپ قىزلارمۇ كۇلۇشۇپتۇ. مۇساپىرلارغا تاماق تارتىلىپ شاراپ قۇيۇلۇپتۇ. ئاياق ئايلانغاندىن كېيىن ھامال ئۇلاردىن:

"سىلەرنىڭ بىرەر قىزىقراق ھۇنىرىڭلار يوقمۇ؟" دەپ سوراپتۇ. مېھمانلارمۇ قىزىپ قالغان ئىكەن، چالغۇ ئەسۋاپلىرى بولسا، ساز چېلىپ بېرىشلىرىنى بىلدۇرۇپتۇ. ئايال لار ئۇلارنىڭ ئۇچىگە

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۈچ چالغۇ ــ داپ، تەمبۇر، ئۇد كەلتۈرۈپ بېرىپتۇ. ئۇلار داپنى، ئۇدنى، تەمبۇرنى قولىغا ئېلىپ، ساز قىلىپ، چېلىشقا كىرىشىپتۇ. قىزلار ناخشا ئېيتىپتۇ. ئاۋاز يۇقىرى كۆتۈرۈلگەن چاغدا بىردىن يەنە ئىشىك قېقىلىپتۇ. دەرۋازىۋەن ئايال ئىشىك ئاچقىلى چىقىپتۇ. شۇ كېچىسى ھارۇن رەشىد ئۆزىنىڭ جەپەر ئىسىملىك ۋەزىرى، مەسرۇر ئىسىملىك خادىمى بىلەن شەھەر ئەھۋالىنى بىلىش ئۈچۈن كوچىغا چىققان ئىكەن. سودىگەرلەر كىيىمىنى كىيىپ بەزەن شۇنداق كوچا ئايلىنىپ يۈرۈش خەلىپە ھارۇن رەشىدنىڭ ئادىتى ئىكەن. ئۇلار شۇ كېچە، شۇ ئۆي ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ئىكەن، تويۇقسىز سازنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ. خەلىپە جەپەرگە قاراپ:

"مەن بۇ ئۆيگە كىرىمەن، بۇ ئاۋۇش ئىگىلىرىنى كۆرىمەن" دەپتۇ.

"ئۇلار مەسلەر بولۇپ كۆڭۈلسىز ۋەقە چىقمىغىدى دەپ قورقىمەن" ــ دەپتۇ ۋەزىر جەپەر.

"مەيلى كىرىش كېرەك، ــ دەپتۇ خەلىپە، ــ پەقەت قايسى يوسۇندا كىرىشنى ئويلىشىپ كۆرۈش كېرەك".

"خوپ" ــ دەپتۇ ـ دە، جەپەر: بېرىپ ئىشىكنى قېقىپتۇ. بىر ئايال چىقىپ ئىشىكنى ئېچىپتۇ.

"ئەي خانىم، ــ دەپتۇ جەپەر، ــ بىز تەبەر سودىگەرلىرىدىنمىز. ئون كۈندىن بېرى باغداد سودىگەرلىرى سارىيىدا تۇرغان ئىدۇق. بۇ ئاخشام بىزنى بىر باي مېھمانغا قىچقىرغان ئىدى. مېھمان بولۇپ قايتتۇق. مۇساپىرچىلىقتا يولدىن ئازغاشتۇق. مەرھەمەت قىلىپ، بىر ئاخشام يېتىش ئۈچۈن جاي بەرسەڭلار دېگەن ئۈمىدتە ئىشىك قېقىپ سىلەرنى مالال قىلدۇق."

ئايال بۇلارغا نەزەر ساپتۇ. ئۇلار ياخشى كىيىنگەن، كورۇلۇشلىرىمۇ سالاپەتلىك. ئۇ، ھەمشىرىلىرى يېنىغا كىرىپ ۋەقەنى بايان قىپتۇ. ھەممىلىرى كېڭىشىپ مۇساپىرلارنىڭ كىرىشىنى مۇۋاپىق كورۇپتۇ. ئايال ئىشىك ئېچىپ، ئۇلارنى كىرگۈزۈپتۇ. ئاياللار مېھمانلارنى ئورنىدىن تۇرۇپ قارشى ئاپتۇ. ئۇلارنى ھورمەت قىلىپ، توردىن جاي كورسىتىپ ئورۇن بېرىپتۇ.

"مېھمانلارغا راھەت ۋە ھوزۇر بولسۇن!" دەپتۇ ئايالالار، لېكىن نالايىق سوز ئاڭلىماسلىقلىرى ئۇچۇن، سورالمىغان نەرسىلەر ھەققىدە گەپ قىلماسلىقلىرىنى شەرت قىلىپ قويۇپتۇ.

بۇلار: "خوپ!" دەپتۇ. تاماق تارتىلىپ ئىچكۇلۇك باشلىنىپتۇ. خەلىپە ئولتۇرغان قەلەندەرلەرگە كوز ساپتۇ. قارىسا ئۇچىلىسىنىڭ چەپ كوزى يوق. خەلىپە ئەجەپلىنىپتۇ. ئايالالارنى كوزدىن كەچۇرۇپتۇ. قارىسا ئۇلار ناھايىتىمۇ چىرايلىق. خەلىپە ھەيران بوپتۇ. سوھبەت قىزىپتۇ. ئىچىملىك نوۋىتى خەلىپىگە كېلىپ، ئۇنىڭغا ئاياق تۇتۇپتۇ. "مەن ھاجى، بۇنداق نەرسىلەرنى ئىچمەيمەن" دەپ ئۇزرە ئېيتىپتۇ خەلىپە. ئاياق تۇتقان ئايال سەكرەپ ئورنىدىن تۇرۇپ ئالتۇن جىيەكلىك داستىخان ئېلىپ كېلىپ ساپتۇ: بىر چىرايلىق قاچىدا قەن بىلەن ئارىلاشتۇرۇلغان لىمون سۇيى ئۇستىگە مۇز سېلىنغان ئالاھىدە ئۇسسۇلۇق كەلتۇرۇپ بېرىپتۇ. خەلىپە مىننەتدارلىق بىلدۇرۇپتۇ. دىلىدا بۇ چاققان ئايالنى ئەتىلىككە مۇكاپاتلاشنى ئويلاپ قويۇپتۇ. سوھبەت داۋام قىپتۇ. باشلىرى قىزىغاندىن كېيىن ئوي ئىگىسى ئايال مېھمانلارغا: "خوش كەپسىلەر، — دەپ بازارچى ئايالنىڭ قولىدىن تۇتۇپتۇ، — قېنى كېلىڭلار! قەرزىمىزنى بېجىرەيلى". "ياخشى" دەپتۇ ئۇلار جاۋاپ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكىر تارقاتقۇچىسى

بېرىپ، ئىشىك ئاچقان ئايال ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆينى يىغىشتۇرۇپ-تۇ. قەلەندەرلەرنى بىر تەرەپكە، خەلپىنى، جەپەر ۋە مەسرۇرنى بىر تەرەپكە ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىپتۇ. ھامماللنى قىچقىرىپتۇ.

"شۇنداقمۇ پەمسىز بولامدۇ كىشى، — دەپتۇ ئۇ ھامماللغا.— ئاخىرى سەن يات ئەمەسسەنغۇ؟" ھاممال ئورنىدىن تۇرۇپ بەلۋىغىنى چىڭ باغلاپتۇ.

"خوش، خىزمەت نېمە؟" دەپتۇ ئۇ.

بازارچى ئايال ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىغا ئۈزۈن ئورۇندۇق قويۇپتۇ ھامماللغا قاراپ:

"ماڭا ياردەم قىل!" دەپتۇ. ئۇ قارىسا، زەنجىرگە باغلانغان ئىككى قارا ئىت تۇرغىدەك.

"بۇلارنى يېتىلە!" دەپتۇ ئايال. ھاممال زەنجىردىن تۇتۇپ ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىغا ئېلىپ كەپتۇ. ئۆي ئىگىسى ئايال ئورنىدىن تۇرۇپ يەڭلىرىنى تۈرۈپتۇ. قولىغا قامچىنى ئېلىپ:

"بىرىنى ئېلىپ كەل!" دەپتۇ ھامماللغا.

ھاممال ئىتنىڭ بىرىنى ئايالنىڭ يېنىغا ئېلىپ بېرىپتۇ. ئىت ئايالغا بېشىنى سۈركەپ ئەركىلەپتۇ. ئايال ئىتنىڭ بېشىغا قامچا بىلەن ئۇرۇشقا كىرىشىپتۇ. ئىت كاڭشىپ قاتتىغىراق ئەركىلەشكە كىرىشىپتۇ. ئاخىرى ئايالنىڭ قولى قامچىنى تۇتالمايدىغان دەرىجىگە يېتىپتۇ. ئۇ قامچىنى ئىرغىتىپ تاشلاپتۇ. ئىتنى قۇچىقىغا ئېلىپ بېشىغا سۆيۈپتۇ، كوز ياشلىرىنى سۈرتۈپتۇ. كېيىن:

"بۇنى ئال، ئىككىنچىسىنى ئېلىپ كەل!" دەپتۇ ھامماللغا ئايال. ھاممال ئىككىنچى ئىتنى ئېلىپ كەپتۇ. ئايال ئۇنىمۇ بايىقىدەك ئۇرۇپ ئازاپلاپتۇ. خەلپە تىنچسىزلىنىپ يۈرىكى سىقىلىپتۇ. بۇ

ئىككى ئىت ۋەقەسىنى بىلىشكە ئالدىراپتۇ. ئۇ جەپەرگە بۇ پىكرىنى ئىشارەت بىلەن بىلدۈرۈپتۇ. جەپەر خەلىپىگە يۈزىنى ئۆرۈپ، ئىشارەت بىلەن گەپ قىلماسلىق زورۈرلىكىنى ئۇقتۇرۇپتۇ. ئۇي ئىگىسى بازارچى ئايالغا:

"تۇر، ۋەزىپەڭنى ئورۇندا" ـــ دەپتۇ. ئۆي ئىگىسى ئورنىدىن تۇرۇپ تەختكە چىقىپ ئولتۇرۇپتۇ. ئىشىك ئاچقان ئايالغا:

"قېنى ئۇد بېرىڭلار!" دەپتۇ. ئىشىك ئاچقۇچى ئورنىدىن تۇرۇپ بىر ئۆيگە كىرىپ كېتىپتۇ. بازارچى ئايال تەختنىڭ يېنىددىكى ئورۇندۇقتا كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ. ئۆيگە كىرگەن ئايال ئەتلەستىن تىكىلگەن قاپقا سېلىنغان ساز ئېلىپ چىقىپتۇ. ئۆي ئىگىسى يېنىغا كېلىپ سازنى ئېلىپ چېلىپ مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ئەي كوزۇمنىڭ نۇرى سەن ياپتىڭ يۈزۈمگە ئىشىكىڭ،
ئەمدى مەندىن بۇ جاھاندا شاتلىق يۈز ئورىگۈسى.
ئاي يۈزۈڭنىڭ ئىشتىياقى كوڭلۈمنى زەرداپ ئەيلىدى،
چاچلىرىڭنىڭ خۇشبۇيى شامالغا ئومرۇم بەرگۈسى.
نە كوزۇمنىڭ ئالدىدا سەن يا نەزەردىن تاشقىرى،
بۇ تۈگىمەس غەملىرىم بىر كۈن مېنى ئولتۇرگۈسى.

بۇنىڭغا ئۇلاپ يەنە بۇ غەزەلنى ئوقۇپتۇ:

مىرادىم ۋەسلىڭگە يەتمەك مەندە دائىما سەنسەن،
ئىچۈككىم غەملىك بۇ دەردىمگە باھاسىز داۋا سەنسەن.
قارايغان روزىگارىم ھىجرىڭدە مىڭ تۈمەن سەۋدا،
بولۇپ سەندىن جۇدا مەن، مېنى قىلغان جۇدا سەنسەن.
مېنىڭ پەخرىم ئېرۇر ئاشىقلىغىم كويۇڭدا ئەي دىلبەر،
دىمەسسەن بىر يولى كوڭلۈم ئۈچۈن ئاشىقى گادا سەنسەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۇي ئىگىسى بۇ غەزەلنى ئاڭلاپ ھاياجانغا چۈشۈپتۇ. ئاھ تارتىپ ھوشىدىن كېتىپتۇ. ياقىسىنى يىرتىپ يىقىلىپ چۈشۈپتۇ. شۇ چاغدا خەلپە ئۇنىڭ بەدىنىدە قامچا ئىزلىرىنى كۆرۈپتۇ. ئىچى سىيرىلىپ ھەيران بوپتۇ. ئولتۇرغانلارنىڭ ھەممىسىنىڭمۇ كۆڭلى غەشلىككە تولۇپتۇ. قانداق سىر بارلىغىنى ھېچكىم چۈشىنەلمەپتۇ. خەلپە جەپەرگە قاراپ:

"بۇ ئايالنىڭ بەدىنىدىكى قامچا ئىزلىرىنى ئۆزەڭمۇ كۆرۈۋاتقانسەن؟ بۇ ئىككى قارا ئىت ۋەقەسى ۋە بۇ ئايالنىڭ ئەھۋالىنى بىلمىگىچە مېنىڭ كۆڭلۈم تىنچىمايدۇ"—دەپتۇ.

"ھەي خەلپەم،—دەپتۇ جەپەر،—ئۇلار بىزگە مۇناسىۋەتسىز نەرسىلەر ئۈستىدە سۆز قىلماسلىغىمىزنى، ئەكسى ھالدا كۆڭۈلسىز گەپ ئاڭلاپ رەنجىدىغانلىغىمىزنى باشتىلا ئەسكەرتىپ، شەرت قىلىپ قويغانغۇ؟"

شۇ ئارىدا ئۇي ئىگىسى ئاياللارغا قاراپ: "يېقىنىراق كېلىپ ۋەزىپەڭلارنى ئورۇنداڭلار!"—دەپ خىتاپ قىپتۇ.

"خوپ"—دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ ئۇلار. بازارچى ئايال سازنى قولىغا ئاپتۇ. پەدە ئۈستىدە بارماقلىرىنى ئوينىتىپ بۇ غەزەلنى ئوقۇپتۇ:

جۇنۇن ئىشقى غالىپلىقتا نومۇس پەردىسىن يىرتار،
يېتەكلەر دەشتۇ-سەھرا تەرەپكە بى ئىختىيار تارتار.
غاپىللىق پەردىسىن يىرت سەن ئۆزەڭ رەھمۇ-شەپقەت قىل،
ئىزلىدىم بىر ئۆمۈر ۋەسلىڭنى سەنمۇ بىر يولى ئاختار.
سىرىمنى پاش قىلدى، كۆز ياشلىرىم خەلق ئىچىدە تىنماستىن،
جۇدالىق يەتمىگەندەك بۇ مالامەتلەر مېنى ئۇرتەر.
كېتىپ ئەقلى-ھۇشۇم، ئىستەر سېنى قەيەرلەردە بىلمەسمەن،

ئوزەم مەيۇس، كوزۇم كورمەس، تىلىم سوزسىز قۇلاغىم كەر.
مۇھەببەت شاھسەن، قىل ئادالەت بۇ ئەدلى مۇقامدۇر،
مۇرۇۋۋەتچى بول! يۇمشاق كوڭۇل ھەم غىرىپ پەرۋەر.
ھەمىشە نازىنىنلار قەھرى ئىستەر ئاشىقىغا قورقىمەن،
رەقىبلەر پىتنىسى غالىپ چىقىپ ئولتۇرمىسەك مىنى دىلبەر.
قىيىن بولدى ماڭا زەنجىرى مىھرىڭدىن خالاس بولماق.
تەرەددۇت ئەيلىدىم، بولماي خالاس، چۇشتۇم يەنە بەتتەر.
كورەرمەن سۇرىتىڭنى كوز ياشلىرىم ئەكسى جۇلاسىدا،
قاچان باقسام يىشىم ئاقار، سىماپتەك بەدەن تىترەر.
بوشاشماس بۇ كوڭۇل ھىجرىڭدە يۇز قىتىم ئاھۇ ـ ۋاي چەكسەم،
جۇدالىق بۇ كوڭۇلنى قىينار...ئاھ...ئورگىلەي قىستار.
ئەمەس لەيلىنىڭ ئىشقى قەيسنى سەھرادا كەزدۇرگەن.
تىپىپ تەلىم ئالاي دەپ ئىشقى دەرسىدىن مىنى ئىستەر.
ھورلەر شارابىنىڭ دەۋتىنى قىلما، قوي، ئەي ساقى،
نەزەر سال قايرىلىپ، شۇ بەس ماڭا ئەي نازىنىن سەرۋەر.

بازارچى ئايال سازىنى باشقا پەدىگە يوتكەپ بارماقلىرىنى پەدە ئۇستىدە ئوينىتىپ بۇ غەزەلنى ئوقۇپتۇ:

ئۇنى كورمەي ئوزەڭ سۇيگەن، ئىزىلسەڭ ئەمدى نەچارە،
ئۇمىدىم بار كىلىپ كورسەتسە شەپقەت سەن ئۇچۇن زارە.
مۇھەببەت شەرھىنى مۇشكۇلدۇر ساڭا ئىزاھلاشقا،
بىراۋ ۋەسلى بىلەن خۇشتۇر، بىراۋ ھىجرىدە ئاۋارە.
سىغىنماق كەسىپ ئەمەس گۇلچىھرىلەر كەسپى تاغاپىلدۇر،
يىقىن بارساڭ ناز ئەيلىگەي ئۇ ساڭا تابارە.
ئوزەم يالغۇز دىمە ئۇل يار ھوسنۇڭنىڭ خىرىدارى،
ۋاپاسىزلار سالۇر ھەر دائىما ھوسنىنى بازارە.

غەزەل تۈگۈمەيلا ئۇي ئىگىسى ئايال يەنە ئاۋالقى ھالىغا چۈشۈپتۇ. كىيىملىرىنى يىرتىپ "ئاھ..." تارتىپ ھۇشسىزلىنىپ يىقىلىپتۇ. ئاياللار ئۇنىڭ يۈزىگە سۇ سېپىپ باشقا كىيىملىرىنى كىيگۈزۈپتۇ. كوتۇرۇپ ئۆز ئورنىغا ياتقۇزۇپتۇ. ئۆي ئىگىسى ياتقان يېرىدە ھۇشىغا كېلىپ:

"قەرزىمنى تاماملاڭلار!" دەپتۇ. ئايال قولىغا سازنى ئېلىپ بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ھىمايە قىل ئەي يار مېنىڭدەك زارى بىھىمايەگنى،
كۆتەرمەن ئىنتىزارلىقتا ئىنساپۇ-رىئايەگنى.
كورۇشمەك بولدى مۇشكۇل مەن ئۈچۈن ئەي قامىتى شەمشاد،
چۈشۈر بېشىمغا لۇتپەن گاھى-گاھى ئوتكەندە سايەگنى.
رەھىم قىل ماڭا بىر بارە مەيلى كېيىن قۇربانمەن.
دىماقىقا يەتتى جان تارتىپ جەۋرى بىنەھايەگنى.
ئوتەر تەقدىرگە دوگگەپ. ئاي، كۆنۈم. بۇ قارا بەختىم.
سەۋەپكارى ئۆزەم ھېچكىمگە ئېيتمايمەن ھىكايەگنى.

بۇ شېئىرنى ئاڭلاپ ئۆي ئىگىسى كىيىملىرىنى يەنە پارچە-پارچە قىپتۇ، ھۇشسىزلىنىپ يىقىلىپتۇ. قامچا ئىزلىرىمۇ بەدىنىنىڭ ھەممە يېرىدىن ئۈچۈق كورۇنۇپ تۇرۇپتۇ. قەلەندەرلەرمۇ تەسىرلىنىپتۇ:

"بۇ ئۆيگە كىرمىگەن بولساق بوپتىكەن" دەپ ئېچىنىشىپتۇ. خەلىپە قەلەندەرلەردىن:

"نىمىشقا؟" دەپ سوراپتۇ.

"دىلىمىز پەرىشان بولدى!" دەپتۇ ئۇلاردىن بىرى.

"ھە، سىلەر بۇ ئۆينىڭ كىشىلىرى ئەمەسمۇ؟" دەپ

سوراپتۇ خەلپە.

"ھەئە، بۇ ئويىنى ھازىرلا، سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردىلا كۆرۈپ تۇرۇپتىمىز!"

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان خەلپە ھەيران بوپتۇ. "ئۇ كىمتۇ؟—دەپتۇ خەلپە ھاممالنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ،—بەلكى ئۇ بۇ ئەھۋالنى بىلەر".

"مەن باغدادلىقمەن. لېكىن ئۆمرۈمدە بۇ ئويگە بىرىنچى قېتىم كىرىشىم، بۇ يەردە بولۇشۇمنىڭ ئۆزى ئاجايىپ!" دەپتۇ ھاممال.

"بىز سېنى شۇ ئۆيىنىڭ كىشىسىمىكىن؟ دەپ ئويلىغان ئىدۇق، مەلۇم بولدىكى سەنمۇ بىزگە ئوخشاش يات كىشى ئىكەنسەن" دېيىشىپتۇ ئۇلار.

"بىز يەتتە كىشىمىز،—دەپتۇ شۇ چاغدا خەلپە،—ئۇلار ئۈچ ئايال، خالاس، ۋەقەنى سوراڭلار. ياخشىلىقچە ئېيتمىسا زورلۇق بىلەن بولسىمۇ ئېيتتۇرىمىز."

جەپەردىن باشقا ھەممىسى بۇ پىكىرگە قوشۇلۇپتۇ.

"بۇ ھەقتە مېنىڭ پىكرىم باشقىچە،—دەپتۇ جەپەر،—بۇ پىكىردىن قايتىڭلار! مۇھىمى بىز بۇلارغا مېھمانمىز، ئۇلار بىزگە شەرت قويىدى. بىز كۆندۇق. بەس، بىزگە بۇ ئىشنى بىلىشتىن جىم بولغىنىمىز ياخشىراق. تاڭ ئېتىشقا ئاز قالدى. بىز ھەر بىرىمىز ئۆز يولىمىزغا كېتىمىز. ئەتە ئۇلارنى قىچقىرتىپ تارىخنى سورايمىز!" دەپتۇ جەپەر خەلپىگە ئىشارەت بىلەن.

خەلپىنىڭ ئاچچىقى كەپتۇ:

"بۇلارنىڭ سىرلىرىنى كېچىكتۈرۈشكە بولمايدۇ. مەيلى بىز تاقەت قىلساقمۇ قەلەندەرلەر سورىسۇن!" دەپتۇ ئۇ.

www.uyghurkitap.com

"مەن بۇنىڭغا قارشىمەن" دەپتۇ جەپەر. ئۇلار بۇ ھەقتە ئۇزاق سۆزلىشىپتۇ. ئاخىرى كىمنىڭ سورىشى توغرىسىدا گەپ قوزغىلىپتۇ. ھەممە "ھامىمال سورىسۇن!" دېگەن پىكىرگە كەپتۇ. بىردىنلا:

"نېمە كۇسۇر-كۇسۇر؟" دەپ سوراپتۇ ئۇي ئىگىسى خىتاب قىلىپ ئۇلاردىن. "بۇلار، — دەپتۇ ھامىمال ئۇنىڭغا تىكىلىپ، — بۇ ئىككى ئىت ۋەقەسىگە قىزىقىۋاتىدۇ. ئۇلارنى ئۇرۇپ ئازاپلىغاندىن كېيىن، سۆيۈپ كوز ياشلىرىنى سۈرتتۈك. سەۋەبىنى سۆزلىشىگنى ئىلتىماس قىلىشىۋاتىدۇ."

"راستمۇ؟" دەپ سوراپتۇ ئۇي ئىگىسى. جەپەردىن باشقىسى "راست!" دەپ تەستىقلىشىپتۇ.

"ئەي مېھمانلار، — دەپتۇ ئۇي ئىگىسى ئايال، — سىلەر مېنى قاتتىق رەنجىتتىڭلار. باشتا بىز سىلەر بىلەن مۇناسىۋەتسىز نەرسىنى سورىماسلىققا شەرتلەشكەن ئىدۇق. ئويىمىزدىن جاي بەردۇق. بار نەرسىلىرىمىزنى قويۇپ كۇتتۇق. سىلەر ئەيىپلىك ئەمەس، سىلەرنى كىرىشكە رۇخسەت قىلغان بىز ئەيىپلىك." كېيىن ئۇي ئىگىسى دەرھال قوللىرىنى شىمايىلاپ ئۇچ نوۋەت يەرنى ئۇرۇپتۇ ۋە "چاقىقان بولۇڭلار!" دەپ ۋاقىراپتۇ. بىردىن دېرىزە ئېچىلىپ، قوللىرىغا يالىڭاچلانغان قىلىچ تۇتقان يەتتە قۇل چىقىپ كەپتۇ.

"بۇ ئاغزى بوشلارنىڭ، — دەپتۇ ئاياللاردىن ئۇي ئىگىسى، — قوللىرىنى ئارقىسىغا قىلىپ باغلاپ بىر بىرىگە چېتىڭلار!"

قۇللار ئۇلارنى باغلاپ:

"بېشىنى ئېلىشقا بۇيرۇق قىلىڭ مەرھەمەتلىك خانىم" دەپتۇ.

"توختاڭلار! — دەپتۇ ئايال، — بېشىنى ئېلىشتىن بۇرۇن، بۇلاردىن بەزى نەرسىلەرنى سوراي!"

سوز تۈگىمەستىنلا ھامال يالۋۇرۇشقا باشلاپتۇ:

"ئەي خېنىم، — دەپتۇ ئۇ تىترەپ-قاخشاپ، — باشقىلارنىڭ گۇناسى ئۈچۈن مېنى ئولتۇرمە. مەندىن باشقا ھەممىسى گۇنا قىلدى. ئەزىبرايى خۇدا، شەھرىمىزنى خاراپ قىلىش ئۈچۈن كەلگەن بۇ شۇم ئاياق قەلەندەرلەر بولمىغاندا كېچىمىز ئەلۋەتتە ياخشى ئوتەتتى:

قىساس قىلماي ھىمايە قىل مېنىڭدەك بىھىمايەڭنى،
ئەپۇ قىل مەندىن ئوتكەننى، كورسەت ئىنساپۇ-رىئايەڭنى.
كىشىچۈن مېنى قۇربان قىلىشقا كوپ ئالدىراپ كەتمە،
چۈشۈر بېشىمغا لۇتپەن گاھى ئوتكەندە سايەڭنى.

ھامال شېرىنى تۈگەتكەندىن كېيىن ئايال كۇلۇپتۇ".

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

ئون بىرىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ سوز باشلاپتۇ شەھرىزاد، — ئايال كۇلۇپتۇ. ئۇ، مۇساپىرلارغا بىر قۇر قاراپ مۇنداق دەپتۇ:

"ھەممىڭلار ئوز تارىخىڭلارنى سوزلەڭلار. پەقەت بىر سائەتلىكلا ئومرۇڭلار قالدى. ئەگەر سىلەر يۇرت چوڭلىرى، ئەمەلدار، قازى بولمىساڭلار بۇنچىلىك باتۇرلۇق قىلالمايتتىڭلار."

"ئەپسۇس ساڭا، — دەپتۇ خەلىپە جەپەرگە، —

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىزنى تونۇشتۇر، بولمىسا بىكار ئۆلۈپ كېتىشىمىز مۇمكىن؟"

"قورقمىغىن، سىزگە مۇناسىپ ئەھۋال شۇ!" دەپتۇ جەپەر خەلپىگە. خەلپە ۋاقىراپتۇ:

"چاقچاقىڭمۇ ۋاقتى بار. ئىش چاتاققا ئايلانمىسۇن، ئالدىنى ئېلىش كېرەك".

ئايال شۇ چاغدا قەلەندەرلەرنىڭ يېنىغا بېرىپ ئۇلاردىن:

"سىلەر ئاكا ـ ئۇكا قېرىنداشمۇ؟" ــ دەپ سوراپتۇ.

"ياق! ــ دەپتۇ ئۇلار، ــ بىز پېقىرلارمىز، مۇساپىرلارمىز".

"سەن تۇغما قارغۇمۇ؟" دەپتۇ ئۇلارنىڭ بىرىگە ئايال.

"ياق! ــ دەپتۇ ئۇ، ــ مەن بېشىمدىن ئاجايىپ ھادىسىلەرنى ئۆتكۈزگەنمەن. كۆزۈم تۇغرىسىدىكى ۋەقە يىگنە بىلەن كۆزنىڭ ئېقىغا يازغىدەك ئىبرەتنامىدۇر."

ئايال ئىككىنچى، ئۈچىنچى قەلەندەرلەردىن شۇ تەرىقىدە سوراپتۇ. بۇلارمۇ خۇددى بىرىنچى بۇرادىرىنىڭكىگە ئوخشاش جاۋاپ بېرىپتۇ.

"ئەي مەلىكەم، ــ دېيىشىپتۇ ئۇلار، ــ ھەر بىرىمىز ھەر بىر تەرەپتىن، ھەر بىرىمىز يەر ـ سۇلۇق، قوللۇق، قولانلىق. ھۆكۈمدار، شاھزادىلەر..."

گەپ شۇ يەرگە كەلگەندە، ئايال: "ھەركىم ئۆز ھېكايىسىنى ۋە بىزگە كېلىش سەۋەبىنى سۆزلىسۇن!" ــ دەپتۇ.

"ئەي خېنىم، ــ دەپتۇ ھامال، ــ مەن ھەركىملەرنىڭ يۈكىنى كۆتۈرۈپ كۈن كەچۈرگۈچى ھامالمەن. بۇ ئايال مېنى بازاردا كۆرۈپ يۈك كۆتەرتتى. قاسساپتىن، سودىگەردىن، ئەتتاردىن، باققالدىن، مېۋە دۇكانلىرىدىن سېتىپ ئالغان نەرسىلىرىنى كۆتۈرۈپ

ئېلىپ كەلدىم. ئۇزىڭىزمۇ كوردىڭىز. بۇ يەردىكى ۋەقەمۇ ئۇزىڭىزگە ئايان. مېنىڭ بىلگىنىم شۇ.»

«بېشىڭنى ئېلىپ بۇ يەردىن چىقىپ كەت!» دەپتۇ ئايال هامالغا.

«ئۇلپەتلىرىمنىڭ ۋەقەسىنى ئاڭلىمىغىچە بۇ يەردىن كەتمەيمەن»، دەپتۇ هامال. بىرىنچى قەلەندەر سوز باشلاپتۇ.

بىرىنچى قەلەندەرنىڭ هىكايىسى

«مېنىڭ ئاتام شاھ ئىدى. ئاتامنىڭ ئۇكىسىمۇ باشقا بىر شەھەرگە شاھ ئىدى. تاغامنىڭ ئوغلى بىلەن بىر كۇندە تۇغۇلغان ئىكەنمىز. ئايلار، يىللار ئوتۇپ بىز چوڭ بولدۇق. بەزەن تاغامنى كورگىلى باراتتىم. بىر قانچە ئايلار ئۇنىڭ قېشىدا تۇرۇپمۇ قالاتتىم. شۇ ئادەت بويىچە تاغامنىڭ ئويىگە زىيارەتكە باردىم. تاغامنىڭ ئوغلى مېنى ناهايىتى ياخشى كۇتۇپ ئالدى، ناهايىتى هورمەتلىدى. قوي سويدى، ئىچىملىك تەييارلىدى. ئىچىشىپ ئولتۇرۇشقان ئىدۇق. كەيپىمىز ئاشتى. تاغامنىڭ ئوغلى ماڭا قاراپ:

«ساڭا مۇهىم بىر ئىلتىماسىم بار. قارشىلىق قىلماسلىقىڭنى سورايمەن!» دېدى.

«جېنىم بىلەن» دېدىم مەن جاۋاپ بېرىپ. قەسەم بىلەن بۇ ۋەدەمنى چىڭىتتى. شۇ زاماتلا ئورنىدىن تۇرۇپ تاشقىرىغا چىقتى. بىردەمدىن كېيىن قايتىپ كەلدى. ئۇنىڭ بىلەن بىللە ناهايىتىمۇ قىممەتلىك ئىسىل كىيىم كىيگەن بىر ئايالمۇ بار ئىدى. تاغامنىڭ ئوغلى ماڭا يېقىن كەلدى. ئايال ئۇنىڭ ئارقىسىدا ئىدى. ئۇ ماڭا بىر گورىستاننى تەيىن قىلدى. ئايالنى ئېلىپ تەيىنلەنگەن قەۋرىدە مېنى كۇتۇپ تۇرۇشنى بۇيرۇدى. قارشىلىق قىلمىدىم. قەسەم

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئىچكەنلىكىم ئۈچۈن قارشىلىق قىلىشقا ئورۇن قالمىغان ئىدى. ئايال بىلەن يولغا چىقتىم، تەيىنلەنگەن جايغا باردىم. قەۋرىگە كىردۇق. ئەمدى ئولتۇرغان ئىدۇق، تاغامنىڭ ئوغلىمۇ يېتىپ كەلدى. قولىدا بىرداس سۇ، بىر خالتىدا گەج ۋە كۈرەك بار ئىدى. كۈرەكنى ئالدى ـ دە، قەۋرىستان ئوتتۇرىسىدىكى بىر گورنى قازدى. خىشلىرىنى بىر ياققا يىغدى. كېيىن كۈرەك بىلەن يەنە كولاشقا كىرىشتى. خۇددى كىچىك ئىشىكتەك تۆمۈر قاپقاق ئېچىلدى. ئۇ يەردىن پەسكە چۈشۈش ئۈچۈن شوتا قويۇلغان ئىدى. تاغامنىڭ ئوغلى ئايالغا قاراپ:

"ئىستىكىنىڭ تەييار!"— دېدى. ئايال شوتىدىن تۆۋەنگە چۈشتى. تاغامنىڭ ئوغلى ماڭا تىكىلىپ قاراپ:

"ۋەدەڭگە ۋاپا قىل! مەن چۈشكەندىن كېيىن تۆمۈر قاپقاقنى جايىغا قوي. ئۈستىگە تۇپراق تارتىپ قەۋرىنى ئاۋالقىدەك قىلىپ قوي. مانا بۇ سۇ بىلەن گەجنى تۇپراققا قوشۇپ ئارىلاشتۇر. خىشلارنى جايىغا قويۇپ ئۈستىدىن ئاۋالقىدەك سۇۋا، شۇنداق قىلغىنكى ھېچكىم: 'بۇ كونا گور ئېچىلىپتۇ!' دەپ گۇمان قىلمىسۇن. مەن بىر يىلدىن بېرى شۇنى ئېچىپ، يېپىپ ئىش قىلىمەن. ھېچكىم سەزمىدى. سەندىن ئۆتۈنىدىغان ئىلتىماسىم شۇ" دېدى. شۇندىن كېيىن شوتىدىن پەسكە چۈشۈپ غايىپ بولدى. مەن تۆمۈر قاپقاقنى يېپىپ ئۈستىگە تۇپراق تارتتىم. ناھايىتى سۆيۈنگەنلىكىمدىن يېڭىدىن سۇۋالغىنىنى ھېچكىم سەزمەيدىغان قىلىپ گەج بىلەن سۇۋىدىم. ئىش قىلىپ، نىمىنى بۇيرۇغان بولسا شۇنى قىلدىم. مەسلەھەتكە گاراڭ ئىدىم. تاغامنىڭ ئۆردىسىغا قايتتىم. تاغام ئوۋغا كەتكەن ئىكەن. مەن يېتىپ ئۇخلىدىم. تاڭ ئاتتى،

كېچىكى ۋەقە خىيالىمنى چۇلغاپ ئالغان ئىدى. بۇ ئىشقا "ماقۇل!" دېگىنىمگە پۇشايمان قىلدىم، گورىستانلىققا باردىم. كېچىكى قەۋرىنى ئىزلىدىم. بىراق تونۇپ كېتەلمىدىم. بىرىدىن ئىككىنچىسىگە ئۆتۈپ ئىزلەيتتىم، كەچ كىردى، تاپالماي ئۆردىغا قايتتىم. كېلىمدىن غىزامۇ ئۆتمىدى، "ئۇنىڭ ئەھۋالى نىمە بولغاندۇ؟" دەپ تاغامنىڭ ئوغلىنىڭ ئەھۋالى توغرىسىدىلا خىيال قىلاتتىم. كۆڭلۈم بۇزۇلدى، كېچىنىمۇ شۇنداق ئۆتكۈزدۈم. ئەتىسى يەنە گورىستانغا باردىم. كەچكىچە ھەممە تەرەپنى ئىزلىدىم، تاپالمىدىم. يەتتە كۈن شۇنداق ئۆتتى. تەشۋىشىم ئاشتى. ئەقلىمدىن تامامەن ئازمىغان بولسامۇ، ئىسىم ئېغىش دەرىجىسىگىچە يەتكەن ئىدى. ئۇز يۇرتۇمغا — ئاتامنىڭ ئالدىغا قايتىشتىن باشقا چارە قالمىغان ئىدى. ئاتامنىڭ يۇرتىغا بېرىشىم بىلەنلا شەھەر دەرۋازىسىدا بىر قانچە كىشىلەر مېنى ئوراپ ئېلىپ، قوللىرىمنى ئارقامغا قىلىپ باغلىدى. بۇ ئىشقا ھەيران بولدۇم، "مەن شەھەر شاھىنىڭ ئوغلى تۇرسام، بۇلار ئاتامنىڭ خىزمەتكارلىرى تۇرسا، ماڭا مۇشۇنداق مۇئامىلە قىلسا بولامدۇ؟" دەپ كۆڭلۈم غەش بولدى. خەۋپ باستى. "ئاتامغا بىرەر ھادىسە بولغاندىمۇ؟" دەپ مېنى ئېلىپ بارغۇچىلاردىن سورىدىم. ئۇلار بۇ ئىشنىڭ سەۋەبىنى دىمىدى. تەشۋىشىم ئاشتى. خېلىدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئاتامنىڭ خىزمەتكارلىرىدىن بىرى ماڭا يېقىن كېلىپ ئاستا: "زامان ئاتاڭنى تەختتىن چۈشەردى ئۇنىڭغا قارشى ئەسكەرلەر قوزغالدى، ۋەزىر ئۇنى ئۆلتۈردى. ئورنىغا ئۆزى شاھ بولدى. بىز شۇنىڭ بۇيرۇغىغا بىنائەن سېنىڭ كېلىشىڭنى كۈتكەن ئىدۇق" — دىدى. مەن ئۇنىڭغىمۇ ياخشىلىق قىلغان ئىدىم. شۇنىڭ بەدىلىگە مۇشۇ خەۋەرنى ئېيتىپ مەندىن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

يىرافلاشتى. ئېسىم ئاغدى، ئۆزەمنى يوقاتتىم. ئۇلار مېنى ۋەزىرنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىشتى. ۋەزىر بىلەن مېنىڭ كونا ئاداۋىتىمىز بار ئىدى. ئاداۋەتنىڭ سەۋەبى شۇ ئىدىكى، مەن كەمەلەك بىلەن تاش ئېتىشنى بەك ياخشى كورەتتىم. بىر كۈنى ساراي تېمىدا كەمەلەكنى تۇتۇپ تۇرسام بىردىنلا ۋەزىرنىڭ سارىيىغا بىر قۇش كېلىپ قوندى. ۋەزىر شۇ يەردە تۇراتتى. قۇشقا تاش ئاتتىم. تاش بېرىپ ۋەزىرنىڭ كوزىگە تېگىپتۇ، بىر كوزىنى قۇيۇۋېتىپتۇ. لېكىن ئاتامدىن ئەيمىنىپ ۋەزىر بىرەر نەرسە دېيەلمىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ۋەزىر ماڭا بولەكچىلا قارايدىغان بولدى. ۋەزىر بۇ ھالنى ئاتامدىن ھېيىقىپ سەزدۇرمەيتتى. بۇگۈن ئۇنىڭ قولىغا چۇشتۇم. قولۇم ئارقامغا قېيىشتۇرۇپ باغلانغان ھالدا ئۇنىڭ ئالدىدا تۇراتتىم. بېشىمنى ئېلىشقا بۇيرۇدى.

"نىمە گۇنايىم ئۇچۇن مېنى ئولتۇرسەن!"—دەپ سورىدىم.

"بۇنىڭدىن ئارتۇق يەنە قانداق گۇنا بولىدۇ!"— دەپ كوزىنى كورسەتتى.

"ئۇنى مەن ئاتايىن قىلمىغان ئىدىم-غۇ"—دېدىم.

"سەن ئاتايىن قىلمىغان بولساڭ مەن ئاتايىن قىلىمەن!"—دېدى. مېنى ئۇنىڭ قېشىغا ئېلىپ بېرىشتى. ئۇ بارمىغىنى چەپ كوزۇمگە تىقىپ كوزۇمنى سۇغۇرۇپ ئالدى. شۇ كۇندىن باشلاپ ھازىرقىدەك بىر كوزلۇك بولۇپ قالدىم. كېيىن پۇت-قوللىرىمنى باغلاپ ساندۇققا سالدى. جاللاتقا: "قىلىچىڭنى بۇلە. بۇنى شەھەر تاشقىرىسىغا ئېلىپ چىقىپ كاللىسىنى ئال! تېنىنى ئىتلار، قاغا-قۇزغۇنلارغا تاشلاپ بەر!"—دەپ بۇيرۇدى. جاللات مېنى ئېلىپ چىقتى.

شەھەردىن چەت جىرغىلاڭغا ئېلىپ بېرىپ، ساندۇقنى ئاچتى. پۇت ـ قوللىرىم چەمبەر ـ چەس باغلاقلىق ئىدى. جاللات كوزۇمنى باغلىماقچى بولدى. مەن قاتتىق يىغلىدىم. كوز ياشلىرىم جاللاتنىڭ كوڭلىنى يۇمشاتقاندەك بولدى. ئۇمۇ كوزىگە ياش ئالدى. شۇ چاغدا مەن بۇ شېىرنى ئوقۇدۇم:

مەن سېنىڭدىن كۇتمىگەندىم ھىچقاچان بۇنداق جاپا،
ئەمدى كوردۇم سەندە يوقكەن زەررىچە ۋاپا ماڭا.
مەن سېنى دۇشمەنگە ئوقلانغان قۇرالىم دەر ئىدىم،
سەن قۇرال بولدۇڭ رەقىپكە، دۇشمەن ئوقلاتتى ماڭا.
زاھىرى ھىجرىڭدىن ھامان مەن شېكەرۇ ـ بال دەر ئىدىم.
ئاجرىتىپ سەندىن رەقىپلەر زەھىرىنى سالدى ماڭا.
ھەسرىتىم تىڭشاشقا بىردەم بىمالالىم دەر ئىدىم،
ئاھىكىم قەھرىڭ ھەمىشە كەلدى، قوزغالدى ماڭا.

"مەن قانداق قىلىمەن. ئىختىيار مەندە ئەمەس، ئوزەڭگە مەلۇم ئەركىسىز قۇلمەن، ــ دەپ بىر ئاز ئويلاندى. كېيىن، ــ خەير، مەيلى. ئوزەڭنى قۇتقاز، بۇ يەرگە ئاياق باسما، بولمىسا ئوزەڭ-نىمۇ، مېنىمۇ ھالاك قىلىسەن،" دىدى جاللات. جاللاتنىڭ قوللىرىنى سۇيدۇم. قۇتۇلغىنىمغا ئىشەنمەيتتىم. كوزدىن ئايرىل-غىنىمغا پەرۋامۇ قىلماي يولغا چۇشتۇم. تاغامنىڭ شەھرىگە كېلىپ ئاتامنىڭ ۋەقەسىنى، ئوزەمنىڭ كورگەنلىرىمنى، كوزۇمنىڭ ئويۇلۇپ ئېلىنغانلىغىنى ۋە باشقىلارنى بىرمۇ بىر سوزلىدىم. تاغام ئوز غېمىنى ئېيتىپ:

"غېمىڭگە غەم قوشتۇڭ، ئەلىمىڭگە ئەلەم، ــ دىدى ئۇ يىغلاپ-سىرىغان تاۋۇش بىلەن، ــ بىر نەچچە كۈن بولدى، سېنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

جىگىرىڭ ــ مېنىڭ ئوغلۇم يوقالدى. ئىستىمىگەن جايىم قالمىدى. ھېچكىم بىلمەيدۇ." تاغام يىغلاپ ھۇشىدىن كەتتى. مەنمۇ ئىختىيارسىز يىغىغا قوشۇلدۇم. كورۇنۇشىچە ئۇ مېنىڭ كوزۇمگە دورا قىلماقچىمۇ بولغاندەك قىلاتتى. كورۇپ بېقىپ "پايدىسى يوقكەن" دېدى. مەن تاغامنىڭ ئوغلى توغرىسىدا جىم قالالمىدىم، بولغان ۋەقەنى تەپسىلى سوزلىدىم. تاغام خۇرسەن بولۇپ:

"بىللە بارىمىز. ماڭا كورسەت!" ــ دېدى. قەيەردىلىگىنى بىلەلمەسلىگىمنى، شۇ ۋەقەدىن كېيىن بىر نەچچە قېتىم ئىزلەپ بېرىپ تاپالمىغانلىغىمنى ئېيتتىم. كېيىن تاغام بىلەن گورىستانلىققا باردۇق. ئوڭ ۋە سولغا قارىدىم، ئېنىقلىدىم. شۇنچە ئىزلىگەندە تېپىلمىغان بۇ جاينىڭ ئاسانلا تېپىلغىنىغا خۇرسەن بولدۇق. تاغاممۇ سۆيۈندى. تاغام بىلەن قەۋرىگە كىرىپ توپىنى تارتىشتۇق. تومۇر قاپقاقنى كوتەردۇق. بىللە پەسكە چۈشتۇق. شوتىدىن ئەللىك بالداق بېسىپ يېتەي دېگەندە قويۇق تۇتۇنگە كومۇلدۇق. كوزلىرىمىز ئاچىرلاشتى. ئىمىسقىلاپ بىر بىردىن يول باستۇق. ھەر خىل دان ۋە ئوزۇق-تۈلۈكلەر قاپلار بىلەن يولەپ قويۇلغان بىر ئويگە يەتتۇق. ئوينىڭ ئوتتۇرىسىغا تەخت قويۇلغان بولۇپ، ئۇنىڭغا پەردە تارتىلغان. تاغام توختىدى. ئوغلى بىلەن بىللە چۈشكەن ئايالنى كوردى. ئۇلار بىللە ياتاتتى. ھەر ئىككىسىمۇ خۇمداندا ئاتايىن كويدۇرۇلگەن كومۇردەك قاپقارا شاخارغا ئايلانغان. بۇنى كورۇپ تاغام ئوغلىنىڭ بېشىغا تەپتى. غەزەپ بىلەن:

"ساڭا جازا مۇشۇ!" ــ دېدى.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

ئون ئىككىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ سۆز باشلاپتۇ شەھرىزاد، — قەلەندەر ھېكايىسىنى داۋام قىپتۇ. ئاياللار، خەلىپە، جەپەر ۋە باشقىلار ئاڭلاپتۇ.

"تاغام ئوغلىنى تەپتى، مەن ھەيران بولدۇم. كويۇپ ياندىم، شۇنداق يىگىت ۋە شۇنداق چوكاننى بۇ ھالدا كۆرۈپ كويمەي بولامدۇ؟" تاغامغا مەن: "بۇ ئازاپ يەتمەمدۇ، سىز ئۇنىڭ ئۈستىگە چىقىپ تېپىۋاتىسىزغۇ؟ — دېدىم.

"ئەي ئاكامنىڭ ئوغلى، — دېدى ئۇ ماڭا، — ئوغلۇم ناھايىتى ياش چېغىدىن تارتىپلا ئۆز سىڭلىسىنى سۆيەتتى، مەن ئۇنى بۇ يولدىن قايتۇرۇپ بىر-بىرىدىن يىراقتا ساقلىدىم. ئۆزەمچە ھېلى بۇلار كىچىك دەيتتىم. چوڭ بولۇپ بىر-بىرى بىلەن قوشۇلۇپتۇ دەپ ئاڭلىدىم، لېكىن ئىشەنمىدىم. قاتتىق ئاگاھلاندۇردۇم: "ھازىرغىچە ۋە بۇنىڭدىن كېيىنمۇ ھېچكىم قىلمايدىغان جىنايەتتىن ساقلان! بولمىسا ئۆلگىچە ئەل-يۇرت ئارىسىدا ھەتتا باشقا ئەللەر ئارىسىدا نەپرەتتىن قۇتۇلالمايمىز. ھەممە بىزگە لەنەت ئوقۇيدۇ. ئەگەر يەنە شۇنداق يامان ئىش يۈز بەرسە، ئېغىر ئازاپ بىلەن قىيناپ ئۆلتۈرىمەن!" — دېدىم. ئېپلاس سىڭلىسىمۇ ئاكىسىنى بەك سۆيەتتى. بىر بىرى بىلەن كۆرۈشەلمەي، ئوغلۇم يەر ئاستىدىن ئۆزىگە جاي راسلاپتۇ. ئۆزەڭ كۆرگەندەك بۇ يەرگە ئوزۇق-تۈلۈك توپلاپتۇ. شىكارغا كەتكەن ۋاقتىمدىن پايدىلىنىپ بۇ يەرگە كېلىشىپتۇ. جازاسىنى تارتىشىپتۇ! — دەپ ئۆزىنى توختىتالماي يىغلاپ تاشلىدى، مەنمۇ يىغلىدىم. بىردىن تاغام:

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ــ ئەمدى سەن، ئۇنىڭ ئورنىغا ماڭا ئوغۇل بول!" دېدى.
مەن خېلى ۋاقىتقىچە دۇنيادىكى ھادىسىلەر توغرىسىدا پىكىرگە چۆمدۈم. ئاتامنىڭ ئۆز ۋەزىرى تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلىشى، ئۇنىڭ ئورنىغا ۋەزىرنىڭ شاھ بولۇشى. كوزۇمنىڭ ئويۇلىشى، تاغامنىڭ ئوغلىنىڭ غەلىتە ۋەقەسى ــ ھەممىسى بىرىدىن كېيىن يەنە بىرى كوز ئالدىمدىن ئۆتتى، يىغلىدىم. كېيىن بىز يۇقۇرىغا چىقتۇق. قاپقاقنى ئوز ئورنىغا قويدۇق، توپا تارتتۇق، قەۋرىنى ئالدىنقى ھالىغا كەلتۇرۇپ سوۋاپ جايىمىزغا قايتتۇق. تېخى ئولتۇرغىنىمىز يوق ئىدى. ناغرا كاناي، سوناي، داپ ـ دۇمباق ئاۋازلىرى ئاڭ-لىنىپ ھەممە ياقنى چاڭ ـ توزاڭ باستى، باتۇرلارنىڭ ۋاقىراپ ـ جاقىراشلىرى، توپ ـ توپ ئاتلارنىڭ ئارقىمۇ ـ ئارقا كىشنەشلىرى. ئادەملەرنىڭ قىيا ـ چىيالىرى، ناھايىتى يېقىندىن ئىشتىلەتتى. بىز ھەيران بولدۇق، شاھ ۋەقەنى سورىدى. "بۇرادىرىڭىزنىڭ ۋە-زىرى، ــ دېيىشتى ئادەملەر، ــ ھېساپسىز ئەسكەرلەر بىلەن كېلىپ شەھەرگە ھۇجۇم قىلدى. ئادەملەر ئۇلارغا بەرداشلىق بېرەلمەي شەھەرنى ئۇلارغا تاپشۇردى". "ئەگەر قاچمىسام ئاتامنىڭ ئەس-كەرلىرى بېسىپ كىرىدۇ. مېنى تونۇيدۇ. ئەزالىرىمنى بىر بىر-دىن پارچىلاپ قاغا ـ قۇزغۇنغا تاشلاپ بېرىدۇ"، دەيتتىم. ئاتام ۋەقەسىنى، ئاتامنىڭ خاتىرىسىنى ئويلىدىم. نېمە قىلىشىمنى بىلمەيتتىم. كىيىممىنى ئوزگەرتىپ، ساقلىمىنى چۇشۇردۇم، شەھەردىن چەتكە چىقتىم ۋە قاچتىم. بۇ ۋەقەنى خەلىپە ھارۇن رەشىدكە يەتكۇزۇش مەقسىدىدە، بۇ شەھەرگە كەلدىم. كەچ كىرىپ قالغان ئىدى. نەگە بېرىشىمنى بىلمەي ھەيران بولۇپ تۇرغان ئىدىم. بۇ قەلەندەر يېتىپ كەلدى. ئۇنىڭغا سالام بېرىپ:

"بارسىدىغان جايىم يوق مۇساپىرمەن"ــ دېگەن ئىدىم، ئۇ ماڭا: "مەنمۇ سىزگە ئوخشاش غېرىپمەن"ــ دېدى. شۇ ئارىدا ئۈچىنچى ھەمرىيىمىز يېتىپ كەلدى، ئۇمۇ بىزگە سالام بەردى، مۇساپىر ئىكەنلىكىنى ئېيتتى. بىزمۇ ئۇنىڭغا ئۆزىمىزنى تونۇشتۇردۇق. ئۈچ غېرىپ يولغا چۈشتۇق. قاراڭغۇ چۈشتى. يۈرۈش مۇمكىن بولماي قالدى. نېسىۋىمىز سىلەرگە ئېلىپ كەلدى. مانا بۇ مېنىڭ ساقلىمنىڭ چۈشۈرۈلۈشى بىلەن كوزۇمنىڭ كور بولۇش ۋەقەسى".

"بېشىڭنى ئېلىپ بۇ يەردىن كەت!"ــ دەپتۇ ئۇنىڭغا ئايال. "باشقا بۇرادەرلىرىمنىڭ ۋەقەلىرىنى ئاڭلىماي تۇرۇپ، بۇ يەردىن كەتمەيمەن" دەپتۇ ئۇ. قەلەندەرلەرنىڭ ھەممىسى بۇ ھېكايىگە ئەجەپلىنىپتۇ. "بۇنداق ۋەقەنى ئەمدى ئاڭلاۋاتىمەن"ــ دەپتۇ خەلىپە جەپەرگە. ئىككىنچى قەلەندەر قوزغىلىپ، يەرنى سۆيۈپ ھېكايىسىنى باشلاپتۇ.

ئىككىنچى قەلەندەرنىڭ ھېكايىسى

"مەن شاھ ئوغلى، شاھزادە ئىدىم. قۇرئاننى يەتتە خىل قىرائەت بىلەن ئوقۇيتتىم. ئەڭ چوڭ ئالىملارغىمۇ دەرس بېرەتتىم. ئىلمى نۇجۇمدا، تىببى ئىلمىدا، ئەدەبىياتتا ۋە باشقا بىلىملەردە زامانىمىزنىڭ ئالدىنقى قاتارىدا تۇراتتىم. ئۆز ۋاقتىدا مېنىڭ ئالدىمغا ئۆتىدىغان كىشى يوق ئىدى. شوھرىتىم ھەم تەرىپىم باشقا مەملىكەتلەرگىمۇ يېيىلدى. دۇنيا پادىشالىرىنىڭ قۇلىغىغا يەتتى. ھىندى پادىشاسى كوپ ھەدىيە تارتۇقلار بىلەن خەت يوللاپ ئاتامدىن مېنى ئەۋەتىپ بېرىشنى سورىدى. ئاتام ئالتە كېمە ھازىرلاپ مېنى ئەۋەتتى. راسا بىر ئاي دەريا كەزدۇق. دەريا قىرغىقىغا يەتكەندە، كېمىدىكى ئات ۋە توگىلەرنى چۈشۈردۇق.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

ئون توكىنى تەييارلاپ ئېلىپ كېلىنگەن تارتۇقلارنى ئۇنىڭغا يۈك-
لىدۇق. بىر ئازغىنە يۈرگەن ئىدۇق، يەردىن چاڭ-توزاڭ كوتى-
رىلدى. ھەممە ياقنى بوغۇناق باستى. كۈندۈز سائەت بىرلەر ۋاقتى
ئىدى. قارىساق ئەللىكچە ئاتلىق كەپتۇ. ئۇلار تومۇر ساۋۇت كىيىش-
كەن، خۇددى ئارىسلاندەك ۋەھىمىلىك ئىدى. ئۇلار يول توسقۇ-
چى قاراقچىلار ئىكەن. بىزنىڭ ئاز ئىكەنلىكىمىزنى ۋە قىممەتلىك
ماللىرىمىزنى كۆرۈپ بىز تەرەپكە ئات سالدۇرۇپ كەلدى. بىز
ئىشارەت بىلەن ھىندى شاھى يېنىغا كېتىۋاتقىنىمىزنى، بىز مىھمان
ئىكەنلىكىمىزنى ئېيتىپ، ئازار بەرمەسلىكنى سورىدۇق.

"بىز ھىندى شاھىنىمۇ قارىمايمىز. ئۇنىڭ تەۋەسىگىمۇ كىرمەي-
مىز!"— دەپ ئۇلار ھۇجۇمغا ئۆتتى. قۇللارنىڭ بىر قىسمى جەڭدە
ئۆلدى، بىر قىسمى قاچتى. مەنمۇ قاتتىق يارىدار بولۇپ كېيىن
قاچتىم. ئاران قۇرۇق گەۋدەمنىلا قۇتقازدىم، پۇل ۋە باشقا بار-
يوقۇمنى قاراقچىلار تارتىپ ئالدى. نەگە بېرىشىمنى بىلمەيتتىم،
ئەزىز ئىدىم، خار بولدۇم. بېشىم قايغان، ئايىغىم تايغان تەرەپكە
يول سالدىم. بىر تاغ چوققىسىغا چىقتىم، تاڭ ئاتقىچە شۇ يەردىكى
غاردا ياتتىم. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن يەنە يولغا چۈشتۈم. ئۆمرىدا
دىگەن ئاۋات شەھەرگە يەتتىم. ئۇ يەردە قىش كېتىپ باھار كەلگەن.
ھەممە تەرەپ كوپ-كوك مايسىلار، چېچەكلەر بىلەن بىزەلگەن
ئىدى؛ ئېرىقلاردا سۇلارنىڭ شىرىلداپ ئېقىشلىرى، توپ-توپ
قۇشلارنىڭ يېقىملىق سايراشلىرى كوڭۇللەرگە ئاللىقانداق شاتلىق
بېغىشلايتتى. شۇنداق يەرگە يەتكىنىمگە سۆيۈندۈم. تەشۋىش تارت-
قىنىم، چارچىغىنىمدىن رەڭگىم سارغايغان ئىدى. قەيەرگە باش
سىغدۇرۇشىنىمۇ بىلمەيتتىم. دوخمۇشتىكى تىككۈچىلىك دۇكىنىغا

كوزۇم چۈشتى. ئۇنىڭغا يېقىنلاپ باردىم. تاشقىرىدىن نەزەر سالسام مۈشۈك چىراي، ساقاللىق، قاتمال بىر ئادەم تېرە كەمزۇلغا جىيەك تۇتتۇۋاتقان ئىكەن. ئىچكىرى كىرىپ سالام بەردىم. قول ئېلىشىپ كورۈشكەندىن كېيىن: "خوش كەپسىز"، — دەپ ئورۇن كورسەتتى. ئولتۇرۇپ دۇئا قىلدىم. قايسى تەرەپتىن نىمە سەۋەپ-لەر بىلەن كېلىۋاتقانلىغىمنى سورىدى. ۋەقەنى باشتىن-ئاياق سوزلىدىم. ماشىنىچى ماڭا ئېچىنىپ:

"بۇ ۋەقەلەرنى ھەرگىزمۇ ھىچكىمگە بىلدۈرمە، — دىدى، — بولمىسا شەھەر شاھى تەرىپىدىن جازالىنىشىڭ مۇمكىن. چۈنكى ئۇ سېنىڭ ئاتاڭنىڭ ئەشەددى دۈشمىنى. ھەر نەرسە قىلىشتىن قايتماي-دىغان كىشى".

مەن ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاۋاتقان ئىدىم، داستىخان سېلىندى. چاي، نان ئېلىپ كىرىلدى، بىللە چاي ئىچىشتۇق. كەچكىچە سوزلىشىپ چىقتۇق. كەچقۇرۇن دۇكاننىڭ يېنىدىكى بىر جايغا ئېلىپ باردى. كورپە-ياستۇق ئېلىپ كېلىپ ماڭا جاي راسلىدى. ئۈچ كۈن ئۇ يەردە تۇردۇم، كېيىن مەندىن:

"بىرەر ھونىرىڭ بارمۇ؟" — دەپ سورىدى. "پەتنۇاچىلىققا، كىتاپ كوچۈرۈشكە، چىرايلىق ھوسنىخەتكە، ھىساپ ۋە ماتىماتىكىغا ماھىرمەن"، — دىدىم.

"بۇ بىلىمىڭگە بىزنىڭ يېرىمىزدە تەلەپ يوق. بۇ شەھەردە بىلىملىكلەر ئەمەس، ئوقۇش-يېزىشنى بىلگۈچى كىشىنىڭ ئوزىمۇ يوق. بۇ شەھەردىكىلەر پەقەت مالنىلا بىلىدۇ،" دىدى.

"شۇ ئېيتقانلىرىمدىن باشقا ھىچ نەرسىنى بىلمەيمەن،" دىدىم. "بولمىسا بېلىڭنى مەھكەم باغلا! قولۇڭغا پالتا بىلەن ئوغاق،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

ئاغامچا ئال! ئاۋۇ جاڭگالدىن تىكەن ۋە باشقا ئوتئۇنلارنى چاپ.
شۇنىڭ بىلەن تىرىكچىلىك قىل! لېكىن سىرىڭنى ھېچكىمگە ئېيتما،
ئۇلىستۇر ۋۇۋېتىدۇ" دەپ تەكىتلىدى. ئوزى مېنىڭ بىلەن ئاغام-
چا كوتىرىپ كېلىپ ئوتئۇنچىلارغا قوشۇپ قويدى، ئۇلارنىڭ ماڭا
ياردەم قىلىشلىرىنى ئوتئۇنۇپ سورىدى. مەن ئۇلار بىلەن ئوتئۇن
ئېلىپ كېلىشكە باردىم. كەچكىچە ياتتاق چاپتىم. بىر باغ ئوتئۇن
قىلىپ بېشىمغا ئېلىپ كوتىرىپ بازارغا باردىم. يېرىم تەڭگىگە ساتتىم،
پۇلنىڭ بىر قىسمىنى سەرپ قىلىپ، قالغىنىنى ساقلىدىم. راسا بىر
يىل شۇ قېلىپتا كۈن كەچۈردۈم. بىر كۈنى ئادەتتىكىدەك ئوتئۇن
كولاشقا بارغان ئىدىم. يوغان بىر يىلتىزغا دۈچ كەلدىم، يىلتىز
ناھايىتىمۇ چوڭقۇر ئىدى. خېلىلا چوڭقۇر كولاشقا توغرا كەلدى.
بىردىنلا پالتىنىڭ بىسى بىر تومۇرگە بېرىپ تەككەندەك بولدى.
يەنىمۇ چوڭقۇرراق قېزىپ توپىنى يۇقۇرىغا ئېتىۋاتاتتىم. ھېلىقى
تومۇر يەر ئاستىغا ئورنىتىلغان بىر ئىشىكنىڭ ھالقىسى بولۇپ چىقتى.
ئىشىكنى ئاچتىم. قارىسام ئىشىك ئاستىغا شوتا قويۇلغان ئىكەن.
شوتىدىن پەسكە چۈشتۈم. چوڭ بىر دەرۋازا بار ئىكەن. دەرۋازى-
دىن ئىچكىرى كىردىم. ھاي- ھاي، ئالاھىدە زىننەتلەنگەن بىر
ساراي ئىكەن. ئۇ يەردە دىلدىكى ھەر قانداق قايغۇ- ئەلەمنى
يىمىرگۈچى، ھەر قانداق سوپىنىڭ ئەھدىسىنى بۇزغۇچى ئالىجاناپ
بىر ئايال بار ئىكەن. ئۇنى كورۇپ شائىرنىڭ بۇ شېئىرىنى ئوقۇدۇم:

يەتتە بېھىش ھورلىرى تەڭ كېلەلمەس،
جەننەتمۇ كورمىگەن بۇنىڭدەك سەنەم.
يەر يۈزىدە يوقتۇر ئۇنىڭ تەڭدىشى،
ئاي ۋە كۈن نۇر ئالار يۈزىدىن ھەردەم.

"شۇنـداقـمۇ كوركەم ئايال دۇنـياغا يارىتىلـغان بارمۇ؟" دەپ ياقامنى تۇتتۇم. ئىككى ئىگىلىپ سالام بەردىم. ئايال ماڭا قارىدى:

"جىنمۇ سەن ئادەممۇ؟"ـــ دەپ سورىدى.

"ئادەم"،ـــ دىدىم.

"بۇ يەرگە قانداق كەلدىڭ؟ كىم ئېلىپ كىردى؟ يىگىرمە بەش يىلـدىن بېرى مەن شۇ يەردە ياشاپ، ئادەم دىدارى كورمىگەن ئىدىم"،ـــ دىدى. ئۇنىڭ ناھايىتىمۇ يېقىملىق سوزى مېنى پۇتۇنلەي ئوزىگە تارتتى.

"مېنى بۇ يەرگە بەخت يۇلتۇزى ئېلىپ كەلدى"،ـــ دىدىم.

سەن ئېلىپ كەلدىـڭ مېنى بولـدۇڭ ماڭا ئارامى جان،
قەسرى بولـسۇن بۇ قۇدۇق سەن بىلەن ياخشى ماكان.

دەپ پۇتۇن ۋەقەنى باشتىن ـ ئاياق سوزلىدىم. ئۇ مېنىڭ تارتقان كۇلپەتلىرىمگە ئېچىنىپ يىغلىدى.

"مەنمۇ ئوز سەرگۇزەشتەمـنى سوزلەپ بېرەي،ـــ دەپ تۇۋەندىكى ھىكـايىنى سوزلىدى،ـــ ئىبنۇس دىگەن ئارالنىڭ پادىشاسى ئابـنۇس دىگەنـنىڭ قىزىـمەن. دادام مېـنى تاغامـنىڭ ئوغـلىغا بەرمەكچى بولدى. نىكا كېچىسى ئىبلىس خۇلاسـىنىڭ نەۋرىـسى جىرجىس ئېـنى راۋىمۇس دىگەن دىۋە مېـنى ئېلىپ قېچىپ، بۇ يەرگە كەلتۇردى. كىيىم ـ كېچەك، زىبۇ ـ زىننەت، يىمەك ـ ئىچمەك ۋە باشقا كېرەكلىك نەرسـىلەرنى مۇشۇ يەرگە ھازىر قىلدى. ھەر ئون كۇندە بىر كېـلىدۇ. بىركېـچە قونۇپ ئوز يېـرىگە قايـتىپ كېتىدۇ. كېچىدىمۇ ـ كۇندۇزدىمۇ، بىرەر زورۇرىيەت يۇز بەرسە ئەنە ئاۋۇ تامغا يېزىلغان ئىككى قۇر ئۇستىدىكى توپچىغا قولۇمنى باسسام، قولۇمـنى ئېـلىپ بولغىـچە دىـۋە ھازىـر بولـىدۇ. بۇگۇن ئۇنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

كەتكىنىگە توت كۈن بولدى. ئۇ يەنە ئالتە كۈندىن كېيىن كېلىدۇ. مېنىڭ ئالدىمدا بەش كۈن تۇرالامامسەن؟ كېلىشىدىن بىر كۈن بۇرۇن كەتسەڭ بولمامدۇ؟"

سۆيۈنگىنىمدىن: "ياخشى!" — دېدىم، ئۇمۇ خۇرسەن بولدى. ئورنىدىن تۇردى، قولۇمدىن تۇتۇپ گۈمبەزلىك ئۆيگە ئېلىپ كىردى. قارىسام ناھايىتىمۇ كېلىشكەن بىر ھامام ئىكەن. مەن يېشىنىپ تەرلەش ئۆيىگە كىردىم. بىر ئاز ئولتۇردۇم. ئۇمۇ ئولتۇر- دى. يۇيۇندۇق، ھامامدىن چىقتۇق. ئايال بىر ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ مېنىمۇ ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. شىرىن سۇ بىلەن تاماق ئېلىپ كەلدى. تاماق يەپ سۆزلىشىپ ئولتۇردۇق. ئۇ ماڭا:

"ھارغانسەن، ئۇخلاپ دەم ئال!" — دېدى، ياتتىم. پۈتۈن ئەن- سىرەشلىرىمنى ئۇنتۇدۇم. مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ ئۇخلىدىم. ئويغان- سام ئايال ئاياق تەرىپىمدە پۇتۇمنى ئۇۋۇلاپ ئولتۇرغان ئىكەن.

"يەر ئاستىدا يىگىرمە بەش يىلدىن بېرى ياشاپ كەلدىم. ناھايە- تىمۇ قىسىلغان ئىدىم. سۆزلىشىشكە ئادەم تېپىلمايتتى. سېنىڭ كەل- گىنىڭ ئاجايىپ ياخشى بولدى"، — دەپ توۋەندىكى شېئىرنى ئوقۇدى.

سەن قەدەم تەشرىپ قىلىپسەن كۆتمىگىم لازىم بولۇر،
يولۇڭغا بۇ كوز گەۋھىرىم پايەنەندازىم بولۇر.
مالۇ- دۇنيا توھپە قىلماققا يەتمەس قۇدرىتىم،
جاننى تۇتسام قوبۇل ئەتسەڭ بۇ ساڭا تازىم بولۇر.

بۇ شېئىرنى ئاڭلاپ ھېساپسىز خوش بولدۇم. ئۇنىڭ مۇھەببىتى دىلىمغا قاتتىق ئورنىدى. كېچىنى ئومرۇمدە كورمىگەن خوشال- خوراملىق ئىچىدە ئۆتكەزدىم. ھەر ئىككىمىز خوشال سوھبەتلەشتۇق، "سېنى دېۋىنىڭ مۇدھىش تىرنىغى، قاراڭغۇ زىندانىدىن قۇتۇل-

دۇرۇپ يورۇقلۇققا ئېلىپ چىقمىغىچە قويمايمەن!" — دېدىم.

"ئالدىرىما تىنچلان! — دېدى ئايال كۈلۈپ، — ئون كۈننىڭ بىرىدە بۇ يەردە دىۋە بىلەن بولىمەن. قالغان توققۇز كۈننى سەن بىلەن بىللە ئۆتكۈزسەم بولامدۇ؟" مەن ئۇنى قۇتۇلدۇرۇشقا بېلىمنى باغلىدىم. "گويا شۇ سائەتتە توپچىنى بېسىپ بۇزسام، دىۋە كەلسە ئۇنىڭ بىلەن چېلىشىپ، دىۋىنى ئۆلتۈرسەم" دەيتتىم. ئايال بۇ شېئىرنى ئوقۇدى:

خىيال ئارقىسىغا كىرىپ سەن ئىشنى خام قىلما!
بىلىپ ئىشلە، ئىلىندۇرمە مېنى تور - تۇزاقلارغا.
پىراق ئېتىغا مىنىپ سەيلى قىلىشنى ھەۋەس قىلما!
ئېلىپ كېتەر سېنى ئۇ كوپ يىراق - يىراقلارغا.
كوپ ئالدىرىما، يېتىسەن، تېز يېتىشكە ئىنتىلمە!
سېنى دۇچار قىلۇر خاملىق ئېغىر پىراقلارغا!

تەسىرلىك بۇ شېئىرمۇ پىكرىمدىن ياندۇرالمىدى. توپچىنى بۇزدۇم. قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

ئون ئۈچىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپتۇ شەھرىزاد، — قەلەندەر سوزىنى داۋام قىلىپ مۇنداق دەپتۇ: توپچىدىن قولۇمنى ئالماي تۇرۇپ بىر-دىن ھەممە ياقنى قاراڭغۇلۇق باستى. يەر سىل-كىندى. چاڭ - توزاڭ كوتىرىلدى. مېنى قورقۇنچ باستى. ئايال ماڭا:

"مەن ساڭا شۇنچە ئېيتتىم. قۇلاق سالمى-دىڭ. مانا ئەمدى دىۋىمۇ يېتىپ كەلدى.

ئۇزەڭنى قۇتقاز. كەلگەن يولۇڭغا كەت!" — دېدى. قورققىنىمدىن نېمە قىلىشنى بىلمەي قالدىم. پالتىنىمۇ ئالالماي ئارقامغا قاراپ قاچتىم. شوتىنىڭ ئىككىنچى بالدىقىغا پۇتۇمنى قويغىنىمنى بىلىمەن، يەر يېرىلغاندەك بولدى. ئۇنىڭ ئاستىدىن ناھايىتى دەھشەتلىك دىۋە چىقىپ كەلدى. دىۋە ئايالغا قاراپ:

"نېمە ئۈچۈن شۇنچىلىك ئالدىراش ۋە شۇنچىلىك قاتتىق خەۋەر قىلدىڭ؟" — دېدى.

"ھېچ نەرسە بولغىنى يوق. پەقەت يۈرۈگۈم سىقىلدى. كوڭۈل كوتىرىش ئۈچۈن بىر ئاز مەي ئىچتىم. ھاجەتكە بېرىش ئۈچۈن ئورنۇمدىن تۇرغان ئىدىم. بېشىم ئايلىنىپ كېلىپ يىقىلدىم. بېشىم توپچىغا تېگىپ كەتتى"، — دېدى ئايال.

"ئالدىرىما، بۇزۇق ئىپلاس"، — دېدى. دىۋە ۋاقىراپ. ئۇڭ ۋە سولغا قارىغان ئىدى. كوزى ئاغامچا بىلەن پالتىغا چۈشۈپ قالدى. "بۇ نەرسىلەر، شۈبھىسىزكى، بۇ يەرگە ئادەم كەلگەنلىگىدىن دېرەك بېرىدۇ. كىم كەلدى؟ ئېيت!".

"مەن بۇنى ھازىرغىنا كورۈۋاتىمەن. بەلكى بۇ نەرسىلەر ئۇزەڭگە ئىلىنىشىپ كەلگەندۇ"، — دېدى ئايال.

"ئۇنداق قۇرۇق گېپىڭنى قوي! بۇ سوزلەر بىلەن مېنى ئالدىيالمايسەن. راستىڭنى ئېيت"، — دېدى دىۋە. كېيىن غەزەپ بىلەن ئايالنىڭ بويىنىغا سىرتماق سېلىپ تولغاپ سىقىشقا باشلىدى. ئايالنىڭ ئەلەملىك يىغىسىنى ئاڭلاش ماڭا ناھايىتى ئېغىر كەلدى. تاقەت قىلالمىدىم، تىترىگەمنى باسالماي يۇقۇرى كوتۇرۇلدۇم. ئىشىكنى ئاۋالقىدەك قىلىپ بېكىتتىم، توپىسىنى دوۋىلىدىم. قىلغان ئەقىلسىزلىگىمگە ئۇزەمدىن ئۇزەم كايىدىم. بىچارە ئايالنىڭ ھوسنى-

جامالى، دىۋە مەلئۇننىڭ ئۇنىڭغا قانداق ئازاپ بىلەن ھاقارەت قىلىۋاتقانلىقى بىردەم-بىردەم كوز ئالدىمغا كېلەتتى. "يىگىرمە بەش يىلدىن بېرى ئۇنىڭ بىلەن ياشىغان بولسىمۇ ئايال ئازاپلا-مىغان ئىدى. ئەمدىچۇ؟ مەن ئەقىلسىزنىڭ كاساپىتىدىن ئازاپلىنىۋا-تىدۇ،" دەپ كويۇنەتتىم. ئېسىمگە بۇ شېئىر كەلدى:

پەلەك يەتكۈزسە جاپا ساڭا تارتىمىغىن تەشۋىش،
بولۇرسەن ئەتىسى شات، پەلەكنىڭ ئىشى شۇمىش.

ماشىنىچى ئاغىنەم تەرىپىگە قاراپ ماڭدىم. مېنى كۇتۇپ تۇرغان ئىكەن. كورۇش بىلەنلا ئۇچاققا ئوت قالىدى.

"كېچىدىن بېرى سەندىن ئەنسىرىگەن ئىدىم. كوڭلۇم تىنىم تاپمىغان، — دىدى ماشىنىچى، — ۋەھشى ھايۋانلاردىن ياكى باشقا بىرەر نەرسىدىن زىيان يەتتىمكىن، دەپ ئەنسىرىگەن ئىدىم."

كېيىن ئۇ، قوزۇققا ئىلىغلىق ئالابالداق توننى ئېلىپ ياقىسىنىڭ ئورۇمىنى تىكىشكە باشلىدى. ئۇنىڭ غەمخورلىقى ئۇچۇن مىننەت-دارلىق بىلدۇرۇپ ئوز ھوجرامغا كىردىم: بېشىمدىن ئوتكەن ۋەقەلەرنى ئويلىغلى تۇردۇم، توپچىنى ئېسىپ قىلغان ئەقىلسىز-لىگىمگە پۇشايمان قىلدىم. ماشىنىچى بۇرادىرىم كىرىپ كەلدى.

"دۇكانغا سېنى ئەجەملىكلەردىن بىرى سوراپ كەلدى، — دىدى، — ئۇنىڭ قولىدا سېنىڭ ئاغامچاڭ بار. كورۇنۇشىدىن ئۇ كىشى ئەتتىگەندە نامازغا كېتىۋېتىپ ئاغامچا، پالتاڭنى يولدىن تېپىپ ئالغان ئوخشايدۇ. ئادەملەردىن سورىغاندا، ئۇلار سېنىڭ تۇرغان يېرىڭنى كورسىتىپ بېرىپتۇ. ھازىر ئۇ ئادەم دۇكاندا، بېرىپ نەرسىلىرىڭنى قولۇڭغا ئال! رەھمەت ئېيت!"

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە تارقىتىش بېكىتى

بۇ سوزنى ئاڭلاپ تاتىرىپ رەڭگىمدە قان قالمىدى. ئەھۋالىم ئۆزگىرىپ، يۈزۈمدە قورقۇش ئالامەتلىرى پەيدا بولدى. شۇ ئارىدا، بىلمىدىم، يەردىن ئۈندىمۇ ياكى ئاسماندىن چۈشتىمۇ، ئىش قىلىپ، قەيەردىندۇ، ھىلىقى كىشى كىرىپ كەلدى. قارىسام بۇ ھىلىقى دىۋە، ئايالغا دەھشەتلىك ئازاپ سالغان بولسىمۇ ئۈنىڭ-دىن ئىنىق بىرەر نەرسە چىقىرالماپتۇ. ئاغامچا بىلەن پالتىنى قولىغا ئېلىپ: "ئەگەر مەن ئىبلىس نەسلىدىن جىرجىس بولىدىكەنمەن، بۇنىڭ ئىگىسىنى تاپمىغىچە قويمايمەن،" دەپ قەسەم ئىچكەن ئىكەن. توپ-توغرا ئادەملەرنىڭ يېنىغا كېلىپ يۇقۇرىدىكىدەك ئاغامچا بىلەن پالتىنى يولدىن تاپقانلىغىنى ئېيتىپ ئىگىسىنى سوراپتۇ. ئۇلار مېنى كورسىتىشكەن ئىكەن. ھوجرامغا كىرىپتۇ. بىردىن مېنى كوتۈرۈپ ئۇچتى، يۇقۇرى ئورلىدى. كېيىن پەسكە شۇڭغۇپ يەرگە چۈشتى. مەن ئوزەمنى يوقىتىپ قويۇۋاتقان ئىدىم. مېنى ئايال ئولتۇرغان ئويگە ئېلىپ كىردى. بىچارە ئايالنىڭ پۈتۈن ئەزايى-بەدىنى قانغا بويالغان ئىدى. كوزلىرىم ياشقا لىق تولدى. ئايالنى سورەپ يېنىمغا ئېلىپ كەلدى.

"ئەي خوتۇن، مانا سېنىڭ ئاشنىڭ!"—دېدى دىۋە ۋاقىراپ. ئايال ماڭا قارىدى. "مەن بۇنى تونۇمايمەن. بۇنى پەقەت ھازىر كورۈۋاتىمەن!" دېدى ئايال. "بولمىسا،—دېدى دىۋە قىلىچنى يالىڭاچلاپ،—ئۇنىڭ بېشىنى ئال".

ئايال قىلىچنى ئېلىپ ماڭا يېقىن كەلدى. قېشىم بىلەن ئۇنىڭغا ئىشارەت قىلدىم. كوز ياشلىرىم مولدۇرلەپ ئاقتى. ماڭىمۇ ئىشارەت بىلەن: "بۇ ئازاپلار سېنىڭ دەستىڭدىن بولۇۋاتىدۇ" دىگەننى ئۇقتۇردى. مەن "كېچىرىڭ!"دېدىم. قەلپ تىلى بىلەن مۇنۇ

شېئىرنى ئوقۇدۇم:

كوڭۇل سىرىنى گاھى تىلىم تەرجىمانلىق قىلۇر.
سىرىمنى پاش قىلىپ، ئەل ئارا يامانلىق قىلۇر.
دۇچ كەلسەم ئەگەر دىلبىرىمگە مەن ھەيران،
مېنى ھىمايە قىلىپ شۇندا بىلمىدانلىق قىلۇر.
كېلۇر رەھمى ماڭا، ھىجرى ئورتىسە تۇندە،
ئاستا-ئاستا گەپ قىلىپ گاھى شىرىن زەبانلىق قىلۇر.

"مەن ئۇمرۇمدە كورمىگەن بىر گۇناسىز كىشىنىڭ كاللىسىنى قانداق قىلىپ ئالىمەن، ئۇنىڭ قېنىغا قانداق زامىن بولۇمەن"، — دېدى-دە، ئايال قىلىچىنى ئىرغىتىپ تاشلىدى. دېۋە:

"سۇيگۇنۇڭنى ئولتۇرۇش ئەلۋەتتە سەن ئۇچۇن ئېغىر،" — دېدى ۋە ماڭا تىكىلىپ: "بۇ خوتۇننى تونۇمسەن؟" دەپ سورىدى ئۇ سالماق ئاۋاز بىلەن.

"بۇ كىم ئوزى؟ مەن بىرىنچى قېتىم كورىۋاتىمەن"، — دېدىم مەن.

"ئەگەر تونۇشمىساڭ، بىرىنچى كورۇشۇڭ بولسا بۇ قىلىچنى ئال! خوتۇننىڭ كاللىسىنى تېنىدىن جۇدا قىل! شۇ چاغدىلا سوزوڭگە ئىشىنىمەن. شۇندىن كېيىنلا سېنى ئازاپتىن قۇتۇلدۇ-رىمەن!" — دېدى.

"ياخشى!" — دېدىم مەن ئەستايىدىللىق بىلەن، قىلىچنى قولۇمغا ئالدىم. خوتۇننىڭ يېنىغا كەلدىم. قىلىچنى كوتەردىم. خوتۇن ئىشارەت بىلەن ئوزىنىڭ گۇناسىزلىغىنى بىلدۇردى. مەنمۇ جېنىمنى بېرىپ بولسىمۇ، ئۇنى ساقلاشقا تەييار ئىكەنلە-گىمنى ئىشارەت بىلەن ئۇقتۇردۇم. كوزلىرىمدىن تىنماي ياش

ئاقاتتى.

"ئەي زوراۋان باتۇر، — دېدىم مەن دىۋىگە، — ئۆزەڭ كۆرۈپ تۇرۇۋاتىسەن. ئۇ خوتۇننى مەن تونۇمىسام، بىر گۇناسىزغا قىلىچ چېپىشقا قانداق جۈرئەت قىلاي؟ ئۆلسەممۇ بۇ ئىشقا قول سوزمايمەن"، — دەپ قولۇمدىكى قىلىچنى مەنمۇ ئىرغىتىپ تاشلىدىم.

"ئاراڭلاردىكى مۇھەببەت بىر بىرىڭلارغا مەلۇم، قاغا قاغىنىڭ كۆزىنى چوقۇمايدۇ، ئەلۋەتتە. سىلەرنىڭ بىر بىرىڭلارغا ئازار بەرمەسلىكىڭلار تەبىي. مەن سىلەرگە شۇنداق بىر مۇكاپات بېرەيكى، ئۆمۈر بويى بۇ ھال ئېسىڭلاردا ساقلىنىپ قالسۇن!" دەپ قىلىچنى قولىغا ئالدى. خوتۇننىڭ بىر قولىنى كەستى: قايتا قىلىچ چېپىپ، ئىككىنچى قولىنىمۇ كەستى. شۇ يوسۇندا قىلىچ بىلەن ئۇنىڭ ۋە سول ئايىغىنى كەستى. ئۈزۈلگەن ئەزالىرىنىڭ ھەممىسىگە يەنە بىر قېتىمدىن قىلىچ چاپتى. مەن كۆزۈمنى ئالالمايتتىم. خوتۇن خۇددى: "كۆرۈۋاتامسەن؟" دەپ مەن بىلەن ۋىدالىشىپ تۇرغانىدەك ماڭا قارايتتى. ئىبلىس ئوغلى جىرجىس بۇنى سېزىپ قالدى. "ھېلى كۆزۈڭ كورىدىكەن!" دەپ قىلىچ بىلەن ئايالنىڭ بېشىنى ئۈزۈپ ماڭا بۇرۇلدى.

"بىزنىڭ شەرىئەتتە، — دېدى ئۇ — ئايال تالاغا قارىسا ئۇنى ئۆلتۈرۈش كېرەك. نىكا كېچىسى ئۇنى ئېلىپ قاچقىنىمدا، ئۇ، ئون ئىككى ياشلىق قىز ئىدى. مەندىن باشقىنى كورمىگەن، خوتۇننىڭ مانا شۇنداق خىيانىتىنى ئېنىقلاپ ئۇنى ئۆلتۈردۈم، ئەمما سېنىڭ ئىشىڭ باشقىچە. سېنى مېنى ئالدىدى، دەپ ئېيتالمايمەن. لېكىن سېنى زەرەرسىزمۇ قويمايمەن. پەقەت سەن

ئۆز خاھىشىڭنى ئېيت!"
مەن خۇرسەن بولۇپ كەچۈرۈم سورىدىم.
"ياق، ساڭا ئەلۋەتتە جادۇ قىلىش كېرەك، ــ دېدى ئۇ ــ
لېكىن ئىت سۈرىتىدىمۇ؟ ئېشەك سۈرىتىدىمۇ؟ ياكى مايمۇن
سۈرىتىدىمۇ؟ بۇنى ئۆزەڭ تاللايسەن. پۈتۈنلەي كەچۈرۈش ھېچ
مۇمكىن ئەمەس."
ناھايىتى كۆپ ئىلتىماس قىلدىم، ئۇ رەت قىلدى. شۇنىڭدىن
كېيىن بىردىن مېنى كۆتۈرۈپ ئۇچتى. شۇنداق يۇقۇرى كۆتۈرۈل-
دىكى، يەر كۆزۈمگە سۇنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى تۇخۇمدەك كۆرۈندى.
مېنى بىر تاغ ئۈستىگە ئېلىپ چۈشتى. يەردىن بىر ئاز توپا ئېلىپ
ئەپسۇن ئوقۇدى. يۇقۇرى ئاۋاز بىلەن: "بۇ سۈرەتتىن چىقىپ
مايمۇن سۈرىتىگە كىر!" دەپ توپىنى ماڭا چاچتى. شۇ ۋاقىتتىن
باشلاپ يۈز ياشلىق مايمۇن سۈرىتىگە كىردىم. ئۆزەمنىڭ خۇنۈك
يۈزۈمنى كۆرۈپ: "ھوڭ ـ ھوڭ" يىغلىدىم. زامان كۈلپىتىگە چىداشقا
مەجبۇر بولدۇم. چۈنكى ۋاقىت دائىم بىر خىلدا تۇرماسلىقىنى بىلەت-
تىم. تاغدىن پەسكە چۈشتۇم. بىر ئاي چامىسىدا يۈرۈپ شور دەريا
لېۋىگە يەتتىم. ئىگىز بىر دۆڭگە چىقىپ ئولتۇردۇم، ئەتراپنى كۆزدىن
كەچۈرۈشكە باشلىدىم، شۇ ۋاقىتتا كۆزۈم دەريا ئوتتۇرىسىدىكى بىر
كېمىگە چۈشتى. كېمە قىرغاق تەرەپكە تېز سۈرئەت بىلەن كېلەتتى.
مەن كېلىشىنى كۈتۈپ تۇردۇم. يېتىپ كېلىش بىلەن "لىك" قىلىپ
كېمىگە چىقىپ جايلاشتىم. مېنىڭ چىققىنىمنى كۆرگەن بىر يولوچى:
"ئاۋۇنى كۆردۈڭلارمۇ؟ ھەيدەڭلەر ئۇ شۇم ئاياقنى!" ــ دەپ ۋاقى-
رىدى. "ئەجىلى يەتكەندۇ"، ــ دېدى دورغا. "مانا شۇ قىلىچ بىلەن
ئۆلتۈرىمەن"، ـ دېدى ئۈچىنچىسى، مەن دورغايىنىغا بېرىپ

سۇركەلدىم. كوزۇمدىن ياش توكۇلەتتى. ئۇنىڭ رەھمى كەلدى. سودىگەرلەرگە ماڭا ئازار بەرمەسلىكنى ئۇقتۇردى. كېيىنچى نىمە دىسە دەرھال ئورۇنلايتتىم. ئۇنىڭ ھەر قانداق خىزمىتىنى ئۇز ۋاقتىدا ئادا قىلدىم. ئۇنىڭغا ياردەملەشتىم، ماڭا دورغىنىڭ مۇھەببىتى تېخىمۇ ئاشتى. كېيىنكى شامالدەك كېتىپ باراتتى. ئەللىك كۈندە بىر شەھەرگە يېتىپ كەلدۇق. شەھەر چوڭ، ئادەملىرى ھىساپسىز كوپ ئىكەن. كېيىن توختىغان ھامان بىر قانچە ھوكۇمەت كىشىلىرى يۇگۇرۇپ كېلىپ سودىگەرلەرگە سالام بەردى. كېيىن:

— شاھ، سەپىرىڭلارنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىغىنى تەبرىكلەپ، بۇ گۇللۇك قەغەزلەرنى سىلەرگە ئەۋەتتى، ھەر كىمنىڭ ئۇستىگە خەت يېزىشىڭلارنى بۇيرۇدى، — دىدى. مەن تىك تۇرۇپ قەغەز ئېلىشقا ھەركەت قىلغان ئىدىم، ئۇلار قەغەزنى يىرتىپ قويىدۇ، دەپ مەندىن قورقۇپ ئېلىپ قېچىشتى ۋە مېنى ئەپتىمدىن يىرگىنىپ ھەيدىشەتتى.

ۋەقە بۇنداق ئىكەن. شاھنىڭ ئەڭ خۇشخەت ۋەزىرى ئولگەن ئىكەن. پادىشا شۇنداق بىر خۇشخەت كىشى تېپىپ ۋەزىر قىلماقچى بوپتۇ. مەن: "يىرتمايمەن، يازىمەن" دەپ ئىشارەت قىلدىم. "مەن بۇنداق زىرەك مايمۇننى ئەمدى كوردۇم، — دىدى دورغا، — قەغەز بېرىڭلار، ئەگەر يازالىسا مەن ئوغۇل قىلاي. يازالماي كېرەكتىن چىقارسا جازالايلى!" ماڭا قەغەز بەردى. مەن خەتتى رۇقا، خەتتى رەيھانى، خەتتى سەلىسى ۋە نەسخى①نىڭ ھەر تۇرىگە چىرايلىق قىلىپ بىر ئىككى پارچىدىن شېئىر يازدىم:

① رۇقى، رەيھانى، سەلسى، نەسخى — يازما خەتنىڭ چىرايلىق تۇرلىرىنىڭ ناملىرى.

ساخاۋەت ئەھلىنىڭ نامى داستانلاردا يېزىلغاندۇر.
پەزىلەت دۇرلىرى نەزم يىپلىرىغا تىزىلغاندۇر.
سېنىڭ لۇتپۇڭ بىلەن پەزلىتىڭنى قانداق جەم قىلىش مۇمكىن،
قۇياشتەك كەڭ جاھانغا پەزلۇ - ئېھسانىڭ يېيىلغاندۇر.

قەلەمكەشلەر ئەل خىزمىتىدىن مەنپەئەت كۆزلەر،
ھاۋا - ئىقلىم بىلەن سۇغا ئوخشاش، ئۇ دىگەن سۆزلەر.
يازار ھەر قۇرى دەريا، بولسا قالدۇرغاي ئەسەر دەريا،
ئۇنىڭ نامى كىتابەت كۆكىدە نۇر چاچقۇچى يۇلتۇزلەر.

سەن دائىم شات يۈرۈش مەقسىدىدە تۇت قەلىمىڭ،
كېرەكسىزدۇر بىز ئۇچۇن ھەسرەتۇ، قايغۇ - غېمىڭ.
سېنى شات قىلماسكەن تېچ قوي يازمىغىن ئەسلا.
ئوچۇرۇر بەزمە شامىڭنى ئاھ بىلەن ئۇرغان دېمىڭ.

ئىززەت - ھۆرمەتلەر تىلەر بولساڭ، يامان يازما، ياخشى ياز،
تاما قىلما مۇرۇۋۋەتنىڭ سىياھىغا قولۇڭ سوزما!
نازۇ - نېمەت غەزنىسى` سىيادانىڭ قانداق ساز؟
شۇنداق ئۇلۇغ داستىخانىڭ مەۋسىمىنى بوش قويما!

بۇ مىسرالار يېزىلغان قەغەزلەرنى تاپشۇرۇپ بەردىم، شاھقا ئېلىپ بېرىپتۇ. كورۇنۇشتىن شاھقا پەقەت مېنىڭلا خېتىم ياراپتۇ. "بىرىڭلار!— دەپتۇ شاھ خىزمەتكارلىرىغا.— مانا مۇشۇ خەتنىڭ يازغۇچىسىنى تېپىڭلار! كىيىم كىيدۇرۇڭلار، ھارۋىغا ئولتۇرغۇزۇپ ئېلىپ كېلىڭلار!"

بۇنى ئاڭلاپ خىزمەتچىلەر كۈلۈشۈپتۇ. "مەن بۇيرۇق قىلىۋاتىمەن، سىلەر كۈلۈۋاتىسىلەر!"— دەپتۇ شاھ غەزەپ بىلەن. "بىز

ئۇيغۇر كىتاب تورىدىكى
www.uyghurkitap.com

سەۋەپسىز كۆلمدۈق، ئەي هورمەتلىك شاھ"—دېيىشىپتۇ خىزمەتچىلەر. "قانداق سەۋەپ بار؟" دەپتۇ شاھ غەزەپتىن چۇشۇپ. "ئەي ئۇلۇغ شاھ، — دەپتۇ، — سىز دىگەن بۇ خەتنى يازغان ئادەم ئەمەس، كېمىدىكى بىر مايمۇن"، "راستمۇ؟"—دەپتۇ شاھ خىزمەتچىلىرىگە قاراپ، "ھە...ئە"، - دېيىشىپتۇ ئۇلار. شاھ بۇ سوزگە ھەيران بوپتۇ، شاتلىنىپتۇ. "ئۇنى كېمىچىدىن سېتىپ ئالىمەن!"—دەپتۇ شاھ. ئۇ، قىممەتباھا كىيىملەر بىلەن مەخسۇس هارۋا ئەۋەتىپتۇ. مەن كېمىدە ئىدىم. كېمىچىدىن مېنى سوراپ ئېلىپ ئۇچامغا كىيىم كىيگۈزۈشتى. ھارۋىغا ئولتۇرغۇزدى، ھېچكىم مەندىن كوزىنى ئالالمايتتى. خالايىق ھەيران ئىدى. مېنى شاھ ھوزۇرىغا ئېلىپ كىردى. شاھ ئالدىغا كېلىپ ئۇچ قېتىم تىز چوكۇپ تازىم قىلدىم، شاھ ئولتۇرۇشقا بۇيرۇق قىلدى. مەن يۈكۈنۈپ ئولتۇردۇم، تۇرغانلارنىڭ ھەممىسى مۇئامىلەمگە قايىل بولدى. ھەممىدىن شاھ بەك ھەيران قالدى. شاھ ھەممىنى كېتىشكە بۇيرۇدى. سارايدا مەن، ئۇلۇغ شاھ، دىۋان بېگى ۋە بىر كىچىك قۇل قالدۇق. شاھ داستىخان سېلىشنى بۇيرۇدى. داستىخان سېلىندى، تاماق ئېلىپ كېلىندى. تۈرلۈك گوش ۋە ئۇنىڭدىن تەييارلانغان رەڭمۇ-رەڭ ئاش-تاماق كوزنى قاماشتۇراتتى، شاھ تاماق يېيىشكە ئىشارەت قىلدى. هورمىتىگە ئورنۇمدىن تۇرۇپ تازىم قىلدىم. بىللە غىزالاندۇق. داستىخان يىغىلغاندىن كېيىن، ئورنۇمدىن تۇرۇپ قولۇمنى يۇدۇم، دۈۋەت-قەلەم ئالدىم، دىۋان خېتى بىلەن ئىككى رۇبائى يازدىم:

قوي سۈتى دەرتكە داۋا،
ھەسەل ئەينى مۇددىئا.

سەن ئۇچۇن يارىتىلغان،
يىيىش سەن ئۇچۇن راۋا.

باق كوزلەر داستىخانغا،
بۇ نېمەت سەن ئىنسانغا.
پارچىلاپ يە، لوقمىلاپ يە،
دۇچار بولما، لوقمانغا.

يەنە ئىككى رۇبائى يازدىم:

سېرىق ياغ يە، خاھى ھەسەل،
بولمايىن دىسەڭ كېسەل.
يىگەنلەردە ئارمان يوق،
يىمىگەن زەر بۇل مەسەل.

نەپسى تويسا كوز تويماس،
قولۇڭ ئېلىشنى قويماس.
ئەژدەرھا بولساڭمۇ سەن،
نەپسىڭنى يىغمىساڭ بولماس.

يازغان خېتىمنى شاھىنىڭ ئالدىغا سۇندۇم. ئورنۇمدىن تۇرۇپ چەتكىرەك بېرىپ ئولتۇردۇم، يازغىنىمنى شاھ ئېلىپ ئوقۇپ ھەيران بولدى: "مايمۇندىمۇ شۇنچە سەنئەت بولامدۇ؟ بۇ خەت ھېچكىم يازالمايدىغان ئاجايىپ بىر خۇشخەتقۇ؟" — دىدى ئۇ.

شاھ بىر ۋاقىتتا مېنىڭ ئالدىمغا شاخمات تاختىسىنى قويدى: "شاخمات ئويناشنى بىلەمسەن؟" — دەپ سورىدى. مەن بېشىم بىلەن: "ھە... ئە" دىگەننى ئىشارە قىلدىم. ئۇرۇقلارنى تاختىغا تىزدۇق. ئىككى قېتىم ئويىندىم. ھەر ئىككى قېتىمدا شاھنى مات

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

قىلدىم. شاھ ھەيران بولۇپ:

"ئەگەر بۇ، ئادەم بولىدىغان بولسا زامانىمىزنىڭ ئىپتىخارى ۋە ئەڭ بىلىملىك كىشىلەردىن بىرى بولاتتى." — دېدى ئۇ، ئۇز-ئۇزىگە، كېيىن: "قىزىم مەلىكىنى چاقىرىپ كېلىڭلار، بۇ ئاجايىپ مايمۇننىڭ ئالقىشقا ئەرزىگۈدەك سەنئەتلىرىنى كورسۇن"، — دېدى شاھ دىۋان بېگىگە. دىۋان بېگى چىقىپ كەتتى. بىردەمدىن كېيىن قايتىپ كەلدى. ئۇنىڭ كەينىدىن شاھنىڭ قىزى مەلىكە كەلدى. مېنى كورۇپ مەلىكە بىردىنلا يۈزىنى ياپتى.

"ئەي ئاتا، يات ئەركىشى ئالدىغا مېنى قىچقىرىشقا قانداق قىلىپ رازى بولدىڭىز؟" — دېدى.

"جېنىم قىزىم، ئالدىڭدا كىچىك قۇل، ئوزەڭنىڭ چورىسى، دىۋان بېگى ۋە مايمۇندىن باشقا ھېچكىم يوققۇ؟ كىمدىن يوشۇرۇ-نۇۋاتىسەن؟" — دېدى شاھ.

"بۇ مايمۇن — شاھنىڭ ئوغلى، ئۇنى ئىبلىس ئەۋلادى جىرجىس دېگەن دىۋە جادىگەرلىك بىلەن مايمۇن قىلغان. ئۇ دىۋە، شاھنىڭ قىزىنىمۇ ئولتۇرگەن. سەن مايمۇن دەپ ئولتۇرغان بۇ ئادەم زور ئالىم ۋە ئەقىللىق كىشى"، — دېدى قىز. شاھ قىزىنىڭ سوزىگە ھەيران بولۇپ ماڭا قارىدى:

"بۇ گەپلەر راستمۇ؟" — دەپ سورىدى مەندىن. بېشىم بىلەن "توغرا!" دەپ ئىشارەت قىلدىم، يىغلىدىم.

"سەن قانداق بىلىسەن؟" — دەپ سورىدى شاھ قىزىدىن.

"ياشلىغىمدا مېنى تەربىيىلىگەن ئىنىكانام جادىگەر ئايال ئىدى، — دېدى قىز، — ماڭا ئۇ، ئوزىنىڭ جادى قىلىش ھۈنىرىنى ئۇگەتكەن. مەن ئۇگىنىپ ئالغان ئىدىم. بىر يۈز يەتمىش خىل

جادىگەرلىكنى بىلمەيمەن. كىچىك بىر خىل سېھىر بىلەن پۈتۈن شەھەرنىڭ خەلقلىرىنى كۆھقاپنىڭ ئارقىسىغا ئۇندۇرىمەن. شەھەر ئىچىنى تولۇپ ـ تاشقان دەريالارغا ئايلاندۇرالايمەن. شەھەر خەلقىنى بولسا، دەريادا ياشىغۇچى بېلىقلارنىڭ سۈرىتىگە كىرگۈزە-لەيمەن".

"ئۇنداق بولسا ــ دېدى شاھ، ــ بۇ يىگىتنى قۇتقاز. مەن بۇ ئەقىللىق زېرەك يىگىتنى ئۆزەمگە ۋەزىر قىلاي!"

"خوپ!" ــ دېدى مەلىكە، كېيىن قولىغا قايچا ئېلىپ بىر يۇ-مىلاق شەكىلدە خەت تارتتى، سىزىق سىزدى.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى. شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

ئۇن توتىنچى كېچە

ــ ئەي بەختلىك شاھ، ــ دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

قەلەندەر ھېكايىسىنى داۋام قىلدۇرۇپتۇ: شاھنىڭ قىزى سىزىق سىزدى، ئىچىگە بىر نەرسە يازدى. كىشى چۈشەنمەيدىغان ئەپسۇن-لارنى ئوقۇدى. بىر ئازدىن كېيىن ئۆي قاراس-لاشقا باشلىدى. بىردىن قورقۇنچلۇق، يۈزى سەت بىر دىۋە كىرىپ كەلدى. بىز خەۋپ ئاستىدا قالدۇق. مەلىكە ئۇنىڭغا:

"لائەھلان ۋە لاساقلان، يەنى ساڭا ماكانمۇ يوق، راھەتمۇ يوق!" ــ دېدى. دىۋە:

"ئەي خائىنە، سەن ئەھدىڭنى بۇزدۇڭ. بىر بىر بىرىمىزگە

زىيان-زەخمەت يەتكۈزمەيمىز دەپ ۋەدىلەشكەن ئەمەسمىدۇق"، — دەپ، دەرھال شىر سۈرىتىگە كىردى.

"ئەي مەلئۇن، — دېدى قىز، — سەندە ۋەدىگە ۋاپا قىلىش بارمۇ؟"

"قولۇڭدىن كەلگەننى قىل، بولمىسا!" — دېدى دىۋە، ئاغزىنى ئېچىپ قىزغا ھۇجۇم قىلدى. قىز تېزلىك بىلەن چېچىدىن بىر نەچچە تالنى يۇلۇپ ئېلىپ، بىر نەرسىلەرنى دەپ شۇۋىرلاپ سىلكىگەن ئىدى، چاچ تاللىرى ئۆتكۈر قىلىچقا ئايلاندى. قىلىچ بىلەن شىرنى ئۇرۇپ ئىككى پارچە قىلدى. بىردىن شىرنىڭ بېشى چايانغا ئايلاندى، مەلىكە چوڭ ئىلانغا ئايلاندى. دىۋىگە ھۇجۇم قىلدى. چايان قارچۇغىغا ئايلاندى، ئىلان بۈركۈتكە ئايلاندى. خېلى ئۇرۇشتى. دىۋە قارا مۈشۈككە ئايلاندى، قىز بۆرە سۈرىتىگە كىردى. يەنە كۆپ ئېلىشتى. مۈشۈك يېڭىلدى. دىۋە ئۆرگۈرۈپ بىر چوڭ قىزىل ئانارغا ئايلاندى، سارايدىكى كۆلگە بېرىپ چۈشتى. بۆرە ئانارنى ئېلىپ ئاتتى، ئانار يەرگە چۈشۈپ يېرىلدى، دانىلىرى ھەرياقتا چېچىلدى. يەر ئانار دانىسىغا تولدى. بۆرە خورازغا ئايلاندى، دانلاپ تېرىپ يېيىشكە باشلىدى. بىرەر تالمۇ ئانار دانىسى قالمىدى، خوراز ئاللا قانداق بىر نەرسە يېتىشمىگەندەك تىنچسىزلىنىپ تىپىرچىلايتتى، قانات قېقىپ قىچقىراتتى. بىزلەرگىمۇ ئاللا قانداق ئىشارەت قىلىپ ھەر تەرەپكە ئايلىناتتى. بىردىن كۆلنىڭ بۇرجىكىدە قالغان بىر ئانار دانىسىغا كۆزى چۈشتى. ئۇنى ئېلىش ئۈچۈن سەكرەپ ئېتىلدى. ئانار دانىسى كۆلگە چۈشتى، بېلىققا ئايلىنىپ سۇ ئاستىغا بىكىندى. خوراز ناھايىتى چوڭ بېلىق سۈرىتىگە كىردى. ھېلىقى بېلىق كەينىدىن سۇغا

چۈشتى. ئانچە ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتمەي بىردىن قىقاس-سۈرەن كۆتىرىلدى. بىز خەۋپكە چۈشتۇق. دىۋە شولە شەكلىدە پەيدا بولدى. ئاغزىنى ئاچاتتى. ئۇنىڭ ئاغزىدىن، بۇرنىدىن، كۆزىدىن تۇتۇن ئارىلاش ئوت چىقاتتى. كېيىن مەلىكە چىقتى، ئۇ خۇددى يانار تاغدەك بىر پارچە چوغ ئىدى، دىۋە بىلەن ئېلىشىپ كەتتى، بىر بىرىگە ئوت چېچىشتى، بىزگىمۇ ئوت چاچرىدى، مەلىكىدىن چاچرىغان ئوت بىزگە زىيانسىز ئىدى. ئەمما دىۋىدىن چاچرىغان ئوت زەھەر سالدى. بىر چوغ مېنىڭ سول كۆزۈمگە تېگىپ قارىغۇ قىلدى. مەن يەنىلا مايمۇن سۈرىتىدە ئىدىم. بىر ئوت پارچىسى شاھنىڭ يۈزىگە يېپىشىپ، يۈزىنىڭ تۈۋەنكى يېرىمىنى، تۈۋەنكى چىشلىرىنى، ساقاللىرىنى كۆيدۈرۈپ كەتتى. چوڭ بىر ئوت دىۋان بېگىنىڭ كۆكرىكىگە كېلىپ تەگدى، ئۇ، شۇ ھامان كۆيۈپ ئۆلدى. بىزمۇ ھاياتتىن ئۈمىت ئۈزدۇق، بىردىن ئاللا قەيەردىن "يەڭدى!" — دىگەن ئاۋاز ئاڭلاندى. قارىساق، مەلىكە دىۋىنى كۆيدۈرگەن ئىكەن. دىۋە كۆز ئالدىمىزدا بىر سىقىم كۈلگە ئايلىنىپ ياتاتتى. قىز بىزگە قاراپ: "بىر قاچىدا سۇ ئېلىپ كېلىڭلار!" — دىدى. سۇ ئېلىپ كېلىندى. سۇغا قاراپ ئەپسۇن ئوقۇدى. "قۇتقاز، ئاۋالقى ھالىغا كەلتۈر!" — دەپ سۇنى ماڭا چاچتى. سەسكىنىپ كەتتىم. شۇ ھامان بۇرۇنقى ئەكسىمگە كەلدىم. لېكىن سول كۆزۈم يوق ئىدى. قىز: "ئوت! ئوت"، — دەپ ۋاقىرىدى. شاھقا قاراپ: "جېنىم ئاتا، ئەمدى مەن ئارتۇق ياشىيالمايمەن. مەن دىۋىلەر بىلەن كۈرەش قىلىشنى مەشىق قىلمىغان ئىدىم، ئادەملەردىن بولغاندا ئاللىقاچان ئۆلتۈرەتتىم، ئانار دانىسى چېچىلغاندا مەن ھاردىم، دىۋىنىڭ روھى بولغان بىر دانىنى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

تاپالماي ئالدىرىدىم. ئۇنى ئالغان چېغىمدا ئاللا قاچان ئۇلتۇرگەن بولاتتىم. لېكىن ئۇ، يەنە سۇ ئىچكە كىرىپ بېلىق سۇرىتىدە پەيدا بولدى. يەر ئاستىدا، سۇدا، هاۋادا قاتتىق ئېلىشتىم. ئۇ ماڭا ئوت سېھرىنى قوللانغانغا قەدەر، مەن ئۇنىڭغا هەر تۈرلۈك سېھىر بىلەن مۇداپىئە كۆردۇم. ئۇمۇ ماڭا قارشى باشقا بىر سېھىر بىلەن مۇداپىئەگە ئۆتتى. ئوت سېھرىدىن ناهايىتى ئاز كىشى ساق قالغان. لېكىن سېھرىم كۈچلۈك كەلدى. شۇنىڭ بىلەن مەن ئۇنى ئۆزەمنىڭ ئالدىدا كۆيدۈردۈم. ئەمدى مەن ئۆلىمەن"، — دېدى ئۇ، ئارىدىن كۆپ ئۆتمەي، ئۇنىڭ كۆكرىكىدىن قاپقارا ئوت كۆتىرىلدى. ئۇ تېزدىن يۈزلىرىگە تارقالدى. ئۇ يىغلاشقا باشلىدى. بىزگىمۇ تەلمۈرەتتى، بىردىنلا دىۋىنىڭ كۆلى يېنىدا ئۆزىمۇ بىر سىقىم كۈلگە ئايلاندى. بۇنى كۆرگەن شاھ قالغان ساقاللىرىنى يۇلۇشقا باشلىدى، يۈزلىرىگە ئۇرۇپ ئۆزىنى كاچاتلىدى، كىيىملىرىنى يىرتتى. مەنمۇ ئۆزەمنى يەرگە ئۇرۇپ يىغلىدىم، ساراي مەمۇرلىرى، ئەمىرلەر، ۋەزىرلەرمۇ كېلىشتى، هۇشسىز هالەتتىكى شاھ ۋە ئۇنىڭ يېنىدىكى ئىككى سىقىم كۈلنى كۆردى. ئۇلار هەيران بولۇپ شاھ ئەتراپىدا تۇرۇشاتتى. شاھ هۇشىغا كېلىپ، قىزى بىلەن دىۋە ۋەقەسىنى سۆزلىدى. ئاڭلىغۇچىلارنىڭ يىغانى كوككە ئورلىدى. يەتتە كۈن ماتەم تۇتتى، شاھ چوڭ گۈمبەز ياسىتىپ، قىزىنىڭ كۈلىنى گۈمبەز ئىچىدىكى قەۋرىگە قويدى. گۈمبەزگە شامدانلارنى قويدى. دىۋىنىڭ كۈلىنى شامالغا سورىدى. بىرقانچە ۋاقىتتىن كېيىن شاھ كېسەل بولدى. بىر ئاي قاتتىق ئاغرىپ ياتتى. كېيىن ساقىيىپ مېنى ئالدىغا قىچقىردى.

"ئەي يىگىت، سەن كەلگىچە بىز پاراغەتتە ياشايتتۇق. تىچ ۋە

خوشال هايات كەچۈرەتتۇق. سىنىڭ سەۋىۋىڭدىن بىز بىر مۇنچە ئازاپلاندۇق. يۈز ئەرگە ئەرزىگۇدەك سۆيۈملۈك قىزىمدىن ئايرىل-دىم، چىشلىرىمدىن ئايرىلدىم، قاتتىق يارىدار بولدۇم، دىۋان بېگى ئۆلدى. شونچە پاراكەندىچىلىكتە سەۋەپ بولغان يۈزۈڭنى يەنە كورۇشكە ئەمدى تاقىتىم يوق. ئامان-ئېسەن چىقىپ كەت!“ — دىدى.

قايغۇلۇق هالدا يولغا چىقتىم. قەيەرگە بېرىشىمنى بىلمەيتتىم. كەچۈرگەن كۈنلىرىمنى ئويلىدىم. هىندى شەھىرىگە قاراپ مېڭىشىم، قاراقچىلار هادىسىسى، كىيىم تىككۈچى ئاغىنەم، ئوتۇن-چىلىغىم، يەر ئاستىدىكى ئىشلىرىم، دىۋىنىڭ سىھىر قىلىپ مايمۇنغا ئايلاندۇرغىنى ۋە شاھ هوزۇرىدا بولۇشۇم — ھەممىسى بىرمۇ-بىر كوز ئالدىمدىن ئوتتى. بىر ئاي شۇنداق يول يۈردۈم. ئاخىرى قايغۇرۇپ بۇ شېىرنى يازدىم:

تولدى سەۋرىم قاچىسى زەھەرگە مەن كوردۇم ئۇنى،
دىلدىكى ئاچچىق ئەلەملەرگە قوشۇپ كومدۇم ئۇنى.
بۇ كوڭۇل ئاچچىق قاناتلار تەرەپدارى ئىدى،
بارچە بىلسۇنكىم ئىچىپ زەھەرنى قۇتقازدىم ئۇنى.
تولدى قان-زەردابقا دىل، ھىجرىڭدىمەن قوتقازغىلى،
نەشتىرى كىرپىكلىرىڭ ئويلاپ تورۇپ بەردىم ئۇنى.

يەلكەمدىكى غەم يۈكىنى تاغمۇ كوتىرەلمەس،
پىللارنى باسار تىترەك، مۇتلەق كوتىرەلمەس.
ۋاقىت يەتسە ئەجەل شەربىتىدىن ئىچىشلىك بار،
ئىچكەندە ئۇنى كېسەل خاھى، ساق كوتىرەلمەس.
كەلگەندە خازان پەسلى چىمەنگە توكۇلۇر ياپراق،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبكىتى
www.uyghurkitap.com

ئوتكەندە شامال ئاچچىق ياپراق كوتىرەلـمەس.
قىلغاندا بايان شەرھى غىممنى ئاقىدۇ ياش.
ئاڭلاشسا ئۇنى دوست بىلەن يولداش كوتىرەلـمەس.

"پەقەت بىر كوزۇم كور بولدى، ئەمما جېنىم ئامان قالدى"، دەپ ئۇز - ئوزەمگە تەسەللى بېرەتتىم، سۆيۈنەتتىم. هامامغا باردىم، ساقاللىرىمنى چۇشۇردۇم يەنە يولغا چۇشتۇم. ئايلاپ يۇردۇم. كوپ شەھەرلەردە بولدۇم. باغدادنى ئارزۇ قىلدىم. بۇ ۋەقەلەرنى باغداد خەلىپىسىگە يەتكۇزۇشكە نىيەت قىلدىم. بۇگۇن ئاخشام باغدادقا يېتىپ كەلدىم. كوچىدا قاياققا بېرىشىمنى بىلمەي تۇرغان ئىدىم. بىرىنچى قەلەندەرنى ئۇچراتتىم. ئۇنىڭ بىلەن سالاملىشىپ تۇرغان ئىدۇق. ئۇچىنچى قەلەندەر كېلىپ سالام بەردى. "مەن غېرىپ - مۇساپىرمەن" دېدى ئۇ. "بىزمۇ غېرىپ - لەرمىز" دېيىشتۇق. بىز ئۇچ كىشى بولۇپ يولغا چۇشتۇق. بىز بىر بىرىمىزنىڭ ۋەقەلىرىنى بىلىشمەيتتۇق. قاراڭغۇدا يۇرۇش مۇمكىن بولماي قالدى. بۇ ئىشىككە كەلدۇق. بىر كوزۇمنىڭ قارغۇ بولۇپ، ساقىلىمنىڭ چۇشۇرۇلىشىدىكى سەۋەپ مانا شۇ"، — دەپتۇ قەلەندەر.

"سەن ئازات، يولۇڭغا ماڭ!" — دەپتۇ ئوي ئىگىسى ئايال.

"بۇرادىرىمنىڭ ۋەقەسىنى ئۇقمىغىچە كەتمەيمەن!" — دەپتۇ ئىككىنچى قەلەندەر. ئۇچىنچى قەلەندەر ئورنىدىن تۇرۇپتۇ.

ئۇچىنچى قەلەندەرنىڭ هىكايىسى

"مېنىڭ هىكايەم، — دەپتۇ، ئۇ سوز باشلاپ، — بۇلارنىڭكىدىن ئاجايىپ. بۇلار مەجبۇرىيەت ئاستىدا ساقىلىنى چۇشۇرگەن، بىر

كوزىدىن ئايرىلغان بولسا، مەن ئۆز ئىختىيارىم بىلەن قىلغانمەن.
مەن شاھ ئوغلى شاھزادە ئىدىم. ئاتام ئۆلۈپ ئورنىغا شاھ بولدۇم. ئادالەت بىلەن ھۆكۈم سۈردۈم، پۇقراغا ياخشىلىق قىلدىم. دېڭىزدا يۈرۈشنى ياخشى كۆرەتتىم. شەھرىمىز سۇ ئوتتۇرىسىدا ئىدى. دېڭىزى كەڭ، ئاراللىرى كوپ ئىدى. سۇدا ئەللىكچە سودا كېمىسى، ئەللىكچە كىچىك يولۇچى كېمىسى ۋە يۈز ئەللىكچە ئۇرۇش قوراللىرى بىلەن جاھازىلانغان ھەربى كېمىلىرىم يۈرەتتى. كوڭلۈم جەزىرىلەر تەرەپكە تارتتى. بىر ئايلىق ئوزۇق-تۈلۈك غەملەپ ئون كېمە بىلەن يولغا چىقتىم. يىگىرمە كۈن يول يۈردۇق. بىر كېچىسى كېتىپ باراتتۇق، ئوغرى شامال قوزغالدى. دەسلەپ ھەممە ياقنى تۇتەك باستى. بۇ ھال تاڭ ئاتقىچە داۋام قىلدى. كېيىن دولقۇن پەسىيىپ، كۈن چىقتى. بىر ئارالغا قاراپ ماڭدۇق. ئۇ يەرگە چۈشۈپ قازان ئاستۇق، ئوزۇقلاندۇق. ئىككى كۈن شۇ يەردە دەم ئېلىپ تۇرۇپ قالدۇق، يەنە يىگىرمە كۈن يول يۈردۇق. بىردىن كېمىمىزگە سۇ كىردى. كېمىچى ئالدىغىمۇ سۇ كىردى. كېمىچى دېڭىزنى كورەلمەي قالدى.

"دېڭىزغا قارىغىنا!" — دېدى كېمىچى نازارەتچىگە. نازارەتچى چىقىپ دىققەت بىلەن ئوڭ-سولغا قاراپ تەكشۈردى. "ئوڭ تەرەپتە، — دېدى ئۇ، — سۇ يۈزىدە بىر بېلىق كوردۇم. سۇ ئۈستىدە يەنە بىر نەرسە بار. بەزەن ئاقىرىپ، بەزىدە قارىيىپ كورۈنۈۋاتىدۇ." بۇ سوزنى ئاڭلاپ، كېمىچى بېشىدىن سەللىسىنى ئېلىپ يەرگە ئۇردى، ساقاللىرىنى يۇلۇشقا كىرىشتى، بىزگە قاراپ: "ئاگاھ بولۇڭلاركى، ھەممەڭلار ھالاك بولۇسىلەر، ھېچكىم قۇتۇلالمايدۇ." — دەپ يىغلىدى. بىزمۇ قوشۇلۇپ يىغلىدۇق. مەن كېمىچىدىن نازا-

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

رەتچىنىڭ كورگەنلىرىنى سورىدىم. "ئەي شاھ، ــ دېدى ئۇ، ــ كېچىكى تۇماندىن كېيىن ئىككى كۈن قونۇپ يولغا چىققىنىمىزغا يىگىرمە كۈن بولدى. شۇ كۈندىن باشلاپ ناتوغرا يۈرۈپتىمىز. ئەتىلىككە ئاھىگىربا تېغى (ماگنىت تېغى) دېيىلگەن قارا تاش تاققا يېتىمىز. سۇ بىزنى كۈچەپ شۇ تەرەپكە تارتىۋاتىدۇ. كېمە مىخلىرىنى ئاھىگىربا ئۆزىگە تارتىۋاتىدۇ. كېمە مىخلىرىدىن ئاجراپ بۇزۇلۇۋاتىدۇ. قەدىمدىن بۇ تاغ يېنىدا كوپ كېمىلەر بۇزۇلۇپ، خاراپ بولۇپ كەتكەن. دېڭىز قىرغىقىدا ئۇندەك تۈۋرۈككە ئورنىتىلغان سېرىق مىستىن ياسالغان گۈمبەز بار. قولىغا مىس نەيزە تۇتقان بىر كىشى گۈمبەز ئۈستىدىكى سېرىق مىستىن ياسالغان ئات ئۈستىگە مىنىۋالغان. بۇ كىشىنىڭ بويىنى قوغۇشۇندىن ياسىلىپ، ئۈستىگە خەتلەر يېزىلغان لەۋھە ئېسىغلىق. ئۇ كىشى ئاتقا مىنىپ تۇرغان چېغىدا، ئادەملەرنى ئەلۋەتتە ھالاك قىلىدۇ. پەقەت ئاتتىن چۈشكەن ۋاقتىدىلا ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇش مۇمكىن".

ھەممىمىزنى ھالاكەت ۋەھىمىسى باستى. ھەركىم ئۆزىنىڭ يېقىنلىرى بىلەن خوشلاشتى. شۇ كېچە ئۇخلىمىدۇق. تاڭ ئاتقاندا تاققا يېقىنلاشتۇق. سۇ بىزنى كۈچ بىلەن تارتتى. كېمە تاققا يېقىنلىشىپ، ئۇنىڭ مىخلىرى، تۆمۈرلىرى سۇغۇرۇلۇپ، ئاھىگىربا تەرەپكە قاچتى. كېمە تاختىلىرى، بىلمىدىم، نەچچە بولەك بولۇپ كەتتى. بەچچۇرۇن قارىسام، تاغنىڭ يان باغرىدا تۇرۇپتىمەن. كوپچىلىك سۇغا چوككەن، ناھايىتى ئازلا كىشى سالامەت قالغان ئىدۇق. لېكىن، سالامەت قالغانلاردىنمۇ، دولقۇن ھەر تەرەپكە ئېلىپ بېرىپ ئۇرغانلىرىدىنمۇ خەۋەرسىز ئىدىم. ئايلىنىپ تاغ ئۈستىگە چىقىش ئۈچۈن، خۇددى ئەتەيلەپ قىلىنغان شوتىغا

ئۇخشاش پەلەمپەيلىك بىر يول تاپتىم.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

ئون بەشىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپتۇ شەھرىزاد، — قەلەندەر سەرگۈزەشتىسىنىڭ ئاخىرىنى مۇنداق داۋام قىلدۇرۇپتۇ: سالامەت تاققا چىقتىم. ئامان - ئېسەن قالغىنىمغا خوش ئىدىم. ئۇ يەردە گۇمبەزدىن باشقا پانا بولغىدەك جاي يوق ئىدى، گۇمبەز ئىچىگە كىردىم. ناماز ئوقۇپ، ئۇخلاش ئۈچۈن ياتتىم. چۈشۈمدە بىرسى ماڭا: "ئويغانغاندىن كېيىن ئايىغىڭنىڭ ئاستىنى كولا. بىر قانچە نەرسە يېزىلغان ئۈچ قوغۇشۇن ئوق بىلەن بىر مىس كەمەلەك چىقىدۇ. ئۇنى ئېلىپ ئات ئۈستىدىكى كىشىنى ئات! بۇ بالايى - ئەزىمدىن كىشىلەرنى قۇتقاز. سەن ئاتقاندىن كېيىن ئاتلىق سۇغا يىقىلىدۇ. كەمەلەك قولۇڭدا قالىدۇ. كەمەلەكنى ئۆز جايىغا قوي. شۇ ۋاقىتتا سۇ تاغ توپىسىگىچە كوتىرىلىپ چىقىدۇ، تاغ بىلەن باراۋەرلىشىدۇ. ئۇ يەرگە مىس كىيىم كىيگەن بىر كىشى قېيىق ھايداپ كېلىدۇ. قېيىققا چۈش، قېيىقتىكى ۋاقتىڭدا خۇدانى يادلىما، ئۇ سېنى سالامەت قىرغاققا يەتكۈزىدۇ. ئۇ يەردە ئۆز تەرىپىڭگە كېتىدىغان كىشىنى تاپىسەن"، — دىدى. چوچۇپ ئويغاندىم. ئۇنىڭ ئېيتقانلىرى قانداق بولسا شۇنداق قىلدىم. دېڭىزدا دولقۇن باشلاندى، سۇ كوتىرىلىپ تاققا باراۋەرلەشتى. بىر مىنۇتتەك ۋاقىتمۇ ئۆتكىنى يوق ئىدى. دېڭىز ئوتتۇرىسىدىكى بىر قېيىققا كوزۈم

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

چۈشتى، ئۇ مەن تەرەپكە كېلەتتى. قېيىق يېنىمغا ئۈزۈپ كەلدى. كوكرىگىگە بىر تۈرلۈك خەتلەر يېزىلغان. قوغۇشۇن لەۋھە ئېسىلغان، مىس كىيىملىك بىركىشىنى كوردۇم. ئۇن چىقارماي قېيىققا ئولتۇر-دۇم. ئۇن كۆن يول يۈردوق. قارىسام، ئاماننلىق قىرغىقىغا يېتىپتە-مىز. ناھايىتى شاتلاندىم. سۆيۈنگەنلىگىمدىن، ئوز-ئوزەمگە سوز-لەشكە باشلىدىم، تەكبىر-تەھلىل ئېيتتىم. كېمىدىكى كىشى مېنى سۇغا تاشلىدى. ئۇ، ئوز يولىغا قايتتى. شۇ كۆنى كەچكىچە سۇ ئۈزدۇم. قول-پۇتلىرىمدا ماغدۇر قالمىدى، كۈچسىزلەندىم. قورقۇنچ باستى. "ئولىمەنغۇ؟" دىگەن ئىدىم. بىردىن قاتتىق شامال چىقىپ، دولقۇن يەنە ئەۋج ئالدى. كۈچلۈك بىر دولقۇن مېنى قىرغاققا ئىرغىتقىنىنى ئوزەممۇ بىلمەي قالدىم. كىيىمنى سالدىم. سىقىپ، قۇرۇتۇش ئۈچۈن تاشنىڭ ئۈستىگە يايدىم. كەچ بولدى، ئۇخلاشقا ياتتىم. تاڭ ئاتتى، كىيىملىرىمنى كىيدىم. ماڭىدىغان يولۇمنى مولچەرلەپ، ئەتراپقا نەزەر سالدىم. ئورمان يېقىن ئىدى، ئۇنىڭغا كىرىپ باشتىن-ئاياق كەزدىم. مەن تۇرغان جاينىڭ ئەتراپى سۇ بىلەن ئورالغان كىچىك بىر ئارال ئىكەنلىگىنى بىلىپ ھەيران قالدىم. بىر كۈلپەتتىن قۇتۇلۇپ، ئىككىنچىسىگە يولۇققىنىمغا ئەجەپ-لەندىم. بۇنىڭدىن كورە ئولگىنىم ياخشىراق دەپ قايغۇردۇم. ئوز پاجەلىرىم ئۈستىدە ئويلىنىپ، ئوز-ئوزەمگە ئولۇم تىلىدىم. شو ۋاقىتتا نېرىدىن بىر بولۇم ئادەملەر ۋە كېمە كورۈندى. دىققەت بىلەن قارىسام، كېمە مەن تۇرغان ئارال تەرەپكە ماڭىدى. ئورنۇم-دىن تۇردۇم، بىر دەرەخ ئۈستىگە چىقتىم. كېمە جەزىرىگە يېتىپ كەلدى ۋە توختىدى. كېمىدىن ئون كىشى چۈشتى، ھەممىنىڭ قولىدا كۈرەك بار ئىدى. ئۇلار ئالدىراپ ئارالنىڭ ئوتتۇرىسىغا

بېرىپ توختىدى. بىر يەرنى كولاشقا كىرىشتى. بىر قاپقاق كۆرۈندى. قاپقاقنى ئېلىپ، يەر ئاستى يولنى ئېچىشتى. كېيىن يەنە كېمىگە قاراپ كېتىشتى. كېمىدىن ئۇن، گۆش، ياغ، ھەسەل ۋە باشقا ئوزۇقلارنى ھېلىقى جايغا توشۇشقا كىرىشتى. كۆپ مىقداردا ھەر تۈرلۈك ئوزۇق-تۈلۈك ئېلىپ كېلىشتى. ئۇلار كۆپ قېتىم قاتنىدى. ئاخىرى، ئۇلار يېڭى كىيىملەر كىيىپ چىقىشتى. ئوتتۇرىسىدا يېشىنى ياشىغان، ناھايىتى موكچىيىپ قالغان بىر كىشىمۇ بار ئىدى. بۇ قېرىنى ناھايىتىمۇ كېلىشكەن بىر ئوسمۇر يىگىت قولتۇقلاپ باراتتى. ئۇلار يەر ئۈي ئىشىگىگە يېتىپ، پەسكە چۈشتى. بىر ئاز ۋاقىت ئۇ يەردە تۇردى. كېيىن يىگىتتىن باشقىسى قايتىپ چىقىشتى. قاپقاقنى ئورنىغا قويۇپ ئۈستىگە توپا تارتتى، خۇددى ئاۋالقىدەك قىلىپ بېكىتتى. كېمىگە ئولتۇرۇپ، كەلگەن يوللىرىغا قايتىشتى. ئۇلار كېمە بىلەن كۆزدىن يوقالغاندا، مەن دەرەختىن چۈشتۈم. ئۇلار چۈشكەن يەر ئاستىدىكى ئۆيگە چۈشمەكچى بولدۇم. توپىنى چەتكە تارتتىم، ھېلىقى قاپقاق كۆرۈندى. خۇددى تۈگمەن تېشىدەك يۇمىلاق قىلىپ تاختىدىن ئىشلەنگەن قاپقاق ئىكەن. قاپقاقنى كۆتەردىم، ئايلانما قىلىپ تاشتىن ئىشلەنگەن پەلەمپەي بار ئىكەن، ھەيران بولدۇم. بالداق-تىن پەسكە قاراپ چۈشتۈم. شۇنداق كەڭرى بىر جاي ئىكەن. ئۇ يەردىن يەنە بىر ئىشىك كۆرۈندى، ئۇنى ئاچتىم. باققا يول ئېچىلدى. ئۇ يەردىمۇ بىر ئىشىك بار ئىكەن، ئۇنى ئېچىپ يەنە بىر باققا چىقتىم. شۇنداق قىلىپ، ئوتتۇز ئۈچ باغدىن ئۆتتۈم. باغلارنىڭ ھەممىسىدە مېۋىلىك دەرەخلەر، گۈللەر بار ئىكەن. ئۇلارنى ماختاپ تۈگەتكىلى بولمايتتى. ئاخىرى يېپىقلىق بىر

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
www.uyghurkitap.com

ئىشىك كوردۇم. ئۇنى ئاچتىم. ئاپىھاي، ئۇ يەر يىپيەك گىلەملەر بىلەن ياسالغان ۋە بېزەلگەن ھەشەمەتلىك بىر ساراي ئىكەن. "بۇ نىمە جايكىن؟ بىر كورەي"—دەپ ماڭدىم. ھەر تۈرلۈك نەقىشلەر بىلەن گۈل ئويۇلغان ئىشىكنى ئاچتىم. ئىگەرلىنىپ يۈگەنلەنگەن قۇندۇزدەك بىر قارا ئات باغلاقلىق تۇرۇپتۇ. ئاتنى يېشىپ مىندىم. ئۇ، شۇ ھامانلا ئۇچتى. ئاللا قانداقتۇ بىر تامغا بېرىپ چۈشتى. مەن ئۈستىدىن چۈشمەي تۇرغان ئىدىم. قۇيرۇغى بىلەن كېلىشتۈرۈپ سول كوزۈمگە ئۇردى. شۇنىڭ بىلەن سول كوزۈم قارغۇ بولدى. مەن ئاتتىن يىقىلدىم، شۇ ھامان ئۇ ئاتمۇ نەگىدۇ غايىپ بولدى. تامدىن چۈشۈپ ماڭدىم. ئون نەپەر يالىڭاچ يىگىت ئولتۇرغان ئىكەن. ئۇلارنىڭ قېشىغا كېلىپ ئولتۇردۇم. ئۇ يىگىتلەر مېنى كورۈپ: "ساڭا جاي يوق، ۋاقتىسىز كەلدىڭ!"—دېيىشتى. "ئولتۇرسام قوبۇل قىلمامسىلەر"،—دېدىم. "يولۇڭدىن قالما!"—دېيىشتى. غەمكىن بولۇپ يولغا چۈشتۈم. يىغلايتتىم. ئاخىرى سالامەت باغدادقا كەلدىم. ساقىلىمنى چۈشۈرۈپ قەلەندەر بولدۇم. شۇ ئىككى قەلەندەرنى يولدا ئۇچراتتىم. ئۇلارغا سالام بەردىم. غېرىپلىغىمنى ئېيتتىم. ئۇلار: "بىزمۇ غېرىپ" دېيىشتى. كوز ۋە ساقىلىمنىڭ ۋەقەسى شۇ!—دەپ سوزىنى تۈگىتىپتۇ ئۈچىنچى قەلەندەر.

"بېشىڭ ئازات، يولۇڭغا ماڭ!"—دەپتۇ ئوي ئىگىسى.

"بۇ يولداشلىرىمنىڭ سەرگۈزەشتلىرىنى ئاڭلىمىغىچە كەتمەيمەن!"—دەپتۇ ئۇ. ئوي ئىگىسى ئايال خەلىپە، جەپەر ۋە مەسرۇرلارغا قاراپ:

"سىلەرمۇ ئوز سەرگۈزەشتلىرىڭلارنى سوزلەرسىلەر"—دەپتۇ. جەپەر ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. بۇ يەرگە كىرىشتە ئىشىك ئاچقۇچى

ئايالغا ئېيتقان سوزنى تەكرارلاپتۇ.

"بەزىلىرىڭلار ئۇچۇن يەنە بەزىلىرىڭلارنى كەچۇرۇم قىلدىم".— دەپتۇ ئوي ئىگىسى ئايال.

ئۇلار ئويدىن چىقىپتۇ. خەلىپە قەلەندەرلەردىن: "نەگە بارىسىلەر؟"— دەپ سوراپتۇ. "بارىدىغان جايىمىز يوق"،— دەپتۇ. "بىزنىڭكىگە بېرىپ قونۇڭلار!"— دەپتۇ خەلىپە. كېيىن جەپەرگە: "بۇلارنى ئېلىپ بار. ئەتە مېنىڭ هوزۇرۇمغا ئېلىپ كىر! ۋەقەسىنى يازدۇرۇپ ساقلايمىز"— دەپ بۇيرۇق قىپتۇ. "خوپ!"— دەپتۇ جەپەر. خەلىپە ئوز قەسرىگە مىڭىپتۇ. كېچىنى ئۇخلىماي تەختىدە ئولتۇرۇپ تاڭ ئاتقۇزۇپتۇ. ساراي مەمۇرلىرى يىتىپ كەلگەندە، خەلىپە جەپەرگە:

"ئۇچ چوكاننى هەم ئۇلارنىڭ ئىككى ئىتىنى قەلەندەرلەر بىلەن ئېلىپ كەل،" دەپ بۇيرۇپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى. شەهرىزاد هىكايىسىنى توختاتتى.

ئون ئالتىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاه،— دەپ باشلاپتۇ شەهرىزاد هىكايىسىنى— جەپەر ئۇلارنى ئالدىغا چاقىرتىپتۇ-دە، ئۇلارغا قاراپ:

"كېچە سىلەر بىزنى تونۇمىدىڭلار. لېكىن قىلغان ياخشىلىقلىرىڭلار ئۇچۇن بىزمۇ سىلەرنى ئەپۇ قىلىمىز. مەن سىلەرنى ئاگاهلاندۇرۇپ ئېيتاي: سىلەر هازىر ئاباسى خەلىپىلىرىنىڭ بەشىنچىسى خەلىپە هارۇن رەشىد دەرگاهىدا

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئىكەنلىكىڭلارنى بىلمىڭلار، پەقەت توغرا سوزلەڭلار،" دەپ ئۇق-
تۇرۇپتۇ. ئۇلارنى خەلىپىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كىرىپتۇ. خەلىپىنىڭ
ئالدىدا ئوي ئىككىسى ئايال سوز باشلاپتۇ.

باغدادلىق بىرىنچى چوكاننىڭ ھىكايىسى

"مېنىڭ بېشىمغا چۈشكەن ھادىسە كوزنىڭ ئېقىنغا يىگنە بىلەن يازغۇدەك ئىبرەتلىك، — دەپتۇ ئۇ، — بۇ ئىككى ئىت مېنىڭ بىر تۇققان قېرىندىشىم. بىز بىر ئاتىدىن ئۈچ قىز ئىدۇق. بەدىنىدە قامچا ئىزلىرى كورۇنگەن بۇ ئىككى ئىت ئانا باشقا ئاچىلىرىم. ئاتىمىز ئولگەندىن كېيىن مىراستىن ھەركىم ئوزىگە تېگىشلىكىنى ئالدى. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ئانىمىزمۇ قازا قىلدى. ئانامدىن ئۈچ مىڭ تىللا پۇل قالدى. ھەر بىرىمىز مىڭ تىللادىن بولۇشۇۋالدۇق. مەن ئەڭ كىچىكى ئىدىم. ئاچىلىرىم ئوزلىرىگە ئوي-مۈلۈك قىلدى، تۇرمۇش قوردى. بىر قانچە ۋاقىت بىللە ياشىغاندىن كېيىن، ھەر ئىككى ئاچامنىڭ ئېرى سەپەرنى ئىختىيار قىلىشتى. مال توپلىدى، خوتۇنلىرىدىن مىڭ تىللادىن پۇلىنى ئېلىشتى. ھەممىلىرى بىللە يولغا چىقىشتى. مەن يالغۇز قالدىم. مېنىڭ ھەققىمدە ئېغىزمۇ ئاچمىدى. بىر يولىلا بەش يىل نامۇ-نىشانسىز يوقالدى. ئەرلىرى پۇللىرىنى تامام قىلىشىپ ھاللىرى خاراپلىشىپتۇ. كېيىن نامەرتلىك قىلىپ، ئاياللىرىنى باشقا يۇرتتا غېرىپ قىلىپ تاشلاپ كېتىپتۇ. بەش يىلدىن كېيىن چوڭ ئاچام يېتىپ كەلدى. كىيىم-كېچەكلىرىنىڭ يۈز يېرىدە ياماق. يەنە كېلىپ يامالغان رەختلەر كىيىمىنىڭ ئوزىدىن ئەمەس. ئاق-قارا، ئىش قىلىپ، تېپىلىغىنىنى ياماپتۇ. كورگەن كىشى تاقەت قىلالمايدۇ. ئەپتى-بەشىرى-

سىنىڭ ىسمىسىنى ئېيتىسىز. گوياكى گوردىن چىققان مۇردا ئۇنىڭ ئالدىدا كوركەمرەك. دەسلەپتە تونۇيالمىدىم. ئاللاقاياقلاردىكى كىملەرگىدۇ ئوخشىتىپ، تىكىلىپ قارىدىم، ئەسلىيەلمىدىم. ئېھتىمال، ئۇنىڭ يۈزى، كوز ياشلىرى تونۇشۇمغا دەخلى قىلغان بولۇشى مۇمكىن. قانچە دىققەت قىلساممۇ ئوخشىتالمايتتىم، تونۇ-يالمايتتىم. ئەھۋالنى سورىدىم.

"ئەي سىڭلىم، پىشانەم شور ئىكەن، كورگۈلۈگۈم كوپ ئىكەن. قۇرۇق سوزدىن پايدا يوق!" ــ دەپ سوزىنى تۈگەتتى.

ھامامغا ئېلىپ باردىم، كىيىملىرىنى يېڭىلىدىم.

"ئەي ئاچا، ــ دىدىم مەن ئۇنىڭغا، ــ سەن ماڭا ئانا ئورنىدا ئانا، ئاتا ئورنىدا ئاتا بولغىن. مېنىڭ ساڭا بىر نەرسە دىيىشىم ئورۇنسىز. لېكىن ئەيىپ كىشىنىڭ ئوزىدە بولىدۇ. مەنمۇ سىلەر بىلەن بىللە مىراس ئالغان ئىدىم. ھەممىدىن ياخشى ياشاپ كېلىۋاتىمەن!" ئاچام بىر يىل مەن بىلەن بىللە تۇردى، كوپ ياخشىلىقلار قىلدىم. كىچىك ئاچامنى ئويلايتتىم. كوپ ئوتمەي ئۇمۇ يېتىپ كەلدى. ئۇ، چوڭ ئاچامغا قارىغاندا يەنىمۇ يامانراق ئەھۋالدا ئىدى. ئۇنىڭغا چوڭىدىنمۇ ئارتۇغراق ياخشىلىق قىلدىم. بىر قانچە ۋاقىت ئوتكەندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى: "تۇل ئولتۇرۇشقا تاقىتىمىز يوق. ئەرگە تېگىمىز"، ــ دىيىشتى. "ھازىرقى ئەركەكلەر يامان، بۇ زاماندا ئەر تاپسەن دىگەن كىشى بىكار ئاۋارە بولىدۇ. ئوزەڭلارمۇ ئەرنى سىناپ كوردۇڭلارغۇ؟" ــ دىدىم. سوزۇمگە كىرمىدى. مېنىڭ رازىلىغىمسىز يەنە ئەرگە تېگىشتى. قاراپ تۇرالمىدىم، كېرەكلىك نەرسىلىرىگە ھەمكارلاشتىم. ئۇلار ئوزلىرىنىڭ ئەرلىرى بىلەن كېتىشتى. بىرئاز

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ۋاقىت بىلـلە ياشىدى. كېيىن ئەرلىرى ھەلەك قىلىپ، بار-يوقىلى ئېلىشىپ، بۇلارنى يەنە تاشلاپ كېتىپ قېلىشتى. ئاچلىرىم يالىڭاچ، بويۇن قىسىپ كىرىپ كېلىشتى. مەندىن ئەپۇ سورىدى. "بىزنى جازالىما!"—دەپ سورىدى.

"سەن بىزدىن ياش بولساڭمۇ ئەقىللىق سەن. بۇنىڭدىن كېيىن بىز ئەر ئېتىنى ئاتىمايمىز، بىزنى خىزمەتچىلىككە ئال! قوسىغىمىز تويسا بولدى!"—دىدى.

"جان دىلىم بىلەن،—دىدىم مەن،—ئۆيۈمنىڭ تورى يەنە سىلەرنىڭكى. سىلەردىن قىممەتلىكرەك كىشىم يوق!" بۇرۇنقىدىنمۇ زىيادە ھورمەت قىلدىم. شۇ ئەھۋالدا يەنە بىر يىل ئۆتتى. بەسرە شەھرىگە بېرىش ئۈچۈن كېمە ھازىرلىدىم. ماللارنى، يولغا كېرەكلىك ئوزۇق-تۈلۈكلەرنى كېمىگە جايلىدىم. ئۇلارغا:

"مەن بىر شەھەرگە بېرىپ كەلمەكچىمەن، ئۆيدە ئولتۇرامسىلەر ياكى مەن بىلەن بىللە بارامسىلەر؟"—دىدىم.

"سەن بىلەن بىللە كېتىمىز. سەندىن ئايرىلمايمىز"،—دىدى. مەن قالغان مالنىڭ يېرىمىنى ئۆزەم بىلەن ئالدىم. كېمىدە بىرەر ھادىسە بولۇپ قالسا، قايتقاندا پۇلسىز قالماي دەپ، يېرىمىنى بىر يەرگە يوشۇردۇم. ئۈچ ئاچا-سىڭىل يولغا چىقتۇق. كۈندۈ-زىمۇ يۈردۇق، كېچىسىمۇ يۈردۇق. كېمىمىز ئازغان ئىكەن. كېمىچى كېمىمىزنىڭ باشقا ياققا كېتىپ قالغانلىقىنى ناھايىتى كېيىن ئۇقۇپتۇ. شامال ئون كۈن ياخشى بولۇپ تۇردى. خېلى نۇرغۇن يول باس-تۇق. نازارەتچى يۇقۇرى كوتىرىلىپ يولغا نەزەر سالدى. كېيىن: "شەھەرگە يېقىن كەپتىمىز"—دىدى. بىزمۇ سۆيۈنۈشتۇق. كۈندۈزى سائەت بىر چامىسى ئىدى. شەھەر ناھايىتى يېقىندىن كۆرۈنۈشكە

باشلىدى. "بۇ شەھەرنىڭ نامى نىمە؟"— دەپ سورىدۇق كېيىن-چىدىن.

"بىلمەيمەن دىدى ئۇ، — ئۆمرۈمدە بۇ شەھەرنى كورمىگەنمەن ۋە بۇ دېڭىزدا يۈرمىگەنمەن".

"نىمە بولسا مەيلى، بۇ شەھەرگە چۈشۈش كېرەك. ئىككى كۈن شۇ يەردە دەم ئالىمىز، يولغا تەييارلىنىپ كېتىمىز"، — دىدى دورغا مەسلىھەت بېرىپ. شەھەرگە يەتتۇق. كېمىچى شەھەرگە كەتتى. بىز ئۇنى كۈتەتتۇق. خېلىدىن كېيىن شەھەردىن قايتىپ كەلدى: "تۇرۇڭلار، شەھەرگە كىرىڭلار!"— دىدى بىزگە. شەھەرگە كىردۇق. ئۇياق - بۇياقنى كوردۇق. شەھەر دەرۋازىسى ئالدىدا بايراق كوتەرگەن دەرۋازىۋەن تۇراتتى. يېقىن بېرىپ قارىسام، ئۇلار تاش بولۇپ قېتىپ قاپتۇ. شەھەر ئىچىگە كىردىم. بۇ يەردىمۇ ھەممىسى قارا تاشقا ئايلىنىپ قېتىپ قالغان ھالدا كوردۇم. پۈتۈن بازارنى ئايلاندىم. ھەممە ئادەم، مال، ئالتۇن - كومۈشلىرى شۇ پېتى-چە قېلىپ تاشقا ئايلانغان. شەھەردە بىرەر تىرىك جان ئۇچراتمىدىم. ھەيران بولدۇم. "بۇنىڭدا بىرەر سىر بولسا كېرەك" دەپ ئويلى-دىم. ھەممىمىز شەھەرنىڭ ھەرتەرىپىگە تارقالدۇق. ھەركىم ئالتۇن - كۈمۈش يىغىش بىلەن ئاۋارە ئىدى. مەن ساراي ئىچىگە كىردىم. ساراي ناھايىتىمۇ ھەشەمەتلىك ئىكەن. شاھ ئوردىسىغا كىردىم. ھەممە ئەسۋاپلىرى ئالتۇندىن ئىدى. شۇ ئويدىكى نەپىس پەردە ئارقىسىدا، ساراي مەمۇرلىرى: ئەمىرلەر، ۋەزىرلەر ئەقلىنى ھەيران قالدۇرارلىق دەرىجىدە ئىسىل كىيىملەرنى كىيىپ ئولتۇ-راتتى. يېقىنراق بېرىپ قارىدىم. شاھ ئالتۇن - كۈمۈش، ھەر تۈر-لۈك قىممەتلىك تاشلار ۋە دۇرلار بىلەن زىننەتلەنگەن تەختتە

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ ئەتراپىدا ھەر تۈرلۈك يىپەك كىيىملەر كىيگەن ئەللىكچە قۇل قىلىچ يالىڭاچلاپ، شاھنى مۇھاپىزەت قىلىپ تۇراتتى. بۇنى كۆرۈپ خېلى خەۋپسىرىدىم. بىرئاز يۈردۈم. مەلىكىنىڭ قەسرىگە كىردىم. دەرۋازىلارغا ئالتۇن پوپۇكلەر بىلەن ئىشلەنگەن پانۇس ئېسىلغان. مەلىكە ياتاتتى. ئۇ يالتىراق دۇرلەر قادالغان كىيىملەرنى كىيىۋالغان ئىدى. بېشىدا ھەر تۈرلۈك قىممەتلىك گوھەرلەر ئورنىتىلغان تاج، بېلىدە يەنە ئالاھىدە زىننەتلەنگەن كەمەر بار ئىدى. بويىنىغا كۆزنى قاماشتۇرغۇچى ھەر خىل مەرۋايىتلاردىن ئىشلەنگەن زىننەت تۇمارى ئېسىقلىق ئىدى. ئۇ يەردىن يەنە بىر ئىشىك ئوچۇق كۆرۈندى. ئۇ يەرگە كىردىم. ئۇ يەردىن يۇقۇرىغا چىقىش ئۈچۈن يەتتە بالداقلىق شوتا بار ئىدى. شوتىدىن چىقتىم. ئۇ يەر رەڭمۇ-رەڭ گىلەملەر بىلەن ئالاھىدە زىننەتلەنگەن جاي ئىكەن. مەرمەردىن ياسالغان تەختكە ھەر تۈرلۈك دۇرى-گوھەر ئورنىتىلغان، بىر تەرەپتە پاقىرىغان شولە كۆزنى قاماشتۇردى. دىققەت بىلەن قارىسام، ئۇ نەرسە بىر كىچىك شىرەنىڭ ئۈستىگە قويۇلغان غاز تۇخۇمىدەك كېلىدىغان گوھەر ئىكەن. ئۇ خۇددى چىراققا ئوخشاش يېنىپ، ھەر تەرەپنى يورۇتىدىكەن. بۇ شىرەگە كىشىنى ھەيران قىلىدىغان ھەر تۈرلۈك، ھەر خىلدىكى نەپىس رەختلەر ئېچىپ قويۇلغان. بۇنى كۆرۈپ ھەيران بولدۇم. ئۇ يەردە يېقىغلىق شاممۇ بار ئىدى. "ئەلۋەتتە بۇ شامنى بىر كىشى ياققان بولسا كېرەك" دەپ ئويلىدىم. باشقا جايلارغا كىردىم. ئۆيلەرنى ئايلىنىپ ناھايىتى ئەجەپلەندىم. ئۆزەمنى يوقىتىپ قويدۇم. كەچ بولدى، چىقىپ كەتمەكچى بولدۇم، لېكىن ئىشىكنى تاپالمىدىم. يەنە قايتىپ شام يېقىلغان ئۆيگە كىردىم. تەختكە

چىقىپ ئولتۇردۇم. ئۇستۇمگە نەرسىلەر يېپىندىم. ئۇخلىماقچى بولغان ئىدىم، ئۇخلىيالمىدىم، ئۇيقۇ كەلمىدى. يېرىم كېچىدە بىر كىشىنىڭ يىغىملىق تاۋۇش بىلەن قۇرئان ئوقۇۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدىم. ئاۋازى بوش ئىدى، شۇ تەرەپكە باردىم. ئاۋاز چىقىۋاتقان جاينىڭ ئىشىگى يېكىتىكلىك ئىدى. ئاچتىم، قارىسام ئىبادەتخانا ئىكەن. ئىپسىلىق ئىككى شامدانىدا شام يېقىقلىق تۇرۇپتۇ. مىهراپ ئالدىغا جاينامىاز سېلىنغان. ئۇنىڭدا چىرايلىق كېلىشكەن بىر يىگىت يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپتۇ. بۇ شېئىرلار ئۇنىڭ شەنىگە يېزىلغان:

مۇنەججىم يۇزىنى كۆك تەرەپ بۇردى،
ئاسماندا ھەشەملىك گۈزەلنى كۆردى.
كىيگەن زەرباپ كىيىم ئۇ ئىككى قەۋەت،
زوھەل يۇلتۇزىدەك بەرنا ۋە سولەت.
ئىككى قېشىدا بار قاپقارا خالى،
مىررىختەك ئۇنىڭ ھوسنى ـ جامالى.
كىرپىكى ئوق بولسا، قېشىدۇر كامان،
مەشۇقلىرىغا دائىم بەرمەيدۇ ئامان.
يۈزىدە ئاتارۇتتەك ئەقىل بەلگۈسى،
قەلبىدە مەۋج ئۇرار مەغرۇرلۇق ھەسسى.
ئاي قىلىپ ھەيرەتتە كېيىن سالام بەردى،
يۈزىگە پەردە تارتىپ چېدىرىغا كىردى.

پۈتۈن شەھەر ئاھالىسى ئارىسىدا پەقەت ئۇنىڭ سالامەت قالغىنى مېنى ھەيران قالدۇردى. ئىچكىرى كىرىپ سالام بەردىم. ماڭا قاراپ سالىمىمنى ئىلىك ئېلىپ جاۋاپ بەردى. "بىرنەرسە سورىسام جاۋاپ بېرەمسىز؟" ــ دېدىم. يىگىت ماڭا قاراپ تەبەسسۇم قىلدى. "ئەي قىز، ــ دېدى ئۇ، ــ سەن ئاۋال بۇ يەرگە قانداق

ئۇيغۇر كىتاب تورى ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ ئىلكى ئامبىرى www.uyghurkitap.com

قىلىپ كەلگىنىگنى سوزلە!"

"ئېيتىپ بېرىمەن!" ــ دېدىم. ئۇز تارىخىمنى سوزلۇدۇم، ئۇ، ھەيران قالدى. كېيىن مەن شەھەر خەلقى ھەققىدە سورىدىم. ئۇ:

"ئۇز تەختىدە قارا تاش ھالىتىدە كورگىنىڭ مېنىڭ ئاتام. بۇ شەھەرنىڭ شاھى ئىدى. ئۇ، ئۇيدە كورگەن كۇرسى ئۇستىدىكى تاشقا ئايلانغان ئايال مېنىڭ ئانام. ئۇلار تۇرغان جايلىرىدا تاشقا ئايلانغان. بۇ كىشىلەرنىڭ ھەممىسى ئوتقا چوقۇناتتى. ئانام كوپ زامان بالا كورمىگەن ئىكەن، قېرىغان ۋاقتىدا مەن تۇغۇلۇپتىمەن. مېنى تەربىيىلەپتۇ، چوڭ بولدۇم. قېرى بىر بۇۋىمىز بولۇپ، ئۇ مۇسۇلمان ئىدى. لېكىن ئۇ، ئۇزىنىڭ دىنى ئېتىقادىنى ئاتا-ئانامدىن يوشۇرۇن تۇتاتتى. ئاتام ئۇنى ئۇز دىنىمىزدا دەپ تونۇيتتى. شۇنىڭ ئۇچۇن ئۇنى ناھايىتى ھورمەت قىلاتتى. مېنى تەربىيە قىلىشنى ئانام ئۇنىڭغا تاپشۇردى. موماي ماڭا ئىسلام دىنىدىن تەلىم بەردى. ناماز ئوقۇشنى ئۇگەتتى. ھەممىنى ئۇگەنگىنىمدىن كېيىن، موماي ماڭا: "بۇ سىرنى ئاتاڭغا ئېيتما، يوشۇرۇن تۇت! ئەگەر بىلسە، سېنى ئولتۇرىدۇ،" ــ دەپ جېكىلىدى. مەن مومايىنىڭ ئېيتقىنىدەك قىلىپ "سىرنى" ئاتامغا بىلدۇرمىدىم. شۇ ئەھۋالدا بىر قانچە ۋاقىت ئوتتى. موماي ئولدى. شەھەر خەلقى ھامان ئوتقا سېغىنىپ گۇناغا پاتتى. بىردىن ئۇزاق-يېقىنغا ئاڭلانغان چاقماقتەك قاتتىق: "ئەي شەھەردە ياشغوچى ئاھالە، ئوتقا چوقۇنۇشتىن يېنىڭلار! تەڭرىگە ئىبادەت قىلىڭلار!" ــ دىگەن بىر ئاۋاز ئاڭلاندى. ئادەملەرنى قورقۇنچ باستى. ھەتتاكى تېخىچە يۈرەكىم دۇپۇلدەپ ئۇرۇپ تۇرۇپتۇ. ھەممە ئادەملەر ئاتامنىڭ ئالدىغا

يىغلىشتى: "كىشىنى قورقۇنچقا سالغان بۇ دەھشەتلىك ئاۋاز نىمە؟"— دەپ سوراشتى ئۇلار ئاتامدىن.

"ئۇ تاۋۇشتىن سىلەر قورقماڭلار! بۇنىڭ ئۈچۈن سىلەر ئۇز دىنىڭلاردىن قايتماڭلار!"— دىدى ئاتام. ئادەملەر شاھنىڭ سوزىنى ماقۇل كورۇشتى، تېچلاندى. يەنە ئۇز دىنلىرىغا مۇستەھكەم بولۇشتى. شۇنىڭدىن كېيىن يەنە بىر يىل ئوتتى. ھىلىقى قورقۇنچلۇق ئاۋاز ئىككىنچى قېتىم قايتا ئاڭلاندى. ئەمما بۇلار ئۇز ئېتىقاتلىرىدا قالدۇەردى. ئاسماندىن بالا ياغدى. كۇن چىقار ۋاقتىدا مەندىن باشقا ھەممە جانلىق مەۋجۇدات بىردىنلا تاشقا ئايلاندى. شۇنىڭدىن بېرى مەن يالغۇز شۇ يەردە مانا مۇشۇ ئەھۋالدا ناماز ئوقۇيمەن. روزا كەلگەندە روزا تۇتىمەن. قۇرئان تالاۋەت قىلىمەن. سوزلىشىدىغان بىر كىشىمۇ يوق، بىر ئۇزەم يالغۇز ناھايىتى زېرىكتىم ۋە قىسىلدىم"، — دىدى.

"مەن بىلەن بىللە باغدادقا بېرىشقا رازى بولامسىز؟ ئۇ يەردە ئالىملار بىلەن سوزلىشىسىز، مەلۇماتىڭىز ئېشىپ، پىكرىڭىز ئېچىلىدۇ، — دىدىم، — بۇ يەردە مال قاچىلانغان كېمە بار. شۇنىسىمۇ باركى، ئالدىڭىزدا ئولتۇرغان بۇ چورىڭىز ئۇرۇق - ئەۋلاتلىق ئايال. تەقدىر بىزنى بۇ شەھەرگە كەلتۇردى. بانا بىلەن بىز بۇ ۋەقەلەرنىڭ گۇۋاھى بولدۇق. ھەممىدىن مۇھىمى سىز بىلەن كورۇشتۇق." يەنە كوپ نەرسىلەرنى سوزلەپ، ئۇنى ئۇزەم بىلەن بىللە كېتىشكە كوندۇردۇم.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد سۆزىنى. — ئۇي ئىگىسى چوكان ئۆز سەرگۈزەشتىسىنى داۋام قىلدۇرۇپتۇ:

ئۇن يەتتىنچى كېچە

خۇشاللىقتىن ئۆزەمگە ئۆزەم ئىشەنمەيتتىم. كېچىسى ئۇنىڭ ئاياق تەرىپىدە ياتتىم. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن، ئورنۇمدىن تۇرۇپ خەزىنىگە كەلدۇق. باھاسى قىممەت، ئۆزى يېنىك نەرسىلەرنى ئېلىپ قورغاندىن چىقتۇق. كېمىچى ۋە قۇللار بىلەن كورۇشتۇق. ئۇلار مەندىن ئەنسىرەپ تۇرغان ئىكەن، خۇرسەن بولۇشتى. مەندىن ئەھۋال سوراشتى. كورگەنلىرىمنى ئېيتتىم. يىگىت ۋەقەسىنى، خەلقنىڭ بېشىغا چۈشكەن ھادىسلەرنى ئۇلارغا ئېيتتىم، ھەيران قېلىشتى. مانا بۇ ئىككى ئىت سۈرىتىدىكى مېنىڭ ئاچىلىرىم مېنى بۇ يىگىت بىلەن بىللە كورۇپ، كورەلمەسلىك قىلىشقا باشلىدى. بۇلار بىرلىشىپ ماڭا ئازار يەتكۈزۈش ئۈچۈن، مېنىڭ پېيىمگە چۈشتى. كېمىگە چۈشتۇق. شامال يوق ئىدى، بىر ئاز كۈتتۇق، شامال قوزغالدى. يەلكەننى كوتەردۇق، مېڭىپ كەتتۇق. ئاچىلىرىم:

"بۇ چىرايلىق يىگىتنى نېمە قىلماقچىسەن؟" — دەپ سوراشقا باشلىدى. مەن:

"ئۇنىڭ بىلەن ئومۇر كەچۈرمەكچىمەن!" — دېدىم. يىگىت تەرەپكە بۇرۇلۇپ:

"بىر سوزۇم بار. قارشى بولمىسىڭىز ئېيتاتتىم"، — دېدىم.

"مەرھەمەت!" — دېدى ئۇ. كېيىن ئاچىلىرىمغا:

"مەن ئۈچۈن بۇ يىگىتنىڭ ئوزى كىپايە، مالالارنىڭ ھەممىسىنى

سلەر ئېلىڭلار!" ـــ دېدىم. ئۇلار:" خوپ!" دېيىشتى. لېكىن ماڭا قارشى يامان نىيەتلىرىنى ئىشقا سېلىشنى ئويلاشتى. شامال ياخشى بولۇپ، كېمىمىز سۈرئەت بىلەن ئىلگىرىلەيتتى. توختىماي يول باساتتۇق. خەتەرلىك دېڭىزنى بېسىپ تېز دەرياغا ئۆتتۇق. بىر ئاز يۈرۈپ بەسرە شەھرىگە يېقىنلاشتۇق. شەھەر بىنالىرى پاقىراپ كۆرۈنۈشكە باشلىدى. كەچ كىرگەن ئىدى. بىزنىڭ ئۇخلاپ قالغانلىغىمىزدىن پايدىلىنىپ، ئاچىلىرىم مەن بىلەن يىگىتنى كۆتۈرۈپ دەرياغا تاشلىدى. يىگىت سۇ ئۈزۈشنى بىلمەيدىكەن، سۇغا غەرق بولدى. مەن سۇدىكى بىر ياغاچ ئۈستىگە ئولتۇرۇپ ئالدىم. دولقۇن ياغاچ بىلەن مېنى چايقاپ - چايقاپ ئاخىرى سۇنىڭ قىرغىغىغا چىقىرىپ تاشلىدى. قۇياش چىققان ئىدى. مەن كىيىملىرىمنى سىقىپ ئاپتاپقا يېيىپ قۇرۇتتۇم. تار بىر چىغىر يول ئۇچراتتىم، شۇ يول بىلەن يۈرۈۋەردىم. شەھەرگە تەخمىنەن ئىككى سائەتلىك يول قالغان ئىدى. بىر ئىلاننى خورما دەرىخىدەك يوغان بىر ئەژدەرھا قوغلاپ كېلىۋاتقانلىغى كۆرۈندى. ئىلان ئەژدەرھادىن قېچىپ مەن تەرەپكە كېلىۋاتقان ئىكەن. ئەژدەرھا ئۇنىڭ قۇيرۇغىدىن تۇتتى. ئىلانىنىڭ كۆزلىرىدىن ياش ئاقاتتى. تېز ھەركەت قىلغىنىدىن ئىلانىنىڭ تىللىرى ساڭگىلاپ قالغان ئىدى. رەھىم كەلدى. ئەژدەرھاغا تاش ئاتتىم، ئەژدەرھا شۇ ئاندىلا ئۆلدى. ئىلان قانات چىقىرىپ ھاۋاغا كۆتىرىلدى، كۆزدىن غايىب بولدى. مەن ھەيران بولدۇم. چارچىغان ئىدىم، ئولتۇردۇم. ئۇيقۇم كەلدى، ئۇخلۇدۇم. ئويغىنىپ قارىسام، ئاياق تەرىپىمدە بىر قىز ئولتۇرۇپتۇ. ئالدىدا ئىككى ئىت بار. ئۇ قىز ئايىغىمنى ئۇگىلاپ تۇرۇپتۇ. مەن ئۇيۇلۇپ ئايىغىمنى يىغدىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورخانىسى
www.uyghurkitap.com

"سەن كىم بولىسەن؟" — دېدىم مەن.

"بىردەمدىلا مېنى ئۇنتۇدۇڭمۇ؟ — دېدى ئۇ، — ماڭا چوڭ مېھرىبانلىق قىلدىڭغۇ؟ مەن بايا سەن ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇرغان ئىلان بولىمەن. ئۆزەم جىنلاردىنمەن. ئەژدەرھامۇ جىندىن بولۇپ، ئۇ مېنىڭ دۈشمىنىم ئىدى. مەن ئۇنىڭدىن سېنىڭ سەۋەبىڭ بىلەنلا قۇتۇلدۇم. مېنى قۇتقازغاندىن كېيىن دەرھال ھاۋاغا ئۇچۇپ، كېمەڭنىڭ ئالدىغا باردىم. ئۇنىڭدىكى نەرسىلىرىڭنىڭ ھەممىسىنى ئۆيۈڭگە ساق ـ سالامەت يەتكۈزۈپ قويدۇم. كېمە سۇغا چۆكۈپ كەتتى. ئاچىلىرىڭنى ئىتقا ئايلاندۇرۇپ قويدۇم. بۇ ئىككى ئىت سېنى سۇغا تاشلىغان ئاچىلىرىڭ".

كېيىن مەن بىلەن بىللە بۇ ئىتلارنى كوتۇرۇپ ئۇچۇپ، ئۆيۈمەنىڭ ئوگزىسىگە چۈشۈرۈپ قويدى. كېمىدە قالغان ھەممە نەرسەلىرىمنى كام ـ كۈتىسىز ئۆيۈمدە كوردۇم. ئۇ، ھەر كۈنى بۇلارنى ئۈچ يۈز قامچا ئۇرۇش كېرەكلىكىنى، ئەگەر شۇنداق قىلمىسام، ئۆزەمنى ئۇرىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. ۋەدە بەردىم. ۋەدىگە مۇۋاپىق ھەر كۈنى شۇنداق ئۇرىمەن، لېكىن يەنە ئۇلارغا ئىچەنىمەن. ئۇلارمۇ ئەيىپىنىڭ مەندە ئەمەسلىكىنى ياخشى بىلىدۇ".

خەلىپە ئەجەپلىنىپتۇ.

"سېنىڭ بەدىنىڭدىكى قامچا ئىزلىرىنىڭ سەۋەۋى نىمە؟" — دەپ سوراپتۇ خەلىپە ئىككىنچى ئايالدىن.

باغدادلىق ئىككىنچى چوكاننىڭ ھىكايىسى

چوكان سوز باشلاپتۇ: "ئەي خەلىپە مېنىڭ ئاتام ئولۇپ، ئۇنىڭدىن ماڭا كوپ مال ـ دۇنيا قالدى. ئارىدىن ئانچە كوپ ۋاقت

ئۇتمەي، ئۆز زامانىسىنىڭ ئەڭ بەختلىك كىشىسىگە تەگدىم. ئۇنىڭ بىلەن ئاران بىر يىل هايات كەچۈردۈم. ئۇ، ئۆلدى. ئۇنىڭدىنمۇ سەكسەن مىڭ تىللا ئالتۇن مىراس قالدى، بۇ داۋراڭ هەممە تەرەپكە تارقالدى. ئۇندەك كوينەك تىكتۈردۈم. هەر بىرى مىڭ تىللا قىممىتىدە ئىدى. بىر كۈنى ئەمدىگىنە چۈشلۈك تاماق يەپ بولۇپ تۇرغان ئىدىم. جاۋغايلىرى ئاغزىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتكەن، ئاندا ـ ساندا قالغان قېشىنىڭ مويلىرى بەكمۇ ئۇزۇن، كوزى ئورىدەك چوڭقۇر، چىشلىرى ئاغزىنىڭ ئۇ يەر ـ بۇ يېرىدە ئەتەي قويۇپ قويغان تىيەكتەك لىڭىلداپ ئورلەپ چىققان، هەر خىل ئۇزۇن ـ قىسقا ئاپپاق چېچىغا خاس ئىشلەنگەن رومال سالغان دوك، سولغۇن رەڭ، بۇرۇنلىرىمۇ قۇيۇپ قويغاندەك ئوزىگە ياراشقان بىر قېرى خوتۇن كىرىپ كەلدى. شائىرنىڭ بۇ شېرى ئەينەن شۇنداق مومايىنى ئەسلىتىدۇ:

قېرى قەددى ئىگىلگەن خۇددى كەمەلەك،
كوزى گوردەك ئىچكىرى بۇرنى ئىلمەك؛
دۇنيا كورمىگەن ئۇ هىلىگەر شۇنداق،
بىر يۈزى قارا بىر يۈزىكى ئاق.
"يوۋاش بول" دەيدۇ بارچە هاياتنى،
بېرەر، قايتۇرۇپ ئالۇر ئامەتنى.
ئومۇچۇك توردەك باغلار يىپلارغا،
قارشىلىق قىلۇر كۈچى نۇرغۇنغا.
يىگىتنى باشلار بۇزۇق يولغا ئۇ،
ئاپىرىپ ساتۇر، گايى پۇلغا ئۇ.
ئايالنىمۇ يولدىن ئازدۇرار،
بىرى چۈن، بىرىگە گور قازدۇرار.

ئۇ، توپ ـ توغرى كېلىپ، يەرنى سۈيۈپ سالام بەردى: "مېنىڭ بىر يېتىم قىزىم بار، ئۇنى ياتلىق قىلاتتىم. بۈگۈن ئاخشام ئۇنىڭ نىكاھى بولىدۇ. بۇ يەرگە بىز مۇساپىر، ھېچكىمنى تونۇمايمىز. دىللىرىمىز سۇنۇق. تويىمىزغا بارغان بولسىڭىز، سىزنىڭ شاراپىتىڭىز بىلەن باشقىلارمۇ كەلسە، بىچارە يېتىمنىڭ كۆڭلى كۆتىرىلسە، تويىمىز تويدەك بولسا"، ـــ دەپ يىغلىدى. ئايىغىمنى سۈيدى. ئىچىم ئاغرىدى، رەھىمىم كېلىپ: "جېنىم بىلەن!" ـــ دېدىم. "مېھمانلار كەلگەندە سىزنى ئالغىلى كېلىمەن"، ـــ دەپ يەنە قولۇمنى سۈيدى، چىقىپ كەتتى. مەن بېرىشقا ھازىرلاندىم. ئارىدىن بىر ئاز ئۆتۈپ، موماي كىرىپ كەلدى، تازىم قىلدى. "شەھەر ئۇلۇغلىرى كېلىشتى. مەن سىزنىڭ كېلىشىڭىزنى ئۇقتۇردۇم. خۇرسەن بولۇشتى، ئۇلار سىزنى كۈتۈۋاتىدۇ!" ـــ دېدى. ئورنۇمدىن تۇردۇم. چورە قىزنى ئېلىپ ئىشىكتىن چىقتىم. كوچىلار ئازادە سۈپۈرۈلگەن، سۇ سېپىلگەن. يېقىملىق شامال ئۆتەتتى. مەرمەردىن ئىشلەنگەن ئېگىز گۈمبەز ئاستىدىكى ئىككى قاناتلىق چوڭ دەرۋازىغا يەتتۇق. موماي ئىشىكنى تاقىلداتتى. دەرۋازا ئېچىلدى، ئىچكىرى كىردۇق. يوللارغا گىلەم ـ پايانىدازلار سېلىنغان؛ قاتار شاملار ئورنىتىلغان. چوڭ شامدانلاردا شام ياناتتى. زىننەتتە تەڭدىشى يوق بىر ئۆيگە كىردۇق. ئالاھىدە يېپەك گىلەملەر سېلىنغان؛ ئىككى قاتار قويۇلغان شاملار ياندۇرۇلغان ئىدى. ئۆينىڭ تۆرىدە ھەرخىل قىممەتلىك تاشلار ئورنىتىلغان ئورۇندۇق، كۆزنى قاماشتۇرغۇچى گۈللۈك ئەتلەس پەردىلەر بىلەن زىننەتلەنگەن، پەردە ئارقىسىدىن ياش قىزنىڭ چىقىپ كەلگەنلىكىنى بايقىيالماي قالدىم. ئادەممۇ شۇنداق گۈزەل، شۇنداق چىرايلىق بولىدىكەن. ئۇ، سالام بېرىپ، بىزنى

قارشى ئېلىپ بۇ شېئىرنى ئوقۇدى:

كىرىپ كەلدىڭ بۇ يەرگە شۇلداق چىرايلىق،
جەننەتنىڭ هورلىرى قىلغاي مالالىق.
ئەگەر ئۇني سەزسە ئىدى كىم كىردى،
ئاياغىڭنى سۆيۈشكە هازىر ئەردى.

ئاندىن:

— مەرهەمەت، ئەي ئالىجاناپ.
مەنمۇ سىزگە لايىق، سىزمۇ ماڭا باپ.

"خۇش كەپسىز. قەدىرلىك ئاچا، غايەت شات ۋە بىنهايەت مىننەتدارمەن"، — دېدى ۋە يېنىمغا كېلىپ ئولتۇردى: "مېنىڭ بىر ئاكام بار. ئۇ، سىزنى قەيەردە، تويىدىمۇ ياكى بايرام كۇنلىرىدىمۇ كورگەن ئىكەن. كېيىن پۈتۈن ۋايىغا يەتكەن ياخشى سۈپىتىڭىزنى ئاڭلىغان. شۇنىڭدىن بېرى سىزنىڭ ئىشقىڭىزدا يۈرىگى پارە. شەك يوقكى، سىز بىر ئالاهىدە زاتسىز. ئۇمۇ سىزدىن قالمايدىغان كېلىشكەن بىر يىگىت. ئۇ، سىز بىلەن قوشۇلۇشنى ئىستەپ، شۇ يولنى تۇتتى. رۇخسەت قىلسىڭىز، رەسمى رەۋىشتە، نىكا مۇراسىمىنى ئوتكۈزمەكچى."

"خوپ!" — دېدىم مەن. قىز خۇرسەن بولدى. سول تەرەپتىكى بىر ئىشىكنى ئاچقان ئىدى. قەددى كېلىشكەن بىر يىگىت چىقىپ كەلدى. شائىر ئېيتقاندەك:

ئۇ، ئويغاندى، ئورنىدىن تۇردى ئاستا،
ئېگىشتى ئالدىغا بىر خىل قاراشتا.
ياتقان ئورنىدا كىيدى كىيىمنى،
تەسۋىرگە تىل ئاجىز، ئۇ ئەۋرىشىمنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ئۇنىڭكى چاچلىرى نۇر چاچتى زالغا،
خۇشبۇيلۇق تارقىدى ئۇندىن جاھانغا.
لەۋ ئېچىپ ئەسنىدى، ئېچىلدى غۇنچە،
چىمەندە ئېچىلسا بولماس ئۇ شۇنچە.
قاراپ ئەينەككە قىلدى كەرەشمە،
ئۆزىگە دەر ئىدى:
— ھەددىڭدىن ئاشما!
جاھانغا خال بولۇر، ھوسنۇ ـ جامالىڭ،
ئاينىڭ نۇرىدۇر، سېنىڭكى جايىڭ.
قۇياش قىلىش ئۈچۈن سېنى تاماشا،
دەرۋازاڭ يېنىغا كەلدى قىر ئاشا.

مەن ئۇنى كۆرۈشۈم بىلەنلا ئىختىيارىمنى قولۇمدىن بېرىپ قويدۇم. يىگىت كېلىپ ئولتۇردى. ئەمدى سوزلىشىشكە باشلىغان ئىدۇق، قازى توت گۇۋاچى بىلەن كىرىپ كەلدى. سالاملاشتۇق. ئۇلار ئولتۇرۇشتى. نىكا ئوقۇلۇپ مېھرى ھەققى خېتى پۈتۈلدى، ئۇلار كەتتى، يىگىت ماڭا تىكىلىپ:
"مۇبارەك بولسۇن بۈگۈنكى كېچىمىز، ئەي مەلىكەم، مەن بىر شەرت ھەققىدە سوزلىمەكچىمەن".
"قانداق شەرت ئۇ؟" — دېدىم مەن.
"مەندىن باشقىغا قارىماسلىققا، كوز سالماسلىققا قەسەم ئىچىشىڭنى سورايمەن!" — دېدى ئۇ.
مەن دەرھال رازىلىق بىلدۈردۈم. يىگىت خوشال بولدى. مۇھەببىتىم بارغانسېرى ئېشىپ باراتتى. داستىخان سېلىندى. گۇلاپ ـ شاراپ ئىچىشتۇق. كەچ بولدى، ياتتۇق. بەختكە قارشى تاڭ ئاتتى. بىر ئايغىچە شۇنداق خوشال ـ خۇزام ھايات كەچۈردۇق.

بىر ئايدىن كېيىن، مەن بازارغا بېرىپ كىيىملىك ئېلىشقا رۇخسەت سورىدىم، رۇخسەت بەردى. كىيىندىم، مومايىنى ئېلىپ بازارغا باردىم. موماي دۇكاندا ئولتۇرغان بىر يىگىتنى ماڭا تونۇشتۇرۇشقا باشلىدى:

"بۇ چوڭ باينىڭ ئوغلى ئىدى. ئاتىسى ئولدى، ناھايىتىمۇ كوپ دۇنيا قالدى. بۇنىڭدىن نىمىنى سورىساڭ تېپىلىدۇ. ھىچ قەيەردە يوق نەرسىلەر بۇ يىگىتتە بار، — كېيىن يىگىتكە قاراپ دىدى، — ئەڭ ياخشى، ئەڭ قىممەت كىيىملىرىڭنى كورسەتكىن!"

"خوپ!" — دىدى يىگىت. موماي يەنە يىگىتنى ماختاشقا چۈشتى.

"شۇنچە ماختاشنىڭ نىمە ھاجىتى بار؟ — دىدىم مەن مومايغا ئاچچىغلىنىپ، — بىز بۇ يەرگە كىيىملىك ئالغىلى كەلدۇق. كىيىملىكنى ئالىمىز، كېتىمىز". يىگىت سورىغان مالنى كورسەتتى. پۇل بەرسەك، يىگىت پۇل ئېلىشتىن باش تارتتى.

"بۇ، مېنىڭ بۇگۇنكى سوغام، پۇل ئالمايمەن!" — دىدى ئۇ.

"ئەگەر پۇل ئالمىسا مالنى قايتۇرۇپ بېرىڭ!" — دىدىم مەن مومايغا.

"بۇلار بىرنى سۇيۇپ قويۇش ئۇچۇن مېنىڭ قىلغان ھەدىيەم!" — دىدى يىگىت.

يىگىتنىڭ مۇددىئاسىنى بىلدىم.

"بىرنى سۇيسە ھېچقىسى يوق. ئۇنىڭ بەدىلىگە شۇنچە نەرسەلەرنى ئالىسەن"، — دىدى موماي.

"خۇدا ساقلىسۇن، — دىدىم مەن، — سېنىڭ كوز ئالدىڭدا قانداق شەرت قىلغىنىمنى ئۇنتۇدۇڭمۇ؟" موماي بوغۇق ئاۋاز بىلەن:

"دۇرۇس، سەن تەنۇر قاراپ تۇرساڭ، ئۇ سۇيسە، سېنىڭمۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

شەرتىڭ بۇزۇلمايدۇ، ئۇنىڭمۇ تەلۋى يەردە قالمايدۇ!"— دېدى. گەپ خېلىلا سوزۇلدى. ئەڭ ئاخىرى كوندۇم. كۆزۈمنى يوشۇرۇپ تۇردۇم. يىگىت رومىلىمنىڭ ئۇچىغا بېشىنى تىقىپ، ئاغزىنى ئېلىپ كەلدى. شۇنداق قاتتىق سۆيدىكى، يۈزۈمنىڭ گوشى ئۈزۈلۈپ چۈشكەندەك بولدى. كوڭلۈم ئېغىپ قالدى. موماي مېنى قۇچىقىغا ئېلىپ تىزىسىغا ئولتۇرغۇزدى. ھۇشۇمغا كەلدىم. دۇكان قولۇپلانغان. موماي بېشىمدا قايغۇرۇپ ئولتۇراتتى. ئۇ ماڭا قاراپ:

"يۈر ئۆيگە بارىمىز، ئېرىڭنى گۇمانلاندۇرماسلىق ئۈچۈن، ئۆزەڭنى كېسەللىككە سال! ئورۇنۇپ يات! مەن دورا ئېلىپ كېلەمەن. تېز ئارىدا ساقىيىسەن!"— دېدى. بىر سائەتتىن كېيىن ئورنۇمدىن تۇردۇم. قورقۇپ، ھەر تۈرلۈك بولمىغۇر پىكىرلەرگە بېرىلگەن ھالدا ئۆيگە يېتىپ باردىم. "كېسەل بولۇپ قالدىم" دەپ يېتىۋېلىپ ياتتىم. كەچ بولدى، ئېرىم كىرىپ كەلدى.

"نىمە بولدۇڭ مەلىكەم؟"— دەپ سورىدى.

"مىجەزىم يوق، بېشىم ئاغرىۋاتىدۇ!"— دېدىم. شامنى ياقتى، يېقىنراق كېلىپ يۈزۈمگە كوزى چۈشتى.

"يۈزۈڭدىكى نىمە جاراھەت؟"— دېدى ئەجەپلىنىپ.

"بۈگۈن سىزنىڭ رۇخسىتىڭىزغا مۇۋاپىق كوچىدا كېتىۋاتقان ئىدىم،— دېدىم مەن،— كوچىنىڭ تارجايىدا ياغاچ ئاتىلغان بىر توگىگە توغرى كېلىپ قالدىم. ھەر قانچە ئېھتىيات قىلسامۇ، ياغاچ ئېلىپ پەرەنجەمنى يىرتتى. يۈزۈمگە تېگىپ يارىدار قىلدى، مۇشۇ ھالغا چۈشتۇم. ھېلىمۇ ياخشى كوزۈمگە تېگىپ كەتمىدى. شەھەرنىڭ كوچىلىرىنىڭ ئىككى ئادەم سىغمايدىغان يەرلىرىنىڭ بارلىقى ئۆزىڭىزگە مەلۇم".

"ئەتىلىككە ھاكىمغا ئەرىزە قىلىمەن، شەھەردىكى ھەممە توگىچىلەرگە سېلىق سالىدۇ،" — دېدى.

"بىرسىنىڭ خاتاسى ئۈچۈن تەشۋىشلەنمەڭ. توغرىسى مەن ئىشەك مىنىپ كېتىۋاتقان ئىدىم. ئىشەك پۇتلىشىپ يىقىلدى، ئۈستىدىن دومىلاپ چۈشتۈم. يۈزۈم يەردە ياتقان بىر ياغاچقا تېگىپ، شىلىنىپ كەتتى"، — دېدىم.

"ئەتىلىككە بۇ ۋەقەنى جەپەرگە ئېيتىمەن. شەھەردىكى ئىشەكلەرنى ئۆلتۈرسۇن!" — دېدى.

"مېنى دەپ ھەممىنى ھالاك قىلماڭ، بولار ئىش بولدى. ھەممە ئەيىپ ئىشەكنى ئەپلەپ مىنەلمىگەن مەندە،" — دېدىم. ماڭا قاتتىق گەپ قىلىپ ئاچچىغى بىلەن تۇرۇۋالدى ۋە "سەندىن مەن باشتىلا قەسەم ئالغان ئەمەسمۇ؟" — دەپ بۇ شېئىرنى ئوقۇدى:

لېۋىڭگە مەلىكەم كىم سۆيۈپتۇ،
يۈزۈڭنىڭ بېغىدىن كىم گۈل ئۈزۈپتۇ.
يۈزۈڭ بېغىم مېنىڭ، سەن ئاڭا باغۋەن،
گۈلۈڭنى ئۈزگىنى تۇرمامدۇ روشەن.

ئاندىن ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ، قاتتىق ۋاقىرىدى. ئىشىك ئېچىلىپ، يەتتە نەپەر قارا قۇل كىرىپ كەلدى. ئۇلار مېنى قولۇمدىن تارتىپ تۇرغۇزۇشتى، ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى سەھنىگە ئېلىپ چىقىشتى. قۇللارنىڭ بىرىگە ئىككى مورەمدىن بېسىپ تۇرۇشقا، يەنە بىرىگە ئىككى ئايىغىمنى بېسىپ تۇرۇشقا، ئۈچىنچى بىرىگە قىلىچ يالىڭاچلاپ تەييار تۇرۇشقا بۇيرۇق قىلدى. ئۇلار بۇيرۇغاننى قىلدى. قىلىچ ھازىرلىغان قۇل:

"غوجام مەن بۇنى قىلىچ بىلەپ ئىككىگە بولىمەن. بىر بۆردە-

دىن قىلىپ، دەجلە دەرياسىغا تاشلايمەن. بېلىقلار يېسۇن. قەسىمىنى بۇزغانلارنىڭ جازاسى شۇنداق بولۇشى كېرەك"، — دېدى.
مەن يىغلاپ يېلىنىپ تۇرۇپ، بۇ ئىككى مىسرانى ئوقۇدۇم:

نىمە قىلساڭ شۇ ساڭا ھالال بولغاي،
مەن يېتىم، ھېچكىم ساڭا سوئال قويمىغاي.

بۇنى ئاڭلاپ غەزىۋى تېخىمۇ ئورلىدى. بۇ ئىككى مىسرانى ئوقۇدى:

نىمە قىلدىم، سەن قاراپسەن باشقىغا.
ئەھدى بۇزۇق، سەن ياراپسەن باشقىغا.

مەن يىغلايتتىم. ئۇ ماڭا دەشنەم بېرىپ، بۇ شېئىرنى ئوقۇدى:

يوق ساڭا بۇندا ئورۇن، سەن ئەھدى ـ پەيمان بۇلغىدىڭ،
چىن مۇھەببەت يولىدا بىر سوز ۋە بىر جان بولمىدىڭ.
مال ـ جېنىمدىن كەچتىم مەن، ئەھدى ـ پەيمان بۇزمىدىم.
سەنمۇ جېنىڭدىن كېچىپ، ئەھدىڭگە قۇربان بولمىدىڭ.

* * *

سۆيگۈمگە ئوزگىلەر بولسا مۇشتىرەك،
ئۇنىڭدىن بۇرۇنراق ئۆلمىگىم كېرەك.
شېرىك مۇھەببەت، رەقىپلىك ياۋدىن —
ئۆلۈم مىڭ ئارتۇق، شۇندىن بار دېرەك.

ئېرىم قولىغا: "چاپ!" دېگەن ئىدى. قۇل قىلىچىنى يالىڭاچلىدى. كېيىن ماڭا قاراپ:
"ئاخىرقى مىنۇتلار ئۈستىدە تۇرىسەن. تىلەكلىرىڭنى ئېيت!" — دېدى.
"ئەي ياخشى ئادەم، ماڭا بىر ئاز مۇھلەت بەر! ۋەسىيىتىمنى

سوزلەي"، ـــ دىدىم قۇلـغا، كېيىن بېشىمنى كوتەردىم، شۇنداق ئىززەتلىك ئىدىم، خورلۇققا چۈشتۈم. كوز ياشلىرىم تىنماي ئاقىدۇ. ئەلەم بىلەن يىغلاپ بۇ شېئىرنى ئوقۇدۇم:

سەن تۇنــدە ئۇخلىدىـڭ، مەن ئويـغاق ئوتــتۇم،
كوز ئاچتىڭ مەس بولۇپ، ئوزنى ئۇنۇتتۇم.
ئەمما پىكرىم مېنىڭ بولدى قىشىڭـدا،
خىيالىم چەرخ ئۇرۇپ يۇردى بېشىڭدا.
يۇرەك تاقەتسىز، تىنىمسىز جېنىم،
كەزسە ئەتراپىڭدا دۇشمىنىڭ، سەن كىم؟
بىقىشقا پۇرسەتنى تاپسام ئەگەردە،
كوز يېشىم ئېقىپ توسقاي شۇ يەردە.
ھەممىنى بەرگەنمەن، لىكىن كورۇش يوق،
بىقىپ ھوسنۇڭگە بىردەم تۇرۇش يوق
ئەگەر ئولسەم مېنى قىلغىن سەر ئەفراز،
"مۇساپىر مەشۇقۇم قەۋرى" دەپ ياز.

ئېرىم عەزەپ بىلەن قاراپ بۇ شېئىرنى ئوقۇدى:

باغرىم تېشىپ، بولەكلەرگە يار بولدۇڭ،
بىگانىگە كۇتكىنىڭچە زار بولدۇڭ.
مەن ئوزەمگە مۇناسىپ يار تاپتىم دىسەم،
نامۇناسىپ يارغا ئۇچراپ خار بولدۇم.

بۇ شېئىرنى ئاڭلاپ، يەنىمۇ بەتتەرراق يىغـلاپ، ئەپۇ قىلىشنى ئۇمىت قىلىپ، مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇدۇم:

يۇرىگىڭ تار، ئىنساپ سىغماس باغرىڭغا،
باغرىم ئۇزۇپ تاشلاپ قويدۇم يولۇڭغا!
بۇ ئەلەملىك جاراھەتكە نەزەر سال،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

يىرگەلمەستىن ئېلىپ تۇرۇپ قولۇڭغا.

سوزنى تۇگەتتىم. توختىماي يىغلايتتىم. ئېرىم يىغلىغىنىم ئۇچۇن بەكرەك غەزەپلىنەتتى. كېيىن ئۇ، بۇ شېئىرنى ئوقۇدى:

ئىنساپ قېنى؟ باشقىلارغا سەن يۇردۇڭ!
يىراقلىشىپ ئالاقەڭنى سەن ئۈزدۇڭ.
تاشلاپ كەتكەن بى ۋاپانى تاشلايمەن،
مەن بۇزمىدىم، ئۆز ئەھدىڭنى سەن بۇزدۇڭ.

مەن ئۇنىڭغا يىغلاپ ئىلتىجا قىلدىم.

"بەلكى سوز بىلەن كوڭلىنى ئالارمەن، ھېچ بولمىغاندا جازانى يېنىكلەشتۇرسە" دەپ ئويلايتتىم. شۇ چاغدا "ئەي ئوغلۇم! — دىدى موماي، — بەرگەن ئاق سۇتۇم ھورمىتى، بۇ خوتۇننى كەچۇر. بۇنىڭ شۇنچىلىك ئازاپلانغىدەك گۇناھى يوق، سەنمۇ ياشسەن. بۇنىڭ قارغىشىدىن قورقمەن!" شۇ سوزلەرنى دەپ مومايمۇ ھوڭرەپ يىغلىدى.

"كەچتىم! — دىدى يىگىت، — لېكىن پۇتۇن ئومرىدە ئىزى ساقلانغىدەك بىر جازا بېرىشىم كېرەك". ئۇ، قولىغا كىيىملىرىمنى يېشىشنى بۇيرۇدى. بىھى نوتىسىدىن چىۋىق ھازىرلاتتى. شۇ چىۋىق بىلەن ئۇرغىلى تۇردى. بېشىم قېيىپ ھوشۇمدىن كەتتىم. ئۇ، ئۇردى، كېيىن قولىغا قاراپ:

"قاراڭغۇ چۇشكەندە، موماي بىلەن بىللە ئوزىنىڭ ئويىگە ئېلىپ بېرىپ تاشلاڭلار"، — دەپ بۇيرۇق قىلدى. ئۇلار خوجايىنىنىڭ بۇيرۇغىنى ئىجرا قىلدى. ئويۇمدە داۋالاندىم، يارىلىرىمغا دورا سۇركىدىم. بەدىنىمنى ئاسرىدىم. تېز ئارىدا ياخشى بولدى. لېكىن، كورۇپ تۇرۇپسىلەركى، تاياقنىڭ ئىزى قالدى. توت

ئايغىچە ئۆزەمنى داۋالىدىم، ئاخىرى ساقايدىم. كېيىن ئەنە شۇ ھادىسىلەر يۈز بەرگەن ئۆيگە قايتتىم. سارايدەك ھويلا خاراپلىشىپ، ئۆيگە ئېلىپ كېلىدىغان كوچىلار باشتىن - ئاياق بۇزۇلۇپ كېتىپتۇ. بىز تۇرغان ئۆي ئەخلەتخانىغا ئايلىنىپتۇ. ھەيران بولدۇم، نىمە ۋەقە بولغىنىنى بىلەلمىدىم. مانا بۇ ئۆگەي سىڭىللىرىمنىڭ ئۆيىگە كەلدىم، ئۇنىڭ يېنىدا ئەنە شۇ ئىككى قارا ئىت تۇرغان ئىكەن. سالام بەردىم. ھال - ئەھۋال سوراشتۇق. بېشىمدىن كەچۈرگەنـ لىرىمنى سوزلىدىم. بۇ سىڭلىم سالامەت قالغىنىمغا سۆيۈندى. ئۇمۇ ئۆز سەرگۈزەشتىلىرىنى سوزلىدى، بىللە تۇرۇشقا باشلىدۇق. مەنمۇ، سىڭلىممۇ ئەرنى تىلغا ئالماي قويدۇق. بىزگە مانا بۇ بازارچى سىڭلىمىز كېلىپ قوشۇلدى. بۇ ھەر كۈنى بازارغا چىقىپ بىزگە كېرەكلىك نەرسىلەرنى ئېلىپ كېلىدۇ. ئۆتكەن كۈنگىچە شۇ يوسۇندا ھايات كەچۈردۇق. ئادەتتىكىچە بازارچى سىڭلىمىز ئۆزۈق - تۈلۈك ئېلىشقا بازارغا چىققان ئىدى. مۇنۇ ھامماللغا يولۇقۇپتۇ. بىر - ئاز ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئۈچ قەلەندەر، كېيىنرەك سودىگەرلەر كىيىمدە سىلەر كىرىپ كەلدىڭلار. تېخى بىز بۇ بولۇپ ئۆتكەن ھادىسىلەرنى ئەسلىگىچىلىكمۇ بولمىغان ئىدۇق، ئۆزىمىزنى سىزنىڭ ھوزۇرىڭىزدا كوردۇق. بىزنىڭ ۋەقەلىرىمىز شۇ، — دەپ سوزىنى تۈگەتتى ئايال.

خەلىپە ھەيران بولۇپ، بۇ ئىبرەتلىك ھىكايىنى يېزىپ ئېلىپ ساقلاشنى بۇيرۇدى.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئون سەككىزىنچى كېچە

—ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

كېيىن خەلىپە بىرىنچى ئايالدىن:

"ئاچاڭنى جادى قىلغان جىننى كوردۇڭمۇ؟ ئۇ قەيەردە، بىلەمسەن؟" — دەپ سوراپتۇ.

"بىلىمەن! — دەپتۇ ئۇ، — ماڭا بىرنەچچە تال چېچىنى بەرگەن، چاچنى كويدۇرۇپ ئىسسىرىق سالسام كۆھقاپتا بولسىمۇ هازىر بولدۇ."

"چاچلىرىڭنى كەلتۈر!" — دەپتۇ خەلىپە.

ئايال ئېلىپ كەپتۇ. خەلىپە بىر تالنى كويدۇرۇپتۇ. چاچنىڭ ھىدى ئەمدى چىقىشقا باشلىغان ئىكەن گۈلدۈرلىگەن ئاۋاز بىلەن ساراي يىمىرىلگەندەك بوپتۇ. شۇ ۋاقىتتا قەيەردىندۇر جىن پەيدا بولۇپ سالام بېرىپتۇ.

"بۇ خوتۇن، — دەپتۇ جىن خەلىپىگە-قاراپ، — ماڭا ياخشىلىق قىلدى. مېنىڭمۇ ئەجرىنى ياندۇرۇشۇم زورۇر بولدى. ئۇ مېنى ئۆلۈمدىن قۇتقۇلدۇردى، دۈشمىنىمنى ئۆلتۈردى. مەن ئۇنىڭ ھەمشىرىلىرىنىڭ نىمە قىلغىنىنى بىلەتتىم. ئۆچ ئېلىپ بېرىشنى زورۇر ھېساپلىدىم، بۇنىڭغا سالغان زىيانلىرى ئۈچۈن ھەمشىرىلىرىنى ئۆلتۈرۈشنى ئويلىغان ئىدىم. مېنى قۇتقازغان ئايال خاپا بولمىسۇن دەپ، ئۇلارنى ئىتقا ئايلاندۇرۇۋەتتىم. ئەي خەلىپە، ئەگەر ئۇلارنى قۇتقۇزۇشنى خالىسىڭىز سىزنىڭ ۋە بۇ ئايالنىڭ ھورمىتى ئۈچۈن قۇتقۇلدۇرىمەن".

"قۇتقاز ئۇلارنى، — دەپتۇ خەلىپە، — تەكشۈرۈپ كورىمىز. ئاندىن كېيىن مانا بۇ ئايالغا زۇلۇم قىلىپ ئۇنىڭ بەدىنىنى جاراھەت

قىلغان كىشىنى تاپىمەن".

"خوپ خەلىپە، مەن ئۇلارنى قۇتۇلدۇرىمەن. سۇرۇشتۇرۇپ بىلەرسىز"، ــ دەپتۇ جىن. كېيىن جىن قولىغا سۇ توشقۇزۇلغان قاچىنى ئاپتۇ، سۇغا قاراپ ئەپسۇن ئوقۇپتۇ. "بۇرۇنقى سۇرىتىڭلارغا قايتىڭلار!"، ــ دەپ سۇنى ئىتلارغا سېپىپتۇ. ئۇلار ئەندىكىپتۇ-دە، ئۆز ئەسلىگە كېلىشىپتۇ، ئىككى ئىتنىڭ ئورنىدا چىرايلىق ئىككى چوكان پەيدا بوپتۇ.

"ئەمدى بۇ ئايالغا زۇلۇم قىلغان كىشىنى تاپ!"، ــ دەپتۇ خەلىپە جەپەرگە. شۇ چاغدا:

"بۇ ئايال، ــ دەپتۇ جىن، ــ سېنىڭ ئوغلۇڭ ئەل ئەمىننىڭ خوتۇنىدۇر. بۇنى شۇ ئۇرغان. ئەل ئەمىن بۇنىڭغا ئاشىق بولغان" دەپ، قويۇلغان شەرتلەر بىلەن ئۆيلەنگىنىنى ۋە باشقا ۋەقەلەرنى باشتىن-ئاياق سۆزلەپتۇ. خەلىپە ئوغلىنى قىچقىرتىپ، ئايال ۋەقەسىنى سوراپتۇ. ئوغلىمۇ جىن ئېيتقاندەك ھىكايە قىپتۇ. خەلىپە قازىلارنى ۋە گۇۋالارنى ھازىرلاپ، ئۈچ قەلەندەرگە ھېلىقى ئايال بىلەن ئۇنىڭ ھەمشىرىلىرىنى نىكاھ قىلىپ قويۇپتۇ، ئۇلارنىڭ ھەر قايسىسىغا جاي بېرىپتۇ. كېرەكلىك نەرسىلەر بىلەن تەمىنلەپتۇ. ئۇرۇلغان ئايالنى ئوغلى ئەل ئەمىنگە نىكاھ قىلدۇرۇپتۇ. كوپ ئىنئام بېرىپ، ۋەيران بولغان جايلىرىنى بوستانلىققا ئايلاندۇرۇپتۇ. يېڭى ئىمارەتلەر قۇرۇشقا بۇيرۇپتۇ. بازارچى ئايالنى خەلىپە ئۆزى نىكاھىغا ئاپتۇ. كېچىسى يېتىپتۇ. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا مەخسۇس ئالى ساراي بېرىپ، قۇللارنى، چۆرىلەرنى خىزمىتىگە قويۇپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئۈچ بېيت ھېكايىسى

بىر ئاخشىمى خەلىپە ۋەزىرى جەپەرگە مۇنداق دەپتۇ:
"بۈگۈن كېچىسى شەھەرنى ئايلىنىپ چىقايلى. ھاكىملار ۋە ئەمەلدارلارنىڭ ئەھۋالىنى كۆزدىن كەچۈرەيلى. ئۇلاردىن پۇقرالارغا زۇلۇم يەتكەنلىرى بولسا، تەكشۈرۈپ شىكايەتلىرىنى ئاڭلىساق، نارازىلىقلىرىنى بىلسەك، ئەگەر راست بولسا ئۇنداقلارنى ئەمەلدىن ئېلىپ تاشلىساق!" "خوپ!" — دەپتۇ جەپەر. خەلىپە، جەپەر ۋە مەسرۇر شەھەرنى ئايلىنىپ كۆرۈش ئۈچۈن كوچىغا چىقىپتۇ. ئۇلار بازارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى يولدا كېتىۋاتقىنىدا، بېشىدا سېۋەت كۆتەرگەن، قولىدا ھاسا تۇتقان بىر قېرى كىشى كۆرۈنۈپتۇ. ئۇ، ئاستا-ئاستا قەدەم يۆتكەپ كېتىپ بېرىپ، بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ئوخشىتىپ ئايغا مېنىڭ ئىلمىمنى بەرمەكتە باھا.

مەن دىدىم:
— ئىلمىمگە ئارتۇق بۇ باھا بەلكى خاتا،
بۇ زاماندا يوق بىلىمنىڭ قەدرى، دۆلەت كېرەك،
بىلىم ئەھلىگە لايىق ئەمەس بۇنىڭدەك ئارتۇق باھا.
رازىمەن ئىلمىمنى قويۇشقا بىر كۈنلۈك رىزقىغا گورو،
كىم ئۈچۈن كېرەك قەلەم-قەغەز ئۇنى ئالماس بىرو.
بىز پېقىر دەرتمەن كىشىمىز خارلىقتا ياشايمىز ھامان،

يازدا ئۇزۇقسىز ئۇتەرمىز، قىشتا توڭلايمىز يامان.
ئۇتسە ئىلىم ئەھلى، ئىتلار قاۋاپ خارلايدۇ كوپ،
زارىنى ھىچكىم ئىشتمەس، كىمگىمۇ زارلايدۇ خوپ.
بىر پەزىلەت ئەھلىنى تىپچ جاي ـــ قەۋرى كۇتەر...
ئەھلى دولەت ئاي بولۇپ كوك ئۇستىدە پارلاپ ئۇتەر.

* * *

ھۇنەرلىرىم دەستىدىن مەن قىلمەن پەرياد،
ھەربىر ھۇنىرىم بىر نەپەس قىلدۇ ناشاد.
ئىراق مۇلكىدە ھۇنەرۋەنلىك ئىپپتۇر،
كىمىكى ھۇنەرسىزدۇر بۇ يەردە ئازات.
جاھان ھۇنەرلىرىدىن ئالغان لەززىتىم شۇ،
كالتەك يەپ ئۇگەنگەن ھۇنىرىمدىن دەيمەن: "دات!"

خەلىپە بۇ شېئىرلارنى ئاڭلاپ: "بۇ سوزگە قارىغاندا، بۇ كىشى بەكمۇ كەمبەغەل كورۇنۇدۇ"، ـــ دەپتۇ. كېيىن ئۇ كىشىدىن:

"قانداق ھۇنىرىڭىز بار؟" ـــ دەپ سوراپتۇ.

"مەندە ھۇنەر جىق. ھازىر بىلىقچىمەن، ئايىلىم، بالام بار. كۇن كوتىرىلگەندە ئويىدىن چىققان ئىدىم. كەچ كىرىپ مۇشۇ ۋاقىت بولدى. ھەركەت قىلدىم، ھىچ نەرسە تاپالمىدىم. بالىلىرىم ئالدىغا نىمە دەپ بېرىشىمنى بىلمەيمەن. ئۇلارنىڭ كوز ياشلىرىنى كورۇشكە تاقىتىم يوق. قۇرۇق قول بارغىنىمدىن كورە ئوزەمگە ئولۇم تىلەپ كېتىپ بارىمەن، كوز نۇرۇم!" ـــ دەپتۇ قېرى كىشى جاۋاپ بېرىپ.

"بىز بىلەن دەجلە دەرياسىغا بارساڭ، بىزنىڭ تەلىيىمىزگە ئاتاپ تور سېلىپ باقساڭ، تورۇڭغا نىمە چىقسا مەيلى، يۇز تىللا قىزىل ئالتۇن بېرىپ سېتىپ ئالاي!" ـــ دەپتۇ خەلىپە.

"خوپ!" دەپتۇ ئاقساقال كىشى بۇ گەپتىن خوش بولۇپ. بېلىقچى ئۇلار بىلەن بىللە دەريا بويىغا بېرىپتۇ. تورنى يېيىپ تاشلاپتۇ. بىر نەرسە ئىلىنغەندەك قىلىپ، تور ئېغىرلىشىپتۇ. تارتىپ ئېلىپ قارىسا، ئاغزىغا قۇلۇپ سېلىنغان ساندۇق ئىكەن. خەلپە ساندۇقنى قىمىرلاتماقچى بوپتۇ، ئېغىر تۇيۇلۇپتۇ. خەلپە بېلىقچىغا يۈز تىللا ئالتۇن بېرىپتۇ. بېلىقچى ئۆيگە كېتىپتۇ. جەپەر بىلەن مەسرۇر ساندۇقنى كوتىرىپ خەلپە بىلەن سارايغا قايتىپتۇ. شام يېقىپتۇ. ساندۇق خەلپە ئالدىدا تۇرغان ئىكەن. جەپەر بىلەن مەسرۇر ساندۇقنى بۇزۇپ ئېچىپتۇ. ئۇنىڭ ئىچىدىن ئوراقلىق بىر گىلەم كورۇنۇپتۇ. گىلەمنىڭ ئاستىدا رومال كورۇنۇپتۇ. رومالنى ئېچىپ قارىغان ئىكەن، بوغۇزلىنىپ ئولتۇرۇلگەن ناھايىتى چىرايلىق بىر ئايال چىقىپتۇ. بۇنى كورگەن خەلپىنىڭ ئىچى ئاغرىپ كوزلىرىدىن ياش كېتىپتۇ.

"ئەي ۋەزىرلەر، — دەپتۇ خەلپە جەپەرگە قاراپ، — بۇ قانداق گەپ. مېنىڭ دەۋرىمدە ئادەملەرنى بوغۇزلاپ دەرياغا تاشلاپتۇ. بۇنىڭ جاۋاپكارلىقى مېنىڭ بوينۇمغا چۈشمەمدۇ؟ قاتىلنى ئەلۋەتتە تېپىپ، ئۇنى ئەڭ دەھشەتلىك ئازاپ بىلەن ئولتۇرىمەن، بوۋام ئاباباس ئىبنى ئابدۇل مۇتەللىپ ھەققىدە، — دەپتۇ خەلپە قەسەم قىلىپ، كېيىن جەپەرگە قاراپتۇ، — بۇنى ئولتۇرگۈچىنى تېپىپ كەلمىسەڭ، بوۋاڭ بەرمەكنىڭ ھەممە ئەۋلادىنى سەن بىلەن قوشۇپ، مۇشۇ ساراي ئالدىدىكى دەرۋازىدا دارغا ئېسىپ ئولتۇرىمەن."

جەپەر خەلپىنىڭ غەزىۋىنى كورۇپ موھلەت سوراپتۇ. خەلپە ئۈچ كۈنلۈك موھلەت بېرىپتۇ. جەپەر غەم-قايغۇ بىلەن خەلپە ئالدىدىن چىقىپ، شەھەر ئىچىگە قاراپ مېڭىپتۇ. ئۇ، نېمە قىلىشنى

بىلمەي قاپتۇ. "بۇ ئايالنىڭ قاتىللىنى قەيەردىن ۋە قانداق قىلىپ تاپىمەن. ئەگەر توھمەت بىلەن باشقا بىرسىنى ئېلىپ كەلسەم، ئۇنىڭ قىساسىغا قالىمەن"، — دەپ ئويلاپتۇ. ئۆيىگە كېلىپ يېتىپتۇ. توتىنىچى كۈنى خەلىپە كىشى ئەۋەتىپتۇ. جەپەر خەلىپە ئالدىغا كەپتۇ. "قاتىل قېنى؟" — دەپ سوراپتۇ خەلىپە. "تاپالمىدىم!" دەپتۇ جەپەر. خەلىپىنىڭ غەزىپى تېخىمۇ ئۇرلەپتۇ. جەپەرنى ساراي دەرۋازىسىغا ئېلىپ بېرىپ، ئەۋلادى بىلەن دارغا ئېسىشقا بۇيرۇق قىپتۇ. ئۇنى ئېسىشتىن بۇرۇن، پۈتۈن شەھەر خەلقىغە خەلىپىنىڭ ۋەزىرى جەپەر بەرمەكى ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادىنى قوشۇپ دارغا ئېسىشقا بۇيرۇغانلىغىنى جاكا قىلدۇرۇپتۇ، جەپەر ۋە ئۇنىڭ ئەۋلاتلىرىنىڭ دارغا ئېسىلىشىنى كورۇش ئۇچۈن، ھەر تەرەپتىن ئادەملەر كېلىشىپتۇ. لېكىن، ئۇلارنىڭ دارغا ئېسىلىشىنىڭ سەۋىۋىنى ھېچكىم بىلەلمەپتۇ. دار ھازىرلىنىپتۇ. ۋەزىر ۋە باشقىلار دار ئاستىغا كەلتۇرۇلۇپتۇ. جاللاتلارنىڭ كوزى خەلىپىنىڭ ھوكمىگە، قولىغى بۇيرۇقىغا تىكىلىپ تۇرۇپتۇ، شۇ چاغدا يېڭى كىيىم كىيگەن ناھايەتىمۇ چىرايلىق بىر يىگىت يېتىپ كەپتۇ. ئۇ، ئالدىراشلىق بىلەن ئادەملەر ئارىسىدىن ئوزىگە يول ئېچىپ، جەپەرنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختاپتۇ:

"سىزگە كېسىلگەن بۇ جازا ماڭا تېگىشلىك، ساندۇقتىكى ئولۇك چوكان مېنىڭ ئايىلىم. ئۇنىڭ قاتىلى مەن. مېنى دارغا ئېسىڭلار! مەندىن قىساس ئېلىڭلار!" — دەپ ئوزىنى جەپەر ۋەزىرنىڭ ئايىغىغا تاشلاپتۇ. جەپەر ئوزىنىڭ داردىن قۇتۇلغانلىغىغا سۆيۇنگەن بولسىمۇ، يىگىتنىڭ ياشلىغىغا ئېچىنىپتۇ. بۇ يىگىتنى كورگەنلەر ھەيران بولۇپ، بىر بىرى بىلەن پىچىرلىشىپتۇ. شۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

چاغدا، قېرىپ مۈكچەيگەن بىر بوۋاي يېتىپ كەپتۇ. ئۇ ناھايىتى ئالدىراش يۈگۈرگىنىچە، ئادەملەرنىڭ ئارىسىنى يېرىپ، جەپەرنىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ:

"ئەي ۋەزىر، بۇ يىگىتنىڭ سوزىگە ئىشەنمەڭ، ئۇ خوتۇننى مەن ئۆلتۈرگەنمەن. مېنىڭ جازالىنىشىم كېرەك"، — دەپتۇ. يىگىت بولسا:

"ئەي ۋەزىر، بۇ قېرى ئەقلىدىن ئازغان. ئۇزىنىڭ نىمە دەۋاتقانلىغىنى ئۇزىمۇ ئۇقمايدۇ. ئايالنى مەن ئۆلتۈرگەن. مېنى ئېسىڭلار!" — دەپتۇ.

"ئەي ئوغلۇم، — دەپتۇ قېرى، — سەن ياشسەن، تېخى دۇنيانىڭ ئارزۇ-ھەۋىسىگە قانمىغانسەن! مەن بولسام، ئومرۇمنى ياشى-دىم، يەيدىغاننى يېدىم، ئارزۇ-ھەۋەسلەرنىڭ ھەممىسىگە قاندىم. دۇنيادىن تويغانمەن. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ ئايالنى مەن ئۆلتۈرگەن. ئۇنىڭ قىساسى ئۈچۈن مېنىڭ جازالىنىشىم كېرەك! مېنى دارغا ئېسىڭلار!"

ۋەزىر ھەيران قېلىپ يىگىتنىمۇ، قېرىنىمۇ، خەلىپىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىپتۇ. خەلىپە ئالدىدا ئۇلار يەرنى سۆيۈپتۇ:

"ئايالنى ئۆلتۈرگەن قاتىلنى تېپىپ كەلدىم!" دەپتۇ ۋەزىر.

"قېنى ئۇ؟" — دەپتۇ خەلىپە.

"مانا بۇ يىگىت ئايالنى مەن ئۆلتۈرگەن! — دەيدۇ — دەپتۇ ۋەزىر — بۇ قېرى كىشى بولسا، مەن ئۆلتۈردۈم، يىگىت يالغان سوزلەيدۇ، دەيدۇ. ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسىنى ئالدىلىرىغا ئېلىپ كەلدىم"، — دەپتۇ.

خەلىپە قېرى بىلەن يىگىتكە دىققەت بىلەن قاراپ:

"قايسىڭ ئۆلتۈردۈڭ!" — دەپتۇ غەزەپ بىلەن.

"مەن!" ــ دەپتۇ يىگىت.

"يالغان سوزلىمە، مەن ئۆلتۈردۈم"، ــ دەپتۇ قېرى.

"ھەر ئىككىڭلارنى ئاس!" ــ دەپتۇ خەلىپە جەپەرگە قاراپ ئاچچىغى بىلەن. جەپەر قارشى چىقىپتۇ:

"بىر كىشىنىڭ خۇنى ئۈچۈن بۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىنى ئۆلتۈرۈش زالىملىق بولىدۇ، خەلىپە"، ــ دەپتۇ.

"ئايالنى مەن ئۆلتۈردۈم" دەپتۇ يىگىت ۋە ساندۇقنىڭ بەلگۈلىرىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ. خەلىپە ھەيران بولۇپ، بۇ ۋەقەگە قىزىقىپتۇ:

"نېمە ئۈچۈن ئۇ ئايالنى ئۆلتۈردۈڭ ۋە نېمە ئۈچۈن ھېچكىم بىلمىگەن سىرنى ئۆزەڭ كېلىپ ئاشكارە قىلىپ، دارغا ئېسىلىشنى سورايسەن؟" ــ دەپتۇ.

"ھۆرمەتلىك خەلىپە، ــ دەپتۇ يىگىت، ــ بۇ ئايال مانا بۇ قېرى تاغامنىڭ قىزى، مېنىڭ خوتۇنۇم ئىدى. بۇ قېرى كىشى مېنىڭ قېيىنى ئاتام بولىدۇ. بىز خېلى يىللار بىللە ئۆمۈر كەچۈرۈپ، ئۈچ ئوغۇل كوردۇق. ئۇ مېنى ناھايىتىمۇ ياخشى كورەتتى. مەن ئايلىمىدىن ھېچقانداق يامانلىق كورمىگەن ئىدىم. مۇشۇ ئاينىڭ بېشىدا ئۇ قاتتىق ئاغرىدى. تېۋىپلارغا كورسەتتىم، تۈزەلدى. ھاممامغا ئېلىپ بارماقچى ئىدىم. ئۇ "ھاممامغا بېرىشتىن بۇرۇن، بىر نەرسىنى كوڭلۈم تارتىۋاتىدۇ"ــ دىدى. "نېمە ئۇ، ئېيتقىن!"ــ دىدىم، "بېھى بولسا پۇرايتتىم، ئازراق يىگىممۇ بار ئىدى"، ــ دىدى. مەن بېھى تېپىپ كېلىش ئۈچۈن بازارغا چىقتىم. پۈتۈن شەھەرنى ئىزلىدىم، تاپالمىدىم. ئەگەر شۇ چاغدا بېھىنىڭ باھاسى بىر تىللا بولسىمۇ ئالاتتىم. غەم بىلەن خىيال سۈرۈپ كېچىنى ئوتكۈزدۈم. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن شەھەر باغلىرىغا بېرىپ بىرمۇ بىر ئايلىنىپ كورۈپ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

يۈرۈپ، بىر قېرى باغۋەنگە دۇچ كەلدىم، ئۇنىڭدىنمۇ سورىدىم. "ئەي ئوغلۇم، بۇ يەردىن بېهى تېپىش تەس. بەلكىم تېپىلماس، ئۇنى هازىر بەسرە هاكىمىنىڭ بېغىدىن تېپىش مۇمكىن بولار. ئۇنىڭ باغۋەنلىرى خەلىپە ئۈچۈن بېهى ساقلايدۇ ۋە خەلىپىگە بېهى يەتكۈزۈپ بېرىدۇ"، — دېدى باغۋەن. مەن ئۇيگە يېتىپ كەلدىم. ئۇنىڭغا بولغان مۇهەببىتىم كوڭلۇمنى تىنجىتمىدى. باغۋەن ئېيتقان بەسرىگە قاراپ ماڭدىم. كېچە - كۈندۈز دېمەي، ئون توت كۈن يول يۈرۈپ، ئۈچ بېهىنى ئۈچ تىللاغا ئېلىپ كېلىپ بەردىم. ئۇ بېهىنى قولۇمدىن ئېلىپ پۇراپ قويۇپ قويدى. مەن دۇكىنىمغا چىقىپ كەتتىم، سودا قىلىپ ئولتۇراتتىم. چۈش ۋاقتى ئىدى، بىر قارا زەڭگى كەلدى. قولىدا بېهىسى بار ئىكەن، ئويناپ كېتىپ بېرىپتۇ. مەن ئۇنىڭدىن:

"ئەي ياخشى كىشى، سەن بۇ بېهىنى نەدىن ئالدىڭ. ماڭىمۇ بىر نەچچە دانىسى كېرەك ئىدى"، — دەپ سورىدىم. ئۇ زەڭگى كۈلۈپ تۇرۇپ: "ئويىنىشىمدىن ئالدىم. مەن باشقا تەرەپكە كەتكەن ئىدىم، قايتىپ كەلسەم، سۆيۈملۈگۈم كېسەل ئىكەن. يېنىدا ئۈچ بېهى تۇرغان ئىكەن، ئۇ: "ئەخمەق ئېرىم شۇ بېهى ئۈچۈن بەسرىگە بېرىپ، ئۈچ بېهىنى ئۈچ تىللاغا سېتىپ ئېلىپ كەپتۇ، — دەپ ماڭا بېرىنى تەقدىم قىلدى"، — دېدى. ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، دۇنيا كۆزۈمگە قاراڭغۇ بولۇپ كورۈندى. دىمىغىمدىن ئاچچىق دۈت چىقىپ كەتتى. ئورنۇمدىن دەس تۇرۇپ، دۇكاننى ئەتتىم. ئايىلىمنىڭ ئالدىغا باردىم. قارىسام، بېهىنىڭ ئىككىسى تۇرۇپتۇ. "ئۈچىنچىسى قېنى؟" دەپ سورىدىم. "ئۇقمايمەن، ئۇنى كورگۇنۇممۇ يوق!" — دېدى ئايىلىم. بايىقى ئادەمنىڭ سۆزىنى راست

ئىكەن دەپ ھىس قىلدىم. پىچاقنى غىلاپتىن سۇغۇرۇپ ئېلىپ، ئارقىسىدىن كېلىپ، كوكسىگە تىزىمنى تىرەپ ئۆلتۈردۇم، ئىندەمەي بويىنىغا پىچاق سالدىم ۋە كاللىسىنى شارتتىدە كېسىپ ئالدىم. پەردە ۋە رومال بىلەن ئوراپ، گىلەمگە يوگەپ، ساندۇققا سالدىم، ئوز خېچىرىمغا ئارتىپ دەجلە دەرياسىغا ئېلىپ باردىم. ئوز قولۇم بىلەن دەرياغا تاشلىدىم. مەندىن تېززەك قىساس ئېلىڭ! بۇ سىرنى ھېچكىم بىلمەيتتى، چوڭ ئوغلۇمغا كوزۇم چۇشتى. ئۇ، يىغلايتتى. ئۇ، ئانىسىنىڭ ئولۇمىدىن خەۋەرسىز ئىدى. "نىمشقا يىغلايسەن؟"— دەپ سورىدىم. ئوغلۇم يىغلاپ، "بىھنىڭ بىرسىنى ئېلىپ ئۇكىلىرىم بىلەن كوچىدا ئويناپ يۈرگەن ئىدىم. قاۋۇل بىر زەڭگى ئېتىلىپ كېلىپ، بىھنى قولۇمدىن تارتىۋالدى - دە: "قەيەردىن ئالدىڭ!"— دەپ دوق قىلدى. "كېسەل ئانام ئۇچۇن ئاتام ئەتەيلەپ بەسرىگە بېرىپ، ئۇ يەردىن ئۇچىنى ئۇچ تىللاغا سېتىپ ئېلىپ كەلگەن"— دىدىم ۋە مەن بۇ سوزنى ئىككى - ئۇچ قايتۇرۇپ تەكرارلىدىم. لېكىن، زەڭگى بىھنى قايتۇرۇپ بەرمىدى. ئۇنى ئاز دەپ، مېنى ئۇرۇپ ئوز يولىغا كەتتى. ئانامدىن قورقۇپ تېخىچە ئويگە كىرەلمەي، ئۇكىلىرىم بىلەن شەھەر ئەتراپىغا چىقىپ ئايلىنىپ كەلدىم"، دىدى بۇ سوزنى ئاڭلاپ، زەڭگىنىڭ سوزى تاغامنىڭ قىزى ئۇچۇن تامامەن ئويدۇرۇپ چىقىلغان بوھتان ئىكەنلىگىنى ئېنىق بىلدىم. ئۇنى بىگۇنا ئولتۇرگىنىمگە پۇشايمان قىلدىم. ئەلەم بىلەن يىغلىدىم. كېيىن، بۇ بوۋاي ئويگە كىرىپ كەلدى. مەن تاغامغا بولغان ۋەقەنى سوزلەپ بەردىم. تاغامۇ يېنىمغا ئولتۇرۇپ يىغلىدى. يېرىم كېچىگىچە يىغلىدۇق. بەش كۇنگىچە ماتەم تۇتتۇم. بىز بۇگۇنگىچە ئۇنىڭ ناھەق ئولگەنلىگىگە

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

قايغۇرىمىز. بۇنىڭ ھەممىسى شۇ زەڭگىنىڭ كاساپىتىدىن بولدى.
ئۇنىڭ ئۆلۈش تارىخى مانا شۇ. بوۋىلىرىڭىزنىڭ ھورمىتى، مېنى
تېزرەك ئېسىڭ، ئۇنىڭسىز ھاياتلىق ماڭا كېرەك ئەمەس“ — دەپتۇ
يىگىت.

”ئەلۋەتتە، شۇ زەڭگىنى تېپىپ جازالايمەن!“ — دەپتۇ خەلىپە.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى
توختاتتى.

ئون توققۇزىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ
شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

”يىگىت ئۆزرىلىك ئېكەن، زەڭگىنى تېپىپ
جازالايمەن! — دەپتۇ خەلىپە جەپەرگە قاراپ، —
ئەگەر شۇ زەڭگىنى تېپىپ كەلمىسەڭ، ئۇنىڭ
ئورنىغا سېنى ئۆلتۈرىمەن“.

جەپەر ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. ”زەڭگىنى قەيەردىن
تاپاي دەپ“، — زار-زار يىغلاپتۇ. ”بۇ نۆۋەت
قۇتۇلۇشۇم ئەمدى مۇمكىن ئەمەس، چۈنكى، ساڭزا يىگىلى
ھەمىشە ھېيت ئەمەس“، — دەپ ئۈمىتسىزلىنىپتۇ. بىرەر ھىلە
ئىشلەپ تېپىشقا كۆڭلى تارتماي، ئۈچ كۈنگىچە ئۆيىدىن
چىقماپتۇ. تۆتىنچى كۈنى ئۆيىگە قازىنى قىچقىرتىپ ۋەسىيەت
قىپتۇ. باللىرى بىلەن خەيرلىشىپتۇ. باللىرىمۇ ئەھۋالنى ئۇقۇپ
يىغا ساپتۇ. جەپەرمۇ ئۆزىنىڭ يىغىسىنى باسالماپتۇ. شۇ ۋاقىتتا
خەلىپە ئەۋەتكەن كىشى كىرىپ كەپتۇ: ”خەلىپە ناھايىتى ئاچچىغى
بىلەن سىزنى يوقلىماقتا، ئەگەر بۈگۈن سىز زەڭگىنى تاپمىسىڭىز

ئۇيغۇر كىتاب تورىدىكى ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ئۆزىڭىزنى زەڭگىنىڭ ئورنىغا ئولتۇرىدۇ"، — دەپتۇ. جەپەر بۇ سوزنى ئاڭلاپ يىغلىۋاشتىن يەنە يىغلاپتۇ. بالىلىرى بىلەن بىر بىرلەپ يىغلىشىپ خەيرلىشىپتۇ. ئەڭ ئاخىرىدا ئامراق كىچىك قىزىنىڭ يېنىغا كەپتۇ. ئۇنى باشقا بالىلىرىنىڭ ھەممىسىدىنمۇ ياخشى كورۇ. دىكەن. ئۇنىڭ بىشىنى كوكرىگىگە بىسىپ خەيرلەشمەكچى بوپتۇ. قارىسا قىزىنىڭ يانچۇغى دومباق تۇرغىدەك، قاراپ ئۇنىڭ بىھى ئىكەنلىكىنى بىلىپتۇ.

— يانچۇغۇڭدىكى بىھىنى كىم بەردى؟ — دەپ سوراپتۇ ئۇ قىزىدىن.

"بۇنى بۈنىڭدىن توققۇز كۈن بۇرۇن خىزمەتچىمىز رەيھانى ئېلىپ كەلگەن ئىكەن. ناھايىتى تەسلىكتە ئىككى تىللاغا سېتىپ ئالدىم"، — دەپتۇ قىزى. جەپەر قۇل بىلەن بىھىنىڭ دىرىكىنى ئاڭلاپ ناھايىتى خوش بوپتۇ:

"رەيھانىنى قىچقىر!" — دەپتۇ. رەيھانى كىلىپ سالام بىرىپتۇ.

"بەختى قارا، — دەپتۇ جەپەر رەيھانىغا — بۇ بىھىنى قەيەردىن ئالدىڭ؟"

"ئەي غوجام، — دەپتۇ قۇل، — يالغان سوز كىشىنى ئالداپ ئولۇمدىن قۇتۇلدۇرغىنىدەك، ھەقىقەتمۇ كىشىنى دەردى - بالادىن قۇتۇلدۇرىدۇ. مەن بۇ بىھىنى سىزنىڭ ھوجرىڭىزدىن ئوغرىلىغىنىم يوق، بۈنىڭدىن توققۇز كۈن ئىلگىرى شەھەرنىڭ بىر كوچىسىدىن ئوتۇپ كىتىۋاتقان ئىدىم، بىر توپ ياش بالىلارغا كوزۇم چۈشتى. بىرىنىڭ قولىدا شۇ بىھى بار ئىكەن، تارتىپ ئالدىم. ئۇ بالىنى ئۇردۇم، ئۇ يىغلاپ تۇرۇپ مۇنداق دىدى: "ئەي ئاكا، بۇ بىھى ئانامنىڭ، ئانام كىسەل. ئاتامدىن بىھى سورىغان. ئاتام بىھى

بىلەن تۇزۇلەمدىكىن؟ دەپ، بەسىرە دىگەن جايىدىن ئۈچ بىھنى ئۈچ تىللاغا سېتىپ ئېلىپ كەلدى. مەن بىرىنى ئويناش ئۈچۈن ئانامغا كورسەتمەي ئېلىپ چىققان ئىدىم. قايتۇرۇپ بېرىڭ!"—دەپ قانچە يېلىنغان ئىدى. مەن ئۇنىڭ زارلىنىشىغا ئېتىۋار قىلماي ئېلىپ كېلىۋەردىم. بۇ يەردە كىچىك مەلىكەم بىھنى كورۇپ، ئۇنى ئىككى تىللاغا مەندىن سېتىپ ئالدى."

جەپەر بۇ گەپنى ئاڭلاپ، ئۇ خوتۇنىنىڭ ئولۇمىگە ئوزىنىڭ قۇلى رەيھانى سەۋەپ بولغىنىنى بىلىپتۇ. قۇلىنىڭ ئوزىگە يېقىن بولغانلىقىغا ئېچىنىپتۇ، ئوزىنىڭ قۇتۇلغىنىغا خوش بولۇپ، بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ.

قۇلدىن زىيان تارتقان كىشى ئوز ھاياتى يولىدا،
شۇ قۇلىنى قۇربان قىلىپ يەنە ئالار باشقا قۇل.
كوپ قۇللارنى ئېلىش ـ سېتىش ئىختىيار ئوز قولۇڭدا،
ئەمما ئوزەڭ ئوخشاشنى تاپالمايسەن، سەن پۇتكۇل.

باشقىلار چارە تېپىپ ئوز دەردىگە دەرمان قىلار،
بولمىسا ماڭا چارە، مەن نىمىنى دەرمان قىلاي.
ئىشقى ئەھلى ھەممىدىن سۇيگىنى پىنھان تۇتار،
مەن ئۇنىڭ مېھرىنى پاش، دەردىنى پىنھان قىلاي.
بۇ ھەۋەس ئوزىنى ئىشق دەپ ئېلان قىلار،
ئايرىلىشنىڭ ئەلىمدە نالە ـ زار ئەپغان قىلاي.

جەپەر قۇلىنى ئوزى بىلەن بىللە خەلىپە ئالدىغا ئېلىپ بېرىپتۇ. بولغان ۋەقەنى باشتىن ـ ئاياق سوزلەپ بېرىپتۇ. خەلىپە بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ ھەيران بوپتۇ. ئىبرەتلىك بۇ ھىكايىنى يېزىپ تارقىتىش بىلەن بىللە خەزىنىدىمۇ ساقلاشنى بۇيرۇپتۇ. "بۇ ھىكايە، — دەپتۇ

جەپەر خەلپىگە، ــ نۇردىن بىلەن ئۇنىڭ ئاكىسى شەمسىدىنىنىڭ ھىكايىسىدەك قىزىق ئەمەس."

"ئۇ، قانداق ۋەقە ئىكەن؟" ــ دەپ سوراپتۇ خەلپە.

"ئەي خەلپە، ــ دەپتۇ جەپەر، ــ قۇلۇمنى ئۇلۇمدىن ئازات قىلمىسىڭىز ئېيتمايمەن".

"ھىكايەڭ بۇ ۋەقەدىن قىزىق بولسا ئازات قىلىمەن!" ــ دەپتۇ خەلپە. ۋەزىر ھىكايىگە كىرىشىپتۇ.

نۇرىدىن بىلەن ئاكىسى شەمسىدىننىڭ ھېكايىسى

"مىسىر شەھەرلىرىنىڭ بىرىدە بىر پادىشا بار ئىكەن. ئۇ ئادالەت ۋە ياخشىلىقنىڭ ئۈلگىسى ئىكەن. ئۇنىڭ دانىشمەن ۋە قاملاشقان بىر ۋەزىرى بار ئىكەن. ئۇ ۋەزىر يېشى چوڭ كىشى بولۇپ، ساقاللىرى ئۇقاردەك ئاپپاق ئىكەن. ئۇنىڭ ئىككى ئوغلى بولۇپ بىر بىرىدىن چىرايلىق ئىكەن. چوڭىنىڭ ئىسمى شەمسىدىن، كىچىكى-نىڭ ئىسمى نۇرىدىن ئىكەن. نۇرىدىن ئاكىسىغا قارىغاندا يەنىمۇ چىرايلىق ئىكەن. ھەتتا ئۇنى كورۇش ئۇچۇن چەتئەللەردىنمۇ ئادەملەر كېلىشىپتىكەن. كۈنلەرنىڭ بىرىدە ۋەزىر ئاغرىپ يېتىپ قاپتۇ. بىرنەچچە كۈن ئوتمەي ۋاپات بوپتۇ. پادىشا ئۇنىڭ ۋاپات بولغانلىغىغا قايغۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ بالىلىرىغا مېھرىبانلىق قىلىپ، شاھانە كىيىملەر تەقدىم قىپتۇ:

"سىلەرنى، — دەپتۇ شاھ، — ئاتاڭلارنىڭ ئورنىغا ۋەزىر قىلىپ تەيىنلىدىم. شۇ ۋەزىپىنى سىلەر ئوتەڭلار".

ئۇلار خوش بوپتۇ. شاھ ئالدىدا ئېگىلىپ تۇرۇپ تازىم قىپتۇ. راسا بىرئاي ئاتىسىغا ماتەم تۇتۇپتۇ. كېيىن ھەر قايسىسى بىر ھەپ-تىدىن ۋەزىرلىك قىلىشىدىكەن. شاھمۇ بىر يەرگە بارسا ئۇلارنىڭ بىرىنى نوۋەت بىلەن بىللە ئېلىپ بارىدىكەن. بىر كۈنى كەچتە شاھ تاڭ ئاتقىچە سەپەرگە چىقىدىغانلىغىنى ئېلان قىپتۇ. سەپەر نوۋىتى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

شەمسىدىننىڭ ئىكەن. شۇ كېچە ئاكا-ئۇكا ئىككىسى ئۇ-بۇ توغرىدا سۆزلىشىپ كېلىپ، ئاخىرى ئاكىسى ئۇكىسىغا ئۆيلىنىشنى ئويلاۋاتقانلىقىنى ئېيتىپتۇ. "چوڭ بولدۇق، بىزنىڭمۇ ئۆيلىنىدىغان ۋاقتىمىز بولۇپ قالدى. ھەر ئىككىمىز بىر كۈندە ئۆيلەنسەك بەكمۇ كۆڭۈللۈك بولاتتى،"- دەپتۇ. "قارشىلىقىم يوق!"- دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ ئۇكىسى. ئۇلار مۇنداق قارار قىلىشىپتۇ: "بىز بىر كۈندە ئۆيلىنىمىز. ئايالLIرىمىز بىر كۈندە تەڭ تۇغسا، بىرسىنىڭ تۇغقىنى ئوغۇل، يەنە بىرسىنىڭ تۇغقىنى قىز بولسا، ئۇلارنى بىر-بىرسىگە چېتىپ قويساق، ئۇلار ئەر-خوتۇن بولۇشسا."

"ئەي ئاكا،- دەپتۇ نۇرىدىن،- ئۇ ۋاقىتتا قىزنىڭ تويلۇقى ئۈچۈن مېنىڭ ئوغلۇمدىن نېمە ئالىسەن؟" "تويلۇق ئۈچۈن ئۈچ مىڭ تىللا پۇل، ئۈچ باغ، ئۈچ كەنت ئالىمەن. مېھرى ھەققى بۇنىڭدىن كەم بولسا توغرا بولمايدۇ"،- دەپتۇ. "مېنىڭ ئوغلۇم شۇنچىلىك نەرسە بېرەمدۇ؟- دەپ ئېتىراز بىلدۈرۈپتۇ نۇرىدىن،- ئىككىمىز ئاكا-ئۇكا ۋە باراۋەر دەرىجىدىكى ۋەزىر. بىر-بىرىمىزدىن شۇنچە كۆپ دۇنيا-مال تەلەپ قىلساق، ئۆزىمىزگە ياخشىمۇ؟ سۈرۈشتۈرگەندە، مېنىڭ ئوغلۇمنىڭ مەرتىۋىسى سېنىڭ قىزىڭدىن ئۈستۈن. چۈنكى، كىشىنىڭ ياخشى ئاتىغى-نامى ئوغۇل بىلەن چىقىدۇ. سېنىڭ سۆزۈڭگە قارىغاندا، قىزىڭنى ئوغلۇمغا بەرمىسەڭ كېرەك. چۈنكى، سېتىشنى خالىمىغان مالنىڭ باھاسى يۇقۇرى. بەرمەس قىزنىڭ تويلۇقى ئېغىر بولىدۇ" دەپتۇ. شەمسىدىن ئۇكىسىدىن بۇ گەپنى ئاڭلاپ: "ھەي ئۇكام! سەن ئەقىلسىزلىق قىلىپ مەن بىلەن يات كىشىلەردەك تالاشما، شەك يوقكى، سەن ئوغلۇڭنى مېنىڭ قىزىمدىن يۇقۇرى قويۇپ ئارتۇق كۆرسەتكىنىڭ،- ۋەزىرلىكتە

ئۆزەڭـىنى مەن بىلەن باراۋەر قويـمىنىڭ چوڭ نەخمەقلىق. مەن شەپقەت قىلىپ سېنى ۋەزىرلىكـكە كوتەرمىسەم سىنىڭدە ئەقىل ۋە ئەخلاقتىن نىمە بار؟ مەن سېنى بۇ دەرىجىگە كوتۈرۈشۈمدىن مەقسەت باشـقىچە ئىدى. بىر تەرەپتىن ماڭا ياردەمچى بولۇپ ھەمكارلاشـسۇن، ئىككىنچىدىن روھى چۈشۈپ خاپا بولمىسۇن دىگەننى ئويلىغان ئىدىم. ئەمدى سەن مېنىڭ يۈزۈمگە قاراپ تۇرۇپ بۇ سوزلەرنى قىلدىـڭ. ئەمدى تاغـدەك دۇنيا بەرسەڭمۇ، ئوغلۇڭـغا قىزىمـنى بەرمەيمەن!" نۇرىدىن ئاكىسىدىن بۇ سوزنى ئاڭلاپ غەزەپلىنىپتۇ: "مەنمۇ ئوغلۇمغا سىنىڭ قىزىڭنى ئېلىپ بەرمەيمەن!"ــدەپتۇ ئۇ. بۇ گەپنى ئاڭلاپ شەمسىدىن: "مېنىڭ ئالدىمدا سەپەر بار. بولمىسا، ئەدىۋىڭـنى بېرىپ قوياتـتىم. كوپ ھولۇقۇپ كەتـمە. سەپەردىن كېلەي، ئاندىن كېيىن كورۈشىمىز، سوزلىشىمىز"ــدەپتۇ. نۇرىدىنـنىڭ غەزىۋى ئوتتەك يېنىپ ئورلەپتۇ. دىۋاندىن چىقىپ كەتكۈدەك ھالغا كەپتۇ. لېكىن ئۇ، ئوزىنى تۇتۇۋېلىپ ئارتۇق گەپ يانـدۇرـماپتۇ. ھەممە گەپلەرنى كوڭلىگە سېلىپ قويۇپتۇ. ھەر بىرى ئوزـچە كېچىنى ئوتكۇزۇپـتۇ. تاڭ ئېتىپ، شاھ سەپەرگە ئاتلىنىپـتۇ. شەمسـىدىن شاھ بىلەن يولغا چىقىپتۇ. نۇرىدىن نامىزـىنى ئوتەپ خەزىنىگە كىرىپتۇ. بىر خۇرجۇنغا ئالتۇن ئاپتۇ. ئاكىسـىنىڭ ھاقاـرەتلىك سوزلىرىنى ئەسـلەپ بۇ شېىرنى ئوقۇپتۇ:

سەپەر قىلماق خۇددى كوپۈك سۇغا ئوخشايـدۇ،
ئۇزاق تۇرسا سۇ سېسىپ ئوغىغا ئوخشايدۇ.
ئاڭلىماق، كورمەكتىن پەرق ئېتەر يەر ۋە ئاسماندەك،
بىرسىنىڭ ئېيتقىنى چۈش، ئاڭلىغىنى ئۇيقۇغا ئوخشـايدۇ.
قىزىشىنىڭ ئورنى بار، كىم ئۇنى بىلـمەس، تاشلىنار پەرقسىز،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سابامەت خۇددى تاغدىن ئاشقان ئاھۇغا ئوخشايدۇ.
ئوقۇۋاتقان ئېتىلمىغۇنچە تەگمىگەي مەقسەت-نىشانغا.
ئايالغان جان ئۈنىڭدا كويكۈچى پىراق ئوتىغا ئوخشايدۇ.
كومگەن ئالتۇن كومۇرگە تەك، قەدرى-قىممەتتە.
خەزىنە تۇرسا كويا، ساق-ھوشيارغا ئوخشايدۇ.

* * *

بۇ مەنسەپ ئورنىدۇر، ئەمەس نىمەت ئويى،
كېتەيمەن بۇ ماكاندىن ئومرۇم بويى.

شۇنىڭدىن كېيىن نۇردىن قۇللىرىدىن بىرىنى قىچقىرتىپتۇ. ئۇنىڭغا ئېتىنى يېپەك توقۇم، ئالتۇن جابدۇقلۇق قىلغان بىلەن ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ. ئات ئېلىپ كېلىنىپتۇ. شۇ يەردە ئېتىغا ئەرەپ خۇرجۇننى ئارتىپ مىنىپ تۇرۇپ، قۇلىغا: "كوڭلۇم ئەلقەيلۇبىيا كەتتىگە بېرىشنى ئىستەيدۇ. مەن كەتكەندىن كېيىن، ھېچكىم ئۇ يەرگە مېنىڭ ئارقامدىن ئىزلەپ بارمىسۇن!" — دەپتۇ. شۇ ماگ-غىنچە قاھىرىدىن چىقىپ، دەشتۇ-باياۋانغا قاراپ مېڭىپتۇ. چىك چۇش ۋاقتى بىلەن ئابىلىس شەھرىگە كەپتۇ. ئېتىدىن چۈشۈپ دەم ئاپتۇ. كېيىن ئوزۇق-تۈلۈك ئېلىپ، يەم-خەشەك راسلاپ يەنە يولغا چۈشۈپتۇ. ئىككىنچى كۈنى چۈشتە قۇددۇس شەھرىگە كېلىپ، سارايغا چۈشۈپتۇ. غىزالىنىپ دەم ئېلىش ئۈچۈن، گىلەمنى تېگىگە سېلىپ خۇرجۇننى بېشىغا قويۇپ يېتىپتۇ. ئاچچىقى تېخى بېسىلمىغان ئىكەن. تاك ئاتقاندىن كېيىن يەنە ئېتىغا مىنىپ يولغا چىقىپتۇ. ھەلەب شەھرىگە كېلىپ، بىر كارۋان سارىيىغا چۈشۈپتۇ. ئۇ يەردە ئۈچ كۈن دەم ئاپتۇ. ئۇياق-بۇياقلارنى ئايلىنىپ كورۇپ يەنە يولغا چىقىپتۇ. نەگە بېرىشنى ئۆزىمۇ بىلمەيدىكەن. بەسرە شەھرىگە بېرىپ، كارۋان سارىيىغا كىرىپ، ئېتىدىن چۈشۈپتۇ.

گىلەمنى يېشىپ خۇرجۇننى ئاپتۇ. ئاتنى دەرۋازىۋەنگە سوۋۇتۇشقا بېرىپتۇ. دەرۋازىۋەن ئاتنى يېتىلەپ يۈرگەن ئىكەن، ساراي دەرۋازىسىدىن كوچىنى كوزىتىپ ئولتۇرغان بەسرە شاھىنىڭ ۋەزىرى ئاتنى كورۇپ قاپتۇ. "قىممەتلىك جابدۇق ۋە ئىگەر-يۈگەنلەر بىلەن بېزەلگەن بۇ ئات، — دەپتۇ ۋەزىر ئوز ئوزىگە، — پادىشا ياكى ۋەزىرلەرنىڭ مىنىدىغان ئېتى. كىم كەلگەندۇ؟" ئۇ ئاخىرى ئات يېتىلىگەن دەرۋازىۋەننى چاقىرتىپ كىرىپتۇ. دەرۋازىۋەن ئىگىلىپ تازىم قىپتۇ ۋەزىر خېلى قېرى ئادەم ئىكەن. دەرۋازىۋەندىن ئاتنىڭ ئىگىسىنى سوراپتۇ. "بۇ ئاتنىڭ ئىگىسى، — دەپتۇ دەرۋازىۋەن، — سودىگەر ئەۋلادىدىن، چىرايىدا تېگى يوق بىر يىگىت. ھازىرلا كېلىپ سارايغا چۈشتى" ۋەزىر شۇ زامانلا ئورنىدىن قوزغىلىپتۇ. كارۋان سارىيىغا مېڭىپتۇ. يىگىتنىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ. نۇرىدىن بۇ ۋەزىرنى كورۇش بىلەن ئورنىدىن تېز تۇرۇپتۇ، ۋەزىرگە سالام بېرىپتۇ. ۋەزىر ئاتتىن چۈشۈپ، نۇرىدىن بىلەن كورۇشۇپتۇ:

"قەيەردىن، نېمە ئىش بىلەن كەلدىڭىز ئوغلۇم؟" — دەپتۇ ۋەزىر نۇرىدىنغا.

نۇرىدىن ۋەقەنى باشتىن-ئاياق سوزلەشكە كىرىشىپ:

"قاھىرەدىن كەلدىم، ئاكام ۋەزىر ئىدى. مەن ناھايىتى قىسىلدىم. ھەممە شەھەرنى، ھەممە ياقنى كورمىگىچە يۇرتۇمغا قايتماسلىققا شەرت قىلدىم"، — دەپتۇ.

"ئەي ئوغلۇم، — دەپتۇ ۋەزىر، — بۇنداق ئەركىنلىككە يەتكەن كىشى تېخى يوق. بۇنداق ھەۋەس كىشىنى ھالاكەتكە ئېلىپ بارىدۇ. ئەگەر يولۇڭنى شۇنداق داۋام قىلىۋەرسەڭ، ئاخىرى بىرەر پاجىەگە يولۇقۇشۇڭ مۇمكىن، دەپ ئەندىشە قىلىمەن."

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتىلى
www.wyghurkitap.com

نۇردىن بېشىنى ئېگىپ جىم تۇرۇپتۇ. ۋەزىر ئورنىدىن تۇرۇپ نۇردىننى ئۆز ئۆيىگە تەكلىپ قىپتۇ. خۇرجۇن-قاچىلىرىنى ئېتىغا ئارتىپ، ئۇنى ھويلىسىغا ئېلىپ بېرىپتۇ، ئۆزىنىڭ ھوجرىسىنىڭ قاتارى-دىكى بىر ئۆيگە چۈشۈرۈپتۇ. كوپ ھورمەت قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ. ۋەزىرنىڭ كوڭلىدە يىگىتكە ئاتا-بالىلىق مۇھەببەت پەيدا بوپتۇ.

"مەن قېرىپ قالدىم، — دەپتۇ بىر كۈنى ۋەزىر، — ئوغلۇم يوق. ئۆيۈمدە ساڭا تەڭ كېلىدىغان بىر قىزىم بار. ھازىرغىچە كوپ ئەلچىلەر كەلدى، ئۇلارنى ياقتۇرماي قايتۇردۇم. لېكىن، سېنىڭ مۇھەببىتىڭ مېنىڭ دىلىمغا ئورناشتى. قىزىمنى چورىلىككە ئېلىشقا رازىلىق بەرسەڭ، مەن سېنى بەسرە شاھىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىپ، ئۇكامنىڭ ئوغلى دەپ تونۇشتۇرۇپ، ئۆز ئورنۇمغا ۋەزىر قىلىپ، پۇت-قولۇمنى بوشاتسام."

بۇ سوزنى ئاڭلىغان نۇردىن بېشىنى توۋەن سېلىپ "خوپ!" دېگەن جاۋاپنى بېرىپتۇ. ۋەزىر خوش بولۇپ، ئادەتتە ئەمەلدار-لارنى كۈتىدىغان ئالاھىدە ئۆينى زىننەتلەشكە ئەمرى قىپتۇ. كېيىن ئۆزىنىڭ دوستلىرىنى، دولەت ئەرباپلىرىنى، يۇرت موتىۋەرلىرىنى قىچقىرتىپتۇ، ھەممە ھازىر بولغان چاغدا:

"سىلەرگە مەلۇمكى، — دەپتۇ ۋەزىر — قاھىردە ۋەزىرلىك قىلىپ تۇرغان ئاكامنىڭ ئوغلى بار ئىدى. مېنىڭ ئوغلۇم يوق، بىرلا قىزىم بار. ئاكامنىڭ ئوغۇللىرى چوڭ بولغاندىن كېيىن، شۇ قىزىمنى ئوغۇللىرىنىڭ بىرسىگە بېرىشنى ئىلتىماس قىلغان ئىدىم. ئاكام رازى بولۇپ ۋەدە بەردى. ۋەدىسىگە مۇۋاپىق بۈگۈن مانا بۇ يەردە ئولتۇرغان ئوغلىنى ئەۋەتىپتۇ. يېتىپ كېلىشى بىلەن، قىزىمنى نىكاھلاپ قويۇشقا قارار قىلدىم. ھېچ شۇبھە يوقكى، ئۇ

ھەرقانداق ياتتىن مىڭ مەرتىۋە ئەۋزەل. ئەگەر خالىسا، مېنىڭ بىلەن بۇ يەردە تۇرسۇن. ئاتىسىنىڭ يېنىغا بېرىشنى خالىسا، قىزىمنى قوشۇپ قويىمەن".

ئۇيەدە ئولتۇرغانلار:

"ناھايىتى ياخشى ئويلاپسىز"، ــ دېيىشىپتۇ.

يىگىتكە نەزەر سېلىشىپتۇ، قاراپتۇ. ئۇ ھەممىگە يېقىپ چۈشۈپتۇ. ۋەزىر قازى ۋە گۇۋالارنى ھازىرلاپتۇ. ئۇلار نىكاھ ئوقۇپتۇ، ئەتىرە چېچىپتۇ. ۋەزىر قۇللىرىغا ئوغۇلنى ھاممامغا ئېلىپ بېرىشنى بۇيرۇپتۇ. ھاممامدىن چىققاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا قىممەتلىك ئېسىل كىيىملەرنى تەقدىم قىپتۇ. نۇرىدىن ھاممامدىن ئون تورت كۈنلۈك ئايدەك بولۇپ چىقىپ، ئېتىغا مىنىپ يېنىدىكى قۇللار بىلەن، توپ توغرا ۋەزىرنىڭ ھويلىسىغا قايتىپ كەپتۇ. ۋەزىرنىڭ سارىيىغا كىرىپ، ۋەزىرنىڭ قولىنى سۆيۈپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

يىگىرمىنچى كېچە

ــ ئەي بەختلىك شاھ، ــ دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

نۇرىدىننىڭ قولىدىن تۇتۇپ تۇرۇپ ۋەزىر: "ئوغلۇم، ئەمدى سەن خوتۇنۇڭنىڭ ئالدىغا بار! بۇ كېچە ئۇتسۇن، ئەتە ساڭا بەخت تىلەپ، ياخشى تىلەكلەر بىلەن شاھ ئالدىغا بارىمەن!"ــ دەپتۇ.

نۇرىدىن ۋەزىرنىڭ ئالدىدىن چىقىپ، خوتۇنىنىڭ قېشىغا

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

كىرىپتۇ...

ئەمدى سوزنى شەمسىدىندىن ئاڭلايلى! بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ئۇ، شاھ بىلەن سەپەردىن قايتىپ كەپتۇ. قارىسا، ئۈكىسى يوق. قۇللىرىدىن سۈرۈشتۈرۈپتۇ. ئۇلار:

"سىز شاھ بىلەن سەپەرگە كەتكەن كۈنى كەينىڭىزدىن ئۆزدىنىڭ ئېتىنى مىنىپ: "دىلىم قىسىلدى. بىر نەچچە كۈن ئەلقەيلۇبىيا تەرەپنى ئايلىنىپ كېلىمەن"، — دەپ يولغا چىققان ئىدى. "ھېچكىم ئارقامدىن بارمىسۇن" دەپ تەكىتلىدى. شۇنىڭدىن بېرى، ئۇنىڭدىن ھېچ خەۋەر يوق"، — دېيىشىپتۇ.

شەمسىدىن ئۈكىسىدىن ئايرىلغىنىغا خاپا بوپتۇ. ئەھۋالى پۈتۈنلەي ئۆزگۈرۈپتۇ. "بۇنىڭ سەۋەبى — دەپتۇ شەمسىدىن ئۆز-ئۆزىگە، — شۇ كېچە ئارتۇق گەپ قىلىپ، خاپا قىلىپ قويغىنىمدىن باشقا نەرسە ئەمەس. ئۇ گەپلەرنى ئۇكام كۆڭلىگە ئالغان، قاتتىق قىسىلغان، نېمە قىلىشنى بىلمەي چىقىپ كەتكەندۇ." شەمسىدىن ۋەقەنى شاھقا بايان قىپتۇ. شاھ ئۆزىگە قاراشلىق شەھەر، ۋىلايەت باشلىقلىرىغا خەت يېزىپتۇ. بىراق، نۇرىدىن يىگىرمە كۈن ئىچىدە ناھايىتى يىراق كەتكەن ئىكەن. ھەر تەرەپتىن ئىزلەپتۇ، لېكىن ھېچكىم ئېنىق بىرەر خەۋەر ئېلىپ كېلەلمەپتۇ. شەمسىدىن قايغۇغا چۆمۈپتۇ. ئۇ، ئۆزىنىڭ قىلغىنىغا پۇشايمان قىپتۇ؛ قىسقا ئويلىغىنىغا، تەدبىرسىزلىگىگە ئېچىنىپتۇ. بىرئاز ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن شەمسىدىن قاھىرە شەھىرىدىكى بىر باينىڭ قىزىنى ئاپتۇ. بۇ ئاجايىپ بىر ئىشكى، نۇرىدىن ۋەزىرنىڭ قىزىنى ئالغان كۈنى شەمسىدىننىڭمۇ نىكاھى ئوقۇلۇپتۇ. باشتا سوزلەنگەن شەرتكە مۇۋاپىق ئايالىرىنىڭ قوساق كۆتىرىشى، تۇغۇشى بىر كۈنگە توغرى كەپتۇ.

شۇنىسى قىزىقكى، خۇددى شەمسىدىننىڭ ئېيتقىنىدەك، نۇرىددىن-
نىڭ ئايىلى ناھايىتى چىرايلىق بىر ئوغۇل، شەمسىدىننىڭ ئايىلى
ئالەمدە تەڭدىشى يوق چىرايلىق بىر قىز تۇغۇپتۇ. بىر شائىرنىڭ
بۇ شېرى ئۇنىڭغا ناھايىتى ماس كېلىدىكەن:

بۇنىڭ ئەجەپ بىر كەيپىياتى ۋە ھالىتى بار،
بېغىشلىغاي كىشىگە زەۋق بۇ بەزمە ئارا.
كىم ئۇنىڭ بىلەن سوزلەشسە، ھالاۋىتى بار،
بۇنداق گۈزەلنى كورمىگەندۇر ئۇشبۇ دۇنيا.
جاھان گۈزەللىرى تەڭ كېلەلمەس،
ئايغىنى سۇيۇپ يۈزىنى سۈرتەر خىجالەتتىن.
پەزىلەتتىن ئېلىپ ئازغىنا يوغۇرسا،
ئۇلارغا يوقىقاي ھوسنى بىلەن ماھارەتتىن.

نۇرىددىن ئۇزىنىڭ ئوغلىغا ھەسەن بەدرىددىن دەپ ئات قويۇپتۇ.
ۋەزىر بەك خوش بولۇپ ناھايىتى چوڭ توي قىلىپ بېرىپتۇ. كېيىن
ئۇ نۇرىددىننى شاھنىڭ قېشىغا ئېلىپ بېرىپتۇ. نۇرىددىن شاھنى
كورۇپ، تازىم قىپتۇ. ئۇ ناھايىتىمۇ چىرايلىق ۋە ناھايىتىمۇ يېقىملىق،
سوزگە ئۇستا، ئوتكۇر يىگىت بولۇپ، شاھ ھەققىدە قىسقا ۋە مەزمۇن-
لۇق قىلىپ مەدھىيە سوزلەپتۇ. شاھمۇ ئۇنى ھورمەتلەپ قارشى ئېلىپ
مىننەتدارلىق بىلدۇرۇپتۇ. ۋەزىردىن يىگىت توغرىسىدا سورىغان
ئىكەن، "ئاكامنىڭ ئوغلى بولىدۇ!"، — دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ.

"قايسى ئاكىڭىزنىڭ ئوغلى، بىز ھېچ ئاڭلىمىغان ئىكەنمىز"، —
دەپتۇ شاھ.

"ئەي ئۇلۇغ شاھىم، — دەپتۇ ۋەزىر — ئاكام مىسىر شاھىنىڭ
ۋەزىرى ئىدى. ئۇ، ئولۇپ، ئۇنىڭدىن ئىككى ئوغۇل قالدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

چوڭـى ئاكامنىڭ ئورنىغا ۋەزىر بوپـتۇ. كىچىگى ھوزۇرىڭىزدىكى مۇشۇ يىگىت. مېنىڭ قېشىمغا كەلگەن ئىدى، قىزىمـنى ئۇنىڭغا نىكاھلاپ بەردىم. مەن قېرىدىم، كۈچ-قۇۋۋىتىم قالمىدى. قۇلىقىمۇ ياخشى ئاڭلىمايدىغان، كوزۇمـمۇ ياخشى كورمەيـدىغان بولۇپ قالـدى. جانابـى شاھىمىزدىن ئورنۇمـغا شۇ يىگىتـنى ۋەزىرلىككە تەيىنلەشنى سورايمەن. بۇ يىگىت بۇرۇن مېنىڭ جىگىرىم بولسا، ئەمدى مېنىڭ كۈيوغلۇم بولۇپ قالدى. بۇنى شۇ ۋەزىپىگە لايىق، ھوشيار يىگىت دەپ ئېلىپ كەلـدىم. ئەگەر شاھىمىز بۇ يىگىتنى ۋەزىپىگە تەيىنلىسە، مەنمۇ خاتىرجەم بولغان بولاتتىم. بۇ مەسلە-ھەتـكە مۇۋاپىق ئىش بولغان بولاتتى.“

ۋەزىرنىڭ تەكلىۋى شاھـقا مۇۋاپىق كەپـتۇ. شاھ نۇرىدىنـنى ۋەزىرلىك مەنسۇپىگە تەيىنلەپتۇ. ئۇنىڭغا قىممەتلىك كىيىم-كېچەك كىيگۈزۈشـنى بۇيرۇپـتۇ. ئوزىـنىڭ ئەڭ ياخـشى تۇلپارلىرىدىن بىرىنى تەقدىم قىپتۇ، مۇئاش تەيىنلەپتۇ. نۇرىدىن شاھنىڭ قولىنى سۆيۈپـتۇ. ۋەزىر بىلەن بىلـلە ئويىگە قايتىپتۇ. قېيناتا، كۈيوغۇل ئىككىسى ناھايىتى خۇرسەن بولۇشۇپتۇ. ”بوۋىغىمىز ھەسەن بەدرىدىن-نىڭ ئايىغى ياراشتى. بۇ دەرىجىگە ئەلۋەتـتە شۇنىڭ خاسىيىتىدىن يېتىشتۇق“ دېيىشىپتۇ. ئەتىسى نۇرىدىن شاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ، يەرنى سۆيۈپتۇ ۋە بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ئەي كىرەمـلىـك شاھـىمىز يۈكـسىلىـپ تاپقىن كامال،
كەلمىـسۇن قايـغۇ ساڭـا دايـىما خۇرسەن ياشا.
دۈشمـىنىڭ يەر بىلەن يەكـسان بولسۇنۇ، تاپـسۇن زاۋال،
ئەدلىدە ئالەمگە كوندەك نۇر چېچىـپ گۈلشەن ياسا.

شاھ ئۇنى ۋەزىـرلىك كۇرسىغا ئولـتۇرۇشقا بۇيرۇپتۇ. نۇرىدىن

كۆرسىغا ئۇلتۇرۇپتۇ. خىزمىتىنى ئادا قىلىشقا كىرىشىپتۇ. ئۇ، خۇددى تەجرىبىلىك ۋەزىرلەردەك ئىش كورۇپتۇ. شاھ ئۇنىڭ مۇئامىلىسىگە، ئەقلىگە بارىكاللا دەپتۇ، زوقلىنىپتۇ. ئۇنىڭدىن خوش بوپتۇ. خىزمەت ۋاقتى تۇگەپ دىۋان يىپىلغاندىن كېيىن، نۇردىن ئۆيىگە قايتىپتۇ. كۆڭلۇك ئىشنى ئۇ قېيناتىسىغا ئېيتىپ بېرىپتۇ. ئۇ، بۇنىڭ مۇۋەپپەقىيىتىدىن ھەددىدىن تاشقىرى خۇرسەن بوپتۇ. نۇردىن شۇ يوسۇندا بىرنەچچە ۋاقىت ئىش ئىبلىپ بېرىپتۇ. ئۇنىڭغا شاھنىڭ مۇھەببىتى بارغانسېرى ئېشىپ بېرىپتۇ. ئۇنىڭ مۇئاشىنىمۇ ئاشۇرۇپتۇ. بىر نەچچە قېتىم مۇكاپاتلاپتۇ. نۇردىننىڭ ئابرويى، بايلىغى كۈندىن-كۈنگە ئېشىپ بېرىپتۇ. ئۇ، مەخسۇس سودا كېمىلىرى يۈرگۈزۈپتۇ. ئۇنىڭ قولىدا ئىشلەيدىغان قۇللار ۋە خىزمەتچىلەر كوپىيىپتۇ. كوپ ۋاقىت ئۇتمەي، چوڭ يەرلەرگە، باغلارغا ئىگە بوپتۇ. نۇردىننىڭ ئوغلى ھەسەن بەدرىددىن توت ياشقا كىرىپتۇ. بوۋىسى ۋاپات بوپتۇ. نۇردىن ناھايىتى چوڭ تەزىيە مۇراسىمى ئۆتكۈزۈپ، قېيناتىسىنى دەپنە قىپتۇ. كېيىن ئوغلىنىڭ تەربىيىسىگە نۇردىننىڭ ئوزى قول سېلىپ كىرىشىپتۇ. بىر ئاز چوڭ بولغاندا ئوز ئويىدە ئوقۇتۇش-تەربىيە قىلىش ئۈچۈن، مەخسۇس مۇئەللىم تەيىنلەپتۇ. بىر تەرەپتىن ئۇنىڭ بىلىمى ئاشسا، ئىككىنچى تەرەپتىن ئۇنىڭ كورۈنۈشى كامالىغا يېتىپتۇ. شائىر ئېيتقاندەك:

ئۆزىنى كەمتەر تۇتۇپ، تولۇن ئايغا ئوخشاتتى،
ئىشتىپ ئاي قىزىرىپ، پەردىگە كىرىپ ياتتى.
قۇياش چىقار ۋاقتىدا، كائىنات بولۇپ ئويغاق،
بىر قاراشتا بۇ پۈتۈن ئىشق ئەھلىنى ئويغاتتى.

مۇئەللىم كېچە-كۈندۈز سارايىدا ھەسەن بەدرىددىننى تەربىيە

قىلىش بىلەن مەشغۇل بوپتۇ. كۆنلەردىن بىر كۈنى ئۇردىن ئوغلىنى قىچقىرىپتۇ. قىممەتباھا كىيىملەر كىيگۈزۈپتۇ. چاققان ۋە ناھايىتى كېلىشكەن ئاتقا مىندۈرۈپ، سارايغا ئېلىپ، شاھقا كۆرسەتىپتۇ. شاھ بالىنىڭ ھۆسنىنى تاماشا قىلىپ ھەيران بوپتۇ. ھەقىقەتەن بالىنىڭ چىراي ـ شەكلى كېلىشكەن، ھەركىتى كىشىنى ھەيران قالغۇدەك يېقىملىق ئىكەن. ئاتىسى بىلەن كېلىۋاتقىنىنى كورگەن كىشى ئۇنى يەنە بىر قېتىم كورۈش ئۈچۈن يولدا كۈتۈشۈپ تۇرىدىكەن. شائىرنىڭ تۇۋەندىكى شېرى خۇددى شۇنىڭ توغرىسىدا يېزىلغاندەك، ئۇنىڭغا باپ كېلىدىكەن:

مۇنەججىم يۇزىنى كوككە بۇرىدى،
ئاسماندا چىرايلىق گۈزەلنى كوردى.
زەرباپتىن تون كىيگەن ئىككى قەۋەت،
مىررىخ يۇلتۇزىدەك بەرنا ـ بەسەۋلەت.
ئالمىدەك يۈزىدە بار ئىككى خالى،
ھۆسنى ـ جامالدا زوھرە مىسالى.
كىرپىگى ئوقتۇر، قاشلىرى كامان،
مەشۇقلار جېنىغا بەرمەيدۇ ئامان.
ئاتارۇددەك دانىشمەن يۈزدە بەلگۈسى،
قەلبىدە مەۋج ئۇرار مەغرۇرلۇق ھىسسى.
ئاي قېلىپ ھەيرەتتە كېپ سالام بەردى،
يۈزىنى بېكىتىپ چېدىرغا كىردى.

شاھقا بالا ناھايىتى يېقىپتۇ، ئۇنىڭغا چوڭ ئىنئام ـ ئېھسانلار بېرىپتۇ.

"ھەر كۈنى، ـــ دەپتۇ شاھ ۋەزىرگە، ـــ ئوغلۇڭنى ئۆزەڭ بىلەن بىللە ئېلىپ كەل!"

كۆنلەردىن بىر كۈنى ھەسەن بەدرىددىننىڭ يېشى ئۇن بەشكە كىرگەندە، نۇرىددىن ئاغرىپ قاپتۇ. ئۇ، ئوغلىنى يېنىغا قىچقىرىپ ۋەسىيەت قىلىپ:

"ئەي ئوغلۇم، — دەپتۇ ئۇ، — مەن ساڭا مەسلىھەت ئورنىدا سوز قىلاي، بۇ سوزۇمنى قۇلىغىڭدا مەھكەم تۇت! ئېسىڭدە ساقلىساڭ ۋە بۇنىڭدىن كېيىن مەن ئېيتقاندەك ئىش قىلساڭ، يەرگە قارىمايسەن. ئادەملەر بىلەن ياخشى مۇناسىۋەتتە بول: ھەربىر ئىش ئۇستىدە ئەتراپلىق مۇلاھىزە قىل! ئېھتىياتچان بولۇشقا ئادەتلەن" سوزلەۋېتىپ ئوز ۋەتىنىنى ئەسلەپ يىغلاپتۇ. كېيىن ئاكىسى شەمسىددىننى ئېسىگە ئېلىپ، كوز ياشلىرىنى ئاران توختاتقان ھالدا، سوزىنى داۋام قىپتۇ: "ئەي ئوغلۇم، مېنىڭ مىسىردا شەمسىددىن ئىسىملىك بىر تۇققان ئاكام بار. ئۇ سېنىڭ تاغاڭ بولىدۇ، ئۇ، مىسىر شاھىنىڭ ۋەزىرى. مەن ئۇنىڭ رازىلىغىنى ئالمايلا مىسىرنى تاشلاپ چىققان، سەن قولۇڭغا قەلەم، قەغەز ئالغىن. مېنىڭ دېگەنلىرىمنى يازغىن"

ھەسەن بەدرىددىن قولىغا قەغەز - قەلەم ئېلىپ، ئاتىسىنىڭ يېنىغا كەپتۇ. ئاتىسىنىڭ دېگەنلىرىنى يېزىشقا باشلاپتۇ. ئۇ، ئوز بېشىدىن ئوتكەن ھەممە ۋەقەنى باشتىن - ئاياق سوزلەپتۇ. مىسىردىن چىقىپ بۇ يەرگە كەلگەندە ۋەزىر بىلەن تونۇشقىنىنى، ئويلەنگەن كۈنلىرىدىن تارتىپ ھازىرقى خەتنىڭ يېزىلغان ۋاقتىغىچە بولغان ۋەقەلەرنى يازدۇرۇپتۇ.

"مانا مېنىڭ ۋەسىيىتىم، — دەپتۇ ئوغلىغا نۇرىددىن — بۇ خەتنى ئېھتىيات بىلەن ساقلا! بۇنىڭدا ئۇرۇغۇڭ، ئوزەڭنىڭ كىملىگىڭ، ئەسلى - نەسلىڭ ھەممىسى بايان قىلىنغان. ئەگەر ساڭا بىرەر

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ھادىسە يۈز بەرسە، توپ-توغرا مىسىردىكى تاغاڭنىڭ قېشىغا بار. ئۇنى تاپ، مېنى مۇساپىرچىلىق بىلەن غېرىپلىقتا، كىشىلەرنىڭ يۇرتىدا، سېنىڭ پىراقىڭدا جان ئۈزدى دېگىن."

ئوغلى خەتنى ياخشىلاپ قاتلاپ، يىپ بىلەن ئوراپتۇ. كېيىن تونىنىڭ ياقىسىغا، ئەستەر بىلەن تېشى ئارىلىقىغا تىكىپتۇ. ئاتىسىنىڭ بېشىدا ئولتۇرۇپ يىغلاپتۇ. نۇرىدىن ئوغلىغا قاراپ:

"ساڭا بەش تۈرلۈك ۋەسىيىتىم بار، — دەپتۇ، — بىرىنچىسى شۇكى، مەنىسى يوق تېتىقسىز ئادەملەرگە ئارىلاشما! شۇنداق قىلساڭ، ئۇلارنىڭ يامانلىقلىرى-شۇملۇقلىرىدىن ساقلىنىسەن؛ ئىككىنچىسى، باشقىلارغا يامانلىق قىلما! ئۇ سېنى خىجالەتتە قويىدۇ. ئۈچىنچىسى، ئۆز ئەيىۋىڭنى ئۆزەڭ بىلەن تۈزەت، باشقىلارنىڭ ئەيىۋىنى سۆزلەشتىن ساقلان! تۆتىنچىسى، ئىچىملىك ئىچمە، ئۇ، كىشىنى ئاجىزلاشتۇرۇپ، ئەقلىدىن ئازدۇرىدۇ، كۆلكىگە قويىدۇ، ھەر قانداق پىتنە-ئىغۋانى تۇغدۇرىدۇ، بارلىق ئەسكىلىك شۇنىڭدىن كېلىپ چىقىدۇ. بەشىنچىسى، پۇلنى تېجەپ ئىشلەت، ئېھتىيات بىلەن ساقلا! ئويلىماستىن ئورۇنسىز يەرلەرگە سەرپ قىلما! بولمىسا، ئەڭ پەس كىشىلەرنىڭ قولىغا قاراپ قالىسەن!"

نۇرىدىن ۋەسىيىتىنى تۈگىتىپلا جان ئۈزۈپتۇ. ھەممىنى غەم بېسىپتۇ، شاھمۇ، ئەمىرلەرمۇ قايغۇرۇپتۇ. دەپنە رەسمىيەتلىرىنى ئوبدان ئوتكۈزۈپ، كۆمۈپ قويۇپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن ئىككى ئاي ماتەم تۇتۇپ شاھنىڭ ئالدىغا — دىۋانغا بارماپتۇ، شاھقا كورۇنمەپتۇ. شاھنىڭ ئاچچىغى كېلىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا ساراي خىزمەتچىلىرىدىن بىرىنى ۋەزىر قىلىپ بەلگىلەپتۇ. ھەسەن بەدرىدىننىڭ ئاتىسىدىن قالغان مال-مۈلۈكلىرىنى مۇسادىرە قىلىپ، شاھنىڭ

مۇلكىگە قوشۇشنى بۇيرۇپتۇ. يېڭى ۋەزىر شاھنىڭ بۇيرۇغىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا كىرىشىپتۇ. ھەتتا ھەسەن بەدرىدىننى قاماققا ئالماقچىمۇ بوپتۇ. ئەسكەرلەر ئارىسىدا مەرھۇم نۇرىدىننىڭ يېقىن كىشىسى بار ئىكەن، ئۇ بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپتۇ. شۇ زامان ھەسەن بەدرىدىننىڭ يېنىغا كېلىپ: "ھازىر يېڭى ۋەزىر كېلىپ سېنى تۇتىدۇ، مال-مۇلكىڭنى مۇسادىرە قىلىدۇ. بۇ-شاھنىڭ پەرمانى. سەن تېز ئۇزەڭنى چەتكە ئال!" — دەپتۇ. "ئۆيگە كىرىپ بىر نەرسە ئالغۇدەك ۋاقىت يوقمۇ؟"—دەپتۇ ھەسەن بەدرىدىن ئۇ كىشىگە. "تېز بول، ئۆزەڭنى ئېلىپ قاچ!"—دەپتۇ ئۇ كىشى يەنە. ھەسەن بەدرىدىن ياش بولغانلىغىدىن، ئۆزۇقمۇ ئالماي، يېلىڭ چاپاننى سېلىپ بېشىغا يوگەپ، شەھەر تاشقىرىسىغا قاراپ چېپىپتۇ. كوچىدا خەلق: "شاھ ئۆلگەن ۋەزىرى نۇرىدىننىڭ مال-مۇلكىنى مۇسادىرە قىلىشقا، ئۇنىڭ ئوغلى ھەسەن بەدرىدىننى تۇتۇپ ئۆلتۈرۈشكە يېڭى ۋەزىرنى ئەۋەتىپتۇ. ھەي ئىست! ھەسەن بەدرىدىندەك شۇنداق كېلىشكەن ياخشى يىگىت ئۆلۈمگە بۇيرۇلۇپتۇ"—دەپ ئېچىنىپتۇ. بۇ سوزلەرنى ئاڭلىغان ھەسەن بەدرىدىن ئىختىيارسىز شەھەر تېشىغا چىقىپ قاپتۇ. قارىسا، يولى ئاتىسىنىڭ قەۋرىسىگە توغرا كېلىپ قالغان ئىكەن. شۇ يول بىلەن مېڭىپ، ئاتىسىنىڭ قەۋرىسىگە بېرىپ ئولتۇرۇپتۇ، چاپاننى بېشىدىن ئېلىپ، ئەمدى نەپەسنى رۇسلاپ يىغلاشقا باشلىغان ئىكەن، بىر جوھۇد كېلىپ يەرنى سۈيۈپتۇ. ئۇ بەسىرلىك ئىكەن.

"ئەي ۋەزىرنىڭ ئوغلى، نىمە ئۈچۈن بۇ يەردە يالغۇز ئولتۇرىسەن؟"— دەپتۇ ئۇ ھەسەن بەدرىدىنگە.

"تېخى ھىلىراقتا ئۇخلىغان ئىدىم،— دەپتۇ ھەسەن بەدر-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

دىن جوھۇدقا، — ئاتام چۈشۈمگە كىرىپ، قەۋرىنى زىيارەت قىلمىغ-
نىم ئۈچۈن مەندىن رەنجىدى. چوچۇپ ئويغانسام چۈشۈم. ئىش
بىلەن بولۇپ كېلەلمەي قالغانلىقىمدىن خىجىل بولۇپ، ئورنۇمدىن
تۇرۇپ توپ-توغرا بۇ يەرگە كەلدىم."

"ئاتاڭ، — دەپتۇ ئۇ، — سودا كېمىلىرى ماڭغۇزغان ئىدى.
بىرىنچىسى يېتىپ كەلدى. سەن خالىساڭ شۇ كېمىلەردىكى مالنى
مەن ئىككى مىڭ تىللاغا سېتىپ ئالماقچىمەن، — شۇنىڭدىن كېيىن
ئۇ ھەسەن بەدرىدىننىڭ جاۋاۋىنى كۈتمەيلا، قەغەز-قەلەم بىلەن
ئىككى مىڭ تىللانى ھەسەن بەدرىدىننىڭ يېنىغا قويۇپتۇ، — رازى
بولساڭ، ھوججەت يېزىپ بەر! ھەسەن بەدرىدىن قولىغا قەغەز-
قەلەمنى ئېلىپ، تۆۋەندىكى ھوججەتنى قىلىپ بېرىپتۇ:

"شۇ خەتنى يازغۇچى مەن نۇرىدىن ۋەزىرنىڭ ئوغلى ھەسەن
بەدرىدىن، ئىسھاق يەھۇدىغا ئاتامنىڭ سودا كېمىسىدىكى ماللىرىنى
ساتتىم، ئۇنىڭ باھاسى ئۈچۈن ئىككى مىڭ تىللا پۇلنى نەق
ئالدىم."

جوھۇد پۇلنى بېرىپ، قەغەزنى ئاپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن
يىغلاپ قاپتۇ، كەچ كىرىپ ئاي چىققىچە ئاتىسىنىڭ قەۋرىسىگە
بېشىنى قويۇپ يېتىپتۇ، بوينى ئاغرىپتۇ، بېشىغا خىش يېتىپتۇ.
شۇنىڭدىن كېيىن يۈزىنى ئاسمانغا قىلىپ يېتىپتۇ. ئاي يورۇقىدا
ئۇنىڭ يۈزىنىڭ كۆركەملىكى تېخىمۇ جانلىنىپ كۆرۈنۈپتۇ. قەۋ-
رىستانلىقتا جىنلارنىڭ ماكانى بار ئىكەن. چىشى جىننىڭ كۆزى
ئۇنىڭغا چۈشۈپتۇ. ئۇنىڭ ھۆسنىنى تاماشا قىپتۇ. "بۇ ئەلۋەتتە
جەننەتتىن يېڭىلا چىققان ئادەملەردىن بولسا كېرەك. بۇ دۇنيادا
بۇنداق چىرايلىقنى تېپىش تەس!" دەپ ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپتۇ. ئۇ

ئۇچۇپ كېتىۋاتقانىدا بىر دىۋىگە ئۇچراپ، سالام بېرىپتۇ. دىۋە جاۋاپ قايتۇرۇپتۇ.

"قەيەردىن كېلىۋاتىسەن؟"—دەپ سوراپتۇ جىن دىۋىگە قاراپ.

"قاھىرىدىن!"—دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ دىۋە.

"قەۋرە يېنىدا ئۇخلاۋاتقان يىگىتنىڭ ھوسنى-جامالىنى تاماشا قىلغىلى مەن بىلەن بىللە بارامسەن؟"—دەپتۇ جىن.

"بارسام باراي"،—دەپتۇ دىۋە. ئۇلار ئۇچۇپ قەۋرە ئۈستىگە كېلىشىپتۇ.

"ئۆمرۈڭدە شۇنداق چىرايلىق يىگىتنى كۆرگىنىڭ بارمۇ؟"—دەپتۇ جىن. "بۇنىڭ تەڭدىشى يوق،—دەپتۇ دىۋە،—لېكىن، مەن بۇ يىگىتكە ئوخشاش كۆركەم بىر قىزنى كۆرگەنمەن، ئۇ بۇ يەردە ئەمەس، قاھىرىدە مىسىر شاھىنىڭ ۋەزىرى شەمسىدىن ناملىق كىشىنىڭ قىزى. بۇ قىزنىڭ تەرىپىنى قاھىرە شاھى ئاڭلاپ قىزنىڭ ئاتىسىنى چاقىرتىپتۇ. "ئەي ۋەزىر،—دەپتۇ شاھ شەمسىدىنگە،— سېنىڭ بىر قىزىڭ بارلىقىنى ماڭا خەۋەر قىلىشتى. ماڭا نىكاھلاپ بېرىشكە قارشى بولمىساڭ كېرەك دەپ ئويلايمەن!"— دەپتۇ.

"ئەي شاھىم ئۆزرەمنى ئاڭلىغىن، كۆز ياشلىرىمغا رەھىم قىلغىن. ساڭا مەلۇم، ئۇكام نۇرىدىن مەندىن مۇشۇنىڭ سەۋەبى بىلەن يامانلاپ كېتىپ قالغان. ئۇ ۋەزىرلىكتىمۇ ماڭا شېرىك ئىدى. بىر كۈنى بالىلىرىمىزنىڭ تويى توغرىسىدا سۆزلىشىپ ئولتۇرغان ئىدۇق، ئۇ، مەندىن رەنجىدى. بۇنىڭدىن ئون سەككىز يىل بۇرۇنلا، مەن قىز تاپسام ئۇنىڭ ئوغلىدىن باشقىسىغا بەرمەسلىككە قەسەم قىلغان ئىدىم،—دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ ۋەزىر ۋەقەنى بىر قۇر

ئەسلەپ، — ئاڭلىشىمغا قارىغاندا، ئۇكام نۇرىدىن بەسرە ۋەزىرىنىڭ قىزىغا ئۆيلەنگەن ئىكەن. ھازىر ئۇنىڭدىن ئوغلى بارلىقىنى يېقىندىلا ئاڭلىدىم، ئۇكامنىڭ ھورمىتى ئۈچۈن قىزىمنى پەقەت شۇنىڭ ئوغلىغىلا بېرىمەن، باشقا ھېچكىمگە بەرمەيمەن. قىزىم تۇغۇلغان كۈنى ئىنىمنىڭ ئوغلىغا ئۇنىڭ بېشى باغلانغان. مەرھەمەتلىك پادىشاھىمىز ئۈچۈن قىز كەم ئەمەس، بەلكى ناھايىتىمۇ كۆپ."

بۇ جاۋاپتىن شاھ قاتتىق رەنجىپتۇ.

"مەن قىزىڭنى سورىسام، — دەپتۇ شاھ غەزەپ بىلەن، — سەن ئورۇنسىز جاۋاپ بىلەن باشقىلارنى شىپىي كەلتۈرۈپ. ئۆزەڭنىڭ قىزىنى مەندىن ئېلىپ قاچتىڭ. شۇ سوزۇڭ ئۈچۈن قەسەم قىلىمەنكى، سېنىڭ قىزىڭنى قەستەن ئوردىنىڭ ئەڭ تۆۋەن مەرتىۋىلىرىدىكى كىشىلەرنىڭ بىرسىگە بېرىمەن." پادىشانىڭ دوك، سەت بىر ئات باققۇچى — مىراخورى بار ئىدى. شاھ شۇنى ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ، شۇنىڭغا ۋەزىرىنىڭ قىزىنى نىكاھلىماقچى بوپتۇ. شۇ كېچىسى ئۇنىڭ قىزىغا چېقىلىشنى بۇيرۇپتۇ. دوك ھامام ئالدىدا چوم تۇتۇپ تۇرغان ئىكەن. قۇللار كۈلۈپ دوكنى زاڭلىق قىلىپ، تېرىكتۈرۈپتۇ. ۋەزىرىنىڭ قىزى ئاياللار ئارىسىدا تۇرغان ئىكەن. دېۋە: "ئەنە شۇ قىز، مۇشۇ يىگىتكە بەكمۇ ئوخشايدۇ. قىزنىڭ ئاتىسى نەگىدۇ ئەۋەتىلگەن. ئومرۇمدە شۇنداق چىرايلىق قىزنى ۋە شۇنداق سەت، خۇنۇك، دوك كىشىنى كورگىنىم يوق!" — دەپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھەرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

يىگىرمە بىرىنچى
كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

جىن دىۋىنىڭ بۇ سوزلىرىگە ئىشەنمەپتۇ.

"يالغان سوزلىدىڭ، — دەپتۇ دىۋىگە جىن، — بۇ يىگىتتىن چىرايلىق كىشى ئادەم نەسلىدىن تېخى دۇنياغا كەلمىگەن. بۇ يىگىت زامانەمىزدىكى گۈزەللەرنىڭ زىننىتى. تەنھا ۋە تەڭداشسىزدۇر."

"ئەي سىڭلىم، — دەپتۇ دىۋە، — سىنىڭ جېنىڭغا قەسەم قىلىپ شۇنى تەكرار ئېيتىمەنكى، ئۇ قىز، بۇ يىگىتتىن ئېشىپ چۈشمىسمۇ، يۇقۇرىدا ئېيتقاندەك بىر بىرىگە بەكمۇ ئوخشايدۇ. سەن ئىككىسىنى بىر جايدا كورگىنىڭدە، ھەر ئىككىسىنى بىر ئاتىنىڭ بالىسى بولمىسىمۇ، بىر ئۇرۇق ياكى قېرىنداش دەپ ئېيتقان بولاتتىڭ. ئەپسۇسكى شۇنداق بىر چىرايلىق قىز دۇنيادا تەڭدىشى يوق شۇنداق سەت بىر دوكقا خوتۇن بولىدۇ." بۇ گەپنى ئاڭلاپ جىن:

"ئەي دىۋە، كەل! بۇ يىگىتنى كوتەر، ئۇچۇپ سەن ماختىغان قىزنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارايلى! قايسىسىنىڭ چىرايلىق ئىكەنلىكىنى شۇ يەردە كورەيلى!" — دەپتۇ.

"خوپ! — دەپتۇ دىۋە، — بۇ شۇبھىنى ئېچىشتا بۇنىڭدىن باشقا ئەپلىك يول يوق!"

كېيىن ئۇ، ھەسەن بەدرىددىننى كوتۈرۈپ ھاۋاغا ئورلەپتۇ. قاھىرە شەھرىگە كېلىپ چۈشۈپتۇ. يىگىتنى ئورۇندۇققا ئولتۇرغۇزۇپ ئۇيقۇسىدىن ئويغىتىپتۇ. يىگىت كوزىنى ئېچىپ قارىسا ئاتىسىنىڭ قەۋرىسى يېنىدا ئەمەس، تامامەن ئۆزى كورمىگەن بىر شەھەردە

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

تۇرغىنىنى سېزىپتۇ، ئۇياق-بۇياققا قاراپتۇ. ھەيران بولۇپ ۋاقىراپ تاشلاشقا ئاز قاپتۇ. دىۋە شام يېقىپ كېلىپ:
"سېنى بۇ يەرگە مەن ئېلىپ كەلدىم. ساڭا ياخشىلىق قىلماقچىمەن. بۇ شامنى ئال! ئۇنى كوتۇرۇپ ئەنە ئاۋۇ ھامماممغا كىر. ئادەملەر ئىچىگە ئارىلىشىپ كەت! ئۇلار بىلەن بىللە توي بولۇۋاتقان ھويلا ئىشىگىگىچە بار. شۇ يەردە ئۇزەڭنى تېزلىك بىلەن كۈيوغۇلىنىڭ سول تەرىپىگە ئال! خىزمەتچىلەر، سازچىلار، ئۇسۇلچىلار يېتىپ كەلگەندە قولۇڭنى يانچۇغۇڭغا سال! تىللانى سىقىملاپ ئېلىپ ئۇلارغا چاچ، كەلگەنلەرنىڭ ھەممىسىگە شۇنداق ئالتۇن چاچ، يانچۇغىڭدا ئالتۇن جىق، ھىچ نەرسىدىن قورقما!"
ھەسەن بەدرىدىن بۇ سوزلەرنى ئاڭلاپ ئۇنىڭ تېگىگە يېتەلمەي ھەيران بوپتۇ: "بۇ قانداق توي ۋە قانداق قىز، نىمە ئۇچۇن ماڭا بۇنچىلىك ياخشىلىق قىلىنىدۇ."
ھەسەن بەدرىدىن دىۋىنىڭ ئېيتقىنىدەك قىلىپ شامنى كوتۇرۇپ ھامماغا بېرىپتۇ. ئاتلىق تۇرۇپ دوكنى كورۇپتۇ. بېشىدا سەللە، ئۇستىدە زەر بېسىلىپ ئازادە تىكىلگەن كىيىم بىلەن ئادەملەر ئارىسىغا كىرىپتۇ. شۇ ۋاقىتتا دوكنى قىزنىڭ ئويى تەرەپكە ئېلىپ مېڭىپتۇ. دوكنى يىگىت ئۇچۇن راسلانغان ئويگە چۈشۈرۈپتۇ. ھەسەن بەدرىدىنمۇ ئۇلار بىلەن بىللە كەپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن دوكنىڭ سول تەرىپىگە ئوتۇپ يىگىت قولدىشى بولۇپ ئويگە كىرىپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن ئويگە كىرگەن سازچىلار، ئۇسۇلچىلارغا پۇلنى ئايىماي چېچىپتۇ، ھېچكىم ھەسەن بەدرىدىنچىلىك پۇل ئوردەپتۇ. ئاز ۋاقىت ئىچىدە سازچىلار، ئۇسۇلچىلار يانچۇغىنى ھەسەن بەدرىدىن ئورگەن تىللا بىلەن توشقۇزۇپتۇ. ئۇلار ناھايىتى خوش

بولۇپ كېتىپتۇ. ئادەملەر ھەسەن بەدرىددىننىڭ مەرتىلىكى بىلەن ھوسنىگە قىزىقىپ ھەيران بوپتۇ. دوكىنى ۋەزىرىنىڭ ئۆيىگە يوتىكەپتۇ. دەرۋازىۋەنلەر سىرتتىن كەلگەن ئادەملەرنى ئىچكىرى كىرگۈزمەپتۇ، شۇ چاغدا سازچىلار بىلەن ئۇسۇلچىلار: "ئەگەر بۇ يىگىت ئۆيگە كىرمىسە بىزمۇ كىرمەيمىز"، — دەپ قاتتىق تۇرۇۋاپتۇ. ئاخىرى "بىزگە ھەممىدىن مۇشۇ يىگىت كۆپرەك پۇل ئورىدى، بۇ يىگىت كىرمىسە قىزنى ئېرىگە قوشۇپ بەرمەيمىز!" — دېيىشىپتۇ. ھەسەن بەدرىددىننى قىزنى كۆچۈرۈپ كىرىدىغان ئۆيگە بىللە ئېلىپ كىرىپتۇ. دوكىنىڭ يېنىدا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپتۇ. ئەمىرلەر، ۋەزىرلەر ساراي خىزمەتچىلىرىنىڭ ئاياللىرى بىلەن ساراي مەمۇرلىرىنىڭ خوتۇنلىرى دەرىزىدىن تاكى قىزنىڭ ئورۇندىغىغىچە ئىككى قاتاردىن سەپ بولۇپ سارايىنىڭ ئىچىگە لىق تولۇپتۇ. ھەربىر ئايالنىڭ قولىدا يېقىلغان شام بار ئىكەن. ئۇلار ئوچۇق چىراي ئولتۇرۇشۇپتۇ. خوتۇنلار ھەسەن بەدرىددىننىڭ كۆركەملىكىگە، يېقىملىق چىرايىغا ھەيران قېلىشىپتۇ. ئىختىيارسىز ئۇنىڭغا مايىل بولۇشۇپتۇ. ئۇسۇلچىلار ۋە سازچىلار: "بىزگە پەقەت مۇشۇ يىگىت ئالتۇن ئورىدى. بۇنىڭدىن ھېچ نەرسىنى ئايىماڭلار، ئېيتقىنىنى قىلىپ بېرىڭلار!" — دېيىشىپتۇ. ئاياللار يىگىت ئەتراپىغا ئولىشىپ يۈزلىرىدىن چۈمپەردىلىرىنى ئېلىشىپتۇ. ئۇنىڭ ھوسنىگە مەھلىيا بولۇپ قېلىشىپتۇ. ھەر بىرى يىگىت يېنىدا بىر يىل، بىر ئاي، ھېچبولمىغاندا يەنە بىر سائەت بولۇشنى ئارزۇ قىلىشىپتۇ. يىگىتكە ساقلىق تىلەپ شۇنداق چىرايلىق قىزنى شۇنداق دوكىغا نىكاھ قىلىشقا سەۋەبچى بولغانلارنى قاغىشىپتۇ، سازچىلار داپلىرىنى ئاھاڭغا تەڭكەش قىلىپ، ئولتۇرۇشنى قىزىتىپتۇ. ئاياللار چىقىپ، قايتىپ

www.uyghurkitap.com

كىرىشىپتۇ. ئۇلار بىلەن بىللە ۋەزىرنىڭ قىزىمۇ كىرىپ كەپتۇ. قىز غايەت بىزەلگەن، چاچلىرى ئۇششاق قىلىپ ئۆرۈلگەن. خۇشبۇي ئەتىرلەر سېپىلگەن. قىممەتلىك كىيىملەر كىيگۈزۈلگەن. چوچەك-رىۋايەتلەردىكى پەرىلەر ئۇنى شۇ تاپتا، شۇ تۇرقىدا كۆرسە، بەزىلىرى ئۆزىنى قويۇشقا يەر تاپالمىغۇدەك. بەزىلىرى قورچاقتەك قېتىپ، بارماقلىرىنى چىشلىشىپ قالغۇدەك ئىكەن. خوتۇنلار ئۇنىڭ ئەتراپىنى خۇددى ئاينىڭ ئەتراپىدىكى يۇلتۇزلاردەك ئوراپ ئاپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن ئولتۇرغان ئىكەن، قىز مەغرۇر ھالدا ئۇنىڭ يېنىغا كەپتۇ. دوك ئورنىدىن تۇرۇپ قىزنى سۆيمەكچى بولغان ئىكەن، قىز يۈزىنى ئوروۇپ ئارقىغا داجىپتۇ. شۇ چاغدا ئۇ، ھەسەن بەدرىدىنگە بۇرۇنقىدىنمۇ يېقىن كېلىپ قاپتۇ. ھەممە كۈلۈشۈپ ۋاڭ-چۇڭ كوتۇرۇشۇپتۇ. ئۇسۇلچىلار ۋاقىرىشىپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن ئۇلارغا يانچۇغىدىن بىر سىقىم ئالتۇن ئېلىپ چېچىپتۇ. ئۇلار يەنىمۇ قىزىپ چۇقان كوتۇرۇشۇپتۇ. "بۇ قىز سېنىڭكى بولۇشنى تىلەيمىز"—دېيىشىپتۇ ئۇسۇلچىلار. ھەممىلىرى يىگىت ئەتراپىنى ئوراپ ئاپتۇ. دوك يالغۇز ئۆزىلا شۇمشىيىپ چىقىپ قاپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن ئالدىدا ئاياللار شام تۇتۇپ تۇرۇپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن تاغىسىنىڭ قىزىنىڭ ئايدەك نۇرلۇق يۈزىگە زوقلىنىپ قاراپ، ھوزۇرلىنىپ كۈلۈپ تۇرۇپتۇ. ئاياللار ھەسەن بەدرىدىننىڭ ئالدىدا قىزغا يەنە يەتتە خىل كىيىم كىيگۈزۈپتۇ. ئۇلار ھەربىر كىيىمنى كىيگۈزگەندە ئالاھىدە جىلۋىلىنىپ ھوسنىگە يېڭى ھوسۇن قوشۇلۇپتۇ. ئاياللار ئۇنى بىر بىرىدىن ئارتۇقراق كورۇپ باھا بېرىشكە كىرىشىپتۇ. بۇ بايرام تۇسىدىكى مۇراسىم تۈگەپ، تارقىلىشقا جاۋاپ بوپتۇ. ھەممىلىرى تارقىلىشىپتۇ. پەقەت ھەسەن بەدرىدىن

بىلەن دوكلا قاپتۇ. قىزنى بېزەكۇچىلەر قىرغا توشەك كىيىمى كىيگۈزۈشكە كىرىشىپتۇ.

"ئەي يىگىت، — دەپتۇ دوك ھەسەن بەدرىدىنىگە قاراپ، — بۇ ئاخشام مېنى سەن ئۆز ئىھسانلىرىڭ بىلەن خۇش قىلدىڭ. ئولتۇرۇشىمىزنى قىزىتتىڭ. ئەمدى ئۆيۈڭگە قايتامسەن؟"

ھەسەن بەدرىدىن ئىشىكتىن چىقىپ كېتىۋېتىپ دىۋىگە يولۇقۇپتۇ. "توختا! — دەپتۇ دىۋە، — دوك ھوجرىدىن چىققاندا سەن ئىچكىرىگە كىر! چىمىلدىق ئىچىدە ئولتۇر. قىز كەلسە: "مەن سېنىڭ ئېرىڭمەن، ساڭا يامان كوز تەگمىسۇن، دەپ بۇ ھىلىنى ئىشلەتكەن ئىدىم. سەن كورگەن دوك مېنىڭ ئاتباقارىمدىن بىرى" دەپ، قىزنىڭ يېنىغا ئولتۇر. يۈزىنى ئاچ، ھېچ نەرسىدىن تارتىنما!"

ھەسەن بەدرىدىن دىۋە بىلەن سوزلىشىپ تۇرغاندا دوك ئۆيدىن چىقىپ سۇخانىغا قاراپ مېڭىپتۇ. دىۋە چاشقان سۈرىتىگە كىرىپ، دوكنىڭ ئارقىسىدىن سۇخانىغا بېرىپتۇ. چاشقاندەك چىرىلداپ دوكقا كورۈنۈپتۇ. "بۇ نىمە؟" دەپ ھەيران بوپتۇ دوك. چاشقان ئاستا-ئاستا يوغىناپ مۇشۇك بوپتۇ. "مياۋ-مياۋ" دەپ مياۋلاپتۇ. ئۇنىڭدىنمۇ يوغىناپ كۈچۈك سۈرىتىگە كىرىپتۇ. "ھاۋ-ھاۋ" دەپ قاۋاپتۇ. كۈچۈك يوغىناپ ئىشەك سۈرىتىگە كىرىپ، دوكنىڭ يۈزىگە قاراپ ھاڭراپتۇ، دوك قورقۇپ: "ئادەم بارمۇ، كېلىڭلار! ماڭا ياردەم قىلىڭلار" — دەپ ۋاقىراپتۇ. ئىشەك يوغىناپ قورقۇنۇچلۇق ھوكۈزگە ئايلىنىپتۇ، پۈتۈن سۇخانىنى ئىگەللەپتۇ. كېيىن ئۇ، ئادەم تىلىدا سوزگە كېلىپ: "ئەي دوك، لەنەت ساڭا، ئەي سەتلەرنىڭ سەتى" — دەپتۇ، دوك قورقۇپ تىترەشكە باشلاپتۇ، قورقىنىدىن چىشلىرىنىڭ كاسىلداشلىرى خېلى يەرگىچە ئاڭلىنىپتۇ. "ئەي شۇم،

جاھاندا ساڭا باشقا قىز يوقمىدى؟ مېنىڭ دىلبىرىمنى ئۆزەڭگە نىكاھ قىلىپ ئېلىپ، مېنى كوزۇڭگە ئىلماي، نىمە قىلماقچىسەن؟ جاۋاپ بەر؟"—دەپ يەنە ۋاقىراپتۇ. دوك قورققىنىدىن لاغىلداپ-تىترەپ، جىم تۇرۇپتۇ. "ئەي لەنىتى، كېپىمگە جاۋاپ بەر دەيمەن! بولمىسا، جېنىڭنى ئېلىپ، تېنىڭنى توپىغا ئايلاندۇرىمەن"—دەپتۇ. قورقىنىدىن ئۇلۇكتەك قېتىپ قالغان دوك: "مەندە گۇنا يوق، مېنى بۇ ئىشقا پادىشا زورلىغان، مەن بۇ قىزنىڭ ھوكۇزدىن سۇيىگىنى بار ئىكەنلىگىنى بىلمەپتىمەن! توۋا قىلدىم. بىر قوشۇق قېنىمنى تىلەيمەن!"—دەپتۇ. "ئەگەر كۇن چىققىچە سۇخانىدىن چىقماسلىققا، قىزنىڭ ئويىگە قاراپ قەدەم باسماسلىققا ۋە ئېغىز ئېچىپ بىلجىرلىماسلىققا قەسەم قىلمىساڭ، سېنى ھازىر ئۇلتۇرىمەن"—دەپتۇ، دوك قەسەم بېرىپتۇ. دىۋە شۇ ھامان دوكنى كوتۇرۇپ بېسىپ، پۇتىدىن سۇخانىدىكى قۇدۇقنىڭ يۇقۇرىسىغا ئېسىپ قويۇپتۇ. "تاڭ ئېتىپ كۇن چىققىچە مانا شۇ يەردە قىمىرلىماي تۇرىسەن! مەن سېنى ساقلاپ تۇرىمەن!"—دەپتۇ دىۋە.

ھەسەن بەدرىدىن چىمىلدىق ئىچىگە كىرىپ ئولتۇرۇپتۇ. بىر قېرى خوتۇن يەڭگە بولۇپ قىزنى ئېلىپ كىرىپتۇ. ھەسەن بەدرىدىنگە پەردە ئارقىسىدا تۇرۇپ: "قىزنى ئال، ئوغلۇم"—دەپتۇ. قىز چىمىلدىققا كىرىپتۇ. قىزنىڭ ئېتى سىتتۇلھوسن ئىكەن. قىز ناھايىتىمۇ كوڭلى يېرىم ھالدا كىرىپ ئوز-ئوزىگە: "ئولتۇرسىمۇ مەن ئۇ دوكنى ئەر قىلىپ ئوزەمگە يېقىن يولاتماسمەن!"—دەپتۇ. كېيىن ئۇ، قارىسا، توشەكتە ھەسەن بەدرىدىن ئولتۇرغىدەك.

"ئەي سويۇملۇگۇم،—دەپتۇ قىز،—تېخىچە ئولتۇرۇپسەن، مەن سېنى دوكنىڭ ئاغىنىسىمىكىن دەپ ئويلىغان ئىدىم. شۇڭا،

سىنى بۇندا كورۇش خىيالىمغىمۇ كەلمىگەن.»

«قانداق قىلىپ دوك ساڭا ئەر بولۇپ يېقىنلاشسۇن. قانداق قىلىپ ئۇ مېنىڭ يىگىت قولدىشىم بولسۇن. ئۇ كىم، بىلەمسەن؟ مېنىڭ ئات باقارلىرىمدىن بىرى» — دەپتۇ ھەسەن بەدرىدىن مەغرۇرلىنىپ.

«ئانداق بولسا، مېنىڭ ئېرىم كىم؟ — دەپتۇ قىز — سەنمۇ ياكى ئۇ؟»

«ئەي سىتتۇلھوسن، — دەپتۇ ھەسەن بەدرىدىن، — بىز بۇ ئىشنى ئاتايىن دوكنى مەسخىرە قىلىش ئۈچۈن قىلغان. سېنىڭ يۈزۈڭگە يامانلارنىڭ كوزى تەگمىسۇن! دەپ ئاتاڭ بىلەن كېلىشىپ، دوكقا ئون تىللا پۇل بېرىپ ياللاپ ئېلىپ، شۇنداق قىلغان، شۇڭلاشقا ئۇ، ۋەزىيىتىنى تۇگىتىپ كېتىپ قالدى.»

قىزنىڭ يۈزىگە كۈلكە يۈگۈرۈپتۇ. «سەن مېنىڭ مېھرىمنى كۈچەيتتىڭ» — دەپتۇ ھەسەن بەدرىدىنگە قىز. كېيىن ئۇنىڭ قۇچىقىغا ئوزىنى تاشلاپتۇ. ئۇلار بىر-بىرى بىلەن ھەشقى-پېچەك چىرماشقاندەك چىرمىشىپتۇ. بۇ ھالنى سوزمەنلەر كورۇپ قالمىسۇن ئۈچۈن، چىملىدىقنىڭ پەردىسىنى تاشلاپتۇ ۋە بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

بۇ كېچە لېۋى شېكەر يار ئالدىدىمەن،
ئوتقا چۇشۇپ كويۇشتىن يىمەسمەن غەم.
ئىككىمىزنىڭ ئارىسىدا پەردىدۇر كوينەك،
بۇمۇ كوتىرىلىپ، بولسام ئىدىم مەھرەم.

بىر شائىرنىڭ توۋەندىكى شېئىرىمۇ ئىككىسىنىڭ شۇ ۋاقىتتىكى ئەھۋالىغا ناھايىتى باپ كېلىدىكەن:

چوچۇپ ھەسەتخورلاردىن ياردىن ئۇزاقلاشما!
پىراق دەردىدە يېنىپ كەزمە، دەشتۇ-تاغ ئاشما!

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

چۇشەن، ھەسەتكە ئۇرۇن يوق ئىشقى مەرھەمىدە،
ھەسەتكە رەربە بەر ئىشقى بىلەن ۋىدالاشما!
رەقىپ تەنىسىدىن قورقما، ۋىسالغا يېقىنراق بول،
چىدا، ناز ـ خۇلقىغا قانائەت قىل، زىھىنىنى چاچما!
مۇھەببەتنىڭ يۆكى ئېغىر، كوتەرمەككە ئەر كېرەك.
ئەگەر جاننى ئايار بولساڭ، كويەرسەن ئوتتا ئويناشما!

ئىككىسى مۇرادىغا يېتىشىپ، شۇنداق شىرىن ئۇيقىدا ياتقاندا، جىن دىۋىگە: ۋاقىت يېقىنلىشىپ قالدى. تاڭ يورۇشتىن ئىلگىرى بۇنى جايىغا ئاپىرىپ قويۇش كېرەك"—دەپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن قاتتىق ئۇيقىدا ياتقان چېغىدا، دىۋە ئۇنى كوتۇرۇپ ئۇچۇپتۇ. جىنمۇ بىللە ئۇچۇپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن كوينەكچان ئىكەن. تاڭ ئاتماستا دەمەشق شەھرىگە كەپتۇ. دىۋىگە ھارغىنلىق يېتىپتۇ. ھەسەن بەدرىدىننى دەمەشقنىڭ بىر دەرۋازىسىغا يېقىن بىر ھويلىنىڭ ئىشىگىگە قويۇپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ. تاڭ يورۇپ، ئىشىكلەر ئېچىلىپ، كوچىغا چىققان كىشىلەر بۇ كوينەكچان يىگىتنىڭ كوچىدا ئۇيقىدا ياتقىنىنى كورۇپتۇ. ئۇ، ئۇزاق ۋاقىت ئۇيقىدىن قالغان كىشىدەك قاتتىق ئۇخلاۋاتقىدەك. بىر كىشى: "بۇ كېلىشكەن يىگىت بىلەن بۈگۈن كېچە قانداق بەختى ـ سائادەتلىك قىز بىللە بولغاندۇ؟" دىسە، ئىككىنچىسى "بۇ بەڭۋاش، كېچىسى قەھۋەخانىدا مەس بولۇپ، شۇ يەردە ئۇخلاپ قالغان ئوخشايدۇ!"—دىيىشىپتۇ. ئۈچىنچىسى: "بۇنى دۈشمەنلىرى ھۇشسىز قىلىپ تاشلىغان"—دەپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن ئويغىنىپ قارىسا، ئوزى بىر ئىشىك ئالدىدا ياتقىدەك. ئەتراپىغا ئادەملەر توپلىشىپ تۇرغىدەك. ئۇ، بۇ ئىشقا ئەجەپلىنىپ:

"ماڭا نىمە ئۈچۈن ئولىشىپ ئالدىڭلار، بىرەر ھادىسە بولدىمۇ؟"—دەپ سوراپتۇ، ئادەملەردىن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

"قارىساق موشۇ يەردە يېتىپسەن، سېنىڭ بېشىڭغا چۈشكەن ئىشتىن خەۋىرىمىز يوق. ئۆزەڭ ئېيتقىن، ئاخشام قەيەردە ئۇخلى-غان؟"— دېيىشىپتۇ ئادەملەر.

ھەسەن بەدرىددىن: "ئاخشام ئەل ئۇيقىغا كەتكەندە قاھىردە ئىدىم"— دەپتۇ. تۇرغانلاردىن بىرى: "سەن ئاخشام كوكنار ئىچكەنمۇ ياكى نەشىشە چەككەنمۇ؟"— دىسە، يەنە بىرى: "ياڭاق تۈۋىدە ياتقانمۇ؟"— دەپتۇ. ئۈچىنچى بىرسى:

"بۇ ساراڭغا ئوخشايدۇ؟"— دەپتۇ،— ئۆزەڭ ئويلاپ كور! بۇ يەرنى دەمەشق دەيدۇ. ئاخشىمى قاھىردە ئۇخلىغان كىشى ئەتىسى دەمەشقتە ئويغىنىپتۇ دىسە، كىممۇ ئىشىنىدۇ؟"— دەپتۇ. ھەسەن بەدرىددىن سوزگە كىرىشىپ:

"خۇدا ھەققى راست ئېيتىۋاتىمەن. ئەي ياخشىلار، ئاخشام قاھىردە بولدۇم. تۈنۈگۈن كۈندۈزى بەسرىدە ئىدىم"— دەپتۇ. شۇندا بىرسى: "ئىست، شۇنداق چىرايلىق ياش بىر يىگىتمۇ ساراڭ بوپ قاپتۇ"— دەۋېتىپتۇ. تۇرغانلاردىن يەنە بىرى:

"ھۇشۇڭنى يىغ، توغرىسىنى سوزلە!"— دەپتۇ.

"كېچە قاھىردە كۈيوغۇل ئىدىم"— دەپتۇ ئۇ.

"بەلكى چۈشۈڭدە شۇنداق بولغاندۇ؟"— دېيىشىپتۇ ئادەملەر. ھەسەن بەدرىددىن قانچىلىك ۋاقىت دوك بىلەن بىللە ئولتۇرغىنىنى، كېيىن يالغۇز ئوزى قىلىپ كىيىملىرىنى يەشكىنىنى، قىز بىلەن بىللە بولغىنىنى، ئالتۇنلىرىنى يوشۇرغانلىرىنى ئەسلەپ: ياق، بۇ ۋەقەلەر چۈشۈمدە بولغان ئەمەس، بەلكى ئوڭۇمدا بولغان دەپ ئويلاپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ، كوچىلارغا قاراپ يۈرۈپتۇ. باللار ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ، ھەر نەرسىلەرنى دەپ زاڭلىق قىلىپ

مېڭىپتۇ. ئۇنىڭغا ھەر تۈرلۈك نەرسىلەرنى ئېتىشىپتۇ. ئۇنىڭغا ئاتقان بىرەر نەرسىسى تەگسە، مەسخىرە قىلىشىپ كۈلۈشۈپتۇ. ئۇ، بىر ئاشپەزنىڭ دۇكىنىغا كىرىپتۇ. ئاشپەز ھەيۋەتلىك، گەۋدىلىك، كىملا كورسە ئەيمىنىدىغان، ئەمما دىلى يۇمشاق كىشى ئىكەن. ھەسەن بەدرىدىن ئۇنىڭدىن پانا تىلەپتۇ. ئۇنىڭ ئارقىسىغا كىرگەن چوڭ-كىچىك بۇنى كورۇپ تارقىشىپتۇ. ئاشپەزنىڭ ھەسەن بەدرىدىنگە دىلى ئېرىپ، ئاتىلارچە غەمخورلۇق قىپتۇ ۋە:

"ئەي ئوغلۇم، قەيەردىن سەن؟ ۋەقەنى سوزلە! مېنىڭ قارىشىمەچە. سەن دانا كورۈنىسەن!" — دەپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن بېشىغا چۈشكەن ۋەقەنى باشتىن-ئاياق سوزلەپ بېرىپتۇ.

"ئەي ياخشى يىگىت، — دەپتۇ ئاشپەز، — تارىخىڭ خېلى قىزىق ئىكەن. ئاجايىپ ۋەقەلەرنى بېشىڭدىن ئوتكۈزۈپسەن. لېكىن بۇ ھېكايەڭنى سەن 'سىر' قىلىپ ساقلا! ھېچكىمگە ئېيتما! مۇشۇ يەردە مەن بىلەن بىللە تۇر. مېنىڭ بالام يوق! سەن ماڭا ئوغۇل بول!"

"خوپ ئاتا!" — دەپتۇ جاۋاپ ئورنىدا ھەسەن بەدرىدىن.

ئاشپەز دەرھال بازارغا بېرىپ، ھەسەن بەدرىدىنگە قىممەتلىك كىيىم ئېلىپ كېلىپ كىيدۈرۈپتۇ. كېيىن ئۇزى قازىنىڭ قېشىغا باشلاپ بېرىپ، ھەسەن بەدرىدىننى ئوغۇل قىلىپ ئالغانلىقىغا قازىنى گۇۋا قىپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن دەمەشق شەھرىدىكى ئاتاقلىق ئاشپەزنىڭ ئوغلى بولۇپ تونۇلۇپتۇ. ئۇ، ئاشپەز دۇكىنىدا خىزمەتچىلىك ۋەزىپىسىنى ئوتەپتۇ.

تاغىسىنىڭ قىزى سىتتۇلھوسن تاڭ ئەمدى يورۇغان چاغدا ئويغىنىپتۇ. قارىسا، ھەسەن بەدرىدىن ئورنىدا يوق ئىكەن. تۇرۇپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىر ئاز ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، بىردىن قىزنىڭ ئاتىسى كىرىپ كەپتۇ. ئۇ، قىزنىڭ ئات باقار دوكقا زورلاپ بېرىلگىنىگە ناھايىتى خاپا ئىكەن. "ئەگەر قىزىم شۇ ئىپلاس ئات باقار دوكقا بويسۇنغان بولسا، ئۇنىڭ ماڭا كېرىكى يوق! ئەلۋەتتە ئۇلتۇرىمەن." — دەپتۇ ۋەزىر. ئۇ، ئورۇندۇق يېنىغا بېرىپ: "سىتتۇلھوسن!"دەپ قىچقىرىپتۇ. قىز ئاتىسىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ: "لەببەي!" دەپ، خوشال ئاتىسىنىڭ ئالدىغا چىقىپتۇ. ئاتىسىغا ئىككى ئېگىلىپ تازىم قىپتۇ. قارىسا، قىزىنىڭ يۈزى يەنىمۇ پارلاپ كورۇنۇپتۇ. قىزىنى شۇنداق خوشال كورگەن ۋەزىر غەزىۋىگە پايلىماي: "ئەي لەنتى! سەن شۇ ئاتباقار دوكقا چۇشكىنىڭگە شۇنچە خوش بولامسەن؟!" — دەپتۇ. قىز كۇلۇپتۇ، "بەس قىلىڭ، — دەپتۇ قىز ئوز ئاتىسىغا، — كېچە دوكنىڭ ئۇستىدىن ئادەملەرنى كۇلدۇرگىنىڭىزمۇ يېتەر. ئېرىمىنىڭ ئېلىپ تاشلىغان تېرىمىغىغا ئەرزىمەيدىغان ئۇ دوكنى بۇگۇن يەنە نېمە قىلىپ تىلىڭىزغا ئېلىپ يۇرىسىز؟ ئاخشامقىدەك ياخشى ئەرنى مەن چۇشۇمدىمۇ كورگىنىم يوق! مېنى ئارتۇقچە مەسخىرە قىلىپ كۇلمەڭ. دوكنىمۇ ئىككىنچى تىلىڭىزغا ئالماڭ! خوتۇنلارنىڭ، سېنىڭ ئېرىڭ شۇ! دەپ كۇلگىنىمۇ يېتەر!" ۋەزىرنىڭ غەزىۋى يەنىمۇ ئورلەپتۇ. كوزلىرى چانىغىدىن چىقىپ كەتكىدەك بوپتۇ. قىزىغا ۋاقىراپ: "بۇ يالغان گەپنى قەيەردىن تاپتىڭ؟ ئىست، ساڭا بەرگەن تەربىيەم! ئاتباقار دوك بىلەن بىللە بولغىنىڭنى يوشۇرامسەن؟!"

"ماڭا ئۇ لەنتى دوكنى ئەسلەتمەڭ. ئەمدى ئۇنداق چاقچاق قىلماڭ!— دەپ ئاچچىقلىنىپتۇ قىز. "ئات باقار دوكنى ئۇن تىللاغا كۇلكە ئۇچۇن ياللىغان ئىكەن. شۇ ۋاقىتنىڭ ئوزىدىلا ئۇ كېتىپ قالغان. مەن چىمىلدىقتا كىرگەن كىشىنى كوردۇم. ئۇسۇلچىلار

ئۇنى ماڭا ئالدىدىن كۆرسەتكەن ئىدى. ئۇ، ئالتۇنلارنى سىقىملاپ ئۇرىدى، سورۇندىكى سازچىلار، ئۇسۇلچىلار ۋە باشقىلارنىڭ ياي-چۇغىنى ئالتۇن بىلەن توشقازدى. بۇ كېچە مەن شۇ گۈزەل يىگىت بىلەن بىللە بولدۇم“ — دەپتۇ. ”ئاتاڭىنىڭ كوزىگە دۇنيا قاراڭغۇ بولۇپ كۆرۈنۋاتىدۇ، ئەي بەختى قارا! — دەپتۇ ۋەزىر غەزەپ بىلەن، — سەن نىمىلەرنى بىلجىراۋاتىسەن! ئەقلىڭ جايىدىمۇ؟“ ”ئەي ئاتا، مېنىڭ دىلىمنى ۋەيران قىلماڭ، ئەزمەڭ! نىمىشقا شۇنچىلىك بىلمەسلىككە سالىسىز. مېنىڭ ئېرىم گۈزەل يىگىت. ئۇ، ئېھتىمال سۇخانىغا چىققاندۇ“ — دەپتۇ. ۋەزىر ھەيران بولۇپ، سۇخانىغا بېرىپتۇ. قارىسا، ئۇ يەردە ئاتباقار دوكنىڭ بېشى تۆۋەن، ئايىغى تورۇسقا ئېسىقلىق تۇرغىدەك. ۋەزىر ھاڭ-تاڭ بولۇپ تۇرۇپ قاپتۇ. ”ئەي دوك“ — دەپتۇ ۋەزىر ئۇنىڭغا. دوك ئۇنى دىۋە دەپ، قورقۇپ جاۋاپ بەرمەپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

يىگىرمە ئىككىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھىكايىسىنى.

دوك قورقۇپ جاۋاپ بەرمەپتۇ. ۋەزىر غە-زەپلىنىپ: ”سوزلە! سوزلىمىسەڭ، مانا مۇشۇ قىلىچ بىلەن كاللاڭنى ئالىمەن!“ — دەپتۇ. ”دىۋىلەرنىڭ پادىشاھى، — دەپتۇ ئاتباقار دوك، — شۇ يەرگە ئېسىپ قويۇپ كەتكىنىڭدىن بېرى بېشىمنى كوتەرگىنىم يوق! رەھمە قىل، ناھا-

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

يىتى ئازاپلاندىم." بۇ سوزنى ئاڭلاپ ۋەزىر: "نىمە دەپ ۋالاخ-
لايسەن؟ مەن دىۋە ئەمەس، قىزنىڭ ئاتىسى"— دەپتۇ. "ئانداق
بولسا مېنى مۇشۇ ئەھۋالغا سالغان دىۋە كەلمەستىن بۇرۇن،
يولۇڭغا ماڭ!— دەپتۇ دوك.— مېنى ھوكۇزنىڭ سۆيگىنىگە نىكاھ قىلى-
دۇرۇپ قويغان كىشىنىڭ ۋە بۇنى ئويلاپ تاپقان كىشىنىڭ ئاتى-
سىغا لەنەت! ماڭ، بۇ يەردىن چىق! ئىلدامراق كەت!" ۋەزىر
ئەجەپلىنىپ: "سېنى كىم بۇ ھالغا سالدى؟ سوزلە!"— دەپتۇ. دوك
ئاخشىمى ئويدىن چىقىپ سۇخانىغا كەلگەندىن كېيىن بولغان ۋەقە-
نىڭ ھەممىسىنى سوزلەپتۇ ۋە: "مەن دىۋىدىن رۇخسەتسىز سېنىڭ
كېپىڭگە كىرىپ بۇ يەردىن كېتىدىغانغا ساراڭ ئەمەس. ئۇ، ماڭا:
'كۈن چىققاندا سەن ئوز يولۇڭغا كەت' دىگەن. كۈن چىقتىمۇ
ياكى ۋاقتى بارمۇ؟ چۈنكى مەن كۈن چىققىچە بۇ يەردىن مىدىر-
لىماسلىققا قەسەم بەرگەن!"— دەپتۇ دوك. ۋەزىر ئۇنىڭغا يېقىن
بېرىپ، دوكنى ئېسىلغان جايدىن بوشىتىپتۇ. دوك كۈننىڭ چىققان-
چىقمىغانلىغىغا قاراپ تۇرماي، شاھنىڭ قېشىغا قېچىپ بېرىپتۇ.
بولغان ھادىسىنى ئۇنىڭغا بىر-بىرلەپ ئېيتىپ بېرىپتۇ.

ۋەزىر ئويگە قايتىپ كىرىپتۇ. قىزى بىلەن بولغان ۋەقەدىن
ئەجەپلىنىپتۇ:

"ۋەقەنى ئېنىقراق بايان قىل!"— دەپتۇ ئۇ قىزىغا.

"كېچە ماڭا كورسەتكىنىڭىز،— دەپتۇ قىز سوز باشلاپ،— چىراي-
لىق يىگىت. ئۇ كېچىدىن مەن بىلەن بىللە بولدى. ئىشەنمىسىڭىز،
مانا يېنىڭىزدا ئۇنىڭ سەللە، تونلىرى تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ ئاستىدا،
بىلمىدىم، نىمدۇر بار، خالتىسىمۇ تۇرۇپتۇ." ئاتىسى قىزىدىن ئۇ
سوزنى ئاڭلاپ، چىملىدىققا كىرىپ، سەللىنى قولىغا ئاپتۇ. "مەۋسە-

لىيدە ئىشلەنگەن بۇ سەللە ئەلۋەتتە ۋەزىرلەر سەللىسىدۇر" دەپتۇ ۋەزىر ئۆز-ئۆزىگە. ئورالغان نەرسىنى ئېلىپ، بىر بىرلەپ ئېچىپ كورۇپتۇ. كىيىملەر ئارىسىدىن پۇلدان تېپىلىپتۇ. ئۇنىڭ ئىچىدە ئىككى مىڭ تىللا پۇل بار ئىكەن. ئۇنىڭ بىلەن بىللە كېيىمدىكى مال توغرىسىدىكى خاتىرىمۇ بار ئىكەن. شەمسىدىن قەغەزنى ئوقۇ-ۋېتىپ هۇشىدىن كېتىپتۇ. بىر زامانىدىن كېيىن هۇشىغا كەپتۇ. بولغان ۋەقەنى چۈشىنىپتۇ.

"ئاخشامقى يىگىتنى بىلدىڭمۇ؟" — دەپتۇ شەمسىدىن قىزىغا قاراپ. "ياق!" — دەپتۇ قىز.

"ئۇ، — دەپتۇ ۋەزىر شەمسىدىن چىرايى ئېچىلىپ — سېنىڭ تاغاڭ يەنى مېنىڭ ئۇكامنىڭ ئوغلى هەسەن بەدرىدىن ئىكەن. ئەپسۇس-كى، بۇ ۋەقەنى مەن بىلمەي قاپتىمەن. شۇنىڭدىن كېيىن ۋەزىر هەسەن بەدرىدىنىنىڭ چاپىنىنى مىجىغلاپ باقسا ئۇنىڭ ياقىسىدىكى تۇگۇنچەككە قولى ئۇرۇلۇپتۇ، ئۇنى سوكۇپ قاراپتۇ. ئۇ يەردىن بىر تۇمار چىقىپتۇ. ئېلىپ ئوقۇسا، نۇرىدىنىنىڭ ۋەسىيەتنامىسى ئىكەن:

خاتىرنى كورۇپلا ئېرىپ ئاقتىم،
ئۇ ياشىغان يەر نەدە تاۋاپ قىلسام.
ئايرىدىڭ ئۇنى مەندىن سوراپ باقتىم،
يىتەرمەنمۇ يولىنى بىلىپ باقسام.

شەمسىدىن ئۇنى ئوقۇشقا كىرىشىپتۇ. ئۇنىڭدا بەسرە ۋەزىرىنىڭ قىزىغا ئويلىنىش تارىخىدىن باشلاپ ۋاپاتىغىچە كەچۈرگەن كۈنلەر، ئوغلى هەسەن بەدرىدىنىنىڭ تۇغۇلۇش تارىخى مۇكەممەل يېزىلغان ئىكەن، ئەجەپلىنىپتۇ. ناهايىتى خوشلۇغىدىن تىترەشكە باشلاپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

بۇ تارىخلارنى ئۆز تارىخىغا سىڭىشتۇرۇۋېپ چىقىپتۇ. ئۇلارنىڭ نىكاھ كۈنلىرى، بالىلىرىنىڭ تۇغۇلغان كۈنلىرى بىر بىرىگە ئوخشاش ئىكەن. خەتنى ئېلىپ شاھ ھوزۇرىغا بېرىپتۇ. بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەنى باشتىن-ئاياق سۆزلەپ، شاھنى بۇ ئىشتىن خەۋەردار قىپتۇ. شاھ ھەيران بوپتۇ. دەرھال ۋەقەنى يېزىشقا بۇيرۇپتۇ. ۋەزىر ئۆكىسىنىڭ ئوغلىنى كەچكىرگىچە كۈتۈپتۇ. لېكىن ئۇ كەلمەپتۇ. ئەتىسى، ئۆگۈنى، ئىندىنىمۇ ئىش قىلىپ بىر ھەپتىگىچە كۈتۈپتۇ، كەلمەپتۇ. ۋەزىر ئۆزىچە قانداقتۇر ھادىسىلەرنى خىيالىغا كەلتۈرۈپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

يىگىرمە ئۈچىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

ھەسەن بەدرىددىننىڭ دېرىكىنى ئالالمىغاندىن كېيىن ۋەزىر ئۆزىچە ئويلىنىپ قولىغا قەغەز-قەلەم ئاپتۇ: "مەن بىر ئىش قىلاي!" دەپ سىتتۇلھۇسنىنىڭ ئۆيىدىكى ئەسۋاپ-جابدۇقلارنى بىر بىرلەپ يېزىپتۇ. شۇ ئاخشىمى ئۆيدە بولغان نەرسىنىڭ ھەممىسىنى ئۆز جاي-جايىدا خەتكە يېزىپتۇ. ھەسەن بەدرىددىننىڭ تون ۋە سەللىسىنى قولىغا ئېلىپ ئالتۇنلار بىلەن قوشۇپ ئاسراشقا تاپشۇرۇپتۇ. ئارىدىن كۈنلەر ئۆتۈپ، ئايلار ئۆتۈپ قىزىنىڭ ۋاقتى-سائىتى توشۇپ ئايدەك بىر ئوغۇل تۇغۇپتۇ. ئۇ، خۇددى ئاتىسىغا

ئوخشاش شەھلا كوزلۇك، يۇمىلاق يۇزلۇك ئىكەن. ئۇنىڭغا "ئەجىپ" دەپ ئىسىم قويۇپتۇ. ئۇنى ئىسىل يوگەكلەرگە ئوراپ ئىنىكئانىسىغا بېرىپتۇ. ئۇنىڭ ئۇچۇن كۈن ئايدەك، ئاي يىلدەك بەرىكەتلىك بولۇپ تۇيۇلۇپتۇ. يەتتە ياشقا كىرگەندە ۋەزىر ئۇنى مۇئەللىمگە تاپشۇرۇپتۇ، تەربىيە قىلىشنى ـ ئۇگىتىشنى بۇيرۇپتۇ. ئەجىپ توت يىل مەكتەپكە قاتناپتۇ. باللار بىلەن ئۇرۇشۇپتۇ، سوقۇشۇپتۇ. باللار ئۇنىڭدىن بىزار بوپتۇ. ئۇ، باللارغا ماختىنىپ: "كىم ماڭا تەڭ كېلەلەيدۇ. مەن مىسىر ۋەزىرىنىڭ ئوغلىمەن" ــ دەيدىكەن. خالىغان كىشىنى ئۇرۇپ ـ تىللاپ بوزەك تاپىدىكەن. باللار يىغلاپ خەلپەتكە شىكايەت قىپتۇ. خەلپەت ئۇلارغا:

"مەن سىلەرگە بىر گەپ ئۆگىتىپ قوياي. ئۇ. يەنە شۇنداق بوزەك قىلسا، ئۇنىڭغا ئېيتساڭلار، مەكتەپكە كېلەلمەيدىغان بولىدۇ! ئۇنىڭدىن قۇتۇلىسىلەر،" ــ دەپتۇ.

"تېزرەك ئېيتىڭ!" ــ دەپتۇ باللار چۇرۇلدىشىپ.

"ئەته كەلگەندە، ــ دەپتۇ خەلپەت ــ بىر ئويۇن ئوينىماقچى بولۇپ ئۇنىڭ ئەتراپىغا توپلىنىڭلار. بۇ ئويۇنغا ئاتىسىنىڭ، ئانىسىنىڭ ئىسمىنى ئېيتىپ بەرگەنلەر قاتنىشىدۇ دەپ شەرت قويۇڭلار. ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئىسمىنى بىلمىگەنلەر ھارىمىدۇر، ئۇلارنىڭ بىز بىلەن ئويناشقا شەرتى توشمايدۇ" دەڭلار. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن باللار مەكتەپكە كېلىشىپتۇ. ئەجىپمۇ كەپتۇ. باللار ئۇنىڭ ئەتراپىغا توپلىنىپتۇ. "بىز ئويۇن ئوينايمىز! لېكىن بىز بىلەن ئاتىسى، ئانىسى ۋە ئۆزىنىڭ ئىسمىنى ئېيتىپ بەرمىگەنلەر ئويناليمايدۇ" ــ دەپتۇ. بۇ گەپتىن كېيىن بىرى:

"مېنىڭ ئىسمىم مېجىت، ئاتامنىڭ ئىسمى ئەزىزدىن، ئانامنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئىسمى ئالاۋىيە"ــ دەپتۇ. ئىككىنچىسى ۋە باللارنىڭ ھەممىسى شۇنداق بىر بىرلەپ ئاتا- ئانىلىرى ۋە ئۆزىنىڭ ئىسىملىرىنى ئېيتىپتۇ. نۆۋەت ئەجىپكە كەپتۇ. ئۇ: "ئىسمىم ئەجىپ، ئانامنىڭ ئىسمى ستتۇلھوسن، ئاتامنىڭ ئىسمى ۋەزىر شەمسىدىن"ــ دەپتۇ. باللار قاقاقلاپ كۈلۈشۈپتۇ:

"شەمسىدىن سېنىڭ ئاتاڭ ئەمەس بوۋاڭ!"ــ دېيىشىپتۇ. ئەجىپ "ئاتام" دەپ تۇرۇۋاپتۇ. باللار يەنە كۈلۈشكە باشلاپتۇ. ئۇنىڭغا بۇ ئىش ئەلەم قىپتۇ.

"سەن ئاتاڭنى بىلمىسەڭ بىزنىڭ ئارىمىزدا تۇرما، كەت! بىز بىلەن ئاتىسىنىڭ ئىسمىنى بىلمىگەنلەر ئوينىمايدۇ"ــ دەپلا، ئۇنى تاشلاپ نېرى كېتىشىپتۇ. ئەجىپنىڭ يۈرىكى سىقىلىپتۇ. ھۆكرەپ يىغلاپ تاشلاپتۇ. خەلپەت ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ: "ساڭا نىمە بولدى، نىمشقا يىغلايسەن؟"ــ دەپ سوراپتۇ. ئەجىپ باللارنىڭ سۆزىنى دەپ بېرىپتۇ. خەلپەت ئۇنىڭغا:

"ئۇ سېنىڭ ئاتاڭ ئەمەس، ئاتاڭ ستتۇلھوسننىڭ ئاتىسى، سېنىڭ بوۋاڭ. ئاتاڭنى سەنمۇ بىلمەيسەن، بىزمۇ بىلمەيمىز. چۈن- كى شاھ ئاناڭنى ئاتىباقار دوكقا بەرگەن. توي ئاخشىمى دىۋە كېلىپ ئاناڭ بىلەن ياتقان. سېنىڭ ئاتاڭنىڭ تايىنى يوق!"ــ دەپتۇ. ئەجىپ خەلپەتتىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغان ھامان ئۆيىگە قايتىپ ئانىسى ستتۇلھوسننىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ. يىغلاپ تۇرۇپ مومىسىغا ھەسرەت توكۈپتۇ. ئەجىپنىڭ يىغا بىلەن ئېيتقان بۇ سۆزىنى مومىسى ياخشى ئۇققالماپتۇ. ئەمما ستتۇلھوسن ئوغلىنىڭ يىغىسىدىن يۈرىكى قىسىلىپ ئوتى ئۆچۈپتۇ:

"نىمشقا شۇنچىلا تېلىقىپ يىغلايسەن؟ ئوچۇغراق گەپ قىل!"ــ

دەيتۇ. ئەجەپ باللاردىن ۋە خەلپەتتىن ئاڭلىغان سوزلىرىنى بىرمۇ-بىر ئېيتىپ كېلىپ، ئاتىسىنىڭ كىملىكىنى سوراپتۇ.

"ئاتاڭ مىسىر شاھىنىڭ ۋەزىرى"، — دەپتۇ سىتتۇلھوسىن. "يالغان ئېيتما! ئۇ مېنىڭ ئاتام ئەمەس، سېنىڭ ئاتاڭ. ئەگەر راستىنى ئېيتمىساڭ، مانا شۇ خەنجەر بىلەن ئۇزەمنى ئولتۇرىمەن!" — دەپتۇ. بۇ سوزنى ئاڭلاش بىلەن تاغىسىنىڭ ئوغلى ھەسەن بەدرىدىن سىتتۇلھوسىنىنىڭ كوز ئالدىدا گەۋدىلىنىپتۇ. سىتتۇلھوسىن ئۇنىڭ كوركەملىكىنى، ھوسنى - جامالىنى ئەسلەپ بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

خىيالىمدا سەن بار ھازىرقىدەك،
يولۇڭغا تەلپۈنەر تەشنا يۈرەك.
سەن بولساڭ يېنىمدا دوزاخمۇ بوستان،
قاراڭغۇ كورۈنەر سەنسىز كەڭ جاھان.
بولمىساڭ سەن قۇچاغىمدا گەر،
ھەرقانداق شىرىنلىك تېتىيدۇ زەھەر.

ئارقىدىن بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

پۈتۈن زېھنىمنى ئېلىپ ئۇ، ئۇزاق كەتتى،
يالغۇز قالدىم مەن ئۇندا ئىشتىياق كەتتى.
يېقىن يەتكىنىمدە مەن يار ۋەسلىگە،
قويۇپ مېنى پىراقىغا ئۇ يىراق كەتتى.
كوزۈمدىن ئۇيقۇ قاچتى، تېنىمدە يوق ھالاۋەت،
بېرىشكە جان-دىلنى جاڭجالۇ - ئۇلاق كەتتى.
دېيىشكە نالە - زارىمنى گوۋا تەرىقىسىدە كىم،
كوزۈمنىڭ يېشى ئېقىپ، راۋان بىر بۇلاق كەتتى.
كوزۈمدىن ئۇچتى قاچان ئاق بەدەن، قارا كوزلۈك،
توكۇلدى ئەڭ بۈرۈن گوھەر، كېيىنچە ئۇ، ئاق كەتتى.

ئايالمۇ، ئەجىپمۇ ئۆزىنى توختىتالماي ماتەمدار كىشىدەك يىغلىشىپتۇ. شۇ چاغدا ۋەزىر شەمسىدىن كىرىپ كەپتۇ، —بۇلارنىڭ يىغلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئۇنىڭ سەۋەبىنى سوراپتۇ. سىتتۇلھۇسن ئەجىپ بىلەن مەكتەپ باللىرى ئوتتۇرىسىدا بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەنى سۆزلەپتۇ. ۋەزىر شەمسىدىن ئۈكىسىنى ۋە ئۇنىڭ ئوغلىنى ئەسلەپ ئۆزىنى توختۇتالماي يىغلاپ كېتىپتۇ. ئۇ، ئۈكىسىنى ئەسلەپ، بۇرۇن ئارىلىرىدا بولۇپ ئۆتكەن ماجرانى، قىزىنىڭ ۋەقەسىنى خاتىرىلەپ، بۇنىڭدا نېمە سىر بارلىقىنى بىلەلمەي قاپتۇ. شۇ زامانلا ۋەزىر شاھنىڭ ھوزۇرىغا كىرىپ بولغان ۋەقەنى ئېيتىپتۇ. شەرققە—بەسرە تەرىپىگە بېرىپ، ئۈكىسىنىڭ ئوغلىنى ئىزلەش ئۈچۈن رۇخسەت سوراپتۇ. شاھتىن ئۇنى قەيەردە تاپسا ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن ھېچكىم قارشىلىق كۆرسەتمىگىدەك قىلىپ، ھەممە شەھەر باشلىقلىرى ۋە ھاكىملارغا تەۋسىيە خەت قىلىپ بېرىشنى سوراپتۇ. شاھ ئالدىدا ئۇ، ئۆزىنى توختۇتالماي يەنە يىغلاپ كېتىپتۇ. شاھنىڭ رەھمى كەپتۇ. شاھ بارچە مەملىكەت ۋە شەھەر باشلىقلىرىغا، ھاكىملارغا قارىتىپ مەكتۇپ يېزىپ بېرىپتۇ. ۋەزىر خۇشلۇقىدىن دەرھال شاھ بىلەن خوشلىشىپ سەپەر تەييارلىقىنى قىلىشقا باشلاپتۇ. تەييارلىقنى تۈگىتىپ، قىزىنى ۋە ئەجىپنى ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ يولغا چىقىپتۇ. يول يۈرۈپ شەھەر ئارىلاپ، مول يۈرۈپ، دەمەشق شەھىرىگە يېتىپ كەپتۇ. شەھەرنىڭ ئاۋات ۋە چىرايلىقلىقى، سۈيىنىڭ كۆپ ۋە راۋانلىقى، دەرەخلىرىنىڭ تۈرلىرىنىڭ كۆپلۈكى، خورمىلىرىنىڭ خىللىقى ئۇلارنى ھەيران قالدۇرۇپتۇ ۋە شائىرلارنىڭ دەمەشق ھەققىدە يازغان بۇ ئىككى شېئىرىنى ئىختىيارسىز ئەسلىرىگە ئاپتۇ:

چىمەنلەر چورىسىگە دەرەخلەر بوپتۇ كۆل،
دەرەخلەر ئۈستىدە سايرىشۇر بۇلبۇل.
بۇ شەھەر ئېرۇر گۈزەل ۋە راۋان،
بېھىشكە ئوخشىغاي دەمەشق شۇئان.

• • •

دەمەشق شەھرىدە كىم مېنىڭدەك ساياھەت قىلار،
بولەك شەھەرگە بارسا ئۇ، قانداق تاقەت قىلار.
دىسەم يېڭىدىن تۇغۇلدۇم، بۇ قەسەم بولار،
تۇغۇلمىغان كىشى بۇندا كوپ نادامەت قىلار.
ۋىچىر-ۋىچىر قىلىدۇ ھەر دەرەختە يۈزلەپ قۇش،
يۇمشاق ھاۋادا بۇندا جانۇ-تەن كەڭ راھەت ئالار.
شامال كىتاپ ئوقۇشقا يوپۇرماق ۋاراقلايدۇ،
سەھەردە گۈل ئىشقىدا بۇلبۇللار قىرائەت قىلار.
نەقىشلىك كورۇنۇشلەر كوز قاماشتۇرار باقساڭ.
قارىساڭ شۇنچە كوپ زەۋق-شەۋق ىشارەت قىلار.

ۋەزىر خىزمەتچى ۋە قۇللىرىغا: "بۇ يەردە ئىككى كۈن تۇرۇپ دەم ئالىمىز"—دەپ، "ھىسباد" ناملىق بىر مەيدانىغا چۇشۇپ چېدىرلىرىنى تىكىشىپتۇ. خىزمەتچى-قۇللار شەھەرنىڭ مەھەللە، بازار، مەسچىد، مەدرىسىلىرىنى كورۇشكە كېتىشىپتۇ. بەزىلىرى نەرسەكېرەك ئېلىشىپتۇ. بەزىلىرى ئارتۇق نەرسىلىرىنى سېتىشىپتۇ. بەزىلىرى ھاممامغا بېرىشىپتۇ. بەزىلىرى دۇنيادا تېڭى يوق بەنى ئۇمەييە① يادكارلىقلىرىنى تاماشا قىپتۇ. ئەجىپمۇ دىۋان بېگى ۋە قۇل-خىزمەتچىلىرى بىلەن شەھەر كورۇشكە چىقىپتۇ. ئۇلار شەھەر

① بەنى ئۇمەييە — 720-يىلى شامنى مەركەز قىلىپ قۇرۇلغان خەلىپىلىك.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

تۈزۈلۈشىگە، شەھەر تەرتىپىگە ھەيران قاپتۇ. ئەجەپ ئالدىدا، دىۋان بېگى بىلەن خىزمەتچى، قۇللار كەينىدە مېڭىشىپتۇ. ئەجەپكە يول ئېچىپ، يېقىن كەلگەن توگىنى ئۇرۇش ئۈچۈن بىر قول قولىغا قامچا ئېلىپ ماڭغان ئىكەن. ئەجەپنى كۆرگەن دەمەشقلىقلار ئۇنىڭدىن كۆزىنى ئۈزەلمەپتۇ. تىكىلىپ قاراشقىنىچە تۇرۇپ قېلىشىپتۇ. بەزىلىرى ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپمۇ مېڭىشىپتۇ. ئەجەپ قۇلى بىلەن كېتىۋېتىپ، ئۇشتۇمتۇت ھەسەن بەدرىدىننىڭ ئاشخانىسىغا كۆزى چۈشۈپ، ئۇنىڭ ئالدىدا توختاپتۇ. ھەسەن بەدرىدىننىڭ ئوغلىغا كۆزى چۈشۈپ، ئاتىلىق مېھرى-مۇھەببىتى قوزغىلىپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن تاتلىق ئانار شەرۋىتىدىن تۇرلۇك دارى-دەرمان بىلەن قىلىنىدىغان "ھۇببۇل رۇممان①" ناملىق تاماقنى ھازىرلاۋاتقان ئىكەن. ئۇزىنى ئاران توختىتىپ، ئىختىيارسىز ئەجەپنىڭ ئالدىغا چىقىپتۇ.

"ئەي ھۆرمەتلىك مېھمان، مېنى ئىشتىن توختاتقان يىگىت، — دەپتۇ ھەسەن بەدرىدىن، — دۇكىنىمغا مەرھەمەت، قەدەم تەشرىپ قىلىڭ! تاماقلىرىمدىن بىر ئاز يەپ، ئەلەملىك كۆڭلۈمنى داۋالاڭ" — دەپتۇ ھەسەن بەدرىدىن، كېيىن ئۇ بۇ ئىككى مىسرانى ئوقۇپتۇ:

يەتمىگەي دەخلى، قەدرى پادىشاھىغا،
ئىلتىپات قىلسا كەمتەرىن گادايىغا.

ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ياش ئايلىنىپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن بۇرۇن كىم بولغىنىنى، ھازىرقى ئەھۋالىنى ئەسلەپ كۆز ياشلىرىنى توختىتالماپتۇ. ئەجەپنىڭ ئۇنىڭغا رەھمى كېلىپ، يۈرەكلىرى تېپىچەكلەشـ

① ھۇببۇل رۇممان — تاتلىق ئانار شەرۋىتى، قايماق، قەلەمپۇر، قارا ۋە ئاقمۇش قوشۇپ ئېتىلىدىغان تاماق.

كه باشلاپتۇ. قۇلغا قاراپ:

"بۇ بىچارىمۇ بىزگە ئوخشاش دەرتمەن كورۇنۇدۇ. كەل! ئۇنىڭ دۇكىنىغا كىرىپ بىر ئاز دەم ئالايلى! تاماق يەپ، ئۇنىڭ كوڭلىنى تېچلاندۇرايلى" دەپتۇ، ــ قۇل ئېتىراز بىلدۇرۇپ:

"ۋەزىرنىڭ ئوغلىغا ئاشخانىغا كىرىپ تاماق يېيىش ياراشمايدۇ. مەن بىرەر هادىسە يۈز بەرمىسۇن دەپ قولۇمغا قامچا تۇتۇپ يۇرىمەن. بۇ يەرگە كىرىشكە زادى بولمايدۇ" ــ دەپتۇ. بۇ سوزنى ئاڭلاپ، هەسەن بەدرىدىن هەيران بوپتۇ: "كىرسە نىمە بولىدۇ؟ سىلەر بىردەم ئارام ئېلىۋالىسىلەر، مەنمۇ خۇرسەن بولىمەن! ئەي قارا تەنلىك، ئاقكوڭۇل ئىنسان! نىمشقا مېنىڭ يۈز خاتىرەمنى قىلمايسەن؟" ــ دەپتۇ. قۇلغا ۋە ئۇنىڭغا قاراپ بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

قارايغان يۈزۈڭ بىزگە ئېيتىدۇ،
ئەمەسمەن مۇقەررەر هەممە ئىشتا خام.
خاملىق دۇنيادا ئەيىپ ئىش ئىكەن،
ۋە لېكىن ئۇ، ئالغان ياخشى نام.

كېيىن ئۇ يەنە مۇنۇ شېئىرنىمۇ ئوقۇپتۇ:

هەمىشە ياخشىلىق هورمىتىدىن،
شاهنشاھ يېنىدا ئۇ باقى بولدى.
كېلىشكەن قامتى ۋە سەنئىتىدىن،
گاهى سازەندە، گاهى ساقى بولدى.

قۇل هەيران بولۇپ ئەجىپ بىلەن دۇكانغا كىرىپتۇ. هەسەن بەدرىدىن پىشۇرغان تائاملار ئىچىدىن ئۇلارنىڭ ئالدىغا هۆببۇل رۇمماندىن بىر تەخسىگە سېلىپ، يۈزىگە شىكەر بىلەن بادام سېپىپ ئېلىپ كەپتۇ.

"ئاشخانىغا كىرىپ، مېنى ناھايىتى خوش قىلدىڭلار، قېنى مەرھەمەت قىلىپ غىزادىن ئېلىڭلار"—دەپتۇ ھەسەن بەدرىدىن. ئىككىسى تاماققا كىرىشىپتۇ. كېيىن:

"سىزمۇ ئولتۇرۇپ بىز بىلەن تاماق يەڭ!—دەپ تەكلىپ قىپتۇ ئەجىپ،—بىزمۇ ئىزلىگەن كىشىمىزگە يولۇقساق ئەجەپ ئەمەس. بىر بىر كىشىنى ئىزلەپ، سەرگەردان بولۇپ بۇ يەرگە كېلىپ قالدۇق."

"ئەي ئوغلۇم ياشقىنا تۇرۇپ سەنمۇ جۇدالىق دەردىگە موپتىلامۇسەن؟"—دەپ سوراپتۇ ھەسەن بەدرىدىن.

"شۇنداق دەپتۇ ئەجىپ،—مەن ئاتامدىن ئايرىلغانمەن. كوڭ-لۇم ئۇنىڭ پىراقىدا گىريان، دىلىم ئۇنىڭ ئىشتىياقىدا ۋەيران. مەن بوۋام ۋە ئانام بىلەن بىللە شەھەر كېزىپ ئۇنى ئىزلەپ يۈرىمىز. بۇ شەھەرگىمۇ ئۇنى ئىزلەپ كەلدۇق. ئاھ...مېھرىبان ئاتام بىلەن قاچان كورۇشۇشكە نىسىپ بولار؟" ئۇنىڭ يىغىسىغا ھەسەن بەدرىدىنمۇ قوشۇلۇپ يىغلاپتۇ. ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ دەردى يېڭىلانغاندەك بىلىنىپتۇ. ئۇمۇ ئاتا-ئانىسىنى ئەسلەشكە باشلاپتۇ. ھەسەن بەدرىدىننىڭ كوز ياشلىرىغا قۇلنىڭمۇ رەھمى كېلىپ، ئۇمۇ يىغىسىغا قوشۇلۇپتۇ. ئۇلار، يىغلىغاچ، تاماقنىمۇ ناھايىتى تويۇپ يەپتۇ. كېيىن خەيرلىشىپ دۇكاندىن چىقىپ، كەلگەن يولىغا قاراپ مېڭىپتۇ. ھەسەن بەدرىدىنمۇ ئۇنىڭدىن ئايرىلغۇسى كەلمەي ئور-نىدىن تۇرۇپ كېتىپتۇ. ئوز ھوشىنى يوقىتىپ، جېنى چىقىپ تېنى قالغاندەك بولۇپتۇ. تاقەتسىزلىنىپ، ئوزىنى تۇتالماي گاراڭ بولۇپ قاپتۇ. ئاخىرى ئولتۇرالماي، دۇكانغا قۇلۇپ ساپتۇ. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن مېڭىپتۇ. تېخى ئۇلار چوڭ دەرۋازىدىن چىقىپ كەتمە-

گەن ئىكەن، ھەسەن بەدرىدىن يېتىپ كەپتۇ.

"نېمىشقا بىزنىڭ ئارقىمىزدىن كېلىۋاتىسەن؟" — دەپ سوراپتۇ قۇل ئۇنىڭدىن.

"شەھەر تاشقىرىسىدا ئازراق ئىشىم بار ئىدى. سىلەرگە ھەمرا بولۇپ باراي دەپ چىقتىم" — دەپتۇ ھەسەن بەدرىدىن. بۇ گەپنى ئاڭلاپ قۇلنىڭ ئاچچىقى كەپتۇ.

"مەن شۇنداق ئىش چىقىشتىن قورققان ئىدىم، — دەپتۇ ئۇ، ئەجەپكە، — ئۆيلىگىنىمدەك بولۇپ چىقتى. بۇ نەسىنىڭ تامىغىنى يەيمىز دەپ، ئۆزىمىزنى بىئارام قىلىدىغان بولدۇق. ئەمدى بۇ بىزنىڭ كەينىمىزگە چۈشتى." ئەجەپ قۇلىغا خاپا بولۇپ:

"كارىڭ بولمىسۇن، مەيلىگە قوي، كېلىۋەرسۇن، — دەپتۇ، — ئۇ ئەگەر ئۆز ئىشىغا بارماي، تۇرار جايىمىزغىچە كەلسە، ئۇ چاغدا ھەيدەيمەن. سەن مۇ شۇ چاغدا ئۆز بىلگىنىڭنى قىل!"

شۇ چاغدا ھەسەن بەدرىدىن بۇ ئىككى مىسرا شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

مەيلى قىل ئىلتىپات ۋە يا قىل غەزەپ،
قاچمىغاي ھالىۋىدىن پاشا ھېچ تەرەپ.

ئەجەپ بېشىنى سىلىپ مېڭىۋېرىپتۇ. قۇلنىڭ ئاچچىقى كەلگەن بولسىمۇ. ئەجەپنى خاپا قىلىپ قويۇشتىن قورقۇپ، ئۇنىڭ كەينىدىن ئىزمۇ-ئىز يۈرۈۋېرىپتۇ. ئۇلار چېدىرلىرىغا يېقىنلىشىۋېرىپتۇ. لېكىن ئاشپەزمۇ ئۇلاردىن ئايرىلىپ قالماي مېڭىپتۇ. ئەجەپ ئاچچىغلىنىپتۇ. قۇل "ۋەقەنى بوۋامغا ئېيتىپ قويمىغىدى؟" دەپ خاتىرجەمسىزلىنىپتۇ. ئەجەپنىڭ يۈرىكى قىسىلىپ ئاشپەزگە غەزەپ بىلەن تىكىلىپتۇ. ئاشپەزنىڭ كوزى خۇددى ئاتىسىنىڭ كوزىدەك يېقىملىق كورۇنۇپ ئىندىمەپتۇ. بىراق ئەجەپنىڭ تەشۋىشى ئېشىپ،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ھەسەن بەدرىددىننىڭ كوزىنى خىيانەتكار بىر كوزدەك ھىس قىپتۇ. ئۇ، قولىغا تاش ئاپتۇ. ئۇز ئاتىسى ھەسەن بەدرىددىنگە قارىتىپ تاشنى ئېتىپتۇ. تاش ھەسەن بەدرىددىنگە توغرا كېلىپ، پىشانىسىگە تېگىپ، يېرىپ تاشلاپتۇ. ئۇ يەردىن ئۇرغۇپ قان چىقىپتۇ، قان ئېقىپ يۈزىگە چۈشۈپتۇ. كوزىگە ئالەم قاراڭغۇلۇغى تىقىلىپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن سەللىسىدىن يىرتىپ ئېلىپ، پىشانىسىنى تېڭىپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن قىلغان ئىشىغا، سەۋرسىزلىكىگە پۇشايمان قىپتۇ. ئۇزىنى-ئۇزى كايىپ دۇكىنىغا يېنىپتۇ. ئۇز ئاتا-ئانىسىنى، بەسرىنى ئەسلەپ، يىغلاپ تۇرۇپ بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ئېرىپلىق شامدا كۆل بولۇپ مەن كويەي،
بۇ غۇربەتنى ئۇزەم بەخت دەپ سۆيەي.
يۇرت ۋە يار ئۇچۈن قىلاي نالە-زار،
بۇ جايدا يوق ماڭا ئىچ كۇيەر، غەمگۇزار.

كېيىن بالىنى "بىكارلا خاپا قىلىپ قويدۇم. ئۇزەممۇ خۇددى يامان نىيەت بىلەن ئۇنىڭ كەينىگە چۈشكەن كىشىدەك تەلۋىلەرچە ئۇنىڭ پېيىگە چۈشتۇم،" دەپ ئويلاپتۇ. دۇكىنىغا بېرىپ ئېلىم-سېتىم بىلەن مەشغۇل بوپتۇ. كوڭلى بۇزۇلۇپ بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

زامان ئىنساۋىغا كوڭلۈڭنى قويما،
نادامەت بىرلە كېيىن كوكسۇڭنى ئويما.
زاماندا بولسا ئىنساپ سەن توياتتىڭ،
قانائەت قىلىپ توي مەيلى تويما.

ھەسەن بەدرىددىننىڭ تاغىسى ۋەزىر شەمسىددىن ئەسلىدە بۇ شەھەردە ئىككى كۈن تۇرماقچى بولغان ئىكەن. لېكىن كوڭلىگە يېقىپ بىر كۈن ئارتۇق تۇرۇپ قاپتۇ. كېيىن ھىمسىگە قاراپ مېڭىپتۇ. يولدا قەيەرگە چۈشسە شۇ يەردىكى كىشىلەردىن ھەسەن

بەدرىدىننى سۇرۇشتۇرۇپتۇ. موردىن، مەۋسەل، دىيار بەكرى شەھەرلىرىدىن ئۆتۈپ، بەسرىگە يېتىپتۇ. ۋەزىر يۇكلىرىنى بىر يەرگە جايلاپ قويۇپ، شاھ ھوزۇرىغا بېرىپتۇ. شاھ بىلەن كورۇشۇپتۇ. شاھمۇ ئۇنىڭغا ھورمەت كورسىتىپتۇ، كورۇشۇپتۇ. توردىن جاي بېرىپتۇ. ۋەزىردىن بۇ يەرگە كېلىش سەۋەبىنى سوراپتۇ. ۋەزىر ۋەقەنى بايان قىپتۇ. نۇرىدىننىڭ ئوزىنىڭ بىر تۇققان ئۇكىسى ئىكەنلىگىنى سوزلەپتۇ. شاھنىڭ ئۇنىڭغا رەھمى كېلىپ:

"بۇنىڭدىن ئون بەش يىل بۇرۇن ئۇ، مېنىڭ ۋەزىرىم ئىدى. مەن ئۇنى ناھايىتى ياخشى كورەتتىم. ئۇنىڭدىن بىر بالا قالغان ئىدى. ئۇ، شۇ يەردە ئىدى. ئاتىسىنىڭ ئولۇمىدىن ئىككى ئاي كېيىن ئۇ، غايىپ بولدى. ھازىر قەيەردىلىگىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. ئۇنىڭ ئانىسى شۇ يەردە، ئوز ئويىدە تۇرۇدۇ" — دەپتۇ. شەمسىدىن ئۇكىسىنىڭ ئايىلىنىڭ ھاياتلىغىنى بىلىپ خۇرسەن بوپتۇ.

"ھورمەتلىك شاھىم، — دەپتۇ ۋەزىر شەمسىدىن، — ئۇكام نۇرىدىننىڭ ئايىلىنى كورۇشكە رۇخسەت بەرسىڭىز!" — دەپتۇ. شاھ رۇخسەت قىپتۇ. شەمسىدىن ئۇكىسىنىڭ ئويىگە بېرىپتۇ. ئۇكىسىنىڭ قەدىمى چۈشكەن جايلارنى سۆيۈپ تاۋاپ قىپتۇ. ئۇكىسى نۇرىدىننىڭ شۇ يەرلەردە غېرىپ بولغىنىنى ئەسلەپ، يىغلاپ تۇرۇپ، بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

يارىدىن خالى كورەرمەن ئۇشبۇ ئايۋاننى شۇدەم،
گۇلىدىن خالى كورەرمەن ئۇشبۇ بوستاننى شۇدەم.
باھار پەسلى ئوتۇپ، كېيتۇ كوز پەسلى غازاڭ تاشلاپ،
بۇلبۇل ئورنىدا كورەرمەن سېغىزخاننى شۇدەم.

ئۇنىڭغا ئۇلاپ بۇ شېئىرنىمۇ ئوقۇپتۇ:

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

ياشاپ ئۆتكەن بۇ يەرلەردە ئىنىم قىلىپ ھامان سەيلى،
تاملىرىدىن كوزلىرىمنى مەن ئۈزۈپ ئالالمايمەن.
ئاڭا ئەمەس ۋاپا ھەققى، ئىشقى تۇپەيلى،
ھورمەت بىلەن كوز ياش قىلماي تۇرالمايمەن.

"مېنىڭ ھورمىتىم ۋە مۇھەببىتىم بۇ ئۇيلەردە ياشىغانلارغا تېگىشلىك" دەپ مېڭىپ چوڭ ھويلىغا چىقىپتۇ. ئۇ يەردىن ھەر تۈرلۈك نەقىشلەر بىلەن زىننەتلەنگەن گۇمبەز شەكلىدىكى بىر ئىشىككە كوزى چۈشۈپتۇ. ئۇنىڭ ئىچكىرىسىگە كىرىپتۇ. تامدىكى ئالتۇن ھەل بىلەن چىرايلىق قىلىپ يېزىلغان ئۇكىسىنىڭ نامىغا كوزى چۈشۈپتۇ. ئۇنى ئوقۇپتۇ. خەتنى سۇيۇپ، تۇتۇپ تۇرۇپ يىغلاپتۇ. ئۇكىسىدىن ئايرىلغىنىنى ئەسلەپ، قايغۇلۇق ھالدا بۇ شېرنى ئوقۇپتۇ:

سورايمەن ھالىڭنى چىقسا قۇياشتىن،
تاملىرىڭدىن كوزلىرىمنى ئالالماستىن.
ئامانلىق تىلەيمەن ھەممە يەردە،
سالامەتلىك تىلەيمەن ھەر قەدەمدە.
ئەزىز دوستلارنى تىلەيمەن ياتاردا،
سەھەردە، چۈش مەھەلدە، تاڭ ئاتاردا.
ئاي بىلەن قۇياشتا مېنىڭ نە ئىشىم بار،
كوڭۈلدە يەككە ـ يالغۇز تەشۇىشىم بار.
ھەسەل يىسەم تېتىيدۇ ماڭا زەھەردەك،
ئۇنىڭسىز كوز يېشىم توكۇلەر سەلدەك.
جۇدالىقتىن بۇ يۈرەك بولدى پارچە،
تاۋاپ قىلاي قەدەم جايىنى يانا شۇنچە.
ئۇنىڭسىز ھىچقاچان مەمنۇن ئەمەسمەن،
ياكى خەت ئىچىدە مەزمۇن ئەمەسمەن.
ماڭا ئۇنىڭسىز بولماس تەسەللى،
مېنى تاشلاپ كەتكەن ئىنىمغا بەللى.

ئۇنىڭدىن ئۇتۇپ ئۇكسىنىڭ ئايالى تۇرغان ئويگە كىرىپتۇ. ئۇكسىنىڭ ئايالى بالىسىنى يوقاتقاندىن بېرى كېچە ـ كۈندۈز يىغلاپ يۈز ـ كوزىنى تاتىلاپ يارا قىلىۋەتكەن. كىيىملىرىنى پارچە ـ پارچە قىلىپ يىرتىۋەتكەن ئىكەن. بىر قانچە ۋاقىت ئۇتكەندىن كېيىن ئۇ، ئۇز ئوغلىغا ئاتاپ، ئوينىڭ ئوتتۇرىسىغا قەۋرە قىلدۇرۇپتۇ. ئۇ، ھەركۈنى ئەتە ـ ئاخشامدا شۇ قەۋرىنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ يىغلايدىكەن. ۋەزىر شەمسىدىن بۇ ئوينىڭ ئىشىگىگە يېتىپ كەلگەندە، ئايال بىر نەرسە ئوقۇۋاتقان ئىكەن. ئاڭلاپ، ئىشىك تۈۋىگە كېلىپ قۇلاق سالسا، بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ئەي كوز نۇرۇم، ئىشنى ئۇزەڭگە ئاسان ئەيلىدىڭ،
قويۇپ غەم ئويىگە مېنى ئەجەپ سارسەن ئەيلىدىڭ.
ئاھكىم كورگەن كىشى بولغايمۇ سۇيسەم كوزىنى،
بەرمىدىڭ ماڭا خەۋەر كوڭلۇمنى ۋەيران ئەيلىدىڭ.

شۇ چاغدا ۋەزىر شەمسىدىن ئىچكىرى كىرىپ ئۇكسىنىڭ ئايالىغا ئۇزىنى تونۇشتۇرۇپتۇ. بولۇپ ئوتكەن ۋەقەلەرنى ئېيتىپ بېرىپتۇ. ھەتتا ئايالنىڭ ئوغلى ھەسەن بەدرىدىن ئۇز قىزى سىتتۇلھوسن بىلەن نىكاھ كېچىسى قوشۇلغانلىغىنى، شۇ كېچىسى ئەتىگەندە يەنە غايىپ بولغانلىغىنى، ئۇنىڭدىن بولغان بالىنىڭ ساق ـ سالامەت تۇغۇلغانلىغىنى، بالىغا "ئەجىپ" دەپ ئىسىم قويۇلغانلىغىنى، ئۇ، بالىنى ئۇزى بىلەن بىللە ئېلىپ كەلگەنلىگىنى سوزلەپ بېرىپتۇ. ھەسەن بەدرىدىننىڭ ئانىسى بۇ گەپنى ئاڭلاپ، ئوغلىنىڭ تىرىكلىگىنى بىلىپتۇ. ھۇشىدىن كېتىپ يىقىلىپتۇ. كېيىن ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇزىنى شەمسىدىن ۋەزىرنىڭ ئايىغىغا تاشلاپ، قوللىرىنى سۇيۇپ تۇرۇپ بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ئۇيغۇر كىتاب تورىدىكى
www.uyghurkitap.com

سۆيۈنچ بولسۇن ئەي كوكۇل ساڭا خۇدانىڭ پەزلىدىن،
ئۇشبۇ چاغ ئېلىپ كەلدى ماڭا يىراقتىن خوشخەۋەر.
مەن بۇ كارۋان يولىغا تەشنا ئىدىم شامۇ ـ سەھەر،
ھەمدۇلىللا ماڭا ئۇ كىشىدىن كەلدى ئاۋاز ۋە خەۋەر.

ۋەزىر شەمسىدىن ئەجىپنى ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ. ئەجىپنى ئېلىپ كېلىشىپتۇ. ئايال نەۋرىسىنى مەھكەم قۇچاقلاپ يىغلاپتۇ.

"ھازىر، — دەپتۇ شەمسىدىن، — يىغىنىڭ ۋاقتى ئەمەس. سىز بىز بىلەن بىللە قاھىرگە — مىسىرغا بېرىشنىڭ تەييارلىغىنى قىلىڭ، ئەمدى پەرىشانلىغىمىزنى خوشاللىققا ئايلاندۇرۇشنىڭ ۋاقتى."

ئۇرىدىنىڭ ئايالى "خوپ" دەپ، شۇ زامانلا ئورنىدىن تۇرۇپ، نەرسە ـ كېرەكلىرىنى يىغىشتۇرۇپتۇ. شاھ ۋەزىر شەمسىدىنگە ۋە مىسىر شاھىغا ئاتاپ قىممەتلىك سوغىلارنى تەقدىم قىلىپتۇ. شەمسىدىن يولغا چىقىپ، دەمەشىق شەھىرىگە كېلىپ چۈشۈپتۇ.

"بىز بۇ يەردە، — دەپتۇ شەمسىدىن يېنىدىكىلەرگە قاراپ، — بىر ھەپتە تۇرىمىز. شاھىمىزغا قىممەتلىك سوغىلارنى ئالىمىز!"

ئەجىپ .قۇلىغا:

"شەھەرگە بارايلى. ئېشىنى يەپ، بېشىنى يارغان ئاشپەزنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ كېلەيلى!" — دەپتۇ. "خوپ!" دەپتۇ قۇل. ئەجىپ قۇل بىلەن كوچىغا چىقىپتۇ. ئاشپەزنىڭ دۇكىنىغا يېتىپ بېرىپتۇ. كۈن ياناي دەپ قالغان چاغ ئىكەن. ئاشپەز يەنە ھۆببۇل رۇممان ناملىق تاماق ئېتىۋاتقان ئىكەن. ئەجىپ ئۇنىڭغا يېقىنراق بېرىپ قارىسا، تاش تەككەن يەردە ھىلىمۇ يارىنىڭ ئىزى بار ئىكەن. ئەجىپ سالام بېرىپتۇ.

"ھەممە ۋاقىت، — دەپتۇ ئۇ، — پىكرى ـ خىيالىم سەندە بولدى."

ھەسەن بەدرىدىن ھاياجانلانغىنىدىن تىلى سوزگە كەلمەي، بېشىنى تووەن سالغىنىچە تۇرۇپ قاپتۇ. كېيىن بۇ مىسرالارنى ئوقۇپتۇ:

قارا چاچ ئوغلۇم كېلىپسەن ماڭا،
سوراپ ھالىمنى خوش قىلدىڭ يانا.
بۇ خاراپ ئوينىڭ مېھمىنى ئوزەڭ،
ئەقلىمنى لال - بىھوش قىلدىڭ يانا.

ئۇ ئاللا قانداق بىر ھالەتتە ئەجەپكە تىكىلىپ تۇرۇپ قاپتۇ. يەنە بۇ شېرنى ئوقۇپتۇ:

كەلگىنىڭدىن خەۋەر كەلدى مەن بىچارىگە،
يوق يۈرەك پارچىلانغان يۈز پارىگە.
ئارزۇنى سوزلىمەككە يوق مەندە كۈچ،
تېپىلماس سەۋرى - تاقەت مەندەك زارىگە.
نەچچە دەپتەر بولدى ھەسرەت ھىجران قىسسىسى،
نى ھەۋەستۇر بۇ مېنىڭدەك بىر ئاۋارىگە.

بۇ شېردىن كېيىن ھەسەن بەدرىدىن ئۇلارغا:
"ئىچكىرى كىرىڭلار، تاماق يەڭلار، ئەي ئوغلۇم، ئوتكەن نوۋەت مەن قەستەن سېنىڭ ئارقاڭغا چۈشكىنىم يوق. ئوزەمنى تۇتالماي، ھۇشۇمنى يوقىتىپ گاراڭ بولغان ھالدا ماڭغان يولۇمدىن ئېزىپ مېڭىپتىمەن" — دەپتۇ.
"سىز بىزگە بولغان دوستلۇغىڭىزنى نىمە بىلەن كورسەتمەكچەسىز؟ — دەپ سوراپتۇ ئەجەپ، — بەرگەن ئازغىنا تامىغىڭىزنى دەسمايە قىلىپ، كەينىمىزگە كىرىپ، بىزنى شەرمەندە قىلماقچى بولدىڭىز! بىز يەنە كىرىپ تامىغىڭىزنى شۇ شەرت بىلەن يەيمىزكى، ئىككىنچى قېتىم كەينىمىزدىن چىقىپ تەكشۇرۇپ يۈرمەيسىز. ئەگەر

www.uyghurkitap.com

ئىزىمىزدىن ماڭىسىڭىز، ئىككىنچى قېتىم بۇ يەرگە قەدەم باسمايمىز. بۇ شەھەردە خېلى كۈن تۇرىمىز. چوڭ دادام شاھقا ئەرزىگۈدەك سوغات تاپقىچە خېلى ۋاقىت ئۆتىدۇ. بىز شۇ ۋاقىت ئىچىدە يەنە كېلىمىز."

"مەرھەمەت، — دەپتۇ ھەسەن بەدرىددىن، — ئېيتقىنىڭلاردەك بولسۇن!" ئۇ يەنە تاماق ئېلىپ كەپتۇ.

"ئۆزىڭىزمۇ ئولتۇرۇڭ!" — دەپتۇ ئەجەپ. ھەسەن بەدرىددىن خوش بولۇپ ئۇلار بىللە ئولتۇرۇپ، ھۆببۇل رۇممان يېيىشكە باشلاپتۇ. ئۇ، تاماق يەپ تۇرۇپمۇ كۆزىنى ئەجەپتىن ئالماپتۇ. ئۇ، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن ئەجەپكە قىزىقىسىنىپ قاراپ ئولتۇرۇپ تاماق يەپتۇ.

"سىز — دەپتۇ ھەسەن بەدرىددىنگە ئەجەپ، — ماڭا قاراۋېرىپ چىشىمغا تېگىۋاتىسىز. مەن باشتىلا تولا قاراپ زېرىكتۈرمەسلىكىنى سىزگە شەرت قىلىپ قويغان ئىدىم. لېكىن يەنىلا ئۆز بىلگىنىڭىزنى قىلىۋاتىسىز! مەندىن كۆزۈڭىزنى ئۈزمەيۋاتىسىز!" بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ھەسەن بەدرىددىن بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

مۇھەببىتىم سىرىنى ساقلىدىم يۈرىكىمدە،
گۆھەرلەرنى ساقلىغاندەك خەزىنەمدە.
خەزىنە سىرىنى ھېچكىمگە پاش قىلماسمەن،
ئۆمۈر ئۆتەر شۇ خىل ۋىسالغا يېتەلمەسمەن.
چىراي-ھوسنۇڭغا يەنىمۇ قىلىپ بەندە،
بەندىلىكتە قىلدىڭ ئايىنى شەرمەندە.
مەن ئاي ئەمەسمەن، ئادەم، ئىنايەت قىل!
مۇرۇۋۋەت ئەيلە ماڭا جەۋرىنى نىھايەت قىل!
ۋىسالىڭ ماڭا جەننەت، لەۋلىرىڭ كەۋسەر،

لېۋىلك خىيالى دائىم تەشنالىغىمنى كېسەر.

ھەسەن بەدرىدىن ئۇلارغا ھۇببۇل رۇممانىنى نوۋەتـمۇ ـ نوۋەت يىگۈزۈپتۇ. ئاخىرى تۈگىتىپـتۇ. ئۇلار قوزغىلىپـتۇ. ئاپـتۇۋىدا سۇ ئېلىپ كېلىپ، قوللىرىنى يۇيۇشۇپتۇ. ئۇستى ـ بېشىغا ئەتىرە چېچىپـتۇ. ئۇلار ئىتتىك چىقىپ يولغا چۇشۇپتۇ. ئەجىپ مومىسىنىڭ يېنىغا كىرىپتۇ. مومىسى ئەجىپنى كورۇپ ئۇنىڭ پىشانىسىدىن سۆيۈپتۇ. ئوز ئوغلى ھەسەن بەدرىدىن توغرىسىدا ئۇزاق خىيالغا كېتىپتۇ ۋە خىيالىدا شائىرنىڭ بۇ شېئىرىنى ئوقۇپتۇ:

مەن ئۈمىت قىلدىم ۋىسالىڭ، تەركى جان بولدى قىيىن،
ۋىسالىڭ مېھرىدە بولماق بەختلىك بولدى قىيىن.
يا ئۈمىدىم ئۈزمىدىڭ، ياكى بەزمە تۈزمىدىڭ،
بىلمىدىم نا مېھرىبان، يا مېھرىبان؟ بولدى قىيىن.

"قەيەرگە باردىڭ قوزام؟" ـــ دەپ سوراپتۇ مومىسى ئەجىپتىن.

"دەمەشق شەھـرىنىڭ بازار مەسچىدلـرىنى ئايـلانـدىم" ـــ دەپتۇ ئەجىپ. مومىسى بىر قاچىدا ھۇببۇل رۇممان ئېلىپ كەپتۇ.

"قېنى، سەنمۇ يېـقىن كەل! غوجاڭ بىلەن بىلـلە ئولـتۇرۇپ غىزالان" ـــ دەپتۇ ئەجىپنىڭ مومىسى قولىغا. قول بىر چەتكە ئوتۇپ ئولتۇرۇپ:

"قوسغىم توق!" ـــ دەپتۇ.

ئەجىپنىڭ قوسغى بەكمۇ تويغان ئىـكەن، شۇنداق بولسـىمۇ، مومىسىنىڭ يۈزىنى قىلىپ بىر كاپام ئېلىپ: "بۇ ناھايىتى تەمـسىز ئىكەن؟" ـــ دەپتۇ.

"مەن پىشۇرغان ھۇببۇل رۇممانىنى ياراتمايۋاتـسەن. بۇنـداق تاماقنى ئېتىشنى، ـــ دەپـتۇ مومـسى ئۇقتۇرۇپ، ـــ مېنىڭـدىن ۋە

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

سېنىڭ داداڭ ھەسەن بەدرىددىندىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ." "بۇ ھۇببۇل رۇممان كوڭۇلنى ئايىنتقىدەك ناھايىتى تەمسىز بوپتۇ"— دەپتۇ ئەجىپ،—"بىز دەمەشقتە بىر ئاشپەز تەييارلىغان ھۇببۇل رۇممانىدىن يېدۇق. ھۇببۇل رۇممان دەپ ئەنە شۇنى دىسە بولىدۇ". مومىسى غەزەپلىنىپ قۇلىغا بۇرۇلۇپتۇ. ئاچچىغى بىلەن:

"سەن بالامنى ئاشخانىغا ئۇگىتىپ بۇزۇپسەن!" دەپتۇ ئۇ، بوغۇلۇپ-قېقىلىپ. قۇل قورقۇپ، ئاشخانىغا كىرگىنىدىن تېنىپتۇ.

"بىز ئاشخانىنىڭ يېنىدىنلا ئۆتتۇق"—دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ ئۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

يىگىرمە تۇتىنچى كېچە

—ئەي بەختلىك شاھ،—دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

"بىز ئاشخانىغا كىرىپ غىزالاندۇق، ئۇنىڭ ئەتكەن تامىغى سېنىڭكىدىن نەچچە ھەسسە ئارتۇق. شىرىن ۋە لەززەتلىك"—دەپتۇ ئەجىپ. ئايال بېرىپ ۋەقەنى ۋەزىر شەمسىدىنگە ئېيتىپتۇ. ۋەزىر قۇلنىڭ بۇ ئىشىغا ئاچچىقلىنىپتۇ، ئۇنى قىچقىرىپتۇ: "بالىنى نىمە ئۇچۇن ئاشخانىغا ئېلىپ كىردىڭ؟"—دەپ سوراپتۇ. قۇل قورقىنىدىن تاتىرىپ ئاستا:

"ئاشخانىغا ئېلىپ كىرمىدىم"—دەپ جاۋاپ قىپتۇ.

"بىز كىردۇق، تويغىچە ھۇببۇل رۇممان يېدۇق. ئاشپەز بىزگە ئابى ناۋاتمۇ تۇتتى"—دەپ ۋاقىراپتۇ ئەجىپ. ۋەزىر ئۇنىڭدىن

بەتتەر غەزەپلىنىپتۇ. قۇل ھامان تىنىپ تۇرۇۋېرىپتۇ.

"ئەگەردە، — دەپتۇ ۋەزىر قۇلغا، — سۆزۈڭ توغرا بولسا، بۇ يەرگە كەل! خوجاڭنىڭ يېنىغا ئوتتۇپ ئولتۇر. كوز ئالدىمدا تاماق يە!" قۇل ۋەزىر كورسەتكەن يەرگە ئوتتۇپ ئولتۇرۇپ، تاماقنى يىمەكچى بوپتۇ، بىراق، يىيەلمەپتۇ.

"مەن تۇنۇگۇندىن بېرى توقمەن!" — دەپتۇ ئۇ. ۋەزىر ئاشخانىدا ئۇنىڭ تاماق يىگىنىنى بىلىپ، ئۇنىڭغا جازا بېرىشنى بۇيرۇپتۇ. ئازاپلانغان قۇل:

"مېنى ئۇرماڭلار! مەن راستىنى ئېيتاي!" — دەپتۇ. ئۇرۇشتىن توختاپتۇ.

قۇل: "بىز ئاشخانىنىڭ يېنىدىن ئوتتۇپ كېتىۋاتساق، ئاشپەز ھۇببۇل رۇممان ناملىق تاماق ھازىرلاۋاتقان ئىكەن، بىزنى تەكلىپ قىلىپ، ئالدىمىزغا شۇ تاماقتىن ئېلىپ كەلدى. ئۇنداق لەززەتلىك تاماقنى مەن ئومرۇمدە يىمىگەن ئىدىم. ئۇ، بۇنىڭدىن بەك تەملىك" — دەپتۇ. ھەسەن بەدرىدىنىنىڭ ئانىسى غەزەپلىنىپتۇ.

"ھازىر ئاشخانىغا بارىسەن، — دەپتۇ ئۇ، — ئاشپەزنىڭ ھۇببۇل رۇممانىدىن بىر قاچا ئېلىپ، خوجايىنىڭغا يىگۈزىسەن. قايسى شىرىن ئىكەنلىگىنى ئۇ كىشىنىڭ ئوزى ئېيتسۇن." "خوپ!" دەپتۇ قۇل. ئايال ئۇنىڭغا قاچا بىلەن يېرىم تىللا پۇل بېرىپتۇ. قۇل دۇكانغا قاراپ چېپىپتۇ. ئاشپەزنىڭ يېنىغا بېرىپ:

"ئويىدىمۇ ھۇببۇل رۇممان قىلغان ئىكەن. بىز سىزنىڭ ئەتكەن تامىغىڭىزنىڭ تەمىنىڭ ياخشىلىغى توغرىسىدا ئۇزاق تالاش-تارتىش قىلدۇق. مانا بۇ يېرىم تىللاغا ھۇببۇل رۇممانىڭىزدىن بېرىڭ. لېكىن، ئېھتىيات قىلىپ، ياخشىراق قىلىپ بېرىڭ! بۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

توغرىدا يىگەن كالتەكلىرىمنىڭ ئاغرىغى ھېلىمۇ بەدىنىمدىن كەت-
كىنى يوق!" دەپتۇ قۇل. "ئۇنداق تاماقنى مەن ۋە مېنىڭ ئانامدىن
باشقا ھېچكىممۇ قىلالمايتتى. بۇ قانداق گەپ؟ ئانام بولسا خېلى
يىراقتا"— دەپ ئويلاپتۇ ھەسەن بەدرىدىن. كېيىن ئۇ، قۇلنىڭ
قولىدىن قاچا بىلەن پۇلنى ئېلىپ، ھۇببۇل رۇممان ئۇسۇپ بېرىپتۇ.

كوپ ئوتمەي، قۇل تاماقنى ئېلىپ يېتىپ كەپتۇ، ھەسەن
بەدرىدىننىڭ ئانىسى تاماقنى تېتىپ كورۇپتۇ. ئۇ. ناھايىتى ياخشى
پىشۇرۇلغان. تەمى شىرىن، ئوزى لەززەتلىك. بۇنى كىم پىشۇر-
غىنىنى بىلىپتۇ. ئاھ ئۇرۇپ ھۇشىدىن كېتىپتۇ، يىقىلىپتۇ. ۋەزىر
ئالدىراپ-تېنەپ دەرھال سۇ سېپىپتۇ. بىرئازدىن كېيىن ئايال
ھۇشىغا كېلىپ:

"ئەگەر مېنىڭ ئوغلۇم تىرىك بولسا، بۇنى ئەلۋەتتە شۇ ئەت-
كەن. ئۇنىڭدىن باشقا كىشى بۇ خىل تاماقنى بىلمەيدۇ، بۇنداق
پىشۇرالمايدۇ. چۈنكى، بۇنى بىرلا مەن بىلەتتىم. مەنمۇ بۇنى
ئوغلۇمغىلا ئوگەتكەن"— دەپتۇ. بۇ گەپنى ۋەزىر ئاڭلاپ خوش
بولۇپ: "ئوكامنىڭ ئوغلىنى كورىدىغان كۇنمۇ بار ئىكەن" دەپتۇ
ئۇ ئوز-ئوزىگە. دەرھال ئۇ ئوزىنىڭ قۇللىرىنى ئالدىغا قىچقى-
رىپتۇ. "يىگىرمە كىشى بېرىپ ئاشخانىنى بۇزۇۋېتىڭلار، ئاشپەزنىڭ
ئاياق-قوللىرىنى باغلاپ بۇ يەرگە ئېلىپ كېلىڭلار! لېكىن ئۇنىڭغا
ئازار بەرمەڭلار!" دەپتۇ. قۇللار: "خوپ!" دېيىشىپتۇ. ۋەزىر
ئاتلىنىپ دەمەشق ھاكىمىغا بېرىپ ۋەقەنى ئېيتىپتۇ. ئۇنىڭغا مىسىر
شاھىنىڭ قەغەزىنى كورسىتىپتۇ. ھاكىم قەغەزنى ئېلىپ كوزىگە
سۈرتۈپتۇ:

"سىزنى ئاۋارە قىلغان كىشى قەيەردە؟"— دەپ سوراپتۇ

ھاكىم.

"ئۇ بىر ئاشخانىدا ئاشپەز!" — دەيتۇ ۋەزىر شەمسىدىن. ھاكىم دەرھال ئۇنى ئېلىپ كېلىشكە كىشى ئەۋەتىپتۇ. ئۇلار بېرىپ قارىسا ئاشخانا بۇزۇلغان. ۋەزىرنىڭ قۇللىرى شۇ زامانىلا دۇكاننى بۇزۇپ، ھەسەن بەدرىددىننى باغلاپ ئېلىپ مېڭىپتۇ. ۋەزىرنى كۆتۈشۈپ تۇرۇپتۇ. ھەسەن بەدرىددىن ئۆزىچە: "تاماقتىن بىرەر نەرسە چىقىپ قالدىمىكىن؟ يا باشقا ئىش بولدىمىكىن؟" دىگەن خىيالغا كېتىپتۇ. ۋەزىر قايتىپ كەپتۇ. ئۇ، ئۆز چېدىرىغا كىرىپ ئاشپەزنى قىچقىرىپتۇ. ئۇنى سەللىسى بىلەن باغلىغان ھالدا ئېلىپ كىرىپتۇ. ھەسەن بەدرىددىن تاغىسىنىڭ ئالدىدا قاتتىق يىغلاپتۇ:

"ئەي خوجام، مېنىڭ گۇنايىم نىمە؟" — دەپ سوراپتۇ.

"ھۇببۇل رۇممانىنى سەن پىشۇردۇڭمۇ؟" دەپتۇ ۋەزىر. "خوش، ئۇنىڭدا باشنى ئالغۇدەك بىرەر نەرسە تېپىلدىمۇ؟" "بۇ ئەڭ يەڭگىل ۋە ئەڭ ياخشى قىساس" دەپتۇ ۋەزىر غەزەپ بىلەن.

"گۇنايىمنى ئېيتامسىز؟" دەپ سورىسا، ۋەزىر "ھازىر" دەپ، توگىلىرىنى تەييارلاشقا قۇللىرىنى قىچقىرتىپتۇ. ھەسەن بەدرىددىننى ساندۇقىقا سېلىپ، توگىگە ئارتىپ يۈرۈشكە بۇيرۇپتۇ. قۇللار بۇيرۇقنى ئورۇنداپتۇ، ئۇنى توگىگە يۈكلەپ يولغا چۈشۈپتۇ. كەچكىچە يول مېڭىپتۇ. كەچقۇرۇن بىر ئوتەڭگە كېلىپ قونۇپ، تاماق يېيىشىپتۇ. ھەسەن بەدرىددىننىمۇ ساندۇقتىن چىقىرىپ، تاماق يېگۈزۈپتۇ. كېيىن يەنە ساندۇقىقا سېلىشىپتۇ. ھەسەن بەدرىددىن غوغا قىلىپ سوراپتۇ.

"مېنى نىمە گۇنا ئۈچۈن بۇنداق قىلىسىلەر؟"

"سېنىڭ قىلغان گۇنايىڭ شۇكى، ھۇببۇل رۇممانغا قارىمۇچنى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئاز قوشۇپسەن!"

"مېنىڭ بۇ گۇنايىمغا شۇنداق قىلىش لازىممىكەن؟"

"ھە... ئەلۋەتتە، بۇ ئاز، سېنى دارغا ئېسىش لازىم." ھەسەن بەدرىدىن جىم بوپتۇ. ئۇلار توگىلىرىگە يۈكلىرىنى ئارتىشىپ يولغا چۈشۈپتۇ. قەمرى دىگەن جايغا يېتىپ بېرىپتۇ. ھەسەن بەدرىدىننى ساندۇقتىن چىقىرىشىپتۇ.

"ھۇببۇل رۇممانىنى راست سەن پىشۇردۇڭمۇ؟" دەپ سوراپتۇ ۋەزىر.

"ھە...ئە، مەن!" — دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ ۋەزىرگە ھەسەن بەدرىدىن.

"يەنە باغلاڭلار!" — دەپتۇ ۋەزىر. بۇرۇنقىدەكلا باغلاپ يەنە ساندۇققا سېلىشىپتۇ. يولنى بېسىپ قاھىرگە يېتىپ كەپتۇ. ۋەزىر ھەسەن بەدرىدىننى ساندۇقتىن چىقىرىشقا بۇيرۇپتۇ. ياغاچچىنى قىچقىرىپ: "ياغاچتىن قورچاق ياسا!" — دەپ بۇيرۇپتۇ ۋەزىر ئۇنىڭغا.

"ئۇنى نېمە قىلىسىز؟" — دەپ سوراپتۇ ھەسەن بەدرىدىن.

"سېنى قورچاققا يوپۇشتۇرۇپ مىخلايمەن، شۇ ھالدا پۈتۈن قاھىرە شەھرىنى ئايلاندۇرىمەن" دەپتۇ ۋەزىر.

"نېمە ئۈچۈن مېنى بۇنداق قىينايسىز؟" — دەپ سوراپتۇ ھەسەن بەدرىدىن.

"ھۇببۇل رۇممانىنى قەلەمپۇرسىز پىشۇرغىنىڭ ئۈچۈن". "دورا-دەرمىگى كەم بولغىنى ئۈچۈن شۇنداق قىلىش لازىممىكەن؟ شۇنچە قىينىغىنىڭىز، ھەركۈنى بىر ۋاقىت تاماق بەرگىنىڭىز يەتمەمدۇ؟" — دەپتۇ ئۇ.

"بىز ساڭا يەنە مۇشۇنداق ئىش قىلماسلىقىڭ ئۈچۈن، بۇنىڭ-دىنمۇ ئارتۇقراق جازا بېرىشىمىز مۇمكىن!" — دەپتۇ ۋەزىر.

— ئەرزىمىگەن بۇ ئىش ئۈچۈن ماڭا بەرگەن بۇ جازالىرىڭىز مېنى ھەددىدىن ئارتۇق قىيناش بولۇپ ھىساپلانمامدۇ؟" — دەپتۇ ھەسەن بەدرىدىن.

"مەن ساڭا شۇنى يەنە بىر قېتىم ئېيتايكى، سېنى دارغا ئېسىش كېرەك" دەپتۇ ۋەزىر شەمسىدىن. شۇ چاغدا ياغاچچى قورچاقنى پۈتكۈزۈپ ئېلىپ كەپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن ھەيران بوپتۇ. كەچ بوپتۇ. ۋەزىر قورچاقنى ساندۇققا سالدۇرۇپ. ۋەزىر ھەسەن بەدرىدىن-نىڭ ئۇخلىشىنى كۈتۈپ ئولتۇرۇپتۇ. ئۇ، ئۇخلاپتۇ. ۋەزىر ھەسەن بەدرىدىننى ساندۇققا سېلىپ، قىزىنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ كېلىپ، قىزى سىتتۇلھوسنىگە: "نىكاھ ئاخشىمى ساڭا قوشۇلغان تاغاڭنىڭ ئوغلىنى تېپىپ كەلدىم" دەپتۇ ئۇ، "ئورنىڭدىن تۇر! ئۆيدىكى ساندۇقنى ئېچىپ مەن يازغان خاتىرىنى ئال! شۇنىڭغا قاراپ چورىلىرىڭگە بۇيرۇق قىل! ئۆينى نىكاھ كېچىسىدىكىدەك جابدۇ-سۇن! كېيىن ئۆزەڭمۇ نىكاھ كېچىسىدىكىدەك كىيىم كىيىپ، ئورۇن راستلا!"

قىز ئورنىدىن تۇرۇپ شامنى يېقىپ، دادىسىنىڭ خاتىرىسىگە قاراپ، ھەممە نەرسىنى ئۆز جايىغا قويۇپتۇ. بۇ ئۆيگە بۇرۇن كىرگەن كىشى بۇ يەرنىڭ شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى ئازراقمۇ ئۆزگەر-مىگەنلىگىنى كورۇپ ھەيران قالغۇدەك ھالغا كەلتۈرۈپتۇ. ۋەزىرنىڭ قىزىمۇ خۇددى شۇ كېچىدىكى كىيىملىرىنى كىيىپ چىمىلدىققا كىرىپ ئولتۇرۇپتۇ.

"تاغاڭنىڭ ئوغلى ئالدىڭغا كىرسە، — دەپتۇ ۋەزىر، — مېنى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

شۇنچە كۈتتۈرۈپ، تاشلاپ كېتىپ، قەيەرلەردە يۈردىڭىز؟ دىگىن.
ئەركىلەپ سوزلىشىپ كور. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن خەتنى كورستە-
مىز.“

ۋەزىر ساندۇقتىن ھەسەن بەدرىدىننى چىقىرىپتۇ. ئۇستىۋاشلىرىنى يېشىپ ئېلىپ، پەقەت كوڭلەكچان قويۇپتۇ. شۇنىڭدىمۇ ھەسەن بەدرىدىن ھېچ نەرسىنى سەزمەي ئۇخلاۋېرىپتۇ، كېيىن بىر يېنىغا ئاغدۇرۇلۇپ، كوزىنى ئېچىپ، ئوزىنى يورۇقچۇلۇقتا كورۇپتۇ. ”قانداق مەس-ئەلەسلەرچە خىيال بۇ؟“ دەپ ئويلاپتۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ھەسەن بەدرىدىن. ئىككىنچى ئىشىككىچە بېرىپتۇ. قارىسا، بۇ ئوي نىكاھ كېچىسىدىكى ئويىنىڭ ئوزى. ئۇنىڭ كىيىملىرى، سەللىلىرى ئوزى قويغان ئورۇندا تۇرۇپتۇ. بۇنى كورۇپ گۇمانلىنىپتۇ. ”چۈشۈممۇ، ئوڭۇممۇ؟“ دىگەن خىيالغا كەپتۇ. پىشانىسىدىن چىققان تەرنى ئېرتىپتۇ. يەنىمۇ ھەيران بوپتۇ: ”بۇ — ھېچ گۇمانسىز شۇ ئوي. مەن ساندۇقتا ئەمەسمىدىم“ ئۇ، شۇ ئوي بىلەن ئوز-ئوزىگە سوزلەپتۇ. سىتتۇلھوسن قوزغىلىپ چىمىلدىقنىڭ بىر چېتىنى ئېچىپتۇ.

”كىرمەمسىز، قاچانغىچە كۈتۈپ ئولتۇرىمەن؟“ — دەپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن بۇ ھالدىن ئەجەپلىنىپتۇ، كۈلۈپتۇ. ”ھەقىقەتتە، بۇ، شېرىن بىر خىيال بولسا كېرەك“ دەپ ئويلاپ، ھەر تۇرلۇك پىكىرلەرگە چۈشۈپتۇ. نىمە بولغىنىنى چۈشىنەلمەي ئەقلى چېچىلىپتۇ. سەللىلىرىنى، كىيىملىرىنى، پۇل خالتىسىنى كورۇپ ھەيرانلىقى يەنە ئېشىپتۇ. شۇ چاغدا سىتتۇلھوسن:

”مەن سىزنى ئاخشام كورگەندىكىدەك خوشال ئەمەس، ئەكسىچە خىياللارغا چومگەن ھالدا كورۈۋاتىمەن!“ — دەپتۇ.

ھەسەن بەدرىدىن كۆلۈپ:

"مېنىڭ سىزدىن ئايرىلغىنىمغا قانچە ۋاقىت بولدى؟" — دەپ سوراپتۇ.

"ھېچقانچە ۋاقىت بولغىنى يوق، — دەپتۇ سىتتۇلھوسن، — نىمىدىن گۇمانسىراپ تۇرىسىز. نىمىشقا يىغلىشىسىز؟ ھازىرغىنا سىرتقا چىققان ئىدىڭىزغۇ؟" ھەسەن بەدرىدىن ئەجەپلىنىپ:

"توغرا ئېيتىسىز، مەن دەرىزە سىرتىدا تۇرۇپ چۈش كورسەم كېرەك. چۈشۈمدە دەمەشىق دىگەن شەھەرگە باردىم. ئۇ يەردە ئون يىلدىن ئارتۇق ھايات كەچۈردۈم. ئاشپەزلىك قىلدىم. بىر كۈنى دولەت ئەرباپلىرىنىڭ باللىرىدىن بىر بالا كەلدى. ئۇنىڭ يېنىدا قۇلىمۇ بار ئىدى" — دەپ بولۇپ ئوتكەن ۋەقەنى بىرمۇ-بىر سوزلەپ كېلىپ، قولى بىلەن پىشانىسىنى سىلاپ كورۇپتۇ. كۈچ بىلەن ئۇرۇلغان تاش تېگىپ يارغان ئىز بىلىنىپ تۇرغىدەك.

"ئەي مەلىكەم، بۇ، چۈش ئەمەس، ئوڭۇم. چۈنكى، ئۇ بالا تاش بىلەن ئۇرۇپ پىشانەمنى يارغان ئىدى. ئىزى ھېلىمۇ تۇرۇپتۇ. ھە، راست، بۇ ئوڭۇمدا بولغان ئىش. سىز بىلەن قوشۇلغان كېچە مەن دەمەشققە باردىم. كىيىملىرىم شۇ يەردە قالغان ئىدى. مەن ئاشپەزلىك قىلدىم" — بىرئاز توختاپ يەنە سوزلەپتۇ. "مەن ھۆببۇل رۇممان نامىلىق ئاش ئەتكەن ئىدىم. ئۇنىڭغا دورا-دەرمەكتىن ئازراق سالغان ئىكەنمەن... بەلكى مەن دەرىزە سىرتىدا ئۇخلاپ قېلىپ، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى چۈشۈمدە كورۈۋاتقاندىمەن."

"چۈشىڭىزدە بۇلاردىن باشقا يەنە نىملەرنى كوردىڭىز؟" — دەپتۇ سىتتۇلھوسن.

"ئەگەر ئويغىنىپ قالمىغىنىمدا، — دەپتۇ ھەسەن بەدرىدىن، —

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئۇلار مېنى ياغاچ قورچاققا مىخلاپ پۈتۈن ئاھىرىنى سازايىـە قىلىپ ئايلاندۇرۇپ كەلمەكچى ئىدى.»

«نېمىشقا؟»

«ھىلىقى تاماقنىڭ دورا ـ دەرمىگى كەم بولىغىنى ئۈچۈن، شۇڭا ئۇلار دۇكىنىمنى بۇزدى. ئەسۋاپلىرىمىنى سۇندۇردى، ئۆزەمنى ساندۇققا سولىدى. دارغا ئاسماقچىمۇ بولدى. قورچاقچىنى قىچقىرىپ ياغاچ قورچاق ياساشقا بۇيرۇدى. ھىلىمۇ ياخشى، بۇلارنىڭ ھەممىسى چۈشۈم ئىكەن» ــ دەپتۇ ھەسەن بەدرىدىن. سىتتۇلھۇسن كۈلۈپ ئىرىىنىڭ كوكرىگىگە بېشىنى قويۇپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن ئايالىنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ ئويلاپتۇ: «بۇ ۋەقە چۈشكىمۇ ئوخشمايدۇ. ئويغۇمغا تېخىمۇ ئوخشمايدۇ...» ئۇ، بۇنىڭدا نېمە «سىر» بارلىغىنى چۈشىنەلمەي، ھەيران بولۇپ، خىيال قىلىپ تۇرغاندا، بۇ ئىشلارنىڭ كېيىپ بېرىشىنى كۆزىتىپ تۇرغان ۋەزىر شەمسىدىن كىرىپ كەپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن ئەجەپلىنىپ:

«مانا بۇ كىشى، ــ دەپتۇ ئۇ ئايالىغا «ھۇببۇل رۇممانغا قەلەمپۇر بىلەن قارىمۇچنى ئاز سالىسەن»، دەپ مېنى دارغا ئاسماقچى بولغان.»

«ئەي ئوغلۇم، سىر ئېچىلدى. ھەقىقەت ئاشكارا بولدى. سەن ھەقىقەتەن ئۇكامنىڭ ئوغلى ئىكەنسەن. بۇنداق ئىشنى قىلىشىمدىن مەقسەت نىكاھ كېچىسى قىزىم بىلەن بىللە بولغانلىغىڭنى ئېنىقلاش ئىدى. ئەمدى گۇمانىم يېشىلدى. نىكاھ كېچىسى قىزىم بىلەن بىللە بولغان سەن ئىكەنسەن. سەن بۇ ئۆيلەرنى، ياتقان جايلىرىڭنى، سەللە ـ تونلىرىڭنى، ئۆز قولۇڭ بىلەن يېزىلغان خەتنى، ھەممىسىنى تونۇدۇڭ، ئېنىقلاپ تەستىقلىدىڭ. مەن سېنى بۇرۇن كورمىگەن، تونۇمايتتىم. ئاناڭنىمۇ بەسرىدىن بىللە ئېلىپ

كەلدىم"ــ دەپ ھەسەن بەدرىدىننى قۇچاقلاپ يىغلاشقا باشلاپتۇ، ھەسەن بەدرىدىنمۇ خوشلىغىدىن ئۆزىنى تۇتالماي تاغىسىنى قۇچاقلىغىنىچە يىغلاپتۇ.

"بۇ ئىشلارنىڭ سەۋەبى، ئاتاڭ بىلەن مېنىڭ ئارامىدا بولغان ماجرادۇر"ــ دەپتۇ، يەنە ۋەزىر ئۇكىسى بىلەن ئارىسىدا بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەنى ئەسلەپ. كېيىن ۋەزىر ئەجىپنى چاقىرتىپتۇ.

"مانا مېنى تاش بىلەن ئۇرغان بالا"ــ دەپتۇ ھەسەن بەدرىدىن. "بۇ سېنىڭ ئۆز ئوغلۇڭ ئەجىپ"ــ دەپتۇ ۋەزىر تونۇشتۇرۇپ. ھەسەن بەدرىدىن بالىنى قۇچىغىغا ئېلىپ بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ھايات تارقاق ئىدى، توپلاش ئۇنى ئاندىن ئىدى مۇشكۇل.
مۇيەسسەر ئەيلىدى تەڭرىم مۇناجاتىم ئېتىپ مەقبۇل.
يېتىپ كەلدى ئوغۇل، پۇرقەت سوزىنى تىلغا ئالمايمەن،
كوزۇمدىن ياش ئېقىپ ئەمدى ئىگىنىمنىمۇ قىلماس ھول.
ئەگەر مەن يىغلىسام زەۋقۇ ـ سۇيۇنۇشمدىنلا يىغلايمەن،
مۇبادا يىغلىسام قاھ ـ قاھ ئۇرارمەن ئەمدى مەن مىڭ يول.

شۇ ئارىدا ئۇنىڭ ئانىسى كىرىپ كەپتۇ. ئۇ، بالىسىنىڭ بوينىغا ئېسىلىپ تۇرۇپ، بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

شۇم پەلەك قىيناش ئۇچۇن ئاۋال قەسەميات ئەيلىدى.
ئەندى ئۇ ئىنساپقا كەلدى، ئازراق مېنى شات ئەيلىدى.
ئاجرىتىپ ئوغلۇمدىن ئاۋال قويدى پەررزەنت داغىغا،
ئاخىر كېلىپ كوڭلۈمدىكى داغلارنى بەربات ئەيلىدى.

ئانىسى كېيىن بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلەرنى ئوغلىغا سوزلەپ بەردى. ھەسەن بەدرىدىنمۇ ئۆز بېشىدىن ئۆتكەنلەرنى باشتىن ـ ئاياق ئانىسىغا سوزلەپ بېرىپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
www.uyghurkitap.com

ۋەزىر شەمسىدىن ئىككى كۈندىن كېيىن، شاھ ھوزۇرىغا بېرىپ تازىم قىلىپ مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپتۇ، شاھ خۇرسەن بولۇپ كورگەن-بىلگەنلىرىنى سوزلەشكە ئۈندەپتۇ. ۋەزىر شەمسىدىن كورگەن ۋەقەلىرىنى سوزلەپ بېرىپتۇ. "ئىزلىگەنلىرىڭنى تېپىپسەن، زىيان-زەخمەتسىز ئېلىپ كەپسەن. مەن ئۇنى، ئەلۋەتتە، كورۇشۇم كېرەك، ئەتىلىككە دىۋانغا بىللە ئېلىپ كەل!"—دەپتۇ شاھ. "قۇللۇق، ئەتىلىككە ھوزۇرىڭىزغا ھازىر قىلاي!"—دەپتۇ ۋەزىر شەمسىدىن.

ئەتىسى ھەسەن بەدرىدىن تاغىسى بىلەن شاھ ھوزۇرىغا بېرىپتۇ. تازىم قىلىپ سالام بېرىپتۇ. شاھ ئۇنى ئولتۇرۇشقا ئىشارەت قىپتۇ. ھەسەن بەدرىدىن تاغىسىنىڭ يېنىغا ئوتۇپ ئولتۇرۇپتۇ. شاھ ئۇنىڭ ئىسمىنى سوراپتۇ. "كېمىنىڭىزنى بەسرىلىك ھەسەن بەدرىدىن دەپ ئاتايدۇ"—دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ. بۇنىڭ جاۋاۋى شاھقا غايەت ئورۇنلۇق كورۇنۇپتۇ. شاھ ئۇنىڭغا بىر مۇنچە سوئاللارنى بېرىپ سىناپ كورۇپتۇ.

"ھوسنىنىڭ ئايرىم خۇسۇسىيەتلىرى نىمىلەرنى ئوز ئىچىگە ئالىدۇ؟" دەپتۇ شاھ.

"ھوسن كوپ نەرسىلەرگە مۇناسىۋەتلىك ۋە كوپ تەرەپلىمىلىكتۇر،—دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ ھەسەن بەدرىدىن،—مەسىلەن، كىشىنىڭ يۈزىگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، ھوسن كىشىنىڭ يۈزىنىڭ يېقىملىق كورۇنۇشى، ئېتىنىڭ يۇمشاقلىغى، بۇرۇن پېچىمىنىڭ كېلىشىملىگى، كوزىنىڭ جەزىبىدارلىغى، ئاغزىنىڭ كىچىكلىگى ۋە باشقا ئەزاغا مۇناسىپلىغى، تىلىنىڭ نازۇكلىغى، لېۋىنىڭ تاتلىقلىغىغا باغلىق تەرەپلىرى، مانا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى مەلۇم دەرىجىدىكى چىراي

بەلگىلىرىدۇر."

شاھ ھەسەن بەدرىدىنگە ئەدىبىيات ساھەسىدىن يەنە بىرنەچچە سوئال بېرىپتۇ. ھەسەن بەدرىدىنىنىڭ جاۋاپلىرى شاھقا ماقۇل بوپتۇ. شاھ بارىكاللا ئېيتىپ، ئۇنى ئۇز سارىيىغا خىزمەتكە ئاپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن جەپەر ۋەزىر ھىكايىسىنى تۇگىتىپتۇ. خەلىپە ھارۇن رەشىد بۇ ھىكايىگە قىزىقىپ قۇلىنىڭ قېنىدىن كېچىپتۇ. بۇ ھىكايىنى خاتىرىگە ئېلىپ خەزىنىدە ساقلاشقا بۇيرۇپتۇ.

"شەھرىزاد بۇ ھىكايە ماشىنىچى، دوك، جوھۇد ۋە نىسارالار ھىكايىسىدىن قىزىق ئەمەس"— دەپتۇ. شەھرىيار:

—ئۇ ھىكايە قانداق؟— دەپ سوراپتۇ. قىز ھىكايىنى باشلاپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبكتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىندى ئامبارى

ماشىنىچى، دوك، جوھۇد، ئاشپەز، تىمارلارنىڭ ھېكايىلىرى

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ شەھرىزاد باشلاپتۇ، — ئاڭلىشىمچە قەدىمقى زامانلاردا چىن شەھەرلىرىدىن بىرىدە بىر ماشىنىچى بولۇپ، ئۇ، شاڭخو-چاخچاقنى ناھايىتى ياخشى كۆرىدىكەن، ئۇنىڭ بەختىگە يارىشا ھال-ئوقىتى ياخشىلىنىپ شات-خورام كۈن كەچۈرۈپتۇ. ئۇ، بەزىدە خوتۇنى بىلەن شەھەرنى ئارىلاپ كوڭۈل ئېچىش ئۈچۈن كوچىلارغا چىقىدىكەن، بازارلارنى كورىدىكەن. ئۇ، بىر كۈنى شۇ ئادىتى بىلەن ئەتىگەن تۇرۇپ، خوتۇنىنى ئېلىپ تاماشىغا چىقىپتۇ. ئۇلار كۈن بويى تاماشا قىلىپ ئاخشىمى ئۆيىگە قايتىپتۇ. يولدا كېتىۋېتىپ بىر دوكىنى ئۇچرىتىپتۇ. ئۇنىڭ كورۇنۇشى ھەرقانداق خاپىلىق تارتقان كىشىنى ئىختىيارسىز كۈلدۈرۈۋېتىدىكەن. ماشىنىچى خوتۇنى بىلەن ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپتۇ، بىر دەم زاڭلىق قىلىپ تۇرۇپتۇ. ئۇلار غەزەپلەنگەن كىشىلەرنىڭمۇ ئۇنىڭ بىلەن كوڭلىنى خوش قىلىۋاتقانلىقىنى كورۇپ، چاخچاقلىشىپ كوڭۈل كوتىرىش مەقسىدىدە دوكنى ئوز ئويلىرىگە تەكلىپ قىلىشىپتۇ. دوك رازى بوپتۇ. ئۇلار بىللە مېڭىشىپتۇ. ماشىنىچى كېتىۋېتىپ بازاردىن نان، قورۇلغان بېلىق گوشى، لىمون ۋە باشقا تاتلىق-تۈرۈم نەرسىلەرنىمۇ ئاپتۇ. ئويىگە بېرىپ دوكنى تاماق جوزىسىغا تەكلىپ

قىپتۇ. بىلىقنى دوكىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ قويۇپتۇ. ھەممىلىرى ئولتۇرۇپ يېيىشكە باشلاپتۇ. ماشىنچىنىڭ خوتۇنى چوڭ بىر پارچە بىلىق گوشىنى ئېلىپ دوكىنىڭ ئاغزىغا ساپتۇ. قىزىقچىلىق قىلىپ ئۇنىڭ ئاغزىنى بىر قولى بىلەن بېكىتىپ تۇرۇپ: "سەن بۇنى چاينىماستىن بىراقلا يۇتمىساڭ ئاغزىڭنى قويۇپ بەرمەيمەن"— دەپتۇ. دوك ئۇنى چاينىماستىن بىراقلا يۇتۇپتۇ. بىلىقنىڭ چوڭ بىر قىلتىرىقى دوكىنىڭ تامىقىغا بېرىپ قادىلىپ قاپتۇ. ئارىدىن ئانچە كوپ ۋاقىت ئوتمەي دوكىنىڭ نەپەس ئېلىشى توختاپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

يىگىرمە بەشىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھىكايىسىنى.

دوك ئولۇپتۇ. ماشىنچى ھەيران ۋە سەرسان بوپتۇ. ماشىنچىنىڭ خوتۇنى: "ئەمدى بولىدىغان ئىش بولدى. سۇسلۇق قىلىپ بۇنىڭ ئىشىنى ئەتىگە قويماستىن بۇگۇنلا تۇگىتىش كېرەك، چۇنكى ئۇز ئىشىغا سۇسلۇق قىلىپ كەينىگە سۇرگەن كىشىلەر توغرىسىدا شائىر مانا مۇنداق دىگەن دەپتۇ:

كۇتمىسەڭ ئەتىدىن ياخشى ئۇمىت،
پەرىشان ئوتىسەن كېچە ۋە كۇندۇز.
ئوتنى تەلۋىدەك تۇتىسەن سەزمەي،
كىرپىك قاقماستىن سانايسەن يۇلتۇز.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكتى
www.uyghurkitap.com

قېنى بوشاتقىل كوڭلۇڭنى غەمدىن،
نىمە ئۈچۈن مەھرۇمسەن شۇ ياخشى دەمدىن.
بۇكۈنكى ئىشىڭنى قويسالڭ ئەتىگە،
كوڭلۇڭ بوشامدۇ، تەشۋىش - ئەلەمدىن؟"

"قانداق قىلىمىز؟" — دەپتۇ ماشىنىچى خوتۇنىغا قاراپ. "يىپەك رۇمالغا ئورايمىز، — دەپتۇ خوتۇنى، — سەن كوتىرىسەن. مەن ئالدىڭدا ماڭىمەن. ئەگەر بىرەرسى كورۈپ قېلىپ سورىسا، ئوغلۇم كېسەل بولۇپ قالغان، ئانىسى بىلەن تىۋىپقا ئېلىپ كېتىۋاتىمىز" دەيسەن. "كوچىلار قاراڭغۇ، ھېچكىم سەزمەيدۇ". ماشىنىچىغا بۇ پىكىر ماقۇل كەپتۇ. ئۇ، دوكنى چوڭ يىپەك رۇمالغا ئوراپتۇ، كوتۇرۈپ مېڭىۋېرىپتۇ. خوتۇنى ئۇنىڭ يېنىدا: "ۋاي بالام، قەيىرىڭ ئاغرىيدۇ؟ تىۋىپنىڭ دورىسى پايدا قىلىمدىمۇ؟ نىمىشقا بىمارام بولىسەن" — دەپ كېتىۋېرىپتۇ. كورگەنلەر: "بالىسى كېسەل ئىكەن، تىۋىپقا كورسەتكىلى كېتىۋاتقان بولسا كېرەك" — دەپ ئويلىشىپ، تېۋىپقا تېزراق يېتىپ بېرىش ئۈچۈن يول بوشىتىپ بېرىپتۇ. ئۇلار يولدا ئۇچرىغانلا كىشىدىن تىۋىپنىڭ ئويىنى سۈرۈشتۈرۈپتۇ. ئۇلاردىن بىرسى يېقىندىكى جوھۇد تىۋىپنىڭ ئويىنى كورسىتىپ قويۇپتۇ. ئۇلار بېرىپ ئىشىكنى تاقىلدىتىپتۇ. بىر قارا چورە چىقىپ ئىشىكنى ئېچىپتۇ. قارىسا كېسەل بالىنى كوتەرگەن ئەر - ئايال تۇرغىدەك:

"نىمە ئىشىڭلار بار؟" — دەپ سوراپتۇ چورە. "تىۋىپقا كېسەل ئوغلىمىزنى كورسىتىش ئۈچۈن ئېلىپ كەلدۇق. مانا بۇ يېرىم تىللانى خوجايىنىڭغا بېرىپ، بىزنىڭ ئىلتىماسىمىزنى يەتكۈزسەڭ! بىز بۇ يەردە تۇرۇپ تۇرىمىز. تون قاراڭغۇ ئىكەن. تىۋىپنىڭ

ئۆزى چۈشكەن بولسا“، ـــ دەپتۇ ئايال.

چورە خەۋەر قىلىش ئۈچۈن بالىخانىغا چىقىپ كېتىپتۇ. ماشىنى-چىنىڭ ئايالى ئېرىگە: ”دوكىنى ئىشىككە يولەپ قوي، بىز جېنىمىزنى قۇتۇلدۇرايلى!“ ـــ دەپتۇ. ماشىنىچى دوكىنى ئىشىككە يولەپ قويۇپتۇ. ئەر-خوتۇن ئالدى-ئارقىسىغا قارىماي تىكىۋې-تىپتۇ. چورە تېۋىپنىڭ ئالدىغا چىقىپ: ”ئىشىك ئالدىدا ئاللا قانداقتۇ بىر ئەر-خوتۇن كېسەل بالىنى كوتۇرۇشۇپ تۇرۇپتۇ. ئۇلار سىزگە مانا بۇ يېرىم تىللانى بەردى. تۆۋەنگە چۈشۈپ كېسەلنى كورۇپ دورا بېرىشىڭىزنى ئىلتىماس قىلدۇ“ ـــ دەپتۇ. يېرىم تىللانى كورۇش بىلەن تېۋىپ خوش بولۇپ ئالدىراپ-تېنەپ پەسكە چۈشۈپتۇ. يول قاراڭغۇ ئىكەن. ئالدىراشلىقتا ئىشىكنى ئاچقان ئىكەن، دوك قاتتىق سوقۇلۇپ كېتىپتۇ، دوك قېقىلىپ يەرگە يىقىلىپتۇ. تېۋىپ تۇتۇپ قارىسا، ئۇ، ئولۇپ قالغان ئىكەن. ”بۇ قانداق ھادىسە، ـــ دەپ ۋاقىراپ تاشلاپتۇ تېۋىپ، ـــ مەن كورمەي كېسەلگە تېگىپ كېتىپتىمەن. ئاران تۇرغان كېسەل ئولۇپ قاپتۇ“ ـــ تېۋىپ ھولۇقۇپ-ھومۇدەپ كەتكىنى ئۈچۈن نىمە قىلىشىنى بىلمەي دوكنى كوتۇرۇپ ئويىگە ئېلىپ كىرىپتۇ. خوتۇنىغا بولغان ۋەقەنى سوزلەپ بېرىپتۇ. ”نىمىگە قاراپ تۇرىسەن؟ ئەگەر بۇ ئولۇك تاڭ ئاتقىچە ئويدە تۇرۇپ قالسا، مۇسۇلمانلار بۇ ھادىسىدىن خەۋەر تېپىپ قالغۇدەك بولسا، سەن بىلەن مېنىڭلا ھالاك قىلىپ قالماي، جوھۇد تۇخۇمىنى قۇرۇتۇدۇ. بۇنى ئاپىرىپ ھەققەمسايىمىز مۇسۇلمان ئاشپەزنىڭ تېمىغا يولەپ قويايلى. ئۇ، خانىنىڭ ئاشپىزى، ئۇ، ئويىگە ياغ-گوشلەرنى ئېلىپ كېلىدۇ. تولا چاغلاردا ئۇنىڭ بۇ نەرسىلىرىنى ئوغرى مۇشۇك، ئىت-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

چاشقانلار ئوغرىلايدۇ. ئۇنىڭ ئوكزىسىدىن ئىت ئوكسىمەيدۇ" — دەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، جوھۇد بىلەن خوتۇنى ئىككىسى دوكنى كوتۇرۇپ، تامدىن ھەقەمسايىسى بولغان ئاشپەز مۇسۇلماننىڭ ھويلىسىغا چۇشۇپتۇ. ئولۇكنى تامغا يولەپ قويۇپ، ئوزلىرى ئويلەرگە چىقىپ كېتىپتۇ. ئۇلار تېخى ئويلىرىگە يېتىپ كەلگىچىلىك ۋاقىت ئوتمىگەن ئىكەن. خوشنىسى ئىشىك ئېچىپ ھويلىغا چىقىپتۇ. ئۇنىڭ قولىدا پانۇس بار ئىكەن. قاراپ ئاشخانىنىڭ بۇرجىكىدە موكۇپ تۇرغان ئادەمگە كوزى چۇشۇپتۇ. "نەرسىلىرىمىزنى ئوغرىدىغىلى كەلگەن ئوغرى شۇ بولسا كېرەك" — دەپ ئويلاپتۇ. ئۇنىڭغا يېقىن بېرىپتۇ. "ھەي، — دەپتۇ ئۇ، ۋاقىراپ، — گوشلىرىمىزنى سەن ئوغرىلاپ تۇگەتكەن ئىكەنسەن. مەن ئۇنى مۇشۇك بىلەن ئىتتىن كورۇپ يۇرۇپتىمەن. كوچىلاردىكى ئىت - مۇشۇكلەرنى قويماي قىرىپ بىرمۇنچە گۇنانى ئۇستۇمگە ئارتىۋاپتىمەن. تامدىن يەنە چۇشەمسەن - يوق؟!" ئاندىن قولىغا يوغان توخماقنى ئېلىپ دوكنىڭ ئالدىغا دۋەيلەپ كەپتۇ. چەنلەپ تۇرۇپ توخماق بىلەن دوكنىڭ بېقىنىغا، كوكرىگىگە كېلىشتۇرۇپ ئۇرۇپتۇ. قارىسا دوك تىن تارتماپتۇ. يېقىن كېلىپ قارىسا، ئىككى موك بولۇپ ئولۇكتەك ياتقىدەك. ئۇ، ئوزىنىڭ بۇ ئىشىدىن ئوكۇنۇپتۇ: "نىمە نەس بېسىپ، بۇ كىشىنى ئۇرۇپ ئولتۇرۇپ قويدۇم. قولۇمنى ناھەق ئادەم قېنىغا بويىدىم" — دەپتۇ - دە، يېقىن بېرىپ قارىسا ئۇ، دوك ئىكەن. "دوكلۇغۇڭ يەتمىگەندەك گوش - ياغلارنى ئوغرىلىغىنىڭ نىمىسى؟ شۇ ھالىڭغا ئوغرىلىق قىلغىچە كومچىگىنى يىسەڭچۇ؟" — دەپ يانپىشىغا ئېلىپ كوتۇرۇپ ئويىدىن چىقىپتۇ. بازار بېشىغا ئېلىپ بېرىپ، بىر دالان يېنىدىكى دۇكانغا يولەپ

قويۇپتۇ. ئۇزى ئۇيىگە قايتىپ كېتىپتۇ. شۇ ۋاقىتتا دەللاللىق قىلىپ يۈرگەن بىر نىسارا كېلىپ قاپتۇ. ئۇ، مەس ئىكەن. سەن-تۇرۇلۇپ، ئىغاڭلاپ دوكىنىڭ يېنىغا كېلىپ قالغىنىنى ئۇزىمۇ سەزمەي قاپتۇ. ئۇنىڭ ئالدىدا بىر ئادەم مۈكچىيىپ قاراپ تۇر-غىدەك، مەس بولغىنى ئۈچۈن پۈتۈنلەي باشقا خىياللار بىلەن كېلىپ: "سەن تېخى مېنىڭ قالپىغىمنى ئوغرىلاپ قاچماقچىمۇ؟ بولمىسا نىمەمگە قاراپ تۇرىسەن؟" — دەپ كېلىشتۇرۇپ بىر مۇش ئۇرغان ئىكەن، دوك يىقىلىپ چۇشۇپتۇ. نىسارا ۋاقىراپ كوچا ساقچىسىنى قىچقىرىپتۇ. مەسلىكتە ئۇ، دوكىنىڭ ئۇستىگە دوملاپ چۇشۇپ، دوكنى بوغۇشقا باشلاپتۇ. كوچا تەكشۈرۈپ يۈرگەن كېچىلىك ساقچى كېلىپ قارىسا، بىر كىشى يەنە بىر كىشىنىڭ ئۇستىگە مىنىپ تۇرۇپ ئۇرۇۋاتقان. "نىمە گەپ؟" — دەپتۇ ساقچى. "قالپىغىمنى ئېلىپ قاچماقچى بولغان ئىدى، تۇتۇۋالدىم" — دەپتۇ نىسارا. "تۇر ئورنۇڭدىن!" — دەپتۇ كوچا ساقچىسى. نىسارا ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. ساقچى يېقىن بېرىپ قاراپ كورسە دوك ئۇلۇك ياتقىدەك. "نىسارا، مۇسۇلماننى ئولتۇرۇپ قويدى!" — دەپ ۋاقىراپتۇ كوچا ساقچىسى، كېيىن ئۇ، نىسارانىڭ قولىنى قايرىپ باغلاپ هاكىمنىڭ ئويىگە ئېلىپ بېرىپتۇ. "مۇشنىڭ زەر-بىدىن ئولگەنمىدۇ؟" — دەپ هەيران بوپتۇ نىسارا، ئۇنىڭ كەيپى تارقىلىپتۇ. تۇرلۇك - تۇمەن خىياللارغا چوكۇپ كېتىپتۇ. نىسارا تاڭ ئاتقىچە هاكىمنىڭ هوكىمىنى كۇتۇپ تۇرۇپتۇ. هاكىم كېلىپ ۋەقەنى ئاڭلاپ دەرهال جاللاتنى قىچقىرتىپتۇ. قاتىلنى دارغا ئېسىشقا بۇيرۇپتۇ. دار هازىرلىنىپتۇ. نىسارا دار ئاستىدا ئېسىلىشقا تەييارلانغان ئىكەن. بىردىن ئالدىراپ - تىنەپ ئادەملەر توپىنى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

يېرىپ تاشپەز چىقىپ: "ئۇنى ئاسماڭلار!"دەپ ۋاقىراپتۇ، كېيىن "دوكىنى نىسارا ئەمەس، مەن ئۆلتۈرگەن"ــ دەپتۇ. "نىمىشقا ئۆلتۈردۈڭ؟"ــ دەپتۇ ھاكىم: "ئاخشام ــ دەپتۇ ئاشپەز، ــ مەن ھويلىغا چىقسام، ئۇ تامدىن چۈشۈپ نەرسىلىرىمنى ئوغرىلاۋاتقان ئىكەن. كوكرىكىگە بىرنى ئۇرغان ئىدىم، شۇ ئاندىلا تىن تارتماي ئولدى. ئۇنى كوتۈرۈپ بازار بېشىغا باردىم. ئۇ يەردە بىر دالان يېنىدىكى دۇكانغا يولەپ تۇرغۇزۇپ قويۇپ يانغان ئىدىم. مەن بىر مۇسۇلماننى ئۆز قولۇم بىلەن ئۆلتۈرۈپ قويغۇنۇم يېتەر. مېنىڭ گۇنايىم بىلەن يەنە بىر نىسارانى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرىپ، ئۇنىڭ قېنىغا زامىن بولۇش مەن ئۈچۈن ئارتۇق گۇنا. قانىنى ئۇنىڭدىن ئەمەس، مېنىڭدىن ئېلىڭلار!" بۇ سوزدىن كېيىن ھاكىم نىسارانى بوشۇتۇشقا بۇيرۇپتۇ. جاللاتقا ئۆز ئىقرارى بىلەن ئادەم ئۆلتۈرگەنلىگىنى بويىنىغا ئالغان ئاشپەزنى دارغا ئېسىشقا بۇيرۇپتۇ. جاللات نىسارانىڭ بويىندىن ئارغامچىنى ئېلىپ ئاشپەز-نىڭ بويىنىغا ساپتۇ. جاللات ئۇنى دارنىڭ ئاستىغا ئېلىپ كېلىپ ئاسماقچى بولۇپ، ھاكىمنىڭ ئىشارىتىگە قاراپ تۇرۇپتۇ. شۇ ۋاقىتتا تىئۇپ جوھۇد ئادەملەر ئارىسىدىن: "ئۇنى ئاسماڭلار، ئاخشام ئۇنى مەن ئۆلتۈرگەن،ــ دەپ جار سېلىپ چىقىپ كەپتۇ، ۋەقە مانا مۇنداق بولغان دەپتۇ،ــ كەچقۇرۇن مەن ئۆيدە ئۆلتۈرسام، بىر ئەر ۋە بىر ئايال ئىشكىنى چەكتى. ئۇلار شۇ دوك كېسەلنى ئېلىپ كەلگەن ئىكەن. چورە چىقىپ ئىشكىنى ئاچتى. ئۇلار چورىدىن ماڭا يېرىم تىللانى كىرگۈزۈپ بالىخانىدىن چۈشۈپ كېسەلنى كورۇشۇمنى ئىلتىماس قىپتۇ. چورە چىقىپ ماڭا پۇلنى بەردى. ۋەقەنى بايان قىلدى. قاراڭغۇ ئىدى. مەن كېسەلنى

كورۇپ بىرىقىش ئۇچۇن پەسكە چۈشۈپ، ئىشىكنى ئىچىۋېتىپ كېسەلگە ئۇرۇنۇپ كەتتىم. شۇنىڭ بىلەن ئۇ، ئىشىكنى ئاچقاندا پەلەمپەيگە يىقىلىپ چۈشۈپ تىن تارتماي ئۆلدى. بىز ئەر-خوتۇن ئۇنى كوتۇرۇپ ھەقەمسايىمىزنىڭ ئوگزىسىگە ئېلىپ چىققۇق. ئاشخانىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىپ تامغا يولەپ قويدۇق. ئۇ، بۇنى "ئوغرى" دەپ ئويلاپ، توخماق بىلەن ئۇرۇپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنى مەن ئولتۇردۇم دەپ ئويلاپتۇ. ئۇقۇشماستىن بىر مۇسۇلماننى ئولتۇرگىنىممۇ يېتەر، بىلىپ تۇرۇپ ناھەق يەنە بىرىنىڭ ئولتۇرۇلۇشىدەك بۇ يېڭى گۇناھنى ئۇستۇمگە ئالالمايمەن."
ھاكىم جاللاتقا ئاشپەزنى ئازات قىلىشقا، ئۇنىڭ ئورنىغا جوھۇدنى دارغا ئېسىشقا بۇيرۇق بېرىپتۇ. جاللات جوھۇدنىڭ بوينىغا ئاغامچىنى سېلىپ ئاشپەزنى بوشىتىپتۇ. ئۇنى دارغا ئېسىشقا ھازىرلانغان ئىكەن. بىردىن ئادەملەر ئارىسىدىن ماشىنىچى چىقىپ كەپتۇ: "جوھۇدنى ئاسماڭلار! ئازات قىلىڭلار، دوكىنى ئۇ ئەمەس، مەن ئولتۇرگەن، — دەپ ۋەقەنى سوزلەشكە كىرىشىپتۇ، — تۇنۇگۈن خوتۇنۇم بىلەن تاماشاغا چىقىپ كەچ ئويگە قايتىپ كېلىۋاتقان ئىدىم. كوزۇم كوچىدىكى دوكقا چۈشتى. ئۇ، مەس ئىدى. ئۇنىڭ قولىدا چالغۇ ئەسۋاۋى بار ئىدى. مەن ئۇنى ئويگە ئېلىپ باردىم. بېلىق ئالغان ئىدىم. داستىخانغا ئولتۇرۇشتۇق. بېلىقتىن تېتىدۇق. خوتۇنۇم چاخچاق قىلىپ بىر لوخما بېلىقنى ئۇنىڭ ئاغزىغا سالدى. دوك ئۇنى يۇتقان ئىدى، تامىقىغا قىلتىرىق تۇرۇپ قېلىپ، شۇ زاماتلا تىن تارتماي ئۆلدى. بىز ئەر-خوتۇن ئۇنى كوتۇرۇپ تېۋىپ جوھۇدنىڭ ئويىگە ئېلىپ باردۇق. بىر خوتۇن چىقىپ ئىشىك ئاچتى. مەن ئۇنىڭغا: "خوجايىنىڭغا ئېيت، بىر ئەر-ئايال

ئۇيغۇر كىتاب تورى بىكىتى
www.uyghurkitap.com

ئاغرىق بالىسىنى ئېلىپ كەپتۇ. شۇنى كورۇپ بىرىدىكەنسەن" — دىگىن. شۇنىڭدىن كېيىن خوجايىنغا دەپ يېرىم تىللا پۇلمۇ بەر- دىم. چورە خوجايىنغا خەۋەر قىلىش ئۇچۇن كىرىپ كەتتى. مەن دوكىنى ئىشىككە يولەپ قويۇپ قايتىپ كەتتىم. جوھۇد ئىشكىنى ئېچىپ ئۇنى يىقىتىۋەتكەن. شۇنىڭ بىلەن ئۇ، ئوزىچە: دوكىنى مەن يىقىتىپ ئولتۇرۇپ قويدۇم دەپ ئويلىغان. توغرىمۇ؟" — دەپ سوراپتۇ ماشىنىچى جوھۇدتىن "توغرا!" — دەپتۇ جوھۇد جاۋاپ بېرىپ.

ھاكىم ماشىنىچىغا قاراپ، كېيىن جاللاتقا نەزەر ساپتۇ. ماشىنىچى ھاكىمغا: "جوھۇدنى ئازات قىلىڭ، ئۇنىڭ ئورنىغا مېنى ئېسىڭ!" — دەپتۇ. ھاكىم يەنىمۇ ھەيران بوپتۇ: "بۇ ھەقىقەتتە، — دەپتۇ ھاكىم، — ئالەمگە داستان قىلىپ تارقاتقىدەك ۋەقە ئىكەن." ھاكىم جاللاتقا: جوھۇدنى ئازات قىلىپ، ماشىنىچىنى ئېسىشنى بۇيرۇپتۇ. جاللات: "باغلا، ئاس، ئۇنى ئاسما، بۇنى ئاس!" دىگەن بۇيرۇق- لاردىن بىزىپ تۇرغان ئىكەن. "بىرىنى ئاس، بىرىنى ئازات قىل" — دىگەن قۇرۇق بۇيرۇقتىن باشقا ئىش يوق! دەپ تېرىكىپ كېلىپ توغرىلاپ تۇرۇپ ماشىنىچىنىڭ بويىنىغا ئاغامچىنى ساپتۇ. مەلۇم بولۇشىچە، دوك خانىنىڭ قىزىقچىسى ئىكەن. خان ئۇنىڭدىن ئايرىلمايدىكەن. دوك مەس بولۇپ قېلىپ شۇ ئاخشامدىن بىرى كورۇنمىگەن ئىكەن. ئىككىنچى كۇنى چۇش ۋاقتىدا خان ئۇنى سوراپتۇ. ھازىرلا بىركىم دوكىنى ھاكىمغا ئولۇك ھالدا ئېلىپ كېلىشكىنىنى ئېيتىپتۇ. ھاكىمنىڭ قاتىلنى ئېسىشقا بۇيرۇق قىلى- غىنىنى، لېكىن قاتىلنى ئېسىش ئالدىدا ئىككىنچى، ئۇچىنچى قاتىللارنىڭ پەيدا بولغىنىنى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى: "قاتىل ئۇ

ئەمەس، دوكىنى مەن ئۆلتۈرگەن" دەپ قانداق قىلىپ ئۆلتۈر-
گەنلىكىنى سوزلىگەنلىكىنى بايان قىپتۇ. خان دەرھال دەرۋازىۋەننى
قىچقىرتىپتۇ: "بار، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى مېنىڭ ئالدىمغا ئېلىپ
كەل!" دەپ بۇيرۇپتۇ. دەرۋازىۋەن بارسا ھاكىم ماشىنچىنى ئېسىش
ئالدىدا ئىكەن. "توختاڭلار!" دەپتۇ دەرۋازىۋەن. ھاكىمغا خان-
نىڭ بۇيرۇغىنى يەتكۈزۈپتۇ. ئۇلارنى خاننىڭ ئالدىغا ئېلىپ
كەپتۇ. ھاكىم خاننىڭ ئالدىدا تازىم قىلىپ تۇرۇپ ۋەقەنى سوز-
لەپتۇ. خان بۇ ئاجايىپ ۋەقەگە ھەيران قېلىپ: "بۇنى ئالتۇن
ھەل بىلەن يېزىش كېرەك — دەپتۇ، كېيىن ئۇ ئالدىدا ئۆلتۈرغان-
لاردىن سوراپتۇ، — سىلەر بۇنىڭدىن قىزىقراق ھېكايىنى ئاڭلى-
غانمۇ؟" خاننىڭ خىتاب قىلىپ سورىغىنىنى كورۇپ نىسارا ئورنىدىن
تۇرۇپ تازىم قىلىپ: "مەن، — دەپتۇ ئۇ، — بۇ يەرگە، سىزنىڭ
قول ئاستىڭىزغا كېلىشتىن بۇرۇن كورگىنىمنى ئېيتىپ باقسام!"
خان: "سوزلە!" — دەپتۇ.

نىسارانىڭ ھېكايىسى

"مېنىڭ كورگەنلىرىم دوكىنىڭ ۋەقەسىدىن قىزىقراق، دەپ
ئويلايمەن. مەن سىزنىڭ قول ئاستىڭىزغا كوپ مال بىلەن كەلگەن
ئىدىم. ئوزەم قاھىرىلىكمەن. شۇ يەردە تۇغۇلۇپ ئوسكەن يەرلىك
كىشىلەردىنمەن. شۇ يەرنىڭ ئوزىدە تەربىيىلەنگەنمەن. ئاتام
دەللال ئىدى. مەن بالاغەتكە يېتىپ ئادەملەر قاتارىغا قوشۇلغى-
نىمدىن كېيىن ئاتام ئولدى. ئۇنىڭ ئورنىنى بېسىپ مەنمۇ شۇ
كەسپنى قىلدىم. بىر كۈنى بازاردا ئولتۇراتتىم، ناھايىتى چىرايلىق
بىر يىگىتكە كوزۇم چۈشتى. ئۇ، ناھايىتى ياخشى كىيىنگەن. مەن

ئۇيغۇر كىتاب تورى بىكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئامبىرى
www.uyghurkitap.com

كورۇپ سالام بەردىم. ھورمەت يۈزىسىدىن ئورنۇمدىن تۇردۇم. ئۇ يىگىت قويندىن ياغلىققا ئورالغان كۈنجۈت چىقىرىپ مەندىن: "بۇنىڭ بىر پاتمىنىنىڭ باھاسى قانچە پۇل بولۇۋاتىدۇ" دەپ سورىدى. "يۈز تەڭگە!" دەپ جاۋاپ بەردىم. "بولمىسا بۇنىڭغا خېرىدار تېپىپ بابۇن ناسىر كوچىسىدىكى جەۋۋالى سارىيىغا بار. مەن شۇ يەردە تۇرىمەن!" دىدى. ئۇ، ياغلىقتىكى كۈنجۈتنى ماڭا بېرىپ ئۆزى كەتتى. كۈنجۈتنى ئالغۇچىلارغا كورسەتتىم. بىر يۈز يىگىرمە تەڭگىدىن سوزلەشتىم. توت ھامالنى تېپىپ، ئۇ ئېيتقان جايغا باردىم. ئۇ، ساقلاپ تۇرغان ئىكەن. مېنى كورۇش بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ ئامبارنى ئاچتى. كۈنجۈتنى تارتتۇق، ئەللىك ئەردەپ چىقتى، پۇلى بەش مىڭ تەڭگە بولدى. يىگىت ماڭا سېتىپ بەرگەن بىر ئەردەپ كۈنجۈت ئۈچۈن ئون تەڭگىدىن پۇل بەرمەكچى بولدى. ئۇ: "پۇلنى كۈنجۈتنى ساتقان كىشىلەردىن ئوزەڭ يىغىۋال! ماڭا توت مىڭ بەش يۈز تەڭگىسىنى ئايرىپ ئېلىپ قوي! مەن باشقا ئىشلىرىمنى تۈگەتكەندىن كېيىن كېلىپ سەندىن پۇلنى ئالىمەن" دىدى. "خوپ!" دەپ قولىغا سۈيدۇم. ئويگە قايتتىم. مەن شۇ سودىدا ئالغۇچىدىن يىگىرمە تەڭگە، ساتقۇچىدىن ئون تەڭگىدىن يىغىپ بىر سائەتتە بىر مىڭ بەش يۈز تەڭگە پايدا ئالدىم. راسا بىر ئاي ئوتكەندە يىگىت كەلدى. پۇلنى سورىدى. مەن ئورنۇمدىن دەس تۇرۇپ ئۇنىڭ بىلەن سالاملاشتىم. پۇلنى ھازىرلاپ، ئۇنىڭ ئالدىغا قويدۇم: "ئەگەر ۋاقتىڭىز يەتسە ماڭا بىرئاز مېھمان بولۇپ ئويۈمگە قەدەم تەشرىپ قىلسىڭىز" — دىدىم. "ھازىر ۋاقتىم يوق! ئىشىم كوپ، بۇ پۇللار يەنە سېنىڭ قولۇڭدا تۇرۇپ تۇرسۇن! مەن لازىم بولغاندا كېلىپ

ئالىمەن!» دېدى. كېتىپ ئىككى ئاي غايىپ بولدى. مەن ھامان ئۇنىڭ كېلىشىنى كۈتتۇم. ئىككى ئاي بولدى دېگەندە، ئۇ شاھزادىلەردەك قىممەتلىك كىيىملەرنى كىيىپ، خۇددى شائىر:

كەلدى مېھماندەك يىگىت ھەر تەرەپ جەۋلان قىلىپ،
مەن تەرەپ قويدى قەدەم چىراي ئېچىپ، خەندان قىلىپ.
رەڭگى-رويى بويىغا بۇ كوڭۇل بولدى ئەسىر،
دىلنى مەھكەم باغلىدى تۇرغان يېرىم بوستان قىلىپ.

دېگەندەك كۆزۈمگە كۆرۈندى. پۇلنى سورىدى. دەرھال ئالدىغا ئېلىپ قويدۇم. مېھمان بولۇشقا ئىلتىماس قىلدىم. پۇلنى يەنە ماڭا قايتۇرۇپ بەردى: «پۇلنى لازىم بولغاندا ئالىمەن. ئىشلىرىم تېخى تۈگىگىنى يوق. ئىشىم تۈگىگەن ھامان دەرھال كېلىمەن» دەپ يەنە كەتتى. مەن ئۆز-ئۆزەمگە: «بۇ يىگىتنىڭ قولى ۋە كوڭلى ناھايىتىمۇ ئوچۇق كىشى ئىكەن. بۇ قېتىم كەلسە مەن چوقۇم ئۇنى مېھمان قىلاي، ياكى ھويلامغا تەكلىپ قىلىپ بىر زىياپەت قىلاي. چۈنكى مەن ئۇنىڭ پۇلىنى ئىشلىتىپ كوپ پايدا ئالدىم» دېدىم. بۇ نوۋەت ئۇ، يىل ئاخىرىدا يەنىمۇ قىممەتلىك كىيىملەرنى كىيگەن ھالدا كەلدى. ئۇ كېلىشكەن يىگىت بولۇپ، خۇددى ھازىرلا تۇغۇلغان ئايدەك ئىدى. ئۇ، شائىر ئېيتقاندەك:

ئاي ۋە كۈننى بىر كۈندە تېخى ھېچكىم كورمىگەن،
ھەر ئىككىسى قول تۇتۇشۇپ كوك ئۈستىدە يۈرمىگەن.
ئەجەپلىنىپ ياقا تۇتۇپ تىكىلگەنچە قالدىم مەن،
تاڭ ئاتقىچە كوز يۇممىدىم تەلمۈرۈپ بەك تالدىم مەن.
خىيالىمنى ئوغرىلىدى ھەر ئىككىسى شۇ كۈندە،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئىككى كوزۇم گاھى بۇندا، بەزى بولدى ئاگا بەلدە.

كوركەم بولۇپ كورۇندى. كورگەن ھامان مەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ قولىنى سۈيدۇم، ئۇنىڭغا ياخشىلىق تىلىدىم. "پۇلىڭىزنى ئالماسىز ياخشى يىگىت" دىدىم. "ئالدىراشىنىڭ ھاجىتى يوق، — دىدى ئۇ، — مەن ئاۋال ئوزەمنىڭ ئىشلىرىنى توگىتەي، كىيىن ئالاي" دىدى. مەن ئويۇمگە تەكلىپ قىلدىم. "خوپ!" — دىدى ئۇ، كىيىن "مىنى پەقەت ئوز پۇلۇمدىن خىراجەت قىلىپ مىھمان قىلساڭ بارىمەن" دىدى. مەن ئۇنىڭ پىكرىنى قوبۇل قىلدىم. ئۇنى مىھمانخانامغا باشلاپ ئېلىپ كىردىم. ئۇنىڭغا لايىق تائاملارنى تەييارلىدىم، بىللە تاماق يىدۇق. بۇرۇن مەن سەزمىگەن ئىكەنمەن، قارىسام ئۇ، تاماقنى سول قولى بىلەن يىدى. تاماق يەپ بولدۇق. قولىغا سۇ قۇيۇپ لوڭگە تۇتتۇم. كىيىن سوھبەتكە ئولتۇردۇق. "ھورمەتلىك مىھمان، — دىدىم مەن ئۇنىڭغا قاراپ، — تاماقنى چەپ قولىڭىزدا يىگىنىڭىز ئۈچۈن مەن بىرئاز ئەجەپلەندىم. قولىڭىز ئاغرىمدۇ؟ ياكى باشقا سەۋەپ بارمۇ؟ ماڭا بىلدۇرۇشنى خالىسىڭىز ئېيتىپ بەرسىڭىز." يىگىت ئاھ ئۇرۇپ بۇ ئىككى مىسرا شېئىرنى ئوقۇدى:

دوستۇم، سوراپ يارامنى قەلب ئوتىنى ياندۇردۇڭ،
ئەسكە سېلىپ ئوتكەننى يېڭى غەمگە قالدۇردۇڭ.

كىيىن ئۇ، قولىنى يېڭىدىن چىقىرىپ كورسەتتى. قولى جەينىگىدىن كېسىلگەن ئىكەن. كورۇپ ھەيران بولدۇم. ئۇ: "ھەيران بولما! بۇنىڭمۇ بىر سەۋۇبى بار. ئۇ ناھايىتمۇ دەھشەتلىك" — دىدى. "خوش، بولمىسا ئاڭلايلى!" — دىدىم. "مەن باغدادلىقمەن، — دەپ باشلىدى ئۇ سوزىنى، — ئاتام باغدادنىڭ ئاتاقلىق

كىشىلىرىدىن ئىدى. مەن سەيياھلار ۋە مىسىرلىقلاردىن مىسىرنىڭ تەرىپىنى كوپ ئاڭلىغان ئىدىم. دىلىمدا بۇ شەھەرنى كورۇش ئارزۇسى پەيدا بولدى. ئاتام ئولگەندىن كېيىن خېلى كوپ پۇل ۋە تۇرلۇك ماللاردىن ھازىرلاپ مەۋسىلىغا كەلدىم. ئۇ يەردىن سىزنىڭ بۇ شەھىرىڭىزگە كەلدىم. بۇ يەرگە ساق - سالامەت يېتىپ كەلگەنلىگىم ئۇچۇن خۇرسەن ئىدىم" — دەپ بۇ شېرنى ئوقۇدى:

قۇددۇس گۇلشىنى بۇلبۇلى ئىدىم، ئۇنىڭدىن ئاجرىدىم،
مۇپتىلا بولدۇم ھەۋەسكە بۇندا كەلدىم مەن شۇ ئان.
مەن پەرىشتە ئىدىم، جەننەت ئىدى ئۇ جاي ماڭا،
ھەزرىتى ئادەمگە ئوخشاش جايىم بولدى بۇ جاھان.

* * *

تۇغما كورلار يىقىلمايدۇ ئويمانغا،
ئوچۇق كوزلەر ئازگاللارغا يىقىلار.
يول قويمىغاي بەزەن نادان نۇقسانغا،
بۇ خاتاغا گاھى ئاقىل تىقىلار.
مۇشەققەتتىن ھەرقانداق ئىش تۇغۇلار،
خىيانەتكار بەزىدە دەۋر سۇرىدۇ.
چوڭ بايلىقلار تاپقان بولسا ئوغرىلار،
خىيانەتتىن ئەمەس بەختىدىن كورىدۇ.

شەھىرىڭىزگە يېتىپ كېلىپ ماللىرىمنى خان سارىيىغا چۈشۈردۇم. ئۇلارنى ئىچكىرى كىرگۈزدۇم. خىزمەتچىگە تاماق ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇدۇم. ئۇيقۇدىن تۇرۇپ تاماق يىدىم. كېيىن بەيىنەل قەسرى كوچىسىغا ماڭدىم. ئايلىنىپ كېلىپ ياتتىم. ئەتىگەن تۇرۇپ ماللارنىڭ بىر قىسمىنى بازارغا ئېلىپ بېرىپ كورستىشكە نىيەت قىلدىم. بىر ئاز مالنى خادەمگە كوتەرتىپ بازارغا ماڭدىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

جارچىسى بازىرىغا بەتتىم. ئۇ يەردە مېنى دەللاللار ياخشى كۈتۈۋالدى. مېلىمنى ئېلىپ بازارغا سالدى. لېكىن مالنىڭ باھاسى ئۆز قىممىتىگە يەتمىدى. ئىچىم پۇشتى. شۇ چاغدا ماڭا دەللاللارنىڭ ئاقساقىلى يولۇقتى: "ساڭا پايدىلىق بىر يول بار، ئۇ بولسىمۇ، — دېدى ئاقساقال كېيىمنى ئاڭلاپ بولۇپ، — ماللىرىڭنى باھاسىغا يەتكۈزۈپ پۇختا ھوججەت بىلەن سات. مەلۇم مۇددەت بەلگىلە. كېيىن ھەر پەيشەنبە، دۈيشەنبە كۈنلىرى نېسى يىغ. ھەر تەڭگىگە ئىككى ۋە ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراق پايدا كورىسەن. باشقا كۈنلىرى قاھىرە شەھرى ۋە ئۇنىڭ نىل دەرياسىنى تاماشا قىلىپ يۈرگىن". "بۇ ياخشى مەسلىھەت" — دېدىم. مەن دەللال بىلەن بىللە سارايىغا قاراپ ماڭدىم. ماللارنى بازارغا ئېلىپ كەلدۇق. نېسىگە سېتىپ كېرەكلىك ھوججەتلەرنى ئېلىپ سارايغا ياندىم. بىرنەچچە كۈن شۇ يەردە تۇرۇپ قالدىم. ھەر كۈنى ئەلۋەتتە شاراپ ئىچەتتىم. قوي گوشىدىن تاماق قىلدۇرۇپ يەيتتىم، شەرۋەتلەرنى ئىچەتتىم. قىلىدىغان ئىشىم ھوججەتكە مۇۋاپىق ھەپتىدە ئىككى كۈن پۇل يىغىشتىن ئىبارەت ئىدى. بازارغا باردىم، بايلارنىڭ دۇكىنى ئالدىدا ئولتۇراتتىم. سەرراپ ۋە دەللاللار چۈش ۋاقتىدا پۇل ئېلىپ كېلەتتى. مەن پۇلنى ساناپ ئېلىپ خالتامغا سالاتتىم. سارايغا قايتىپ كېلەتتىم. كۈنلەردىن بىر كۈنى ھاممامغا بېرىپ سارايغا قايتتىم. شاراپ بىلەن غىزا يەپ ئۇيقىغا ياتتىم. ئويغىنىپ توخۇ گوشى يېدىم. كېيىن زېرىكىپ بەدرىدىن بوستانى دەپ ئاتالغان تونۇش بىر باينىڭ دۇكىنىغا كىرىپ ئولتۇردۇم. ئۇنىڭ بىلەن سالاملىشىپ بازار قىزىغىچە سوزلەشتىم. شۇ چاغدا بويى كېلىشكەن، چوڭ سۆپەت بىر خانىم يېتىپ كەلدى. بىردىنلا سالام

قىلـدى. باي جاۋاپ قايـتۇردى ۋە سوزلـشـپ كەتـتى. ئۇنىڭ سوزلىرى ماڭا يېقىملىق تۇيۇلدى، مۇھەببەتنى دىلىمغا ئورۇنلاشتى. ئۇ، زەرباپ كىيىملـك بولسا كورستىشنى سورىدى. بەدرىـدىن مەندىن ئالغان مالـلاردىن بىر كىيىملىك كورسەتتى. خانىمغا ئۇ ياردى. بىر مىڭ ئىككى يۈز تەڭگىگە كېلىشتى. "مەن بۇنى ئېلىپ كېتىپ پۇلىنى ئويدىن ئەۋەتىپ بېرەي"ــ دىدى خانىم. "ياق!ــ دىدى بەدرىدىن، ــ مانا مالنىڭ ئىگىسـمۇ شۇ يەردە، مەن پۇلنى ئوز ۋاقتىدا تاپشۇرۇشۇم كېرەك." "ئىست ساڭا، ــ دىدى خانىم، ــ مەن ھەر قېتىم سەندىن مال ئالىمەن. باھاسىنى كوپ تالاشمايمەن. پۇلـنى دائىم ئوز ۋاقـتىدا ئويدىن ئەۋەتىپ تۇرىمەن. شۇنىڭـغا قارىـماي بۇ قېتىم ھەجەپ قىلىق قىلدىـڭ؟" "توغـرا!ــ دىدى دۇكاندار، ــ ئۇ باشقا ۋاقـت ئىدى. مەن ھازىر مۇشۇ ئولتۇرغان خوجايىنغا پۇل تولۇشۇم كېرەك." ئايال ئاچچىغى بىلەن كىيىملىكنى بەدرىدىننىڭ ئالدىغا تاشلىدى، رەنجىگەن بىر ئاھاڭدا: "سودىگەر-لەردىن ھېچقاچان كىشىنىڭ قەدرىنى بىلىدىغان ئادەم چىقمايدۇ. سىلەرگە ئادەم ئەمەس، پۇل كېرەك"ــ دەپ ئورنىدىن تۇرۇپ ئارقىسىغا يېنىپ، ئاستا ـ ئاستا قەدەم تاشلىدى. ماڭا، مېنىڭ جېنىم ئۇنىڭ بىلەن بىللە كېتىۋاتقانـدەك تۇيۇلدى. ئورنۇمدىن تۇرۇپ: "ئادەمنى رەنجىتمەي بۇ تەرەپكە كېلىڭ"ــ دىدىم. "سىز ئۇچۇن قايتتىم"ــ دىـدى ئۇ، قايرىلـىپ كېلىپ. "ئوزىڭىز قانچىگە ئالغان ئىدىڭىز؟"ــ دىدىم بەدرىدىنگە. "بىرمىـڭ بىر يۈز تەڭگىگە!"ــ دىدى ئۇ.

"ساڭا يەنە يۈز تەڭـگە پايدا قوشۇلـسۇن. ماڭا قەغەز، قەلەم بەر، مەن شۇ باھاغا تىل خەت يېزىپ بېرەي"ــ دىدىم. كىيىملىكنى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

قولىغا ئېلىپ بەردىدىنكە تىل ھەت يېزىپ بەردىم. كىيىملىكنى خانىمغا ئۆز قولۇم بىلەن تەقدىم قىلىپ: "بۇنى ئېلىپ كېتىۋېرىڭ، بۇ مەندىن سىزگە ھەدىيە" — دېدىم. "قۇللۇق" دەپ مىننەتدارلىق بىلدۈردى ئايال. "بولا ئەمەس، يەنە بىر كىيىملىك بېرەي، پەقەت يۈزىڭىزنى بىرلا ئېچىپ كۆرسىتىڭ!" — دېدىم. ئۇ، يۈزىنى ئاچتى. تىلىم تۇتۇلدى، ئەقلىدىن ئازدىم. ئايال يۈزىنى يېپىپ، كىيىملىكنى قولىغا ئالدى. كېتىۋېتىپ: "قەدىرلىگىنىڭىز ئۈچۈن رەخمەت" دەپ يولغا چۈشتى. مەن دۇكاندا خېلى ئولتۇردۇم. ئۇنىڭ مۇھەببىتى قەلبىمنى ئىگەللىگەن ئىدى. مۇھەببەت ماڭا غالىپ كەلدى. سىرنى يوشۇرۇپ تۇرالمىدىم. ئۇ خوتۇن توغرىسىدا مەن بەزى نەرسەلەرنى سورىدىم. ئۇ چوڭ بىر ئەمىرنىڭ قىزى ئىكەن. ئاتىسىدىن ئۇنىڭغا ناھايىتى كۆپ دۇنيا مىراس قالغان ئىكەن. باي بىلەن خەيرلىشىپ سارايغا قاراپ ماڭدىم. خىزمەتچى تاماق ئېلىپ كىردى. لېكىن مەن ھامان ھېلىقى خوتۇن توغرىسىدا ئويلايتتىم. شۇڭا ھېچ نەرسە يېمەي ئۇخلاشقا ياتتىم. بىراق ئۇيقۇم كەلمىدى، تاڭ ئاتتى. كىيىمنى ياخشىلاپ ئۆزگەرتىپ كىيدىم. بىر ئاز ئىچىملىك ئىچىپ ئازراق تاماق يېدىم، يەنە شۇ دۇكانغا باردىم. سالاملىشىپ ئولتۇردۇم. ئانچە ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتمەي، ئۇ ئايال يەنە كەلدى. ئۇ، تۈنۈگۈنكىدىنمۇ ياخشىراق كىيىنگەن ئىدى. يېنىدا بىر چورە قىزمۇ بار ئىدى. ئۇ، باي بىلەن ئەمەس، مەن بىلەن سالاملاشتى. "بىر مىڭ ئىككى يۈز تەڭگىنى ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن ماڭا بىرەر كىشى قوشۇپ بېرەلمەمسىز؟" — دېدى ئۇ، ئۇنىڭ سۆزلىرى تۈنۈگۈنكىدىن مۇلايىمراق، تاتلىغراق، يېقىملىقراق ئىدى. "نىمىشقا مۇنچە ئالدىرايسىز؟" — دېدىم مەن. ئولتۇرۇپ ئۇنىڭ بىلەن سۆز-

لەشتتىم. بىر ئىشارەت قىلغان ئىدىم. مەقسىدىمنى چۈشىنىپ ئورنى-
دىن تۇردى، خۇددىكى سىرىدى. مېنىڭ كۆڭلۈم ئۇنىڭغا قاتتىق
باغلانغان ئىدى. مەن ئۇنىڭ ئىزىدىن يۈرۈپ بازاردىن چىقتىم.
خانىم مېنى يېنىغا قىچقىرىپ مۇنداق دېدى: "ئەي سۆيۈملۈكۈم،
سىزنى مەنمۇ ياخشى كۆرۈپ قالدىم. تۈنۈگۈندىن بېرى مەندە
ئۇيقۇ يوق، ئارامىمۇ يوق. يېيىش-ئىچىشتىن قالدىم، پەقەت سىزنى
ئويلايمەن" — دېدى. "سىزنى كۆرگەندىن بېرى، — دېدىم مەن، —
كۆزۈمنى يۇمغۇنۇم يوق. مېنىڭ قايغۇم سىزنىڭكىدىن ئارتۇق
ئىكەنلىكىنى رەڭگى-رويۇمدىنمۇ بىلسىڭىز كېرەك. ئەي سۆيۈم-
لۈكۈم، سىزنىڭكىگە بارايلىمۇ ياكى بىزنىڭكىگە بارايلىمۇ؟" — دېدى.
"مەن بۇ شەھەرگە مۇساپىرمەن. سارايدىن باشقا بارار جايىم يوق،
ئەگەر ئېغىر كەلمىسە سىزنىڭكىگە بارساق" — دېدىم مەن. ئايال:
"ناھايىتى ياخشى!" — دېدى. دەرھال تۇرغان يېرىنى بايان قىلدى.
"ئەتىگەنلىكتە ئۇلاقتا مېنىڭ مەشھۇر ئەلخەييانىيە گوزىرىگە
بېرىپ ئۇبۇل بەرىكەت نەقىپ ئۆيىنى سوراڭ، ئۇ كىشىنىڭ لەقىمى
ئەبۇششەما، بۇنى بىلمەيدىغان كىشى يوق. مەن شۇ يەردە بولىمەن.
لېكىن كېچىكمەسلىكىڭىزنى سورايمەن. مەن يولىڭىزغا قارايمەن!"
دەپ كەتتى. مەن خوشلىقىمدىن شۇ كېچە سارايدا ئۇخلىيالمىدىم.
بىركېچە بىر يىلدەك تۇيۇلدى. تۈننى ئۇيقۇسىز ئاران ئۆتكۈزدۈم.
تاڭنىڭ ئاتقىنىغا ئىشەنمەيتتىم. ئەتىگەن تۇرۇپ يېڭى كىيىملەرنى
كىيدىم. بىر ياغلىققا بەش يۈز تىللا پۇلنى چىگىپ سارايدىن
چىقتىم. كارۋان ئىشىگىگە بېرىپ بىر خېچىرنى كىراغا ئېلىپ
مىندىم. ئۇنىڭ ئىگىسىدىن ئەلخەييانىيىگە ئاپىرىپ قويۇشنى
ئۆتۈندۈم. بىر دەمدە ئۇ مېنى ئەلمۇنكەرى دېگەن كوچا بېشىغا

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئېلىپ كەلدى ۋە "يېتىپ كەلدۇق"— دەپ شۇ يەردە توختىدى. مەن ئۇنىڭغا ئەبۇششەما لەقەملىك ئوبۇل بەرگەن دىگەن كىشىنىڭ ئۆيىنى سوراپ بىلىشنى ئىلتىماس قىلدىم. ئۇ سۇرۇشتۇرگىلى كەتتى. بىرئازدىن كېيىن قايتىپ كېلىپ: "شۇ يەردە ئىكەن، چۈشۈڭ!" دىدى ماڭا. "سەنمۇ شۇ ئۆيگە بىللە بار، كورۇپ قوي! ئەتە ئەتىگەن خېچىرنى ئېلىپ كەل!" دەپ ئۇنىڭغا توت تىللا ئالتۇن بەردىم. ئۇ، پۇلنى ئېلىپ كەتتى. مەن ئىشىكنى تاقىلداتتىم. بويىغا يەتكەن ئىككى چىرايلىق قىز چىقىپ ئىشىكنى ئاچتى. "مەرھەمەت، — دېيىشتى ئۇلار، — بىزنىڭ خانىممۇ سىزنى كۈتۈپ تۇرۇپتۇ. سىزنىڭ تېزرەك كېلىشىڭىزنى ئويلاپ كېچىچە ئۇخلىمىدى." مەن يەتتە ئىشىكتىن ئوتۇپ، ئىچكىرى ھويلىغا كىردىم. ئۇيىنىڭ چوڭ باققا قارىتىپ ئېچىلىدىغان قاتار دەرىزىلىرى ناھايىتىمۇ چىرايلىق ئىشلەنگەن، باغ ھەر تۇرلۇك مىۋىلىرى، شىلدىرلاپ ئېقىۋاتقان سۇلىرى بىلەن كوكۇلنى ئوزىگە جەلىپ قىلغۇدەك دەرىجىدە كېلىشكەن ئىدى، تۇرلۇك رەڭدىكى قۇشلار تىنماي سايراپ تۇراتتى. ئويلىرى سۇلتانى ئاھاكلىرى بىلەن ئاقارتىلغان. تاملىرى ئادەمنىڭ ئەكسى كورۇنگىدەك قىلىپ پاقىرىتىلغان. ئويۇقلىرىغا بەكمۇ ئالاھىدە نەقىشلەر ئويۇلغان، ئۇنىڭغا ئالتۇن ھەل بېرىلگەن، ھەر تۇرلۇك خەتلەر يېزىلغان. يەرگە مەرمەر تاشلار ياتقۇزۇلغان. ھويلا ئوتتۇرىسىغا كول ياسالغان، كولنىڭ توت بۇرجىگىگە ئالتۇندىن ياسالغان تۇرلۇك قۇشلار ۋە توت ئىلان ئورنۇتۇلغان، ئۇلارنىڭ ئېغىزلىرىدىن چاچما سۇ ئېتىلىپ چىقىپ تۇرغان. ئويدىكى ھەر تۇرلۇك يىپەك گىلەملەر كىشىنى ھەيران قالدۇرىدۇ، ئۇنى توقىغان سەنئەتكارلارغا كىشى ئىختىيارسىز ھالدا

"بارىكاللا" ئوقۇيدۇ. تېخى ئولتۇرغۇچىلىكمۇ بولمىغان ئىدىم، ئۇ، ئاي يۈزلۈك كىرىپ كەلدى.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

يىگىرمە ئالتىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

ئۇ ناھايىتى ئاجايىپ چىرايلىق كىيىنگەن ئىدى. مېنى كۆرۈش بىلەن بەكمۇ خۇشال بولدى. بىز قانداق كۆرۈشكىنىمىزنى سەزمەي قالدۇق. ئۇ ماڭا تىكىلىپ: "مېنىڭ ئۆيۈمگە كەلگىنىڭىز راستمۇ؟" — دەيتتى. مەن بولسام بۇ كۆرۈشۈشكە ئىشەنمەيتتىم: "سىزنىڭ قۇلىڭىز مەن" — دىدىم ئۇنىڭغا. ئۇ ماڭا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ، كەلگىنىمگە ھەشقاللا ئېيتتى: "سىزگە يېتىشىدىغان كۈنمۇ بار ئىكەن. سىزنى كۆرگۈنۈمدىن بېرى كۆزۈمدە ئۇيقۇ يوق." مەن ئۇياتقىنىمدىن بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ تۇردۇم. دەرھال داستىخان سېلىپ ئەڭ لەززەتلىك تاماقلارنى ئېلىپ كەلدى. گۆش، ھەسەل بىلەن ئىشلەنگەن ئالاھىدە تائاملار، توخۇلار ئىچىگە سېلىنىپ پىشۇرۇلغان تۈرلۈك-تۈمەن خىلدىكى يىمەكلىكلەر بار ئىدى. بىللە يېيىشتۇق. داستىخان يىغىلدى. قول يۇيۇش ئۈچۈن سۇ ئېلىپ كېلىندى. قولۇمنى يۇدۇم، كېيىن يۈزلىرىمگە ئىپپار سۈيى قوشۇلغان گۈل سۈيىنى سەپتى. سوھبەتلىشىپ ئولتۇردۇق. ئايال بۇ شېرنى ئوقىدى:

تەشرىپ ئەيلىگەن چىغىڭىدا كۆتمىگىم لازىم بولۇر،
چۈنكى بۇ كوز گەۋھىرىم يولۇڭغا پايەندازىم بولۇر.
يەتكۈزۈپ بىشىم پەلەكنىڭ ئۈستىگە گۈل تاجىدەك
قويسا بوشاۋق ئۈستىگە شەۋقىم سەر ئەپرازىم بولۇر.
مال ـ دۇنيا توھپە قىلماققا يەتكەي ھال ـ قۇدرىتىم،
جاننى تۇتسام سەن قوبۇل ئەتسەڭ ساڭا تازىم بولۇر.
بەزمە ۋەسلىڭدە مۇغەننى بولمىغى لازىم ئەمەس،
يىغىدىن ئەۋجىم قولۇمدا ھاسىدىن سازىم بولۇر.

ئۇ، ماڭا ئۇزىنىڭ بېشىدىن ئۆتكەنلەرنى شىكايەت قىلىپ بەردى. مەنمۇ ئۇنىڭغا ئۇز ۋەقەلىرىمنى سوزلىدىم. ئۇنىڭ مۇھەببىتى مېنى تامامەن ئۇزىگە تارتتى. پۇل مېنىڭ نەزىرىمدە ھېچ نىمىگە ئەرزىمەيتتى. بىز ئويناشتۇق، كۈلۈشتۇق. كەچ بولدى، قىزلار ئىچىملىك ئېلىپ كېلىشتى. يېرىم كېچىگىچە ئىچىشتۇق. كېيىن بىللە ئۇخلىدۇق. ئەتىگەن ئورنۇمدىن تۇردۇم. ئومرۇمدە بۇنداق كېچىنى بىرىنچى كورۇشۇم ئىدى. پۇل چىگىلگەن ياغلىقنى ئورۇنىنىڭ تېگىگە قويدۇم. ئۇنىڭ بىلەن خەيرلىشىپ كوچىغا چىقتىم. ماڭدىم. ئۇ: "مۇبارەك يۇزىڭىزنى قاچان كورىمەن" — دەپ يىغلىدى. "كەچقۇرۇن كېلىمەن" — دېدىم. سىرتتا خىچىرچى مېنى كۈتۈپ تۇرغان ئىكەن. مىنىپ سارايغا كەلدىم. ساراي دەرۋازىسىدا خىچىردىن چۈشۈپ يېرىم تىللا كىراكەشكە بەردىم. كۈن پېتىش ئالدىدا كېلىشىنى بۇيرۇدۇم. ئۇ: "خوپ" دېدى. سارايغا كىرىپ ناشتا قىلىپ نېسى يىققىلى كەتتىم. كوپ ئوتمەي سارايغا قايتتىم. گوش، شىرنىلىكلەر ئالدىم. كۈن پاتقىچە ئۇز ئىشىم بىلەن بولدۇم. كۈن پاتقاندىن كېيىن ھامماللنى قىچقىردىم. ئالغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى سېۋەتكە سېلىپ ھامماللغا بەردىم، ئۇنىڭ ھەققىنى بەردىم. ئايالنىڭ

ئۆيىنى نىشانلاپ ماڭدىم. خېجىر بىلەن ناھايىتى تېزلا ئۆيىگە باردىم. ئىچكىرى كىردىم. ھەممە ياق سۈپۈرۈلگەن، سۇ سېپىپ تازىلانغان. شاملار يېقىلغان. ئايالار ھازىرلانغان. مەن كىرىش بىلەن سۆيۈملۈگۈم بوينۇمغا ئېسىلدى ۋە بۇ ئىككى مىسرا شېئىرنى ئوقىدى:

تىرىكلىك سەنسىز ماڭا بولدى دىشۋار،
بولدۇممەن شارابتەك ۋەسلىڭگە خۇمار.

"مەن بەك سېغىندىم" ـــ دېدى ئۇ، ئاغرىنغان ئاۋازدا. داستىخان سېلىندى. ھوزۇرلىنىپ تويغىچە تاماق يېدۇق. قىزلار داستىخاننى يىغىپ، بىزگە ئىچىملىك ئېلىپ كەلدى. يېرىم كېچىگىچە ئولتۇرۇشۇپ ئىچىشتۇق. كېيىن ياتاقتا كىردۇق. تاڭ ئاتقىچە بىللە ياتتۇق. ئەتىگەن تۇرۇپ ياغلىقتا چىگىلگەن ئەللىك تىللا پۇلنى بەردىم. خەيرلىشىپ چىقىپ كەتتىم. تاشقىرىدا خېجىرچى تۇرغان ئىكەن، خېجىرنى مىنىپ سارايغا قايتىپ كەلدىم. بىر ئاز ئۇخلىدىم. كېيىن تاماق ھازىرلاشقا كىرىشتىم. تۈرلۈك مېغىزلار، شىرىنلىكلەر، تاماقتا ئوخشاش قوۋۇەتلىك ھەر تۈرلۈك مىۋىلەر ھازىرلىدىم. ھەمـ مالدىن ئۇلارنى ئەۋەتتىم. ئۆيگە كىرىپ ئەللىك تىللا پۇلنى ئېلىپ ياغلىققا چىگدىم. كۈندىكىدەك خېجىرغا مىنىپ ماڭدىم. ئىچكىرى كىردىم، سالاملاشتۇق. ئىچىشتۇق، يېيىشتۇق، تاڭ ئاتقىچە بىللە بولۇشتۇق. سەھەر تۇردۇم، ئەللىك تىللا بىلەن ياغلىقنى قويۇپ سارايغا ماڭدىم. شۇ يوسۇندا بىر قانچە ۋاقىت ئۆتتى. پۇلۇم تۈگىدى. ئەقەللى بىر تىللادەك نەرسە قالمىدى. شۇ كېچە ئۇخلىماي تاڭ ئاتقۇزدۇم. "ئازغان ئىكەنمەن" دېدىم، قىلغان ئىشىمغا پۇشايمان قىلدىم. خاتىرەمگە تۆۋەندىكى شېئىر كەلدى:

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

سەۋرىم ئاز ھەر كۈنى ئىشقىم ئارتۇق،
يانچۇغۇم بوش، دىلىم مۇڭغا لىق تولغان.
پۇلسىز ئاشىقنىڭ ئېتىۋارى يوق،
قۇرۇق سۆز قۇلاققا مۇشتەك ئۇرۇلغان.

* * *

كەمبەغەللىك كىشىنىڭ زەۋق نۇرىنى سۇندۇرار،
كۈن پاتقاندا ئۇنىڭ نۇرى خىرەلىشىپ كەتكەندەك.
كەمبەغەللىك كىشىنى مۇشەققەتكە كۆندۈرەر،
ئارزۇلارنى قانچە يازسا تولماس كۆڭۈل دەپتەردەك.

كۆرۈنمىسە پېقىر ئادەم ھېچكىم ئۇنى يوقلىماس،
خايى بولسۇن ئۇ يا يوق، ھېچكىمنىڭمۇ ئىشى يوق.
خالى يەردە يىغلار ئۇ، "ئاھ" تارتار ھەر نەپەس،
قېرىنداشمۇ يات ئاڭا، كۆيۈنگۈچى كىشى يوق.

سارايدىن چىقتىم، بەيتەل قەسرەيىن كوچىسىغا قاراپ ماڭدىم. زۇۋەيلا دەرۋازىسىغا يەتتىم. ناھايىتى كۆپ ئادەم توپلىنىپ تۇرۇپتۇ. ئادەملەرنىڭ كۆپلىكىدىن دەرۋازىنىڭ يولى توسۇلۇپ قالغان. يېنىمدا ئۇبدانغىنا كىيىنگەن بىر سىپاھ كىشى تۇراتتى. ئىختىيارسىز ئۇنىڭغا چاپلىشىپ قالدىم. قولۇم ئىختىيارسىز ئۇنىڭ يانچۇغىغا چۈشتى. يانچۇغىدا پۇلدان، ئۇنىڭدا ئازغىنا تىللا بارلىغى سېزىلدى. دەرھال قولۇمنى تارتتىم. شۇ ھامان ئۇ كىشى سەزدى. يانچۇغىنىڭ يەڭگىللىگىنى بىلىپ، قولىنى سالدى. يانچۇغى قۇرۇق، ھېچ نەرسە يوق ئىدى. ئۇ، ماڭا تىكىلدى. ئۇ كىشى قولىدىكى تايىقى بىلەن بېشىمغا ئۇردى. يەرگە يىقىلدىم. بەزى ئادەملەر قارىشىپ قېلىشتى. كىمدۇر بىرسى: "ئادەم شۇنچە كۆپ

تۇرسا، پۈتىنى قويغىدەك يەر يوقلىغىنى كۆرۈپ تۇرۇپ بىر گۇناسىز كىشىنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرمەكچىمۇ سەن؟" دەپ ۋاقىراپ سىپاھ كىشىنى ئەيىپلەشتى. ئۇ: "ساقچى، بۇ لەنىتى ئوغرى ئىكەن! يېنىمدىن پۇلۇمنى ئوغرىلىدى!" دەپ غوغا كۆتەردى. ھۇشۇمغا كەلدىم. بەزىلەر: "بۇ چىرايلىق يىگىت ھېچ نىمەڭنى ئالغىنى يوق" دىسە، يەنە بەزىلەر: "ئالدى" دىيىشتى. گەپ-سۆز ئۇلغايدى. ئادەملەر مىنى ئۇ سىپاھىنىڭ قولىدىن قۇتۇلدۇرۇشقا ئۇرۇناتتى. بىردىن دەرۋازا يېنىغا ھاكىم ۋە مىڭ بېگىلەر كېلىپ قالدى. مەن بىلەن ئۇ، سىپاھىنىڭ يېنىغا ئادەملەر توپلىشىپ قالغىنىنى كۆرۈپ قېلىشتى. بىزگە يېقىنلاپ كەلدى. "نىمە گەپ؟" — دىدى ھاكىم. "ھورمەتلىك ھاكىم، — دىدى سىپاھ، — بۇ ئوغرى ئىكەن. ئادەمنىڭ جىقلىغىدىن پايدىلىنىپ، مىنىڭ يېنىمغا سېلىپ قويغان پۇلدىنىمنى يىگىرمە تىللا بىلەن ئوغرىلىدى". "يېنىڭدا يەنە باشقا كىشى بارمە-دى؟" — دىدى ھاكىم. "يوق!" — دىدى سىپاھ. ھاكىم مىڭ بېگىگە مىنى ئاختۇرۇشنى بۇيرىدى. كىيىملىرىمنى يەشتى. پۇلدان كوينە-كىم ئىچىدىن چىقتى. پۇلدانىنى ھاكىمغا بەردى. ھاكىم پۇلدانىنى ئېچىپ ئىچىدىكى تىللانى سانىدى. يىگىرمە تىللا بارئىكەن. سىپاھىنىڭ سۆزىنىڭ توغرىلىغى ئىسپاتلاندى. ھاكىم غەزەپلىنىپ لەشكەر-لىرىنى قىچقىردى. ئۇلار مىنى ھاكىمنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى. "توغرىسىنى ئېيت، ئەي يىگىت! — دىدى ھاكىم غەزەپ بىلەن ماڭا قاراپ، — پۇلدانىنى ئالغىنىڭ راستىمۇ؟!" مەن بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ ئۆز-ئۆزەمگە دەيتتىم: "ئالمىدىم دىسەم، پۇلدان قوينۇمدىن چىقتى. ئالدىم دىسەم ئازاپلايدۇ، — دەپ ئويلاپ، بېشىمنى كۆتۈرەلمەي — ئالدىم" — دىدىم. ھاكىم بۇ سۆزنى ئاڭلاپ

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

پىكىرگە چۆمدى. ئۈچ-تۆت كىشىنى قىچقىردى، ئۇلار گۇۋا بولدى. ھاكىم جاللاتقا بۇيرۇق قىلدى. جاللات ئۇنىڭ قولۇمنى كەستى. سىپاھىنىڭ كۆڭلى تىنچىدى. ھاكىم ئۆز يولىغا كەتتى. ئادەملەر چۆرەمنى ئوراپ ئالغان ئىدى. ماڭا بىر ئاياقتا شاراپ تۇتتى. سىپاھ پۇلدانىنى ماڭا بەردى: "ياخشى يىگىت كۆرۈنسەن، ھەر قانچە پۇلدىن قىسىلساڭمۇ، ئوغرىلىق قىلماسلىغىڭ كېرەك ئىدى" — دېدى. مەن بۇ شېئىرنى ئوقۇدۇم:

دوستلار، ئوغرى ئەمەسمەن ۋە يا يانچۇقچى،
مەنمۇ خىيالىمنى ئوغرىلاتقانمەن...
زامانىنىڭ كۈلپەتى مېنىمۇ باستى،
سىز ئۆتكەن يول بىلەن مەنمۇ ماڭغانمەن.
غەمكىنلىك، ۋەسۋەسە، نامراتلىق ئىشىپ —
يىغلىدىم، تەڭرىنىڭ قىلغان قەھرى بۇ.
بۇ ئوق بېشىمدىن ئۇچۇردى تاجىمنى،
ئېلىپ كەتتى، قالدى ماڭا غەم-قايغۇ!

كېيىن ئۇ، ئۆز يولىغا كەتتى. قولۇمغا لاتا ئورالغان ھالدا مەنمۇ يولغا چۈشتۈم. ئەھۋالىم ئۆزگەرگەن، رەڭگىم سارغايغان، كەيپىم قاچقان، شۇ ھالدا ئايالىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ ئۆزەمنى ئۇرۇنغا تاشلىدىم. مېنى بۇ ئەھۋالدا كۆرۈپ ئايال ھەيران قالدى.

"نىمە بولدى، نەرىڭىز ئاغرىيدۇ. نىمە مۇنچە پەرىشانسىز؟" دېدى ئۇ ماڭا. "مىجەزىم يوق، بېشىم ئاغرىيدۇ. مېنى تولا سوزگە قىستىماڭ" — دېدىم مەن. ئۇ خاپا بولدى، بىئارام بولۇپ تەمتىرەپ كەتتى. "دىلىمنى ئورتىمەڭ — دېدى ئۇ — ئولتۇرۇپ سوزلەڭ، قارىسام بۇرۇنقى ئەپتىڭىز يوق. بۈگۈن سىزگە نىمە بولدى؟"

"قويۇڭ، سورىماڭ!" — دېدىم. ئۇ، يىغلىدى: "ئەمدى مېنىڭدىن كوڭلىڭىز سوۋۇپ قالغان ئوخشايدۇ، — دېدى، — بىلىپ سوزلەۋاتىمەن. سىز تامامەن ئوزگۇرۇپ قالغاندەك تۇرىسىز!" مەن گەپ قىلمىدىم. ئۇ، مەن بىلەن سوزلىششنى ئىستەيتتى. كەچ بولدى، تاماق ئېلىپ كېلىشتى. "مەن چەپ قول بىلەن يىسەم بىلىپ قالمىسۇن" دەپ تاماقنى يىمەي قايتۇردۇم. "ئېيتىڭ! — دېدى ئۇ، — بۇگۇن سىزگە نىمە بولدى؟ نىمىگە بۇنچىلىك خاپىسىز؟ نىمشقا دىلىڭىز سۇنۇق؟" ئۇ، يەنە يىغلىدى. "هازىر ئېيتىمەن!" — دېدىم ئۇنىڭغا. ئۇ ماڭا ئىچىملىك تۇتۇپ: "بۇنى ئىچىڭ، قايغۇ-ڭىزنى بېسىڭ! قولۇمنى قايتۇرماي ئىچىڭ! ماڭا بولغان ۋەقەنى سوزلەڭ!" — دېدى. "سوزلىشىم زورۇرمۇ؟" — دېدىم مەن. "ئەلۋەتتە!" دېدى ئۇ. "ئېيتىشىم زورۇر بولسا، — دېدىم مەن ئۇنىڭغا — ئوز قولىڭىز بىلەن ئىچكۇزۇڭ". ئۇ، ئاياقنى تولدۇرۇپ ئىچكۇزدى. ئىككىنچى قېتىم تۇتتى، ئۇنى مەن سول قولۇم بىلەن ئالدىم. كوزۇمدىن ياش توختىماي ئاقاتتى.

"نىمشقا بۇنداق يىغلاپ دىلىمنى ۋەيران قىلىسىز؟ نىمشقا بۇ ئاياقنى سول قولىڭىز بىلەن ئالىسىز؟" "قولۇمدا جاراھەت بار" دېدىم مەن. "چىقىرىڭ، ئۇنىڭ دورىسىنى قىلاي!" — دېدى ئۇ. "هازىر ۋاقتى ئەمەس، قولۇمنى چىقىرالمايمەن" دەپ يەنە ئاياق سورىدىم. ئۇ، مەس بولغىچە قۇيۇپ بەردى. مەس بولۇپ ئۇخلاپ قاپتىمەن. شۇ چاغدا ئۇ مېنىڭ قولۇمنى ئېچىپ كورۇپتۇ. يېنىمدىكى پۇلدانىنى، ئۇنىڭ ئىچىدىكى ئالتۇننىمۇ كورۇپتۇ. قاتتىق خاپا بوپتۇ. ئەھتىمال، دۇنيادا ھېچكىم بۇنچىلىك خاپا بولمىغاندۇر. بىچارە ئايال مەن ئۇچۇن تاڭ ئاتقىچە ئازابلىنىپتۇ. ئويغىنىپ قارىسام،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تۇت توخۇ گۆشىدە شورپا قىپتۇ. ئىچىملىك ۋە باشقا تاماق ئېلىپ كېلىشتى. يېدىم، ئىچتىم، پۇلدانىنى قويۇپ كەتمەكچى بولغان ئىدىم. "نەگە بارىسىز؟" — دېدى ئۇ. مەن ئولتۇردۇم. "ماڭا بولغان مۇھەب-بىتىڭىز پۈتۈن پۇللىرىڭىزنىڭ تۈگىشىگە ۋە ھەتتاكى قولىڭىزنىڭ كېسىلىشىگە سەۋەبچى بوپتۇ. سىزنى ئىشەندۈرۈپ ئېيتايىكى، — دېدى ئۇ — مەن سىزدىن ئايرىلالمايمەن. ھازىر سۆزۈمنىڭ راست-لىقىنى ئىسپات قىلاي." شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ. قازى بىلەن گۇۋاھلارغا كىشى ئەۋەتتى. قازى ۋە گۇۋاھلار كېلىشتى. "مېنى شۇ يىگىتكە نىكاھلاپ، ئۇنىڭ راستلىقى ئۈچۈن پەتتە يېزىڭلار. ئۇنىڭدا كېرەكلىك ھەققى مېھرىمىنىمۇ ئالغىنىمنى كۆرسىتىڭلار" دېدى. ئۇلار نىكاھ ئوقۇپ پەتتە يېزىشتى. "سىلەر گۇۋا بولۇڭلار، — دېدى ئۇ، — مانا مۇشۇ ساندۇقتىكى پۇللار، ئىختىيارىمدىكى قۇللار، چورىلەر ھەممىسى بۈگۈندىن باشلاپ مانا شۇ يىگىتكە تېگىشلىك". ئۇلار گۇۋالىققا رازى بولۇشتى. مەن ئىنئاملارنى قوبۇل قىلدىم. گۇۋاھلارغا تېگىشلىك ھەق تولىدۇم. ئۇلار قايتىپ كېتىشتى. ئايال مېنىڭ قولۇمدىن تۇتۇپ ھوجرىغا ئېلىپ كىرىپ چوڭ بىر ساندۇقنى ئاچتى.

"قاراپ بېقىڭ نېمە بار ئىكەن؟" — دېدى ئۇ. مەن قارىدىم. چوڭ ساندۇق ياغلىققا چىگىلگەن تىللالار بىلەن لىق تولۇپتۇ. "بۇلارنىڭ ھەممىسى سىزنىڭ پۇلىڭىز. قانداق قويغان بولسىڭىز شۇ پېتىچە ساندۇققا سېلىپ قويغان ئىدىم، — دېدى ئۇ، — بۇ پۇللە-رىڭىزنى ئۆز قولىڭىزغا ئېلىڭ! بۇ پۇللار ئۆزىڭىزنىڭ. بۈگۈن سىز پۇللۇق باي، مەن ئۈچۈن ئازاپلاندىڭىز. ئۆز قولىڭىزدىن ئايرىل-دىڭىز. مەن سىزنىڭ ھەققىڭىزنى ئادا قىلىشتىن يىراق. جېنىمنى

قۇربان قىلساممۇ ئازلىق قىلىدۇ. قېنى ماللىرىڭىزنى ئۇزقولىڭىزغا ئېلىڭ!»

مەن ناھايىتى شاتلاندىم. غەملىرىم تۈگىدى. ئايالىمنى سۆيدۈم ۋە ئۇنىڭغا: «رەخمەت!» دېدىم. ئۇزىنىڭ مال ـ مۈلكىنىمۇ ماڭا بېغىشلىدى. بۇ ھەقتە تولۇق قىلىپ يېزىلغان بىر ھوججەتنىمۇ مېنىڭ قولۇمغا تۇتقازدى. كېچىچە بىللە بولدۇق. مەن پۈتۈن ۋەقەنى سوزلەپ بەردىم. شۇخىلدا بىر ئاي ئۆتكىنى يوق ئىدى. ئۇ، ئاغرىپ قالدى. كېسىلى بارغانسېرى كۈچەيدى. ئەللىك كۈنگە يېتەر ـ يەتمەي ۋاپات بولدى. مەن جىنازا رەسمىيىتىنى ئۆتۈدۈم. يەتتە كۈن ماتەم تۇتتۇم. گۈمبەز ياساتتىم. ئۇنىڭ ھەققىغە كوپ ماللارنى سەدىقە قىلدىم. تەزىيە ۋاقتى تۈگىگەندىن كېيىن بىلسەم ئۇنىڭ مال ـ مۈلكى ھەر تۈرلۈك، ئاشلىق ئامبارلىرى ناھايىتىمۇ كوپ ئىكەن. مېنىڭ سىزگە ساتقان كۈنجۈتۈم شۇنىڭ ئاشلىق ئامبىرى-نىڭ بىرسى. باشقا ماللارنىمۇ سېتىش ئاۋارىچىلىغىدا بولۇپ قېلىپ، سىزنىڭ يېنىڭىزغا كېچىكىپ كەلدىم. ھىلىمۇ كىشىلەردىن مال ساتقان پۇلنى يىغىپ تۈگەتكىنىم يوق. سىز قارشى چىقماڭ! قىلغان زىياپىتىڭىز ئۈچۈن سىزدىكى كۈنجۈتنىڭ پۇلنى ئۆزىڭىزگە ھەدىيە قىلدىم، ــ ئوڭ قولۇمنىڭ يارامسىز بولۇپ، سول قولۇم بىلەن تاماق يېگىنىمنىڭ سەۋىۋى مانا شۇ. ماڭا قىلغان مىھماندارچىلى-غىڭىز ئۈچۈن «رەخمەت» ــ دېدى ئۇ. «مەن بىلەن بىللە بىزنىڭ يۇرتىمىزغا بارامسىز؟ مەن قاھىرە ۋە ئىسكەندىرىيە ماللىرىدىن ئالدىم» ــ دېدى. مەن ئۇنىڭغا: «ئەگەر ئېلىپ بارسىڭىز ناھايىتىمۇ خوش بولىمەن» ــ دەپ ئېيتتىم، بىللە باغدادقا بېرىشقا رازى بولۇش-تۇق. بىر ئايدىن كېيىن يۈرۈشكە قارار قىلىشتۇق. ئۇمۇ قولىدى-

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

دىكى بار ماللىرىنى سېتىپ ئۇ ياقتا بازىرى بار ماللارنى ئالدى. بىللە سەپەر قىلدۇق. بىرنەچچە زامان ئۇنىڭ بىلەن باغدادتا تۇردۇم. "دوك ۋەقەسىدىن، — دەپتۇ، — نىساراخانىغا تازىم قىلىپ، بۇ ۋەقە قىزىق ئەمەسمۇ؟" "ياق! — دەپتۇ خان، — قىزىق ئەمەس ئىكەن، شۇنىڭ ئۈچۈن تونىگلارنى دارغا ئاسىمەن!"

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

يىگىرمە يەتتىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

ئاشپەز ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. خاننىڭ ئالدىغا بېرىپ يەرگىچە ئېگىلىپ تازىم قىپتۇ: "ئەگەر رۇخسەت قىلسىلا، — دەپتۇ ئۇ، — مەن دوكقا يولۇقۇشتىن بۇرۇن كورگەن ۋەقەلىرىمنى ئېيتىپ باقسام. بۇ ۋەقە دوكنىڭ سەرگۈزەشتىسىدىن قىزىق بولسا بىزنىڭ قېنىمىزدىن ئۆتسىلە."

"ياخشى، سوزلە!" — دەپتۇ خان.

ئاشپەز سوز باشلاپتۇ:

ئاشپەزنىڭ ھېكايىسى

"ئۆتكەن كۈنى مەن بىر توپ قارىيلار ئارىسىدا بولدۇم. ئۇلار خەتمە قۇرئان قىلىشتى. ئۇ يەردە شەرىئەت موللىلىرى ۋە باشقا ئالىملارمۇ بار ئىدى. قۇرئان ئوقۇلۇپ تامام قىلىندى. داستىخان سېلىندى، تاماق تارتىلدى. تاماقلار ئارىسىدا زەرباچە ئىسىملىك

بىر خىل ئاشمۇ بار ئىدى. بىز ئۇنىڭدىن يېيىشكە باشلىدۇق. پەقەت بىر كىشىلا قول ئۇزاتمىدى. زورلىساقمۇ كۆنمىدى ئۇ كىشى.

"بۇنى يەپ تارتقان كۆلپىتىممۇ ئاز ئەمەس، زورلىماڭلار"— دەپ مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇدى:

بۇ ئاشتىن يەتكەندۇر ماڭا زور زىيان،
شۇڭلاشقا يېمەسمەن ئۇنى مەن ھامان.

* * *

تەگرى دۇچار قىلار بولسا ھەركىمنى بەختسىزلىككە،
كوزىنى كور، قۇلىقىنى گاس، پۇتىنى توكۇر قىلۇر.
لەت بوپ قۇلاق، كوز ئىچىلىپ، تىلمۇ شىرىن سوزلىسە،
ئاستا-ئاستا ئويغىنىپ ھاۋايى-ھەۋەسىمۇ قوزغىلۇر.

بىز ئۇنىڭدىن زەرباچىنى يېمەسلىكىنىڭ سەۋەبىنى يەنە سورىدۇق.

"مەن بۇ تائامنى يېمەيمەن. ئەگەر يېيىش زورۇر بولسا قولۇمنى قىرىق قېتىم شاخار بىلەن يۇيۇپ، قىرىق نوۋەت سوپۇن بىلەن،قىرىق مەرتىۋە رەيھان سۈيى بىلەن چايقاپ، ئاندىن يەيمەن"— دىدى ئۇ. كۈتكۈچى قولنى قىچقىرىپ، سۇ ۋە شاخار، سوپۇن، رەيھان كەلتۈرۈشكە بۇيرۇدى. ئۇ، ئۇزى ئېيتقاندەك قىلىپ قولىنى يۇدى. قورقۇپ قول ئۇزاتتى. بىز ھەيران بولدۇق. ئۇنىڭ قوللىرى تىترەيتتى. دىققەت قىلساق ئۇنىڭ باشمالداق قولى كېسىلگەن ئىكەن.

"باش بارمىقىڭىزغا نىمە بولغان؟ تۇغۇلۇشتىن شۇنداقمۇ ياكى بىرەر ھادىسىگە ئۇچرىغانمۇ؟"— دەپ سورىدۇق بىز.

"بۇرادەرلەر، پەقەت مۇشۇ قولۇملا ئەمەس، سول قولۇم، ئوڭ

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ۋە سول پۇتلىرىمنىڭمۇ باشمالتاقلىرىنىڭ ھەممىسى شۇنداق!" دەپ بارماقلىرىنى كورسىتىپ قويىدى. بىز كورۇپ ھەيران بولدۇق.
"نىمە بولغان؟" دىدۇق بىز.

"مېنىڭ ئاتام، — دىدى يىگىت، — خەلىپە ھارۇن رەشىد زامانىسىدا باغدادنىڭ ناھايىتى چوڭ بايلىرىنىڭ بىرسى ئىدى. ئۇ ئىچىملىككە ناھايىتى بېرىلگەن بولۇپ، ساز ۋە ناخشىنى بەكمۇ ياخشى كورەتتى. ئۇ، ئولگەندە ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسە قالمىدى. مەن ئۇنى ئورپ-ئادەتكە مۇۋاپىق قىلىپ كومدۇم. كوپ ۋاقىت ئوتمەي ئاتامنى ئەسلەپ يىغلىدىم. كېيىن ئۇنىڭ دۇكىنىنى ئاچتىم. دۇكاندا ئەرزىگۇدەك نەرسە يوق ئىدى. ئاتامنىڭ بولسا خېلىلا قەرزى بار ئىدى. قەرز ئىگىلىرىگە موھلەت بېرىشىنى ئىلتىماس قىلدىم. ئۇلار رازى بولدى. سودا قىلىشقا باشلىدىم. پەقەت جۈمە كۈنىلا دۇكان ئاچمايتتىم. كۈنلەر ئوتتى. قەرزلەرنى تولەشكە باشلىدىم. بىر قانچە ۋاقىت ئوتۇپ، قەرزلەردىن قۇتۇلدۇم، ئېشىنغانلىرىم دەسمايىگە قوشۇلۇشقا باشلىدى. كۈنلەردىن بىر كۈنى دۇكاندا ئولتۇرغان ئىدىم. ئۇزاقتىن كېلىۋاتقان چىرايلىق ياش بىر ئايالغا كوزۇم چۈشتى. ئومرۈمدە مەن بۇنداق گۈزەل ئايالنى كورمىگەن ئىدىم. ئۇ، ناھايىتىمۇ قىممەتباھا كىيىملەرنى كىيگەن، خېچىر مىنىپ ئالغان ئىدى. ئۇنىڭ ئەتراپىنى قۇللار مۇھاپىزەت قىلىپ كېلەتتى. خېچىرنى بازارغا كىرىشتىكى بىر دوخمۇشتا توختىتىپ يەرگە چۈشتى. بازارغا كىردى. ئۇنى كوزدىن يۈرگەن تاۋىپى بۇنداق دىدى:

"مەلىكەم بازارغا كىرگەندە، ئېھتىيات قىلىڭ. يەنە بىرەرسى تونۇپ قالمىسۇن، بولمىسا ھاياتىمىزغا ئوت قويىسىز!"

قۇل خىچىرنى قاڭتۇرۇپ قويدى. ئايال دۇكانلارنى ئارىلاپ كورۇپ، مىنىڭ دۇكىنىمنى ياختۇرۇپ دۇكىنىمغا كەلدى. قۇلمۇ ئۇنى كوزىتىپ كەلدى. ئالدىمغا ئوتۇپ سالام بەردى. مەن ئومرۇمدە بۇنداق شىرىن ۋە بۇنداق نازۇك سوزنى ئاڭلىمىغان ئىدىم. ئۇ، يۈزىنى ئاچتى. "پاھ...پاھ..." ئادەممۇ شۇنداق كوركەم بولامدۇ؟ بىر كورۇش بىلەن ئاللا قانداق خىياللارغا چومدۇم، دىلىمغا ئىشقى ئورنىدى. مەن پات ـ پات ئۇنىڭ يۈزىگە قارايتتىم. ئۇنىڭ ئايدەك يۈزىنى كورۇپ ئوزەمنى تۇتالماي، بۇ شىىرىي پارچىلارنى ئوقۇدۇم:

يۈزۈڭنى ياپمساڭ بۇ چىراي بىلەن،
ئىبادەتنى تاشلىغاي سىنى كورگەنلەر.
پىيقىرنىڭ ھالىنى بىر سوراپ كورگىن،
ئاز ئەمەس ئىشقىڭدا مەندەك كويگەنلەر.

* * *

يىپەككە ئورالغان جاپاكەش ياردىن،
بوز كىيگەن، ۋاپادار بولسۇن ساڭا يار.
مېرىۋانلىق كەلسە ساڭا ناچاردىن
ئۇنداق ۋاپادىن قاچ! كىلىدۇ نالە ـ زار.

بۇنى ئاڭلاپ ئۇ تووەندىكى شىىرنى ئوقۇدى:

سۆيگۈڭ بىلەن تاقىتىمنى بولمە، يوقاتما!
كوزۇم چۆشسە باشقىغا ئولەي جان بىرەي.
ئۇنتۇمىدىم سىنى ئويلاپ چەكسىز شاتلىقتا،
ساپ سۆيگۈنىڭ شارابىنى سۈمۈرۈپ ئىچەي.
مۇھەببەتنىڭ قاچىسىدا سەنمۇ ئىچسەڭ مەي.
بۇ جىنىمنى ئېلىپ كەتكىن مەن ساڭا بىرەي.
سەن ئوتكەندە سوڭىگىم چىكەر نالە بولۇپ نەي.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

تىلىگىنى بايان قىلىپ يۈزىنى سۈرگەي.

شېھىرنى تۈگىتىپ "قىممەتلىك كىيىملىرىڭىز يوقمۇ؟" دەپ سورىدى. "مەلىكەم، ــ دېدىم مەن، ــ قۇلىڭىزنىڭ قولى قىسقاراق. بىر ئاز سەۋرى قىلىڭ! بايلار دۇكانلىرىنى ئاچىدۇ. مەن سىزگە يارىغىدەك كىيىملەرنى بۇ يەرگە ئېلىپ كېلەي." ئۇ، بۇ گەپكە ماقۇل بولدى. ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىپ ئولتۇردۇم. مەن بارغانسېرى ئۇنىڭ ئىشقى دېڭىزىغا چۆمۈپ باراتتىم. ئەقلىمدىن ئازغانـدەك بولاتتىم. بايلار دۇكانلىرىنى ئېچىشتى. ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئۇنىڭ سورىغانلىرىنى تېپىپ كەلدىم. بەش مىڭ تەڭگىلىك مال يىغىلدى. خوتۇن ماللارنى ئېلىپ خىزمەتچىسىگە بەردى. خېچىرنى ئېلىپ كېلىشتى. ئايال مىندى، ئۇلار پۇل ھەققىدە ھېچ نەرسە دېمەي كېتىشتى. مەن پۇل سوراشتىن ئۇيالدىم. ئۇنىڭ كىملىكىنى، قەيەرلىك ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتىم، شۇ پېتىچە قالدىم. بايلار مەندىن كىيىملىكلەرنىڭ پۇللىرىنى تەلەپ قىلىشتى. بەش مىڭ تەڭگىنى ئۆز ئۈستۈمگە ئېلىپ ئۆيۈمگە قايتتىم. ئۇنىڭ ئىشقىدا مەس ئىدىم. تاماق ئېلىپ كېلىشتى، ئازغىنا يېدىم. ئۇنىڭ چىرايى كۆز ئالدىمدىن نېرى كەتمەيتتى. ياتتىم، ئۇيقۇم كەلمىدى. پۈتۈن تۈن بويى ئۇنى ئويلاپ چىقتىم. شۇ خىلدا بىر ھەپتە ئۆتتى. بايلار پۇلنى سوراشقا باشلىدى. مەن ئۇلاردىن يەنە بىر ھەپتە مۆھلەت سورىدىم. بىر ھەپتىدىن كېيىن، كۈتكەنىدەك، ئۇ ئايال يەنە كېلىپ قالدى. ئاۋالقىدەكلا قۇللىرى مۇھاپىزەت قىلىپ كېلىشتى. ئۇ، دۇكانغا كېلىپ سالاملاشتى:

ــ پۇلنى ئۆز ۋاقتىدا بېرەلمەي كېچىكتۇق. ئەپۇ قىلىڭ. ھازىر سەرراپنى چاقىرىپ پۇلنى ئېلىڭ! ــ دېدى. سەرراپ

كەلدى. قولل ئۇنىڭغا پۇلنى ئېلىپ بەردى. دۇكانلار ئېچىلغىچە ئۇنىڭ بىلەن سوزلىشىپ ئولتۇردۇم. دۇكانلار ئېچىلغاندىن كېيىن ئۇ ماڭا بىرنەچچە خىل كىيىملىكلەرنى ساناپ شۇلارنى تېپىپ كېلىشكە بۇيرۇدى. مەن بايلاردىن ئۇنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئېلىپ كەلدىم، ئايال ئۇلارنى ئالدى. پۇل توغرىسىدا ماڭا يەنە ھېچ نىمە دىمەي يولغا چۈشتى. ئۇ، كەتكەندىن كېيىن پۇشايمان قىلدىم. "بۇ قانداق سۇيگۇ؟!" دەيتتىم ئۇز-ئۇزەمگە. ئۇ بەش مىڭ تەڭگە پۇلنى بېرىپ مىڭ تىللالىق مال ئالدى. "بايلار، ئۇ ئايالنى تونۇمايدۇ. ئۇلار پەقەت مېنىلا بىلىدۇ" دەپ تەشۋىشلەندىم. "بۇ ئايال ھىلىگەر خوتۇن ئىكەن. ياشلىغىمدىن پايدىلىنىپ يۇزىنى ئاچتى، مېنى ئالداپ قاچتى. مەن ئۇنىڭ كىملىگىنىمۇ سورىمىدىم" دەپ ئولتۇرالماي قالدىم: ئۇ، بۇ نوۋەت بىر ئايغىچە كەلمىدى. بايلار مەندىن پۇلنى سوراشقا باشلىدى. يېرىمنى سېتىش ئۇچۇن ئېلان يازدىم. ھەر خىل بولمىغۇر خىياللارنى قىلىۋېرىپ يۇرىگىم قىسىلدى. بىر كۇنى دۇكاندا خىيالغا پېتىپ ئولتۇرغان ئىدىم. بىردىنلا ئۇ خوتۇن كېلىپ قالدى. ئۇنى كورۇش بىلەن خىياللىرىم يەنە تارقالدى، تەشۋىشلەر ئۇنتۇلدى. ئۇ مەن بىلەن شېرىن سوھبەتلىشىپ ئولتۇردى:

"سەرراپنى قىچقىرىڭ، پۇلنى ئېلىڭ!" — دېدى. مالنىڭ نەر-قىدىن ئارتۇغراق پۇل بەردى. مەن شاتلىقتىن تېرەمگە سىغماي قالدىم.

"خوتۇنىڭىز بارمۇ؟" — دەپ سورىدى ئۇ مەندىن. "يوق، خوتۇن زاتى ماڭا يات!" — دەپ يىغلاپ تاشلىدىم.

"نىمىشقا يىغلايسىز؟"

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

"بىرنەرسە ئېسىمگە چۈشتى".

پۈلدىن بىرنەچچە تىللانى ئۇنىڭ قولىغا سۇنۇپ، ئۇنىڭ ماڭا ۋاستىچى بولۇشىنى سورىدىم. چورە ئايال كۈلۈپ مۇنداق دېدى: "ئۇنىڭ ساڭا بولغان مۇھەببىتى سېنىڭكىدىن ئارتۇق. بۇ كىيىملىكلەرنى سەن ئۈچۈن، ساڭا بولغان مۇھەببىتى ئۈچۈن ئالدۇ. خالىغان سوزۇڭنى ئوزەڭ بىمالال سوزلە! ئۇ، سېنىڭ سوزۈڭگە قارشىلىق كورسەتمەيدۇ!"

"مەن قۇلۇڭغا رەھمە قىل! قۇلۇڭنىڭ ئارزۇسىنى رەت قىلما!" دەپ دىلىمدىكىلەرنى سوزلەشكە باشلىدىم. ئايال سوزلىرىمگە رازىلىق بىلدۈرۈپ قۇلىغا:

"مېنىڭ خېتىمنى بۇ يىگىتكە كورسەتكىن! — دېدى. كېيىن ماڭا قاراپ، — كەل، ئېيتقاندەك ئىش قىل!" دەپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. ئۇيىگە يول سالدى. مەن بايىلارغا پۇللىرىنى تاپشۇردۇم. ئۇلار خېلى ياخشى پايدىسىغا ئىگە بولۇشتى. لېكىن ئۇ كېتىش بىلەن مەن يەنە قايغۇغا چومدۇم. پۈتۈن تۈننى ئۇخلىماي ھەر تەرەپكە ئېغىناپ ئوتكەزدىم. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن قۇل كەلدى. مەن ناھايىتى ھورمەت بىلەن قارشى ئالدىم. ئەھۋال سورىدىم:

"ئايال كېسەل بولۇپ قالدى" — دېدى ئۇ.

"ساڭا ئېغىر كەلمىسە، ئۇ ھەققىدە ماڭا بىرئاز مەلۇمات بەرسەڭ؟" — دېدىم مەن قۇلىغا. "خوپ!" — دېدى-دە، ئۇ توۋەندىكىلەرنى بايان قىلدى:

بۇ قىز خەلىپە ھارۇن رەشىدنىڭ خوتۇنى سىتتۇزۇبەيدىنىڭ تەربىيىسىدە بولۇپ، ئۇنىڭ خاس كېنىزىكىدۇر. ئۇ، ئوز خاھىشى

بىلەن سارايغا كىرىپ ـ چىقىش ئۈچۈن رۇخسەت ئالغان. ھەتتا ئۇ كېيىنكى كۈنلەردە ئىش بېجىرگۈچى مەنسۇپكە تەيىنلەنگەن. ئۆزى ھەرقانداق ئىشقا ئەپچىل ـ چاققان ۋە ھۇشيار قىز. ئۇ، سېنىڭ توغراڭدا سىتتۇزۇ بەيدىگە ئېيتىپ ساڭا تېگىشنى سورىغان. سىتتۇزۇبەيدە: "مەن ئۆزەم كورەي، ئەگەر ساڭا مۇناسىپ بولسا نىكاھلايمەن، بولمىسا يوق!" دەپ جاۋاپ بەردى. مەن سېنى سارايغا ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن ئەلچى بولۇپ كەلدىم. ئەگەر سارايغا سالامەت كىرەلىسەڭ پايدا سېنىڭكى، ئىش پۈتۈدۇ. مۇبادا سىر باشقىلارغا ئاشكارا بولۇپ قالسا، كاللاڭ كېتىدۇ. ئەمدى ئىختىيار ئۆزەڭدە، خالىساڭ ئېلىپ بارىمەن" دىدى.

"بارىمەن، مېنى بىللە ئېلىپ بار، ھەرقانداق ئېغىرچىلىقلارغا چىدايمەن" ــ دىدىم. "ئانداق بولسا كەچ بولغاندا دەجلە دەرياسى بويىدىكى سىتتۇزۇبەيدە بىنا قىلغان مەسچىتكە بار" ــ دىدى قۇل. "خوپ!" ــ دىدىم. كەچ بولۇش بىلەن شۇ مەسچىتكە باردىم. تاڭ ئاتار ۋاقتىدا قېيىقتا ئىككى تاۋىپشى كەلدى. ئۇلار بىر بوش ساندۇقنى ئېلىپ كېلىشكەن ئىدى. مەسچىتكە كىرىشتە دىققەت بىلەن قارىسام ئۇلارنىڭ بىرسى دۇكىنىمغا قىز بىلەن بىللە بېرىپ، ئارىمىزدا ۋاستىچىلىك قىلغان قۇل ئىكەن. بىرئاز ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن سۈيۈملۈگۈم كەلدى، يېنىمغا كىردى، ئورنۇمدىن تۇرۇپ قۇچىغىمغا ئالدىم، سۈيدۈم. ئۇمۇ سۈيۈپ تۇرۇپ يىغلىدى. بىرئاز سوزلەشتۇق. كېيىن مېنى ساندۇققا سېلىپ، ئۈنىگغا قۇلۇپ سالدى. ساندۇقنى قېيىققا سالدى. ئاردىن كوپ ئۆتمەي مەن ئۆزەمنى سىتتۇزۇبەيدىنىڭ ھەرەمخانىسىدا كوردۇم. سارايدا تېخى مەن

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئەس-ھوشۇمنى يىققۇچىلىكمۇ بولمىغان ئىدىم. بىردىنلا بىرقانچە ياش قىزلار كىيىم ئېلىپ كەلدى. بىرئاز ئۆتۈپ، يەنىمۇ چىرايلىقراق يېگىرمە قىز ئوتتۇرىسىدا خەلپىنىڭ ئايالى سىتتۇزۇبەيدە كەلدى. ئۇ، كىيگەن كىيىملەر، ئاسقان زىننەت جابدۇقلىرىنىڭ ئېغىرلىقىدىن ئاران يۆرەتتى. ئۇ كەلگەندە كېنىزەكلەر ئۇنىڭ چورىسىدىن چەتلەشتى. مەن ئۇنىڭغا يېقىن باردىم. ئالدىدا تۇرۇپ يەرنى سۆيدۈم. ئولتۇرۇشقا ئىشارەت قىلدى، يېنىدا ئولتۇردۇم. مەندىن ئاتام ۋە ئۆزەمنىڭ ئەسلى-نەسلىمنى، كەسپىمنى سورىدى. سوئاللىرىغا ئۆز لايىقىدا جاۋاپ بەردىم. ئۇ، خوشال بولۇپ:

"بىزنىڭ تەربىيىمىز بىكارغا كەتمىگەن ئىكەن،— دېدى ۋە ماڭا قاراپ،— بۇ قىز بىزنىڭ ئۆز پەرزەندىمىز ئورنىدىكى بالىمىز، ئۇنى ساڭا تاپشۇرىمىز". مەن قوللۇق قىلىپ تازىم قىلدىم. شۇنداق قىلىپ، سىتتۇزۇبەيدە قىزنى ماڭا نىكاھ قىلىشقا رازىلىق بەردى. مېنى ئون كۈن شۇ يەردە قېلىشقا بۇيرۇدى. مەن ئون كۈن شۇ يەردە قىزنى كورمەي تۇردۇم. پەقەت بىرلا كېنىزەك تاماق ئېلىپ كېلىپ تۇردى. سىتتۇزۇبەيدە بىزنىڭ نىكاھىمىز توغرىسىدا خەلپە بىلەن كېلىشكەن ئىكەن. خەلپە رۇخسەت قىلىپ، ئون مىڭ تىللا پۇل تارتۇق قىپتۇ. سىتتۇزۇبەيدە قازى ۋە گۇۋاھلارغا كىشى ئەۋەتتى، ئۇلار يېتىپ كەلدى. قىزنى ماڭا نىكاھ قىلدى. نىكاھتىن كېيىن شىرنىلىكلەر بىلەن تاماق يېدۇق. تاماقلارنىڭ تۈرى كوپ ئىدى. ئۇلار ئارىسىدا مۇشۇ ئالدىمىزدىكى زەرباچە دېگەن تاماقمۇ بار ئىدى. مەن ھەممىسىدىنمۇ مۇشۇ تاماقنى كوپ يېدىم. قوسىقىم تويدى، قولۇمنى تارتتىم، قولۇمنى يۇيۇش ئېسىمە-

دىن چىقىپتۇ. قاراڭغۇ چۈشكىچە ئولتۇردۇم. شام يېقىلدى. ساز-لىرىنى كوتۇرۇپ ناخشىچىلار يېتىپ كەلدى. ئۇلار قىزلار بىلەن ھەممە ئۆيلەرگە بىرمۇ-بىر كىرىپ ناخشا ئېيتاتتى. ھەركىم قىزغا ئالتۇن-تىللالارنى ئىنئام قىلىپ بېرەتتى. ھەممە ئۆيلەرنى ئايلە-نىپ چىقىشتى، كېيىن قىز بىلەن مېنى بىر ئۆيگە ئېلىپ كەلدى. كىيىملىرىمنى سالدۇردى. ئۆيدە مەن بىلەن قىزدىن باشقا ھېچكىم قالمىدى. مەن ئۇنىڭغا يېتىشكەنلىكىمگە ئىشەنمەيتتىم، قىزنى قۇچە-غىمغا ئالدىم. ئۇ مېنىڭ قولۇمدىن كېلىۋاتقان زەرباچە پۇرىقىنى سېزىپ قاتتىق ۋاقىرىدى. ھەر تەرەپتىن كېنىزەكلەر يېتىپ كېلىشتى. مەن قورقتۇم. "نېمە ئىش بولدى؟" دەپ ھەيران قالدىم. كېنىزەكلەرمۇ: "نېمە گەپ؟" دەپ سورىدى. "بۇ ساراڭنى ئالدىمدىن ئېلىپ كېتىڭلار! مەن ئۇنى ئەقىللىق ئادەم دىسەم، ئۇ بىر ساراڭ ئىكەن!" — دىدى خوتۇنۇم. "نېمە ساراڭلىق قىلدىم؟" دىدىم مەن. "ئەي دىۋانە، — دىدى ئۇ قاتتىق ۋاقىراپ، — زەرباچە يېگەن ئادەم نېمە ئۈچۈن قولۇڭنى يۇيمىدىڭ؟ ئەزبىرايى خۇدا، شۇ ئەقىلسىزلىقىڭ، تېتىقسىزلىقىڭ ئۈچۈن سېنىڭدىن كەچتىم." كېيىن قامچىنى ئېلىپ دۈمبەمگە، بويۇنلىرىمغا ئۇرۇپ كەتتى. قامچىنىڭ زەربىدىن ھوشۇمدىن كەتتىم. كېيىن ئۇ، كېنىزەكلىرىگە: "بۇنى شەھەر باشلىقىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىڭلار. زەرباچە يەپ يۇيمىغان قوللىرىنى كەسسۇن!" دىدى. مەن ھەيران بولدۇم. "زەرباچە يەپ قولۇمنى يۇيمىغىنىم ئۈچۈن قولۇمنى كېسەمدۇ؟" دەيتتىم ئۆزئۆزەمگە ھەيران بولۇپ. كېنىزەكلەر ئۇنىڭ يېنىغا كېلىشتى: "ھەي سىڭلىم، — دىيىشتى ئۇلار، — ئۇ بىرىنچى نۆۋەت مۇنداق ئەدەپسىزلىك قىلدى. بۇ قېتىم ئۇنىڭ گۇناھىدىن ئۆت".

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

"بۇنىڭ بەدىنىدىن ئەلۋەتتە بىرەر يېرىنى كېسىمەن" دىدى ئۇ، شۇ سۆزلەرنى دەپ نەگىدۇ ماڭدى. شۇ كەتكىنىچە ئۇن كۈن غايىپ بولدى. ئۇن كۈندىن كېيىن كىرىپ كەلدى. "ئەي يۈزى قارا، — دىدى ئۇ، غەزەپ بىلەن، — مەن ساڭا زەرباچە يەپ قول يۇيمىغانلىقىڭ جازاسىنى بېرىمەن." كېيىن كېنىزەكلەرنى قىچقىردى. ئۇلار كېلىپ قولۇمنى باغلىدى. قىز قولىغا ئۆتكۈر پىچاق ئېلىپ، ھەر ئىككى قولۇم ۋە ئىككى پۇتۇمنىڭ باشمالداقلىرىنى كېسىپ تاشلىدى، ھۇشۇمدىن كەتتىم. قان ئېقىپ تۇراتتى. قانداقتۇ بىر خىل دورىنى سۈركەپ قاننى توختاتتى. مەن شۇنىڭدىن كېيىن قولۇمنى يۈزيىگىرمە مەرتىۋە يۇيمىغىچە زەرباچە دىگەننى يېمەس-لىككە ۋەدە قىلدىم. ئۇ، ماڭا بۇ سۆزنى ئۇنتۇماسلىقنى تەكىتلىدى. بۇ يەردىكى زەرباچە غىزاسىنى كورۇش بىلەنلا ئوتكەن ۋەقە كوز ئالدىمغا كەلدى. رەڭگىم ئوڭۇپ قېنىم قاچتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە سىلەر مېنى بۇ تائامدىن يېيىشكە قىستىدىڭلار. ئەلۋەتتە، مەن بەرگەن ۋەدەمگە ئەمەل قىلىشىم لازىم ئىدى. "ئۇ قىز سېنىڭ قولۇڭنى كەسكەندىن كېيىن ساڭا، قانداق مۇئامىلە قىلدى؟" دەپ سورىدىم مەن. "مەن ۋەدە بەرگەندىن كېيىن كېنىزەكنىڭ كوڭلى تېچلاندى. بىرنەچچە ۋاقىت بىللە ياشىدۇق. كېيىن خوتۇنۇم: "خەلىپە سارىيىدا تۇرۇۋېرىشىمىز ياخشى ئەمەس. بۇ يەرگە سەندىن باشقا ھېچكىم كەلمەيدۇ. سەن سىتتۇزۇبەيدىنىڭ ئالىجاناپلىقى سەۋەبىدىن بۇ يەرگە كىرەلىدىڭ. بۇ يەردە بۇنىڭدىن ئارتۇق تۇرۇۋېرىشىمىز ئۇز ئىززىتىمىزنى يوقىتىشقا ئېلىپ بارىدۇ" دەپ ماڭا بەش مىڭ تىللا پۇل بەردى: "بۇ پۇلغا ئۆزەڭنىڭ ھويلىسىنى ئۆزىمىزگە خاس قىلىپ تۈزەت!" — دىدى. مەن بۇ پۇلغا ئۆزەم-

ىنىڭ ھويلىسىغا يەنە بىر كەڭ جايىنى قوشۇپ سېتىۋېلىپ ئىك-
كىسىنى بىر قىلىپ خوتۇنۇم بىلەن ھەممە نەرسىلىرىمنى ئېلىپ
كوچۇپ چىقتىم. . باش بارمىغىمنىڭ كېسىلىش ۋەقەسى مانا شۇ،
دىدى ئۇ.

"بۇمۇ دوكىنىڭ ھىكايىسىدىن قىزىق ئەمەس ئىكەن. شۇنىڭ
ئۈچۈن ھەممەڭلارنى دارغا ئاسىمەن"—دىدى خان.

جوھۇد تېۋىپىنىڭ ھىكايىسى

جوھۇد ئورنىدىن تۇرۇپ يەرنى سۈيۈپتۇ. "مۇھتەرەم خانىمىز،—
دەپتۇ ئۇ،—رۇخسەت قىلىسىڭىز مەن دوكىنىڭ ھىكايىسىدىنمۇ
قىزىقراق بىر ھىكايە ئېيتاتتىم." "ئېيت!"—دەپتۇ خان.

جوھۇد سوز باشلاپتۇ: مەن ياش ۋاقتىمدىلا دەمەشقتە
تېۋىپلىك قىلاتتىم. يەنە بىر تەرەپتىن ئوقۇيتتىم. كۈنلەردىن بىر
كۈنى ئوز ئويۇمدە ئولتۇرسام، دەمەشىق ھوكۈمدارىنىڭ ساراي
خىزمەتچىلىرىدىن بىرى كىرىپ كەلدى. ئۇ: "سىزنى ناھايىتى تېز
كەلسۇن دەۋاتىدۇ" دىدى ماڭا. مەن ئورنۇمدىن تۇردۇم. شۇ
خىزمەتچى بىلەن بىللە ئوردىغا كىردىم. ئىچكىرىسىگە قارىسام
تۇرلۇك مەرمەردىن ئىشلىنىپ، ئەتراپى ئالتۇن ھەل بىلەن زىننەت-
لەنگەن تەختتە بىر يىگىت كېسەل يېتىپتۇ. ئۇ كېسەللىكىگە
قارىماي ناھايىتىمۇ چىرايلىق ئىدى. ئومرۇمدە شۇنداق خۇش
قامەت يىگىتنى بىرىنچى قېتىم كورۇشۇم ئىدى. مەن ئۇنىڭ
بېشى تەرىپىگە ئولتۇردۇم. ئۇنىڭغا سالامەتلىك تىلىدىم. يىگىت
ماڭا كوز ئىشارىسى بىلەن جاۋاپ قىلدى. "قولۇڭنى بەرگىن"
دىدىم. ئۇ سول قولىنى چىقاردى، ھەيران بولدۇم. "بۇ چىرايلىق

www.uyghurkitap.com

يىگىت مەنسەپدار ئائىلىسىنىڭ پەرزەندى بولسىمۇ، تەربىيىسىز
ئىكەن" دىگەن پىكىر كاللامغا كەلدى. ئۇنىڭ ئەدەپسىزلىك
قىلىپ ماڭا سول قولىنى بېرىشى دىلىمغا ياقمىغان ئىدى. ئۇنىڭ
تومۇرىنى تۇتتۇم. دورا بېرىپ ئون كۈنگىچە كورۇپ تۇردۇم. ئۇ،
ساقايدى. ئوردا مەمۇرىيىتى ماڭا ناھايىتى كوپ مۇكاپات بېرىپ،
مېنى دەمەشقتىكى خانلىق كېسەلخانىغا تېۋىپ قىلىپ تەيىنلىدى.
مەن ئۇ يىگىت بىلەن ھامامغا باردىم. ھامامنى تامامەن بوشى-
تىشقا بۇيرۇدۇم. خىزمەتچىلەر ئۇنىڭ بىلەن بىللە كىرىپ كىيىم-
لىرىنى سالدۇردى. يالىڭاچ بولغىنىدا قارىسام يىگىتنىڭ ئوڭ
قولى تېخى يېقىندىلا كېسىلگەن ئىكەن. كېسەل بولۇشىنىڭ
سەۋەبىمۇ شۇ ئىكەن. مەن بۇنى كورۇپ ھەيران بولدۇم. چىرايى-
لىق ياش يىگىتنىڭ بىر قولىنىڭ يوقلۇغىغا ئېچىندىم. ئۇنىڭ
بەدىنىدە قامچا ئىزلىرى بار ئىدى. مەن بۇنى كورۇپ تېخىمۇ
ھەيران بولدۇم. يىگىت قامچا ئىزلىرى ئۇستىگە ھاراق سۇركىدى.
بۇ ھال مېنى ئەجەپلەندۇردى. مەندىكى بۇ ھالەت يىگىتكىمۇ
سېزىلدى. ئۇ ماڭا قاراپ: "ئەي تېۋىپ، مېنىڭ ھالىمغا ھەيران
بولماڭ! ھامامدىن چىقىپ بېشىمدىن ئوتكەن ھەممە ۋەقەنى
سوزلەپ بېرەي" — دىدى. ھامامدىن چىقىپ ئويگە كەلدۇق، بىللە
تاماق يىدۇق، دەم ئالدۇق. "شىپاڭغا جاي راسلاتسام، بىر ئاز
دەم ئالساق، كوڭۇل كوتەرسەك قانداق؟ قارشى ئەمەسمۇسىز؟" —
دىدى ئۇ. "قارشى ئەمەسمەن!" — دىدىم. قۇللىرىغا جاي تەييار-
لاش، قورداق قىلىش ۋە تۇرلۇك مىۋىلەر ئېلىپ كېلىشنى
بۇيرىدى. بىللە تاماق يىدۇق. ئۇ، سول قولى بىلەن يەيتتى.
"قولىڭىزنىڭ ۋەقەسىنى ئېيتىپ بەرمەمسىز؟" — دىدىم.

ئۇ سۆز باشلىدى: مېنىڭ يۇرتۇم مەۋسىل. بوۋام ئۆلۈپ، ئۇنىڭدىن ئون ئوغۇل قالغان ئىكەن. مېنىڭ دادام بالىلارنىڭ چوڭى ئىكەن. ئۇلار ئۆسۈپ چوڭ بوپتۇ، ئۆيلىنىپتۇ. مەن تۇغۇلۇپتىمەن. ئاتامنىڭ باشقا ئۇكىلىرىنىڭ بالىسى يوقكەن. مەن تاغىلىرىم ئارىسىدا يۈرۈپ چوڭ بولدۇم. ئۇلارمۇ مېنى ناھايىتى ياخشى كۆرەتتى. مەن چوڭ بولۇپ كىشىلەر قاتارىغا قوشۇلدۇم. بىر جۈمە كۈنى ئاتام بىلەن مەسچىتكە جۈمە نامىزىنى ئوقۇغىلى باردىم. نامازنى ئوقۇپ بولۇپ، مەسچىتتىن چىقتۇق. ئاتام بىلەن تاغىلىرىم شەھەرلەردە بولۇپ ئۆتكەن ئاجايىپ ھادىسىلەر، نەرسە-كېرەكلەر ۋە ئاۋات شەھەرلەر ھەققىدە سۆزلىشىپ ئولتۇرۇشتى. قاھىرىنى تىلغا ئېلىشتى. "يەر يۈزىدە بۇنىڭدەك چىرايلىق شەھەر يوق" دەپ ماختاشتى. تاغام: "بولۇپمۇ كىشىلەر ئۇنىڭ نىل دەرياسىنى بەك ماختايدۇ" — دېدى. "قاھىرىنى كۆرمىگەن كىشىنى دۇنياغا كەلمىگەن، ئەگەر كەلگەن بولسىمۇ دۇنيانى كۆرمىگەن دېسە بولىدۇ" — دېدى ئاتام. كېيىن ئۇ، قاھىرە ۋە نىل ھەققىدە يېزىلغان شېئىرلاردىن ئوقۇپ بەردى:

ھېچ شەھەر قاھىرىدەك ئاۋات ئەمەس،
ھېچ دەريا نىل سۈيىدەك ناۋات ئەمەس.
كەمتەر ئۈزى، تەبىرى جەننەت ماكان،
سۈيى كەۋسەر، يېرى گۈزەل، گۈل-گۈلستان.

نىل دەرياسى كۆزنى تارتىپ جەلپ ئېتەر،
ئەسىر قىلار قەلبىڭنى ئۆزىگە خاس.
يەرلىرىنى سۇغۇرۇپ قىممىتى ئۆسەر،
شۇ باھا كۆپايە، تەرىپىگە ماس.

ئۇنىڭسىز كىڭ سەھرا، قانسىز-دەرمانسىز،
ئۇنىڭسىز دېھقاننىڭ ئىشى دائىم "ئاھ!..."
ئۇ بار، سەھرامۇ، خەلقمۇ ئارمانسىز.
بۇڭا تەشنا سەھرا چاڭقاق، ئەل گۇۋا.

كېيىن ئۇلار مىسىرغا تەۋە باشقا شەھەرلەرنى تەرىپلەشكە ئۆتتى. مىسىرنى ۋە نىلنى يەنە ماختاشتى. ئاخىرى سۆزلىرىنى تۈگىتىپ ھەركىم ئۆز يولىغا كېتىشتى. لېكىن مىسىرنىڭ تەرىپى مېنىڭ خاتىرەمدە قالدى. كەچ بولدى، ئۇخلاش ئۈچۈن ياتتىم، ئۇخلىيالمىدىم؛ پىكرىمنى مىسىر ھەققىدىكى خىيال ئوراپ ئالغان ئىدى. تامىغىممۇ شۇ خىيالدىن ئىبارەت بولدى. بىرنەچچە كۈن ئۆتتى. تاغىلىرىم مىسىرغا ئاتلاندى. مەن ئاتامدىن تاغىلىرىم بىلەن بىللە مىسىرغا ئەۋەتىشنى سوراپ يىغلىدىم. ئاتام جىقلا بانىلارنى كۆرسىتىپ ئۇنىمىدى. مەنمۇ ئۆز رايىمدىن يانماي تۇرۇۋالدىم. ئاخىرى ئاتامنى ماقۇل قىلدىم. ماڭىمۇ ئۇ يەرگە ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن مال ھازىرلىدى. مەن ئۇلار بىلەن مىسىرغا بارىدىغان بولدۇم. ئاتام ئۇلارغا: "بۇنى قاھىرىگە ئېلىپ بارماڭلار. ماللىرىنى دەمەشقتە ساتسۇن" دەپ تاپىلىدى. ئاتام بىلەن خوشلاشتىم. يولغا راۋان بولدۇق، مەۋسىلدىن چىقىپ، ھەلەپكە كەلدۇق. بىرنەچچە كۈن ھەلەپتە تۇرۇپ دەمەشققە ماڭدۇق. دەمەشقتىكى شارقىراپ ئېقىۋاتقان سۇلار، بويى ئاسمانغا تاقاشقىدەك ئېگىز ئۆسكەن دەرەخلەر، ھەر تۈرلۈك مېۋىلەر، قۇشلار، كۆڭۈلنى ئۆزىگە تارتاتتى. بىز بىر سارايغا چۈشتۇق. تاغىلىرىم ئالدى-ساتتى ئىشلىرىنى باشلىدى. مېنىڭ ماللىرىمنىمۇ ساتتى. بىر تەڭگىگە بەش تەڭگە پايدا قوندى. بۇ چوڭ پايدىنى كۆرۈپ

مەن ناھايىتى خوش بولـدۇم. تاغـلىرىم مىسرغا كەتـتى. مەن دەمەشقتە قالدىم. تىل بىلەن ئېيتىپ تۈگىتىش مۇمكىن بولمىغان دەرىجىدە بەكـمۇ ھەشەمەتـلىك چىرايـلىق بىر بىـنادا تۇردۇم. ئېيىغا ئىككى تىللا تولەيتتىم، ياخـشى يىـدىم، ياخـشى ئىچـتىم، قولۇمدىكى پۇل تامام بولدى. بىر كۈنى ئىشىكتە ئولتۇرغان ئىدىم. بىر ئايال كەلدى. ئۇ، ناھايىتىمۇ چىرايلىق كىيىملەرنى كىيـگەن ئىدى. كوزۇم بۇنىڭدەك زىننەتلىك كىيىملەرنى تېخى كورمىگەن. مەن كوزۇمنى قىستىم. ئۇ دەرھال ئىچكىرى كىردى. مەنمۇ ئارقى-سىدىن كىردىم. ئىشىكنى ياپتىم، يۈزىدىن رومالىنى ئالـدى. ئۇ، ناھايىتى چىرايلىق ئىدى. ئىشـقى دىلىمـغا جايلاشـتى. دەرھال يۇقۇرىغا تەكلىپ قىلـدىم، داستىخان سالدىم؛ مېۋىـلەرنى ئېلىپ كەلدىم. بىللە يىدۇق. ئوينىشىپ ئولـتۇردۇق. كېيىن ئىچىمـلىك ئىچتۇق. مەس بولدۇق. تاڭ ئاتقىچە بىلـلە بولـدۇق. مەن ئون تىللا پۇلنى بەردىم. ئۇ: "ئەي سۆيۈملۈگۈم، ئۈچ كۈندىن كېيىن. كۈن ئولتۇرغان ۋاقىتتا، مەن يەنە كېلىمەن. مېنى شۇ يەردە كۈت!" دەپ پۇلنى قايتۇردى. مەن ئون تىللانى قايتا سۇنغان ئىدىم. ئۇ، پۇلنى قولىغا ئالماي تۇرۇپ: "بۇنىڭغا شاراپ ۋە بۇگۈنكىدەك ھەممە نەرسىنى تەييارلاپ قوي!" دەپ بۇيـرۇدى. ئوزى خوشـلىشىپ يولىغا كەتتى. لېكىن ئۇ ئوزىلا كەتمەي ئەقلى-ھۇشۇمنى بىللە ئېلىپ كەتكەندەك تۇيۇلدى. ئۈچ كۈن ئوتۇپ دىگەن ۋاقىتدا كەلـدى. بۇرۇنقىغا قارىغاندا، ئۇ يەنىمۇ ئېسىل جابدۇنۇپ كەلگەن ئىـدى. مەن ئۇ كېلىشتىن بۇرۇن كېرەكلىك نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ھازىر-لىغان ئىدىم. ئولتۇرۇپ بىللە يىدۇق، ئىچىشتۇق. ئوتكەنكىدەك تاڭ ئاتـقىچە بىللە بولـدۇق. يەنە ئاۋالقىدەك ئون تىللا پۇل ئۇزاتقان

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئىدىم، قولىغا ئالماي، ئۈچ كۈندىن كېيىن كېلىشكە ۋەدە بېرىپ، بۇ پۇلنى ئولتۇرۇشقا سەرپ قىلىشقا بۇيرۇق قىلدى. مەن ئۇ يېتىپ كەلگىچە ھەممىنى تەييار قىلدىم. ئۇ كەلدى. بۇ نۆۋەت يەنىمۇ بىزەلگەن ئىدى. مەن دەرھال ئورنۇمدىن تۇرۇپ بۇ ئىككى مىسرا شېئىرنى ئوقۇدۇم:

سەن ئېلىپ كەتكەن ئىدىڭ بۇ جاننى سەن بىھۇش قىلىپ،
قايتۇرۇپ كەلدىڭ تېنىمگە جېنىمنى سەن بىر قۇش قىلىپ.

"مەن ھەقىقەتەن چىرايلىقمۇ؟"—دىدى ئۇ ماڭا. "ئەزىزىرايى خۇدا چىرايلىقسەن!"—دىدىم. يەنە بۇ ئىككى مىسرا شېئىرنى ئوقۇدۇم:

يوقتۇر گۈلزاردا سەندەك بىر چىمەن.
يوقتۇر جاھاندا سەندەك گۈل بەدەن.

"ئەگەر رازى بولساڭ مەندىنمۇ ياشراق ۋە مەندىنمۇ چىرايلىقراق بىرسىنى ئېلىپ كېلەي، بولامدۇ،—دىدى ئۇ ماڭا.— بىز بىلەن بىللە ئويناپ، بىللە كۈلۈپ كوڭلىنى ئاچسۇن. ئۇ ناھايىتىمۇ زېرىكىپتۇ. خېلىدىن بېرى مېنىڭ بىلەن بىللە كېلىشنى، كېچىنى مەن بىلەن بىللە ئوتكۈزۈشنى سوراپ يۈرەتتى". "مەيلى!" دىدىم مەن. كېيىن بىز ئولتۇرۇپ ئىچىشتۇق، تاڭ ئاتقىچە بىللە بولدۇق. بۇ نۆۋەت مەن ئەمەس، ئۇ، يېنىدىن ئون بەش تىللا پۇلنى چىقاردى. "سورۇننى كېلىدىغان قىزغا ئاتاپ كەڭرىرەك قىلغىن!" دىدى. ئوزى ئويىگە كەتتى. ئىككى كۈن ئوتتى. مەن ئادەتتىكىدەك مېھماندارچىلىققا لازىم بولىدىغان نەرسىلەرنى ھازىرلىدىم. جاي تەييارلىدىم. ۋاقتى يېتىپ ئۇ چوكان يېتىپ كەلدى، ئۇنىڭ بىلەن بىللە رومالغا پۈركەنگەن يەنە بىر قىزمۇ

كەلدى. ئۇلار ئىچكىرى كىرىپ ئولتۇرۇشتى. ناھايىتى خوشاللىق بىلەن قارشى ئالدىم. شامنى ياقتىم. يۈزلىرىنى ئاچتى. ياش قىز يەنىمۇ گۈزەلرەك ئىدى. ئېھتىمال، ئۇنىڭغا تەڭ كەلگىدەك جانان جاھاندا يوقتۇر. داستىخان سېلىپ تاماق يىدۇق، ئىچىشتۇق. مەن يېڭى مېھمانغا كوپرەك تەلپۈنەتتىم. تولدۇرۇپ قويۇپ ئاياق تۇتتۇم، دەسلەپكى ئايال غەزەپلىنىپ: "دىگىنىم توغرىمىكەن؟ بۇ مەندىن چىرايلىقراق-ھە؟" — دىدى. مەن "ھە" — دىدىم. "بۇ كېچە سەن بۇنىڭ بىلەن يات! مېنىڭ بۇگۈن تەلسۇم شۇ!" دىدى. "خوپ!" دەپ ئۇ قىز بىلەن ئورنۇمدىن تۇردۇم. ئۇ، ئايال ئورۇن سالدى. مەن تاڭ ئاتقىچە شۇنىڭ بىلەن ياتتىم. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن ئويغاندىم. كۆن چىققان ئىدى. قارىسام قوللىرىم قان. ھەيران بولۇپ كوزۇمنى چوڭراق ئاچتىم. قىزنى ئويغاتماقچى بولدۇم. ئۇنىڭ بېشى تېنىدىن ئۈزۈلۈپ كەتكەن ئىكەن. بېشىم ئايلاندى. "بۇرۇنقى خوتۇن كۈندەشلىك قىلىپ ئولتۇرگەن بولسا كېرەك" دەپ ئويلىدىم. ئولتۇرۇپ خىيالغا كەتتىم. كېيىن ئورنۇمدىن تۇرۇپ كىيىممىنى سالدىم. ئويىنىڭ ئىچىگە بىر ئورا كولىدىم. قىزنى پۈتۈن قىممەتلىك كىيىملىرى بىلەن زىننەت ئەسۋاپلىرىغا قوشۇپ ئورىغا كومدۇم. ئۈستىگە توپا ياتقۇزدۇم. كېيىن يۇيۇندۇم. تازا كىيىملىرىمنى كىيدىم. قالغان پۇلۇمنى يېنىمغا سېلىپ ئويدىن چىقتىم. ئوي ئىگىسىنىڭ يېنىغا بېرىپ، بىر يىللىق ئىجارىسىنى بەردىم. مەن: "قاھىرىگە تاغىلىرىم يېنىغا بارىمەن" دىدىم. يولغا چىقتىم. قاھىرىگە بېرىپ تاغىلىرىمنى تاپتىم. ئۇلار خوشال بولۇشتى. ئۇلار ئۇزلىرىنىڭ ماللىرىنى سېتىپ بولۇشقان ئىكەن. "نىمىشقا كەلدىڭ؟" — دەپ سوراشتى. مەن: "سىلەرنى سېغىنىپ

كەلدىم!" دىدىم. پۇلۇمنىڭ ئاز قالغانلىغىنى ئۇلارغا ئېيتتىم. ئۇلار بىلەن بىر يىل قاھىرىدە يەنە تۇرۇپ قالدىم. قاھىرىنى تاماشا قىلىپ تويمايتتىم. قايتىدىغان ۋاقت بولغىچە قالغان پۇلۇمنىمۇ خەجلەپ تۈگەتتىم. ئۇلار كېتىدىغان ۋاقتتا يوشۇرۇنۇپ، ئايرىلىپ قالدىم. ئۇلار مېنى كوپ ئىزلەپتۇ، لېكىن تاپالماپتۇ. ئاخىرى: "دەمەشققە كەتكەن بولسا كېرەك" دېگەن پىكىرگە كەپتۇ. شۇ تەرەپكە قاراپ يول ئاپتۇ. مەن قاھىرىدە ھېچ نەرسەم قالمىغىچە ئۈچ يىل تۇردۇم. ھەر يىلى دەمەشققە ـــ ئۆي ئىگىسىگە ئىجارە پۇلىنى ئەۋەتىپ تۇراتتىم. ئۈچ يىلدىن كېيىن قاھىرىدە يەنە تۇرۇشقا تاقىتىم قالمىدى. يۈرىگىم سىقىلدى، يولغا چىقتىم. دەمەشققە كەلدىم. ئىجارە تولىگەن ئۆيىگە چۈشتۈم. ئۆي ئىگىسى مېنى كورۇپ خوشال بولدى. ئۆي مەن كەتكەن ۋاقتىدا قانداق بېكىتىلگەن بولسا ھازىرمۇ شۇنداق ئىدى. ئىشىكنى ئېچىپ نەرسىلىرىمنى ئېلىپ كىردىم. ئولتۇرۇلگەن قىز بىلەن بىللە ياتقان چۈشەك تېگىدىن قىممەتلىك تاشلار بىلەن بېزەلگەن نەقىشلىك ئالتۇن ئەسۋاپ چىقتى. قولۇمغا ئېلىپ قان داغلىرىنى تازىلىدىم. ئىچىم سىرىلىپ يىغلىدىم. ئىككى كۈن شۇ ئۆيدە ياتتىم. ئۈچىنچى كۈنى ھامامغا باردىم، كىيىملىرىمنى يەڭگۈشلىدىم. ھامامدىن چىقتىم. يېنىمدا پۇل دىدارى قالمىغان ئىدى. ھىلىقى ئالتۇن ئەسۋاپىنى ئېلىپ بازارغا باردىم ۋە ئۇنى سېتىش ئۈچۈن دەللالغا بەردىم. ئۇ مېنى يېنىغا ئولتۇرغۇزۇپ، بىرئاز بازار قىزىشىنى كۈتتى. كېيىن ئۇ نەرسىنى بازارغا سالدى. كورگۈچىلەر ئۇنىڭ ناھايىتىمۇ قىممەتلىك نەرسە ئىكەنلىگىنى ئېيتىشىپتۇ. ئىككى مىڭ تىللا باھا قويۇشۇپتۇ. مەن ئۇنىڭدىن خەۋەرسىز ئىدىم.

دەللال مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ: "بۇ بويۇن جابدۇغى، تۆچ ئارىلاش-تۇرۇلغان ئىكەن. ساپ ئالتۇن ئەمەسكەن، مىڭ تىللا باھا قويۇشتى. نىمە بولسا بولسۇن، مەن ئېلىپ قوياي دەپ كەلدىم" دىدى. "بۇ مېنىڭ خوتۇنۇمنىڭ مىراسى، ئانداق بولسا ساتمايـمەن" — دىدىم مەن. "ساتماي نىمە قىلىسەن، سېتىپ پۇلىنى ئال!" دىدى دەللال.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى. شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

يىگىرمە سەككىزىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

"سېتىپ پۇلۇڭنى ئال!" — دەپتۇ دەللال. سۆزۈمدىن گۇمانلانغان ئىكەن. زىننەت تۇمارىنى بازار ئاقساقىلىغا ئاپىرىپ بېرىپتۇ. ئاقساقال ھاكىمغا ئاپىرىپ بېرىپتۇ: "بۇ زىننەت تۇمارىنى مەن يوقاتقان ئىدىم" دەپتۇ ھاكىم. مەن كوززۇمنى يۇمۇپ ئاچقىچە قاراۋۇللار ئوراپ ئېلىشتى. ھاكىم زىننەت تۇمارى توغرىسىدا سورىدى. مەن دەللالغا ئېيتقان سۆزۈمنى ئېيتتىم. ھاكىم كۈلۈپ تۇرۇپ:

"توغرا ئەمەس!" دىدى - دە، غەزەپلەندى. بېشىمنى كوتەر-گىچىلىك تۇتۇپ قامچا بىلەن ئۇرۇشقا باشلىدى. قامچا ئۆتتى. مەن: "ئوغرىلىدىم" دىدىم قۇتۇلۇپ كېتىشنى ئويلاپ. ئەمما "بۇنىڭ ئىگىسىنىڭ جەسىدى ئۆيۈمدە بار دەپ ھەرگىزمۇ ئېيتمايمەن" دىگەننى ئويلايتتىم. ئوغرىلىغىمنى گۇنا يېزىپ قولۇمنى كەستى. ياغ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

سۇرۇپ، داغلاپ باغلىدى. مەن ھۇشۇمدىن كەتكەن ئىدىم. ماڭا بىر ئاياقتا شاراپ بەردى. كوزۇمنى ئىچىپ قولۇمنى ئوراپ ئويۇمگە كەلدىم. "سەن ئوغرىلىق بىلەن ئەيىپلىنىپسەن. ئەمدى ئوزەڭگە باشقا يەردىن جاي تاپ!" دىدى ئوي ئىگىسى. "ئوي تاپقىچە بىر-ئىككى كۈن سەۋرى قىل!" دىدىم. ئوي ئىگىسى كونگەندەك بولۇپ چىقىپ كەتتى. ئولتۇرۇپ ئويلاپ، توختىماي يىغلايتتىم. "بۇ ئەھۋال بىلەن قانداق قىلىپ يۇرتۇمغا بارىمەن" دەپ ئويلايتتىم. ئۇلار ئەيىپسىزلىگىمنى بىلمەيدۇ دەپ ئويلىدىم. ئىككى كۈن قاتتىق ئاغرىدىم. ئۇچىنچى كۈنى بىر ئاز كوزۇمنى ئىچىپ ياتقان ئىدىم. ئوي ئىگىسى بىلەن بازار ئاقساقىلى، يەنە بىرقانچە كىشىلەر كىرىپ كېلىشتى، مەن ھويلىغا چىقتىم. "يەنە نىمە گەپ؟" دەپ سورىدىم. ئۇلار مىنى باغلىدى، بويىنۇمغا تاقاق سېلىپ: "سېنىڭدىن تېپىلغان زىننەت تۇمارىنى دەمەشق شاھىنىڭ ۋەزىرىگە قازىلار ئېلىپ بېرىشقاندا، بۇنىڭدىن ئۇچ يىل بۇرۇن شاھىنىڭ قىزى بىلەن يوقالغانلىغى مەلۇم بولدى" دىيىشتى. بۇ سوزنى ئاڭلاش بىلەن مەندە ئەقىل-ھۇشلا ئەمەس، بەلكى تېنىمدە جېنىممۇ قالمىغاندەك بولدى. يۇرىگىم يېڭىۋاشتىن پارچىلانغاندەك بولدى. ئولۇشۇمگە گۇمان قالمىدى. "پادىشاغا توغرىسىنى ئېيتاي، خالىسا ئولتۇرەر، خالىسا كەچۇرەر" دەپ ئويلىدىم. شاھىنىڭ ئالدىغا باردۇق. شاھ ماڭا كوز قىرىنى تاشلاپ تۇرغاندەك بىلىندى. ئۇ كېيىن: "ھىلىقى ئوغرى دەپ قولى كېسىلگەن يىگىت شۇمۇ؟" —دىدى. بۇ سوزنى ئاڭلاپ بىرئاز كوڭ-لۇم كوتۇرۇلدى. "ھورمەتلىك شاھ، مەن ئوغرى ئەمەس. مىنى بۇ چوڭ جىنايەت بىلەن ئەيىپلەپ بازار ئوتتۇرىسىدا قامچا بىلەن

ساۋىدى، ئىقرار قىلىشقا مەجبۇرلىدى. مەن قىلمىغان ئىشقا ئىقرار قىلدىم. قولۇمنى كەستى"— دېدىم. شاھ "سەندە گۇنا يوق!" دەپ بازار ئاقساقىلىغا كايىپ، پۇلنى تولەشنى بۇيرىدى. بويىنۇمدىن تاقاقنى ئالدى. شاھ باشقىلارنى ئورنىدىن چىقىپ تۇرۇشقا بۇيرۇدى. پەقەت مېنىلا ئېلىپ قالدى. شاھ ماڭا تىكىلىپ: "ئەي ئوغلۇم، ۋەقەنىڭ راستىنى سوزلە! بۇ زىنىنەت تۇمارى سېنىڭ قولۇڭغا قانداق چۇشتى" دېدى. "ئەي شاھىم،— دېدىم مەن،— سىلىگە راستىنى ئېيتاي"،— دەپ، بىرىنچى ئايال بىلەن بولغان ۋەقەنى، ئۇ خوتۇن قانداق قىلىپ قىزنى ئېلىپ كەلگىنىنى، ئۇنىڭ بىلەن بولغان مۇناسىۋەتنى، ئارىدا بولۇپ ئوتكەن گەپ-سوزلەرنى، ئەتىگەندە ئورنۇمدىن تۇرغاندا كورگۇنۇمنى، قىزنىڭ كاللىسى قانغا چىلانغان ھالدا تۇرغانلىغىنى، بۇ ئىشنى كۇندەشلىك بىلەن ھىلىقى ئايالنىڭ قىلغانلىغىنى، بۇ ھەقتە مەندە گۇمان پەيدا بولغانلىغىنى ۋە باشقىلارنى باشتىن-ئاياق سوزلىدىم. بۇ سوزنى ئاڭلىغان شاھ بېشىنى چايقاپ يىغلاپ تاشلىدى. ئوزىنى توختىتالماي يۇزىگە ياغلىق تۇتۇپ تۇرۇپ يىغلىدى. بىرئازدىن كېيىن ئۇ ماڭا تىكىلدى. "ئەي ئوغلۇم،— دېدى غەمكىن ئاۋاز بىلەن،— سەن ئېيتقان بىرىنچى ئايال مېنىڭ چوڭ قىزىم. مەن ئۇنى ناھايىتى ئېھتىيات بىلەن ساقلىغان. بويىغا يەتكەندە قاھىرىگە ئىۋەتتىم. ئۇ تاغامنىڭ ئوغلىغا تەككەن ئىدى. ئېرى ئولدى. يېنىمغا قايتىپ كەلدى. قاھىرىدىلا بۇزۇلغان ئىكەن. سېنىڭ يېنىڭغا توت قېتىم بېرىپتۇ. ئاخىرقى قېتىم ئوزىنىڭ كىچىك سىڭلىسىنى ئېلىپ بېرىپتۇ. ئۇلارنىڭ ئىككىسىمۇ بىر ئانىدىن تۇغۇلغان، بىر-بىرىنى ياخشى كورەتتى. چوڭى بۇ يولغا كىرىپلا قالماي، ئوز سىرىنى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

سىڭلىسىغا ئېيتىپ، ئۇنىمۇ قىزىقتۇرغان. كىچىكى بىلله بېرىشنى سورىغاندا، ئۇنى بىللە ئېلىپ بارغان. لېكىن شۇ كۈننىڭ ئەتىسى بىر ئۆزى يالغۇز قايتتى. مەن سىڭلىسىنى سوراشتۇردۇم. ئۇ ماڭا "بىلمەيمەن!" دەپ جاۋاپ قايتۇردى. كېيىن ئۇ، سىڭلىسىنى قانداق ئۆلتۈرگىنىنى ئانىسىغا سوزلەپ بېرىپتۇ. تىنماي يىغلىدىم. "ئەمدى مەن ئۆلگىچە يىغلايمەن، — دىدى شاھ، — سىنىڭ سۆزۈڭ توغرا، ئوغلۇم، ئەگەر سەن قارشى بولمىساڭ مەن ساڭا ئۇلارنىڭ ئەڭ كىچىك سىڭلىسىنى — كىچىك قىزىمنى بېرەي. بۇ قىزىم ئۇلارغا ھېچ ئوخشىمايدۇ. مەن سىنىڭدىن ئۇلارنىڭ مېھرى ھەققىگە ھېچ نەرسە ئالمايمەن. پۈتۈن توينى ئۆزەم قىلىپ بېرىمەن. سەن ماڭا ئوغۇل بول!" ماڭا بۇنداق ئىلتىپات نەدە تۇرۇپتۇ، شۇڭا "ھىممىتىڭىز ئۈچۈن رەخمەت" دىدىم. شۇ چاغدا شاھ قازى، گۇۋالارنى قىچقىرىپ، قىزىنى ماڭا نىكاھ قىلىپ بەردى. قىزىنىڭ يېنىغا كىردىم. شاھ بازار ئاقساقلىدىن مېنىڭ پۇلۇمنى ئېلىپ بەردى. شاھنىڭ ئالدىدا ئابرويۇم ئۆستى. شۇ يىلى ئاتام ئۆلدى. شاھ ئاتامدىن قالغان ماللارنى ئالدۇرۇش ئۈچۈن ئۆزى ئادەم ئەۋەتتى. شاھ ئەۋەتكەن ئادەم ئەلچى بولۇپ ئاتامدىن قالغان ماللارنى تولۇغى بىلەن ماڭا ئېلىپ كېلىپ بەردى. مەن ھازىر ناھايىتى باي، ناھايىتى شاد - خورام ياشايمەن. مانا بۇ مېنىڭ قولۇمنىڭ كېسىلىش تارىخى" دىدى يىگىت. مەن ئەجەپلەندىم، ئۈچ كۈنگىچە يىگىتنىڭ يېنىدا تۇردۇم. ئۇ، ماڭا رازى بولغىدەك پۇل بەردى. مەن ئۇ يەردىن سىزنىڭ شەھرىڭىزگە كەلدىم. تۇرمۇشۇم ياخشى ئىدى. بۈگۈن كېچە تۇيۇقسىزلا دوكىنىڭ ۋەقەسىگە يولۇقتۇم.

"بۇ ۋەقە، دوكىنىڭ ۋەقەسىدىن قىزىق ئەمەسكەن،- دەپتۇ چىن خاقانى- شۇنىڭ ئۈچۈن سىلەرنىڭ ھەممەڭلارنى بولۇپمۇ بۇ ۋەقەگە بىۋاستە سەۋەپچى بولغان ماشىنىچىنى دارغا ئېسىشىم كېرەك. ئەگەر سەن دوكىنىڭ ۋەقەسىدىن قىزىقراق بىرەر ھېكايە ئېيتىپ بەرمىسەڭ جىنايىتىڭدىن ئۆتمەيمەن" ماشىنىچى ئورنىدىن تۇرۇپ ھېكايە باشلاپتۇ.

ماشىنىچىنىڭ ھېكايىسى

-ئەي خاقانىم! مېنىڭ ھېكايەم بۇلارنىڭ ھېكايىلىرىدىن قىزىقراق،- دەپ سۆز باشلاپتۇ ماشىنىچى- بۇ ھادىسىگە ئۈچرىغىچە، ئەتىگەندە ھەمكەسىپ بىر ئاغىنەمنىڭ ئۆيىدە زىياپەتتە بولدۇم. ئۇ يەردە مەندىن باشقىمۇ ماشىنىچىلار بار ئىدى. ھەممىسى بولۇپ بىز يىگىرمىگە يېقىن ھۈنەرۋەن ئىدۇق. ئۇلار ماشىنىچى، ياغاچچى، بوزچىلار ئىدى. كۈن چۈش بولغاندا بىزگە ئاش تارتتى. شۇ ۋاقىتتا ئۆي ئىگىسى بىر چىرايلىق ياش يىگىتنىمۇ باشلاپ كىردى. ئۇ، باغدادتىن كەلگەن مۇساپىر ئىكەن. يىگىت ناھايىتى ياخشى كىيىنگەن ئىدى، پەقەت بىر ئاز ئاقسايتتى. بىز بىلەن سالاملاشتى، ھەممىمىز ئورنىمىزدىن تۇردۇق، ئۇنى مېھمان دەپ يۇقۇرىغا تەكلىپ قىلدۇق. ئۇ، ئولتۇرماقچى بولغان ئىدى. ئارىمىزدا ئولتۇرغان سەتىراچىنى كۆرۈپ قايتىپ چىقىپ كەتمەكچى بولدى. بىزمۇ، ئۆي ئىگىسىمۇ ئۇنى بۇ رايىدىن قايتىشقا تەكلىپ قىلدۇق. ئۇ، ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇردى. ئەڭ ئاخىرىدا ئۆي ئىگىسى: "نىمىشقا كىردىڭ ۋە نىمە سەۋەپتىن قايتىپ چىقىپ كەتمەكچى بولدۇڭ؟" دەپ سورىدى. "ھۆرمەت-

ئۇيغۇر كىتاب تورىدىكى
www.uyghurkitap.com

لىنىڭ مېھمانلار، — دېدى ئۇ، — قارشىلىق قىلماسلىقىڭلارنى سورايمەن. بۇ سورۇندا سەترىراچ بولسا مەن ئولتۇرالمايمەن!"
ئۇنىڭ ئىگىسى بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ناھايىتى ھەيران بولدى:
"بۇ يىگىت باغدادلىق تۇرسا، نېمىشقا بۇ سەترىراچتىن شۇنچە قاچىدۇ؟" دېگەن خىيالغا كەلدى. بىز ئۇنىڭدىن بۇ ئىشنىڭ سەۋەبىنى سورىدۇق. "ئەي ئەزىز مېھمانلار، — دېدى يىگىت، — باغدادتا مۇشۇ سەترىراچنىڭ سەۋەبىدىن ئېغىر كۈلپەتلەرگە يولۇقتۇم. نەتىجىدە ئايىغىم ئاقساق بولۇپ قالدى. شۇنىڭدىن بېرى بۇ سەترىراچ بىلەن ھېچ قەيەردە بىللە ئولتۇرماسلىققا، بىللە تۇرماسلىققا، ھەتتاكى ئۇ بار يۇرتتىمۇ تۇرماسلىققا قەسەم ئىچكەن ئىدىم. شۇ سەۋەپتىن ئۆز يۇرتۇم باغدادنىمۇ تاشلاپ چىققان ئىدىم." "بولغان ۋەقەنى ئېيت" دەپ ئىلتىماس قىلدۇق بىز. سەترىراچنىڭ رەڭگى سارغايدى. يىگىت سۆزىنى باشلىدى:
"ئەي جامائەت، — دېدى ئۇ — ئاتام باغدادنىڭ باي سودىگەرلىرىدىن ئىدى. ئۇنىڭ مەندىن باشقا ئوغلى يوق ئىدى. چوڭ بولۇپ بالاغەتكە يەتكىنىمدە ئاتام ۋاپات بولدى. ئۇنىڭدىن ماڭا كوپ مال-دۇنيا، قۇل ۋە كېنىزەك قالدى. شۇ كۈندىن باشلاپ ياخشى كىيىنىپ، ياخشى يەيدىغان بولدۇم. نېمە ئۈچۈندۇر خوتۇن جىنسىنى ياقتۇرمايتتىم. بىر كۈنى باغدادنىڭ بىر كوچىسىدا كېتىۋاتسام، ئالدىمدىن بىر توپ مەسلەر چىقىپ قالدى. ئۇلار مېنىڭ يولۇمنى توستى. مەن ئۇلاردىن ئۆزەمنى ئېلىپ قېچىپ بىنبەستى دېگەن كوچىغا كىرىپ قالدىم. بۇ كوچىنىڭ ئاخىرى يوق، خالتا كوچا بولۇپ چىقتى. مەن بىر ھويلىغا كىردىم. بىر پانا جاينى ئېپىپ يوشۇرۇندۇم. ئۇ يەردە بىر ئورۇندۇق بار

ئىكەن، شۇنىڭغا كېلىپ ئولتۇردۇم. بىردىن سول تەرىپىمدىكى بىر ئۆينىڭ دېرىزىسى ئېچىلدى. ئۇ، ئۆيدە ناھايىتى چىرايلىق بىر قىز ئولتۇرغان ئىكەن. ئۇنىڭغا كوزۇم چۈشتى. ئۇ خۇددى تولۇن ئايدەك ئىدى. بۇنداق گۈزەل قىزنى ئومرۇمدە كورمىگەن ئىدىم. ئۇ، دېرىزە ئالدىدىكى گۈللەرگە سۇ قۇيۇپ تۇراتتى. ئۇ ك-سولغا بىر قاراپ دېرىزىسىنى يېپىپ غايىپ بولدى. يۇرىگىمگە ئوت كەتتى. پىكرىمنى شۇ ھەقتىكى خىياللار ئوراپ ئالدى. كۈن پاتقىچە شۇ يەردە ئولتۇرۇپ، پەقەت شۇ قىز توغرىسىدىلا ئويلىدىم. خوتۇنلارغا بولغان ئوچمەنلىكىم يوقاپ مېھرىۋانلىققا ئايلاندى. شۇ چاغدا يېنىدا مولازىملىرى بىلەن شەھەر قازىسى كېلىپ ئاتتىن چۈشتى. ھېلىقى ئويگە كىرىپ كەتتى. ئۇ، قىزنىڭ ئاتىسى ئىكەنلىكىنى بايقىدىم. كويۇپ-پىشىپ ئويگە قايتتىم. غەمكىن بولۇپ ئورنۇمغا ياتتىم. قۇللار، كېنىزەكلەر كىرىپ ئەتراپىمنى ئوراپ ئولتۇرۇشتى. مەن ئۇندىمەي ياتتىم، سوئاللارغا جاۋاپمۇ بەرمىدىم. بارغانسېرى كېسىلىم ئېغىرلاشتى. ئادەملەر يوخلاپ كېلىشتى. بىر كۈنى بىر موماي كىرىپ كەلدى. كورۇنۇشىدىن ئۇ سىرنى سەزگەنگە ئوخشايتتى. بېشىمغا كېلىپ يېقىن ئولتۇرۇپ ئىنتايىن يېقىملىق سوزلەرنى قىلدى. "ئەي ئوغلۇم، — دېدى ئۇ يېقىملىق ئاۋاز بىلەن، — نىمە سىرىڭ بار، ماڭا ئېيت! بەلكى مەن ياردەم قىلارمەن." مەن ۋەقەنى ئېيتتىم. "جان ئوغلۇم، — دېدى ئۇ موماي — سەن كورگەن باغداد شەھەر قازىسىنىڭ قىزى بولسدۇ. سەن كورگەن ئوي قازىنىڭ ئويى. ئاتىسىنىڭ ئويى ئىچكىرىسىدە، ناھايىتىمۇ ھەشەمەتلىك، كېلىشكەن. قىز بولسا سەن كورگەن ئويدە يالغۇز تۇرۇدۇ. لېكىن ئاتىسى

ئۇنى ناھايىتى ئېھتىيات بىلەن ساقلايدۇ. مەن ئۇلارنىڭ ئۆيىگە ناھايىتى كۆپ كىرىپ تۇرىمەن. سەن ئۇنىڭغا پەقەتلا مەن ئارقىلىق يېتىشەلەيسەن. بىلىڭگىنى چىڭ باغلا!". ئۇنىڭدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بىرئاز تىتىكلەشتىم. قېرىنداشلىرىم، تۇققانلىرىمۇ سۆيۈنۈشتى. ئەتىسى مەن تامامەن دىگۇدەك ساقايدىم. موماي قىزنىڭ ئۆيىگە باردى. لېكىن ئۇنىڭ چىرايى ئۆزگەرگەن ھالدا قايتىپ كەلدى: "سېنىڭدىن ئايلىناي ئوغلۇم"دېدى ـ دە، كېيىن شۈك بولدى. قىز توغرىسىدا سورىغان ئىدىم، "ئىككىمىزنىڭ ئارىسىدا بولۇپ ئۆتكەن گەپلەرنى، بولۇپمۇ ئۇ قىزنىڭ دىگەن-لىرىنى سورىما، ئاڭلاپ نىمە قىلىسەن؟ قىسقىسى، ئۇ ھەقتە سەن گەپ سورىما، مەن ساڭا ئېيتماي" دەپ خورسىندى. كېيىن سۆزنى داۋام قىلىپ، ئۇ قىز ماڭا: "ئەي قېرى، بۇندىن كېيىن يەنە شۇ ھەقتە ئېغىز ئاچساڭ ئەدىۋىڭنى بېرىمەن" دېدى. ئۇنىڭ-دىن بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئاياق ـ قولۇم بوشاشتى. قىزنىڭ ئالدىدىن قانداق قىلىپ يېنىپ چىققىنىمنى بىلمەيمەن. ئىككىنچى قېتىم مەن يەنە ئۇنىڭ ئالدىغا بارىمەن".

بۇ گەپنى ئاڭلاپ كېسىلىم يەنە ئېغىرلاشتى. ئاردىن بىرنەچ-چە كۈن ئۆتۈپ موماي يەنە كىرىپ كەلدى: "ئەي ئوغلۇم سۆيۈنچە بەر!" دېدى ئۇ ماڭا. مەن ئۇنىڭدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ خوشلۇغۇمدىن جېنىم چىقىپ كېتىشكە ئازلا قالدى: "نىمە دىسەڭ تەييار!" دېدىم مەن مومايغا. موماي مۇنداق دېدى: "تۈنۈگۈن قىزنىڭ ئۆيىگە مەن يەنە باردىم. كۆزۈم ياش، دىلىم غەش ئىدى. قىز، نىمانچە غەمكىن سەن بۇۋى؟" دېدى. "مەن يىغلاپ تۇرۇپ: "ئەي مەلىكەم، سېنى سۆيگەن كىشى تەرىپىدىن كەلدىم.

ئۇ، سېنىڭ ئىشقىڭدا ئۇلۇشكە ئاز قاپتۇ،" دېدىم. شۇ سۆزدىن كېيىن بىر ئاز كۆڭلى يۇمشىدى. "قەيەرلىك، كىم ئۇ؟"— دېدى قىز. "مېنىڭ ئوغلۇم، بېغىمنىڭ مېۋىسى"،— دېدىم مەن،— ئۇ، "سېنى بۇنىڭدىن بىر نەچچە كۈن بۇرۇن، دېرىزىدە گۈلگە سۇ قۇيۇۋاتقىنىڭدا كۆرگەن ئىكەن. شۇنىڭدىن بېرى ئەس-ھوشى سەندە. سەن بىلەن بىرىنچى قېتىم كۆرۈشكىنىمىزدە ئېيتقان سۆزۈڭنى يەتكۈزگەن ئىدىم. شۇنىڭدىن بۇيان ئۇنىڭ كېسىلى يەنە ئېغىرلىشىپ كەتتى. ھازىر ئۇ بېشىنى كۆتىرەلمەيدۇ. ئەگەر بۇ ئەھۋال يەنە سوزۇلغىدەك بولسا، ئۇنىڭ ئۆلۈپ كېتىشى چوقۇم" دېدىم. ياش تامچىلىرى كۆزۈمدىن مارجاندەك ئاقتى، قىزنىڭ رەڭگى ئۆزگەردى. "مۇشۇنىڭ ھەممىسى مەن ئۈچۈنمۇ؟" دېدى ئۇ. "ئەلۋەتتە سەن ئۈچۈن" دېدىم. "ئانداق بولسا يىگىتكە بار. مەندىن سالام دە!— دېدى قىز،— جۈمە كۈنى، جۈمە نامىزىدىن ئىلگىرى كەلسۇن. مەن ئۇنىڭغا ئىشىك ئاچىمەن. بىر ئاز ئولتۇرىمىز. ئاتام نامازدىن قايتىپ كېلىشتىن بۇرۇن چىقىپ كەتسۇن!"

مومايىنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن غەملىرىم تارقىدى، كۆڭلۈم يورىدى. مومايغا كىيىم-كېچەك بەردىم. "غەم ئەندىشىنى تاشلا! كۆڭلۈڭنى شات، روھىڭنى ئۈستۈن تۇت!" دېدى موماي. "مەندە ھېچقانداق غەم قالمىدى" دېدىم مەن. قەۋمى-قېرىنداش، يارۇ-بۇرادەرلىرىم مېنىڭ ساقىيىشىمدىن ئۈمىت كۈتۈپ شاتلاندى. موماي ئۆيىگە كەتتى. جۈمەنى كۈتۈپ ياتتىم. جۈمە كۈنى موماي يەنە كىرىپ كەلدى، ئەھۋال سورىدى. مەن تامامەن ساقايغىنىمنى ئېيتتىم. كىيىملىرىمنى كىيدىم، خۇشبۇي

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېتى
www.uyghurkitap.com

ئەتىرلەرنى سەپتىم. ئادەملەرنىڭ نامازغا كېتىشىنى سەۋرسىزلىك بىلەن كۈتتۈم. شۇ ۋاقىتتا موماي: "ھېلى تېخى ۋاقىت بار. ھاماماغا بارساڭ، چېچىڭنى ئالدۇرساڭ ياخشى بولاتتى. يېڭىلا كېسەلدىن تۇرغانسەن!" دېدى. مەن: "ناھايىتى ياخشى ئېيتتىڭىز" دېدىم. ئالدى بىلەن چېچىمنى ئالدۇرۇپ، كېيىن ھاماماغا بارماقچى بولدۇم. قۇلغا بازارغا بارغىن: "تۇزۇكرەك، ئېسىل سۈپەت، باشنى ئاغرىتمايدىغان، قولى چاققانراق بىر سەتىراچ تېپىپ كەل!" دېدىم. قۇل ئەنە شۇ پالاكەت سەتىراچنى ئېلىپ كەپتۇ. ئۇ كىرىپ سالام بەردى، مەن جاۋاپ بەردىم. "دۇنيادا غەم ئەندىشە كۆرمە! قايغۇ ئەلەملەردىن خالى بول! — دەپ سۆز باشلىدى ئۇ، — چېچىڭنى ئالدۇرامسەن؟ ياكى قان ئالدۇرامسەن؟ ئىبنى ئابباس جۈمە كۈنى چېچىنى ئالدۇرغانلاردىن يەتمىش خىل كېسەل چىقىپ كېتىدۇ، دېگەن. يەنە مۇنداق رىۋايەتمۇ بار. ھەركىم جۈمە كۈنى قان ئالدۇرسا پۈتۈن ئومرىدە كۆز ئاغرىقى كۆرمىگەي ۋە باشقا كېسەللەردىنمۇ خالى بولغاي". ئۇ ھە دەپ گەپنى ئاۋۇتقىلى تۇردى. مەن: "چوچەكلەرنى ئاز سۆزلەپ، چېچىمنى ئال! مەن يېڭىلا كېسەلدىن تۇرغان ئادەم" دېدىم. قولتۇقىدىن پەشتامىسىنى ئېلىپ، ئۇنىڭ ئىچىدىن ئۇستىرلاپ① نى ئالدى. ئۇ يەتتە ئىدى. سەتىراچ ئۇنى ئېلىپ ئويىنىڭ ئوتتۇرىسىغا كەلدى. بېشىنى كۈننىڭ نۇرىغا توغرى كەلتۈرۈپ خېلى تىكىلىپ تۇردى. كېيىن يەنە گەپ باشلىدى. "بىلگىن، بۈگۈن يەنى جۈمە كۈنى ھىجرى يىلىنىڭ يەتتە يۈز ئاتمىش ئۈچىنچى

---

① ئۇستىرلاپ — يۇلتۇزلار ھەركىتىنى كۆرسەتكۈچى ئەسۋاپ، رەمچىلەرمۇ ئىشلىتىدۇ.

يىلى، سەپەر ئېيىنىڭ ئونىنچى كۈنى، ئىسكەندەر ۋاقتىدىن يەتتە مىڭ ئۈچ يۈز يىگىرمە يىلىدىن كېيىنكى مىررىخ يۇلتۇزىدىن سەككىز دەرىجە ئالتە مىنۇت ئۆتتى. بۈگۈن مىررىخ يۇلتۇزى بىلەن ئاتارۇد يۇلتۇزى ئۇچراشقان كۈندۇر. بۇ نەرسە بۈگۈن چاچ ئالدۇرۇشنىڭ ناھايىتى يۇقۇرى ۋە ھىساپسىز خاسىيەتكە ئىگە ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ نەرسە پېقىرغا يەنە بىر پالنى كۆرسىتىدۇكى، بۈگۈن سەن يەنە بىر كىشى بىلەن ئۇچراشماقچى-سەن، يەنى ۋەدە كۈنۈڭدۇر. بۇ ئىش ناھايىتى كۆڭۈللۈك، ياخشى بولىدۇ. ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ گەپ-سۆزگە ئايلىنىشىنى سۆزلىمىگىنىم ياخشى."

"چېنىمدىن تويدۇردۇڭ. كاللامنى ئىلەشتۈرۈۋەتتىڭ. سېنى چېچىمنى ئالدۇرۇشقا قىچقىرتقان ئىدىم. بۇ گەپلىرىڭنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ چېچىمنى ئالغىنا!" دىدىم. "ئەزبىرايى خۇدا، — دىدى سەتىراچ، — ئەگەر ئىزىز بېشىڭدا يەنە نىمە گەپنىڭ بارلىغىنى بىلگىنىڭدە بۈگۈن ھىچ نەرسىگە ئالدىرىماس ئىدىڭ. مېنىڭ سۆزۈمنى قۇلاق سېلىپ ئاڭلىغان بولاتتىڭ. مېنىڭ مەسلە-ھەتىمنى ئالغان بولاتتىڭ. مەن ساڭا يۇلتۇزلارنىڭ تەقەززاسىغا مۇۋاپىق ئىش قىلىشنى مەسلىھەت كۆرىۋاتىمەن. سەن مەندىن مىننەتدار بولۇشۇڭ، قارشىلىق قىلماسلىغىڭ كېرەك. مەن ساڭا ھەقىقەتەن مىرىھۋانلىق قىلىۋاتىمەن. ئەگەر سۆزۈمگە كىرسەڭ ساڭا يەنە بىر يىلغىچە خىزمەت قىلىشقا تەييارمەن. ئەمدى ئۆزەڭ بىر قۇر ياخشىراق ئويلاپ باققىنا. ئەگەر ماقۇل دىسەڭ بىر يىللىق ھەققىمنىمۇ ئالمايمەن." ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ تاقىتىم تۈگىدى. "بۈگۈن سەن مېنى بوغۇپ ئۆلتۈرگەندىن ئارتۇغراق قىينىدىڭ!"

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى

دىدىم.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

يىگىرمە توققۇزىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھىكايىسىنى.

"ساڭا ئوخشاش ئىلمى ئۇچۇمغا ماھىر سەتىراچنى ئومرۇمگە كېلىپ كورمىگەن ئىدىم. سېنىڭ سوزلۇرۇڭ بىر تىيىنگىمۇ ئەرزىمەيدۇ. بول، قۇرۇق گەپنى مەن ياخشى كورمەيمەن. مەن سېنى چاچ ئالدۇرۇشقا قىچقىرتقان ئىدىم. ھېلى ئۇ ياقتىن، ھېلى بۇ ياقتىن تايىنى يوق سوزلەرنى بىلجىراۋېرىپ مېنى زېرىكتۇردۇڭ. بۇ قانداق ئىش؟" دىدىم. "ئاجايىپ ئىش، — دىدى سەتىراچ، — كام سوزلىگىنىم ئۇچۇن، سوزگە بېخىللىغىمدىن يەتتە تۇققان ئۇكامنىڭ ئارىسىدا پەقەت مېنىڭلا لەقىمىم "ئەسسامىت" يەنى كام سوز دىگەن ئىسىم بىلەن مەشھۇر. ئەڭ چوڭ ئۇكامنىڭ ئىسمى "ئەلبەكبۇك" يەنى ئەزمە؛ ئىككىنچى ئۇكامنىڭ ئىسمى "ئەلھەددار" يەنى ۋاقىرىغاق؛ ئۇچىنچى ئۇكامنىڭ ئىسمى "بەقبق" يەنى غەلۋىچى؛ تورتىنچى ئۇكامنىڭ ئىسمى "ئەلقۇز زۇلىسانى" يەنى ئاغزى ئاچچىق، يەكچەشمە؛ بەشىنچىسىنىڭ ئىسمى "ئەلەششار" يەنى ئېلىپ قاچار؛ ئالتىنچى ئۇكامنىڭ ئىسمى "شەقالۇق"يەنى پوچى.

سەتىراچ سوزىنى ئۇلاپ كېتىۋاتقان ئىدى. يۇرىگىم يېرىلىپ ئولۇپ قېلىشىمغا ئەقلىم يەتتى. خىزمەتچىنى قىچقىردىم. "بۇنىڭغا

توت تەڭگە پۇل بېرىپ يولغا سال! چاچ ئالدۇرىدىغان ۋاقىت تۈگىدى. ئەمدى چاچ ئالدۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق!" دېدىم. "بۇ نېمە گەپ؟ — دەپ ھولۇقتى سەتىراچ، — مەن ساڭا خىزمەت قىلماي ھەق ئالمايمەن! ئەلۋەتتە خىزمەت قىلىشىم كېرەك. سەن مېنىڭ قەدرىمگە يەتمىسەڭ، مەن سېنىڭ قەدرىڭگە يېتىمەن. چۈنكى ئاتاڭ رەھمەتلىك كۆپ ياخشى، قولى ئوچۇق، كۆپنى كۆرگەن ئادەم ئىدى. ئۇمۇ، خۇددى، شۇنداق مۇبارەك بىر كۈندە ئادەم ئىۋەتكەن ئىدى. كەلدىم. ئالدىدا بىرقانچە ئاغىنە-بىرادەرلىرى بار ئىكەن. ماڭا قان ئېلىشنى مەسلىھەت سالدى. مەن دەرھال ئۈستىرلاپىنى كوتۇرۇپ كوردۇم. قارىسام يۇلتۇزلار ھېساۋات ۋاقتى مۇۋاپىق ئەمەس، قان ئېلىش ۋاقتى ئەمەس ئىدى. قازايى ئىلمي نۇجۇمنى ئاتاڭغا ئېيتتىم. ئىخلاس قىلغىنىدىن لام-جىم دېمىدى. ئىلمى نۇجۇم ۋاقتى كەلگىچە سەۋرى قىلدى. ئاز ۋاقىتتىن كېيىن نىجاتلىق سائىتى كەلگىنى مەلۇم بولدى. قان ئېلىشقا باشلىدىم. مەرھۇم ئاتاڭ مىننەتدارلىق ئىزھار قىلدى. شۇ يەردە ئولتۇرغانلارمۇ خوش بولۇشتى. خىزمەت ھەققىم ئۈچۈن رەھمەتلىك ئاتاڭ يۈز تەڭگە بەردى." "سەندەكلەرگە ئورۇنسىز پۇل چاچقان ئاتام گورىدىمۇ تىنچىمىسۇن!" دېدىم. سەتىراچ: "ئەستەغپىرۇللا، سۇبھانالla، — دەپ ھولۇقۇپ سوزىنى يەنە داۋام قىلدى، — مەن سېنى ئەقىل ئىگىسى، ئىدرەكلىك، پەمى بار، دەپ پەرەز قىلاتتىم. سەن كېسىلىڭنىڭ تەسىرى بىلەن بۇنداق ئورۇنسىز سوزلەرنى دەپ گۇنا قىلىۋاتامسەن يا؟ ئۇنداق بولسا سەن بۇ كامچىلىقتىن خالى. مەن ئۇنى ئەپۇ قىلىمەن. نىمە سەۋەپتىن بۇنچىلىك ئالدىراۋاتقىنىڭنىمۇ چۈشۈنىمەن. مەرھۇم

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

ئاتاڭ مەندىن مەسلىھەت ئالماي ھېچ ئىشنى ئىشلىمەيتتى. چۈنكى ھەدىس شەرىپتە ئېيتىلغان مەسلىھەتنىڭ مەنپەئەتلىرىنى ئاتاڭ ياخشى بىلەتتى. سەن ياخشىراق ئويلان! مەندىن باشقا داناراق ئادەم تاپالمايسەن. مەن پۈت تىرەپ تۇرۇپ خىزمەت قىلىۋاتىمەن. خاپا بولمايمەن. ئەمما سەن بولساڭ بىر يەردە ئولتۇرۇپمۇ سىقىلىۋاتىسەن. ئاتاڭنى ھۆرمەت قىلغىنىم ئۈچۈن، بۇ قىلغىنىڭغىمۇ چىدايمەن.» «ئەزبىرايى خۇدا! سوزنى يەنە ئۇزارتتىڭ. سېنىڭدىن سورايدىغان مەسلىھىتىم يوق ئىدىغۇ؟ چېچىمنى ئال ـ دە، يولۇڭغا ماڭ!» دېدىم. «بىلىمەن، ــ دېدى ئۇ گېپىنى يەنە باشلاپ، ــ مەندىن قاتتىق رەنجىدىڭ! لېكىن مەن ئۇنى ئۆزەمگە ئالمايمەن، يەنىلا كەچۈرىمەن. چۈنكى سېنىڭ ئەقلىڭ توشمىغان، ھېلى ياشسەن. تېخى يېقىندىلا سېنى مورەمگە ئېلىپ مەكتەپكە ئاپىرىپ قويغان ئىدىم.» «خۇدا رازى بولسۇن! ــ دېدىم مەن ئۇنىڭغا، ــ ئىشىمدىن قالدىم. سەنمۇ ئوز يولۇڭغا ماڭ! مەنمۇ ئىشىمغا باراي!» شۇ چاغدىلا ئۇ قولىغا ئۇستىرا بىلەن بۇلەيىنى ئالدى. ئۇستىرىنى بۇلەيگە قايتىدىن بۇلەشكە كىرىشتى. تۇتۇپ كورۇپ بېقىپ يەنىلا بۇلەيتتى، ھېچ توختىمايتتى. بىر ئاينىنى يەردىن ئېلىپ، ئىككىنچى ئاينىنى تىرەپ بۇلەشكە كىرىشتى. جېنىم بوغىزىمغا كېلىپ قالدى. ئاخىرى چېچىمغا ئۇستىرا سالدى. ئازىراق چۈشۇرۇپ قويۇپ يەنە گەپ باشلىدى: «ئەي ئوغلۇم، كىتاپلاردا ئالدىراڭغۇلۇق شەيتاننىڭ ئىشى» دىگەن شېئىر بار، ئاڭلا:

ئالدىدىن ئويلاپ ئىش قىلغان ئاخىرىدا ھولۇقماس،
شەپقەت كۆتسەڭ كىشىدىن ئوزەڭمۇ رەھىم دىل بول!
زۇلۇم قىلمىساڭ كىشىگە زالىملارمۇ يولۇقماس،

ئۇرۇق سالسالڭ نىمكى، ئالسەن شۇندىن ھوسۇل!

"مەن سىنى بىلىدۇ ۋە تونۇيدۇ، دەپ ئويلايتتىم. ئەپسۇسكى مىنىڭ قولۇم پادىشا، ئەمىر، ۋەزىر، ھاكىم، ئالىم ۋە پۇخرالارنىڭ باشلىرىنى چۆشۈرگەنلىكىنى بىلمەيدىكەنسەن. ماڭا ئوخشىغانلارنى شائىر مەدھىيىلەپ مۇنداق دىگەن:

قولۇمدىكى بۇ ھۈنەرنى سەن ئويلىما
ھۈنەرلەرنىڭ "پەسراقى" دەپ، قىرىنداش.
بارچە كاسىپ يىپقا تىزىلغان مەرۋايىت،
ئۇنىڭ ئىچىدە ئىزىزراقى سەتىراچ.
ئىشقا چۈشەر بولسام ئەگەر ھەر ۋاقىت،
تەسلىم بولار، شاھۇ، گاداي، قىرى-ياش.

گەپنى سوزغان ئىدى. "بۇ گەپلەرنى قويساڭچۇ، ئاتا، يۈرىكىم ئىزىلىپ كەتتى!" دىدىم. "پەممىچە ھازىرمۇ ئالدىراۋاتقاندەك تۇرىسەن؟" دىدى سەتىراچ. "ئاھ" دىدىم مەن غەزەپ بىلەن. "ئىغىر بول، بالام! — دىدى سەتىراچ، — مەن ھىلىلا دىدىم، ئالدىراقسانلىق شەيتاننىڭ ئىشى، ئالدىراقسانلىق كىشىگە غەم-قايغۇ ئىلىپ كىلىدۇ. پەيغەمبىرىمىز 'ئالدىرىماي قىلىنغان ئىش ياخشى نەتىجە بىرىدۇ' دىگەن. سىنىڭ 'ئالدىراقسانلىغىڭ مەندە گۇمان پەيدا قىلدى. ئىشىڭدىن مىنى خەۋەردار قىلساڭ. چۈنكى مىنىڭ مەسلىھىتىم بىلەن قىلغان ئىشىڭ نەتىجىسىز قالماس دەپ ئويلايمەن. ئۇ، ئۇستىرىنى يەرگە قويۇپ، ئۇستىرلاپنى قولىغا ئالدى. ئۇينىڭ ئوتتۇرىسىغا بىرىپ، كۈننىڭ نۇرىغا توغرىلىدى. بىردەم تىكىلىپ قاراپ تۇرۇپ: "ناماز جۈمەگە ئانداق-مۇنداقمۇ ئەمەس. توپ توغرى ئۈچ سائەت ۋاقىت قاپتۇ" دىدى.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

"ھە دەپ قۇرۇق گەپ قىلىۋېرىپ ئىچىمنى تىت ـ تىت قىلىۋەتتىڭ" دېدىم مەن. ئۇ، يەنە سوز باشلىدى: "ۋەقەنى ماڭا ئېيتساڭ ئوزەڭ ئۇچۇنمۇ ياخشى بولاتتى. چۈنكى ئاتاڭ مەرھۇممۇ، مەندىن مەسلىھەت سورىماي تۇرۇپ ئىش قىلمايتتى." بۇنىڭدىن قۇتۇلۇشنىڭ ئىلاجى يوقلۇغىغا كوزۇم يەتتى. "ناماز ۋاقتى يېقىنلىشىپ قالدى. مەن كىشىلەر نامازدىن چىقماستىن بۇرۇن، بارىدىغان يېرىمگە ئۇنۇتۇشۇم كېرەك ئىدى. بىر ئاز كەچ قالسام ئىشىم بۇزۇلۇدۇ" دەيتتىم ئىچىمدە. "سوزنى قىسقا قىل! مەنىسىز سوزلەرنى قوي! بىر يولدىشىمنىڭ ئويىگە زىياپەتكە بارىمەن. ئۇنىڭغا بازاردىن بىرەر نەرسىلەر ئېلىشىم كېرەك. قۇرۇق قول بېرىشقا بولمايدۇ. ۋاقىت بولسا قىستاپ كەلمەكتە" ـــ دېدىم. "ھەجەپمۇ ئېسىمگە سالدىڭ، ئوغلۇم. سېنىڭ بۇ سوزۇڭ، ـــ دېدى ئۇ، ـــ نىمە ئۇچۇن مۇبارەك بولدى؟ شۇنىڭ ئۇچۇنكى، مەنمۇ بىرقانچە ئادەملەرنى بۈگۈن ئويىگە تەكلىپ قىلغان ئىدىم. لېكىن ئۇنىتۇلۇپ قېلىپ ھىچ نەرسە ھازىرلىماپتىمەن. ئەگەر سېنىڭ سوزۇڭ بىلەن ئەسلىمىسەم تازىمۇ شەرمەندە بولىدىكەنمەن. ئەمدى ئىش قىلايلى!" "خاتىرجەم بول! ـــ دېدىم مەن، ـــ ئەگەر مېنى تېزراق قۇتقازساڭ مېھمانلىرىڭغا كېتىدىغان يىمەك ـ ئىچمەكنىڭ ھەممىسىنى مەن بېرەي" "خۇدا ساڭا ياخشىلىق ئاتا قىلسۇن. مېھمانلىرىم ئۇچۇن بېرىدىغانلىرىڭنى سوزلە! ئويىڭدە نىمە بار؟ كوڭلۇم تىنىم تاپسۇن!" دەپ تۇرۇۋېلا ئالدى. "بەش خىل تاماق، ئۇن، تۇزلانغان توخۇ، ھەر خىل شىرنىلىكلەر بار" دېدىم مەن. "شۇلارنى ماڭا ھازىرلا كورسەتسەڭ كوڭلۇم تېخىمۇ ئارام ئالسا!" دېدى ئۇ. مەن خىزمەتچىگە ئۇلارنى ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇدۇم. خىزمەتچى

ھەممىنى ئېلىپ كەلدى. "شاراپ كام ئىكەن!" دېدى ئۇ بىر قۇر قاراپ چىقىپ. "ئۇمۇ بار" دېدىم مەن. "شاراپنى كورسەت. كوڭلۇمدە ئەندىشە قالمىسۇن!" دېدى ئۇ. شاراپنى ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇدۇم. خىزمەتچى ئۇنىمۇ ئېلىپ كەلدى. "ھىساپسىز مىننەتدار-مەن" دېدى ئۇ كېيىن "تۇتۇرۇق بىلەن ئەتىرە يوق ئىكەن" دېدى. مەن ئۇنىڭغا ئەللىك تەڭگىلىك ئەتىرنى قۇتىسى بىلەن ئۇتقازدىم. ۋاقىت خۇددى يۇگۇرگەندەك قىستاپ كەلمەكتە ئىدى. "خاتىرجەم بولدۇڭمۇ؟ بۇلارنى ئال! تىز چېچىمنى چۇشەر" دېدىم. "ھەممىنى ئۇز قولۇم بىلەن بىرمۇ بىر ئېنىقلاپ تۇتۇپ كورمىسەم تىنجىمايمەن" دېدى سەتىراچ. خىزمەتچى ھەممە نەرسىنى بىرمۇ بىر ئېچىپ كورسەتتى. ئۇستىرىنى يەرگە قويۇپ ھەممە نەرسىنى بىرمۇ بىر ئۇتكۇزۇپ ئالدى. كېيىن ئۇستىرىنى قولىغا ئېلىپ چېچىمنى يەنە بىر ئاز چۇشۇردى. "ئەي ئوغلۇم، — دېدى ئۇ يەنە سوز باشلاپ، — مەن ساڭا رەخمەت ئېيتايمۇ؟ ئاتاڭغا رەخمەت ئوقۇيمۇ؟ بۇگۇن زىياپىتىم پەقەت سېنىڭ ياردىمىڭ ئارقىسىدىلا ئوبدان تەييارلاندى. ئەمما مېھمانلىرىمۇ شۇنىڭغا ئەرزىيدىغان كىشىلەردىن: مەسلەن، ھاممامچى زەيتۇن سەئىد، توگىچى گۇلەخ خېلىل، تېزەكچى ئوبۇلقاسىم، پوقاق خەننات، قارىباي زىقنە، سېلىم قاراۋۇل، بۇخىت ئاتىباقار، ئوگۇل كوك-تاتچى. بۇلارنىڭ ھەر بىرىنىڭ ئۇزلىرىنىڭ ئوينايدىغان ئۇسۇل-لىرى، ئوقۇيدىغان غەزەللىرى بار. بۇلارمۇ پېقىرغا ئوخشاش ئارتۇقچە سوز قىلمايدىغان، دانىشمەن ئادەملەردىن. بۇلارنىڭ ھەر بىرى بولەكچە بىر پەزىلەتكە ئىگە، ئۇنىڭ ئىچىدە خوشسوھ-بەت بىرسى بار، ئۇ دائىما:

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىڭى ئادرېسى

دىگەن بىر مىسرا شېىر بىلەن ئەقلىلىق كىشىلەرنى ئۆزىگە تارتىدۇ. ئۇلارنىڭ بىرسىدە بار خۇسۇسىيەت باشقا بىرسىدە يوق. مەسىلەن، بىرسى لەتىپىگە ئۇستا. ئەگەر بىزنىڭ سوھبىتىمىزگە بارساڭ بىز ئۈچۈنمۇ، ئۆزەڭ ئۈچۈنمۇ كوڭۈللۈك بولاتتى. ھېلقى ئىبىتقان دوستۇڭنىڭ ئويىگە بۈگۈن بارما! چۈنكى سەندە ھېلى ئاغرىقنىڭ تەسىرى بار. كوپىنچە زىياپەتلەردە كىشى ئورۇنسىز گەپلەرنى تولاراق سوزلەيدىغان كاسكى-ئەزمە ئادەملەرگە دۇچار بولىدۇ. ئەمما ئۇنداق ئادەملەر ساڭا توغرى كەلمەيدۇ. سەن قىسىلسەن، خاپىغان كىسلى شۇنىڭدىن پەيدا بولىدۇ." "خۇدا خالىسا باشقا بىر ۋاقىتتا بارىمەن"— دىدىم مەن. "باق!— دىدى ئۇ— بۈگۈنلا بارغىن. ۋاقىت غەنىمەت. ئۇلارنىڭ سوھبىتىدىن بەھرە ئال!" شائىر ئىبىتقاندەك:

خوش ۋاقىت كەلسە ساڭا،
بىل غەنىمەت سەن ئۇنى.
ھېچكىم بىلمەس سۇرۇلگەن
ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى.

• • •

بىر نەپەسلىك خورسەنلىكنى قولدىن بەرمە،
غەمگە چوكمە، سېنى شاتلىق كۈتمەكتە.
تەشۋىشلەرگە بوش كوڭۈلدىن جاي بەرمە،
دەم غەنىمەت، ئۆمرۈڭمۇ تىز ئۆتمەكتە.

"بۈگۈنكى كۈنۈڭنى ئەتىگە تاپالمايسەن!" دىدى سوزىنى داۋام قىلىپ ئۇ. ئاچچىغىمغا چىدىماي كۈلەتتىم. "مەيلى مەن بىر

ئاماللاپ بېرىپ كېلەرمەن. ئەمما سەن يولۇڭدىن قالما! دوست-
لۇرۇڭ سېنى كۈتۈپ تۇرۇشقاندۇر" دېدىم مەن. "يوق! — دېدى
ئۇ، — مەن سېنى ئۇلۇغ ئادەملەر بىلەن تونۇشتۇرماقچىمەن. تولا
ئادەملەر ئەزمە گەپلىرىنى قىلىۋېرىپ دىققەتنىڭنى ئاشۇرۇپ قويۇدۇ.
لېكىن ئۇلار ماڭا ئوخشاش ئادەملەر بولۇپ، ئارتۇق سوزلىمەي-
دىغان كىشىلەردۇر. زورۇر جايىغا لازىم تاپسا ئىككى ئېغىزلا سوز
قىلىپ بولدى قىلىدۇ، بولمىسا يوق! ئەگەر سەن ئۇلارنى بىر
قېتىملا كورسەڭ باشقا ئۇلپەتلىرىڭدىن كېچىسەن. "ئەلۋەتتە بىر
كۈنى بارىمەن" دېدىم مەن. "بۈگۈن بېرىشىڭنى خالايتتىم، — دەپ
سوزلەپلا كەتتى ئۇ، — بولمىسا مەسلىھەت شۇكى، مېھمانلىرىمغا
بەرگەن نەرسىلىرىڭنى مەن ئۇزەم ئېلىپ باراي، سەنمۇ بىللە بار.
ئەگەر سەن ئوز دوستلىرىم قېشىغىلا بارىمەن دەيدىغان بولساڭ
مەن بۇ نەرسىلىرىمنى ئويۇمگە ئېلىپ بېرىپ قوياي. ئۇلار
ئوزلىرى ئىشلىتىپ تۇرسۇن. يەپ-ئىچىپ ئويۇننى ئويناۋەرسۇن.
مەن قايتىپ كېلەي. سېنىڭ بىلەن بىللە سەن بارىدىغان جايغا
باراي. مېنىڭ دوستلىرىمغا بۇ ئىش ھېچ ئېغىر كەلمەيدۇ. دەرھال
قايتىمەن" "دوستلىرىڭنىڭ يېنىغا بار. مېھماندارچىلىقنى قىلىپ،
دوستلىرىڭنى خوش قىل! ماڭىمۇ دوستلىرىمنىڭ يېنىغا بېرىشقا
يول قوي!" "مەن سېنى يالغۇز ئۇ يەرگە ئۇۋەتىشكە رازى ئەمەس-
مەن، — دېدى ئۇ، — چۇنكى ھەر جايغا بارساڭ ساڭا مېنىڭدەك،
دانا، ھۇشيار، ئىش كورگەن، كېڭەشچى بىر كىشىنىڭ بولۇشى
لازىم. سەن مەندىن ياخشىراق، داناراق كىشىنى تاپالمايسەن."
"مەن بارىدىغان جايغا ئوزەمدىن باشقا ھەرقانداق ئەقىللىق
كىشىمۇ سىغمايدۇ" دېدىم. "پەرەز قىلىشىمچە، سەن بىر خوتۇن

كىشى بىلەن ۋەدىلەشكەن ئوخشايسەن. شۇنىڭ ئالدىغا بارىدى-غاندەك تۇرىسەن. بولمىسا مېنى ئۆزەڭ بىلەن بىللە ئېلىپ بارار ئىدىڭ. بۇ ھەقتە مەن باشقىلارغا قارىغاندىمۇ تەجرىبىلىك مەن. ساڭا ياردەم قىلىمەن. ئەندىشە قىلمىغىنكى، سەن بىر يات خوتۇن-نىڭ يېنىغا بارىدىغاندەك تۇرىسەن. ئۇنداق قىلساڭ بىكارغىلا ھالاك بولىسەن، بېشىڭ كېتىدۇ. بۇ، باغداد شەھرىدە ھېچكىم بۇنداق ئىشنى قىلالمايدۇ. بولۇپمۇ جۇمە كۈنى! باغداد ھاكىمىنىڭ قانداق دەھشەتلىك كىشى ئىكەنلىكىنىمۇ، ئۇنىڭ ھورمىتى بار كىشى ئىكەنلىكىنىمۇ بىلىشىڭ كېرەك. كوكنار مەستانىلىرىنىڭ خىيالىدەك خام ئىش قىلما! قوي بۇ ئىشىڭنى!" "ئەي شېيخ، نىمە گەپلەرنى قىلىۋاتقانلىقىڭنى بىلەمسەن؟" دىدىم مەن غەزەپ بىلەن. ئۇزاق ۋاقىت جىم بولۇپ قالدى. ناماز ۋاقتى بولۇپ قالغان ئىدى، چېچىمنى ئېلىپ تۈگەتتى.

"دوستلىرىڭغا بۇلارنى ئېلىپ بار. سەن قايتىپ كەلگىچە مەن سېنى كۈتۈپ تۇرىمەن. كېيىن ئىككىمىز بىللە بارىمىز." دىدىم، مەن ئۇنى ئالداپ يولغا سېلىش ئۈچۈن. "بىلىمەن، سەن مېنى ئالداپ يولغا سېلىپ، بارىدىغان يېرىڭگە بىر ئۆزەڭ تەنھا بارماقچىسەن. چارىسىز قېلىپ بالاغا ئۇچرىمىغىدى دەپ قورقى-مەن. — دىدى ئۇ — ئەلۋەتتە مېنى كۈت! سەن بىلەن بىللە بېرىپ چوقۇم ساڭا ياردەم قىلىمەن!" "ياخشى، — دىدىم مەن، — لېكىن كوپ كېچىكىپ مېنى ساخلىتىپ قويما!" ئۇ مەن بەرگەن ماللارنى ئالدى، تاشقىرى چىقىپ كەتتى. مەن ئۇنى "ئۆيىگە كەتتى" دەپ ئويلىدىم. ئۇ چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئورنۇمدىن تۇردۇم. كىيىملىرىمنى كىيدىم. ئۆيدىن چىقىپ توپتوغرى ئۆزەم كورگەن

تار كوچىغا باردىم. ئولتۇرۇپ دېرىزىـگە كوز سالدىم. بۇرۇن بۇ كوچىغا كىرگەن چېغىمدا كىرىپ ئولتۇرغان جايـغا باردىم. موماي ئۇ يەردە مېـنى كۆتۈپ ئولـتۇرغان ئىـكەن. موماي مېنى كورۈپ ئورنىـدىن تۇردى. موماي مېـنى قىز ئولـتۇرغان ئويـگە ئېـلىپ كىردى. ئۇ ياق ـ بۇ ياقلارغا كوز سالدىم. قارىـسام ئوي ئىگىـسى نامازدىن قايتتى. ئويگە كىردىم. ئىشىكـنى تاقىـدى. دېرىـزىدىن قارىسام، سەتىراچ ئىشىك ئالدىدا ئولتۇرۇپتۇ. "بۇ لەنىتى قەيەر- دىن ئۇچۇپ كەلـدى؟" دەپ ئويـلۇدۇم. ئۇ، نەرسىـلەرنى هامماldin ئىۋەتىپ، ئوزى يوشۇرۇنچە كەينىمدىن ماراپ ماڭـغان ئىـكەن. بەخـتكە قارشى شۇ ۋاقىـتـتا ئويـدىـكى چـورىـلەردىن بىرسى خوجايىنـغا گۇنا قىلىـپ قويـغان ئىـكەن. خوجايىن ئۇنى ئۇرۇشقا باشلىدى. قۇلى ئارىـسغا كىـرىپ ئاجراتـماقچى بولغان ئىكەن. خوجايىن قۇلـىنمۇ قوشۇپ ئۇرۇشـقا باشـلاپتۇ، چورىـگە قوشۇلۇپ ئۇمۇ ۋاقىراشقا باشلاپتۇ. بەختى قارا سەتىـراچ ئوزىـچە "ئوي ئىگىـسى مېـنى ئۇرۇۋاتـقان بولـسا كېرەك" دىـگەن ئويـغا كېپـتۇ. بېـشـىـنى يەرگە ئۇرۇپ: "ۋاي داد" دەپ غەۋغا كوتۇ- رۇپتۇ. باشقىـلارنى ياردەمـگە قىچـقىرىپـتۇ. ئوزىـنىڭ ئەتـراپىغا توپلانغان كىشلەرگە: "قازىنىڭ ئويىدە مېنىڭ خوجايىنىم ئۇرۇپ ئولتۇرىـلىۋاتـىدۇ!" دەپـتۇ. بۇ خەۋەرنى دەرهال ئۇلار قەۋمى- قېرىنداشلىرىمغا يەتـكۈزۈشۈپـتۇ. ئۇلار هولۇقۇپ يىغـلاپ غەزەپ بىلەن قازىنىڭ هويلىـسىغا كىـرىپ كەلـدى. سەتىـراچ ئۇلارنىڭ ئالدىدا يول باشلاپ شاپاشلاپ يۇرەتتى. "ئەي بىچارە خوجىمىز؟— دەپ ۋاقىـراشـتى ئۇلار، ـــ ئەپسۇس ئولـتۇرۇپ قويـدىمكىن؟" دەپ بىر ـ بىرىدىن سۇرۇشتۇرەتتى. قىقاس ـ سۇرەن ئوي ئىگىسـ-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىلگە ئامبىرى

گەمۇ ئاڭلاندى بولغاي. قۇللىرىدىن بىرسىگە: "نىمە گەپ؟ ئوقۇپ كەلگىن!" دەپتۇ ئۇي ئىگىسى. قۇل يۈگۈرۈپ چىقىپ، ئەھۋالنى ئۇقۇپ، ئۇي ئىگىسىنىڭ يېنىغا قايتىپتۇ. "خوجام، — دەپتۇ قۇل قازىغا — ئىشىك ئالدىغا بىرقانچە ئەر-ئاياللار توپلىنىپ قاپتۇ. بىزنىڭ ئۇيگە قاراپ: ئەپسۇس قىلىشىۋاتىدۇ، ۋاقىرىشىۋاتىدۇ" قازى خەۋپسىرەپ دەرھال ئىشىك ئېچىپتۇ. توپلىنىپ تۇرغان ئادەملەرنى كورۇپ: "نىمە گەپ؟" دەپ سوراپتۇ قازى. كىشلەر: "بىزنىڭ خوجىمىزنى نىمىشقا ئۇرۇپ ئولتۇردۇڭ؟" دىيىشىپتۇ. "كىمنى؟ نىمە ئۇچۇن ئولتۇرۇپتىمەن؟ سىلەرنىڭ خوجاينىڭلار قانداق كىشى؟ ئۇ نىمە گۇنا قىلغان، ئۇ بۇ يەردە نىمە ئىش قىلىدۇ؟" دەپتۇ قازى.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

ئوتتۇزىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھىكايىسىنى.

"كىمنى كىم ئولتۇردى؟ ئۇ نىمە گۇنا قىلغان ئىدى؟ بۇنىڭ ئۇزى كىم؟" دەپتۇ قازى. "ئەي مۇتىھەم قازى! قىلغان ئىشىڭدىن تانماقچىمۇ سەن؟ — دەپتۇ سەتىراچ — بۇنىڭدىن بىر سائەت ئىلگىرى، سەن قامچا بىلەن بىزنىڭ خوجىمىزنى ئۇردۇڭغو؟"

"ئۇنى مېنىڭ ئويۇمگە كىم كىرگۇزگەن؟ قەيەردىن كېلىپ، نەدىن كىرگەن؟" دەپتۇ ئاچچىغى بىلەن قازى. "تولا لاۋزىلاشما!

دەپتۇ قازىغا سەتىراچ — سىنىڭ ئۆيۈڭگە ئۇنىڭ كىرىش سەۋەبىنى مەن بىلمەيمەن. قىزىڭ ئۇنى ناھايىتى ياخشى كۆرىدۇ، ئۇمۇ قىزىڭنى سۆيىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن كىرگەن. قۇللىرىڭغا بۇيرۇپ ئۆلتۈردۈرۈپ. ئۆزەم كىرىپ تۇتۇپ ئېلىپ چىقماستىن بۇرۇن خوجەمىزنى چىقىرىپ بەر. قېرىنداشلىرى ئېلىپ كەتسۇن! بولمىسا بېرىپ خەلىپىگە ئەرزە قىلىشتىنمۇ يانمايمەن.» قازى كىشىلەردىن خىجالەت بوپتۇ. «سۆزۈڭ راست بولسا، — دەپتۇ ئۇ — ئۆزەڭ كىرىپ ئېلىپ چىق!»

سەتىراچ ئىچكىرىگە كىردى. ئۇنىڭ كىرگىنىنى كۆرۈپ مەن يوشۇرۇنۇشقا ھەرىكەت قىلدىم. پانا بولغىدەك جاي تاپالماي ئاۋارە بولدۇم. تۇرغان ئۆيۈمدە چوڭ بىر بوش ساندۇق بار ئىكەن. ساندۇقنىڭ ئىچىگە چۈشۈپ ئاغزىنى ئەتتىم. نەپەس ئېلىشىم تەس بولدى. سەتىراچ ئۆيگە كىرىپ مېنى راسا ئىزدىگەن بولسىمۇ تاپالماي بېشى قېتىپ تۇرغان ئىكەن. شۇ ۋاقىتتا ساندۇق قىمىرلاپ قاپتۇ. ئەزايى بەدىنىم بوشىشىپ كەتتى. ئۇ ساندۇقنى كۆتۈرۈپ ئۆيدىن چىقتى. مېنى ئۇنىڭ ئارام تاپتۇرماسلىقىغا كۆزۈم يەتكەنلىگى ئۈچۈن، ساندۇقنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ ئۆزەمنى يەرگە تاشلىدىم، ئايىغىم سۇندى. ئىشىككە قارىسام ئادەملەر ناھايىتى كۆپ ئىكەن. مەن بۇنداق چوڭ يىغىلىشنى بىرىنچى قېتىم كۆرۈشۈم ئىدى. يېنىمدا ئاز-تولا ئالتۇنۇم بار ئىدى. ئادەملەرنى پاراكەندە قىلىش مەخسىدىدە ئالتۇنلارنى چاچتىم. كىشىلەرنىڭ ئۇنى تېرىمىز دەپ ئومىلاخمان بولغىنىدىن پايدىلىنىپ، ئۇدۇل كەلگەن كوچىغا قاراپ قاچتىم. لەنىتى سەتىراچ كەينىمدىن قوغلاپ كېلەتتى. «خوجامغا ئازاپ بېرىپ قىيناماقچى ئىدى، ئۇلارنىڭ قولىدىن

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

سالامەت قۇتۇلدۇردۇم“ — دەيتتى ئۇ يول بويى ۋاقىراپ، — ئىھ-تىياتسىزلىغىڭ سەۋەبىدىن سېنى ئەنە شۇنداق كۆلچەكتە يولۇقۇپ قالدۇ، دەپ ئەنسىرىگەن ئىدىم، — دىدى ئۇ ماڭا قاراپ، — ھىلىمۇ ياخشى، مەن كېلىپ قېلىپ، سەن ساق قالدىڭ. بولمىسا سەن ئۇ يەردىن ساق چىقمايتتىڭ. ماڭا ئۆزۈڭ ئۈمۈر تىلە! سېنى ھەمىشە شۇنداق پالاكەتلەردىن قۇتۇلدۇرۇپ يۈرەي ھە!“ مەن: ”قىلغى-نىڭنى ئاز دەپ، رەستىدە نىمىلەرنى دەپ ۋالاقلايسەن؟ مېنىڭ ئارقامدىن ئۇ يەرگە كىرىپ نىمە قىلاتتىڭ؟“ جىبىنىم چىقىشقا ئاز قالدى. ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن جاندىن ۋاز كېچىشكىمۇ رازى ئىدىم. ئاخىرى رەستىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بىر سارايغا قېچىپ كىردىم. ساراي باققۇچىغا مېنى سەتىراچتىن قۇتۇلدۇرۇپ قويۇشنى ئۆتۈندۈم ۋە جاۋاۋىنى كۈتمەستىنلا ساراي ھۇجرىلىرىدىن بىر-سىگە كىرىۋالدىم . ”بۇ لەنىتىدىن قاچان قۇتۇلار مەن“ دەيتتىم ئۆز-ئۆزەمگە. ئۇنىڭ يۈزىنى كورۇشكە تاقىتىم يوق ئىدى. شۇ ھامانلا دەللاللارغا كىشى ئەۋەتتىم. قېرىنداشلىرىمدىن بىرىگە ۋاكالەت خەت يېزىپ بېرىپ، كىشلەردىكى ئېلىم-بېرىم ھەققىدە چۈشەندۈردۈم. بۇ ئىشلارغا ۋەكىل تەيىنلىدىم. ئۇلارغا ئۆي-جاي، يەر-سۇلىرىمنى سېتىشقا بۇيرۇدۇم. شەھەرنى تاشلاپ كەتتىم. شۇ كۈندىن باشلاپ مەن بۇ دەردىسەردىن نېرىراق يۈرۈپ سايا-ھەت قىلىشقا كىرىشتىم. بىر نەچچە كۈندىن بېرى مەن يول يۈرۈپ شەھىرىڭىزلەرگە كەلگەن ئىدىم. بۈگۈن بۇ يەرگە زىيايەتكە تەكلىپ قىلدىڭلار، مەن كەلدىم. قارىسام بۇ لەنىتى بۇ يەرگە مېنىڭدىن بۇرۇن كېلىپ توردە ئولتۇرۇپتۇ. ئەمدى بۇ يەردە ئۇنىڭ بىلەن يۈزمۇ-يۈز قانداق قىلىپ تاقەت بىلەن چىداپ ئولتۇرىمەن“ دەپ

ئۇ، بۇ ئولتۇرۇشتىن چىقىپ كەتتى. بىز سەتىراچتىن: "بۇ ۋەقە راستمۇ؟" دەپ سورىدۇق. "مەن، — دېدى سەتىراچ — بۇ ئىشلارنى ئۆزەمنىڭ دانالىقىم، مەرتلىكىم، ھىمايە پەرۋەرلىكىمدىن، ئاتا كورگەن ياش يىگىتكە ياخشىلىق قىلىش يۈزىسىدىن قىلغانلىقىم راست. ئەگەر مەن بولماي، مېنىڭ ئورنۇمدا باشقا ئادەم بولغاندا، بەلكى ئۇ، ئولۇپمۇ كېتەتتى. ئۇنىڭ قۇتۇلۇشىغا پەقەت مەنلا سەۋەپچى بولدۇم. ئۇ، پۈتۈن سۇنۇپ كەتتى. دېدى، جېنىنىڭ ئامان قالغانلىقىنى سوزلىمىدى. مەن ئارتۇق گەپ قىلماي ناھايىتى ئاز سوزلەيدىغان پەقەت ۋاقتى كەلگەندە بىر-ئىككى ئېغىزلا گەپ قىلىپ قويىدىغان ئادەم. ئەگەر مەن ئەزمە ئادەم بولغۇنۇمدا ئۇنىڭغا ياخشىلىق قىلمىغان بولاتتىم. يەنە بېشىمدىن ئوتكەن ئاجايىپ قىزىق بىر ۋەقە بار، سوزلەپ بېرەي. شۇ چاغدىلا سىلەر مېنىڭ ئالتە ئۇكام ئىچىدە پەقەت مېنىڭلا كام سوز، بىھۇدە گەپلەرنى قىلمايدىغانلىقىمنى تەسدىقلايسىزلەر. مېنىڭ بۇ ھىكايەم بەكمۇ ئاجايىپ ۋە ناھايىتىمۇ قىزىق.

سەتىراچنىڭ ھىكايىسى

— خەلىپە ئەلمۇستەنسىرۇن بىللاھنىڭ زامانىسىدا مەن باغدادتا ياشايتتىم. ئۇ پېقىرلارنى، ھاجەتمەنلەرنى، ئالىملارنى دوست تۇتاتتى. بىر كۈنى مەن دەجلە دەرياسى بويىغا چىققان ئىدىم. بىر قېيىق كورۇندى. مەن قېيىقتىكىلەرنى كورۇپ ئوز-ئوزەمگە دېدىمكى: "بۇ كىشىلەر ئەلۋەتتە بىرەر يەرگە مېھماندارچىلىققا بارىدىغان ئوخشايدۇ. ئەڭ ياخشىسى، مەنمۇ بۇلارغا ھەمرا بولۇپ قوشۇلۇپ باراي" دەپ ھېچكىمدىن سورىماي قېيىققا چىقىپ

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئوبدانلا جايلىشىپ ئولتۇردۇم. ئەسلىدە بۇ ئون كىشىدىن خەلپە غەزەپلەنگەن ئىكەن. ئۇلارنى قېيىقتا ئېلىپ كېلىشنى ھاكىمغا بۇيرۇغان ئىكەن. ھاكىم ئۇلارنى قېيىققا سېلىپ ماڭغان ئىكەن. مەن بۇ ۋەقەدىن خەۋەرسىز، يەپ-ئىچىپ، ساياھەت قىلىپ كېلىشنى ئويلاپ ماڭدىم. بۇلارنىڭ ئارىسىدا مەندىن باشقا كوكۇل ئاچقىدەك قىزىقچىراق بىرەر كىشى يوق ئىكەن. قېيىق قىرغاققا يەتكەندىن كېيىن ھاكىمنىڭ خادىملىرى پەيدا بولدى. ئۇلار كېلىپ قېيىقتىكىلەرنىڭ قوللىرىغا كويزا، بويۇنلىرىغا تاقاق سالدى. ئۇلارنىڭ قاتارىدا مېنىڭمۇ بوينۇمغا تاقاق، قولۇمغا كويزا سالدى. مەن بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمىدىم. چۈنكى مەن ئورۇنسىز سوز قىلمايدىغان ئادەملىكىمنى ئۇلارغىمۇ كورسەتمەكچى بولدۇم. مانا بۇ مېنىڭ مەرتلىكىمنىڭ يەنە بىر ئىپادىسى. ھەممىمىزنى چېتىپ خەلپە ئەلمۇستەنسىرۇن بىللاھ ئالدىغا ئېلىپ كىردى. خەلپە جاللاتقا بۇ ئون كىشىنىڭ كاللىسىنى ئېلىشنى بۇيرۇدى. جاللات بىر چەتتىن ئۇلارنىڭ كاللىسىنى ئېلىشقا باشلاپ، پەقەت مەن قالدىم. خەلپە مېنى كورۇپ: "نىمىشقا بۇنىڭ بېشىنى ئالمىدىڭ؟"دەپ سورىدى. "تايىنلانغان ئون كىشىنىڭ بېشىنى ئالدىم" دېدى جاللات. "سەن توققۇزنىڭ بېشىنى ئالدىڭ، بۇ كىشى بىلەن ئون بولۇدۇ"دېدى خەلپە. مەن شۇ چاغدىمۇ "لام-مىم" دېمىدىم. "ياق!—دېدى جاللات،— كېسىلگەن باش ئون بولدى. ئىشەنمىسىڭىز ساناپ كورىشىڭىز مۇمكىن!" كېسىلگەن باشلارنى بىر-بىردىن خەلپە ھوزۇرىغا ساناپ ئېلىپ كەلدى. ئۇلار، راست ئون ئىدى. خەلپە ماڭا قارىدى: "نىمىشقا جىم تۇرىسەن؟ بۇ گۇناكارلار بىلەن بۇ يەرگە نىمىشقا كەلدىڭ؟ ئۇلارنىڭ ئارىسىدا نىمە قىلىپ يۇرىسەن؟" دېدى خەلپە.

"ئەي خەلپەم، ــ دىدىم مەن، ــ مەن ئەسسامەت، يەنى كام سوز دىگەن لەقەم بىلەن ئاتالغان كىشىمەن. مېنىڭدە ھىكمەتلىك ئىشلار كوپ، ئەقلىمنىڭ كوپلىگىنى ئېيتمامسىز؟ زېرەكلىكىم، پەملىكلىگىمنى دىمەمسىز؟ كام سوزلۇگۇمچۇ تېخىى! ئەمما مېنىڭ ھۇنىرىم سەتىراچلىق. ئەتىگەن ئويىدىن چىقىپ كېتىۋاتاتتىم. بۇ كىشىلەرنىڭ قېيىقتا ئولتۇرۇپ كېلىۋاتقانلىقىغا كوزۇم چۈشتى. "بۇلار زىياپەتكە كېتىۋاتقان بولسا كېرەك" دەپ ئويلىدىم. يۈگۈرۈپ بېرىپ ئۇلارنىڭ ئىچىگە قوشۇلۇپ ئالدىم. ئاردىن كوپ ئوتمەي قېيىق قىرغاققا چىقتى. ھەربىي ۋە مەئمۇرلەر كېلىپ، بۇلارنىڭ ھەم مېنىڭ بوينۇمغا تاقاق، قوللىرىمىزغا كويىزا سېلىشتى. شۇ ۋاقىتتا مەن بۇلارنىڭ گۇناكار ئىكەنلىگىنى بىلدىم. ئەمما ناھايىتى مەرتلىگىم ۋە كام سوزلىگىمدىن ھىچ نەرسە دىمىدىم، بۇ ئىشلارنى پەقەت مەرتلەرنىڭ مەرتلىرىلا قىلالايدۇ. شۇنداق قىلىپ، بىزنى ھۇزۇرىڭىزغا ئېلىپ كېلىشتى. سىز ئون كىشىنىڭ كالللىسىنى ئېلىشقا بۇيرۇدىڭىز. جاللات ئالدى. پەقەت كام سوزگۇلۇمدىن مەنلا قالدىم. لېكىن، مەن ئوزەمنى قۇتۇلدۇرۇش توغرىسىدا سىزگە بىر ئېغىزمۇ گەپ ـ سوز قىلىپ باقمىدىم. "جېنىمنى ئالسىمۇ مەيلى، كام سوزلۇك ھالىتىمدە تۇراي دىدىم. مەرت ھەرقانچە كام سوز بولسىمۇ مەنچىلىك بۇلار؟ مېنىڭ قالغان ھەممە ئىشلىرىم مانا شۇنداق مەرتلىك، زىرەكلىك، كام سوزلۇكتىن ئىبارەت. مەن ھەمىشە ئادەملەرگە ياخشىلىق قىلىمەن. لېكىن، كىشىلەر ئۇنىڭ بەدىلىگە ماڭا ناھايىتىمۇ ئەرزىمەيدىغان مۇكاپاتلارنى بېرىدۇ" دىدىم. خەلپە مەرتلىگىمنى، كام سوزلۇگۇمنى، دانالىقىمنى دەرھال سېزىپ، قاقاھلاپ كۇلۇپ كەتتى. "ئەي ئەسسامەت، ــ دەپ سو-

ئۇيغۇر كىتاب تورېكتى
www.uyghurkitap.com

ئال بەردى خەلىپە ماڭا قاراپ — ئالتە ئۇكاڭنىڭ ھەممىسى ساڭا ئوخشاش ھۇشيار، دانا، ئالىم ۋە كام سوزمۇ؟"

"ئەزبىرايى خۇدا، ئەي خەلىپە، ئۇكىلىرىمنى مەن بىلەن تەڭلەشتۈرۈپ، مېنى يەر قىلدىڭىز! ئەگەر ئۇكىلىرىم ماڭا ئوخشىغاندا ئىدى، باشقىچە كۈن كوچۈرەتتى. ئۇلار ھىچقاچان ماڭا ئوخشىمىسۇن ۋە تىرىك ياشىمىسۇن. ئۇلار ئوزلىرىنىڭ قورقۇنچاقلىقى، ئەقىلسىزلىقى، ئەزمىلىكلىگى، يوق گەپلەرگە ئىشىنىپ ۋەھىمە قىلىشلىرى بىلەن خەلق ئارىسىدا مەشھۇر. ئۇلار ھەممە ئىشتا كۆلكىگە قېلىپ يۈرۈشۈپتۇ. ئۇلارنىڭ بىرسى قىڭغىر، بىرسى كور، بىرسى كېكەچ، بىرسى دوك، بىرسى چولاق بىرسى كەمشۈك. ئەي خەلىپەم، مېنى ئەزمە دەپ ئېيىپلىماڭ. چۈنكى، ماڭا گەپنىڭ ئورنى كەلگەندە، ئۇلاردىن مەرتلىگىم، ئۇلاردىن دانالىغىمنى ئىسپات قىلىپ بېرىشىم زورۇر بولۇپ قالدى. مەن ھازىر شۇنىڭغا مەجبۇر بولدۇم. ئۇلارنىڭ ھەر بىرسىنىڭ ئوزىگە خاس ماجراسى، غەلۋىسى، يولۇققان بالالىرى بار. ئەگەر خالىسىڭىز، مەن سىزگە ئۇلارنى بىرمۇ بىر ئېيتىپ بېرەي.

سەتىراچىنىڭ بىرىنچى ئۇكىسى

"مېنىڭ قۇلىغى چولاق ئۇكام باغدادتا مەشھۇر ماشىنىچى، ئۇنىڭ ئىسمى ئەلبەكبۇك يەنى ئەزمە، — دېدى ئۇ گەپ باشلاپ، — بىر باينىڭ دۇكىنىنى ئىجارىگە ئېلىپ، شۇ دۇكاندا ئىش قىلاتتى. ئۇنىڭ ئويىنىڭ يېنىدا تۈگمەن بار ئىدى. باي ئوزى بالىخانىسىدا ياشايتتى. بىر كۈنى ئۇكام دۇكاندا كىيىم تىكىپ تۇرغاندا، بېشىنى كوتۈرۈپ قاراپتۇ. شۇ چاغدا ئوي ئىگىسىنىڭ خوتۇنى دېرىزىسىدىن

بېشىنى چىقىرىپ ئەتراپقا قاراۋاتقان ئىكەن. ئۇكام قارىسا ئۇ، بىر چىرايلىق خوتۇن ئىكەن، ئۇنىڭغا كوزى چۈشۈش بىلەنلا، ئۇنىڭ ھوسنى-جامالىغا ئاشىق بولۇپتۇ، ئىشنى يىغىشتۇرۇپ قويۇپ، شۇ خوتۇنغا بېرىلگەن ھالدا كۈننى كەچ قىپتۇ. ئەتىسىگە دۇكاننى ناھايىتى ئەتتىگەن ئېچىپتۇ. يىگىتنىڭ كوزىدىن بىر يىپ ئۆتكۈزۈپ، دېرىزىگە قاراپ ئولتۇرۇۋېرىپتۇ. يەنە خۇددى شۇ مەھەلدە خوتۇنغا كوزى چۈشۈپتۇ، ئىشقى كۈچىيىپتۇ. بىر نەچچە كۈنگىچە شۇنداق ئۆتۈپتۇ. بىر ياماققا چۈشلۈك ئىش قىلماپتۇ. بىر كۈنى ئادىتى بويىچە دۇكانغا كېلىپ ئولتۇرغان ئىكەن. خوتۇن ئۇنىمۇ كورۇپتۇ. ئۇنىڭ ھەركەتلىرىدىن ۋەقەنى چۈشىنىپتۇ. كۈلۈپ قاراپتۇ. ئۇكامۇ كۈلۈپ قاراپتۇ. بىراق خوتۇن دەرھال يوشۇرۇنۇپتۇ. خوتۇن ئوزىنىڭ چورىسىدىن يىپەك كوينەك چىقىرىپتۇ. چورە كىيىملىكنى ئۇكامغا بېرىۋېتىپ: "خېنىم سىزگە سالام ئېيتتى. مانا شۇ رەختتىن كوينەك پىچىپ، چىرايلىق تىكىپ بەرسۇن دەپ تاپىلىدى" دەپتۇ. "جېنىم بىلەن" — دەپتۇ ئۇكام، كىيىملىكنى شۇ زامانلا پىچىپ تىكىپ بېرىپتۇ. ئەتىسى ئەتتىگەندە چورە خوتۇن كېلىپ: "خېنىم سىزگە سالام ئېيتتى. كېچىنى قانداق ئوتكۈزگەنلىكىڭىزنى سورىدى. خېنىمنىڭ كوڭلى سىزدە بولۇپ ھېچ ئۇخلىيالمىدى" — دەپتۇ، ئارقىدىنلا يەنە ئالدىغا بىر كىيىملىك ئەتلەس قويۇپ، — خېنىم مۇشۇ ئەتلەستىن بۇگۈن ئىككى ئىشتان تىكىپ بەرسۇن دېيدۇ" دەپتۇ. "جېنىم بىلەن — دەپتۇ مىنىڭ ئۇكام — خېنىمغا مەندىنمۇ سالام دەڭ. بۇندىن كېيىن ھەر قانداق ئىشى بولسا مەن تەييار، ھەرگىز تارتىنمىسۇن". ئۇكام دەرھال ئىشقا چۈشۈپتۇ، كىيىمنى تىكىپتۇ. بىر ئازدىن كېيىن خوتۇن ئۇنىڭغا دېرىزىنى ئېچىپ

قاراپتۇ، ئىشارەت بىلەن سالام بېرىپتۇ. بەزىدە قول بىلەن ۋە بەزى كوزىنى قىسىپ ھەر تۈرلۈك خۇلق قىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن خوتۇن ئۇزىنى دالىدىغا ئاپتۇ. چورە دۇكانىغا كىرىپتۇ. ئۇكام ئىشتانلارنى ئۇنىڭغا بىرىپتۇ. چورە ئېلىپ چىقىپ كىتىپتۇ. كەچ بولغاندا ئۇكام ئويىگە كېلىپ يېتىپتۇ، بىراق ئۇ زادىلا ئۇخلىيالماپتۇ، ھەر تەرەپكە يۇمۇلىنىپ-تولغىنىپ يېتىپتۇ. ئەتتىگەندە ئورنىدىن تۇرۇپ دۇكىنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ. چورە كىرىپ: "خوجام سىزنى قىچقىرىۋاتىدۇ؟" دەپتۇ. بۇ سوزنى ئاڭلاپ ئۇ قاتتىق چوچۇپتۇ. ئۇنىڭ بۇنداق قورقۇپ كەتكەنلىگىنى چورە سېزىپ: "بەختلىك كىشى ئىكەنسىز! — دەپتۇ ئۇ — خېنىم سىزنىڭ ياخشىلىغىڭىزنى ئېيتىپ خوجامغا تونۇشتۇرۇپ قويىمەن دەيدۇ. خوجام بىلەن تونۇشۇپ ئالسىڭىز، كوڭلىڭىزدىكى گېپىڭىزنى ئېيتىپ ئېلىشىڭىز ئوڭاي". ئۇكام سۆيۈنۈپ، چورە بىلەن بىللە كىرىپتۇ. ھېلىقى خوتۇننىڭ ئېرىنى كورۇپ سالام بېرىپتۇ. ئوي ئىگىسى سالامغا جاۋاپ قايتۇرۇپتۇ ۋە ئۇكامنىڭ ئالدىغا جىققىدە كىيىملىك قويۇپ: "مۇشۇلارنى تىكىپ بېرىڭ!" دەپتۇ. "جېنىم بىلەن" دەپ ئۇكام كىيىملىكلەرنى قولىغا ئاپتۇ. كەچكىچە يىگىرمىگە يېقىن كوينەك پىچىپتۇ. شۇنىڭغىچە ھىچ نەرسە يىمەپتۇ. "بۇنىڭ ھەققى قانچە تەڭگە بولۇدۇ؟" دەپ سوراپتۇ باي. "يىگىرمە تەڭگە!" دەپتۇ ئۇكام. "يىگىرمە تەڭگە ئېلىپ بەر!" دەپتۇ باي چورىسىگە. خوتۇن ئىشارەت بىلەن ئۇكامىغا: "ھەق ئالما!" دىگەننى ئۇقتۇرۇپتۇ. ئۇكام: "سىزدىن ھەق ئالمايمەن!" دەپتۇ-دە، كىيىملىكلەرنى ئېلىپ يولغا چۈشۈپتۇ. "بۇلارنىڭ كىيىملىرىنى تىزرەك تىكىپ بېرەي" دەپ ئويلاپ، توزۇگرەك تاماقمۇ يىمەپتۇ. چورە كېلىپ

"تەييار بولدىمۇ؟" دەپ سوراپتۇ. ئۈكام: "تەييار بولدى!" دەپتۇ. چورە تىكىلىپ بولغان كىيىملەرنى ئېلىپ ئۆيىگە كىرىپ كېتىپتۇ. ئۇنى خوتۇنىنىڭ ئېرىگە بېرىپ، ئۆزى قايتىپ چىقىپتۇ. خوتۇن ئېرىگە ئۈكامنى تونۇشتۇرۇپتۇ. لېكىن بۇ ئىشلاردىن ئۈكامنىڭ خەۋىرى يوقكەن. ئەر-خوتۇن ئىككىسى تىل بىرىكتۇرۇپ، ئۈكامنى ئەخمەق قىلىپ، كولدۇرلىتىپ، ھەققىگە پۇل بەرمەي، كوپ كىيىملەرنى تىكتۇرۇپتۇ. ئۈكام ئەتىسىگە نەدە، ئەمدى دۇكانغا كىرىپ ئولتۇرۇشىغا، چورە خوتۇن كىرىپ: "خوجام سىزنى قىچقىرىۋاتىدۇ، سىز بىلەن يەنە سوزلەشمەكچى" دەپتۇ. ئۈكام چورە خوتۇن بىلەن بىللە يەنە باينىڭ ئۆيىگە كىرىپتۇ، خوجايىن بىلەن سالاملىشىپتۇ. باي ئۈكامنىڭ يېنىغا كېلىپ بىر قانچە پاختىلىق كىيىم كېرەكلىكىنى ئېيتىپ بەش چاپان تىكىپ بېرىشىنى سوراپتۇ. ئۈكام رەخت-پاختىلارنى قولتۇقلاپ دۇكىنىغا كېلىپ، چاپانلىرىنى پۈتكۈزۈپ، بايغا ئېلىپ كىرىپ، تاپشۇرۇپ بېرىپتۇ. كىيىم ئۇي ئىگىسىگە ياراپتۇ. خىزمەتچىسىگە "تەكچىدىكى پۇلدانىنى ئېلىپ بەر" دەپتۇ. ئۈكام پۇلغا قولىنى ئۇزىتىش بىلەن، خوتۇن ئېرىنىڭ ئارقىسىغا كېلىپ، ئۈكامغا قاراپ: "ھېچ نەرسە ئالمايمەن!" دېگىن دەپ ئىشارەت قىپتۇ، "قويۇڭ، باي ئاكا!" دەپتۇ ئۈكام يېرىم-ياتا ھىيجىيىپ، ئورنىدىن تۇرۇپ چىقىپ كېتىپتۇ.

ئۇ، ئىشەكتىن بەتتەر خورلىنىپتۇ. چۈنكى ئۇ، بەش تەرەپتىن قىسىلدىكەن: سويگۇ، چارچىغانلىق، ئاچلىق، پۇلسىزلىق، خورلۇق بۇ بەشى بىرلىشىپ، ئۇنى ئېزىپ تاشلاپتۇ. ئۈكام ئۇلارنىڭ ھەممە ئىشلىرىنى قىلىپ بېرىپتۇ. ئۇلارمۇ ئىنساپسىزلىق بىلەن خېلىلا ئىشلىتىپتۇ. كېيىن ھىلە قىلىپ، ئۆزلىرىنىڭ چورىسىگە ئۇنى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

نىكاھلىماقچى بوپتۇ. خوتۇننىڭ قېشىغا كىرىدىغان كېچىسى ئۇلار ئۇكامغا: "بۇ كېچە تۈگمەندە ياتقىن، تۇرمۇشۇڭ ياخشى بولۇدۇ!" دەپتۇ. ئۇكام: "پايدىلىق ئىش بولسا كېرەك" دەپ ماقۇل بولۇپ، كېچىسى تۈگمەندە يېتىپتۇ. خوتۇننىڭ ئېرى تۈگمەنچىگە بېرىپ، ئۇكامنى تۈگمەن تېشىنى سورەشكە مەجبۇر قىلىشنى بۇيرۇپتۇ. يېرىم كېچىدە پوستەكچى ئۇكامنىڭ يېنىغا كىرىپتۇ. "بۇ ھوكۇز ناھايىتى ھورۇنلۇق قىلىۋاتىدۇ، ھازىر ئۇ، چوگۈلمەي تۇرۇۋالدى. ئەتىگىچە ئۇن تەييار قىلىش كېرەك ئىدى، ئۇكۇت شۇ پىتىچە تۇرۇپتۇ" دەپ، تۈگمەننىڭ خاپىنىغا بۇغداي تولدۇرۇپتۇ. كېيىن ئارغامچىنى ئېلىپ ئۇكامنىڭ بوينىغا سايتۇ. ئۇكامنىڭ بوينىدىن باغلاپ: "ھە، بول چاققان! تاشنى تېز ئايلاندۇر. سەن پەقەت يەپ-ئىچىشنى بىلىدىكەنسەن!" دەپ ئۇن تارتىشقا كىرىشىپتۇ. "تېز-تېز ئايلان!" دەپ قامچا بىلەن ساۋاپ تۇرۇپتۇ. ئۇكام يىغلاپ-داتلاپتۇ، لېكىن ئۇنىڭغا ھېچكىم ياردەم قىلماپتۇ. تاڭ ئاتقاندا خاپاندىكى بۇغداي تۈگەپتۇ، تۈگمەن توختاپتۇ. چورە ئايال كىرىپ كورۇپ: "مەن سېنىڭ ئەھۋالىڭغا بەكمۇ ئېچىندىم. مەن بىلەن خېنىم سېنىڭ توغراڭدا غەم قىلىپ ئويلاپ چىقتۇق" دەپتۇ. لېكىن ناھايىتى چارچىغانلىقتىن، زۇۋان سۈرگىدەك ئەھۋالى قالمىغان ئۇكام ھېچ نەرسە دىيەلمەپتۇ. كېيىن ئۇكام ئوز ئويىگە قايتىپتۇ. ئەمدىلا ئولتۇرغان ئىكەن، بىردىنلا چورىگە ئۇكامنى نىكاھ قىلماقچى بولغان موللام كىرىپ كېلىپ، ئۇكامغا سالام بېرىپتۇ: "ئاخشامدىن تاڭ ئاتقىچە لەززەت بىلەن خوتۇن قۇچاغلىماقچى بولۇپ تەييارلانغانلارنىڭ يۈزلىرى شۇنداق نۇرلۇق بولۇدۇ!" دەپتۇ كۈلۈپ. "ئالدامچىلار ئىككىلا دۇنيادا تىنجىمىسۇن!— دەپتۇ ئۇكام موللامغا،— مەن ئاخشامدىن تاڭ

ئاتقىچە ھوكۇز ئورنىدا تۇگمەن چۆرۈدۈم". "مەن نەدىن بىلەي، ۋەقەنى ئېيت!" دەپتۇ موللام. ئۇكام بولغان ۋەقەنى ئېيتىپ بېرىپتۇ. "بەس، مەلۇم بولدىكى، سېنىڭ يۇلتۇزۇڭ ئۇنىڭ يۇلتۇزى بىلەن توغرى كەلمەپتۇ. ئەگەر خالىساڭ، مەن نىكاھنى يېڭىۋاشتىن ئوقۇپ قوياي" دەپتۇ موللام. "سېنى قارا،— دەپتۇ ئۇكام موللامغا،— يەنە باشقا ھىلەڭ يوقمۇ؟" موللام شۇ يەردە قېلىپ ئۇكام چىقىپ كېتىپتۇ. ئۇكام ناھايىتىمۇ ئاچ، يانچۇغىدا پۇلمۇ يوق ئىكەن. دۇكاندا ئولتۇرۇپ، ئادەملەرنىڭ ئىش ئېلىپ كېلىشىنى تۆت كوز بىلەن كۈتۈپتۇ. بىر چاغدا چورە ئايال كىرىپ كېلىپ: "خېنىم قىچقىرىۋاتىدۇ" دەپتۇ. "يولۇڭغا ماڭ! لولى، خېنىمىڭ بىلەن ئىشىم يوق!" دەپتۇ ئۇكام ئاچچىغى بىلەن پىشانىلىرىنى تۈرۈشتۈرۈپ. چورە بېرىپ خېنىمغا بۇ گەپنى يەتكۈزۈپتۇ. ئارىدىن ئانچە ئۆتمەي، خېنىم دېرىزىگە كېلىپ كورۈنۈپتۇ. ئۇ، يىغلاپ تۇرۇپ: "ئەي قەدىرلىك سۆيگۈنۈم! نىمىشقا سېنىڭ مەن بىلەن ئىشىڭ بولمايدۇ؟— دەپ زارلىنىپتۇ، ئاندىن،— ياكى ۋەدەڭنى بۇزدۇڭمۇ؟ ۋاپاغا جاپا دىگەن شۇمۇ؟" دەپتۇ. ئۇكام جاۋاپ بەرمەپتۇ. ئايال تۇگمەندە بولغان ئىشقا ئوزىنىڭ ھىچ ئالاقىسى يوقلىغىنى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئوزىنىڭ تامامەن ئەيىپسىزلىگىنى ئۇقتۇرۇپتۇ. شۇ ۋاقىتتا ئۇكام خوتۇنغا كوز سالپتۇ. قارىسا ئۇنىڭ ھوسنى يېقىملىق، سوزلىرى ئۇنىڭ كوڭلىدىكى تۇگۇننى يېشىپ تاشلىغاندەك بولۇپ تۇيۇلۇپتۇ. ئۇكام دەرھال ئوزىنى تۈزەشتۈرۈپ، ئوزىنىڭ ئەھۋالىنى ئۇنتۇپ قېلىپ ئۇ خوتۇننىڭ ئەھۋالىنى سوراپتۇ. ئايال بىرئاز سوزلىشىپ خەيرلىشىپ كوزدىن غايىپ بوپتۇ. ئۇكام ئەمدىلا ئولتۇرغان ئىكەن، چورە خوتۇن يەنە كىرىپ كەپتۇ: "خېنىم سىزگە سالام ئېيتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

بۈگۈن خوجىمىز مىھماندارچىلىقتا بېرىپ شۇ يەردە قونۇپ قالدۇ. ئۇ كەتكەندىن كېيىن سىز بىزنىڭكىگە كىرىپ تاڭ ئاتقىچە خېنىم بىلەن بىللە بولىدىكەنسىز" دەپتۇ.

خوتۇنىنىڭ ئېرى ئۇكامىنى خوتۇنىدىن قانداق يول بىلەن كۆڭۈلسىزلەندۈرۈشنى سوزلىگەندە، خوتۇنى: "ئۇزۇم بىر ئىلاجىنى قىلىپ بۇ شەھەردىن ئۇنى قوغلاندى قىلىمەن" دىگەن ئىكەن. لېكىن ئۇكامنىڭ بۇ ئىشتىن تامامەن خەۋىرى يوقكەن، كەچ بوپتۇ. چورە خوتۇن كىرىپتۇ. ئۇ، ئۇكامنى بىللە ئېلىپ كىرىپ كېتىپتۇ. خوتۇن ئۇكامنى كورۇش بىلەنلا: "مەن سېنى ناھايىتى ياخشى كورىمەن، سېغىنىپلا تۇرىمەن" دەپ يۈزىدىن سۆيۈپ ئاپتۇ. ئۇكامۇ ئۇنىڭ يۈزىگە سۆيىمەكچى بولۇپ لېۋىنى تەككۈزگۈچە-لىمۇ بولمىغان ئىكەن. بىردىنلا ئېرى چىقىپ، ئۇكامغا ۋاقىراپ: "سەن بىلەن پەقەت شەھەر ھاكىمى ئالدىدىلا سوزلىشىمەن" دەپتۇ. ئۇكام يېلىنىپتۇ. لېكىن ئۇ، قولاق سالماي ئۇنى تىللاپ ھاقارەت قىپتۇ. ئاخىرى ئۇكامنى ھاكىم ئالدىغا سورەپ ئېلىپ بېرىپتۇ. ھاكىم ئۇكامغا بىرنەچچە دەررە ئۇرۇش، كېيىن توگىگە تەتۈر مىن-دۇرۇپ شەھەر كوچىلىرىدا سازايە قىلىپ شەرمەندە-رەسۋاسىنى چىقىرىشنى بۇيرۇپتۇ. ئۇنى توگىگە تەتۈر مىندۇرۇپ، بازار كوچىلىرىنى ئايلاندۇرۇپ سازايە قىلغاندا جاكاچى: "ئېرى بار نامەھرەم خوتۇنغا ئېسىلغاننىڭ جازاسى شۇ" دەپ ۋاقىراپتۇ. ئاخىرىدا ئۇكامنى شەھەردىن ھايداپتۇ. ئۇكام شەھەردىن چىقىپ نەگە بېرىشنى بىلمەي تىنەپ يۈرگەندە مەن ئارقىسىدىن ئىستەپ بېرىپ ئۇكامنى تاپتىم. ئۇنى ئۆز ئۆيۈمدە ساقلاپ قېلىشقا ۋەدە بەردىم. ھازىرغىچە ئۇنى ئۆز ئۆيۈمدە ساقلاپ كېلىۋاتىمەن".

خەلپە مېنىڭ ھېكايەمنى ئاڭلاپ كۈلدى. "بەللى، كام سۆز، دانا ئادەم" دېدى. مېنى يولغا سېلىپ قويۇشقا، ئالدى بىلەن ھەدىيە بېرىشكە بۇيرۇدى. مەن "باشقا بەش ئۇكامنىڭ ھەممىسىنىڭ سەرگۈزەشتىلىرىنى جانابىڭىزغا ئېيتىپ تامام قىلمىغىچە ھېچ نەرسە ئالمايمەن. لېكىن مېنى ئەزمە، دەپ ئەيىپلىمەسلىكىڭلارنى، مېنىڭ سۆزۈمگە قۇلاق سېلىشىڭلارنى سورايمەن"— دېدىم.

خەلپە: "سۆزلە!" دېدى.

سەتىراچىنىڭ ئىككىنچى ئۇكىسى

"ئىككىنچى ئۇكامنىڭ ئىسمىنى ئەلھەددار يەنى ۋاقىرىغاق دەيدۇ. ئۇ بىر كۈنى ئۆز ئىشى بىلەن كوچىدا كېتىۋېتىپ ئۇشتۇمتۇتلا بىر بوۋىگە دۈچ كېلىپ قاپتۇ. "بىر ئاز تۇرۇپ تۇرغىن، ئەي ياخشى كىشى،— دەپتۇ بوۋاي،— ساڭا بىر ئاز گېپىم بار. ئەگەر ماقۇل كەلسە قىلىپ بېرەرسەن، بولمىسا ئۆزەڭ بىلەرسەن." ئۇكام قۇلاق ساپتۇ. بوۋاي ئۇنىڭغا مۇنداق دەپتۇ: "مەن ساڭا بىر گەپ قىلىمەن، شۇ ئىشنى قىلىشتا ئۆزەم يول كۆرسىتىمەن، پەقەت ئەزمىلىك قىلماسلىقىڭ ياكى كاژلىق قىلىپ ۋاقىرىماسلىقىڭ شەرت".

"قېنى ئېيت!" دەپتۇ ئۇكام.

"ياخشى ئۆيلەر، ياخشى جايلار، ھەر تەرەپتە سۇلار شىر-شىر قىلىپ ئېقىپ تۇرغان، ھەر تۈرلۈك مېۋىلەر مەي باغلىشىپ پىشىپ تۇرغان، شۇنداق باغ، شۇنداق جايدا چىرايلىق قىزلارنى ئاخشامدىن تاڭ ئاتقىچە قۇچاغلاپ يېتىشقا ئەلۋەتتە خۇشتار بولساڭ كېرەك دەيمەن. لېكىن مەن نېمە دېسەم شۇنى قىلساڭ، ھەرگىز ئەزمىلىك قىلمىساڭ، ئاندىن شۇنىڭغا ئۇلىشالايسەن" دەپتۇ بوۋاي.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۇكام: "بۇۋى، بۇ ئىش ئۇچۇن نېمىشقا پەقەت مېنىلا تاللىدىڭ؟" دەپ سوراپتۇ . بۇۋى: "سىنىڭدە ماڭا ياقىدىغان خۇسۇسىيەت بار ئىكەن، پەقەت ئەزمە بولمىساڭلا بولدى دەپ ئېيتتىمغۇ؟ جىم تۇر! ئىشنىڭ بۇ تەرىپىنى ماڭا قويۇپ بەر، سەن ئارقامدىن مېڭىۋەر!" دەپتۇ ئۇ يولغا چۈشۈپ. ئۇكام بۇۋىنىڭ ئېيتقان نەرسىلىرىدىن تاما قىلىپ، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن مېڭىۋېرىپتۇ، بىر كەڭ هويلىغا كىرىشىپتۇ. ئۇ يەردە قۇللارمۇ بار ئىكەن. بۇۋى شوتىدىن بالىخانىغا چىقىپتۇ، قارىسا ناهايىتى هەشەمەتلىك بىر ساراي ئىكەن. ئۆي ئىگىلىرى ئۇكامنى كورۇپ: "سېنى بۇ يەرگە كىم ئېلىپ كەلدى؟" دەپ سوراپتۇ. بۇۋى ئۇلارغا قاراپ: "قويۇڭلار، ئۇنىڭغا تەگمەڭلار! چوچۇتمەڭلار! بۇ خىزمەتكار، مەن ئۇنى ياخشى كورگەنلىگىمدىن ئۆزەم ئېلىپ كەلدىم. بۇ بىزگە كېرەك" دەپتۇ.

ئۇكام بۇۋى بىلەن ناهايىتى زىننەتلەنگەن بىر ئۆيگە كىرىپتۇ. ئۇ يەردىكى خوتۇنلار ئۇكامنى كورۇپ، ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ سالام بېرىشىپتۇ. ئۇزلىرىنىڭ يانلىرىدىن جاي كورستىشىپتۇ. بىر ئاز ئۇتكەندىن كېيىن ئۇكامغا قاتتىق قىقاس-سۈرەن ئاڭلىنىپتۇ. بىردىن بىر قانچە كېنىزەكلەر يىتىپ كېلىشىپتۇ. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر قىز بەك كېلىشكەن، بەكمۇ چىرايلىق ئىكەن. ئۇكام ئۇنىڭغا تىكىلىپتۇ، ئورنىدىن تۇرۇپ ئىگىلىپتۇ، قىزمۇ ئۇنىڭغا سالام بېرىپتۇ. ئۇكام بىلمەسلىككە سېلىپ كېنىزەكلەرگە قاراپتۇ. قىز ئۇكامغا بۇرۇلۇپ: "نېمە ياخشىلىغىڭ، قانداق خىسلىتىڭ بار؟" دەپ سوراپتۇ. "ياخشىلىغىم ئىچىمدە" دەپتۇ ئۇكام. قىز تاماق ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇپتۇ. ئۇنىڭغا تاماق ئېلىپ كېلىشىپتۇ. قىز تاماق يېيىشكە كىرىشىپتۇ، لېكىن كۆلۈشتىن توختىماپتۇ. ئۇكام ئۇنىڭغا

قارىغان ئىكەن. قىز كوزىنى قاچۇرۇپ كېنىزەكلەرگە قاراپتۇ. كېيىن قىز ئۇكامغا سۇيكۇ ئىزھار قىپتۇ، چاخچاق باشلاپتۇ. پەمىز ئۇكام قىزغا ناھايىتى بېرىلىپ كەتكەنلىكىدىن ھېچ نەرسىنى سەزمەپتۇ: "قىز مېنى ياخشى كورۇدۇ. مەقسىدىمگە يېتىدىغان بولدۇم" دىگەن ئۇمىتتە بوپتۇ. تاماقنى يەپ بولۇپ ئىچىملىك كەلتۇرۇپتۇ. يەنىمۇ چىرايلىق كېنىزەكتىن ئۇنى پەيدا بوپتۇ. ئۇلارنىڭ قوللىرىدا ھەر تۇرلۇك سازلار بار ئىكەن. ئۇلار سازغا تەڭكەش قىلىپ يېقىملىق ئاۋازلىرى بىلەن ناخشا ئېيتىشقا باشلاپتۇ. ئۇكام ھەيران بوپتۇ، قىزغا ئاياق تۇتۇپتۇ. ئۇ ئىچىپتۇ. كېيىن كېنىزەكلەر ئىچىپتۇ. ئۇكام ئورنىدىن تۇرۇپ ئىچىۋاتقانلارغا خوشامەت قىلىپ: "سالامەتلىك ئۇچۇن!" دەپتۇ. ئۇلارنىڭ ھورمىتى ئۇچۇن دەممۇ-دەم تىز چوكۇرۇپتۇ. كېيىن قىز ئۇكامغا يەنە ئاياق تۇتۇپتۇ. ئۇكام ئۇنى ئېلىپ ئىچىۋاتقاندا، قىز ئۇنىڭ ئارقىسىغا ئوتۇپ تەستەك بىلەن ئۇرۇپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇكام يامانلاپ چىقىپ كەتمەكچى بوپتۇ، بۇۋى كېلىپ كوزى بىلەن: "قايت!" دىگەندەك ئىشارەت قىپتۇ. ئۇ، قايتىپتۇ. قىز ئولتۇرۇشقا بۇيرۇغان ئىكەن، ئۇ، ئولتۇرۇپتۇ. ئۇكام ھېچ نەرسە سوزلىمەپتۇ. قىز يەنە مورىسىگە ئۇرۇشقا باشلاپتۇ. بۇ، يەتمىگەندەك كېنىزەكلىرىگىمۇ ئۇرۇشنى بۇيرۇپتۇ. "بۇ يەردە سىز دىگەن ياخشىلىقنى كورمەيۋاتىمەنغۇ؟" دەپتۇ ئۇكام بۇۋىگە. "توغرى!" دەپتۇ بۇۋى. ئۇلار ئۇكامنى ئۇرۇپ ھوشىدىن كەتكۇزۇپتۇ. ئۇكام تاياقتىن قېچىپ ھاجەتكە چىقماقچى بولىۋاتقان ئىكەن. بۇۋى: "بىر ئاز سەۋرى قىل! مەقسىدىڭگە يېتىسەن" دەپ ئۇنى قايتۇرۇپتۇ. "قاچانغىچە سەۋرى قىلىمەن، شاپىلاق زەربىدىن ھەممە يېرىم

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

كوكۇرۇپ كەتتى" دەپتۇ ئۇكام. "ئۇ، مەس بولسا، ــ دەپتۇ بوۋي، ــ مەقسىدىڭگە يېتىسەن. بىر ئاز سەۋرى قىل!" ئۇكام ئۇز جايىغا كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ. ھەممە كېنىزەكلەر ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپتۇ. قىز، كېنىزەكلەر ئۇكامنى ئىسقا تۇتۇپ يۇزىگە سىرىق بوياق سۇركەشكە بۇيرۇپتۇ، ئۇلار شۇنداق قىپتۇ. كېيىن قىز يەنە مۇنداق دەپتۇ: "سىنى خۇدا ئىززىز قىلسۇن. ئويۇمگە كىردىڭ، شەرتلىرىمنى ئورۇنلىدىڭ، ماڭا قارشىلىق قىلغانلارنىڭ ھەممىسىنى ھايدىغان ئىدىم، كىم سەۋرلىلىك بولسا شۇ مەقسەتكە يېتىدۇ". "ئەي مەلىكەم، ــ دەپتۇ ئۇكام، ــ مەن سىنىڭ قۇلۇڭمەن." "مەن خوش-چاقچاقلىقنى سۆيىمەن. ماڭا ئىتائەت قىلغانلار خالىغىنىنى قىلىدۇ ۋە ئالىدۇ" دەپتۇ قىز، ئاندىن پۇتۇن كېنىزەكلەرگە ۋاقىراپ تۇرۇپ: "باشلاڭلار!" دەپ ناخشا ئېيتىشنى بۇيرۇپتۇ. كېيىن يەنە بىر كېنىزەككە: "سەن بۇ كىشىنى ئېلىپ بېرىپ كېرەكلىك ئىشىڭنى قىل! كېيىن مېنىڭ قېشىمغا ئېلىپ كەل!" دەپتۇ. كېنىزەك ئۇكامنىڭ قولىدىن تۇتۇپ ئېلىپ كېتىپتۇ. ئۇكام ئۇنىڭ نىمە قىلىدىغانلىقىنى بىلمەي ئارقىسىدىن مېڭىۋېرىپتۇ. بوۋى بولسا ئۇنىڭ ئارقىسىدىن بېرىپ: "سەۋرى قىل! ئازغىنا قالدى، مەقسىدىڭگە چوقۇم يېتىسەن!" دەپتۇ. ئۇكامنىڭ يۇزىگە ماي سۇركەپتۇ. ئۇ، قىزغا يېقىن كەپتۇ. بوۋى ئۇنىڭ يېنىغا يەنە يېقىن كېلىپ: "يەنە بىر ئاز سەۋرى قىل! چوقۇم مەقسىدىڭگە يېتىسەن!" دەيدىكەن. "بۇ كېنىزەك مېنى نىمە قىلماقچى، ئېيت!" دەپتۇ ئۇكام بوۋىغا. "بۇ يەردە ھېچ كوڭۇلسىز ئىش يوق! كېنىزەك سىنىڭ قېشىڭنى بوياپ، ساقال-بۇرتۇڭنى چۇشۇرىدۇ!" دەپتۇ بوۋى. "بوياقنىڭغۇ يۇيسا چىقىپ كېتىدۇ. ساقال-بۇرتۇمنى چۇشۇرۇش ئېغىر ئىش، مەن

خەلقى-ئالەم ئالدىدا قانداق يۇرىمەن!" دەپتۇ ئۇكام. "قارشىلىق قىلما! ئۇنىڭ كۆڭلى ساڭا باغلانغان. ساقىلىڭ بىلەن قىزنىڭ قېشىغا بارساڭ، ئۇنىڭ نازۇك يۈزىگە ساقىلىڭ سانجىلسا، يەنە كۆڭۈلسىزلىك پەيدا بولۇدۇ! ئۇ سېنى ساقالسىز كۆرۈشنى ئىستەيدۇ. ئازراق سەۋرى قىل! ئىشنىڭ جىقى تۈگەپ ئېزى قالدى. مەيلى قېشىڭنى بوياپ ساقال-بۇرۇتۇڭنى چۈشۈرسە چۈشۈرسۇن!" دەپتۇ. شۇ چاغدا قىز: "توغرا دىدىڭ. ئەمدى بىر نەرسە يەنى ساقال قالدى، ئۇ بولسىمۇ بولمايدۇ. بۇرۇتىنىمۇ قويماي چۈشۈرۈڭلار! ئۇ ياش بالىدەك ساقالسىز بولسۇن!" دەپتۇ.

كېنىزەك ئۇكامغا قىزنىڭ بۇيرۇغىنى يەتكۈزۈپتۇ. ئەخمەق ئۇكام بولسا: "ئادەملەردىن تەنە گەپ ئاڭلاپ قانداق باش كوتۇرۇپ يۇرىمەن!" دەپتۇ. "يۇزۇڭدە ئۇنىڭ يۇزىگە قادىلىدىغان بىر نەرسە قالماسلىغى ئۈچۈن، ئۇ بۇيرۇغان ئىشنى ئادا قىل! ئەمدى مەقسىدىڭگە يېتىدىغان ۋاقتىڭ كەلدىغۇ؟" دەپتۇ بۇۋى. ئۇكام كېنىزەككە بوي سۇنۇپتۇ. ساقىلىنى چۈشۈرۈپتۇ. كېنىزەك ئۇنى قىزنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىپتۇ. قارىسا قاشلىق ئىتىلگەن، ساقال-بۇرۇتلىرى چۈشۈرۈلگەن، يۇزى تۇرلۇك رەڭلەردە بويالغان. قىز ئەجەپلەنگەنلىگىدىن كۈلۈۋېرىپ يەرگە دومىلاپ كېتىپتۇ. "چىرايلىق يۇزۇڭ بىلەن مېنى ئۇزەڭگە باغلىدىڭ. ئەمدى بىر ئاز ئويناپ بەرگىن!" دەپتۇ قىز. ئۇكام ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇسۇل ئويناشقا باشلاپتۇ. كېنىزەك ئۇنىڭغا ياستۇقمۇ، مۇشىمۇ، شو پۇكمۇ، ئىش قىلىپ، نىمە ئۇچرىسا شۇنى ئېتىپتۇ. باشقا كېنىزەكلەرمۇ قوللىرىغا نىمە چىقسا شۇ نەرسە بىلەن ئۇكامنى ئۇرۇپ ئېسىنى قويماپتۇ. بۇۋى ئۇكامغا: "ئەمدى مەقسىدىڭگە يەتتىڭ. كورسەت-

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

مىگەن ھېچ قانداق ھۈنەر قالمىدى. پەقەت بىرلا ئىش بار، ئۇ بولسىمۇ مەسلەردەك ئىشتان-كۆينىكىڭنى يېشىپ قىپ يالىڭاچ بول! شۇنداق قىلمىساڭ ئۇ ھېچ نەرسىگە ئۇنىمايدۇ. قىز سېنى يېشىندۈرۈپ، ئۆزىنى قوچاغلاشقا بۇيرۇيدۇ. ئۇ ئالدىڭغا كېلىپ قاچىدۇ. سەن كەينىدىن يۈگۈرۈپ يىرۇپ قوغلايسەن. ئەنە شۇ چاغدىلا ئۇ، ساڭا بويسۇنۇدۇ. كىيىملىرىڭنى يەش، چاققان بول!" دەپتۇ. ئۇكام مەس ئىكەن، پۈتۈن كىيىملىرىنى يېشىپ يالىڭاچ بوپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

ئوتتۇز بىرىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

ئۇكام كىيىملىرىنى يېشىپ يالىڭاچ بوپتۇ، كېنىزەك ئۇكامغا: "ئارقامدىن قوغلا! مەن ئالدىڭدىن قاچىمەن. ئەگەر مەقسىدىڭ ماڭا يېتىشىش بولسا، قېنى شۇ ئىشنىمۇ قىل!" دەپتۇ. ئۆزى ئالدىغا كىرىپ قېچىشقا باشلاپتۇ، ئۇكام ئارقىسىدىن قوغلاپتۇ. بىر ئۆيدە خېلى ۋاقىت قوغلاشقاندىن كېيىن ئىككىنچى ئۆيگە ئۆتۈپ قوغلىشىپتۇ. قىز بىر ئۆيدىن كىرىپ، ئىككىنچى ئۆيدىن چىقىۋېرىپتۇ. ئۇكام ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ چېپىۋېرىپتۇ، شەھۋانى نەپسى قوزغىلىپ تامامەن بىر تەلۋىگە ئوخشاپ قاپتۇ. شۇ ۋاقىتتا ئۇكام يۇقىقا بىر تاختىنى دەسسەپ سالغان ئىكەن، تاختا بىلەن پەسكە —

كوچىنىڭ ئوتتۇرىسىغا — ئادەملەرنىڭ ئارىسىغا قاڭقىپ يىقىلىپ چۈشۈپتۇ. ئۇ يەر ئەلتېرىچىلەر بازىرى بولۇپ ئادەملەرنىڭ بىرسى سېتىپ، بىرسى ئېلىپ تۇرۇشقان ئىكەن. ئۇكام ئادەملەرنىڭ ئۈستىگە شۇنداق ئېغىرلىق بىلەن چۈشۈپتۇكى، بەزىلىرىنىڭ بوينى ئۈزۈلۈشكە، بەزىلىرىنىڭ بولسا بېلى چىقىپ كېتىشكە تاس قاپتۇ. ئۇكامنى بۇنداق شەرمەندە قىياپەتتە يالىڭاچ، يۈز - قاشلىرى بويالغان، ساقال - بۇرۇتلىرى چۈشۈرۈلگەن هالدا كورۇپ، كىشلەر: "تووۋا" دەپ ياقىسىنى تۇتۇشۇپتۇ. ئۇكام هوشىنى يوقىتىپ يىقىلىپتۇ. ئۇنىمۇ ئىشەككە تەتۈر مىندۈرۈپ هاكىمنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىپتۇ. هاكىم: "بۇ كىم!" دەپ سوراپتۇ. ئادەملەر: "بۇ تەنتەكنى بىزمۇ تونۇمايمىز. بۇ ۋەزىرنىڭ ئويىنىڭ ئۈستىدىن ئەنە شۇ ئەھۋالدا تېرە - تەسەك بازىرىغا يىقىلىپ چۈشتى. بىز بۇ يەرگە ئېلىپ كەلدۇق" دېيىشىپتۇ. هاكىم ئۇنى يۈز دەررە ئۇرۇپ، شەهەردىن قوغلاشقا بۇيرۇپتۇ. مەن ئارقىسىدىن بېرىپ ئىستەپ تاپتىم، كىشىلەرگە تۇيدۇرماي هويلامغا ئېلىپ كەلدىم. هازىرغىچە ئۇنىڭ ئاش-غىزاسىدىن خەۋەر ئېلىپ كېلىۋاتىمەن. مېنىڭ ئۇكامغا قىلغان بۇ مەردانىلىغىمنى قېنى قايسى مەرت قىلالىغان!..."

سەتىراچىنىڭ ئۇچىنچى ئۇكىسى

"ئۇچىنچى ئۇكامنى سورىسىڭىز، — دېدىم خەلىپىگە، — ئىسمى "بەقىق" يەنى غەلۋىچى بولۇپ، كوزى كور ئىدى؛ ئۇ بىر كۈنى تىلەمچىلىك قىلىپ بىر هويلا ئىشىگىنى تاقىلدىتىپتۇ، ئىچكىرىسىدىن: "كىم" دېگەن ئاۋاز چىقىپتۇ، ئۇكام جاۋاپ بەرمەپتۇ. لېكىن هويلا ئىگىسىنىڭ ئىشىك تۈۋىگە كەلگىنىنى ئۇكام سېزىپتۇ. ئۇي

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئېگىسى ئىشكىنى ئېچىپ: "نىمە دەيسەن؟" دەپ سوراپتۇ. "خۇدا-
ھەققى، بىرەر نەرسە سەدىقە قىلسىڭىز!" دەپ سوراپتۇ ئۇكام.
"سەن قارغۇمۇ؟" دەپتۇ ئۆي ئېگىسى. "ھەئە" دەپتۇ ئۇكام.
"بولمىسا قولۇڭنى بەر!" دەپتۇ ئۆي ئېگىسى. ئۇكام "بىر نەرسە
بېرىدىغان ئوخشايدۇ" دەپ قولىنى ئۇزىتىپتۇ. ئۆي ئېگىسى تىلەم-
چىنى قولىدىن تۇتۇپ، ئۆيىگە ئېلىپ كىرىپتۇ. ئۇ يەردىن ئۇنى
تاختا شوتا بىلەن ئەڭ ئېگىز بالىخانىغا ئېلىپ چىقىپتۇ. ئۇكام:
"بىرەر ۋاخلىق ئاش-نان ياكى كىيىم بەرسە كېرەك" دەپ خۇر-
سەن بوپتۇ. يۇقۇرىغا چىققاندىن كېيىن: "نىمە سورايسەن، ئەي
قارغۇ؟" دەپتۇ پىخسىق باي. "خۇدا يولىدا سەدىقە سورايمەن!"
دەپتۇ ئۇكام. "خۇدا بەرسۇن!" دەپتۇ پىخسىق باي. "بۇ سوزىڭىزنى
مېنى شۇنچە ئېگىزگە ئېلىپ چىقىپ ئېيتقىچە، نىمە ئۈچۈن پەستە
چېغىمدىلا دىمىدىڭىز؟" دەپتۇ ئۇكام ئوكۇپ. "نىمە ئۈچۈن سەنمۇ
باشتىلا سەدىقە سورىماي، خۇددى مېنىڭ بىلەن ئېلىم-بېرىم
قىلغان كىشىدەك پەسكە چۇشۇرۇپ ئىشكىنى ئاچقۇزۇپ، ئاندىن
تىلەمچىلىك قىلدىڭ؟" دەپ كايىپتۇ پىخسىق باي. "نىمە قىلماق-
چىسەن!" دەپتۇ ئۇكام. "ساڭا بېرىدىغان ھىچ نەرسەم يوق!"
دەپتۇ باي. "ئانداق بولسا مېنى شوتىدىن چۇشۇرۇپ قوي!"
دەپتۇ ئۇكام. "شوتا ئەنە ئالدىڭدا تۇرۇپتۇ، ئۆزەڭ چۇشۇپ
كېتىۋەر!" دەپتۇ باي. ئۇكام تىنەپ-تەمتىرەپ، مىڭ مۇشەققەتتە
شوتىدىن چۇشۇشكە باشلاپتۇ. بىر نەچچە بالداق قالغاندا ئايىغى
تېيىلىپ كېتىپ يىقىلىپ چۇشۇپتۇ. بېشى ئىشكىنىڭ يان ياغىچىغا
تېگىپ يېرىلىپتۇ. ئۇ، كوچىغا چىقىپ، نەگە بېرىشنى بىلمەپتۇ.
شۇ چاغدا ئۆزىگە ئوخشاش بىر نەچچە كور تونۇشلىرى كېلىپ

قاپتۇ. "بۈگۈن قانچە پۇل تاپتىڭ؟" دەپ سورىشىپتۇ ئۇلار. ئۇكام بولغان ۋەقەنى سوزلەپ: "بۈگۈن يېنىمدا قالغان پۇلدىن بىر ئاز خەجلەيمەن" دەپتۇ تونۇشلىرىغا. پېخسىق باي ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ماراپ كېلىۋاتقان ئىكەن. ئۇلار باينىڭ كېلىۋاتقىنىنى سەزمەپتۇ. ئۇكام هويلىسىغا كېلىپ ئويىگە كىرىپتۇ. پېخسىق بايمۇ ئويگە بىلىندۇرمەي كىرىپتۇ. ئۇكام ئوز ئورنىغا ئولتۇرۇپتۇ، شېرىكلىرىنى كۈتۈپتۇ. بايمۇ بىر بۇلۇڭغا بېرىپ ئولتۇرۇپتۇ. شېرىكلىرىمۇ يېتىپ كېلىشىپ ئويگە كىرىپتۇ. ئۇلار ئويگە كىرگەندىن كېيىن ئۇكام: "ئىشىكنى ئېتىڭلار، ئۇ ياق-بۇ ياقنى ياخشىلاپ قاراپ سىلاپ چىقىڭلار. بىرەر غەيرى ئادەم كىرىپ قالغان بولمىسۇن يەنە!" دەپتۇ. پېخسىق باي ئۇكامنىڭ سوزىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئورنىدىن تۇرۇپ تورۇسقا ئېسىغلىق تۇرغان بىر ئاغامچىغا ئېسىلىۋاپتۇ. ئۇلار ئوينىڭ هەممە تەرىپىنى سىلاشتۇرۇپ تىمىسقىلاپ چىقىپتۇ. هېچ نەرسە ۋە هېچكىمنى ئۇچراتماپتۇ. كېيىن ئۇكامنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇرۇشۇپتۇ، يانلىرىدىن پۇللىرىنى ئېلىپ ساناشقا باشلاپتۇ. قارىسا ئون مىڭ تەڭگىدىن جىق ئىكەن. ئۇلار ئوزلىرىگە ئارتۇقىنى قالدۇرۇپ، ئون مىڭ تەڭگىنى ئوينىڭ بۇرجەكلىرىگە كومۇپتۇ. قالغان قاتقان نانلىرىنى ئېلىپ يېيىشكە باشلاپتۇ. شۇ چاغدا ئۇكام ئويدە يات كىشىنىڭ بارلىقىنى سېزىپ قاپتۇ. شېرىكلىرىگە: "ئويدە يات كىشى بارغا ئوخشايدۇ،"دەپ ئەتراپنى تىمىسقىلاشقا، سىلاپ-سىپاپ ئىزلەشكە باشلاپتۇ. بىر چاغدا ئۇكامنىڭ قولى پېخسىق باينىڭ قولىغا تېگىپ كېتىپتۇ. "مانا يات كىشى!" دەپ ۋاقىراپتۇ ئۇكام. هەممىلىرى بىرلىشىپ باينى راسا دۇمبالاپتۇ. قارغۇلار

ۋاقىرىشىپ: "بۇرادەرلەر، ياردەم قىلىڭلار! ئويىمىزگە ئوغرى كىرىپ پۇلىمىزنى ئاپتۇ! ۋاي دات، ئوغرىنىڭ دەستىدىن دات!" دېيىشىپتۇ. دەرھال ئادەملەر توپلىنىپتۇ. "ئوغرى" دەپ كورستىلىگەن پىخسىق بايمۇ كوزلىرىنى يۇمۇۋېلىپ ھېچكىم شۇبھىلەنمىيدىغان كور قىياپىتىگە كىرىۋاپتۇ. ئۇ: "ھازىر ھاكىمغا بارىمەن، ئەرىزە قىلىمەن!" دەپ داتلاپتۇ. ئارىدىن كوپ ئوتمەي، ھاكىمنىڭ چاپارمەنلىرى ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ھايداپ ھاكىمنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىپتۇ. بۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۇكامىمۇ بار ئىكەن. ھاكىم يېقىنراق كېلىشكە بۇيرۇپ: "نېمە گەپ؟" دەپ سوراپتۇ. "بىزنى ياخشىلاپ قىيىن-قىستاققا ئالمىغىچە سىرنى ئېنىقلىيالمايسىز، — دەپتۇ پىخسىق باي، — قىيىن-قىستاق بىلەن سوراق قىلىشنى ئالدى بىلەن مەندىن باشلاڭ، كېيىن مانا بۇ يول باشلىغۇچىمىزنى تەكشۈرۈڭ" دەپ ئۇكامنى كورسىتىپتۇ باي. ھاكىم پىخسىق باينىڭ دۇمبىسىگە توپ-توغرا يۈز دەررە ئۇرۇشنى بۇيرۇپتۇ. ياساۋۇللار ئۇنى يەرگە ياتقۇزۇپ بىرنەچچە دەررە ئۇرغاندىن كېيىن ئۇ بىر كوزىنى ئېچىپتۇ. بۇنى كورۇپ ئۇنى يەنىمۇ قاتتىغراق ئۇرۇپتۇ. پىخسىق باي ئىككىنچى كوزىنىمۇ ئېچىپتۇ. "ھەي لەنتى، بۇ نېمە قىلغىنىڭ؟" دەپتۇ ھاكىم غەزەپلىنىپ. "مېنى بۇ ئازاپتىن قۇتقازساڭ، بولغان ۋەقەنى ئېيتىپ بېرەي" دەپتۇ پىخسىق باي. ھاكىم ئۇنى بوشىتىشنى بۇيرۇپتۇ. "بىز توت كىشى، — دەپتۇ ئۇ، — ئوزىمىزنى قارغۇلۇققا سېلىپ ئادەملەرنى ئالدايمىز، ئويلىرىگە كىرىمىز. كېرەك جايىدا كوزنى ئاچىمىز. خوتۇن-قىزلىرىنى كورىمىز، پۇرسەت تاپساق ماللىرىنى ئوغۇرلاپ ئالىمىز. ئوزلىرىنى پاراكەندىچىلىككە سالىمىز، بوغۇپمۇ تاشلايمىز. چاتاق

چىقسا قارغۇ بولىۋالىمىز. شۇنداق قىلىپ، خېلى جىقلا پۇل توپلىدۇق. هازىرغىچە بۇ پۇلىمىزنىڭ ئون مىڭ تەڭگىدىن ئاشقانلىقى مەلۇم. مەن شېرىكلىرىمگە، ئوز ھەسسەمنى بەرسەڭلار دىسەم، ئۇلار مېنى ئوغرى! دەپ تۇتۇۋېلىپ ئۇردى. مەن سىزدىن ياردەم سورايمەن. بۇلارنىڭ ھەر بىرىنى مېنىڭدىنمۇ قاتتىقراق ئازاپلاپ ئۇرسىڭىز كوزلىرىنى ئاچىدۇ.» ھاكىم ئۇلارنى قىستاشقا باشلاپتۇ. ئۇرۇشنى ئاۋال ئۇكامدىن باشلاپتۇ. ئۇنىڭ ئىسى ئېغىپ ھوشىدىن كەتكىچە ئۇرۇپتۇ. ئۇكام قارغۇ كوزىنى ئاچالماپتۇ. «توختاڭلار، كوزىنى ئاچسۇن!» دەپتۇ ھاكىم. لېكىن ئۇكامنىڭ كوزى ئېچىلماپتۇ. ھاكىم: «ئەي لەنىتىلەر، نىمە ئۇچۇن خۇدا بەرگەن نۇرانى كوزلىرىڭلارنى يوشۇرۇپ، قارغۇ قىلىپ، ئادەم ئالدايسىلەر!» دەپ سوراپتۇ. ئۇكام دات پەريات قىلىپ نالە-زار قىپتۇ. «ئەزىبىرايى خۇدا، مەن راست قارغۇمەن» دەپتۇ ئۇكام. ھاكىم ئۇنىڭ قالغان شېرىكلىرىنىمۇ ئۇرۇشقا بۇيرۇپتۇ. پىخسىق باي: «كوزۇڭلارنى ماڭا ئوخشاش ئېچىڭلار، ياخشىلىقچە ئاچمىساڭلار، سىلەرنى ئۇرۇدۇ، قاتتىق ئازاپ بىلەن قىينايدۇ» دەپتۇ. پىخسىق باي يوشۇرۇپ قويغان پۇلنى ئېلىپ كېلىش ئۇچۇن ھاكىم تەرىپىدىن كىشى قوشۇشنى سوراپتۇ. «بۇلار بەرى بىر ئاسانلىقچە كوزلىرىنى ئاچمايدۇ. كىشىلەر ئالدىدا سىرلىرى ئېچىلىپ رەسۋا بولۇشنى خالىمايدۇ» دەپتۇ. ھاكىم پۇلنى ئېلىپ كېلىش ئۇچۇن پىخسىق بايغا كىشى قوشۇپ ئەۋەتىپتۇ. ئۇلار پۇلنى ئېلىپ كېلىپ ھاكىمغا بېرىپتۇ. ھاكىم ئۇچ مىڭ تەڭگىنى پىخسىق بايغا بېرىپتۇ. قالغان ئۇچ قارغۇنى يەنە ئازاپلاپ كوروپ، كوزى ئېچىلمىغاندىن كېيىن، ئاخىرى، نەتىجىسى يوق بۇ ئىشتىن زېرىكىپ، شەھەردىن قوغلاپ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

چىقىرىۋېتىشكە بۇيرۇق بېرىپتۇ. مەن بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ ئۇ كامنىڭ كەينىدىن باردىم. يوشۇرۇن ھالدا ئۇنى شەھەرگە قايتۇرۇپ ئېلىپ كەلدىم. يېمەك ـ ئىچمەك، كىيىم ـ كېچەكلىرىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇرىۋاتىمەن".

خەلىپە بۇ سوزلەرنى ئاڭلاپ كۈلۈپ: "بۇنىڭغا مۇكاپات بېرىڭلار، كەتسۇن!" دىدى. مەن: "قالغان ئۇكىلىرىمنىڭ ۋەقەسىنى تامامەن سوزلەپ بولمىغىچە ھېچ نەرسە ئالمايمەن" دىدىم.

سەتىراچىنىڭ توتىنچى ئۇكىسى

"توتىنچى ئۇكام، ــ دىدىم خەلىپىگە، ــ ئەلقۇززۇلسانى يەنى ئاغزى ـ تىلى ئاچچىق، بىر كوزلۇك بولۇپ، باغداد شەھرىدە قاسساپلىق قىلاتتى. ئۇ، بۇ ھۇنىرى بىلەن باي ـ باياشات ياشايتتى، كوپ دۇنياغا ئىگە ئىدى. شۇنىڭ ئارقىسىدا ياخشى ئوي ـ جايلارنى سالدۇرۇۋالدى، ھال ـ ئوقىتى ياخشى ئىدى. خېلى ۋاقىتقىچە بىر خىلدا ئوتتى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە، بىر ئاقساقال كىشى كېلىپ ئۇنىڭ دۇكىنىدا تۇرۇپتۇ. بىرقانچە تەڭگە پۇل بېرىپ، گوش بېرىشنى سوراپتۇ. ئۇكام گوش تارتىپ بېرىپتۇ. ئاقساقال گوشنى ئېلىپ كەلگەن يولىغا كېتىپتۇ. ئۇكام قېرىنىڭ بەرگەن پۇلىنى كورسە، ئاپپاق پارقىراپ تۇرغىدەك. ئۇلارنى بىر چەتكە ئالاھىدە قىلىپ ئايرىپ قويۇپتۇ. ئاقساقال ھەر كۈنى گوش ئالغاندا، شۇنداق يېڭى پۇل ئېلىپ كېلىپ بېرىۋېرىپتۇ. بەش ئايدىن ئارتۇغراق ۋاقىت ئوتۇپتۇ. ئۇكام قېرىنىڭ بەرگەن پۇلىنى ھامان ئايرىم ساندۇققا سېلىپ مەھكەم ساقلاپتۇ. بىر كۈنى ئۇ، يىغىپ قويغان بۇ پۇلغا قوي ئالماقچى بوپتۇ. ساندۇقنى ئېچىپ قارىسا،

ئۇ پۇلمۇ ئەمەس، ھەممىسى كېسىلگەن ئاق قەغەز بولۇپ چىقىپتۇ. ئۇكام ئۆزىنى يەرگە ئۇرۇپ يىغلاپتۇ، ۋاي سىلىپ، دات-پەريات قىپتۇ. ئۇنىڭ ئەتراپىغا كىشىلەر توپلىنىپتۇ. قاسساپ ئۇكام بولغان ۋەقەنى كىشىلەرگە چۈشەندۈرۈپ بېرىپتۇ. ھەممە بۇ ۋەقەگە ھەيران بولۇپ، نېمە دېيىشلىرىنى بىلمەي، ئۆز ئۆيلىرىگە قايتىپ كېتىشىپتۇ. ئۇكام يەنە ئاۋالقىدەك قوي سويۇپتۇ. ئۆز ئىشىنى داۋام قىلدۇرۇۋېرىپتۇ. ئۇكام شۇ گوش ئالغان كىشىنىڭ يەنە بىر كېلىشىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتۈپتۇ. ئارىدىن ئانچە كوپ ئۆتمەي، قېرى گوش ئېلىش ئۈچۈن دۇكانغا كەپتۇ. ئۇكام ئۇنى ياقىسىدىن تۇتۇپ، ھاكىمنىڭ ئالدىغا سورەشكە باشلاپتۇ. شۇ چاغدا ئۇ ئادەملەرگە قاراپ: "بۇ ئوغرى قېرىنىڭ ماڭا قىلغان ئىشلىرىنى كورۇڭلار" دەپتۇ. قېرى: "ياخشىلىقچە مېنى قويۇپ بەر. بولمىسا ئادەملەرگە سىرىڭنى ئېچىپ تاشلايمەن، شەرمەندە قىلىمەن!" دەپتۇ. ئۇكام: "مەن سېنى شەرمەندە قىلىمەن،—دەپتۇ قېرى ۋاقىراپ،—قوي گوشى دەپ ئادەم گوشى ساتقانلىقىڭنى پاش قىلىپ رەسۋا قىلىمەن". "يالغان سوزلىمە لەنىتى!—دەپتۇ ئۇكام،—بۇ سېنىڭ ئىككىنچى قېتىم يالغان سوزلەپ، ئادەم ئالدىغىنىڭ بولۇدۇ!". "بولمىسا، ئادەم گوشى ئېسىپ قويغان دۇكان كىمنىڭ دۇكىنى؟" دەپ سوراپتۇ قېرى. "ئەگەر راست شۇنداقلا بولىدىغان بولسا، مېلىمۇ، جېنىممۇ—ھەممىسىلا سېنىڭكى بولسۇن!" دەپتۇ ئۇكام تېرىكىپ. "بۇرادەرلەر،—دەپتۇ قېرى ئادەملەرگە قاراپ،—بۇ نەس قاسساپ ھەر كۈنى قوي گوشى دەپ ئادەم گوشى ساتىدۇ. ئىشەنمىسەڭلار دۇكىنىغا كىرىپ كورۇڭلار!" ئادەملەر قاسساپنىڭ دۇكىنىغا قارىسا، كانارىدىكى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئىسسىغلىق گوش قوينىڭ ئەمەس، ئادەمنىڭ گوشى ئىكەن. ھەممە بىردىن ئۇكامغا يېپىشىپتۇ. ئۇنى سورەپ ئېلىپ مېڭىپتۇ، مۇتىھەم، ئىپلاس، شەرمەندە دەپ ھاقارەت قىلىشىپتۇ. ئۇكامنىڭ ئەڭ يېقىن كىشىلىرى بولسا: "سەن تېخى بىزگە قوي گوشى دەپ ئادەم گوشى سېتىپ يۈرگەنمىدىڭ؟" دەپ يۈز-كۆزلىرىگە ئۇرۇپتۇ، تېپىپتۇ. قېرى كېلىپ ئۇكامنىڭ بىر كۆزىگە مولچەرلەپ ئۇرغان ئىكەن، ئۇكامنىڭ بىر كۆزى قۇيۇلۇپ كېتىپ، شۇنىڭدىن بېرى بىر كۆزلۈك بولۇپ قاپتۇ. كىشىلەر ئۇنىڭ بوينىغا كانارىدىكى ئادەم گوشىنى ئېسىپ، ئۇنى شەھەر ھاكىمىنىڭ قېشىغا سورەپ ئېلىپ بېرىپتۇ. ھاكىمغا توغرىلاپ: "بۇ مۇتىھەم، قوي گوشى دەپ بىزنى ئالداپ ئادەم گوشى سېتىپتۇ!" دەپ، بولغان ۋەقەنى سۆزلەپ، ئەرىزە قىلىشىپتۇ. "راستمۇ؟ جاۋاپ بەر!" دەپتۇ ھاكىم غەزەپلىنىپ. ئۇكام ئۆزىنى ئاقلاشقا ئۇرۇنۇپتۇ. لېكىن، ھاكىم گوشنى كۆرۈپ، ئۇكامنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالماپتۇ. بەش يۈز دەررە ئۇرۇپ، ھەممە مال-مۈلكىنى ۋە پۇللىرىنى مۇسادىرە قىلىشقا بۇيرۇپتۇ. ئەگەر مال-دۇنياسى كوپ بولمىغاندا، ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋېتىدىكەن. پۇل ۋە مېلى جېنىغا ئارا تۇرۇپ، ئۇنى شەھەردىن سۈرگۈن قىلىشقا سەۋەپچى بوپتۇ. ئۇ، شەھەردىن چىقىپ نەگە بېرىشىنى بىلمەي قاپتۇ. مېڭىپتۇ، مېڭىپتۇ، ئاخىرى بىر چوڭ شەھەرگە بېرىپتۇ. ئۆزىچە ئويلاپ، باش قاتۇرۇپ، ئاخىرى ياماقچىلىق قىلىپ جان بېقىشنى ئۆزىگە لايىق كورۈپتۇ. شۇ مەقسەت بىلەن، كىچىككىنە بىر دۇكان ئېچىپتۇ. كۈنلەرنىڭ بىرىدە، بىر ئىش ئۈچۈن، ياماقچىلىق دۇكىنىدىن چىقىپ بازارغا كېتىۋاتقان ئىكەن، ئۇزاقتىن كېلىۋاتقان ئاتلارنىڭ ئاياق تىۋىشى

ئاڭلىنىپتۇ. ئادەملەردىن: "نېمە گەپ؟" دەپ سوراپتۇ ئۇكام. كىشىلەر شاھنىڭ ئۇتتۇشىنى تاماشا قىلىپ تۇرغان ئىكەن. شاھنىڭ كوزى ئۇكامغا چۈشۈپتۇ. ئۇ، بېشىنى تووەن سېلىپ تۇرغان ئىكەن. شاھ ئېتىنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ، ئەسكەرلىرىگە قاراپتۇ، ئۇكامنى تۇتۇشقا بۇيرۇپتۇ. ئەسكەرلەر ئۇكامنى قوغلاپ يۈرۈپ ئۇرۇپتۇ، قىيناپتۇ. ئۇكام شۇ يەردىلا يەرگە يىقىلىپتۇ. ئولۇشكە ئاز قاپتۇ. ئەمما بۇرۇنقى قاساپ، هازىرقى ياماقچى بۇ ئىشنىڭ سەۋەبىنى بىلمەپتۇ. زورمۇ-زور ئوز ئويىگە قايتىپ كەپتۇ. ئۇ، بولۇپ ئوتكەن ۋەقەنى شاھنىڭ خادەملىرىدىن بىرىگە ئېيتىپتۇ. "شاھ بىر كوزلۇك، بولۇپمۇ ئوڭ كوزى يوق ئادەملەرنى بۇرۇن-دىنلا ياقتۇرمايدۇ. ئۇ، بۇنداق كىشىلەرنى كورسە، ئولتۇرمىگىچە قويمايدۇ، ئەسلىدە شاھىمىز ئىشكارغا ماڭغان ئىدى، سېنى كورۇپ كوڭلى غەش بولۇپ، ئىشكاردىن ياندى. سېنىڭ تاياق يېيىشىڭنىڭ سەۋەبى مانا شۇ!" دەپتۇ شاھنىڭ خادىمى.

بۇ سوزنى ئاڭلاپ ئۇكامنى غەم-قايغۇ بېسىپتۇ. باشقا شەھەرگە كېتىشكە قارار قىپتۇ، دەرهاللا باشقا شەھەرگىمۇ قېچىپ بېرىپتۇ. بىر كۇنى ئۇ، تاماشا قىلىپ كېلىش ئۇچۇن كوچىغا چىقىپتۇ. يولدا كېتىۋېتىپ ئارقىسىدىن كېلىۋاتقان ئاتلارنىڭ تۇياق ئاۋازىنى ئاڭلاپتۇ. ئۇكام قورقۇپ، موكۇۋېلىشقا جاي ئىزلەپتۇ، ئەمما ئەپلىك جاي تېپىلماپتۇ. قارىسا قارشىسىدا يېپىق ئىشىك تۇرغىدەك. ئۇنى ئاچماقچى بولۇپ، ئىشىكنى ئىتتەرگەن ئىكەن، ئىشىك ئورۇلۇپ چۈشۈپتۇ. ئىچكىرى كىرىپ، ئىشىكنى تۈزەۋاتقان ئىكەن، بىردىنلا ئىككى كىشى ئارقىسىدىن كېلىپ ئۇنى تۇتۇپتۇ ۋە مۇنداق دەپتۇ: "سېنى ئۈچ كۇندىن بېرى ئىزلەپ يۈرۈپ هالىمىز قالمىدى،

ئۇيغۇر كىتاب تورى بىكىتى
www.uyghurkitap.com

پۇتلىرىمىزدىن ئاياق چۇشۇپ قالدى. سىنىڭ كاساپىتىڭدىن بىز كوز يۇمۇپ ئۇخلىغىنىمىزمۇ يوق.» «مىنى شۇنچىلىك ئىزلەپ نىمە قىلماقچىدىڭلار؟» دەپتۇ ئۇكام. «سەن بىزنى شەرمەندە قىلىپ، ھىلە بىلەن ئوي ئىگىسىنى سويماقچىمۇ؟ بىزنى قورقۇنچىغا سالغان پىچىغىڭنى بەر!» دەپ، ئۇكامنىڭ ياقىسىنى مەككەم تۇتۇپ تۇرۇپ، يىنىنى ئاختۇرۇپتۇ. بەلۋىغىغا ئىسىغلىق چەم كىسىدىغان بىرەندە-سىنى تىپىپ ئاپتۇ. «شىرىكلىرىڭ بىلەن ساڭا ئۇنىڭ پۇللىرىنى ئوغۇرلاش يىتىشمىگەنمىدى؟» دەپتۇ ئۇلار. ئۇكام بۇلارغا قاراپ: «ناھايىتى قىزىق ۋە ئاجايىپ ۋەقەلەرنى باشتىن كوچۇرىۋاتىمەن» دەپتۇ. «قانداق ۋەقەلەرنى باشتىن كوچۇردۇڭ؟» دەپ سوراپتۇ ئۇلار. ئۇكام بىشىمدىن ئوتكەن ۋەقەلەرنى ئاڭلاپ، ئىچى ئاغرىپ، مىنى بوشاتسا كىرەك دەپ ئويلاپ، ھەممە ۋەقەلەرنى ئىيتىپ بىرىپتۇ. ئۇلار بۇ سەرگۈزەشتىلىرىگە ھەتتا ئىتىۋارمۇ قىلماپتۇ. ئۇلار ئۇكامنى ياقىسىدىن بوغۇپ ئۇرۇپتۇ. كىيىملىرىنى يەشتۇ-رۇپ، بەدەنلىرىدىكى دەررە ئىزلىرىنى كورۇپ: «ئەي لەنىتى، ئەگەر سەن ئوغرى ياكى مۇتىھەم بولمىساڭ، دۇمبەڭدىكى دەررە ئىزلىرى قانداق پەيدا بولغان؟» دەپ ھاكىمنىڭ ئالدىغا سورەپتۇ. ئۇكام ئوزىچە: «كونا گۇنايىم ئىچىلىپ قالدى. ئەمدى ھاكىمنىڭ ئالدىغا ئىلىپ بارسا، ھاكىم بۇنىڭ ئۇچۇن مىنى ئولتۇرمەي قويمايدۇ» دەپ ئويلاپ يىغلاپتۇ. ئۇنى ھاكىمنىڭ ھوزۇرىغا ئىلىپ كىرىپتۇ: «ئەي مۇتىھەم، سەن بۇلارنىڭ ئويىگە كىشى ئولتۇرۇشكە كىرىپسەن. كىشى ئولتۇرۇشكە سىنى نىمە مەجبۇر قىلدى؟» دەپتۇ ھاكىم غەزەپ بىلەن. «ئەي ھاكىم، ئەزىبىرايى خۇدا، مەن ئۇ يەرگە ئۇنداق مەقسەتتە كىرگىنىم يوق! — دەپتۇ ئۇكام، — سوز-

لىرىمگە ئىخلاس بىلەن قۇلاق سېلىشىڭىزنى، ماگىمۇ دىققەت-
ئېتىۋارىڭىزنى بىرىشىڭىزنى سورايمەن." "يىگەن تاياقلىرىڭىنىڭ
ئۇزىمۇ ناھايىتى چوڭ جىنايەت قىلغانلىقىڭنى، ئۇزەڭنىڭ چوڭ
جىنايەتكار ئىكەنلىگىڭنى كورسىتىپ تۇرۇپتۇ. ئادەملەرگە خەۋپ
سالغان كىشىنىڭ سوزىگە قۇلاق سېلىش ئېقىللىق كىشىلەرنىڭ
ئىشى ئەمەس" دەپتۇ ھاكىم. ئۇ، ئۇكامىنى يۇز دەررە ئۇرۇشقا،
توگىگە تەتۇر مىندۇرۇپ سازايى قىلىپ، شەھەرنىڭ ئىچى-تېشىنى
ئايلاندۇرۇشقا بۇيرۇپتۇ. ياماقچى ئۇكامنى توگىگە تەتۇر مىندۇ-
رۇپتۇ. ئادەم كوگجۇم تۇرغان جايلاردا توختىتىپ جاكاچى: "مانا
ئوغرىلار ئۇچۇن ئەڭ كىچىك، ئەڭ يىنىك جازا" دەپ جار
ساپتۇ. ئاخىرىدا، ھاكىم ئۇكامنى شەھەردىن قوغلاشقا بۇيرۇپتۇ.
ئۇكام شەھەردىن قوغلاندى بولۇپ چىقىپ، بېشى قايغان تەرەپكە
قاراپ مېڭىپتۇ. بۇنى ئاڭلاپ مەن ئۇكامنىڭ ئىزىدىن ئىزلەپ
يېنىغا باردىم. ئۇنىڭدىن ئەھۋال سورىدىم. ئۇكام ۋەقەنى باشتىن-
ئاياق ئېيتىپ بەردى. مەن ئۇنى ئادەملەردىن يوشۇرۇپ شەھەرگە
ئېلىپ كەلدىم. كېرەكلىك ياردىمىمنى قىلىپ تۇرۇۋاتىمەن.

سەتىراچىنىڭ بەشىنچى ئۇكىسى

"بەشىنچى ئۇكامغا كەلگەندە — دىدىم خەلىپىگە، — ئۇنىڭ ئىسمى
ئەلەششار، يەنى ئېلىپ قاچار دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇنىڭ ئىككى
قۇلىغى كېسىلگەن. ئۇ ناھايىتىمۇ كەمبىغەل ئىدى، تىلەمچىلىك
بىلەن كۇن كوچۇرەتتى. بىزنىڭ ئاتىمىز قېرىپ مۇكچۇيۇپ،
ماگىدىغان يولىنى پەرق ئېتەلمەس ھەم ماگالماس بولۇپمۇ قالغان
ئىدى. ئۇ، بىر كۇنى ئاغرىمايلا ۋاپات بولدى. ئۇنىڭدىن بىزگە

يەتتە يۈز تەڭگە مىراس قالغان ئىدى، ھەر بىرىمىز يۈز تەڭگىدىن بولۇشۇپ ئالدۇق. بۇ بەشىنچى ئۇكام مىراس تەككەن تەڭگىنى قولىغا ئېلىپ، نېمە قىلىشىنى بىلمەي تەمتىرەپ قالدى: ئويلاپ-ئويلاپ، ئۇ، چىنە ۋە شىشە پۇرۇشلۇق قىلماقچى بولۇپ، پۇلىغا ھەر خىل چىنە ۋە شىشە قاچىلارنى ئالدى. ئالغان ماللىرىنى بىر چوڭ سىۋەتكە سېلىپ، ئۇنىڭ ئاغزىغا بىر چوڭ چەپچەكلىك پەتنۇسنى قويۇپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە بىر قۇر مال تىزىپ، ئادەم تولا ماڭىدىغان تام تۈۋىدىكى قىرغاقتا ئولتۇرۇپ سېتىشقا كىرىشىپتۇ. ئۇكام ماللىرىنى ئالدىدىكى سۇپىغا قويۇپ، ئۇزى تامغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ خىيالغا كېتىپتۇ: "يۈز تەڭگىگە چىنە ۋە شىشە قاچا ئالدىم. ئۇنى ئىككى يۈز تەڭگىگە ساتسام، كېيىن ئىككى يۈز تەڭگىگە چىنە ۋە شىشە قاچا ئېلىپ، تۆت يۈز تەڭگىگە ساتسام، پۇلۇم كۆپەيگەنچە شۇنداق قىلسام، جىق دەسمايىغا ئىگە بولىدىكەنمەن. كېيىن پۇللارغا ئەڭ قىممەتباھا ماللارنى ئالسام، ئۇلاردىن يەنىمۇ كۆپراق پايدا ئالىمەن. بۇ پۇلغا ياخشى قورو-جاي ئالسام نېمە دېگەن ياخشى. ئۇ چاغدا قۇللار، ئاتلار سېتىپ ئالسام، ئاتقا ئالتۇندىن ئىگەر جابدۇق ياساتسام، ماڭا نېمە دېگەن ئابروي-ھە؟ ئۇنىڭغا يارىشا، ياخشى يىسەم-ئىچسەم؛ بۇنداق چاغلاردا شەھىرىمىزدىكى داڭدار سازچىلارنىڭ ھەممىسىنى قىچقىرىپ ئوينىسام، بەزمە قىلسام، ئولتۇرۇشلارنى باشقۇرسام، شۇنداقلا پۇلۇمنىمۇ كۆپەيتىپ يۈزمىڭ تەڭگىگە يەتكۈزسەم-ھە؟..." پەتنۇس ئالدىدا ئۇكام ئۆزىچە خىيالىنى داۋام قىلدۇرۇپتۇ: "پۇلۇم يۈزمىڭ تەڭگىگە يەتكەندىلا، شاھ ياكى ۋەزىرنىڭ قىزىغا ئەلچى ئەۋەتسەم؛ ئاڭلىشىمچە ۋەزىرنىڭ قىزى ناھايىتىمۇ چىرايلىق، بەكمۇ

كېلىشكەن دەيدۇ. شۇنىڭغا ئەلچى ئىۋەتىپ كورسەم ـ هە؟ ئۇنىڭ مەهرى هەققى ۋە تويـلىغىـغا دەپ مىڭ تىللا بەرسەم؛ ئەگەر ئاتىسى كونسە، ئىشمۇ ئاسانـلا پۇتەر؛ كونـمىسە. پۇلـنىڭ كۇچى بىلەن زورلاپ ئالسام. شۇنىڭ بىلەن داڭـقىمنى يەنە بىر ئاشۇر- سام نىمە دىگەن ياخشى ئىش ـ هە؟ تېخى ئۇ ئويۇمـگە كەلـگەندە ئۇنىڭغا ياش چورە ئېلىپ بەرسەم؛ ئوزەمـگە شاهـلار كىيىمدەك كىيىملەر ئالسام، تۇرلۇك قىممەتـباها تاشـلار ئورنىتىلـغان ئات - جابدۇق ئالسام، تۇرلۇك قىممەتلىك كىيىملەرنى كـىيىپ كوچىـغا چىققىنىمدا، ئالدى تەرىپىمدىمۇ، ئارقا تەرىپىمدىمۇ ئوك ۋە سول يانـلىرىمدىمۇ قۇلـلىرىم بولـسا، شۇلار بىلەن شەهەر ئايلانـسام؛ ئادەمـلەر ماڭا يول ئېچىپ، قول باغـلاپ، سەپ بولۇپ تۇرسا، سالام بەرسە، شۇنداق داغـدۇغا بىلەن خوتۇنۇمـنىڭ ئاتىـسى ــ ۋەزىرنىڭ ئالـدىغا بارسام؛ ۋەزىر قۇلـلارنىڭ ئارىسـىدا مېـنىڭ شاهلاردەك تۇرغىنىمنى كورۇپ، دەرهال ئورنىدىن تۇرۇپ مېـنى كۇتوپ ئالسا، مېنى ئوزىنىڭ ئورنىغا ئولتۇرغۇزۇپ، ئوزى پەگاغا چۇشۇپ، 'خوش' دەپ قول قوشـتۇرۇپ، باش ئـگىپ تۇرسا؛ هەي ـ هەي. يەنە مەن بىلەن بىللە بارغان ئىككى قۇلنىڭ قولىدىكى يىپەك هەميانىنىڭ ئىچىگە مىڭ تىلـلادىن پۇل سېلىنـغان بولـسا، ۋەزىرگە قىزىنىڭ يۇزى ئۇچۇن مىڭ تىللا بەرسەم، قالـغان مىڭ تىللانى ۋەزىرنىڭ ئوزىـگە تەقـدىم قىلـسام؛ مېـنىڭ قولۇمـنىڭ ئوچۇقلۇغىنى، پۇلدارلىغىمنى. بۇنداق پۇللارنى نەزىرىمگە ئىلماي- دىغانلىغىمىنى ۋەزىرگە بىر كورسەتـسەم. ئۇمۇ مېـنى بىر كورۇپ قويسا، مەن مانا مۇشۇنداق قىلسام ـ هە؟! ... ئۇ، ئون ئېغىز گەپ قىلسا، مەن ئىككىلا ئېغىز سوز بىلەن جاۋاپ بېرىپ قايىل قىلسام؛

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىن ئامبىرى

سوزدىمۇ بوش كەلمەسەم، كېيىن ئۇيگە قايتىپ كەلسەم، خوتۇنۇم تەرەپتىن بىرسى كەلسە، ئەلۋەتتە، ئۇنىڭغىمۇ پۇل بەرسەم، كىيىم ـ كېچەك كىيگۈزسەم، ئەگەر ئۇ ماڭا بىرەر نەرسە ئېلىپ كەلگەن بولسا، تەكەببۇرلۇغۇمنى كورستىش ئۇچۇن ئۇنى ئېلىپ كەلگەن كىشىنىڭ ئوزىگە ھەدىيە قىلسام؛ كېيىن ئوزەمگە سولەت كىرگۇزۇپ پەرداز قىلسام، شۇنىڭدىن كېيىنلا قىزنى يېنىمغا ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇق قىلسام: ئويلەرنىمۇ ناھايىتى قاملاشتۇرۇپ ياسىداق قىلسام، قىز بىلەن كورۇشۇش ۋاقتىدا ئەڭ قىممەتباھا كىيىملىرىمنى كىيىپ، قەۋەت ـ قەۋەت ئەتلەس كورپىلەرنىڭ ئۇستىگە چىقىپ غادىيىپ، كېرىلىپ ئولتۇرسام؛ ئەقلىمنىڭ كوپلىگىدىن، پىكرىمنىڭ ئوتكۇرلىگىدىن ئوزەمگە تەمەننا قىلىپ، ئوڭ ۋە سولغا مىت قىلىپ قارىماي ئولتۇرسام؛ خوتۇنۇممۇ ئالدىمدا قىممەتلىك كىيىملەرنى كىيىپ، ھەر تۇرلۇك زىننەت ـ جابدۇق-لىرىنى تاقاپ، ئايدەك ياسىنىپ، قول باغلاپ تۇرسا؛ مەن تېخى ئۇنىڭغا پەرۋا قىلمىغانلىغىمنى بىلدۇرۇش ئۇچۇن بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلماي قويسام؛ ئەتراپىمدا تۇرغانلارنىڭ ھەممىسى: "ئەي ھورمەتلىك كۇيوغول، ئالدىڭىزدا كېنىزىڭىز كۇتۇپ تۇرۇپ قالدى، سىزگە قاراپ كوزلىرى تېشىلەي دىدى، ئاياقلىرى تالدى..." دەپ قايتا ـ قايتا ئىلتىماس بىلەن يەرنى سۆيگەندىن كېيىن، بېشىمنى كوتۇرۇپ بىر قاراپ قويسام بولدى. شۇنىڭ ئوزى يېتەرلىك ئەمەسمۇ؟ مەن يەنە بېشىمنى توۋەن سىلىڭۋالسام، ئۇنى ياتىدىغان ئويگە ئېلىپ كىرسە؛ مەن ئوستۇمدىكى كىيىمنى يېشىپ تاشلاپ، يەنىمۇ قىممەتلىكرەك كىيىملىرىمنى كىيسەم؛ خوتۇننى يېنىمغا ئېلىپ كەلگەندە، يەنە بىر نەچچە قېتىم ئىلتىماس قىلمى-

غىچە قارىماي قويسام، پەقەت كوپ قېتىم ئىلتىماس قىلغىنىدا ۋە يىلىنغىنىدىلا بىر قارىسام، يەنە بېشىمنى تووەن سالسام، قىز كورۇش تامام بولغىچە شۇنداق ئۇلۇغۋار سۇپەتتە تۇرسام، ئۇنى يەڭگىلىرى يەنە ياساپ تۇزەشتۇرسە ..."

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

ئوتتۇز ئىككىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھىكايىسىنى.

ئۇ خىيالىنى داۋام ئەتتۇرۇپتۇ: "كېيىن قول-لاردىن بىرىگە بەش يۇز تەڭگە پۇل ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇسام، بۇ پۇلنى قىزنى ياساپ-بېزىگۇچى يەڭگىلىرىگە بەرسەم، كېيىن خوتۇ-نۇمنى ئالدىمغا ئېلىپ كىرىشنى بۇيرۇسام، ئېلىپ كىرگەندە ئۇنىڭغا يەنە قارىماي قويسام؛ مېنىڭ ئۇلۇغۋارلىغىمنى بىلدۇرۇش ئۇچۇن، ئۇنىڭ بىلەن پەقەت كوز قىرى ئارقىلىقلا تونۇشسام؛ قىزنىڭ ئانىسى كەلسە، پىشا-نەمدىن سۇيسە، "ھورمەتلىك كۇيوغلۇم، مەرھەمەت قىلىپ چۇرەڭگە قاراپ قوي! ئۇ ساڭا يېقىنلىشىشنى ئىستەيدۇ، ئۇنىڭ دىلىغا داۋا قىل! ئۇ خېلىدىن بېرى ساڭا تازىم قىلىپ تىك تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭغا رەھىم قىل!" دەپ كېلىپ قول-پۇتلىرىمنى سويسە ۋە يېلىنسا، مەن لام-جىم دىمەي تۇرسام؛ ئانىسى يەنە كېلىپ بىرنەچچە قېتىم ئايىغىمنى سويسە، "ئەي ھورمەتلىك كۇيوغلۇم، قىزىم جەننەتتىكى ھورگە ئوخشاش چىرايلىق، ئومرىدە

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئەركەك چىۋىنگىمۇ كوزى چۈشمىگەن. سېنى بۇنداق هالدا كورۇپ، ئۇنىڭ نازۇك كوڭلى سىندى. ئۇنىڭغا قارا، ئۇنىڭ بىلەن سوزلەش، ئۇنىڭ كوڭلىنى ئال! مېھرىۋانلىق كورسەت!" دەپ كېلىپ، ماڭا شاراپ سۇنسا ۋە قولىغا ئاياق ئېلىپ لىق تولدۇرۇپ، ئىككى قوللاپ تۇتسا، ئاياقنى ئالماي، خېلىغىچە ئۇنى كۇتتۇرۇپ تىك تۇرغۇزۇپ قويسام؛ ئۇزەم سېتىپ ئالغان تور ياستۇقتا يولەنگىنىمچە تۇرىۋەسەم-ھە؟ بۇ مەن ئۇچۇن ئۇلۇق دەرىجە ئەمەسمۇ؟ ئۇ، ئۇزىچە: "بۇ قانداق چوڭچىلىق-ھە"دەپ، ماڭا قاراپ تىكىلىپ: "بۇ قېرى چورىڭىزنىڭ قولىدىكى ئاياقنى قايتۇرماڭ، قانداقلا بولمىسۇن، مەن سىزنىڭ قېپىنى ئانىڭىزمەن" دېمىگىچە، مەن تەكەببۇرلۇق بىلەن ئۇنىڭغا قارىمىسام، ئاڭلىماسلىققا سېلىپ تۇرىۋەرسەم، شۇ چاغدىمۇ مەن ئۇنىڭغا ھېچ نەرسە دېمىسەم؛ "چورىڭىزنىڭ قولىنى قايتۇرماڭ!" دەپ قىستاپ كەلسە، ئاغزىمغا تەگلەپ كېلىپ، لىۋىمگە تەككۈزسىمۇ ئىچمەي، قولۇم بىلەن نېرى ئىتتەرسەم، مانا شۇنداق قىلىپ ئايىغىم بىلەن كېلىشتۇرۇپ تەپسەم" دەپ، پەتنۇسنى سىۋەت بىلەن قوشۇپ بار كۇچى بىلەن تېپىپتۇ. پەتنۇس بىلەن سىۋەت سۇپىدىن شىشە-چىنە قاچىلىرى بىلەن ئاغدۇرۇلۇپ چۈشۈپ، ھەر تەرەپكە چېچىلىپ سۇنۇپ پارچە-پارچە بوپتۇ. پەتنۇس بىلەن سىۋەتتىكى قاچىلاردىن بىرەرسىمۇ ساق قالماپتۇ. ئۇكام داتلاپتۇ. "بۇ مېنىڭ ئاچچىغىمنىڭ يامانلىغىدىن ۋە تەكەببۇرلۇغۇمدىن بولدى!" دەپتۇ. تۇنجۇقۇپ كەتكەنلىگىدىن، كىيىملىرىنى يىرتىپ يىغلاپتۇ، ئوزىنى ئۇرۇپتۇ. نامازغا ئالدىراپ كېلىۋاتقان كىشىلەر توختاپ، بەزىلىرى ئۇنىڭغا ئېچىنىپتۇ، بەزىسى كوڭلىدە: "جىق پايدا كوزلەپ،

قىممەت ساتقاننىڭ، كىشىگە زىيان كوزلىگەننىڭ ئاقىۋىتى شۇ..."
دەپتۇ. ئۇكام بىچارە نىمىشقا يىغلىمىسۇن؟ خىيالدىكى پايدىنىڭ ئۇ ياقتا تۇرسۇن، قولىدىكى نەق پۇلدىنمۇ ئاجراپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن شۇ يەردە خېلىغىچە يىغلاپ ئولتۇرۇپتۇ. يىغلاۋېتىپ قارىسا، ناھايىتىمۇ چىرايلىق بىر خوتۇن زىننەتلىك ئىگەرلەنگەن بىر خېچىرنى مىنىپ ئوتۇپ كېتىۋاتقىدەك. ئارقىسىدىن بىرقانچە قۇللار ئۇنى مۇھاپىزەت قىلىپ مېڭىپتۇ. ئۇ، ئايال ئوتۇشى بىلەن، ھەممە تەرەپنى ئىپپار ـ ئەتىرنىڭ خۇشبۇيى بېسىپتۇ. خوتۇن ئۇكامنىڭ يېنىدا سۇنۇپ ياتقان قاچا ـ قۇچىلارنى، ئۇنىڭ يېنىدا غەم ـ قايغۇ بىلەن يىغلاپ ئولتۇرغان ئۇكامنى كورۇپ رەھمى كەپتۇ. توختاپ ئەھۋال سوراپتۇ. ئۇكام ئەس ـ ھۇشىنى يوقىتىپ قويۇپ، تىلىمۇ قولاشماي قالغان ئىكەن، گەپ قىلالماپتۇ. "بىچارە ئېغىر كۇلپەتلەرگە ئۇچراپ، چىدىيالماي يىغلاۋاتىدۇ" دېيىشىپتۇ يېنىدىكىلەر. خوتۇن ئۆز قۇللىرىدىن بىرىنى قىچقىرىپتۇ: "يېنىڭدا بار پۇلۇڭنىڭ ھەممىسىنى بۇ بىچارىگە بەر!" دەپتۇ قۇلىغا. قۇل ئۇكامغا بىر خالتا پۇل بېرىپتۇ. ساناپ كورسە، بەش يۈز ئالتۇن ئىكەن. ئۇكام بۇ پۇلنى قولىغا ئېلىپ، خوشلىقىدىن ئۆزىنى يوقىتىپ، جېنى چىققۇدەك ھودۇقۇپ قاپتۇ. ئۇكام ئۇ خوتۇنغا نىمە دەپ مىننەتدارلىق بىلدۇرۇشنى بىلمەي تۇرۇپلا قاپتۇ. باي بولۇپ ئويىگە قايتىپتۇ. يەنە خىيالغا پېتىپ ئولتۇرغان ئىكەن، بىردىن ئىشىك قېقىلىپتۇ. بېرىپ ئىشىكنى ئېچىپتۇ. قارىسا، كورمىگەنلا بىر قېرى بوۋى ئىكەن. "ئەي ئوغلۇم، ـــ دەپتۇ ئۇ، ـــ ناماز ۋاقتى ئوتۇپ كېتىۋاتىدۇ. ئويۇمگە يەتكىچە ناماز قازا بولىدىغاندەك. ئەگەر رۇخسەت قىلساڭ، ئويۇڭدە تاھارەت ئېلىپ، ناماز ئوقۇپ

ئالسام." ئۇكام: "مەرھەمەت، خالىغىنىڭىزنى قىلىڭ!" دەپ، بوۋىنى ئۆيگە ئېلىپ كىرىپتۇ. بوۋى كىرىپتۇ. ئۇكام ئۇنىڭغا تاھارەت ئېلىش ئۈچۈن ئاپتۇۋىدا سۇ ئەكېلىپ بېرىپتۇ. بېرىپ ئۆزىنىڭ ئورنىغا ئولتۇرۇپتۇ. قولىدىكى تىللانىڭ كۆپلىكىدىن تېرىسىگە سىغماي قاپتۇ. ئۇلارنى پۇلدانغا سېلىپ كورۇپتۇ. يەنە ئېلىپ خالتىسىغا سېلىپ چىڭ باغلاپتۇ. ئۇ، پۇلنى سەرەمجانلاشتۇرۇپ بولغىچە، بوۋىمۇ تاھارەت ئاپتۇ. كېيىن ئۇكام ئولتۇرغان جايغا كېلىپ ناماز ئوقۇشقا باشلاپتۇ. بوۋى نامىزىنى تۈگىتىپ، ئۇكامغا ئۇزاقتىن-ئۇزاق دۇئا قىپتۇ. ئۇكام بوۋىنىڭ دۇئاسى ئۈچۈن رەخمەت ئېيتىپتۇ. خالتىسىغا قول سېلىپ ئۇنىڭدىن ئىككى تىللا ئېلىپ بوۋىگە بېرىپتۇ. "مەن سېنى ياخشى كورۇپ دۇئا قىلسام، سەن مېنى گاداي كورۇپ ماڭا پۇل بېرىۋاتامسەن؟ ئال پۇلۇڭنى! تارت قولۇڭنى! ماڭا پۇل كېرەك ئەمەس. مەن بۇ دۇنيادىن قول ئۈزگەن كىشىمەن. ئۆزەڭنىڭ يانچۇغۇڭغا سېلىپ قوي! — دەپتۇ بوۋى، — ئەگەر سەن بەك باي بولساڭ، بۇ پۇلنى ئۆزىنىڭ ئىگىسىگە قايتۇرۇپ بەر! شۇ پۇلنى بەرگەن خوتۇن بىلەن كورۇشۇشنى خالساڭ، ئۇنىڭ بىلەن كورۇشتۇرۇپمۇ قويەمەن. ئۇ ئايال مېنىڭ ئەڭ يېقىن كىشىم بولۇدۇ." "ئۇنى تېپىش ئۈچۈن قانداق قىلىش كېرەك، ئەي ئاتا؟" دەپتۇ ئۇكام. "ئوغلۇم، — دەپتۇ بوۋى، — ئۇ باي، قولى ئوچۇق، چىرايلىق ئايال. ئۇ، پۇللۇق ئادەملەرنى ياخشى كورۇدۇ. ھەممە پۇلۇڭنى ئال! مېنىڭ ئارقامدىن ماڭ! مەن ئېلىپ بارىمەن. سەن ئۇنىڭ بىلەن ئۇچراشقىنىڭدا، قولۇڭدىن كەلگىنىچە يېقىملىق، شىرىن، تاتلىق، ئەركىلەتكۈچى سوزلەرنى كوپ قىل! شۇ چاغدا ئۇنىڭ جامالىغىمۇ،

ۋىسالىغىمۇ يېتىشىسەن. قوللىرىغىمۇ ئۆزەك ئىگە بولىسەن!» ئوكام ئۆزىنىڭ ھەممە ئالتۇنلىرىنى ئېلىپ ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. بۇۋى بىلەن يولغا چىقىپتۇ. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن مېڭىۋېرىپتۇ. بۇۋى بىر چوڭ دەرۋازا ئالدىغا كېلىپ توختاپتۇ. ئىشىكنى قاقىقان ئىكەن، رومىلوق بىر چورە چىقىپ ئىشىكنى ئېچىپتۇ. بۇۋى كىرىپتۇ، ئوكامغىمۇ بىللە كىرىشنى بۇيرۇپتۇ. ئىچكىرى كىرىشىپتۇ. چوڭ ھويلا ئىكەن. بىر چوڭ ئۆيگە كىرىپ بېرىپتۇ. ئۆي ناھايىتىمۇ ئوبدان جابدۇلغان ئىكەن. يىپەك گىلەملەر بىلەن بېزەلگەن ئۆيدە ئوكام ئولتۇرۇپ ئالتۇنلىرىنى ئالدىغا، سەللىسىنى تىزىغا قويۇپتۇ. تېخى ئەتراپنى كورۇپ بولمىغان ئىكەن، بىر چىرايلىق قىز كىرىپ كەپتۇ. ئۇ ناھايىتى ياخشى كىيىنگەن ئىكەن. ئوكام ئۇنى كورۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ بۇ شېرنى ئوقۇپتۇ:

كىرسەڭ قايسى ئىشىكتىن شۇندىن كىرەر بەختىمۇ،
بۇ مۇبارەك يۈزۈڭ بىلەن كېلەر تاجۇ-تەختىمۇ.

قىز كۈلۈپتۇ. ئوكامدىن ناھايىتى خۇرسەن بوپتۇ. كېيىن ئولتۇرۇپ، ئوكامغىمۇ ئولتۇرۇشقا ئىشارەت قىپتۇ. كېنىزەككە ئىشىكنى يېپىشنى بۇيرۇپ، ئۆزى كېلىپ ئوكامنىڭ قولىنى تۇتۇپتۇ. ئۇلار ئىككىسى بىرلىشىپ، بىر چەتتىكى خالى ئۆيگە كىرىپتۇ. بۇ ھۇجرىغا ھەر خىل كورپىلەر سېلىنغان ئىكەن، ئوكام كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ. ئۇ قىزمۇ ئوكامنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ. بىر ئاز ئۆيىنىشىپ قىز ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. ئوكامغا: «مەن قايتىپ كەلگىچە ئورنىڭىزدىن مىدىرلىماڭ!» دەپتۇ. ئىشىكنى ئېچىپ قاياققىدۇر چىقىپ كېتىپتۇ. ئۇ تاشقىرىدىن خېلى ۋاقىتقىچە كىرمەپتۇ. ئوكام بىر ئۆزى يالغۇز ئولتۇرىۋېرىپتۇ. ئاخىر، ئىگىز،

گەۋدىلىك بىر قارا قۇل كىرىپ كەپتۇ. ئۇنىڭ قولىدا يالىڭاچلانغان قىلىچ بار ئىكەن. "هوي ئولۇم كەلمىگەن، ـــ دەپتۇ ئۇ ئۇكامغا. ـــ سېنى بۇ يەرگە كىم ئېلىپ كەلدى؟ بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىپ ئولتۇرىسەن؟" ئۇكامدا جاۋاپ بەرگىدەك ماجال قالماپتۇ، ئاللىقاچان هۇشىنى يوقىتىپ قويغان ئىكەن، تىلى تۇتۇلۇپ سوزلىيەلمەي قاپتۇ. قۇل ئۇكامىنىڭ كىيىملىرىنى سالدۇرۇپ ئۇرۇشقا كىرىشىپتۇ. كالتەك زەربىدىن ئۇكامنىڭ جېنى تۇمشۇغىغا كېلىپ يىقىلىپتۇ. رەھىمسىز قۇل "ئۇنى ئولتۇردۇم" دەپ ئويلىغان ئىكەن. تۇز ئېلىپ كەلگەن كېنىزەكنىڭ "ئۇ قېنى؟" دىگەن سوزىنىمۇ ئۇكام ئاڭلاپتۇ. كېنىزەك قۇلنىڭ ئالدىغا بىر قاچىدا تۇز قويۇپتۇ. قۇل ئۇكامنىڭ بەدىنىدە تاياقتىن پەيدا بولغان يارىلىرىغا تۇز چېچىپتۇ. ئۇكام قۇلدىن قورقۇپ، ئۆزىنىڭ تىرىك ئىكەنلىكىنى بىلدۇرمەسلىك ئۇچۇن مىدىرلىماپتۇ. چىشىنى ـ چىشىغا چىشلەپ جىم يېتىپتۇ. چورە چىقىپ كەتكەندىن كېيىن قۇل يەنە ۋاقىراپتۇ. ئۇكامنىڭ قېشىغا بايىقى بوۋى كىرىپ كەپتۇ. ئۇكامنىڭ قولىدىن تارتىپ ـ سورەپ، ئۆزىگە ئوخشاش ئولۇكلەر ياتقان بىر جايغا ئاپىرىپ تاشلاپتۇ. ئۇكام ئۇ يەردە راسا ئىككى كۈن جان تالىشىپ يېتىپتۇ. هېلىمۇ ياخشى بەدىنىدىكى جاراھىتىگە تۇز سېپىلگەن ئىكەن، هاياتىنى شۇ تۇز ساقلاپ قاپتۇ. چۈنكى، تۇز قانلىرىنى توختىتىپ، ئۇكامغا جان كىرگۈزۈپتۇ. ئاستا ـ ئاستا قىمىرلايدىغان بوپتۇ. ياتقان يەرنىڭ ئۈستىدىكى قاپقاقنى كوتۇرۇپ، ئۇ يەردىن چىقىپ ئاپتۇ. تاڭ ئاتقىچە قاراڭغۇ بىر جايدا يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپتۇ. تاڭ ئېتىشى بىلەن لەنىتى بوۋى يەنە ئوۋ ئىزلەش مەقسىدىدە كوچىغا چىقىپتۇ. ئۇنىڭ كەينىدىن ئۇكاممۇ چىقىپ مېڭىۋېرىپتۇ. لېكىن،

بۇۋى بۇنى سەزمەپتۇ. ئۇكام ئۇز ئۇيىگە كىتىپتۇ. يارىلىرىنى تىۋىپلارغا كورسىتىپ، دورا ئىچىپتۇ. ئۇ، بۇۋىنىڭ قانداق قىلىپ ئادەملەرنى ئالداپ قولغا چۇشۇرۇشىنى كوزىتىپ يۇرۇپتۇ. ئەمما، ئۇكام بۇ سىرنى ھىچكىمگە بىلدۇرمەپتۇ. تامامەن ساقىيىپ كوچىغا چىقىپتۇ. ئۇكام بىر كۇنى لاتىدىن پۇل خالتىسى تىكىپتۇ. ئۇنىڭغا چىنە ـ ساپاللارنىڭ سۇنۇقلىرىنى تولدۇرۇپ ساپتۇ. بەلۋىغىغا ئىسىپتۇ. كىيىن ئۇ، ئۇزىنى كىشىلەر تونۇپ قالمىسۇن دەپ، ئەجەمچە كىيىنىپ، تۇسىنى ئۇزگەرتىپتۇ. ئۇتكۇر بىر خەنجەرنى چاپىنىنىڭ ئىچىگە تىقىۋاپتۇ. بۇۋىنىڭ يولىغا چىقىپ، ئۇنى كوزىتىپ ئولتۇرۇپتۇ. بۇۋىنى كورۇپ ئۇنىڭغا باشقىچە ئاۋاز بىلەن: "ئەي ئانا، ــ دەپتۇ ئۇ، ــ مەن مۇساپىرمەن، بۇگۇن بۇ شەھەرگە كەلدىم، ھىچكىمنى تونۇمايمەن. سەندە توققۇز يۇز تىللا كوتىرەلەيدىغان تارازا يوقمۇ؟ بۇنىڭ ئۇچۇن ساڭا ياخشى ھەق بىرىمەن". "مىنىڭ ئوغلۇم سەرراپ، ئۇ، ئۇيدىن رەستىگە چىقىپ كەتكىچە ئالتۇنلىرىڭنى تارتىپ بەرسۇن" دەپتۇ بۇۋى. "قىنى ئەمسە، ماڭ!" دەپتۇ ئۇكام بۇۋىگە. بۇۋى ئالدىدا، ئۇكام ئۇنىڭ كەينىدە مىڭىپتۇ. چوڭ دەرۋازا ئالدىغا كىلىپ ئىشىكنى قىقىپتۇ. ئۇكامغا تونۇش بولغان رۇملۇق چورە ئىشىكنى ئىچىپتۇ. بۇۋى قىزغا قاراپ كۇلۇپ: "مەن بۇگۇن سىزلەرگە ناھايىتى سىمىز ياغلىق گوش ئىلىپ كەلدىم" دەپتۇ پىچىرلاپ. قىز ئۇكامنىڭ قولىدىن تۇتۇپ يىتىلەپ، بۇرۇن كىرگەن ئۇيىگە ئىلىپ كىرىپتۇ ۋە بۇرۇنقىدەك ئازراق ئويۇن ـ چاخچاق قىلىشىپ، كىيىن قىز تۇرۇپ: "مەن كىرمىگىچە قىمىرلىماڭ. مىنى كۇتۇپ ئولتۇرۇڭ!" دەپ چىقىپ كىتىپتۇ. ئارىدىن كوپ ۋاقىت ئوتمەي، قارا

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرىسى

قول قىلىچىنى يالىڭاچلاپ كوتۇرۇپ كىرىپتۇ. "ئورنىڭدىن تۇر، لەنتى!" دەپتۇ ئۇكامغا. ئۇكام ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. قول ئالدىدا، ئۇكام ئۇنىڭ ئارقىسىدا مېڭىپتۇ. ئۇكام يولدا كېتىۋېتىپ تونىنىڭ ئىچىدىن خەنجەرنى ئاپتۇ. قولنى خەنجەر بىلەن ئۇرۇپ كاللىسىنى ئۇزۇۋېتىپتۇ. ئايىغىدىن سورەپ بۇرۇنقى ئويگە ئېلىپ بېرىپتۇ. "تۇز قېنى؟" دەپ ۋاقىراپتۇ ئۇكام. قىز بىر قاچىدا ئازراق تۇز ئېلىپ كىرىپتۇ. ئۇكامنىڭ قولىدىكى قىلىچىنى كورۇش بىلەن يۇرىكى يېرىلىپ كەتكىدەك بولۇپ، قوپۇپ قېچىپتۇ. ئۇكاممۇ ئۇنى قوغلاپ بېرىپ تۇتۇپتۇ. قىلىچ بىلەن چېپىپ ئۇنىڭمۇ كاللىسىنى ئاپتۇ. ئۇكام: "بوۋى قەيەردە؟" دەپ ۋاقىراپتۇ. بوۋى كەپتۇ. "مېنى تونۇمسەن؟ ئەي جىنايەتچىلەرنىڭ باشلىغى!" دەپتۇ ئۇكام بوۋىگە غەزەپ بىلەن قاراپ. "ياق!" دەپتۇ بوۋى تىترەپ-قاخشاپ. "مەن دەپتۇ، — ئۇكام بوۋىگە قاراپ، — ئويۇمگە كىرىپ تاھارەت ئېلىپ ناماز ئوقۇش ھىلىسى بىلەن مېنى بۇ يەرگە ئېلىپ كەلگەن سەن بوۋىنىڭ پۇلدارىڭمەن." بوۋى يىغلىنىشقا باشلاپتۇ. لېكىن ئۇكام ئۇنىڭ سوزىگە قۇلاق سالماپتۇ. قىلىچ بىلەن ئۇرۇپ توت بولەك قىلىپ تاشلاپتۇ. كېيىن ئۇ، قىزنى ئىزلەشكە كىرىشىپتۇ. قىز ئۇنى كورۇش بىلەنلا ئوزىنى يوقىتىپ "مېنىڭ گۇنايىمدىن ئوت!" دەپ يىغلىنىپتۇ. ئۇكام قىزنىڭ گۇنايىدىن ئوتۇپتۇ. "سېنى بۇنداق قىلىشقا كىم مەجبۇر قىلدى؟" دەپتۇ ئۇكام قىزغا دەھشەتلىك ھالدا تىكىلىپ قاراپ. "مەن بىر سودىگەرنىڭ قىزى ئىدىم، — دەپتۇ قىز، — بۇ دەللال قېرى بىزنىڭ ئويگە كىرىپ مەن بىلەن دوست بولدى. بىر كۇنى ئۇ ماڭا: "بۇگۇن بىزنىڭكىدە چوڭ توي بولۇدۇ. سەنمۇ بارغىن! بىز بىلەن توي-تاماشا كور-

گىن!" دىدى. "خوپ دىدىم مەن، ئەڭ ياخشى كىيىملىرىمنى كىيدىم. قىممەتلىك زىننەت ـ جابدۇقلىرىمنى تاقىدىم. يۈز تىللا پۇلۇمنى يېنىمغا سېلىپ بۇۋى بىلەن يولغا چۈشتۈم. ئۇ مېنى باشلاپ مۇشۇ ئۆيگە ئېلىپ كەلدى. كېلىشىم بىلەن قارا قول مېنى خوتۇنلۇققا ئالدى. ئۈچ يىلدىن بېرى كاساپەت بۇۋىنىڭ ھىلىسى بىلەن مۇشۇ يەردە شۇ ئەھۋالدا كۈن كورىۋاتىمەن." "بۇۋىنىڭ ئۆيىدە بار نەرسىنى ماڭا كورسەت!" دەپتۇ ئۇكام. قىز: "بۇۋىنىڭ نەرسىسى ناھايىتى كوپ. ئەگەر ئېلىپ كېتەلىسەڭ، ئېلىپ كەت!" دەپ، بۇۋىنىڭ ساندۇقلىرىنى ئېچىپ كورسىتىپتۇ. ساندۇقتا كوپ خالتا بولۇپ، ئۇنىڭدا تىللا بار ئىكەن. ئۇكام ئەجەپلىنىپتۇ. "مەن قاراپ تۇراي! ــ دەپتۇ قىز، ــ سەن بېرىپ بۇنى كوتۈرۈشكە ۋە ئېلىپ كېتىشكە ئادەم باشلاپ كەل!" ئۇكام كوچىغا چىقىپ، ئونچە ھاممال باشلاپ كەپتۇ. قارىسا، ھويلىنىڭ ئىشىگى ئۇلۇق ئوچۇق تۇرغىدەك. ئىچكىرى كىرىپ قارىسا، قىز يوق، ئىستەپتۇ، لېكىن تاپالماپتۇ. ساندۇققا قارىسا، ئۇنىڭدىكى خالتىلارمۇ يوق. پەقەت بىر ئازغىنا گەزمال تۇرغىدەك. ئۇكام قىزغا ئالدانغانلىقىنى چۈشىنىپتۇ. بىراق، ۋاقتى ئوتكەن، پايدىسى يوقلىقىنى ئويلاپ، قالغان ـ قاتقان نەرسىلىرىنى ئاپتۇ. ھۇجرىغا كىرىپ، ئۇ يەردىكى قاتتىق ـ قۇرۇقلارنىمۇ يىغىشتۇرۇپ، ئۇنى ئوزىنىڭ ھويلىسىغا ئېلىپ كەپتۇ. كېچىنى خوشال ئوتكۈزۈپتۇ. تاڭ ئاتقاندا قارىسا، ئىشىك ئالدىدا يىگىرمىگە يېقىن ئەسكەر تۇرغىدەك. ئەسكەرلەر ئۇنىڭ قولىدىن تۇتۇپتۇ. ئۇلار: "سېنى ھاكىم قىچقىرىۋاتىدۇ!" دەپتۇ ۋە ئۇكامنى ئېلىپ كەتمەكچى بوپتۇ. ئۇكام ئۇلارغا خېلى يېلىنىپ بېقىپتۇ، لېكىن ئۇلار ئۇنىماپتۇ. ئۇكام ئۇلارغا كوپ پۇل

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

بېرىشنى ئېيتىپتۇ. بۇ سوزگە ئۇلار قۇلاق سالماپتۇ. ئەسكەرلەر ئۇكامنى ئوراپ ئاپتۇ. ھاكىمنىڭ ئالدىغا ئېلىپ مېڭىپتۇ. يولدا بىر دوستى كورۇپ قاپتۇ. ئۇكام دوستىدىن ياردەم سوراپتۇ. "ئۇنىڭ نىمە گۇنايى بار؟" دەپتۇ ئۇكامنىڭ دوستى ئەسكەرلەرگە قاراپ. "بىز بىلمەيمىز. ھاكىم بۇنى تۇتۇپ كېلىشنى بۇيرۇغان. بىز تۇتۇپ ئېلىپ كېتىپ بارىمىز!" دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ ئەسكەرلەر. "ئۇ سىلەرگە بەش يۈز تەڭگە پۇل بەرسۇن. سىلەر ھاكىمغا: ئۇنى ئويىدىن ئىزلەپ تاپالمىدۇق، دەپ جاۋاپ بېرىڭلار!" دەپتۇ ئۇكامنىڭ دوستى. ئەسكەرلەر ئۇكامنىڭ دوستىنىڭ سوزىنى رەت قىلىپ، ئۇنى چىڭ تۇتۇپتۇ. ھاكىمنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىپتۇ.

"بۇ پۇل بىلەن ماللارنى قەيەردىن ئالدىڭ؟" دەپتۇ ئۇكامغا ھاكىم. "مېنى ئازات قىلساڭ ئېيتىمەن" دەپتۇ ئۇكام ھاكىمغا. ھاكىم ئامانلىق خېتىنى بېرىپتۇ. بۇنى كورۇپ ئۇكام ۋەقەنى باشتىن-ئاياق ھاكىمغا سوزلەپ بېرىپتۇ. ھاكىم پۇتۇن ماللارنى تارتىپ ئاپتۇ. كېيىن بۇ گەپلەرنىڭ پادىشانىڭ قۇلىغىغا يېتىپ قېلىشىدىن قورقۇپ، ئۇكامغا ئاز-تولا پۇل بېرىپ: "كوزدىن تېز يوقال! بولمىسا سېنى شاھقا مەلۇم قىلىپ دارغا ئاستۇرىمەن" دەپ شەھەردىن قوغلاپتۇ. ئۇكام قورقۇپ كېتىپ "خوپ" دەپلا يېنىپ چىقىپتۇ. ئۇ، بۇ شەھەردىن چىقىپ ئومرىدە كورمىگەن باشقا بىر شەھەرگە قاراپ مېڭىپتۇ. يولدا ئۇكامغا قاراقچىلار ئۇچراپ، ھۇجۇم قىلىپ، كىيىم-كېچەكلىرىگىچە قويماي ئېلىپ كېتىپتۇ. ئوزىنى ئولگىدەك ئۇرۇپتۇ. ئىككى قۇلىغىنى ئەنە شۇ يەردە كېسىپ، يالىڭاچ قىلىپ ئورىغا تاشلاپ كېتىپتۇ. مەن بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، ئۇكامنى ئىزلەپ تاپتىم. ئۇنىڭغا كىيىم-كېچەك كىيگۈزۈپ ئېلىپ

كەلـدىم. ھازىرمۇ ئۇز قولۇمـدا تەربىـيىلەپ كېلىۋاتىمەن.

سەتىراچىنىڭ ئالتىنچى ئۇكىسى

"ئالتىنچى ئۇكامـنى شەقالۇق يەنى پوچـى، دەيـدۇ. ئۇنىڭ ئىككى كالپۇكى كېسىلگەن. ئۇزى ناھايىتى پېقىر ئىدى. كۇنلەر-دىن بىركۇنى ئۇ ئاخىرى كورۇنـمەيـدىغان، ئۇزۇن بىر كوچـىدا كېتىۋېتىپ قارنى شۇنداق ئېچىپتۇ. كوزلىرى قاراڭغۇلىشىپ ماڭىدى-غان يولىنىمۇ كورەلمەي قاپتۇ. بىردىن ئالدىدىكى بىر ئىمارەتـكە كوزى چۇشۇپتۇ. ئىشىك ئالدىـدا ئادەملەرنىڭ كىرىپ-چىقىشىنى كۇزەتكۇچـى مەخـۇس دەرۋازىۋەنلەر بار ئىكەن. ئۇكام ئۇلارنىڭ بىرىسىدىن: "بۇ ھويلا كىمنىڭ؟" دەپ سوراپتۇ. ئۇلاردىن بىرسى: "بۇ شاھزادىلاردىن بىرسـىنىڭ ھويلـىسى" دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ. گاداي ئۇكام دەرۋازا يېنىغا بېرىپ "سەدىقە" سوراپتۇ. "ئىچكىرى كىر، سورايدىـغان نەرسـىنى بىزنىڭ خوجايىنىمىزنىڭ ئۇزىـدىن سورا، بەلكىم بىرەر نەرسە بېرەر" دەپتۇ ئولتۇرغانلاردىن بىرسى. ئۇكام ئىچـكىرى كىرىپتۇ، ئۇزۇن مېـڭىپتۇ. ناھايىتىمۇ چىرايلىق، ھەشەمەتـلىـك، ئوتـتۇرىـسى باغ، ئەتـراپـى دەرەخـلەر بىلەن ئورالـغان بىر ھـويلـىغا كىرىپـتۇ. قارىـسا، مەنـزىرىـسى بەكـمۇ كېلىشـكەن ئىـكەن. ئويگە كىرىدىغان پەلەمپەيلـىرى مەرمەردىـن ئىـكەن. ئىشىك-دېرىـزىـلىرىـگە پەردىـلەر ئېسىلـغان. گـاداي ئۇكام ئومـرىـدە كورمـىگەن جايـلارنى كورۇپ تەمتىرەپ قاپتۇ. قاياقـقا بېرىـشـنى بىلەلـمەي گاڭـگىراپ كېـتىپـتۇ. ئويلاپ-ئويلاپ ئاخىرى توردىكى ئويـگە قاراپ مېڭىپتۇ. ئۇ يەردە ساقىلى ئۇزىـگە ياراشـقان سولەتـلىـك شاھـزادە سۇپـەت بىر كىـشـىنى

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
www.uyghurkitap.com

كورۇۋپتۇ. ئۇ كىشىنىڭ كوزىمۇ ئۇكامغا چۈشۈپتۇ. ئۇ، ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇكامغا سالام بېرىپتۇ، ئۇنىڭ هال ـ ئەھۋالىنى سوراپتۇ. ئۇكام ئۆز هاجىتىنى بىلدۈرۈپتۇ. ئۇ كىشى ئۇكامنىڭ سوزىنى ئاڭلاپ، قولى بىلەن ياقىسىنى يىرتىپ تورۇپ: "مەن مۇشۇ شەھەردە هايات تۇرۇپ، سىنىڭ ئاچ قېلىشىڭغا قانداق قىلىپ چىداپ تۇراي ۋە قانداق قىلىپ تاقەت قىلاي!" دەپ ۋاقىراپتۇ. ئۇ، ئۇكامغا نۇرغۇن نەرسىلەرنى بېرىشنى ۋەدە قىپتۇ: "سەن ئەلۋەتتە تۇز ھەققىنى ساقلىشىڭ كېرەك" دەپتۇ. "مەن هازىر ئاچمەن، ئازىراقمۇ سەۋرى قىلىشقا تاقىتىم يوق" دەپتۇ ئۇكام. "ئەي بالا، دەرهال ئاپتوۋا بىلەن چىلاپچىنى ئېلىپ كەل! بۇ كىشىنىڭ قولىغا سۇ قۇي!" دەپتۇ ئوي ئىگىسى. ئۇكام قول يۇيۇشقا هازىرلىنىپ، بىلەكلىرىنى تۇرۇپ تۇرۇپتۇ. لېكىن، ئاپتوۋا بىلەن چىلاپچا كەلمەپتۇ. ئوي ئىگىسى ئۇنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ خۇددى قولىنى يۇيۇۋاتقاندەك بىر خىل هەركەت قىپتۇ. "داستىخان سال" دەپتۇ ئوي ئىگىسى. ئۇكام هېچ نەرسىنى كورمەپتۇ. ئوي ئىگىسى "قېنى ئويالماستىن ئېلىۋەر — دەپتۇ، ئوزى خۇددى تاماق يىگەن كىشىدەك هەركەت قىپتۇ، — نىمىشقا بۇنچە ئاز يەيسەن؟ تارتىنماي، قولۇڭنى تارتماي ئېلىۋەر. مەن سىنىڭ ئاچلىغىڭنى ياخشى بىلىمەن. ئاچلارنىڭ قەدرىگە بەك يېتىمەن" دەپتۇ يەنە ئوي ئىگىسى. ئۇكاممۇ ئوي ئىگىسىنى دوراپ، ئوزىنى تاماق يىگەندەك قىلىپ كورسىتىپتۇ. "يە، ئال، قارا، بۇ قانداق مېزىلىك نان ـ هە؟ ئاقلىغىنى دىمەمەسەن؟" دەپتۇ ئوي ئىگىسى. ئەمما ئۇكام هېچ نەرسە دىمەپتۇ ۋە هېچ نەرسىنىمۇ كورمەپتۇ. ئۇ: "بۇ ئوي ئىگىسى كىشىلەرنى مۇشۇنداق مەسخىرە قىلىشنى ياخشى كورسە كېرەك..." دەپ

ئويلاپتۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ: "ئەي تورەم، مەن ئۆمرۈمدە بۇنىڭدىن ئاق، بۇنىڭدىن تەملىك نان كورمىگەن ئىدىم" دەپتۇ. "بۇ ناننى ئالتە يۈز تەڭگىگە سېتىپ ئالغان چورەم ياققان" دەپتۇ ئوي ئىگىسى. "بىرىنچى تاماقتا گوشلۇك سامسا ئېلىپ كەل! گوشى ياغلىق بولسۇن، مېيى تېمىپ تۇرسۇن!" دەپ بۇيرۇپتۇ ئوي ئىگىسى. ئارقىدىنلا: "هە، ئېلىپ كەلدىڭمۇ؟ هەي مېھمان، سەن ئۆمرۈڭدە شۇنداق ياغلىق سامسىنى يەپ كورگەنمىدىڭ؟ مېنى خورسەن قىلىمەن دىسەڭ، تارتىنماي يەۋەر. هەي بالا، زىرە سېپىلگەن ياغلىق غازگوشى ئېلىپ كەل! ئەي بالا، بول چاققان" دەپتۇ ئوي ئىگىسى يەنە قىچقىرىپ. "يەۋاتامسەن؟ مېھمان، سېنىڭ قارنىڭ ئاچ، سەن بىر تويۇپ ئال، تارتىنما!" دەپتۇ ئوي ئىگىسى. ئۇكام جاۋغايلىرىنى قىمىرلىتىپ، قوللىرىنى ئاغزىلىرىغا ئېلىپ بېرىپ تۇرۇۋېرىپتۇ. ئوي ئىگىسى بولسا، تاماق ئۈستىگە يېڭىدىن تاماق بۇيرۇۋېرىپتۇ. لېكىن، هېچ قانداق تاماقنىڭ نەق ئوزى كەلمەپتۇ. ئەمما بۇنىڭغا قارىماي، ئوزى بۇيرۇغان تاماقنى تېز-تېز يېيىشكە، جىق يېيىشكە، تارتىنماي يېيىشكە تەكلىپ قىلىپ تۇرىدىكەن. "ئەي بالا، — دەپتۇ ئوي ئىگىسى بىردىنلا، بىر نەرسىنى ئېسىگە ئېلىپ، — دەرهال پىستە مېغىزى بىلەن بېقىلغان چۈجىنىڭ كاۋاپلىرىدىن ئېلىپ كەل! خۇدانىڭ ئوزى بىلىدۇ، مېھمان، بۇنداق تاماقنى سەن ئۆمرۈڭدە يېيىش ئۇياقتا تۇرسۇن، هەتتا ئىسمىنىمۇ ئاڭلىمىغان بولغىدىڭ؟ مەن بۇ چۈجىلەرنى كاۋاپ قىلىپ يېيىش ئۈچۈن مەخسۇس جايدا پىستە مېغىزى بىلەن باققان. ئۇيالما، تارتىنما، ماڭا قارىماي جىق-جىق يە!" "بۇ چۈجە كاۋپى ناھايىتىمۇ مېزىلىك، بەك ياخشى، ئېغىزنى قورۇپ

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

تۇرغىنىدەك ئوبدان پىشىپتۇ" دەپ، ئاغزىنى ئامىشىپ قويۇپتۇ ئۇكام. ئوي ئىگىسى ئۆز قولى بىلەن ئۇكامنىڭ ئاغزىغا تاماق ئېلىپ بېرىپ يېگۈزگەندەك قىلىدىكەن. "ئاچ ئاغزىڭنى، مانا بۇنى يە، يۇتۇۋەت" دەپمۇ قويىدىكەن. ئۇ، تۇرۇپلا تاماقلارنىڭ خىلى بىلەن تۈرىنى ساناپ بېرىدىكەن، ماختايدىكەن، "ئاچ قوساققا شامال كاپ ئەتتى" دېگەندەك، ماختاشلار ئۇنىڭ قوسىغىنى پىياز پوستىدەك شالاخلىتىۋېتىپتۇ. ئۇ ئۆزىچە "كاشكى شۇ ئىسمى ئۇلۇغ، سۈپىرىسى قۇرۇق، ئىسمى بار، جىسمى يوق تاماقتىن شۇ تاپتا ماڭا بىر بۇردا زاغرا نان بولسا ئىدى. مەنمۇ مىڭ مەرتىۋە شۈكرى قىلاتتىم، نېمە دېگەن ياخشى بولاتتى-ھە؟" دەپتۇ. "شۇنداق تاتلىق تاماقلارنى ئۆمرۈڭدە كۆرگەنمۇ سەن؟" دەپ سوراپتۇ ئوي ئىگىسى. "يوقسۇ، كۆرمىگەن ئىدىم" دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ ئۇكام. "ئال، يە، تارتىنما، ئۆز ئۆيۈڭدىكىدەك يە!" دەپتۇ ئوي ئىگىسى. "ناھايىتى كۆپ يېدىم. تاماقنىڭ كۆپلىكىدىن، ئىسمىنىڭ جىقلىغىدىن، قوسىقىم تاراقلاپ كەتتى" دەپتۇ ئۇكام. "داستىخاننى يىغىڭلار، شىرنىلىك ئېلىپ كېلىڭلار!" دەپ بۇيرۇپتۇ ئوي ئىگىسى. "مانا بۇنىڭدىن ئال! بۇ بەك تاتلىق ھالۋا، مانا بۇنى سۈيى قاچماستا يە، چاپسان بول، ئال! ھېچ بولمىسا تەمىنى تېتىپ كۆر. خالىغاننى يە" دەپ تەكرارلاۋېرىپتۇ ئوي ئىگىسى. "سېنىڭدىن ئۇيالمايمەن ۋە تارتىنمايمەن تورەم، — دەپتۇ ئۇكام، — بۇنىڭغا قانچىلىك خۇشپۇراقلىق دورا سالغانسەن؟ بەكمۇ پۇراغلىق ئىكەن" دەپتۇ ئۇكام. "ئادىتىم بويىچە، بۇنىڭ ھەر بىرىگە يېرىم مىسقالدىن كۆپ، بىر مىسقالغا يەتكۈزۈپ دورا-دەرمەك سالىمەن" دەپتۇ ئوي ئىگىسى جاۋاپ بېرىپ. ئۇكام بېشىنى قىمىرلىتىپ قويۇپ،

قوۋۇزىنى بىر نەرسە چاينىغانـدەك قىلىپ مىدىرلىتىپـتۇ، چىشلىرى كىرىشكەندەك بوپتۇ. "مېغىزدىن ئال! ئۇيالما!" دەپتۇ ئوي ئىگىسى. "مەن ناھايىتى كوپ يېدىم تورەم، ــ دەپتۇ ئۇكام، ــ بىر لوقمىغىمۇ جاي قالمىـدى!" "ئاچ قالمىغىن يەنە!" دەپـتۇ ئوي ئىگىـسى. "شۇنداق تاماقتىن يەپ تۇرۇپ، يەنە قانداق ئاچ قالىدۇ كىشى؟" دەپتۇ ئۇكام. ئۇ ئوزىچە: "سېنى شۇنداق بىر ئەپلەيكى، بۇنىڭدىن كېيىن ئادەملەرنى بۇنداق ئەخمەق قىلماسلىققا تووۋا قىل!" دەپ ئويلاپتۇ. ئوي ئىگىـسى: "شاراپ كەلتۈرۈڭـلار!" دەپ بۇيرۇپتۇ. خىزمەتچىـلەر خـۇددى مەي قاچىلىرىـنى يوتكىگەنـدەك ھەركەت قىلىشىپتۇ. ئوي ئىگىسى ئۇكامغا ئاياق تۇتۇپ: "بۇ شاراپ قانداق-كەن، ياخـشى پىشقانـمۇ؟ تېتىپ كور!" دەپـتۇ. "پۇرىغى ياخشى-كەن، ــ دەپتۇ ئۇكام، ــ ئەمما مەن كام دىگەندە يىگىرمە يىل ساق-لانغان شاراپنى ئىچىشكە ئادەتلەنـگەن". "مانا بۇ ئاياقـنى تېـتىپ كور، سەن بۇنداق ياخشى شاراپنى ئىچمىگەن بولغىدىڭ؟" دەپتۇ ئوي ئىگـىسى. "سېـنىڭ سالامەتـلىگىـڭ ئۇچۇن ئىچەي" دەپـتۇ ئۇكام، گـوياكى ئىچىۋاتقاندەك ھەركەت قىلىپ. "ياخشى، تىلىگى-نىڭدەك سالامەتلىككە يېتىمەن!" دەپـتۇ ئوي ئىگىـسى ۋە ئوزىمۇ قويۇپ ئىچـكەنـدەك ھەركـەت قىپـتۇ. كېيىن ئىككىنـچى قېتىم قويۇپ ئاياقنى تولـدۇرۇپ قايتـىلاپ ئۇكامغا تۇتۇپـتۇ. ئۇكامـمۇ ئىچكەنـدەك ھەركەت قىپـتۇ. ئاسـتا مەسـلەردەك تەۋرىنىشكە ۋە ئىغاڭلاشقا باشلاپتۇ. شۇندىن كېيىن ئۇكام ئوزىنى تۇزەپ تۇرۇپ، ئوي ئىگىسىنىڭ يۇزىگە گالاش-گۇلۇش مۇش ئېتىپـتۇ. تورىنىڭ گەردىـنى قىڭغىيىـپ كېتىپـتۇ. تورە ئوزىنى ئوڭلاشـقا ھەركەت قىلىۋاتقىنىدا، يۇزلىرىـگە ئۇرۇپـتۇ. "بۇ، نىمە قىلغىـنىڭ، ھەي

ئەخمەق گادايغۇ؟" دەپتۇ تورە خاپا بولۇپ. "مېنى باشتا ياخشى قارشى ئالدىڭىز، ئۆيىڭىزگە ئېلىپ كىردىڭىز. تۈرلۈك ـ تۈمەن ئاڭلىمىغان تاماقلارنىڭ ئىسمى بىلەن مېھمان قىلدىڭىز، شاراپ ئىچۈردىڭىز. كەيپىم ئاشتى، قىزىدىم. سىزنىڭ شارابىڭىز ھەقىقەتەن كۈچلۈك ئىكەن، مەس بولۇپ قالدىم، ئەدەپنى بۇزدۇم. شارابىڭىزنىڭ كۈچىنى سىزگىمۇ كورسىتىپ قويدۇم. لېكىن، سىز مېنى كەچۈرىدىغان ئالىجاناپ ئادەمسىز!..."دەپتۇ ئۇكام. بۇ سوزلەرنى ئاڭلاپ، ئۆي ئىگىسى قاقاھلاپ كۈلۈپ كېتىپتۇ. "مەن خېلىدىن بېرى ئالدىمغا تىلەمچىلىك بىلەن كىرگەن ئادەملەرنى شۇ خىلدا ئالداپ، كولدۇرلىتىپ، زاڭلىق قىلىپ كېلىۋاتىمەن. شۇ كۈنگىچە ساڭا ئوخشاش ھەربىر ھەركىتىمگە زىرىكمەي ئەگىشىپ كەلگەن كىشىنى كورمىگەن ئىدىم. شۇنىڭ ئۈچۈن مەن سېنىڭ قىلمىشىڭدىن ئوتتۇم. ئەمدى سەن مېنىڭ دائىملىق ئۈلپىتىم بول! مەندىن ئايرىلما!" دەپتۇ ۋە يوقۇرىدا ئىسمىلىرى ئېيتىلغان ھەر خىل تاماقلارنى ئېلىپ كەپتۇ. ئۇكام ئۆي ئىگىسى بىلەن تويغىچە يەپتۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن مەيخانىغا كىرىشىپتۇ. بىردىنلا ئۇ يەردە قىزلار پەيدا بوپتۇ. ئۇلار ياخشى ساز، نازۇك ئاۋازلىرى بىلەن ناخشا ئېيتىشىپتۇ. مېھمان ۋە ساھىپخان بىللە ئىچىشىپتۇ، كەيپى ئېشىپتۇ. ئۆي ئىگىسى ئۇكام بىلەن كەيپىچىلىكتە ئاكا ـ ئۇكىدەك دوست بولۇشۇپ سىردىشىپتۇ. ئۇلار بىر ـ بىرىنى ناھايىتى ياخشى كورۇپ قېلىشىپتۇ. ئۆي ئىگىسى ئۇكامغا ئىنئاملار بېرىپتۇ. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن بۇلار يەنە يېيىش ـ ئىچىش بىلەن بوپتۇ. ئۇكامغا يېڭىۋاشتىن كىيىم ـ كېچەك بېرىپتۇ. بۇلار يىگىرمە يىل چامىسىدا شۇ يوسۇندا كۈن كەچۈرۈپتۇ.

كۈنلەردىن بىر كۈنى ئۆي ئىگىسى ۋاپات بوپتۇ. ئۇنىڭ مىراسخورلىرى بولمىغانلىقتىن سۇلتان ئۇنىڭ مال ـ مۈلكىنى خەزىنىگە ئاپتۇ. ئۇكامنىڭ يېنىدا بىر ياماقمۇ پۇلى يوقكەن. ئۇ، كوچىغا چىقىپتۇ. ئۇ يەردىن چوڭ بىر شەھەرگە قاراپ مېڭىپتۇ. ئېھتىياتسىزلىق قىلىپ چوڭ بىر يول ئوتتۇرىسىدا كېتىۋاتقان ئىكەن، كوچمەنلەر ئۇنىڭغا ھوجۇم قىلىپ باغلاپ قويۇپتۇ. ئۇلار ئۇكامنى ئۆز سارايلىرىغا ئېلىپ بېرىپتۇ. ئۇنى قولىغا چۈشۈرگەن كوچمەن ئۇكامىغا ئازار بېرىپ: "پۇل تولەپ، جېنىڭنى سېتىپ ئال! بولمىسا ئولتۇرىمەن!" دەپتۇ. ئۇكام يىغلاپ: "ھېچ نەرسەم يوق، تۇرغان تۇرقۇم شۇ، مەن سېنىڭ قولۇڭدىمەن. ھېچكىمنىمۇ تونۇمايمەن، خالىغىنىڭنى قىل!"دەپتۇ. كوچمەن پىچىغىنى ئېلىپ، "مانا ئەمىسە!" دەپ ئۇكامنىڭ كالپۇگىنى كىسىپتۇ. كوچمەن يەنىمۇ ئارتۇغراق تەلەپ قويۇپتۇ، ئازاپلاۋېرىپتۇ. كوچمەننىڭ چىرايلىق خوتۇنى بار ئىكەن. كوچمەن ئۆيدىن چىققىچە، خوتۇنى شوخلۇق قىلىپ ئالاقە قىلىش مەقسىدىدە، ئۇكامنى ئۆز يېنىغا قىچقىرىپتۇ. ئۇكام ئۇنىماپتۇ. كۈنلەردىن بىر كۈنى ئۇ خوتۇن ئۇكامنى يولدىن ئازدۇرۇپتۇ. ئۇكام ئۇنىڭ بىلەن ئويناشقا كىرىشىپتۇ. بىركۈنى ئۇ، خوتۇننى ئۆيدە تىزىغا ئېلىپ ئولتۇرغان ئىكەن، تۇيۇقسىزلا ئېرى كىرىپ قاپتۇ. كوچمەن ئۇكامنى بۇ ھالدا كورۇپ: "ئۇلۇم كەلمىگەن لەنتى، تېخى سەن مېنىڭ خوتۇنۇمنى يولدىن چىقىرىۋاتامسەن؟" دەپتۇ ۋە يېنىدىن پىچىغىنى چىقىرىپ ئۇكامنىڭ جىنسى ئەزاسىنى كېسىپ، ئاختا قىلىپ تاشلاپتۇ. توگىگە ئارتىپ، بىر تاققا ئېلىپ بېرىپ تاشلاپ كېتىپتۇ. ئۇ يولدىن يولۇچىلار ئۆتۈپ تۇرىدىكەن. كورگەنلەر ئۇنىڭغا نان، چاي بېرىدىكەن، يوقلايدىكەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بىلىدىغانلار بۇ ۋەقەنى ماڭا يەتكۈزۈپ كېلىشتى. مەن ئۇنىڭ قېشىغا باردىم. ئۇنى يوشۇرۇن شەھەرگە ئېلىپ كەلدىم. يېمەك-ئىچمەك بىلەن تەمىنلىدىم. ئەي خەلىپە، مېنىڭ ئالتە ئوكامنىڭ ھېكايىسى تۈگىدى. سىزنىڭ ئالدىڭىزغا ئاران بىر كەلگەندە بۇ ۋەقەلەرنى دېمەسلىك، شۈبھىسىزكى، خاتالىق بولاتتى. ھازىر بۇ ئالتە ئوكامنىڭ ھەممىسى ماڭا قاراشلىق. ئۇلارنىڭ ھەر بىرىگە مەن غەمخورلۇق قىلىمەن".

خەلىپە مېنىڭ سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ كۈلدى. "ھەقىقەتەن سەن ناھايىتى كام سۆز ئىكەنسەن. سەن ھازىرنىڭ ئۆزىدىلا بۇ شەھەردىن چىقىپ كەت!" دەپ مېنى باغدادتىن ھايدىدى. باغدادتەك چوڭ شەھەردىن قوغلاندىم. كوپ شەھەرلەرگە باردىم. خەلىپە ئەلمۇستەنسىرۇن بىللاھ ئۆلدى، ئورنىغا باشقا كىشى خەلىپە بولدى، دەپ ئاڭلىدىم. يەنە ئۆز شەھىرىمگە كەلدىم. ئوكىلىرىم ئۆلگەن ئىكەن. كېيىن بۇ يىگىتكە يولۇقۇپ قالدىم. ئۇنىڭغا كوپ ياخشىلىق قىلدىم. ئەگەر شۇ كۈنى شۇ يەردە مەن بولمىسام، بۇ يىگىتنىڭ ئۆلۈپ كېتىشى جەزمەن ئىدى. ئۇ مېنى ناھەق قارىلاۋاتىدۇ. ئولتۇرۇشتا مېنىڭ ھەققىمدە ئەزمە، گەپ ئۇتمەيدىغان كىشى، دەپ قىلغان شىكايىتى پۈتۈنلەي بوھتان. بۇ يەرگە ئۇنى ئۇچراتقىچە خېلى ئازاپلاندىم. مەن شۇ يىگىتنى دەپ قانچىلىغان شەھەرلەرنى ئايلىنىپ چىقتىم، مۇشەققەت تارتتىم. بۇ مېنىڭ كامالەتكە يەتكەن ياشلىقىم كەتتى، دىگەن گەپ ئەمەسمۇ؟ بۇرادەرلەر، بۇنىڭغا كىم ئاغرىنمايدۇ؟" دىدى ئۇ.

بىز سەتىراچىنىڭ گەپنى مۇنداق سۆزىۋېرىشىدىن ئۇ يىگىتنى نەسلىككە ئۇچراتقانلىقىغا ئىشەندۇق. سەتىراچىنى باغلاپ قاماپ

قويدۇق. يىگىتنى تىنجىتىپ، ئارىمىزدا ئولتۇرغۇزدۇق. زىياپەت قىزىپ، شۇنىڭ بىلەن كەچكىچە سوزۇلدى. كېيىن مەن ئۆيگە قايتتىم. ئۆيۈمگە كىرسەم، ئايىلىم: "سەن خوشال بولۇپ يۈرىۋەر. مەن ئۆيدە ئاچلىقتىن بېزىرىپ ئولتۇراي. كۆڭنىڭ قالغىنىنى مەن بىلەن بىللە ئۆتكۈزمەيدىكەنسەن، خېتىمنى ئالسەن" دېدى. خوتۇنىنى رازى قىلىش ئۈچۈن، ئەگەشتۇرۇپ كوچىغا چىقتىم. شەھەرنى ئايلىنىپ تاماشا قىلدۇق. كەچقۇرۇن ئۆيگە قايتىپ كېتىۋاتقىنىمدا، يولدا مەس بولۇپ قالغان دوكقا يولۇقتۇق. ئۇ، بۇ شېىرنى ئوقۇيتتى:

> بۇ گاداي سالامىنى كىم يەتكۈزەر ئەل شاھىغا؟
> مەن غېرىپنىڭ ھالىنى كىملەر دىگەي دەرگاھىغا!
> سوپىلىقنىڭ ۋاقتى ئۆتتى، زاھىدا كەتكىن شۇ دەم،
> سەن يولۇڭنى توغرىلا! بولما شېرىك گۇناھىغا.

مەن ئۇنى ئۆيگە تەكلىپ قىلدىم. بازاردىن قورۇلغان بېلىق سېتىۋالدىم. بىز ئولتۇرۇشۇپ بېلىق يىدۇق. خوتۇنۇم بىر پارچە بېلىقنى دوكنىڭ ئاغزىغا سالدى. دوك يۇتمەن دىگەندە، گېلىغا قىلتىرىق تۇرۇپ قېلىپ ئولدى. مەن ئۇنى ھىلە بىلەن تىۋىپ-نىڭ ئىشىگىگە تاشلاپ قاچتىم. تىۋىپ ئاشپەزنىڭ ئۆيىگە تاشلاپتۇ. ئاشپەز ئۇنى رەستىگە ئېلىپ بېرىپ تاشلاپتۇ. مانا مېنىڭ كورگەن-لىرىم. بۇ ۋەقە دوكنىڭ ھىكايىسىدىن قىزىق ئەمەسمۇ؟" چىن خاقانى بۇ سەرگۈزەشتىنى ئاڭلاپ، بېشىنى لىڭشىتىپتۇ ۋە: "سەتىراچ بىلەن يىگىت ھىكايىسى ھەقىقەتەن دوكنىڭ ۋەقەسىدىن قىزىق ئىكەن" دەپ قۇللىرىدىن بىرىنى قىچقىرىپتۇ. قۇلغا ماشىنچى بىلەن بىللە بېرىپ سەتىراچنى ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ. "مەن

ئۇنىڭ سوزلىرىنى ئاڭلايمەن — دەپتۇ خان — بەلكى ئۇنىڭ ھېكايە-لىرى سىلەرنى قۇتۇلدۇرۇشقا سەۋەپ بولار! كېيىن دوكنى كومۇپ ئۇنىڭغا قەۋرە ياسايمىز. چۈنكى، شۇنچە ھېكايىلەرنى ئاڭلىشىمغا مۇشۇ دوك سەۋەپچى بولدى...»

ئارىدىن بىرقانچە ۋاقىت ئوتۇپ، سەترىراچىنى، قول بىلەن ماشىنىچىنى قاماقتىن چىقىرىپ ئېلىپ كەپتۇ. خان سەترىراچقا نەزەر سالىپتۇ. ئۇ، توخسان ياشلاردىن ئاشقان، قارامتۇل، بۇغداي ئوڭلۇك، ئاقساقال، قاشلىرى ئاپپاق، قوللىرى ئۇستىرىدا كېسىلىپ تاتۇق بولۇپ ساقايغان، بۇرنى ئۇزۇن، قاتمال بىركىشى ئىكەن. قىزنىقچىلىغى بىر كورۇنۇشىدىلا مەلۇم بولۇپ تۇرغىدەك. خان ئۇنى كورۇپ كۈلۈپتۇ. «ئېيتىشلىرىغا قارىغاندا، سەن، — دەپتۇ خان، — كام سوز كىشى ئىكەنسەن. لېكىن، بىزگە ئوز سەرگۈزەشتەڭدىن بەزى بىر نەرسىلەرنى سوزلەشتىن تارتىنماسسەن.» «ئەي خانلار-نىڭ خاقانى، — دەپتۇ سەترىراچ، — ئاۋال بۇ ئادەملەرنىڭ تارىخى، بۇ يەرگە يىغىلىشىپ ئولتۇرۇشىنىڭ سەۋەبى، بۇ دوكنىڭ قانداق ئولگەنلىگى، بۇ يەردە يېتىشىنىڭ سەۋەبىنى بىلسەم». «بۇنى نىمىشقا سورايسەن؟ ساڭا نىمە كېرەگى بار؟» دەپتۇ خان. «مېنىڭ كام سوزلۇكۇمنى، ئەزمە ئەمەسلىگىمنى، ئوزۇم قىزىقمىغان نەر-سىنى سورىمايدىغانلىغىمنى، سورالغان سوئالغا زورمۇ-زور جاۋاپ بېرىدىغانلىغىمنى بىلىپ قېلىڭلار، دىگەن مەقسەتتە سوراۋاتىمەن. مەن پايدىسىز نەرسىنى ھەرگىز سورىمايمەن. چۈنكى، مېنىڭ لەقىمىم ئەسسامىت، يەنى كام سوزدۇر. شائىرنىڭ لەقەم توغرىسى-دىكى بۇ شېئىرىنى ئاڭلىمىغانمۇسىلەر؟

ھەر بىر لەقەم ئىگىسىگە ئولچەپ تىككەن كىيىمدەك،

كىمنىڭ خۇيى لەقىمىگە چاپلاشماپتۇ يىلىمدەك.

خان ئۇلارنى سەتىراچىقا ۋەقەنى سوزلەپ بېرىشكە بۇيرۇپتۇ. ئۇلار سوزلەپ بېرىپتۇ، سەتىراچ بېشىنى لىڭشىتىپ: "ھەقىقەتەن ئاجايىپ ئىكەن، ئەمدى دوكىنىڭ يۈزىنى ئېچىڭلار!" دەپتۇ. سەتىراچ دوكىنىڭ ئۈستىگە بېرىپ، ئۇنىڭ بېشىنى ئۇزىنىڭ تىزىغا ئېلىپ قويۇپتۇ. يۈزىگە قاراپ، قاقاھلاپ كۈلۈپ كېتىپتۇ. "ھەر قانداق ئۇلۇممۇ، شۈبھىسىزكى، ئاجايىپ بولىدۇ. لېكىن، بۇ دوكىنىڭ ئۇلۇمى بەكمۇ ئاجايىپراق ئىكەن، — دەپتۇ سەتىراچ، — بۇنى تارىخ بېتىگە ئالتۇن سىيا بىلەن يېزىش كېرەك".

ئۇلتۇرغانلارنىڭ ھەممىسى سەتىراچىنىڭ قىلىقلىرىغا ھەيران بولۇشۇپتۇ، خانمۇ ئەجەپلىنىپتۇ. "كۈلۈشۈڭنىڭ سەۋەبىنى ئېيتىپ بىرگە، ئەي كام سوز كىشى" دەپتۇ خان. سەتىراچ: "ئەي ئۇلۇغ خان، بۇ دوكىنىڭ ھازىر تېخى جېنى بار! — دەپتۇ ۋە يېنىدىن بىر قۇتىنى چىقىرىپتۇ. قۇتىنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ، ئۇنىڭ ئىچىدىن ياغ سېلىنغان بىر قاچىنى ئاپتۇ. ياغنى دوكىنىڭ بوينىغا سۈركەپ، خېلى ۋاقىتقىچە ئۇگىلاپتۇ. كېيىن قولىغا ئۈچ قىرلىق ئىككى قىسقاچ تومۇرنى ئاپتۇ. ئۇنى دوكىنىڭ بوغىزىغا تىقىپ، بېلىقنىڭ قىلتىرىغىنى تارتىپ ئاپتۇ. دوك چۈشكۈرۈپ، دەس ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. خانمۇ، باشقا ئولتۇرغانلارمۇ ئوز كوزلىرى بىلەن كورگەن بۇ ۋەقەدىن ھەيران بوپتۇ. خان ئېغىناپ-ئېغىناپ كۈلۈپتۇ.

"مانا بۇنىسى ھەممىدىن قىزىق بولدى، — دەپتۇ خان، — مەن ئومرۈمدە بۇنىڭدىن ئاجايىپراق ۋە بۇنىڭدىن قىزىقراق ۋەقەنى كورمىگەن ئىدىم. بۇ قانداق گەپ؟ ئەگەر سەتىراچ بولمىسا، دوك ئولۇپ كېتەتتى. ئۇنى بۇ پالاكەتكە دۇچار قىلغانلارمۇ جازالىناتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ھەممىسىنىڭ جېنىنى سەتىراچ ساقلاپ قالدى.[5] خان بۇ ۋەقەنى ئالتۇن ھەل بىلەن يېزىپ ساقلاشقا بۇيرۇپتۇ. بۇ ۋەقە يېزىلىپ، خانىنىڭ خەزىنىسىگە تاپشۇرۇلۇپتۇ. خان جوھۇدقىمۇ، نىساراغىمۇ، ئاقساقال ئاشپەزگىمۇ، ئىش قىلىپ، شۇ ۋەقەگە مۇناسىۋەتلىك ھەممە كىشىگە ئىنئام بېرىپتۇ. قىممەتلىك كىيىملەرنى كىيگۈزۈپتۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئۆيلىرىگە قايتىشقا رۇخسەت قىپتۇ. ئۇلار قايتىپتۇ. كېيىن خان ماشىنىچىغا ئىنئام بېرىپ، ئۇنى ئوز سارىيىدا كىيىم تىكىش خىزمىتىگە ئېلىپ قاپتۇ. ئۇنى دوك بىلەن ياراشتۇرۇپ قويۇپتۇ. دوكقىمۇ قىممەتلىك كىيىملەر بېرىپ، ئۇزىگە ئۇلپەت قىلىپ، مۇئاش بەلگۈلەپتۇ. سەتىراچنى سارايدا سەتىراچلىق قىلىشقا بەلگۈلەپتۇ. ئۇلار ئومرىنىڭ ئاخىرىغىچە شۇنداق بەختلىك تۇرمۇش كەچۈرۈپ ئوتۇشۇپتۇ. شەھرىزاد بۇ ھېكايىنى تاماملاپ:

— ئەي بەختلىك شاھ، بۇ ھېكايە ئىككى ۋەزىر بىلەن ئەنە-سۇلجەلىس ھېكايىسىدىن قىزىق ئەمەس. — دەپتۇ.

— قىزىق بولسا، شۇنى سوزلە! ئاڭلاي... — دەپتۇ شاھ.

— خوپ! — دەپتۇ شەھرىزاد.

ئىككى ۋەزىر بىلەن
ئەنسۇلجەلىس ھىكايىسى

— بەسرە شەھرىدە بىر سۇلتان بار ئىكەن، — دەپ باشلىدى شەھرىزاد ھىكايىسىنى، — ئۇنىڭ ئىسمى مۇھەممەت ئىبنى سۇلايمان زەينى ئىكەن. ئۇ، پېقىرلارنى دوست تۇتىدىكەن. ئۇ، ئۆزىنىڭ ھىممىتىنى پۇخرالارنىڭ تېچلىقى ئۈچۈن سەرپ قىلىدىكەن. ئۇنىڭ ئىككى ۋەزىرى بار ئىكەن. بىرسىنىڭ ئىسمى مۇئىن ئىبنى ساۋى، يەنە بىرسىنىڭ ئىسمى فەزلى ئىبنى خاقانى ئىكەن. فەزلى ئىبنى خاقانى زامانىسىنىڭ ئالىجاناپ كىشىلىرىدىن ئىكەن، ئۇنى ھەممە ئادەم ياخشى كۆرۈپ، ھۆرمەت قىلىدىكەن. ئۇنىڭ مەسلىھەتلىرىگە ھەممە كىشى قۇلاق سالىدىكەن. قولىنىڭ ئوچۇقلىقىدا تەڭدىشى يوق ئىكەن؛ ئۇنىڭغا كىشىلەر ھەر دائىم ئۇزۇن ئۆمۈر تىلەپ دۇئا قىلىدىكەن. ئۇ، ئادالەتسىزلىكنى تۈگىتىپ ئادالەت ۋە توغرىلىقنى ئورنىتىشقا ھەركەت قىلىدىكەن. بۇ ھەقتە بىر شائىر مۇنداق دېگەن ئىكەن:

قەدىمدىن ئۇنىڭ مال ـ دۇنياسى كۆپ،
سەرپ ئەتتى ئەلگە زەرنى تۆكۈپ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

بۈگۈن ۋەزىرلىك كەلگەندە ئاڭا،
قولدەك ئىشلىدى تەرىنى توكۇپ.

ئىككىنچى ۋەزىر مۇئىن ئىبنى ساۋىنىڭ ياخشىنى كورۈشكە كوزى، ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا مەيلى يوق ئىكەن. ئۇ، پەقەت يامانلىق تەرەپتارى بولۇپ، تۈزلۈك يوللار بىلەن ياخشى كىشلەرنى دارغا ئېسىپ، يامان ئىشلارنى قوزغاشقا ھەركەت قىلىدىكەن. ياخشىلارنىڭ ياخشىلىقلىرىنى كورەلمەستىن، ئۇلارغا يامانلىقنى چاپلاپ بوھتان قىلىشنى ئۇزىگە كەسىپ قىلىۋالغان بېخىل، پەس، كوزى كىچىك، قارنى تويمايدىغان كىشى ئىكەن. شائىر ئۇنىڭدەك-لەرگە ئاتاپ مۇنداق شېىر يازغان ئىكەن:

بېخىللىقتىن ھىچكىمگە بەرمەيدۇ مال،
"ئالغىچە دەيدۇ مالنى جېنىمنى ئال".
ئىگىز تاغنى قويسا بېخىل قارنىغا،
ئوتۇنۇپ بەرمىگەي تېشىنى باشقىغا.

* * *

ئۇزى ئىنسان، ئۇنىڭ قىلىقىسىز ئىشى،
نەپرەت - ھاقارەتنى ئاڭلاپ-مۇ تويماس.
دۇنياغا شۇنداق تۇغۇلغان كىشى —
خەلقنىڭ قېنىنى شوراپمۇ تويماس.

ساۋىنى خەلق قانچىلىك يامان كورسە، فەزلىنى خەلق شۇنچە-لىك ياخشى كورىدىكەن. ئىززەت قىلىدىكەن. بىر كۈنى سۇلتان مۇھەممەت ئىبنى سۇلايمان زەينى ئادەتتىكىدەك تەختىدە ئولتۇ-رۇپتۇ. ۋەزىرلىرى ۋە بارچە دولەت ئەرباپلىرى ئۇنىڭ ھۇزۇرىغا ھازىر بوپتۇ.

سۇلتان، فەزلى ئىبنى خاقاننى قىچقىرىپ ئۇنىڭغا: "مەن زامانە-مىزدا ھوسنى - چىراي جەھەتتىن تەڭدىشى بولمىغان، ساپ ئەخلاق-لىق بىر كېنىزەك ئېلىشنى خالايمەن. ئۇ، ھەر تەرەپتىن، مەسىلەن، ھوسنى - جامالدا، بوي تۇرقىدا، تەربىيىدىمۇ ماختىغىدەك كوركەم بولسۇن. باھاسى قانچە بولسا مەيلى" دەپتۇ. بۇنداق كېنىزەكنى "ئون مىڭ تىللاغا تېپىپ ئېلىش مۇمكىن" دەپتۇ ئولتۇرغانلار. سۇلتان خەزىنىدارنى قىچقىرىپ فەزلى ئىبنى خاقانغا "ئون مىڭ تىللا بەر" دەپ بۇيرۇپتۇ. خەزىنىدار بۇيرۇقنى ئورۇنداپتۇ.

ۋەزىر قۇللار بازىرىغا بېرىپ ۋەقەنى دەللاللارغا باشتىن - ئاياق ئۇقتۇرۇپتۇ. مىڭ تىللادىن ئارتۇق باھاغا يەتكەن كېنىزەكلەرنى ۋەزىرگە كورسەتمەي تۇرۇپ ساتماسلىقنى بۇيرۇپتۇ. دەللاللار بازارغا كەلگەن كېنىزەكلەرنى ۋەزىرگە كورسىتىپ تۇرۇپتۇ. ھېچقايسىسى ئۇنىڭغا ياقماپتۇ. بىر قانچە ۋاقىت شۇنداق ئوتۇپتۇ. كۈنلەرنىڭ بىرىدە ۋەزىر فەزلى ئىبنى خاقاننىڭ ئويىگە بىر دەللال كىرىپ كەپتۇ. ئۇ، ۋەزىرگە تازىم قىلىپ دەپتۇ: "جانابى ئالىلىرى بۇيرۇ-غان ئىشنى ئادا قىلدىم. كېنىزەكنى ئېلىپ كەلدىم". "قېنى ئېلىپ كىر، كورەي!" دەپتۇ ۋەزىر، دەللال دەرھال كوزدىن غايىپ بوپتۇ. بىر دەمدىلا ئۇ كېنىزەك بىلەن بىللە ۋەزىرنىڭ قېشىغا كىرىپ كەپتۇ. قىز ناھايىتى كېلىشكەن، بويى بەرنا، كوكرىكى كوتىرىلگەن، بۇ، ئۇنىڭ قامىتىگە قۇيۇپ قويغاندەك ياراشقان. كوزلىرى يۇلتۇزدەك يېنىپ تۇرغان، يۈزى شىرمان ناندەك، ھەر بىر ئەزاسى بىر - بىرسىدىن ئېشىپ چۈشكىدەك قاملاشقان، كىيىملىرىمۇ شۇ ۋاقىتنىڭ ئەڭ ئالى رەخلىرىدىن تىكىلگەن ئىكەن. شائىرنىڭ توۋەندىكى شېئىرلىرى ئەلۋەتتە شۇ قىز ھەققىدە

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئېيتىلغان بولسا كېرەك:

گۈل بەدەندۇر ئۇل پەرى، گۈللەر ئاڭا رەشك كەيلىگەي،
ھوسنىگە ھەيران قىلىپ، ئاي ۋە كۈن نۇر تىلىگەي.
نازىنىنلار ئالەمدە يوق ئۇنىڭدەك خۇشچىراي،
ئۇل ئېرۇر گوياكى ئىنساندىن تۇغۇلغان يېڭى ئاي.

• • •

ھوسنى ئايدەك ئۇل پەرىنى چورگۈلەر كوپ سەييارىلەر،
خالى باركى يەتتە ئىقلىمدا مۇپتىلا بىچارىلەر.
كىمكى كورسە ھور سۈپەتنى قالغۇسىدۇر ھاڭ ـ تاڭ،
ئاز ئەمەس جىنىنى بەرگەن ئاشىقى پەرۋانىلەر.

بۇنى كورۇپ ۋەزىر ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ تۇرۇپلا قاپتۇ. شۇ چاغدا ۋەزىرنىڭ يادىغا مۇنداق شېئىر كەپتۇ:

بارچە نازۇكتىن ئېسىلراق گەۋھەر بويى ئاق ئۇنچىدەك،
سوزى شىرىندۇر ئۇنىڭ، ئاغزى ئېچىلغان غۇنچىدەك.

"باھاسى قانچە؟" دەپ سوراپتۇ ۋەزىر. "ئون مىڭ تىللا، — دەپتۇ دەللال، خوجىسىنىڭ ئېيتىشىچە، بۇ ئون مىڭ تىللا ئۇنىڭ يېگەن چۇچىلىرى، كىيگەن كىيىملىرى، تەربىيىلىگۇچىلىرىگە سەرپ قىلىنغان پۇلنىڭ ئورنىنى تولدۇرالمايدىكەن. بۇ قىز كوپ نەرسىلەرنى ئوقۇغان: ھوسنى خەت، ئىلمى فىقھە، دىن ئىلمى، چىرايلىق تەلەپپۇز قىلىش قائىدىلىرى، مەسىلىلەرنى يېشىش ئۇسۇللىرى، تىبابەتچىلىك مەلۇماتى، مۇزىكا ۋە باشقا تۇرلۇك ئويۇنلارنىمۇ ياخشى ئوزلەشتۇرگەن ئىكەن". ۋەزىر: "ئۇنىڭ خوجىسىنى ئېلىپ كېلىڭلار!" دەپ بۇيرۇق قىپتۇ. دەللال قىزنىڭ خوجىسىنى باشلاپ ئېلىپ كىرىپتۇ. خوجىسى ئەجەملىك بولۇپ

ئاللىقاچان يېشىنى ياشاپ، يەيدىغىنىنى يەپ بولغان قېرى كىشى ئىكەن، بىراق دۇنيا ئۇنىڭغا رەھمى قىلىپ ئۆز قۇچىقىدا ئاسراپ كەلگەن ئىكەن. خۇددى شائىر ئېيتقاندەك:

تىترىتەر دائىم بەدەننى، بۇ زامان تىترەتمىسى،
چۈنكى جەم بولغان زامانغا كۈچ-قۇۋۋەتۇ ھەممىسى.

ۋەزىر ئۇنىڭدىن: "سۇلتان مۇھەممەت ئىبنى سۇلايمان زەينىگە بۇ كېنىزەكنى ئون مىڭ تىللاغا بېرىشكە رازىمۇ سەن؟" دەپ سوراپتۇ. "كېنىزىگىمنى سۇلتان سورىغان بولسا، پۇلسىز ھەدىيە قىلىشقا رازىمەن" دەپتۇ ئەجەملىك. ۋەزىر پۇلنى ئېلىپ چىقىشنى بۇيرۇپتۇ. پۇل تەييارلىنىپ ئەجەملىككە تۇتقۇزۇلۇپتۇ. كېيىن دەللال ۋەزىر يېنىغا كېلىپ: "رۇخسەت بولسا بىر گېپىم بار ئىدى!" دەپتۇ. "سوزلە!" دەپتۇ ۋەزىر. "پىكرىمچە، — دەپتۇ دەللال، — بۈگۈن قىزنى سۇلتان ئالدىغا ئېلىپ بارمىسىڭىز. چۈنكى ئۇ، بۈگۈنلا سەپەردىن كەلدى. بىرنەچچەدىن ھاۋا ئۆزگىرىشى، ئىككىنچىدىن ئۇنىڭدا سەپەر ھارغىنلىغى بار. مېنىڭچە بولغاندا، ئۇنى ئون كۈنسىز ئېلىپ بېرىشقا بولمايدۇ. سىز ئۇنى ئۆز سارىيىڭىزدا ساقلىسىڭىز، قىز ئەلۋەتتە ھالىغا كېلەر. كېيىن ئۇ ھاممامغا ئېلىپ بېرىلىپ ياخشى كىيىندۈرۈلسە، شۇنىڭدىن كېيىنلا ئۇ سۇلتاننىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىلسا. ئەنە شۇ ۋاقىتتىلا سىزنىڭ يۈزىڭىز ئوچۇق-يورۇق بولىدۇ". ۋەزىر دەللالنىڭ پىكرىنى مۇۋاپىق كورۇپ، قىزنى ئۆزىنىڭ سارىيىغا ئېلىپ كىرىپتۇ. ئۇنىڭغا ئالاھىدە ئۆي ئاجرىتىپ بېرىپتۇ. ھەر كۈنى تۈرلۈك نازۇ-نېمەتلەر بىلەن تەمىنلەپ تۇرۇپتۇ. قىز شۇ تەرىقىدە بىر نەچچە كۈن ۋەزىر سارىيىدا تۇرۇپ قاپتۇ. ۋەزىر فەزلى ئىبنى خاقاننىڭ بىر ئوغلى بار ئىكەن، ئۇنىڭمۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
www.uyghurkitap.com

قەددى-قامىتى كېلىشكەن، چىراي-شەكلى بويىغا لايىق ئىكەن. ئۇنى كورگەن كىشى بىر تىكىلمەي ئوتەلمەيدىكەن. شائىر ئۇنىڭغا ئاتاپ مۇنۇ شېئىرنى يازغان ئىكەن:

كىرپىگى ئوق، قېشى يار، چېچى كەمەن،
ئالەم ئەھلى بۇ يىگىتكە بەك زوقمەن.

• • •

ئۇنىڭ سىياقى گۈلدۇر، كورسە كىم كوزىگە نۇر تولىغاي،
ئۇ، بىر خورما كىم، ھوسنىن يوپۇرماقتەك غەيرى توسقاندۇر.
قايسى كوز تىكىلىپ ئۇنىڭغا جۇرئەت بىلەن باققاي،
رەقىپلەر قېشى قانچە مەرتلەر قېنىنى توككەندۇر.
يېتىشمەك ئۇچۇن ئاڭا قانچىلار ئوز باغرىنى قان قىلغان،
ۋاپاسىزلىق قىلىپ چىن مەشۇقى قەددىنى پۈككەندۇر.
چىرايى نازۇكلىقىنى نازۇك دىلىغا كوپ ئوخشاتتىم،
چىرايىنى كىم كورۇپ، نازۇك دىلىغا كىم يولۇققاندۇر.

ۋەزىرنىڭ ئوغلى سارايدا كېنىزەكنىڭ ياشاپ يۈرگىنىدىن خەۋەرسىز ئىكەن. ۋەزىر قىزغا مۇنداق دەپ ئۇقتۇرۇپتۇ: "قىزىم، سېنى سۇلتان مۇھەممەت ئىبنى زەينىگە خاس سېتىپ ئالدىم. بىر شوخ ئوغلۇم بار. ئۇ كوزىگە كورۇنگەن ھەر بىر قىزغا سوز تاشلىماي قويمايدۇ. ئوزەڭگە ئېھتىيات بول! ئۇنىڭغا كورۇنمە. كورسەڭمۇ گەپ قىلما!" قىز: "خوپ، ياخشى بولۇدۇ!" دەپ ۋەدە قىپتۇ. بىر كۇنى قىز ئويىدىكى ھامامغا چۈشۈپتۇ. كېنىزەكلەردىن بىرى ئۇنىڭغا ياردەملىشىپتۇ. يۇيۇنۇپ بولغاندىن كېيىن يېڭى كىيىملەر كىيىپتۇ. ھوسنىگە ھوسن قوشۇلۇپ، ۋەزىرنىڭ خوتۇنى يېنىغا بېرىپتۇ. "ھامام قانداق ئىكەن، ياقتىمۇ؟" دەپ سوراپتۇ ۋەزىرنىڭ خوتۇنى. "ناھايىتى ياخشىكەن، ھامامنىڭ ئىچىگە سىز-

نىڭ بىللە كىرمىگەنلىكىڭىزگە، ئۇنىڭ ئىچىنى ئۇزىڭىزنىڭ جامالى بىلەن يورۇتمىغانلىقىڭىزغا تولىمۇ ئېچىنىدىم" دەپتۇ قىز. شۇ چاغدا ۋەزىرنىڭ خوتۇنى: "يۇرۇڭلار، ھاممامغا بارىمىز" دەپتۇ. باشقىلارمۇ: "خوپ بولۇدۇ!" دېيىشىپ قوزغىلىشىپتۇ. ۋەزىرنىڭ خوتۇنى قىز تۇرغان ئۆينىڭ ئىشىكىگە ئىككى ياش قىزنى پايلاقچى قىلىپ قويۇپ، ئۇلارغا ھېچكىمنى بۇ ئۆيگە كىرگۈزمەسلىكنى بۇيرۇپتۇ. قىز ئۆيدە ئولتۇرغان ئىكەن. كوچىدىن ۋەزىرنىڭ ئوغلى كىرىپ كەپتۇ. ئۇنىڭ ئىسمى ئېلى نۇرىدىن ئىكەن. پايلاقچى قىزلاردىن ئانىسىنىڭ قەيەردىلىكىنى سوراپتۇ. "ھاممامغا كەتتى!" دېيىشىپتۇ قىزلار. ئەنسىلىجەلىس تۇرۇپ ۋەزىرنىڭ ئوغلى ئېلى نۇرىدىنىنىڭ سوزىنى ئاڭلاپتۇ، ئۇ، ئۆزىگە: "كوچىدىن ئوتكەن قىزلارغا چاقچاق قىلماي ئوتمەيدىغان بۇ يىگىتنى—ۋەزىرنىڭ شوخ ئوغلىنى بىر كورۇپ باقايچۇ! قانداغراق ئىكەن؟" دەپ ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشىك يېنىغا كەپتۇ. قارىسا ناھايىتىمۇ كېلىشكەن، چىرايلىق بىر يىگىت ئىكەن. ئۇنىڭ ھوسنىگە كوزى چۈشۈپتۇ، شۇ ھامان "ئاھ" ئۇرۇپ مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

مەن ئاڭا شەيدا، ئۇنىڭ لېۋى شېكەر،
گۈلبەدەن، شوخقار يىگىتكە جاننى بېرەي.
بىر كورۇپ باغلاندى دىل، بولدۇم ئەسىر،
ماڭا بىر قىلسا نەزەر مىڭ ئورگىلەي.

ئېلى نۇرىدىنىڭمۇ بۇ شېئىرنى ئوقۇغان قىزغا كوزى چۈشۈپتۇ. ئۇنىڭ سۇمبۇلدەك قارا چاچلىرىغا يۈرىكى باغلىنىپ بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ئاي يۈزۈك، جادۇ كوزۈڭ، گۈلرەڭ بەدەن،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بىر كۆرۈپ ھۆسنىڭنى ئاي بولدى چاكار،
بۇ زامان ۋەسلىڭ تىلەپ قىلدىم پىغان،
كۆيدۈرۈپ ئىشق ئوتىدا سەن قىلما خار.

ئېلى نۇردىن جېنىنى قويىدىغان جاي تاپالماي، پايلاقچى قىزلارغا بىر ۋاقىرىغان ئىكەن، ئۇلار قورقۇپ قېچىپ كېتىپتۇ ۋە پانا جاي تېپىپ يوشۇرۇنۇپتۇ. ۋەزىرنىڭ ئوغلى ئىشىكنى ئېچىپ كىرىپتۇ. قىزنىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ. قارىسا خۇددى پىشىپ يېتىلگەن مۇۋىدەك چىرايلىق بىر قىز تۇرغان. "ئاتام مەن ئۈچۈن سېتىپ ئالغان كېنىزەك سەنمۇ؟" دەپ سوراپتۇ ئېلى نۇردىن. "ھە..." دېگەن جاۋابنى بېرىپتۇ ئەنسۇلجەلىس. يىگىت قىزنىڭ يېنىغا بېرىپتۇ. ئۇ بىرئاز مەس ئىكەن. پايلاقچىلار ياش خوجايىنىنىڭ قىزنىڭ قېشىغا كىرگىنىنى كۆرۈپ ۋاقىرىشىپتۇ. بىراق يىگىت پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ ئۆزىنىڭ ئىشىنى قىلىپ قويۇپتۇ. كېيىن ئاتىسىدىن قورقۇپ يوشۇرۇنۇش ئۈچۈن جاي ئىزلەپ چىقىپ كىتىپتۇ. ۋەزىرنىڭ خوتۇنى پايلاقچى قىزلارنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاش بىلەنلا ھاماممىدىن يۈگۈرۈپ چىقىپتۇ. ئۇنىڭ بەدىنىدىن تەر تېخى ئېقىپ تۇرغان ئىكەن. "ھوي ئۆلگۈرلەر، نىمىگە ۋاقىراشتىڭلار؟" دەپ سوراپتۇ ۋەزىرنىڭ خوتۇنى پايلاقچى قىزلاردىن. "ئېلى نۇردىن غوجام كىرىپ بىزنى ئۇرۇشقا باشلىدى، ئۆزىمىزنى ئېلىپ چەتكە قاچتۇق. ئۇ، ئەنسۇلجەلىسنىڭ يېنىغا كىردى. ئۇنى قۇچاغلاپ كۆتۈرۈپ باستى، ئۇنىڭدىن كېيىن، ئۇنىڭدىن كېيىن..." "ھە، ئۇنىڭدىن كېيىن نىمە بولدى؟" دەپ سوراپتۇ ۋەزىرنىڭ خوتۇنى. "نىمە بولغانلىقىنى بىلەلمىدۇق! بىز شۇنىڭغا ۋاقىرىغان ئىدۇق. يىگىت ئىشنى تۈگىتىپ قېچىپ چىقىپ كەتتى..." ۋەزىرنىڭ

خوتۇنى قىزلاردىن بۇ سوزنى ئاڭلاپ ئەنسۇلجەلىسنىڭ قېشىغا كىرىپ: "نىمە ئىش بولدى؟" دەپ سوراپتۇ ئۇنىڭدىن. "ئەي مەلىكەم، — دەپتۇ ئەنسۇلجەلىس، — ئويىدە ئولتۇرغان ئىدىم. بىر چىرايلىق يىگىت كىرىپ كەلدى. ئاتام مەن ئۇچۇن سېتىپ ئالغان كېنىزەك سەنمۇ؟ دەپ سورىدى. مەن ھە-ئە...دىدىم. ئەز-بىرايى خۇدا، مەن ئۇنىڭ سوزىنى چاخچاق دەپ ئويلاپتىمەن. شۇ ھامان ئۇ كېلىپ مېنى..." ئوغلىنى ۋەزىرنىڭ ئۇرۇپ ئولتۇرۇپ قويۇشىدىن قورقىقان ئانا "ئاھ" ئۇرۇپ يىغلاپتۇ. چورە خوتۇنلارمۇ قوشۇلۇپ يىغلىشىپتۇ. شۇ چاغدا ۋەزىر كىرىپ كەپتۇ. "نىمىگە يىغلايسىلەر؟" دەپتۇ ئۇ ھەيران بولۇپ. "مېنىڭ سوزۇمنى ئاڭلاشقا ۋەدە بېرىڭ!" دەپتۇ ۋەزىرنىڭ خوتۇنى. "مەيلى مەن رازى" دەپتۇ ۋەزىر. خوتۇنى ئوغلى ئېلى نۇرىدىنىنىڭ قىلغان ئىشلىرىنى بىرمۇ بىر ئېيتىپ بېرىپتۇ. ۋەزىر غەزەپلىنىپتۇ، ياقىلىرىنى يىرتىپ ئوزىنى ئوزى كاچاتلاپتۇ، ساقاللىرىنى يۇلۇپتۇ. "ئوزىڭىزنى ئوزىڭىز ھالاك قىلماڭ! — دەپتۇ خوتۇنى ئېرىگە، — مەن ئوز پۇلۇمدىن ئۇنىڭ باھاسى — ئون مىڭ تىللانى بېرەي." ۋەزىر خوتۇنىغا تىكىلىپ قاراپ: "بارىكاللا سېنىڭ ئەقلىڭگە، گەپ ئۇنىڭ پۇلىدا ئەمەس، مېلىمدىمۇ ئەمەس. مېنىڭ بېشىم كەتمىسە دەپ قورقىمەن" دەپتۇ. "نىمىشقا شۇنچە قورقىسىز؟" دەپتۇ خوتۇنى. "چۇشەنسەڭچۇ! ۋەزىر مۇئىن ئىبنى ساۋى مېنىڭ ئەڭ ئەشەددى، ئەڭ ياۋۇز دۇشمىنىم. ئەگەر ئۇ، بۇ ۋەقەنى بىلىپ قالغۇدەك بولسا توپ-توغرا سۇلتانغا بېرىپ مېنىڭ ئۇستۇمدىن شىكايەت قىلىدۇ."

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

ئوتتۇز ئۈچىنچى كېچە

مۆئمىن ئىبنى ساۋى بۇ ئىشنى بىلىپ قالسا سۇلتانغا بېرىپ مېنى چېقىپ، مانا ماختاپ يۈرگەن ۋەزىرىڭ فەزلى ئىبنى خاقاننىڭ قىلغان ئىشى. ئۇ، سەندىن ئون مىڭ تىللا پۇلنى ئېلىپ دۇنيادا تەڭدىشى يوق بىر چىرايلىق كېنىزەكنى سەن ئۈچۈن سېتىپ ئالدى. كېنىزەك ئىنتايىن چىرايلىق بولغىنى ئۈچۈن، ساڭا ئېلىپ كېلىپ بېرىشكە كۆزى قىيماي، ئوغلىغا: بۇ قىزنى سەن ئال! سۇلتانغا قارىغاندا بۇنىڭغا سەن لايىقراق! دېدى. ئوغلى ئۇنى خوتۇنلۇققا ئالدى. كېنىزەك توغرىسىدىكى خاھىشىڭىنى بۇلغاپ سېنى ئاياق ئاستى قىلدى دەپ ئىغۋا تارقاتسا، مەن نېمە دەيمەن. سۇلتاننىڭ بۇ ئىغۋاغا ئىشەنمەسلىكى مۇمكىن. ئەمما ۋەزىر: رۇخسەت قىلسىڭىز، كېنىزەكنى مەن ئېلىپ كېلەي، دېسە سۇلتان قىزنى ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇيدۇ. قىزنى زورلاپ مەجبۇر قىلغاندىن كېيىن قىز بولغان ۋەقەنى ئېيتماي قويمايدۇ. شۇ چاغدا مۆئمىن ئىبنى ساۋى: ئەي سۇلتانىم، ھەقىقى دوستۇڭ، سەمىمى مەسلىھەتچىڭ مانا مەن. ئەمما سەن مېنىڭ سۆزۈمگە ئىشەنمەي كەلدىڭ. شۇڭا سېنىڭ ئالدىڭدا مېنىڭ قىلچىمۇ ئابرويۇم بولماي كەلدى" دەيدۇ. سۇلتان مېنى ئادەملەر ئارىسىدا شەرمەندە قىلىدۇ، ئادەملەر ماڭا ھەيران قالىدۇ. مېنىڭ بېشىم كېتىدۇ." "ئۇنداق بولسا، — دەپتۇ ۋەزىرنىڭ خوتۇنى، — بۇ ئىش تېخى ھېچكىمگە مەلۇم بولمىدى. بۇنىڭدىن كېيىنمۇ بۇ ئىشنى يوشۇرۇن تۇتىمىز." ۋەزىر

ئۇزىنى بىرئاز ئۇڭشاپ ئاپتۇ.

ئېلى نۇرىدىن ئاتىسىدىن قورقۇپ چىقىپ كەتكىنىچە پۈتۈن كۈننى باغلاردا ئۆتكۈزۈپتۇ، ئۆيگە ناھايىتى كەچ قايتىپ، ئاتىسىنىڭ قېشىغا كىرىپ ئۇخلاپتۇ. ئەتىسى سەھەردە تۇرۇپ چىقىپ كەتكىنىنى ھېچكىم كۆرمەپتۇ. ئېلى نۇرىدىن ئاتىسىغا بىر ئايغىچە كۆرۈنمەي قېچىپ يۈرۈپتۇ. كۈنلەردىن بىر كۈنى ئېلى نۇرىدىننىڭ ئانىسى ۋەزىرگە: "ئەگەر بۇ ئىش يەنە شۇنداق سوزۇلۇپ كېتىۋەرسە، ئوغۇلىمىز، قىزىمىز ئاسانلا كېرەكتىن چىقىپ كېتىۋالىمىز. ئۇمۇ مۇشۇنداق قېچىپ يۈرۈپ ئاخىرى باشقا تەرەپكە كېتىپ قېلىشى مۇمكىن" دەپتۇ. "نېمە قىلىش كېرەك؟" دەپتۇ ۋەزىر خوتۇنىغا. "كېچىسى ئۇخلىماستىن ئۇنى كۈتۈڭ. ئۇ كەلسە چىرايلىق ئۇلتۇرۇپ سۆزلىشىڭ. ئۇ ئىككىسىمۇ بىر-بىرىسىگە ئامراق. كېنىزەكنىڭ پۇلىنى سىزگە مەن تولەپ بېرەي. ئۇلارنى بىر-بىرىگە قوشۇپ قويايلى!" دەپتۇ خوتۇنى. ۋەزىر شۇ كېچىسى ئوغلىنى كۈتۈپ ئۇخلىماپتۇ. بىر ۋاقىتتا ئېلى نۇرىدىن كەپتۇ. ۋەزىر ئوغلىنى تۇتۇپلا غەزەپ بىلەن يەرگە يىقىتىپتۇ. ئۇنى سويۇپ تاشلىماقچى بوپتۇ. بۇ ۋەقەنىڭ ئۈستىگە خوتۇنى كېلىپ: "نېمە قىلىۋاتىسىز؟" دەپتۇ ۋەزىرگە تىترەك ئاۋاز بىلەن يىغلىنىپ. "بۇنى سويۇپ تاشلايمەن!" دەپتۇ ۋەزىر بوغۇلۇپ. "مېنىڭ ياش جېنىمغا رەھىم قىل! — دەپتۇ ئوغلى زارلىنىپ-يىغلىنىپ، — ئەي ئاتا، مەن سېنىڭ قۇلۇڭمەن، يالغۇز جىگەر-پارەڭمەن، كۆز نۇرۇڭمەن؛ ھازىر قولۇڭدا ئەسىر مەن. مېنى ئۆلتۈرۈشكە ئالدىراپ كەتمە. قاچانلا ئۆلتۈرسەڭ بولىدۇ." ۋەزىرنىڭ كۆزىگە ياش تولۇپتۇ، ئاچچىقى يېنىپ، رەھمى كېلىپ ئوغلىنىڭ مەيدىسىدىن چۈشۈپتۇ. "ئەي ئوغلۇم! نېمىشقا سەن مېنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىدىئېف ئامبىرى

ئايماي پۇلۇمۇ، بېشىمۇ كېتەددىغان ئىشنى قىلسەن؟" دەپتۇ ئاتىسى. "شائىرنىڭ بۇ شېئىرىگە قۇلاق سالغىن!" دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن.

گۇنايىم بار، يا كەچكىن گۇناھىم،
ساڭا قىلدىم ھاۋالە پادىشاھىم.
ئاداۋەت قىلىپ قېنىمنى توككىن،
ئادالەت بىرلە بولغىن پاناھىم.
گۇناكارمەن قولۇمدا ھىچ نىمەم يوق،
مېنى يوقلار ھەمىشە تارتقان ئاھىم.

"ئەي ئوغلۇم، سېنىڭ گۇناھىڭدىن ئۆتتۈم" دەپتۇ ۋەزىر. بىراق ئۇ ھاياجاندا ئىكەن. ئوغلى ئورنىدىن دەس تۇرۇپ ئاتىسىنىڭ قولىنى تۇتۇپ يۈزىنى سۆيۈپتۇ. "ئەي ئوغلۇم، — دەپتۇ ۋەزىر، — ئەگەر سېنىڭ ئەنسۇلجەلىسقا مەيلىڭ بارلىغىنى بۇرۇنراق بىلگىنىمدە، ئۇنى ئاللىقاچانلا ساڭا بېرىۋەتكەن بولاتتىم." "ئۇنىڭغا قانداقمۇ كويمەي؟" دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن. "ياخشى كورگەن بولساڭ ئۇنى ساڭا شۇ شەرت بىلەن بېرىمەن. بىرىنچىدىن، ئۇنى بازارغا ئېلىپ چىقىپ ساتمايسەن. ئىككىنچىدىن، ئۇنى تاشلىمايسەن ۋە ئۇنىڭ ئۈستىگە باشقا خوتۇن ئالمايسەن" دەپتۇ ۋەزىر.

"بۇنىڭدىن كېيىن باشقىسىغا قارىمايمەن ۋە ئۇنىڭدىن باشقىسىنى ئالمايمەن ھەم ئۇنى ھەرقانداق ۋاقىتتىمۇ بازارغا ئېلىپ چىقىپ ساتمايمەن" دەپ ئەھدى قىپتۇ ئېلى نۇرىدىن. ۋەزىر كېنىزەكنى ئوغلىغا بېرىپتۇ. شۇ كۈندىن باشلاپ ئېلى نۇرىدىن قىز بىلەن قوشۇلۇپ بىر يىل بىللە ئۇمۇر كوچۈرۈپتۇ. شۇ كۈنلەردە مۇئىن ئىبنى ساۋىنىڭ قولىغا بۇ خەۋەر يېتىپتۇ. لېكىن ئۇ سۇلتاندىن

قورقۇپ شىكايەت قىلىشىنىڭ پەيتىنى كۈتۈپتۇ. سۇلتانمۇ بۇ ئىشنى ئۇنتۇپ قېلىپ كېنىزەك توغرىسىدا ئېغىز ئاچماپتۇ. بىر كۈنى فەزلى ئىبنى خاقانى ھاممامغا بېرىپ يۇيۇنۇپتۇ. ھاممامدىن چىقىپ ئىسسىق-سوغۇققا چېلىنىپ، شامالداپ قاپتۇ. ئاجىزلىشىپ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپتۇ. كۈندىن-كۈنگە ئەھۋالى ئېغىرلىشىپتۇ. شۇ ۋاقىتتا ئۇ، ئوغلى ئېلى نۇرىدىننى يېنىغا قىچقىرىپتۇ. "ئەي ئوغلۇم،— دەپتۇ ۋەزىر،— ئۆلچەملىك رىزق، ساناقلىق كۈن تۈگىگەندە كىشى ئۆلمەي قالمايدۇ، ئۆلۈمدىن قېچىپمۇ قۇتۇلغىلى بولمايدۇ. جان بار يەردە قازامۇ بار. قۇلاق سال، ئەنىسۇلجەلىسقا ھەمىشە ياخشىلىق قىل! بېشىنى سىلا، بىپەرۋالىق قىلىپ تاشلاپ قويما!"

"ئەي ئاتا،— دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن،— دۇنيادا ساڭا ئوخشاش ھەمىشە باشقىلارنىڭ غېمىنى يەپ مېھرىۋانلىق قىلىدىغان كىشى يەنىمۇ بارمىكىن-تاڭ؟ سەن پەقەت ياخشى ئىشلارغىلا تۇغۇلغانسەن ۋە شۇنىڭ بىلەن خەلققە تونۇلغانسەن. سېنى ئېچىنىشلىق ئۆلۈم بۇ دۇنيادىن ئېلىپ كېتىپ بارىدۇ. خۇدا، ئۇلارنىڭ نالە-زارىغا قۇلاق سېلىپ، دۇئالىرىنى ئىجابەت قىلغاي. سەن بىزنى ۋە شۇ غېرىپ-مىسكىنلەرنى تاشلاپ ئارىمىزدىن كەتمە. بىزنى يېتىملىككە سالما!..."

ۋەزىرنىڭ ئەھۋالى كۈندىن-كۈنگە يامانلىشىپتۇ، كېسىلى ئېغىرلىشىپتۇ. ئۇ ئايەت ئوقۇشقا تەمشىلىپ تۇرۇپ، بىردىن قاتتىق ۋاقىراپ كېتىپتۇ. ئۇنىڭ ئاۋازى پۈتۈن سارايىنى قاپلاپتۇ، ۋەزىر جان ئۈزۈپتۇ. بۇ خەۋەر دەرھال ھەر تەرەپكە تارقاپتۇ. پادىشالار ۋە سۇلتاندىن تارتىپ گادايغىچە ئۇنىڭ ۋاقىتسىز ئۆلۈمىگە قايغۇرۇپتۇ. مەدرىسە تالىپلىرىمۇ قارىلىق باغلاپ ماتەم تۇتۇپتۇ، چوڭ-كىچىك

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ھەممە يىغلىشىپتۇ. ئېلى نۇرىدىن ئاتىسىنىڭ ماتەم مۇراسىمىغا تەييارلىنىپتۇ. جىنازىسىنى ئەمىرلەر، ۋەزىرلەر، پۈتۈن ساراي ئەھلى، جېمى شەھەر خەلقى، تۇل خوتۇن، يېتىم ئوغۇل، يېتىمە قىز، غېرىپ-غۇرۋا، مۇساپىر-مۇجاپىر ھەممىسى يىغلىپ-يىغلىشىپ ئايلىنىپتۇ. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ۋەزىر مۇئىننى ئىبنى ساۋىمۇ بار ئىكەن. تاۋۇتنى ئۆيدىن كوتۇرۇپ ئېلىپ چىققاندا كىمدۇر بىرسى يۇقۇرى، ئەمما ناھايىتى يېقىملىق ئاۋاز بىلەن بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

بىر كىم يازغان بۇ شېئىر يادىمغا چۈشتى،
پەيشەنبە كۈنى روھ يوقلۇققا ئۆچتى.

ۋىدالاشماقچۇن ھەممە يىغلىدى،
ۋاقىتسىز ئۆلگىنىڭنى ھەممىسى ئۇقتى.

ئىشكىنىڭ ئۈستىگە باغلاندى قارا،
بۇ ئەھۋال يۈرەكنى كۆپ قىلدى يارا...

نىمە قىلسا قىمىرلىماي جىم تۇرىمەن،
بولمىسا سەزگۈ قانداقچە كورىمەن.

كېپىنەك تون كىيدىم كىيمىگەن بۇرۇن،
تىرىكلەر ئۆنى سۈيمىگەن بۇرۇن.

يامان كورگەن كىشىمۇ ماڭا كويۈندى،
ياخشى كورگەن دوستۇممۇ ھازىر سۆيۈندى.

كىرىپ تاۋۇتقا چىقتىم مۇرىلەرگە،
تىرىكلىكتە چىقالمىغان مەن ئۇ يەرگە.

بېرىپ مەسچىتكە، ھەممە تۇردى نامازغا،
دىدى: — ئاللاھۇ ئەكبەر، — ئىمام ئۇلارغا.

ئۇلتۇرماستىن ئۇقۇلدى تېز ۋە چاققان،
كۈتۈپ قالغان ئوخشايدۇ گويياكى "مېھمان!"

شېھىر بىلەن ئەقلى - ھوشۇم ئۇچتى،
يەنە قايتىپ كېلىپ ئورنىغا چۈشتى.

ۋەسىيەت باشلىدى تىل ئالدىراش،
يېتىپ كەلمەي بۇ ئۇلۇم يەنە قاتتى باش.

بېشىمغا قۇيما غەسسال سوغۇق سۇ،
كېتەردە دۇنيادىن مەن ئەمدى مەڭگۇ.

توكتۇم يېشىمنى مەن شۇ سوز كېپايە،
كېپەندىن ئۇزگىسى بولمىغاي سايە.

جەسىدىم تۇپراق قوينىدا قالسۇن،
بېرىپ ئېيت شېيخلەرگە كوزدىن يوقالسۇن!...

رەقىپلەر گور قېزىپ ئەۋۋەلدە تازا،
مېنىڭ ئۇستۇمدىن ئاچقاندى ھازا.

بۇكۇن لەھەتتە ماڭا تۇپراق مىندى،
"ئىلاھا شۇكرى" دەپ كوڭۇلمۇ تىندى.

ۋەزىرنى يىغا - زارە بىلەن كومگەندىن كېيىن، دوستلىرى، قېرىنداشلىرى، ئۇرۇق - تۇققانلىرى ئېلى نۇرىدىن بىلەن ئويىگە قايتىپ كەپتۇ. ئۇ، ناھايىتى غەمكىن بولۇپ ئاتىسى ئۇچۇن ئۇزاق ماتەم تۇتۇپتۇ.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئېلى نۇرىدىن ئويىدە يالغۇز ئولتۇرغان ئىكەن، بىر كىم ئىشىكنى قېقىپتۇ. ئېلى نۇرىدىن ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشىكنى ئېچىپتۇ. ئۇ، ئاتىسىنىڭ يېقىن كىشىلىرىدىن بىرسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئىكەن، سالاملىشىپتۇ. ئۇ كىشى ئېلى نۇردىننىڭ قولىنى سوبۇپ تۇرۇپ: "ئاتىسى ئۆلمىگەن كىم بار؟ ئۆلگەنلەرنىڭ قايسى بىرىدىن سىڭگەدەك ئوغۇل قاپتۇ؟! ئۆزەڭنى تۇتۇۋال! خاتىرجەم بول! قايغۇنى تاشلا!" دەپتۇ. ئېلى نۇردىن ئۇ كىشىنىڭ سۆزى بىلەن ئۆزىنى توختىتىپ، كەلگەن كىشىنى مېھمانخانىغا باشلاپ كىرىپتۇ. داستىخان ساپتۇ. خونچىلاپ تاماق ئېلىپ كەپتۇ. بۇ ئولتۇرۇشقا ئۇنىڭ باشقا دوستلىرىمۇ بىر بىرلەپ كېلىپ قوشۇلۇپتۇ. ئېلى نۇردىننىڭ بۇ دوستلىرى زەردارلارنىڭ بالىلىرى بولۇپ، ھەممىسى ئون كىشى ئىكەن. ئولتۇرۇشنى ئۇزۇنغا سوزۇپ يېيىشىپتۇ، ئىچىشىپتۇ. ئېلى نۇردىن تېز-تېز داستىخان يەڭگۈشلەپ تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ سېخىلىقى تۇتۇپ، ئىنتايىن ئوچۇق قول بولۇپ كېتىپتۇ.

بىر ۋاقىتتا ئېلى نۇردىننىڭ ئەڭ يېقىن ۋە غەمخور كىشىسى ۋەكىل كىرىپتۇ.

"ئەي ھۆرمەتلىك يىگىت، — دەپتۇ ئۇ، — كىرىم بىلەن ھېساپلاشماي پۇل چېچىم قىلغانلار تېز پۇرسەتتە يوقسۇللۇققا، گادايلىققا چۈشۈپ قالىدۇ دېگەن ماقالنى ئاڭلىمىغانمۇ سەن؟ شائىرنىڭ بۇ شېئىرىگە قۇلاق سال:

پۇل ساقلىدىم قىلىچ-قالقان ئورنىغا،
ھېمايىدا پۇل قىلىچتىن ئۆتكۈرراق،
پۇلنىڭ ھىدى يەتسە دۈشمەن بۇرنىغا،
ھوشسىز بولۇر دورا يېمەي بۇرۇنداق-
ئىشىم،
پۇلۇم بولغاچ تىلىم ئۆتكۈر ھەر ئىزدا.
يامان سۆزۈم ياخشى بولۇپ ئاڭلىنار

هاكىملارمۇ ماڭا يېقىن، مۇلايىم،
دۈشمەنلىرىم چاڭلىرىمغا پۈركۈنۈر.

"پۇلۇمنى ھەرقانداق شۇم نىيەت، پەيلى يامانلاردىن، بۇزۇقلار-دىن ساقلايمەن، قەدىرلەيمەن" دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن.

"بايلىقى يوق كىشلەر، — دەپتۇ ۋەكىل، — قۇياشتەك ئۇلۇغۋار-لىقلارغا، ئالى جاناپ خىسلەتلەرگە ئىگە بولسىمۇ خارلىنىدۇ."

"بۇ سوزلىرىڭگە قۇلاق سالمايمەن. شائىرنىڭ بۇ شېئىرىنى ئاڭ-لىمىغانمۇ سەن؟" دەپ ئېلى نۇرىدىن مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ھېچبىر بېخىل پىخسىقلىقتىن ماختانماس،
سېخىلىقتىن كىم ئولۇپتۇ؟ كورمىدىم!
ئاغزىم مايماق، ئەمما پۇلۇم بولسا بەس،
ھىكمەتنى ھېچكىمدىن مەن سورىمىدىم.

"ئەي ۋەكىل، — دەپتۇ يەنە ئېلى نۇرىدىن، — ئەگەر سەندە بۇگۈنكى چۈشلۈك تاماققا يېتەرلىك نەرسە بولسا، كەچقۇرۇنلۇق تاماقنىڭ غېمىنى يەپ بېشىڭنى قاتۇرۇپ ئاۋارە بولما!" ۋەكىل ئۆز يولىغا كېتىپتۇ. ئېلى نۇرىدىن شۇ سېخىلىقىنى قويماپتۇ، بەلكى قولىنى يەنىمۇ ئېچىۋراق ساخاۋەت قىلىپ، بەزمە-ئولتۇرۇش-نى كوپەيتىپتۇ. ئۇلپەتلىرىدىن قايسى بىرسى: "بۇ نەرسە ياخشى ئىكەن دىسە"، ئېلى نۇرىدىن: "ساڭا ياققان بولسا ئال، بەردىم" دەيدىكەن. باشقا بىرسى: "پالانى ئۆي ياخشى جايغا سېلىنىپتۇ" دەپ قويسا، ئۇ: "ئۇ ئۆي ساڭا ياققان بولسا ھەدىيە قىلدىم" دەيدىكەن. "پالانى باغ ھاۋالىق" دىسە، "ئال ئۇنى ساڭا بەردىم" دەيدىكەن. ئېلى نۇرىدىن شۇ يوسۇندا ئۆزىنىڭ دوستلىرىغا ھەر كۈندە بىرنەچچە قېتىم داستىخان سېلىپ، ئىنئام بېرىپ، بەزمە-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۇلتۇرۇش بىلەن راسا بىر يىلنى ئۆتكۈزۈپتۇ. كۈنلەردىن بىر كۈنى ئېلى نۇرىدىن ئۇلپەتلىرى بىلەن بەزمىدە ئولتۇرغان ئىكەن، ئۇنىڭ مىرزىسى كىرىپ كېلىپ، ئېلى نۇرىدىننىڭ قۇلىغىغا ئاستا پىچىرلاپ: "مەن ھازىرغىچە نېمىدىن قورققان بولسام، ھازىر شۇنىڭ ئۆزى بىزنىڭ بېشىمىزغا كەلدى! — دەپتۇ، — ھازىر خەزىنىمىزدە بىر تەڭگە پۇلمۇ قالمىدى ياكى پۇلنىڭ بەدىلىگە لايىقراق بىرەر نەرسىمۇ يوق، ھەممىسى تۈگىدى." ئۇ، قانداق كىرگەن بولسا شۇنداق يېنىپ چىقىپ كېتىپتۇ. ئېلى نۇرىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، بېشىنى تۆۋەن سېلىپ ئەندىشىگە چۈشۈپتۇ. ئۇلپەتلىرىنىڭ ھەممىسى مىرزىنىڭ بۇ گېپىدىن، ئېلى نۇرىدىننىڭ ئولتۇرۇشىدىن "سىر"نى چۈشىنىپتۇ. ئۇلاردىن بىرى دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ، بۇ سورۇن-دىن چىقىپ كېتىشكە رۇخسەت سوراپتۇ. ئېلى نۇرىدىن: "نېمە ئۈچۈن كېتىسەن؟" دەپ سوراپتۇ. "مېنىڭ خوتۇنۇمنىڭ بۇ كېچە ۋاقتى-سائىتى توشاتتى. مەن ئۇنى بۇ تۇغۇتتا تەنھا تاشلاپ قويالمايمەن" دەپتۇ. ئېلى نۇرىدىن رۇخسەت بېرىپتۇ. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يەنە بىرى تۇرۇپ رۇخسەت سوراپتۇ: "مېنىڭ ئاكام بۈگۈن ئوغلىنىڭ خەتمە تويىنى قىلماقچى ئىدى. مەن بېرىپ قارىشىپ بەرمىسەم بولمايدۇ" دەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، ھەر بىرى بىردىن بانا تېپىپ، رۇخسەت سوراپ چىقىپ كېتىپتۇ. ئۆيدە ئېلى نۇرىدىننىڭ يالغۇز ئۆزىلا قاپتۇ. ئۇ خىيالدىن بېشىنى كۆتۈرۈپ، ئەنسۇلجەلىسنى يېنىغا قىچقىرىپتۇ. "ئەي غەمگۈزارىم، سەن بىلمەمسەن، مەندىن قانداق چوڭ خاتالىق ئۆتتى؟" دەپ سوراپتۇ.

"بۇ توغرىلىق مەن بۇرۇنراق ساڭا ئۆز پىكرىمنى ئېيتىشنى خالىغان ئىدىم. لېكىن. سەندىن ھەمىشە مۇنداق شېئىرلارنى ئاڭلاپ

گەپ قىلالمىغىم" دەپ، ئېلى نۇرىدىن ئۇقۇپ بەرگەن مۇنۇ شېئىر-لارنى تەكرارلاپتۇ:

كەل ئەي ساقى، قۇي شاراپنى، ئۆمرىمىز ئۆتسۇن خوشال،
قالمىسا مەيلى قولۇمدا ئالتۇن-كۈمۈش، دۇنيا ۋە مال.
پۇل ئەگەر تۇرسا قولۇڭدا، قەلبىڭنى ۋەيران قىلغۇچى،
سەرىپ قىل، خەجلە شاراپقا، پۇل كۆڭۈلنى ئاچقۇچى.

* * *

دۇنيا ساڭا بەخت بەرسە، سەنمۇ قايتۇر ۋاقتىدا،
تېزراقتىنا قەرزدارلىق تەشۋىشىدىن بول خالاس.
بۇ دۇنيانىڭ كەسپى شۇدۇر، ئۇ، تۇرمايدۇ سوزىدە،
ئۇز ئەھدىدە تۇرغىنىدا مۇشكۈلۈڭدىن بول خالاس.

دەسمايىنى دۇنيا دەر خەلق، دۇنيا ئۇزى دەسمايە،
دۇنيا تالاش قىلغان شاھلار تولدۇرسام دەر خەزىنەم.
ياردەم قىلساڭ ۋاقتىدا قىل، دەۋلىتىڭنىڭ بارىدا،
ئاچ كوزلەرنى تويدۇرالماس ياردەملىرىڭ بولسا كەم.

"سېنىڭ بۇ گېپىڭنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، — دەپتۇ ئەنسۇلجە-لىس، — چىشىمنى چىشلەپ يۈرتۈەردىم". "ئەي ئەنسۇلجەلىس، — دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن، — ساڭا مەلۇم، مەن قولۇمدا بار دۇنيارىمنى پەقەت دوستلارغا بېغىشلىدىم. ئۇلارمۇ مېنى قۇرۇق قول قويمىسا كېرەك، دەپ ئويلايمەن. ھازىر مەن ئۇلارنىڭ ئويىگە بارىمەن. ئۇلاردىن بىرەر نەرسە ئۇندۇرسەم، ئۇنى دەسمايە قىلىپ سودا-گەرچىلىك قىلىمەن. ئەمدى ئويۇن-كۈلكىنى تاشلايمەن." شۇ سوزنى قىلىپلا ئېلى نۇرىدىن ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. توپ-توغرا دوستلىرى تۇرىدىغان كوچىغا بېرىپتۇ. ئۇنچە ئۇلپىتىنىڭ ھەممىسى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

پۇلدارلارنىڭ بالىلىرى بولۇپ، بۇلار بىر كوچىدا تۇرىدىكەن. ئۇ، بىرىنچى ئىشىكنى چېكىپتۇ. بىر چورە خوتۇن چىقىپ ئىشىكنى ئېچىپتۇ. ئۇ خوتۇن: "سەن كىم" دەپ سوراپتۇ. ئېلى نۇرىدىن جاۋاپ بېرىپ: "خوجايىنىڭغا ئېيت، ئېلى نۇرىدىن ئىشىك ئالدىدا، سېنىڭدىن ياخشىلىق كۈتۈپ تۇرىدۇ دىگىن" دەپتۇ. چورە خوتۇن ئىچكىرىگە كىرىپ خوجايىنىغا بۇ گەپلەرنى ئېيتىپتۇ. كېيىن دەرھال قايتىپ كېلىپ: "خوجايىن ئۆيدە يوق!" دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ. ئېلى نۇرىدىن: "بۇ قانداق گەپ؟ بۈگۈن ئۇنىڭ خوتۇنى تۇغماقچى ئىدىغۇ؟ ئۇ، مەن ئۇنى يالغۇز قالدۇرالمايمەن" دىگەن ئەمەسمىدى، دەپ ئويلاپ، كۆڭلى يېرىم بولۇپ، بۇ ئىشىكتىن قايتىپتۇ. يولدا كېتىۋېتىپ: "ئۇ بېخىللىق قىلىپ مەن بىلەن كۆرۈشۈشتىن باش تارتتى، باشقىلىرى ئۇنداق قىلماس" دەپ ئويلاپ، ئىككىنچى ئۆلپىتىنىڭ ئىشىكىنى قېقىپتۇ. بۇ ئاكىسىنىڭ ئوغلىنىڭ خەتمىسىنى قىلىدىغان، تويغا ياردەملىشىدىغان كىشى بولۇپ، ئۇمۇ خەققە توي بولىدىغان ئۆيدە يوق چىقىپتۇ. ئېلى نۇرىدىن مۇنۇ ئىككى مىسرا شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

كەلگىنىدە كاۋاپ بىلەن مېھمان قىلغان دوستلىرىم،
مەن كەلگەندە يوق بولۇپ چىقتى ئۆيدە ھەممىسى،
نەگە كەتتى ياخشىلىق، نەگە كەتتى دوستلىقىم،
ئىشىك قاقسام "ئۆيدە يوق" دەپ تۇرىدۇ چورىسى،

ئېلى نۇرىدىن ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى سىناپ كۆرۈپ بېقىشقا نىيەت قىپتۇ. "بەلكى، — دەپتۇ ئۇ ئۆزىچە، — بۇلارنىڭ ئادىسىدىن ھەممىسىنىڭ ئورنىنى باسىدىغان بىرەرسى چىقىپ قالار!" ئېلى نۇرىدىن شۇ ئويى بىلەن، ھەممىسىنىڭكىگە بىر قۇردىن وقۇرۇپ

چىقىپتۇ. بىراق ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسى ئۇنىڭغا ئىشىنىپ ئاچماپتۇ. سانلاپ قوي گوشى يەپ، بەزمە ئويناشتىن بىرەرسىمۇ كاكچانان سۇندۇرۇشقا يارىماپتۇ:

بەختى قايتسا، غازاڭ چۈشەر پەسىلدەك،
پالتا چۈشەر شۇ دەرەخنىڭ شېخىغا.
بەختى قاچسا، ھەممە بىردەك كەتكىدەك،
كورپە ـ ياستۇق تاشتەك پاتار بېشىغا.

تاشلاپ كېتەر بىللە دەۋران سۈرگەنلەر،
يالغۇز قېلىش، شۇمۇ ساڭا يېتەرلىك.
سوز ئويناتتىپ، شېرىن سوھبەت قىلغانلار،
سەندىن قاچار سېنى بىلىپ خەتەرلىك.

بۇ زاماننىڭ باللىرى شۇنداق شۇم،
زاماننىڭ خۇددى ئۆزى نا ئىنساپ.
دۆچ كەلگەندە قولاقنى ئەت، كوزنى يۇم،
ئەگەر بولسا ھەقىقەتەن قەلبىڭ ساپ.

قايغۇ ـ غەم دەرياسىغا غەرق بولغان ئېلى نۇرىدىن بۇ شېئىرنى ئوقۇغاندىن كېيىن، ھېچكىمگە قارىماي، ئەنسۇلجەلىسنىڭ قېشىغا قايتىپ كەپتۇ ۋە بولغان ئەھۋالنى ئېيتىپ بېرىپتۇ. "بۇلارنىڭ ھېچ بىرىدىن نەپ تەگمەيدۇ، دەپ ئېيتقان ئەمەسمىدىم" دەپتۇ ئەنسۇلجەلىس. "ئاجايىپ ئىش، ــ دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن، ــ ئۇلارنىڭ ھەممىسىلا خۇددى مەسلىھەتلىشىۋالغاندەك مېنىڭ ئالدىمغا چىقىشتىن باش تارتتى. بىرەرسى چىقىپ توت ئېغىز بولسىمۇ ياخشى گەپ قىلىشقا پېتىنمىدى ـ ھە؟" "خاپا بولما! ــ دەپتۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئەنسۇلجەلىس، — نوي سايمانلىرىمىزنى ساتساقمۇ خېلى كۆنگىچە ياشايمىز.» ئېلى نۇرىدىن بۇ گەپ بىلەن نوي سايمانلىرىنى ئېلىپ چىقىپ سېتىشقا باشلاپتۇ. ئۇلار ئۇيىدە بار نەرسىلىرىنىڭ ھەممە-سىنى سېتىپ تۈگىتىپتۇ. قاقىقان قوزۇق، تۆكەن تۈگۈچىنىمۇ قويماي سېتىپتۇ. «ئەمدى نىمە قىلىمىز؟» دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن ئەنسۇلجەلىسقا تەلمۈرۈپ قاراپ. «ئەي ھورمەتلىكىم، — دەپتۇ ئەنسۇلجەلىس، — مەسلىھەتىم شۇكى، ھازىر ئورنۇڭدىن تۇر! مېنى يېتىلەپ بازارغا ئېلىپ بېرىپ سات! ئاتاڭ مېنى ئون مىڭ تىللاغا ئالغانلىغىنى ياخشى بىلىسەن. ھازىر مۇشۇ باھاغا يېقىنلىشىپ قالسام كېرەك. قولۇڭغا پۇل كىرگەندىن كېيىن، تىجارەت قىلىپ كورسەڭ، بەختىڭ ئوڭدىن كېلىپ، يەنە بىللە بولۇشقا يول ئېچىلىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس...»

«ئەنسۇلجەلىس، — دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن، — مېنىڭ سەندىن بىر مىنۇتمۇ ئايرىلىشقا كوزۇم قىيمايدۇ.» «بۇنداق بولۇشى ماڭا ئاسان دەپ ئويلامسەن؟ — دەپتۇ ئەنسۇلجەلىس، — لېكىن ھازىر بىزگە بۇنىڭدىن باشقا چارە يوق!» شائىر دىگەندەك:

چارىسىزلىق دائىم باشلار كىشىنى،
ئەخلاقسىزلىق - بۇزۇقچىلىق يوللارغا.
قىلىش ئۈچۈن ئېھتىياجلىق ئىشىنى،
سېنى باشلار چولگە، سەھرا - تاغلارغا.

چارىسىزلىق يۈكى ئېغىر، مۇرەڭنى —
ئەككەندىمۇ غىڭ قىلىشقا تىلىڭ يوق.
چارىسىزلىق قىلسا يېغىر دۇمبەڭنى،
ئىنتىلمىسەڭ، توختاپ قالساڭ، پۇلۇڭ يوق.

چارىسىزلىق ئۇچۇق كوزنى كور قىلغاي،
كورۇنمەيدۇ ساڭا دوستۇڭ قەدىردان.
چۈمۈلىنى داڭلىق شىردىن زور قىلغاي،
پۇلنىڭ كۈچى گاھ ئاشكارا گا پىنھان.

ئېلى نۇرىدىن كوزلىرىدىن ياش قۇيۇلغان ھالدا ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. ئەنسۇلجەلىسنى كەينىگە سېلىپ كوچىغا چىقىپتۇ. قىزنىڭ كوزىدىن ياش يامغۇردەك توكۇلۇپ تۇرۇپتۇ. خىيال ئارىلاش بۇ شېرلارنى ئوقۇپتۇ:

توختا!...ماڭما...تۇرۇپ ماڭا قىيا باق،
ئايرىلىش دەردىگە بەرسۇن تەسەللى.
لۇتپى ئەيلە، قېشىمدىن كەتمىگىن ھېچ ياق،
سەن چىقماي جېنىمنۇ چىقمىغاي ھېلى.

سەن ھايات يامغۇرى، مەن تەشنا بەندە،
قېنى ئىنساپ سەندىكى، قېنى شوخ دىلىڭ؟
مەن يۇرسەم كەينىڭدە قان يۇتۇپ تۈندە،
"كېتمەن" دېيىشكە كەلدىمۇ تىلىڭ!

ئېلى نۇرىدىن ئەنسۇلجەلىسنى قۇللار بازىرىغا ئېلىپ بېرىپ، دەللالغا تاپشۇرۇپتۇ. "ئەي ھاجى ھەسەن، بۇنىڭغا باھا قوي!" دەپتۇ ئۇ. "خوجام ئېلى نۇرىدىن،— دەپتۇ دەللال ھاجى ھەسەن،— بازار قائىدىلىرىنى كوزدە تۇتۇپ، بۇ كېنىزەكنى ئاتاڭغا ئون مىڭ تىللاغا ئېلىپ بەرگەن ئىدىم. بۇ ئەنە شۇ ئەنسۇلجەلىس ئەمەسمۇ؟" "ھەئە، شۇ!" دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن. دەللال بايلارنىڭ يېنىغا بېرىپتۇ. لېكىن ۋاقىت ئەتىگەن بولۇپ، ئۇلار تېخى يىغىلمىغان

www.uyghurkitap.com

ئىكەن. ئۇلارنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ تۇرۇشۇپتۇ. بىر ئازدىن كېيىن، بازار تۇرلۇك ـ تۈمەن قۇللار، كېنىزەكلەر بىلەن تولۇپتۇ. ئۇلار ئارىسىدا ھەر تۈرلۈك تىلدا سوزلىشىدىغان تائىپىلەر، كەركەسلەر، ھەبەشلەر، گۈرجىستانلىقلار، رۇملۇقلار، تۈركلەر ۋە باشقىلارمۇ بار ئىكەن. ھەممە بايلار توپلىنىپتۇ. دەللال تۇرغان يېرىدىن ئىگىزرەك بىر يەرگە چىقىپتۇ: "ئەي سودىگەرلەر، ئەي پۇلدار بايلار! ئاڭلىمىدىم دىمەڭلار، يۇملاق نەرسىنىڭ ھەممىسىلا ياڭاق بولۋەرمەيدۇ. ھەر بىر ئۇزۇنچاق نەرسە قوغۇن، ھەر بىر قىزىل نەرسە گوش ياكى ئانارمۇ بولمايدۇ. ھەر بىر ئاق نەرسە ياغ، ھەر بىر ئۇتقاشتەك قىزىل سۇ شاراپ بولمايدۇ. ھەر بىر تاتلىق نەرسە خورما بولالمايدۇ. مەندە بىر گوھەر بار، بۇنىڭغا قانچە باھا قويۇشۇم كېرەك." "توت مىڭ بەش يۈز تىللا" دەپتۇ بىر باي. جاكاچى ئۇنىڭ باھاسىنى تورت مىڭ بەش يۈز تىللادىن باشلاپ كوپەيتىشكە كىرىشكەن ئىكەن. تېخى بىرىنچى قېتىم قىچقىرمايلا، مۇئىن ئىبنى ساۋى پەيدا بوپتۇ. ئۇنىڭ كوزى ئېلى نۇرىدىنغا چۈشۈپ، ئۇزىچە ئاۋال: "ئاتىسىدىن قالغان دۇنياسىغا كېنىزەك ئالغىلى كەلگەن بولسا كېرەك" دەپ ئويلاپتۇ. ۋەزىر ئەتراپىغا كوز سېلىپ، جاكاچىنى كورۇپتۇ. ئۇنىڭ ئەتراپىغا بايلار توپلىشىپ ئالغان ئىكەن، بۇ ھادىسىنى كورۇپ، ۋەزىرنىڭ پىكرى ئۆزگۈرۈپتۇ: "بەلكى ئۇنىڭ ھىچ نەرسىسى قالماي، كىنىزىكى ئەنىسۇلجەلىسنى ساتقىلى ئېلىپ كەلگەندۇر. ئەگەر شۇنداق بولسا، مانا بۇ كوڭۇلدىكىدەك ئىش بولدى"، ئۇ جاكاچىنى قىچقىرىپتۇ. جاكاچى كېلىپ ۋەزىرگە سالام بېرىپتۇ، تازىم قىلىپ تىز چوكۇپتۇ. "بۇ كېنىزەكنى مەن

ئالمەن" دەپتۇ ۋەزىر. "ناھايىتى ياخشى" دىگەن جاۋاپنى بىرىپتۇ جاكاچى. ئۇ، كىنىزەكنى ئېلىپ كەپتۇ. ئەنسۇلجەلىسنىڭ شىرىن سوزى ۋەزىرنى چىرماپ ئاپتۇ. "بۇ كىنىزەكىنىڭ باھاسى قانچە بولدى؟" دەپ سوراپتۇ ۋەزىر دەللالدىن. "سودىنى ئېچىش ئۈچۈن توت مىڭ بەش يۈز تىللا باھا قويدۇق" دەپتۇ دەللال. "توت مىڭ بەش يۈز تىللانى مانا مەن بىرىمەن، مەندىن ئالسۇن!" دەپتۇ ۋەزىر. بايلار ۋەزىرنىڭ بۇ سودىغا ئارىلاشقانلىغىنى كورۇپ، بىر تەڭگىمۇ ئورلىيەلمەپتۇ. ئەتۇرىسچە، ھەممىسى ئۇزلىرىنى چەتكە ئېلىشىپتۇ. مۇئىن ئىبنى ساۋى دەللالغا قاراپ ۋاقىراپ: "يەنە نىمىگە قاراپ تۇرىسەن. خوجىسىغا بىرىپ مىنىڭ نامىمدىن تورت مىڭ بەش يۈز تىللانى ئېلىشنى تەكلىپ قىل! بۇنىڭ بەش يۈزى ئۇزەڭگە!" دەپتۇ.

دەللال ئېلى نۇرىدىنىڭ يىنىغا بىرىپتۇ: "ئەي ھورمەتلىك ئوغلۇم! كىنىزىكىڭ بىكار كەتتى" دەپتۇ. "نىمىشقا؟" دەپ سوراپتۇ ئېلى نۇرىدىن. دەللال سوز باشلاپتۇ:

"ئىنساپسىز ۋەزىر مۇئىن ئىبنى ساۋى بازار ئايلىنىپ يۈرگەن ئىكەن. ئالدىمىزغا كىلىپ، ئەنسۇلجەلىسنى كوردى. ۋەزىرگە كىنىزەك ياراپ قالدى. ماڭا: مىنىڭ نامىمدىن توت مىڭ بەش يۈز تىللاغا كوندۇر. بەش يۈز تىللاسىنى ساڭا بىرىمەن، دىدى. كىنىزەكىنىڭ سىنىڭ ئىكەنلىگىنى ۋەزىر بىلگەن بولسا كىرەك. ئۇ ئاتايىن قىستاۋاتىدۇ. ئۇ، پۇلنى نەق بەرسىمۇ مەيلى ئىدى. مەن ئۇنى ياخشى بىلىمەن، ساڭا پۇل بەرمەيدۇ. پەقەت بىرسىنى كورستىپ قەغەز يېزىپ بىرىدۇ. ئارقىسىدىن "ئۇنىڭغا ھىچ نەرسە بەرمىسۇن!" دەپ كىشى ئەۋەتىدۇ. پۇلنى سوراپ بارساڭ "ھازىر

بېرىمىز" دەپ سىنى كولدۇرلىتىدۇ. ھەر كۆنى سېنى قاتىرىتىپ ھارغۇزۇدۇ. ئاخىرى سەئىدىن زېرىكىپ قەغەزنى سورايدۇ. بەرسەڭ تېرىكىپ كوز ئالدىڭدا ئۇنى يىرتىپ تاشلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن كېنىزەك ئۇچۇن ئالدىغان پۇلۇڭ تامامەن يوققا چىقىدۇ." "نىمە قىلاي؟" دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن مەيۇسلەنگەن ھالدا. دەللال سوز باشلاپتۇ: "ئىنساپسىز، زالىم ۋەزىر مۇئىن ئىبنى ساۋىنىڭ قولىغا كېنىزەكنى چۇشۇرمەسلىك كېرەك. مېنىڭ پىكرىمچە مانا بۇنداق قىلىسەن: مەن بازار ئوتتۇرىسىدا تۇرغان ۋاقتىمدا سەن بارىسەن. كېنىزەكنى قولۇمدىن تارتىپ ئالىسەن. يۇزىگە شاپلاق بىلەن ئۇرۇپ دوق قىلىسەن: "سېنى بازارغا سېلىپ جاكارچىغا باھايىڭنى ئېنىقلاتماقچى ئىدىم. مەن قىلغان سوزۇمنى ئورۇندىدىم. دىمەك سېنى بازارغا سالدىم. بىلىپ قوي! سېنىڭ باھايىڭ توت مىڭ بەش يۇز تىللا ئىكەن" دەپ كېنىزەكنى ئالدىڭغا سېلىپ ماڭىسەن. ۋەزىرمۇ، باشقىلارمۇ: "ھە، بۇنىڭ باھاسىنى بىلىش ئۇچۇن ئېلىپ كېلىپ بازارغا سالغان ئىكەن" دىگەن چۇشەنچىگە كېلىدۇ. "ناھايىتى ياخشى مەسلىھەت" دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن. دەللال دەرھال بازارغا بېرىپ كېنىزەكنىڭ قولىدىن تۇتۇپ تورۇپتۇ. ئېلى نۇرىدىن دەللالنىڭ يېنىغا كەپتۇ. شۇ چاغدا دەللال ئۇنى ۋەزىرگە كورسىتىپ تۇرۇپ: "ئەي ھورمەتلىك زات، مانا بۇ كېنىزەكنىڭ خوجايىنى كېلىۋاتىدۇ" دەپتۇ. ئېلى نۇرىدىن كېلىپ دەللالنىڭ قولىدىن كېنىزەكنى تارتىپ ئېلىپ، ئۇنىڭ يۇزىگە بىر تەستەك ئۇرۇپتۇ: "ئەي لەنىتى، ئەمدى ئەھدىمنى ئورۇندىدىممۇ؟ ماڭ ئويگە. ئىككىنچى مەن بىلەن باھايىڭ توغرىسىدا بەسلىشىپ گەپ تالاشما!" دەپتۇ. مۇئىن ئىبنى ساۋى بۇ سوزنى ئاڭلاپ:

"سىنىڭ كىنىزەكتىن باشقا ساتىدىغان يەنە نىمەڭ قالدى؟" دەپتۇ غەزەپ بىلەن قوشۇمىسىنى تۈرۈپ. ئېلى نۇرىدىننى تۇتۇپ ئۇرغىسى كەپتۇ. تۇرغانلار ئېلى نۇرىدىنغا قارىشىپ قاپتۇ. "بۇ كىشىنىڭ قوپاللىغىنى ھەممەڭلار كوردۇڭلار" دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن ئادەملەرگە قاراپ. "ئەگەر سىلەر بولمىغان بولساڭلار، — دەپتۇ ۋەزىر، — بۇ ھارامزەدىنى شۇ يەرنىڭ ئوزىدىلا ئۇجۇقتۇرۇۋېتەتتىم." قارىشىپ تۇرغانلار ئېلى نۇرىدىنغا كوز ئىشارىتى بىلەن "بوش كەلمە!" دىگەننى ئۇختۇرۇپتۇ، "ھىچ قايسىمىز سىلەرنىڭ ئاراڭلارغا چۈشمەيمىز" دىيىشىپتۇ. ئېلى نۇرىدىن ۋەزىرنىڭ سوزىنى ئاڭلاپ تىرىكىپ، ۋەزىرنىڭ يىنىغا بىرىپتۇ. ئېلى نۇرىدىن باتۇر، قەددى-قامىتى كېلىشكەن، سۇرلۇك، يۇرىگى چوڭ، ھەر قانداق ئىشتىن يانمايدىغان ۋە ھەرقانداق كىشىدىن تەپ تارتمايدىغان يىگىت ئىكەن. ئۇ، ۋەزىرنى ئات ئۇستىدىن كاپلا قىلىپ يۇلۇپ ئاپتۇ ۋە شۇ ھامان يەرگە ئۇرۇپتۇ. ۋەزىر ئوگىدىسىچە لايغا يىقىلىپ چۈشۈپتۇ. ئېلى نۇرىدىن ئۇنى راسا پېتىغداپتۇ. چۇماقتەك يوغان مۇشتى بىلەن ئۇدۇل كەلگەن يىرىگە ئۇرۇۋىرىپتۇ. بىر مۇش ئۇنىڭ جاۋغىيىغا تىگىپ كالپۇكىنى سۇرۇپ، چىشلىرىنى قانغا بوياپتۇ، ساقاللىرىنى قانغا ملەپتۇ. ۋەزىرنىڭ يىنىدا ئۇنىڭغا يىقىن قۇللىرى بار ئىكەن. ئۇلار بۇ ئەھۋالنى كورۇپ قوللىرىنى قىلىچىنىڭ سىپىغا يۇگۇرتۇپتۇ. ئۇلار قىلىچلىرىنى يالىڭاچلاپ ئېلى نۇرىدىنغا ھوجۇم قىلماقچى بولغان ئىكەن، ئادەملەر ئۇلارغا: "بىرى ۋەزىر، يەنە بىرى ۋەزىر زادە، بۇلار ھازىر ئۇرۇشقان بىلەن بەلكى يەنە يارىشىپ قېلىشار. سىلەر ئۇچۇن ياخشى مەسلىھەت شۇكى، بۇلارنىڭ ئىشلىرىغا ئارىلاشماڭلار. مۇبادا ئۇلارغا قىلىچ بىلەن زەخمە

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

يەتسە، سۇلتان كالـلاڭلارنى ئالـدۇ. ھازىر ھەقىقەت ئېلى نۇرد-
دىن تەرەپتە، بىكـار سەلەر لەت بولۇپ قالسىلەر" دەپتۇ. ئېلى
نۇردىن ئۇرۇشتىن توختاپتۇ. ۋەزىرنى چالا ئۆلۈك قىلىپ ياتقۇ-
زۇپ قويۇپ، ئۆزىنىڭ كېنىزىگىنى ئېلىپ ئۆيىگە كېتىپتۇ. ۋەزىر
ئورنىدىن ئىنجىقلاپ تۇرۇپ مېڭىپتۇ. ئۇنىڭ كيىمى لاي ۋە قانغا
مىلەنگەن ئىكەن. شۇ ئەھۋالدا سۇلتاننىڭ ئالـدىغا مېڭىپتۇ، "ماڭا
زۇلۇم قىلدى" دەپ دات-پـەرياد كوتۇرۇپـتۇ. ئۇنى سۇلتاننىڭ
قېشىغا ئېلىپ بېرىپتۇ. سۇلتان نەزەر سالسا، ئالدىدا تۇرغان باش
ۋەزىر ئىبنى ساۋى ئىكەن. سۇلتان: "سېنى كىم بۇ ئەھۋالغا چۈشۈ-
رۇپ قويدى؟" دەپ سوراپتۇ. ۋەزىر كوز يېشىنى توكۇپ ياقىسىد-
نى پارە-پارە قىلىپ، مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

غەم كوڭۇلنى قىلدى ۋەيران، ئەي جېنى تاتلىق،
چەتكە ئالدىڭ ئوزەڭنى، جېنىمغا مەھرەم بولمىدىڭ.
كورمىدىم سەندىن ۋاپا، يا بىر ياخشىلىق،
سۇندى كوڭلۇم، بۇ كوڭۇلگە دورا-مەلھەم بولمىدىڭ.

"ئەي ھورمەتلىك سۇلتان،ـــ دەپتۇ ۋەزىر،ـــ سېنى دوست تۇتۇپ
قۇللۇق قىلغۇچىلارغا شۇنـداق جەۋرى-زۇلۇم ۋە ھاقارەت قىلسا
بولامدۇ؟" "ساڭا نېمە بولدى؟ كىم سېنى شۇنداق قىلدى؟ سېنىڭ
ھورمىتىڭ مېنىڭ ھورمىتىم، ساڭا قىلىنغان ھاقارەت ماڭا قىلىن-
غان ھـاقارەت ئەمەسـمۇ؟" دەپ ۋاقىـراپـتۇ سۇلـتان. "مەن
بۇگۇن،ـــ دەپـتۇ ۋەزىر،ـــ بازارغا بىر كېـنىزەك ئېلىش ئۇچۇن
چىققان ئىدىم. ئۇ يەردە ناھايىتىمۇ چىرايلىق بىر كېنىزەك بار ئىكەن.
بۇنداق چىرايلىق ئايالنى مېنىڭ بىرىنچى قېتىم كورۇشۇم ئىدى.

ئۇنى جانابى ئاللىرى ئۇچۇن سېتىپ ئېلىشقا نىيەت قىلغان ئىدىم. دەللالدىن كېنىزەكنى ۋە ئۇنىڭ ئىگىسىنى سورۇشتۇردۇم. دەللال ماڭا بۇ كېنىزەك فەزلى ئىبنى خاقانىنىڭ ئوغلى ئېلى نۇرىدىنىنىڭ ئىكەنلىكىنى ئېيتتى. جاناپلىرىغا مەلۇم، ئۆزلىرى بىر ۋاقىتتا ئۇنىڭ ئاتىسىغا ناھايىتى كېلىشكەن بىر كېنىزەك سېتىپ ئېلىش ئۇچۇن ئون مىڭ تىللا پۇل بەرگەن. ۋەزىر خاقانى شۇ پۇلغا ناھايىتى چىرايلىق بىر كېنىزەك سېتىپ ئالغان ئىدى. بۇ كېنىزەك ئىنتايىن گۈزەل بولغىنى ئۇچۇن ئۇنى فەزلى ئىبنى خاقانى جانابى ئاللىرىغا لايىق كورمەي، ئوز ئوغلى ئېلى نۇرىدىنغا نىكاھلاپ بەرگەن ئىدى. ئاتىسى ئولگەندىن كېيىن خاقانىنىڭ ئوغلى ئېلى نۇرىدىن ھەممە بار ـ يوقىنى سېتىپ يىدى. قولىدا ھېچ نەرسىسى قالمىغاندىن كېيىن بۈگۈن بازارغا شۇ كېنىزەكنى ئېلىپ چىقىپ سېتىش ئۇچۇن دەللالغا تاپشۇرغان ئىكەن. دەللال بازارغا ساپتۇ. بايلار ئۇنىڭ باھاسىنى توت مىڭ بەش يۈز تىللاغا يەتكۈزۈپ سودىلاشقان ئىكەن. "باشتىلا ئۇنىڭ ھەققىنى سۇلتانىمىز بەرگەن، پۇل ئەمدى ئوز ئىگىسىگە ياندى" دەپ سۆيۈنگەن ئىدىم. شۇنداق بولسىمۇ ئېلى نۇرىدىنغا "توت مىڭ بەش يۈز تىللانى ئال!" دىدىم. بۇ سوزنى ئاڭلاپ ئېلى نۇرىدىن ماڭا: "ئەي ئەخمەق قېرى، — دەپ ۋاقىردى — بۇ كېنىزەكنى ساڭا ساتقىچە جوھۇدقا ساتىمەن!" "مەن ئوزەمگە ئالمايمەن! سۇلتانىمىز ئۇچۇن ئالىمەن!" دىدىم. ئۇ تېخىمۇ غەزەپلەندى. مېنى ئاتتىن تارتىپ يىقىتىپ، مۇشلاپ لايغا مىلىۋەتتى. ئاخىرى مانا مۇشۇ ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويىدى. مەن بۇ ئازاپلارغا پەقەت سىز ئۇچۇن ۋە سىزگە كېنىزەك سېتىپ ئېلىش ئۇچۇنلا يولۇقتۇم." ۋەزىر شۇ سوزلەرنى دەپ، بولالماي

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئۇزىنى يەرگە تاشلىدى، كوزىدىن مولدۇردەك ياش توكتى. ئۇ، تىترەپ پۈت-قوللىرىنى ئىلىگدالماي قالدى. ۋەزىرنى بۇ ئەھ-ۋالدا كورگەن سۇلتان غەزەپلىنىپ چاۋاك چالدى. بىردىن قىلىچ يالىڭاچلىغان قىرىق كىشى ئۇنىڭ يېنىدا پەيدا بولدى. "ھازىر ئېلى نۇرىدىنىنىڭ ئويىگە بېرىڭلار! — دەپتۇ سۇلتان ئۇلارغا بۇيرۇق قىلىپ، — ئويىنى ئاختۇرۇڭلار! بۇزۇڭلار. ئېلى نۇرىدىن بىلەن كېنىزىكىنى تۇتۇڭلار! قوللىرىنى باغلاپ ئالدىمغا ئېلىپ كې-لىڭلار!" ئۇلار: "خوش!" دەپ شۇ ئاندىلا ئېلى نۇرىدىنىنىڭ ئويى تەرەپكە مېڭىپتۇ. سۇلتانىنىڭ ئالاۋىدىن سەنجەر ئىسىملىك بىر ساراي خىزمەتچىسى بار ئىكەن. ئۇ، ئىلگىرى ئېلى نۇرىدىن-نىڭ ئاتىسى فەزلى ئىبنى خاقانىنىڭ يېقىن كىشىلىرىدىن بىرى بولۇپ، ئۇ، خاقانىنىڭ ياخشىلىقىنى كوپ كورگەن ئىكەن. خاقانى-نىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن سۇلتان ئۇنى ساراي خىزمىتىگە ئالغان ئىكەن. ئالاۋىدىن سەنجەر بۇرۇنقى ئۇزىنىڭ خوجايىنى فەزلى ئىبنى خاقانىنىڭ ئوغلى ئېلى نۇرىدىن توغرىسىدىكى سۇلتانىنىڭ پەرمانىنى ئاڭلاپتۇ. ساقچىلارنىڭ ئۇنى ئولتۇرۇشكە تەييارلىنى-ۋاتقانلىقىنى ئوز كوزى بىلەن كورۇپتۇ. دەرھال ئېلى نۇرىدىن تەرەپكە ئات چاپتۇرۇپتۇ. ئېلى نۇرىدىنىنىڭ ھويلىسىغا يېتىپ كېلىپ ئىشىكنى قېقىپتۇ. ئېلى نۇرىدىن چىقىپ ئىشىكنى ئېچىپتۇ. ئۇ، ئالاۋىدىن سەنجەرنى ياخشى بىلىدىكەن ۋە ياخشى كورىدىكەن. ئۇ تېچلىق-ئامانلىق سوراشقا باشلىغان ئىكەن. "ئەي ھورمەتلىك ئىنىم، — دەپتۇ ئالاۋىدىن سەنجەر ئېلى نۇرىدىنغا، — ھازىر تېچلىق-ئامانلىق، ھال-ئەھۋال سورىشىدىغان ۋاقىت ئەمەس."

"نېمە بولدى؟ نېمە ئىش، ئەي سەنجەر ئاكا؟" دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن. "ئورنىڭدىن قوزغال! ئوزەڭنىمۇ، كېنىزىكىڭنىمۇ ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇر! مۇئىن ئىبنى ساۋى ئىككىڭلارغا تۇزاق قۇردى. قولغا چۈشۈرۈش بىلەن ئىككىڭلارنى ئۆلتۈرىدۇ. سۇلتان سىلەرنى تۇتۇپ كېلىش ئۈچۈن قىرىق كىشىلىك ياساۋۇل ئەۋەتتى. ئۇلار يولدا كېلىۋاتىدۇ. دەرھال باشقا شەھەرگە بېشىڭلارنى ئېلىپ كېتىڭلار" دەپتۇ ئالاۋىدىن سەنجەر، ئاندىن كېيىن ئۇ، يانچۇقىغا قولىنى سېلىپ قىرىق تىللا پۇل ئېلىپ بېرىپتۇ. "مېنىڭ يېنىمدا بار پۇلنىڭ ھەممىسى شۇ ئىكەن. ئەگەر بولسا بۇنىڭدىن جىقراق بېرەتتىم. بۇنى ئال. ھازىر ئارتۇق سۆزنىڭ ۋاقتى ئەمەس. تېز بول، ئۇلار كېلىپ قالىدۇ." ئېلى نۇرىدىن كېنىزەكىنىڭ يېنىغا كىرىپ ۋەقەنى بايان قىپتۇ. ئىككىسى شۇ ھامان، شۇ پېتى ئۆيدىن چىقىپ دەريا قىرغىقىغا قاراپ مېڭىپتۇ. بەختكە يارىشا كېمە تەييار ئىكەن. كېمىچى كېمە ئوتتۇرىسىدا تۇرۇپ: "كىمنىڭ قانداق ئىشى بولسا تۈگەتسۇن. ئۇنتۇلغان نەرسىلىرى بولسا ئالسۇن، كېمە ماڭىدۇ" دەۋاتقان ئىكەن. "باشقا ئىشىمىز يوق" دېيىشىپتۇ كىشىلەر. دورغا كېمە قاراۋۇلىغا: "چاققان بول! قوزۇقنى تارت! ئاغامچىنى قويۇپ بەر!" دەپ ۋاقىراپتۇ.

"كېمە نەگە بارىدۇ، ئەي دورغام" دەپ سوراپتۇ ئېلى نۇرىدىن. "باغداد شەھرىگە!" — دەپتۇ دورغا ئۇلارغا جاۋاپ بېرىپ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئوتتۇز تۇتتىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

ئېلى نۇرىدىن بىلەن كېنىزەك ئەنسۇلجەلىس كېمىگە چىقىپ جايلىشىپتۇ. يەلكەن قويۇپ بېرىلىپتۇ، كېمە قوزغىلىپ خۇددى قاناتلىق قۇشتەك تەۋرىنىپ، ئالغا — باغداد تەرەپكە قاراپ مېڭىپتۇ. بۇ كۆرۈنۈشنى شائىر ناھايىتى ياخشى تەسۋىرلەپ مۇنۇ شېئىرنى يازغان ئىكەن:

قارىغىن كېمىگە، كۆرۈنۈشى قانداق ساز،
ئىختىيارىنى تارتىدۇ ھامان ئۆزىگە.
ئۈزۈپ بارار سۇ ئۈستىدە خۇددى غاز،
كەڭ بوشلۇقتىن چۈشكەندەك سۇ يۈزىگە.

بۇ ئۈزۈشتە "شامالدىن مەن تېز!" دەيدۇ،
بىلمەيدىكى دەريا چاپسان ئاقماقتا.
كۆڭلۈم مېنىڭ: "شۇ كېمىدە كەز!" دەيدۇ.
ھىجران ئوتى يۈرىكىمدە يانماقتا.

سۇلتان ئەۋەتكەن قىرىق كىشى ئېلى نۇرىدىننىڭ ئۆيىگە كېلىپ، ئۇنىڭ ئىشىك-دەرۋازىلىرىنى بۇزۇپتۇ. ئىچكىرى كىرىپ ئىنتىمىگەن يېرى قالماپتۇ. لېكىن ئۇلارنى تاپالماپتۇ. ئۆيلىرىنى ۋەيران قىلىپ، ھەممە ۋەقەنى سۇلتانغا كېلىپ يەتكۈزۈپتۇ. سۇلتان: "ئۇلارنى قەيەردە بولسا شۇ يەردىن تېپىڭلار!" دەپ خىتاپ قىپتۇ. "خوپ!" دەپتۇ قۇللار. شۇنىڭدىن كېيىن سۇلتان مۇئىن ئىبنى ساۋىغا ئالاھىدە تون كىيگۈزۈپتۇ. ۋەزىرنىڭ كۆڭلى تىنجىپتۇ. سۇلتان ئۇنىڭغا: "ئوچۇقىنى ئۆزەم ئېلىپ بېرىمەن. سەن

كوپ ھەسرەتلەنمە!" دەپتۇ. ۋەزىر ئۇنىڭغا ئۇزۇن ئۇمۇر تىلەپ دۇئا قىلغىنىچە ئۆيىگە قايتىپتۇ. سۇلتان شەھەرگە جاكاچى چىقىرىشقا بۇيرۇپتۇ. جاكاچى چىقىپ مۇنداق دەپ قىچقىرىپتۇ: "ئەي خالايىق، ئاڭلىمىدىم، ئۇقمۇدۇم دېمەڭلار! كىمدۇ ـ كىم فەزلى ئىبنى خاقانىنىڭ ئوغلى ئېلى نۇرىدىن توغرىسىدا خەۋەر ئېلىپ كەلسە، سۇلتان ئۇ كىشىگە مىڭ تىللا پۇل، بىر قۇر كىيىم بېرىدۇ. ئەگەر ئۇنى ئۆز قانىتى ئاستىغا ئېلىپ ساقلىسا ياكى كورسىمۇ كورمەسلىككە سېلىپ يوشۇرغۇچى بولسا، تەكشۈرۈپ تېپىلسا ئۇنداق كىشىنى سۇلتانىمىز قاتتىق جازالايدۇ". ئېلى نۇرىدىننى خېلى ئىزدىشىپتۇ. لېكىن ئۇلار ھەققىدە ھېچكىم ھېچقانداق خەۋەر بەرمەپتۇ. ئېلى نۇرىدىن ساق ـ سالامەت كېنىزىگى بىلەن باغداد شەھرىگە يېتىپ كەپتۇ. دورغا ئۇلارغا: "ئاۋات، تېچ باغداد شەھرىگە خەتەرسىز يېتىپ كەلدۇق" دەپ جاكالاپتۇ. بۇ يەردە قىش كېتىپ باھار كەلگەن، گۇللەر ئېچىلىپ دەرەخلەر كوكەرگەن، ئېرىق ـ ئۆستەڭلەردە سۇلار ئوركەشلەپ ئېقىۋاتقان، قۇشلار باھار قوينىدا چورۇلدىشىپ ـ سايرىشىپ ئۇچۇۋاتقان چاغ ئىكەن. ئېلى نۇرىدىن دورغىغا كېمە كىراسى ئۇچۇن بەش تىللا پۇل بېرىپ كېمىدىن چۇشۇپتۇ. ئازراقلا ماڭغان ئىكەن، ئۇ بىر ئاجايىپ باغنىڭ ئالدىغا يېتىپ كەپتۇ. باغ ھويلىسىنىڭ ئالدىغا سۇ سېپىلگەن، ئىككى ياندا مەرمەردىن سۇپا ياسالغان؛ يوللىرىغا ئورۇندۇقلار قويۇلغان، ئەمما باغنىڭ ئىشىگى ئېتىكلىك ئىكەن. "بەكمۇ كېلىشكەن، ناھايىتى چىرايلىق جاي ئىكەن!" دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن كېنىزىگىگە قاراپ. "بىر ئاز ئولتۇرۇپ دەم ئالساق قانداق؟" دەپتۇ كېنىزەك. ئۇ، كورسىدا ئولتۇرۇپتۇ، سۇ بويىغا بېرىپ

يۈز-قوللىرىنى يۇيۇپتۇ. دەم ئېلىپ مۈگدەشىپتۇ. غۇرۇلداپ ئۇچۇپ ئۆتۈۋاتقان شامال ئۇلارغا يېقىملىق ئۇيقۇ ئېلىپ كەپتۇ. ئۇلار بىر ئاز ئۇخلاپتۇ. بۇ باغ "شادىلىق" باغ دەپ ئاتىلىدىكەن. باغ ئىچىگە خەلىپە ھارۇن رەشىد تەرىپىدىن بىنا قىلىنغان شەۋكەت-لىك چوڭ ساراي جايلاشقان ئىكەن. خەلىپە ئىچى پۇشقان چاغلاردا كۆڭۈل ئېچىش ئۈچۈن شۇ باغدىكى سارايغا كېلىپ دەم ئالىدىكەن. ساراي ئەتراپىدا سەكسەن دېرىزە بولۇپ، دېرىزىلەرنىڭ ھەر بىرىنىڭ ئۈستىگە بىردىن شامدان ئېسىلغان ئىكەن. بۇنىڭ ئىچىدە سارايىنىڭ ئوتتۇرىسىغا ئېسىلغان ئالتۇن شامدان كىشىنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە تارتقىدەك دەرىجىدە گۈزەل ئىكەن. خەلىپە سارايغا دەم ئېلىشقا كەلگەندە، قۇللارغا دېرىزىنى ئېچىشنى بۇيرۇيدىكەن. خەلىپە بۇ باقتا قىزلار بىلەن كەلگەندە ئىسھاق ئىبنى ئىبراھىم مەۋسىلىگە ناخشا ئېيتقۇزۇپ، ساز چالدۇ-رىدىكەن. شۇنىڭ بىلەن ئۆزىنىڭ غەم-قايغۇلىرىنى بېسىپ ۋاخ-تىنى خۇش ئۆتكۈزىدىكەن. بۇ باقتا شېيخ ئىبراھىم دىگەن بىر قېرى باغۋەن قارايدىكەن. ئېلى نۇرىدىن بىلەن كېنىزىگى ئەنە-سۇلجەلىس كەلگەن ۋاقىتتا، بۇ باغۋەن بىر ئىش بىلەن باغدىن چىقىپ كەتكەن ئىكەن، كۆپ ئۆتمەي قايتىپ كەپتۇ. ئۇ باغنىڭ ئىشىكىدىكى شاھ سۇپىدا ئىككى كىشى كىيىملىرىنى ئاستىغا سېلىپ ئۇخلاۋاتقىنىنى كۆرۈپ غەزەپلىنىپتۇ. خەلىپە باغۋەنگە: "باغ ئەتراپىدا يۈرگەن غەيرى كىشىلەرنى كۆزۈم كۆرمىسۇن، ئۆزەڭ بىر تەرەپ قىل! ئەگەر كۆرۈپ قالغۇدەك بولسام سېنىمۇ شۇلارغا قوشۇپ خالىغىنىمنى قىلىمەن!" دىگەن ئىكەن. شۇنىڭ ئۈچۈن شېيخ ئىبراھىم ھەمىشە كۆزىتىپ يۈرىدىكەن. "بۇ يەرگە كەلگەنلەرنى

ئولتۇرۇشكە ماڭا بۇيرۇق بەرگەنلىگىنى بۇ بىچارىلەر بىلمىسە كېرەك، بۇلار مۇساپىر، غېرىپلەردىن بولسا كېرەك" دەپ ئويلاپتۇ. بۇندىن كېيىن بۇلارنىڭ باغ دەرۋازىسى ئالدىغا ياكى ئەتراپىغا ۋە ئۇنىڭغا يېقىن جايلارغا كېلىپ قالماسلىقلىرى ئۈچۈن ئۇلارنى ئازاپلاپ ئاندىن قويۇپ بېرىشنى نىيەت قىلىپ، ئۇلارنىڭ يېنىغا كەپتۇ. ئۇلارنىڭ يېپىنىپ ياتقان كىيىملىرىنى ئېلىپ، يۈزلىرىگە قاراپتۇ. ئىككى دوستىنىڭ ئالىجاناپ كىشىلەردەك قۇچاغلىشىپ ياتقىنىنى كورۇپتۇ. ھەيران قېلىپ نەزەر سالسا بىرى-بىرىدىن ياخشى، بىرى-بىرىدىن قىلىشمىغىدەك چىرايلىق كىشىلەر ئىكەن. جازالاش، ئۇرۇش ئۇياقتا تۇرسۇن، بۇ ئىككى ياشنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى كورۇپ كوزىگە لىققىدە ياش كەپتۇ. ئوزىچە: "بۇلارنىڭ ھال-ئەھۋالىنى سورىماي تۇرۇپ، ئازار بېرىش مۇسۇلمانچىلىققا توغرا كەلمەس، بەلكى بۇلار بۇ يەرگە تامامەن مۇساپىردۇر ياكى سايا-ھەتچىدۇر. ھېچ بولمىسا بىرەر يەرگە بېرىش ئۈچۈن كېلىپ، بۇ يەردە دەم ئېلىپ ياتقاندۇر." شېيخ جازالاش-ئازار بېرىش پىك-رىدىن يېنىپ ئۇلارنىڭ يۈزلىرىنى يېپىپتۇ. ئېلى نۇرىدىنىنىڭ ئاياق تەرىپىگە ئوتۇپ، قولىدىكى تاياق بىلەن ئۇنىڭ پۇتىدىن ئاستا تۇرتۇپتۇ. ئېلى نۇرىدىن كوزىنى ئېچىپ قارىسا، ئاياق تەرىپىدە بىر ئاقساقال كىشى تۇرغان. ئېلى نۇرىدىن ئاياق تەرە-پىدە تۇرغان كىشىنى كورۇپ پۇتىنى يىغىپتۇ. ئورنىدىن تۇرۇپ خىجالەت ئارىلاش سالام بېرىپ كورۇشۇپتۇ. ئېلى نۇرىدىن ئاقساقال كىشىنىڭ قولىنى سۇيۇپتۇ. "قەيەردىن سىلەر؟" دەپ سوراپتۇ ئاقساقال كىشى. "بىز مۇساپىرمىز!" دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن كوزىگە ياش ئېلىپ. "تۇرۇڭلار، بۇ يەردە ياتماڭلار. باغ ناھايىتى چىراي-

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

لىق، ئايلىنىپ كورۇنگەنلار، تاماشا قىلىپ كوڭلۇڭلارنى ئېچىڭلار. "كىرىپ دەم ئېلىڭلار" دەپتۇ باغۇەن شېيخ ئىبراھىم. "ئاتا، بۇ كىمنىڭ بېغى؟" دەپ سوراپتۇ ئېلى نۇرىدىن. "بۇ خەلىپىنىڭ بېغى دەپ راستىنى ئېيتسام بۇلاردا قورقۇنچ پەيدا بولمىسۇن" دىگەن خىيال بىلەن "بۇ باغ ئاتامدىن ماڭا مىراس قالغان" دەپتۇ باغۇەن شېيخ ئىبراھىم. شېيخنىڭ بۇ سوزىنى ئاڭلىغان ئېلى نۇرىدىن ئۇنىڭغا رەخمەت ئېيتىپتۇ. شۇ چاغدا ئەنىسۇلجەلىسمۇ ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. شېيخ بۇلارنى ئوزى باقتا باشلاپ كىرىپتۇ. دەرۋازا ئۇستىگە ئورنىتىلغان چىرايلىق گۇمبەزدەك قۇببا تەگىدىشى يوق دەرىجىدە زىننەتلەنگەن ئىكەن. دەرۋازا ئالدىغا چىرايلىق قىلىپ ئالاھىدە كورۇنۇشلۇك شىپاڭغا ئوخشاش ئايۋانچە ياساتقان ئىكەن. بۇ، باققا كىرگەن كىشىنىڭ كوزىگە ئالاھىدە چېلىقىپ تۇرىدىكەن. باغدىكى قاپقارا چاراس، سېرىق ياغدەك پىشىدىغان سايۋى، مۇناقى ئۇزۇملىرى كوزنى قاماشتۇرغىدەك خىل ئىكەن. ئۇلار يەنىمۇ ئىچكىرىرەك كىرىپتۇ. ئۇ يەردە بىر ياندا بىر تۇپتىن نەچچە خىل مىۋە بېرىدىغان دەرەخلەر، يەنە بىر ياندا بىر خىل مىۋە بېرىدىغان دەرەخلەر كىشىلەرنىڭ دىققىتىنى ئوزىگە تارتىپ تۇرىدىكەن. دەرەخ شاخلىرىدا ۋە گۇللەر ئارىسىدا سايرىشىۋاتقان تۇرلۇك-تۇمەن قۇشلارنىڭ يېقىملىق ئاۋازلىرى، گۇلدىن-گۇلگە ئۇچۇپ يۇرگەن رەڭمۇ-رەڭ كېپىنەكلەر كىشىلەرنىڭ كوڭلىگە ئارام بېغىشلايدىكەن. خۇددى شائىر ئېيتقاندەك:

ئېچىلغان لالە-سۇمبۇل ھەرتەرەپتە،
سايرىشۇر قۇشلىرى قىزغىن ھەۋەستە.
قىزىل گۇل شېخىدا بولبۇل چالار ساز،

غۇنچىلەر كۈلۈشۈپ ئاڭا قىلار ناز.
مۇئسى بەكمۇ خىل مىسالى جەننەت.
كىم كۆرسە بۇ باغنى باغلار مۇھەببەت.

بۇ باغدا شاپتۇلا دەمسىز، تۇرلۇك، رەڭمۇ-رەڭ ئالمىلارنى دەمسىز، ئامۇت، نەشپۈت دەمسىز، جىنەستە، گىلاس دەمسىز، ئۈرۈك، ئالۇچە دەمسىز، ياڭاق، ئەپلىسۇن دەمسىز ياكى پىستە-بادام دەمسىز، ئىش قىلىپ دۇنيادىكى بار مۇئىلەرنىڭ ھەممە تۈردىن بار ئىكەن. ئۇلارنىڭ ھەر بىرى ئۆز قاتارى بىلەن تىكىلگەن ۋە پەرۋىش قىلىنغان ئىكەن. مەخسۇس گۈلزارىدا بارلىق گۈللەرنىڭ ھەممىسى خىل-خىلى بىلەن، تۈر-تۈرى بىلەن بار ئىكەن، ئۇلار، ئۆزىنىڭ چېچەكلىرىگە مەس بولۇپ، يۇمشاق شامالدا كىرەلىشىپ سۈيۈشۈپ تۇرىدىكەن. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆز لايىقىدا ئۇستۇرۇلگەنلىكتىن، گوياكى قول بىلەن تىزىلغان گۈلدەستىلەردەك باققا گۈزەللىك بېغىشلاپ تۇرىدىكەن. كىشى بۇ گۈللەردىن ئۇزاق ۋاقىتقىچە كۆزىنى ئالالماي قېتىپ تۇرۇپ قالىدىكەن.

شېيخ ئىبراھىم ئۇلارنى ئەڭ ئىگىز قەسرىگە ئېلىپ چىقىپتۇ. ئېلى نۇردىن سارايىنى كۆرۈپ ھەيرانلىق دېڭىزىغا چۆكۈپتۇ، يۇقۇرىدا ئېيتىلغان دېرىزىلەر ئۈستىدىكى شامدانلارنى يېقىندىن كۆرۈپتۇ. "مانا بۇنى ساراي دېسە بولۇدۇ!" دەپتۇ ئېلى نۇردىن. ئۇلار ئولتۇرۇشۇپتۇ. شېيخ ئىبراھىم تاماق ئېلىپ كەپتۇ، ئۇلار غىزالىنىپتۇ. تاماقتىن كېيىن قوللىرىنى يۇيۇپتۇ. ئېلى نۇردىن دېرىزىلەردىن بىرىنىڭ يېنىغا بېرىپ كېنىزىكنى قىچقىرىپتۇ. ئۇلار شۇ يەردە ئولتۇرۇپ تېخى پىشىپ يېتىلمىگەن دەرەختىكى مۇئىلەرنى تاماشا قىپتۇ. ئېلى نۇردىن شېيخ ئىبراھىمغا ئىگىلىپ تۇرۇپ:

"بىرەر ئىچىملىكىڭىز يوقمۇ ئاتا؟ — دەپ سوراپتۇ، — ئۆزىڭىز بىلسىڭىز كېرەك، تاماقتىن كېيىن ئادەملەر ئىچىملىك ئىچىدىغۇ؟" شېيخ ئىبراھىم مۇزدەك سوغۇق سۇ ئېلىپ كىرىپ بېرىپتۇ. "ئەي ئاتا، — دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن، — مەن سىزدىن بۇنداق ئىچىملىكنى سورىغىنىم يوققۇ؟" "سەن مەندىن مۇسەللەس سوراۋاتامسەن" دەپتۇ شېيخ ئىبراھىم. "ھەئە" دەپ، ئېلى نۇرىدىن مۇنداق شېئىر ئوقۇپتۇ:

شاراب بىلەن ئاياق بولسا قەيەردە،
ئاشىقلار ئاھىنىڭ كانى شۇ يەردە.
شاراپتىن ئىشقىمىز بولۇر ئاشكار،
يۈرەككە باشقىسى قىلمايدۇ ھېچ كار.

"ئەستەغپىرۇللا، — دەپتۇ شېيخ ئىبراھىم، — مەن ئون ئۈچ يىلدىن بېرى شاراپتىن قول ئۈزۈپ، توۋا قىلىپ كېلىۋاتىمەن. چۈنكى پەيغەمبىرىمىز ئۇنى ياسىغۇچى، ئىچكۈچى ۋە ساتقۇچىغا نەپرەت بىلەن قارىغان". "ئاتا"، — دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن، "ئىككى ئېغىز سۆزۈم بار ئىدى". "سۆزلە!" دەپتۇ شېيخ ئىبراھىم. "سىز ئۇنى تەييارلىمىسىڭىز، ئىچمىسىڭىز، ساتمىسىڭىز، سىز ئۈچۈن زىيىنى بارمۇ؟" "يوق!"دەپتۇ شېيخ. "بولمىسا مانا بۇ ئىككى تىللانى ۋە ئىككى تەڭگە پۇلنى ئېلىپ ئىشەككە مىنىڭ، ئىچىملىك دۇكىنىدىن يىراغراق تۇرۇپ، شاراپ ساتقۇچىنى ئالدىڭىزغا چىقىرىڭ، ئۇنىڭغا مانا بۇ ئىككى تىللاغا شاراپ ئېلىپ كېلىپ، ئىشەككە تېڭىپ بەر، شۇ ھەققىڭ ئۈچۈن مانا بۇ ئىككى تەڭگىنى ئال دەڭ! سىز ئالغۇچىمۇ بولمايسىز، ئېلىپ كەلگۈچىمۇ بولمايسىز. بۇنىڭ سىزگە ھېچ بىر زىيىنى بولمايدۇ". شېيخ ئىبراھىم ئېلى نۇرىدىننىڭ

بۇ كېيىنكە كۆلۈپ: "سېنىڭدەك ئۇچۇق سۆز ئادەمنى مەن تۇغۇل-غاندىن بېرى كۆرگىنىم يوق" دەپ ئۇنىڭ تەكلىۋىنى ئورۇن-داپتۇ. ئېلى نۇرىدىن شېيخقا "رەخمەت" ئېيتىپتۇ ۋە: "بىز سىزنىڭ ئىختىيارىڭىزدىكى مېھمان، قائىدىغا ئەمەل قىلىپ بىز بىلەن ئۇلپەتچىلىك قىلغىنىڭىز تۈزۈك، بىزگە شاراپ ئىچىش ئۈچۈن ئاياق كېرەك" دەپتۇ. "ئۆيۈمگە كىرىپ، خالىغىنىڭنى ئېلىپ چىق. ئۇ يەردە ئىستىگەن نەرسەڭنىڭ ھەممىسى بار" دەپتۇ شېيخ ئىبراھىم. ئېلى نۇرىدىن شېيخ ئىبراھىمنىڭ ياتىقىغا كىرىپتۇ. ئۇ يەردە ئالتۇندىن، كۈمۈشتىن ياسالغان ھەر خىل، ھەر شەكىلدىكى مەي ئاياقلىرى بار ئىكەن. ئۇ، ئالتۇن ئاياقنى ئېلىپ چىقىپ مەي قۇيۇشقا باشلاپتۇ. ئېلى نۇرىدىن ناھايىتىمۇ خوشال ۋە خۇشخۇي يىگىت ئىكەن. شېيخ ئىبراھىم ئۇلارغا مېۋىلەردىن ۋە گۈللەردىن ئېلىپ كېلىپ بېرىپتۇ. ئۆزى چەترەك بىر يەرگە بېرىپ ئولتۇ-رۇپتۇ. ئۇلار ئىچىشكە كىرىشىپتۇ. ئاردىن كۆپ ئۆتمەي، ئىچىملىك ئۆز تەسىرىنى كۆرسىتىپتۇ. كەيپىلىك قاراشلار باشلىنىپ-تۇ. چاچلىرى چۇۋۇلۇپ، رەڭلىرى ئۆزگۈرۈپتۇ. شېيخ ئىبراھىم ئۆزىچە: "نېمە ئۈچۈن مەن شۇنداق ھۆر سۈپەتلىك مېھمانلار يېنىدىن چەتلەپ بىر بۇلۇڭدا ئولتۇرىمەن. بۇنىڭدىن كېيىن يەنە بۇنداق خاس ئولتۇرۇش بۇ يەردە بولامدۇ؟" دىگەن ئويى بىلەن ئۇلارغا تىكىلىپتۇ. ئېلى نۇرىدىنمۇ ئۇنىڭغا قاراپ كۆڭلىدى-كىنى تاپقاندەك: "ئەي ھۆرمەتلىك ئاتا، يېنىمىزغا كېلىڭ" دەپ تەكلىپ قىپتۇ. شېيخ ئىبراھىم كەپتۇ. ئېلى نۇرىدىن ئاياقنى تولدۇرۇپ ئۇنىڭغا تۇتۇپتۇ. "ئەي ئاتا، تەمنى بىر تېتىپ بېقىڭ!" دەپتۇ. شېيخ ئىبراھىم: "خۇدانىڭ ئۆزى ساقلىسۇن. يەنە بىر

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

قېتىم ئېيتايكى، مەن ئون ئۈچ يىلدىن بېرى بۇ ئىشنى قىلغىنىم يوق!" دەپتۇ. بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئېلى نۇرىدىن ئۆزىنى مەسلىكىدە سىلىپ يېتىپ ئاپتۇ. شۇ ۋاقىتتا ئەنسۇلجەلىس شەيخ ئىبراھىمغا تىكىلىپ: "ئۇنىڭ قىلغان ئىشىنى كورۇڭ ئاتا!" دەپتۇ. "نىمە بولدى؟" دەپ سوراپتۇ شەيخ ئىبراھىم. "ئۇ، دائىم ماڭا شۇنداق مۇناسىۋەت قىلىدۇ، ئازغىنا ئىچىپ ئالدىمۇ، بولدى سىنى يالغۇز قويۇپ ئۆزى ئۇخلايدۇ. بىر ئۆزەم قالىمەن. مەن بىلەن بىللە سوزلىشىپ ئولتۇرىدىغان، ئىچىشىدىغان، ئاياققا تەكلىپ قىلىدىغان، ناخشا ئېيتىدىغان كىشى بولمايدۇ. يالغۇزلۇقتىن يۈرىكىم ئېزىلىدۇ، سىقىلىدۇ" دەپتۇ ئەنسۇلجەلىس. بۇ سوزنى ئاڭلاپ شەيخنىڭ كوڭلى يۇمشاپتۇ. قىزغا ئىچى ئاغرىپ: "بۇ بولمىغان ئىشقۇ؟" دەپتۇ شەيخ. ئەنسۇلجەلىس ئاياقنى تولدۇرۇپ، شەيخ ئىبراھىمغا قاراپتۇ: "قېنى، ئىچىڭ ئاتا، قولۇمنى قايتۇرماڭ، كوڭلۇمنى سىندۇرماڭ" دەپتۇ سورۇنۇپ. شەيخ ئىبراھىم ئاياقنى ئېلىپ ئىچىپتۇ. قىز ئىككىنچى قېتىم قۇيۇپ تولدۇرۇپ، ئاياقنى شامدانىنىڭ قېشىغا قويۇپتۇ. "ئەي ھورمەتلىك ئاتا، — دەپتۇ قىز شەيخ ئىبراھىمغا ئاياللىق خۇلقى بىلەن قاراپ، — بۇمۇ سىزنىڭكى". "مەن ئۇنى ئىچەلمەيمەن، شۇ ئىچكىنىممۇ يېتەر، — دەپتۇ شەيخ، — ئەمدى بەس قىلغىنىم تۈزۈك". "بۇنى ئىچمىسىڭىز قانداق بولىدۇ. بۇنى مەن غېرىبىنىڭ يۈز خاتىرىسى ئۈچۈن ئىچىڭ!" دەپتۇ ئايال. شەيخ ئىبراھىم ئاياقنى ئاپتۇ، بۇرۇنقىغا قارىغاندا ئاستاراق ئىچىپتۇ ۋە بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

شۇ قول بىلەن تۇتسا ئاياقنى ساقى،
سوپىلىق قالمىغاي دىلىڭدا باقى.

قىز شەيخ ئىبراھىمغا ئۈچىنچى ئاياقنى تولدۇرۇپ تۇتۇپتۇ. شەيخ ئىبراھىم ئاياقنى ئاپتۇ. ئەمدى ئىچمەكچى بولغان ئىكەن، ئېلى نۇرىدىن ئورنىدىن قوزغىلىپ تۇرۇپ ئولتۇرۇپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

ئوتتۇز بەشىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

ئېلى نۇرىدىن: "ئەي شەيخ ئىبراھىم، بۇ قانداق گەپ؟ مەن شۇنچە ئىلتىماس قىلسام، سىز بۇنى ئاغزىڭىزغا ئالمىغىلى ئون ئۈچ يىل بولدى. مەن توۋا قىلىۋەتكەن دىگەن بانا بىلەن، ئىچىش ئۇ ياقتا تۇرسۇن، قولىڭىزغىمۇ ئالمىدىڭىز. ئەمدى ئۇ قىلغان توۋىڭىز نەگە كەتتى؟" دەپتۇ. "ئەيىپ مەندە ئەمەس، — دەپتۇ خىجالەت بولۇپ شەيخ ئىبراھىم، — ھەمرايىڭ كوپ ئۇتۇنۇپ مېنى تەڭلىككە سالدى. ئىلاجىسىز توۋامنى سۇندۇرۇپ ئىچتىم" ئېلى نۇرىدىن كۈلۈپتۇ. ئۇلار ئۈچى بىرلىشىپ يېڭىۋاشتىن ئىچىشكە كىرىشىپتۇ. ئەنىسۇلجەلىس خوجايىنىغا كوز قىسىپ، شەيخ ئىبراھىمغا بۇنىڭدىن ئارتۇق ئىچكۈزمەسلىكنى ئىشارەت قىپتۇ. ئۇ قولىدىكى مەينى خوجايىنىغا ئۇزىتىپتۇ. خوجايىن ئېلىپ ئىچىپ قايتۇرۇپتۇ. ئۇلار شۇ يوسۇندا بىر-بىرىگە ئاياق تۇتۇۋېرىپتۇ. شەيخ ئىبراھىم ئۇلارغا قاراپ: "ئۇلپەتچىلىك شۇنداق بولامدۇ؟ مەنمۇ سىلەرگە ئۇلپەت ئەمەسمۇ؟ نىمىشقا ئاياقنى ماڭا سۇنمايـ-

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

سلەر؟» دەپتۇ رەنجىپ. ئۇلار شېيخ ئىبراھىمنىڭ سوزىنى ئاڭلاپ كۆلۈشۈپتۇ. ئۇنىڭغىمۇ ئاياق سۇنۇشقا باشلاپتۇ. ئولتۇرۇش خېلى ۋاقتقا سوزۇلۇپتۇ. كېنىزەك شېيخ ئىبراھىمغا: «بۇ شامدانلاردىكى شامنى يېقىشقا رۇخسەت قىلسىگىز، مەن تۇرۇپ ياندۇرسام» دەپتۇ. «مەيلى ياندۇرساڭ بىر تالدىنلا ياندۇرغىن!» دەپتۇ شېيخ ئىبراھىم. شۇنىڭ بىلەن، قىز بىرىنچىسىدىن تارتىپ سەككىزىنچىسىگىچە ئالا قويماي يېقىپ بولۇپ، ئورنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ. ئېلى نۇرىدىنمۇ بىرنەچچە تالنى يېقىپ كورۇشنى سوراپتۇ: «مەيلى سەنمۇ بىردىن يېقىپ قوي!» دەپتۇ شېيخ ئىبراھىم. ئېلى نۇردىن ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. ئۇمۇ بىرىنچىسىدىن باشلاپ سەكسىنىنچىسىگىچە يېقىپتۇ. ساراي بىناسى يورۇپ كېتىپتۇ. شېيخ ئىبراھىمغا مەي تەسىر قىپتۇ: «سىلەر مەندىنمۇ ئوتەر بەگۋاش ئىكەنسىلەر» دەپ ھەممە دېرىزىلەرنى ئېچىۋېتىپتۇ. ئۇلار يەنە ئىچىشنى باشلاپتۇ، كېيىن ناخشا، قوشاق، غەزەل ئوقۇشۇپتۇ. شۇ چاغدا خەلىپە ئاي يورۇغىدا، دەجلە دەرياسىغا قارىغان دېرىزىدىن دەريانى تاماشا قىلىپ تۇرغان ئىكەن. ئۇ، دەجلىگە چۈشكەن قەندىل ۋە شاملارنىڭ شولىسىنى كورۇپ قاپتۇ. خەلىپە دەرھال ۋەزىرى جەپەر بەرمەكىنى قىچقىرىپتۇ. ئارىدىن ئانچە ئۇزۇن ۋاقىت ئوتمەي، ۋەزىر خەلىپە ئالدىغا كېلىپ تىز چوكۇپ ئولتۇرۇپتۇ.

«ئەي تىرىك تاپ! — دەپتۇ خەلىپە ئاچچىغى بىلەن، — سەن باش ۋەزىر تۇرۇپ نىمىشقا ئوز ۋەزىپەڭگە مۇنداق سۇسلۇق قىلىسەن. باغداد شەھرىدە بولىۋاتقان ۋەقە ھادىسىلەردىن مېنى ئوز ۋاقتىدا خەۋەردار قىلىپ تۇرۇش سېنىڭ ۋەزىپەڭ ئەمەسمۇ؟»

قىز شەيخ ئىبراھىمغا ئۈچىنچى ئاياقنى تولدۇرۇپ تۇتۇپتۇ. شەيخ ئىبراھىم ئاياقنى ئاپتۇ. ئەمدى ئىچمەكچى بولغان ئىكەن، ئېلى نۇرىدىن ئورنىدىن قوزغىلىپ تۇرۇپ ئولتۇرۇپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

ئوتتۇز بەشىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

ئېلى نۇرىدىن: ”ئەي شەيخ ئىبراھىم، بۇ قانداق گەپ؟ مەن شۇنچە ئىلتىماس قىلسام، سىز بۇنى ئاغزىڭىزغا ئالمىغىلى ئون ئۈچ يىل بولدى. مەن تۇۋا قىلىۋەتكەن دىگەن بانا بىلەن، ئىچىش ئۇ ياقتا تۇرسۇن، قولىڭىزغىمۇ ئالمىدىڭىز. ئەمدى ئۇ قىلغان تۇۋىڭىز نەگە كەتتى؟“ دەپتۇ. ”ئەيىب مەندە ئەمەس، — دەپتۇ خىجالەت بولۇپ شەيخ ئىبراھىم، — ھەمرايىڭ كوپ ئۇتۇنۇپ مىنى تەڭلىككە سالدى. ئىلاجىسىز تۇۋامنى سۇندۇرۇپ ئىچتىم“ ئېلى نۇرىدىن كۈلۈپتۇ. ئۇلار ئۈچى بىرلىشىپ يېڭىۋاشتىن ئىچىشكە كىرىشىپتۇ. ئەنىسۇلجەلىس خوجايىنىغا كوز قىسىپ، شەيخ ئىبراھىمغا بۇنىڭدىن ئارتۇق ئىچكۈزمەسلىكنى ئىشارەت قىپتۇ. ئۇ قولىدىكى مەينى خوجايىنىغا ئۇزىتىپتۇ. خوجايىن ئېلىپ ئىچىپ قايتۇرۇپتۇ. ئۇلار شۇ يوسۇندا بىر-بىرىگە ئاياق تۇتۇۋېرىپتۇ. شەيخ ئىبراھىم ئۇلارغا قاراپ: ”ئۇلپەتچىلىك شۇنداق بولامدۇ؟ مەنمۇ سىلەرگە ئۇلپەت ئەمەسمۇ؟ نىمىشقا ئاياقنى ماڭا سۇنماي-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سىلەر؟" دەپتۇ رەنجىپ. ئۇلار شېيخ ئىبراھىمنىڭ سوزىنى ئاڭلاپ كۆلۈشۈپتۇ. ئۇنىڭغىمۇ ئاياق سۇنۇشقا باشلاپتۇ، ئولتۇرۇش خېلى ۋاقتقا سوزۇلۇپتۇ. كېنىزەك شېيخ ئىبراھىمغا: "بۇ شامدانلاردىكى شامنى يېقىشقا رۇخسەت قىلسىڭىز، مەن تۇرۇپ ياندۇرسام" دەپتۇ. "مەيلى ياندۇرساڭ بىر تالىدىنلا ياندۇرغىن!" دەپتۇ شېيخ ئىبراھىم. شۇنىڭ بىلەن، قىز بىرىنچىسىدىن تارتىپ سەكسىنىنچىسىگىچە ئالا قويماي يېقىپ بولۇپ، ئورنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ. ئېلى نۇرىدىنمۇ بىرنەچچە تالنى يېقىپ كورۇشنى سوراپتۇ: "مەيلى سەنمۇ بىردىن يېقىپ قوي!" دەپتۇ شېيخ ئىبراھىم. ئېلى نۇرد-دىن ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. ئۇمۇ بىرىنچىسىدىن باشلاپ سەكسىنىن-چىسىگىچە يېقىپتۇ. ساراي بىناسى يورۇپ كېتىپتۇ. شېيخ ئىبرا-ھىمغا مەي تەسىر قىپتۇ: "سىلەر مەندىنمۇ ئوتەر بەگۋاش ئىكەنسىلەر" دەپ ھەممە دېرىزىلەرنى ئېچىۋېتىپتۇ. ئۇلار يەنە ئىچىشنى باشلاپتۇ، كېيىن ناخشا، قوشاق، غەزەل ئوقۇشۇپتۇ. شۇ چاغدا خەلىپە ئاي يورۇغىدا، دەجلە دەرياسىغا قارىغان دېرىزىد-سىدىن دەريانى تاماشا قىلىپ تۇرغان ئىكەن. ئۇ، دەجلىگە چۈشكەن قەندىل ۋە شاملارنىڭ شولىسىنى كورۇپ قاپتۇ. خەلىپە دەرھال ۋەزىرى جەپەر بەرمەكىنى قىچقىرىپتۇ. ئارىدىن ئانچە ئۇزۇن ۋاقىت ئوتمەي، ۋەزىر خەلىپە ئالدىغا كېلىپ تىز چوكۇپ ئولتۇرۇپتۇ.

"ئەي تىرىك تاپ! — دەپتۇ خەلىپە ئاچچىغى بىلەن، — سەن باش ۋەزىر تۇرۇپ نىمىشقا ئوز ۋەزىپەڭگە مۇنداق سۇسلۇق قىلىسەن. باغداد شەھرىدە بولىۋاتقان ۋەقە ھادىسىلەردىن مېنى ئوز ۋاقتىدا خەۋەردار قىلىپ تۇرۇش سېنىڭ ۋەزىپەڭ ئەمەسمۇ؟"

"خەلىپەم، ئالىملىرىنىڭ نىمە توغرىسىدا ئېيتقانلىرىنى چۈشىنەل-مىدىم" دەپتۇ ۋەزىر. "باغداد شەھرىنى مەندىن تارتىپ ئالماي تۇرۇپ، — دەپتۇ خەلىپە، — "سەنئەت سارىيىغا شام يېقىشنى كىم بۇيرۇدى؟ ئۇنىڭ دېرىزىلىرىنى كىمنىڭ رۇخسىتى بىلەن كىملەر ئېچىشتى؟ خەلىپىلىك مەندە تۇرۇپ، مېنىڭدىن رۇخسەتسىز بېغىمدا بۇ ئىشلارنى قىلغان كىم؟ بۇنداق جىنايەت ئۆتكۈزۈشكە زادى كىم جۈرئەت قىلدۇ؟" خەلىپىدىن بۇ سوزنى ئاڭلاپ ۋەزىر جەپەرنىڭ ھەممە ئەزايى تىترەپتۇ، رەڭگىدىن قان قېچىپتۇ. "سەنئەت سارىيىنىڭ شاملىرى يېقىلدى، دېرىزىلىرى ئېچىلدى دەپ كىم ئېيتتى؟" دەپتۇ جەپەر خەلىپىگە. "يېنىمغا كەل، ئۆز كوزۇڭ بىلەن كور!" دەپتۇ خەلىپە. جەپەر خەلىپىنىڭ يېنىغا كېلىپ باغچە تەرەپكە قاراپتۇ، ھەقىقەتەنمۇ سەنئەت سارىيى يوپ-يورۇق بولۇپ كەتكەن. ۋەزىر ئۆزىچە "بۇ ئىش شېيخ ئىبراھىمنىڭ رازىلىقى بىلەن بولغان. ئۇ، بىرەر مەنپەئەت يۈزىسىدىن بۇ ئىشلار-نى قىلغان بولسا كېرەك" دەپ ئويلاپتۇ. باغۋەن شېيخ ئىبراھىمنى ئاقلاش، ئۇنى خەلىپىنىڭ غەزىۋىدىن قۇتۇلدۇرۇپ قېلىش مەق-سىتىدە، جەپەر ۋەزىر سالماق ئاۋاز بىلەن گەپ باشلاپتۇ: "ئۆتكەن ھەپتە شېيخ ئىبراھىم ماڭا: ئەي ۋەزىر خوجام جەپەر، جانابى خەلىپىمىز ۋە سىنىڭ دولىتىڭدە مەن ئوغۇللىرىمنىڭ خەتنە توينى ئۆتكۈزۈش ئارزۇسىنى قىلىۋاتىمەن، دىگەن ئىدى. ساڭا نىمە كېرەك؟ دىسەم، باللىرىمنىڭ توينى سەنئەت سارىيىدا ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن، خەلىپىدىن رۇخسەت ئېلىپ بەرسەڭ دىگەن ئىدى. خاتىرجەم بولۇپ ئىشىڭنى قىلىۋەر، تەييارلىق قىل! مەن خەلىپىدىن سەن ئۈچۈن سارايىنى سوراپ قويىمەن، دەپ جاناپ-

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

لىرىنىڭ ئىلتىپاتلىرىغا ئېشىنىپ رازىلىق بەرگەن ئىدىم. ئۇ، ماڭا ئىشىنىپ كېتىپ قالغان. مەن بۇ ئىشنى جانابى ئالىلىرىغا خەۋەر قىلىشنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن.» «ئەي جەپەر، — دەپتۇ خەلىپە، — مېنىڭ ئالدىمدا سېنىڭ سارايىنى رۇخسەتسىز بەرگەن بىرلا جىنايىتىڭ بار ئىدى. ئەمدى ئۇنتۇغاقلىقىڭ قوشۇلۇپ جىنايەت ئىككى بولدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە سەن شېيخ ئىبراھىمنىڭ بۇ سوزنى ئېيتىشتىكى مەقسىدىنى چۈشەنمىگەنسەن! ئۇنىڭ مەقسىدى يالغۇز سارايىنىلا سوراش ئەمەس، ئۇنىڭ ئاساسى مەقسىدى بىر ئاز ياردەم ئېلىش. سەن ئۇنى چۈشەنمىگەندىن كېيىن بىرەر نەرسە بەرمەپسەن. قۇرۇق سارايىنى بېرىش بىلەن ئىش تۈگەمدۇ؟ ئۇنىڭغا ئاز - تولا سوغا بېرىش كېرەك ئەمەسمىدى؟» «مەن بۇ ئىشنى ئويلىماپتىمەن!» دەپتۇ جەپەر بېشىنى سىلىپ. «مەن، — دەپتۇ خەلىپە، — قالغان كېچىنى ئۇنىڭ يېنىدا تويغا قاتنىشىپ ئۆتكۈزىمەن. شېيخ ئىبراھىم ناھايىتى ئىنساپلىق كىشى. قېرىلار، پېقىرلار، مۇساپىرلار، غېرىپلار، قەلەندەرلەرنى بەك ھۆرمەت قىلىدۇ. ئۇلار بىلەن ئۇچرىشىپ تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ بىرەرسىنىڭ ھاجىتىنى ئادا قىلىپ كوڭلىنى ئالساڭ، دۇئا قىلىدۇ. شۇ دۇئاسىنىڭ بەرىكىتىدىن، شارابىتىدىن بىزنىڭمۇ ئىككى دۇنيايىمىز ئاۋات بولسا، بىزنىڭ بېرىشىمىزدىن ئۇنىڭ ئوزى، ئۇنىڭ دوستلىرىمۇ خۇرسەن بولسا، بۇمۇ بىز ئۈچۈن ياخشى ئىش ئەمەسمۇ؟» «ئەي ھورمەتلىك خەلىپە، — دەپتۇ جەپەر، — ۋاقىت بىر يەرگە بېرىپ قالدى. ئۇلارمۇ تارقىلاي دىگەندۇ». خەلىپە: «چوقۇم بارىمىز» دەپ ئۇقتۇرۇپتۇ. جەپەر سوز قىلالماي جىم بولۇپ قاپتۇ. خەلىپە دەجلە دەرياسىنىڭ قىرغىقىدىن ئاينىڭ شولىسىدا باغچە سارايىنىڭ شاملىرىنىڭ

يورۇغىنى ئېنىق كورۇپتۇ. خەلىپە شۇ زامان ئورنىدىن تۇرۇپ يولغا چۇشۇپتۇ. جەپەر بىلەن مەسرۇر جاللاد خەلىپىنىڭ ئالدىلىرىدا مېڭىپتۇ. ئۇلار قىياپىتىنى ئوزگەرتىش ئۇچۇن سودىگەرلەرچە كىيىنگەن ئىكەن. خەلىپە قەسىرىدىن چىقىپ كوپ ئوتمەي باغچە سارايغا يېتىپ كەپتۇ. قارىسا باغنىڭ ئىشىگى ئوچۇق ئىكەن. خەلىپە ئىچكىرى كىرىپ هەيران قاپتۇ. "بۇنى قارا، — دەپتۇ خەلىپە، — باغنىڭ ئىشىگمۇ ئوچۇق قالغان. شېيخ ئىبراهىم نىمىشقا شۇ ۋاقىتقىچە باغنىڭ ئىشىگىنى ئوچۇق قويغاندۇ. ئۇنىڭ بۇنداق ئادىتى يوق ئىدىغۇ؟" ئۇلار ئىچكىرى كىرىۋېرىپتۇ. باغنىڭ ئوتتۇرىسىغا كېلىپ قەسىر يېنىدا توختاپتۇ. "ئەي جەپەر، — دەپتۇ خەلىپە، — مەن ئىچكىرى كىرمەي تۇرۇپ مۇشۇ يەردىلا قەسىرنىڭ ئىچىگە قارىماقچىمەن. بۇگۇن باغچىدا قانداقلا بولمىسۇن باشقىچە بىر ئەھۋال يۇز بەرگەن. ئىشىكلەر ئوچۇق، بىز شۇ يەرگىچە يېتىپ كەلدۇق. هىچقانداق بىر ئاۋازدىن دېرەك يوق." خەلىپە قەسىرنىڭ دېرىزىسىدىن ئىچكىرى كورۇنىدىغان ئىگىز بىر دەرەخنىڭ ئۇستىگە چىقىپ، قەسىرنىڭ ئىچىگە قاراپتۇ. ئۇ يەردە خۇددى ئون توت كۇنلۇك تولۇن ئايدەك بىر چىرايلىق چوكان بىلەن كېلىشكەن بىر يىگىت ئولتۇرغان. ئۇلارنىڭ كەيپى جايىدا، بەزمە قىزىغان، كوڭلى خوش ئىكەن. ئۇلارنىڭ قېشىدا شېيخ ئىبراهىم قولىدا ئاياق، بىر مەيگە، بىر ئۇلارغا قاراپ كەيىپ سۇرۇپ ئولتۇرغان، ئۇ قىزغا قاراپ: موزىكىسىز ئىچكەن مەينىڭ قىزىغى يوق، دىگەن شېرنى ئاڭلىغانمۇ؟" دەپ، شائىرنىڭ شېئىرىدىن ئىككى بەنت ئوقۇپتۇ:

ساقى ئايلاندۇرغان ئەشۇ ئاياقنى،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئاي ئېلىپ نېچىپ يەنە تۇتماقتا.
چاڭ ـ دۇتار قاپلىسۇن ھەممە ياقنى،
بەزمە خوشاللىغى بىزنى قۇچماقتا.

* * *

كۆچىيەر ئىشقى باھار پەسلىدە،
شاراپ بىلەن گۈلنىڭ پۇراقلىرىدىن.
زوق بېرەر سەھەردە چېلىنسا نەغمە،
دىللار ياشىرار قوشاقلىرىدىن.

خەلىپە شېيخ ئىبراھىمنىڭ بۇ جىنايىتىنى كورۇپ ناھايىتى غەزەپلىنىپتۇ. ئۇ، دەرەختىن چۈشۈپ، جەپەرگە قاراپ: "مەن بۇگۈنگىچە ئەۋلىيالارنىڭ بۇنداق كارامەتلىرىنى كورگەن ئەمەس ئىدىم. سەنمۇ دەرەخقە چىقىپ ماشايىخلارنىڭ ئۇلۇغ پەزىلەتلىرىنى كورۇپ، قىياپىتىنى تاماشا قىل! بۇ قىزىقچىلىقىنى كورەلمەي ئارماندا قالما!" دەپتۇ. بۇ سوزنى ئاڭلاپ جەپەر ھەيران بوپتۇ. نىمە قىلىشىنى ۋە نىمە دېيىشىنى بىلمەي قاپتۇ. جەپەر بىر دەرەخقە چىقىپ ئېلى نۇرىدىن بىلەن شېيخ ئىبراھىمنى ۋە كېنىزەكنى كورۇپتۇ. شېيخ ئىبراھىمنىڭ قولىدىكى ئاياقتا مەي بار ئىكەن. جەپەر پەسكە چۈشۈپ خەلىپە ئالدىدا قول باغلاپ تۇرۇپتۇ. "ئەڭ ياخشىسى، تەرىقەتنىڭ ھېلىگەرلىكلىرىگە قارىماي، شەرىئەتنىڭ ئۇچۇق قائىدىلىرىغا مۇۋاپىق قىلىپ ئىش كورىمىز" دەپتۇ خەلىپە. ئىنتايىن ھەيران بولغان جەپەر بىر ئېغىزمۇ سوز ئاچالماي تۇرۇپ قاپتۇ. بۇ ئىشقا خەلىپىنىڭ ئەقلى ھەيران بولۇپ، ئەجەپسىنىپ: "بۇلارنى بۇ يەرگە كىم ئېلىپ كەلگەندۇ؟ كىم مېنىڭ مەخسۇس باغچە سارىيىمغا ئېلىپ كىرگەندۇ؟ بۇنداق

چىرايلىق يىگىت ۋە شۇنداق گۈزەل قىزنى مېنىڭمۇ ئۆمرۈمدە تېخى بىرىنچى قېتىم كۆرۈشۈم. ئېھتىمال بۇلار غا تەگلەشكىدەك ھۆسىندار تېخىچە تۇغۇلمىغان بولۇشىمۇ مۇمكىن؟" دەپتۇ. "ھەقىقەتنى سۆزلىدىڭىز" دەپتۇ جاۋاپ ئورنىدا جەپەر. جەپەر خۇرسەن بوپتۇ. ئۇ، خەلىپىنىڭ ئاچچىغىنىڭ يانغانلىقىنى، ئۇلارنى كېچىرىم قىلىشقا كۆڭلىنىڭ مايىل بولىۋاتقانلىقىنى سېزىپ ئىشەنچى تۇغۇلۇپتۇ. "ئەي جەپەر، — دەپتۇ خەلىپە، — تېخى سەن ئۇبدان كۆرمۇدۇڭ. مانا بۇ شاخقا چىقىپ قارىغىن". ھەر ئىككىسىمۇ بىر دەرەخقە چىقىشىپتۇ. دېرىزىگە يېقىن ۋە ئۇدۇل ئۇسكەن شاخقا ئولتۇرۇشۇپتۇ.

"ئەي ھورمەتلىك! شاراپ ئىچىشتىن تارتىنىش ئوتتۇرىدىن كۆتۈرۈلدى، — دەپتۇ شېيخ ئىبراھىم، — شاراپ بىلەن سازلانغان چالغۇ تارلىرىنىڭ ئاۋازى قالتىس لەرزان چىقىدۇ. مانا مەن شۇنىڭ ئۈچۈن تەقۋادارلىقىمدىن، سوپىلىقىمدىن كېچىپ، سىلەرگە ئۈلپەت بولدۇم. تەسبىھ تۇتقان قولۇمغا شاراپ قۇيۇلغان ئاياقنى ئالدىم. ئەمدى بىز بەزمىمىزنى قىزىتىدىغان نەغمىنى باشلىساق". "ئەي شېيخ ئىبراھىم، بىزنىڭ بەزمىمىزگە سىز دىگەندەك ساز ئارىلاشسا بەكمۇ ئېسىل بولاتتى. ئەپسۇسكى، چالغۇ ئەسۋابى يوق!" دەپتۇ ئەنىسۇلجەلىس. شېيخ ئىبراھىم سەكرەپ تۇرۇپتۇ. خەلىپە جەپەرگە: "قارىغىنا، شېيخ ئورنىدىن تۇردى. ئۇ، ئەمدى نىمە قىلىدىكىن؟"دەپتۇ. جەپەر "بىلمىدىم" دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ. شېيخ ئىبراھىم بىرئاز ۋاقىت كۆزدىن غايىپ بولۇپ، قولىدا ساز كۆتۈرۈپ كىرىپ كەپتۇ. خەلىپە دىققەت بىلەن قاراپ بۇنىڭ ئەبۇ ئىسھاق ئىبنى ئىبراھىم مەۋسىلىنىڭ ساتارى ئىكەنلىگىنى بىلىپتۇ. خەلىپە

www.uyghurkitap.com

جەپەرگە: "ئەگەر قىز سازنى ياخشى چالالمىسا ياكى چالالمىسا، ھەممەڭنى چارمىخقا تارتىمەن. مۇبادا ياخشى چالالىسا، يالغۇز سېنى ئۆلتۈرىمەن!" دەپتۇ. "خۇدايا، ئۇنىڭ چالغان سازىنىڭ ھەممىسى خەلىپەمنىڭ كوڭلىگە ياقمىسۇن" دەپتۇ جەپەر. "نىمىشقا؟" دەپ سوراپتۇ خەلىپە. "ئەگەر ئۇنىڭ سازى سىزگە ياقمىسا، — دەپتۇ جەپەر، — سىز ئۈچ كىشىنى ماڭا قوشۇپ، مېنىڭ بىلەن توت ئۆلپەت قىلىپ چارمىخقا تارتىسىز. يالغۇز تارتىلغاندىن كورە كوپچىلىك بىلەن تارتىلغان تۈزۈك. چۈنكى، بىز بىر - بىرىمىزگە تەسەللى بولىمىز." خەلىپە ئۇنىڭ سوزىدىن كۈلۈپتۇ. قىز سازنى قولىغا ئېلىپ تارلىرىنى تەڭشەپ توغرىلاپ چاپتۇ. ئۇنىڭ نەغمىسى كىشىنىڭ دىلىنى ئېرىتىشكە باشلاپتۇ. شۇ چاغدا ئۇ بۇ غەزەلنى ئوقۇپتۇ:

ئاشىقىڭغا رەھمە ئەيلە، ئەي گۈزەل دىلدارلەر،
سورساڭ ئەھۋالىنى سەندىن بولۇر بىر ياخشىلىق.
ئاچچىقلىساڭ خوش بولىدۇ، قارا نىيەت شەرمەندىلەر،
مەرھەمەت قىلساڭ ئۇنىڭغا سەندىن يېتەر غەمخورلۇق.

* * *

ساز چېلىپ نازۇك بەدەن تەۋرىنۇر بارماقلىرى،
جانىمىزغا جان كىرگۈزۈپ بۇلبۇلنى شوخ سايرىتار.
كۈيلىسە ناخشا - مۇقام، تەڭكەش قىلىپ ئۆلپەتلىرى،
تىرىلىپ ئۆلگەن يېرىدىن قايتىپ كېلىپ ساز ياڭرىتار.

* * *

چىرايلىقلار ئىشقىدىن بەزمە بۇيى باھار كېلەر،
شاراپ ئىچىپ سۇنى بويلاپ، يارى بىلەن نىگار كېلەر.
بەك يېقىملىق تاڭ سەھەر چېغىدا قىلغان نەغمە - ساز،

قۇلىغىمغا چالڭ ۋە داپ، سادايى دۇتار كېلەر.

"ئەزبىرايى خۇدا، — دەپتۇ خەلىپە، — مەن ئەقلىمگە كەلگەندىن بېرى بۇنىڭدەك ئاھاڭنى ۋە بۇنىڭدەك يېقىملىق ئاۋازنى ئاڭلىمىغانمەن". "ئەي خەلىپە، غەزنۇڭىزگە هاي بېرىشىڭىزنى سورايمەن" دەپتۇ جەپەر. "خوپ!" دەپتۇ خەلىپە. خەلىپە جەپەر بىلەن دەرەختىن چۈشۈپتۇ. خەلىپە جەپەرگە: "مەن ئۇلارنىڭ قېشىغا كىرىپ بىللە ئولتۇرسىمەن ۋە ئاۋازىنى يۈزمۇ-يۈز تۇرۇپ ئاڭلايمەن" دەپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد هېكايىسىنى توختاتتى.

ئوتتۇز ئالتىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد هېكايىسىنى.

خەلىپە: "قىزنىڭ سازىنى، ئاۋازىنى ۋە ناخشىسىنى، ئۇنىڭ ئوزىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپ ئاڭلايمەن" دەپتۇ. "ئەي خەلىپە، — دەپتۇ جەپەر، — ئەگەر سىز ئۇلارنىڭ يېنىغا كىرسىڭىز ئۇلارنىڭ كوڭۇللۇك ئولتۇرۇشىنىڭ بۇزۇلۇشىغا زامىن بولىسىز. شېيخ ئىبراھىم سىزنى كورۇشى بىلەن قورقۇپ كېتىپ ئۇنىڭ يۈرىكى يېرىلىدۇ. ئولتۇرۇش بۇزۇلىدۇ، سازمۇ، ناخشىمۇ توختايدۇ." "ئانداق بولسا، ئۇ يەرگە كىرىپ، بۇگۇنكى ئىشنىڭ ھەقىقىتىنى بىلىش ئۈچۈن بىرەر چارە تاپ!" "يۈرۈك بولمىسا" — دەپتۇ جەپەر ۋەزىر. ھەر ئىككىسى دەجلە دەرياسى بويىغا بېرىپتۇ. يىراقتىن قارىسا دەريا

بويىدا بىر بېلىقچى بېلىق تۇتۇۋاتقان ئىكەن. ئىلگىرى خەلىپە شېيخ ئىبراھىمغا دەجلە دەرياسىنىڭ باغچە ساراي ئەتراپىدىكى جايلىرىدا بېلىقچىلار بېلىق تۇتمىسۇن دەپ بۇيرۇق قىلغان ئىكەن. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار بۇ تەرەپكە كېلىپ بېلىق تۇتماس بولغان ئىكەن. شۇ كېچىسى كېرەم دېگەن بىر بېلىقچى ئوتۇپ كېتىۋېتىپ قارىسا، باغنىڭ ئىشىكى ئوچۇق تۇرغىدەك. ئۇ، ئۇزىچە: "ھازىر تازا بېلىق تۇتىدىغان ۋاقىت ئىكەن. شېيخ ئىبراھىم ئىشكەلەرنى ئېتىشنى ئۇنتۇپ قالغان بولسا كېرەك. پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ بېلىق تۇتۇپ ئالاي" دەپ، تورنى ئەمدى دەرياغا سېلىپ تۇرۇشىغا ئاياق ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ. بېشىنى كوتۇرۇپ قارىسا، ئۇستىدە خەلىپە تۇرغان. ئۇ، خەلىپىنى تونۇيدىكەن، خەلىپە ئۇنى تونۇيدىكەن: "ھە، كېرەم!" دەپتۇ خەلىپە. كېرەم ھۇشىنى يوقىتىپ گاڭگىراپ قاپتۇ. "ئەزىبىرايى خۇدا، — دەپتۇ ئۇ خەلىپىگە قاراپ تازىم قىلىپ تۇرۇپ، — مەن بۇ يەردىن بېلىق تۇتقۇنۇم ئۇچۇن ئېيىپلىك. مەن بۇ ئىشنى سىزنىڭ بۇيرۇغىڭىزغا خىلاپلىق قىلىش ئۇچۇن ئەمەس، بەلكى ئىنتايىن ئاچلىق ۋە مۇھتاجلىقتىن قىلدىم". "ئانداق بولسا، — دەپتۇ خەلىپە، — مېنىڭ بەختىمگە ئاتاپ تور تاشلا!" كېرەم خوش بولۇپ يىغىۋالغان تورىنى تاشلاپتۇ، بىر ئاز تۇرۇپ تورنى تارتىپتۇ. قارىسا، ھەر خىل بېلىقلار توردا تولۇپ تۇرغىدەك. خەلىپە خورسەن بوپتۇ. "ئەي كېرەم، — دەپتۇ خەلىپە، — بېلىقلارنى دەرھال توردىن ئېلىپ، دەستار - كىيىملىرىڭ بىلەن قوشۇپ ماڭا بەر. ئۇنىڭ ئورنىغا مېنىڭ بۇ كىيىملىرىمنى سەن كىيگىن". خەلىپىنىڭ كېرەمگە يېشىپ بەرگەن ئىككى تونىنىڭ بىرسى ئىسكەندەرى، يەنە بىرى بەلە

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

بەككى ئىكەن. كېرەم بېلىقنى توردىن يەرگە توكۈپتۇ. ئۇزىنىڭ سەللە ـ كېيىمىنى سېلىپ بېرىپ، خەلىپىنىڭ سەللە ـ تونلىرىنى كىيىپتۇ. كېرەمنىڭ چاپىنىنىڭ يۈز يېرىگە ياماق سېلىنغان، ئۈچ يىلدىن بىرى يۇيۇلمىغان، قاسماق، قوپال، يىرىك، ئېغىر ئىكەن. ئۇنىڭ سەللىسىنىڭمۇ ئورالغىنىغا ئۈچ يىل بوپتىكەن، نەچچە يىلدىن بويان ئۇچرىغانلا لاتىلارنى سەللىسىگە قوشۇپ ئوراپ تولىمۇ كېلەڭسىز قىلىپ قويغان ئىكەن. خەلىپە بېلىقچىنىڭ كىيىمى ۋە سەللىسىنى كىيىپتۇ. يۈزىنىڭ بىر قىسمىنى بەلۋاغ بىلەن ئوراپتۇ. "ئەمدى يولۇڭغا ماڭ!" دەپتۇ خەلىپە بېلىقچىغا. بېلىقچى خەلىپىنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ رەخمەت ئېيتىپ، مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

مېنىڭ ھاياتىمنى قىلدىڭ باياشات،
نەسلىمگە ئۆمۈر بەردىڭ ئەي ئاتا.
بىزدەكلەر بەختىگە مەڭگۈ بول ھايات،
دەۋر سۈر، غەم كورمە، خوش ـ خۇرام ياشا.

شېئىر تېخى تۈگۈمەيلا خەلىپىنىڭ بەدىنىدە پىتلار ئوغلاق تارتىشقا باشلاپتۇ. ئۇ، بويۇنلىرىدىن گاھ ئوڭ قولى بىلەن، گاھ سول قولى بىلەن پىتلارنى تېرىپ ئېلىپ تاشلاشقا باشلاپتۇ. خەلىپە كۆلۈپ: "شۇ نەرسىلەر بىلەن ئولىمەي تىرىك ياشاپ كەپسەن. بۇنىڭ قوسىغىنى تويدۇرۇشمۇ ساڭا ئاسان توختىمىغاندۇر؟" دەپتۇ. "ئەي ھورمەتلىك خەلىپە، — دەپتۇ كېرەم، — سىزنىڭ بەدىنىڭىز ئۇلارنى ھازىرلا كورنۋاتىدۇ. ئەگەر بىرەر ھەپتە بىللە تۇرسىڭىز، سىزنىڭ بەدىنىڭىزمۇ ئۇلارنى سەزمەيدىغان بولۇپ قالىدۇ. ئۇلارنى خىيا- لىڭىزغىمۇ كەلتۈرمەيسىز". "ئانداقتا بۇ نەرسىلەرنى مەن دائىم

بەدىنىمدە كوتۇرۇپ يۈرىدىكەنمەن ۋە باقىدىكەنمەن، شۇنداقمۇ؟" دەپتۇ خەلپە كۆلۈشنى داۋام قىلىپ. "بىر نەرسە دىمەكچى ئىدىم" دەپتۇ بىلىقچى ھىجىيىپ، "نىمە دىمەكچىدىڭ، ئېيت!" دەپتۇ خەلپە "پايدىلىق بىرەر ھۈنەر ئۆگىنىپ قويۇش ئۈچۈن، بىلىق تۇتۇشنى خالىغان بولسىڭىز، سىز ئۈچۈن بۇ كېچە تېپىلمايدىغان كېچە بولۇپ قالىدۇ." خەلپە بىلىقچىنىڭ سوزىگە قوشۇلۇپ كۈلۈپتۇ. شۇنىڭ بىلەن بىلىقچى خەلپە بىلەن خوشلىشىپ، تورنى كوتۇرۇپ ئويىگە كېتىپتۇ. خەلپە بىلىقتىن بىر نەچچىنى ئېلىپ جەپەرنى ئايرىلىپ قالغان يېرىدىن ئىزلەپ مېڭىپتۇ ۋە ئۇنى تېپىپ يېنىغا بېرىپتۇ. جەپەر ۋەزىر ئۇنى كېرەم بىلىقچى دەپ ئويلاپ قورقۇنچ بېسىپتۇ. "ئەي كېرەم، — دەپتۇ ۋاقىراپ جەپەر، — بۇ يەردە نىمە قىلىپ يۈرسەن؟ تېزراق يوقال! خەلپە ھازىر مۇشۇ يەردە، باغدا، ئەگەر ئۇ سېنى كورۇپ قالغۇدەك بولسا، بېشىڭنى ئالىدۇ!" خەلپە جەپەر ۋەزىرنىڭ سوزىنى ئاڭلاپ كۈلۈپتۇ. جەپەر كۈلگەن كىشىنىڭ ئۆزى خەلپە ئىكەنلىگىنى سېزىپ خىجىل بوپتۇ. "ھە... سىز... موھتەرەم خەلپىمىز ئىكەنسىزغۇ؟" دەپتۇ جەپەر. "ھە سەن ۋەزىرىم تۇرۇپ مېنى تونۇيالمىغاندىن كېيىن، — دەپتۇ خەلپە، — شېيخ ئىبراھىم قانداقمۇ تونۇسۇن. ئۇنىڭ ئۇستىگە، ئۇنىڭ ئۆزى ھازىر ساق ئەمەس، مەسلىگىدىن كوزلىرى قىزارغان. سەن مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇر. مەن ھايال بولماي قايتىپ چىقىمەن." شۇنداق دەپ خەلپە قەسىر تەرەپكە كېتىپتۇ، قەسىرنىڭ ئىشىگىگە بېرىپ، ئاستا ئىشىكنى قېقىپتۇ. ئېلى نۇرىدىن شېيخ ئىبراھىمغا قاراپ: "ئىشىكنى بىرسى قېقىۋاتىدۇ!" دەپتۇ. "كىم سەن؟" دەپتۇ شېيخ ئىبراھىم ئورنىدىن قوزغالماي. "ئەي شېيخ ئىبراھىم، مەن، —

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

دەپتۇ خەلىپە، — مەن كېرەم بېلىقچى. سېنى مېھمىنى بار دەپ ئاڭلاپ، بىر ئاز بېلىق ئېلىپ كەلدىم. ياخشى بېلىق". بېلىقنىڭ ئېتىنى ئاڭلاپ ئېلى نۇرىدىنمۇ، ئۇنىڭ كېنىزىكىمۇ خوشال بولۇپ ئۆزىنى تۇتالماي قاپتۇ. ئۇلار بېلىقنى ناھايىتى ياخشى كورىدىكەن. "ئەي شېيخ ئىبراھىم. ئىشىكنى ئاچ، بېلىقنى ئېلىپ كىرسۇن" دېيىشىپتۇ ئۇلار. شېيخ ئىبراھىم ئىشىكنى ئېچىپتۇ. خەلىپە بېلىقچى كىيىمىدە ئىچكىرى كىرىپتۇ. شېيخ ئىبراھىمغا سالام قىپتۇ. "ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام، ئەي ئوغرى، قىمارۋاز، — دەپتۇ شېيخ ئىبراھىم، — قېنى بىزگە ئېلىپ كەلگەن بېلىغىڭنى مەن بىر كورەي". خەلىپە ئۇلارغا ئۆزى تاللاپ ئېلىپ كەلگەن بېلىقلارنى كورستىپتۇ. قارىسا بېلىقلار تېخى تىرىك، تىپىرلا-ۋاتقان. كېنىزەك خىتاپ قىلىپ: "ئەي ھورمەتلىك بېلىقچى، — دەپتۇ، — بۇ بېلىق شەكسىز ياخشىكەن. بۇنىڭ ئۈچۈن سىزگە كوپتىن-كوپ رەخمەت. لېكىن قورۇپ، پىشۇرۇلسا تېخىمۇ ئوبدان بولاتتى!" "ناھايىتى توغرى، — دەپتۇ شېيخ ئىبراھىم. كېيىن ئۇ، خەلىپىگە قاراپ، — نىمىشقا بۇنى قورۇماي تىرىك ئېلىپ كەلدىڭ؟ بار، قورۇپ كەل!" دەپ بۇيرۇپتۇ.

"مانا ھازىر، مەن سىزلەرگە قورۇپ ئەكىلىمەن" دەپتۇ خەلىپە. "بول تېز!" دەپتۇ ئۇلار. خەلىپە يۈگۈرگىنىچە چىقىپ كېتىپتۇ. سىرتقا چىقىپ جەپەرنى قىچقىرىپتۇ. جەپەر ۋەزىر: "نىمە خىز-مەت بار" دەپ يۈگۈرۈپ يېتىپ كەپتۇ. "ئۇلار ماڭا بۇ بېلىقنى قورۇپ ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇدى" دەپتۇ خەلىپە. "ماڭا بېرىڭ ئەي خەلىپە، مەن قورۇپ بېرەي" دەپتۇ جەپەر ۋەزىر. "بۇنى ماڭا قورۇشنى بۇيرۇدى. ئاتا-بوۋىلىرىمنىڭ ھورمىتى ئۈچۈن،

بۇنى مەن ئۆز قولۇم بىلەن قورۇيمەن" دەپتۇ خەلپە. باغۋەننىڭ ھۇجرىسىغا كىرىپتۇ، ئۇ يەردە زىخ، ساپلىق، تاۋا، كاۋاپدانلار تەييار ئىكەن، بېلىقنى تازىلاپ، ياخشىلاپ قورۇپ، بىر قۇر تۇز سېپىپتۇ. تەييار بولغاندىن كېيىن، ئۇنى ئاتقۇلاق يوپۇرماقلىرى ئۈستىگە قويۇپ، باغچىدىكى لىمون ۋە دورا-دەرمەكلەردىن سېپىپتۇ، بېلىقنى ئېلىپ كىرىپ مېھمانلارنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ. ئېلى نۇردىن، كېنىزەك ۋە شېيخ ئىبراھىم يېقىن ئولتۇرۇپ يېيىشكە كىرىشىپتۇ. يەپ بولۇپ قوللىرىنى يۇيۇپتۇ. ئېلى نۇرىدىن بېلىقچىغا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ: "بۇ كىشى بىزگە ناھايىتى چوڭ خىزمەت قىلدى، — دەپ، قولىنى يانچۇقىغا سېلىپ ئۈچ تىللا ئېلىپ بېرىپتۇ ۋە سۆزىنى داۋام قىلدۇرۇپتۇ، — ئەي بېلىقچى، ئەپۇ قىلىڭ، ئەگەر ئاۋالقى ئەھۋالىم بولغاندا سىزنىڭ قىلغان بۇ خىزمىتىڭىز ئۈچۈن پېقىرلىق ئازاۋىدىن خالاس قىلاتتىم. ھازىرقى ئەھۋالىمغا يارىشا بەرگەن بۇ ئەرزىمەس پۇلۇمنى ئېلىڭ!" خەلپە پۇلنى ئېلىپ رەخمەت ئېيتىپتۇ. خەلپىنىڭ مەقسىدى كېنىزەكنىڭ ناخشىسىنى ئاڭلاش ئىكەن. ئۇ، ئېلى نۇرىدىنغا: "مەرھەمىتىڭىز ئۈچۈن كۆپ رەخمەت. لېكىن مەن چەكسىز ئىلتىپاتىڭىزنى كۆتۈپ، بۇ قىزنىڭ يەنە بىر قېتىم ناخشا ئېيتىپ بېرىشىنى سورايتتىم" دەپ ئىلتىماس قىپتۇ. "ئەي، ئەنىسۇلجەلىس، — دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن، — بېلىقچى ناخشاڭنى ئاڭلاشنى خالايدىكەن، بۇ كىشىنىڭ خۇشلۇغى ۋە مېنىڭ يۈز خاتىرەم ئۈچۈن بىزگە يەنە بىر ناخشا ئېيتىپ، ساز چېلىپ بەر." كېنىزەك شۇ ھامانلا سازنى قولىغا ئېلىپ تارلىرىنى تەڭشەپتۇ. كېيىن سازنى چېلىپ مۇنۇ غەزەلنى ئوقۇپتۇ:

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

تۇر، ئەي سەنەم شوخ پەردىگە چالغىنا،
ناخشاڭ بىلەن دېدى:

— كۆڭلۈم ئالغىنا،
سەنئەتلەرنىڭ ياخشىسىدۇر ناخشا ـ ساز،
مەي بەرگەندەك دىلنى خوشال قىلغىنا.

* * *

ساز ئۈستىدە يورغىلىسا ئاپپاق، نازۇك بارمىقىڭ،
قىلـدەك تارلار سايرار خۇددى قەلبىمدىكى تۈيغـۇدەك.
نازلار بىلەن كوزلەر قىسىپ ئوينىسا قاش ـ قاپىقىڭ،
جاننى ئالار ئىلكىگە، ساڭا قارار تۈيغۇدەك.

ھەر پەردىنى باسقىنىڭدا ئاھڭى باشقا چىقار،
نىم پەدە مەرغۇللىرى ئېلىپ قاچار خىيالنى...
تەلپۈنىمەن كوز ئۈزمەستىن ئىلاجىسىز ئەي نىگار،
كوزلىرىڭگە كوزۇم چۈشسە، تىترەك باسار بۇ جاننى...

غەزىلىڭنى ئاڭلاپ قېلىپ، ئەمدى قالدىم بالاغا،
شۇندىن بېرى نەسىھەتمۇ ھېچ كىرمىدى قۇلاققا.
كوڭلۈمنى قايتۇرما كوپ، بارى ئۈچتى ھاۋاغا،
ئېيت ناخشاڭنى، ئېيت يەنە مۇشۇ ئىككى مۇشتاققا.

ئۇنىڭدىن كېيىن دىلنى ئوزىگە تارتىدىغان "ياقام پارە" دىگەن پەردىگە يوتكەپ چاپتۇ. ئەقلىنى ئوغرىلاپ، كىشىلەرنىڭ شىرىن جانلىرىنى تۈيدۇرماي ئالغۇچى بۇ سازغا قوشۇپ مۇنداق غەزەل ئوقۇپتۇ:

شەھرىڭىزگە كەلگەن كۈنى قىزىق خەۋەر ئاڭلىدىم:
"شەھرىمىزنىڭ كېچىسى ئايسىز يورۇق، سەھەردەك."

بۇ خەۋەرنىڭ مەنىسىنى سىزنى كورۇپ چۈشەندىم،
سىز سىز بولماس ئىدى بۇ يەر، ئايسىز يورۇق شەھەردەك.

كۈندۈز ئۇخلاپ، تۈندە قىلغاچ سەيلى ئەتراپ ـ باغلارنى،
يۈزىڭىزدىن باغ يورىدى، نۇرغا تولدى شەھەرمۇ!...
تۈننىڭ يۈزى قارا ئىدى، يۇيدىڭىز سىز داغلارنى،
بۇ شەھەردىن تۈن يوقالدى، سۈزۈلدى تاڭ ـ سەھەرمۇ!...

خەلپە ھەيرانلىق ئىچىدە ھاياجانلىنىپ، خوشلىغىدىن: "ياخشى، ياخشى... خۇدا ھەققى ياخشى..." دەپ، توختىماي ئالقىشلاپتۇ. ئېلى نۇرىدىن: "ئەي بېلىقچى، بۇ كېنىزەك ۋە ئۇنىڭ ناخشا ـ سازى سىزگە ياقتىمۇ؟" دەپ سوراپتۇ. "ئەزبىرايى خۇدا، ياقتى" دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ خەلپە. ئېلى نۇرىدىن: "ياققان بولسا، بۇ كېنىزەك مەندىن سىزگە سوۋغا بولسۇن. بۇرۇندىن تارتىپ ھەدىيە قىلىنغان نەرسە قايتمايدىغان ئادەت بار. مەنمۇ قايتۇرۇپ ئالماي-مەن" دەپتۇ. شۇ زامان ئورنىدىن تۇرۇپ بېلىقچىغا قىزنى ئېلىپ كېلىپ تۇتقۇزۇپتۇ ۋە بىللە ئېلىپ كېتىشنى بۇيرۇپتۇ. ئەنىسۇلجەلىس ئېلى نۇرىدىنغا قاراپ مەيۇسانە بىر قىياپەتتە: "ئەي ھورمەتلىك خوجام، خوشلاشماستىن كېتەمسەن؟ ئەگەر بۇ مەجبۇرى بولسا، توختاپ تۇرغىن، مەن سەن بىلەن خوشلىشىپ يۈرەك سوزۇمنى ئېيتىپ ئالاي" دەپ مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ئەجەپ قاتتىق تۇيۇلدى بۇ جۇدالىق،
ئىدۇق ھەر ئىككىمىز بىر جۈپ خۇمالىق.
قانىتىم سۇندى شۇ دەم قايرىلىشتىن،
ئۆلۈم ئارتۇق ماڭا بۇ ئايرىلىشتىن.

* * *

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئوتمۇش ئشق ئەپسانىسى مېنى ئىزەر ھەر دايىم،
بىچارىلەر مەندەك ئادەم، مەندەك ئاشىق دەر بەدەر.
سەن ئېيتقىنا، ئەپسانىنى توقۇغانلار ئۆزى كىم؟
ئاشىقلارنى مۇبالىغە قىلـغان توھمەت شۇ قەدەر!...

كوز يېشىدىن دەريا ياساپ ئاققان ئاشىق كىم ئىكەن؟...
ئېقىپ پۈتـسە كوز ياش بىلەن ئاقمىغىدىم مەن ئۆزەم.
كوز يېشىنى مارجان قىلىپ ئاسـقان مەشۇق كىم ئـىكەن؟...
كوز ياش قېنى؟ بىر كۆلۈپمۇ باقالمىدى گۇل يۈزۈم.

ئەي شاھزادەم، ئۇلۇغلۇقتا، زور ھورمەتكە مالىك زات،
سەن مېنى دەپ قولدىن بەردىڭ تاج ـ تەخت مىراسىڭنى...
مەن يېنىڭدا يوق ئەمدى، ساڭا تىلەپ بەخت ـ ھايات،
كوزلۇرۇمگە سۈرتەي سېنىڭ بېسىپ ئوتكەن ئىزىڭنى...

تارتۇق قىلدىڭ بىر كىشىگە مېنى مەيلى مەن رازى،
ئۈمىدىم بار: "ئۇ بۈيۈك زات، غېرىپ باشنى سىلار" دەپ.
مۇھەببەتلىك قەلبىم بىلەن ساڭا قىلاي تەۋەززۇ،
ئۇزاق يەردىن ئەرىز قىلمەن مېنى ئۆزى بىلەر، دەپ.

بۇ شېرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئېلى نۇرىدىن كېنىزەككە شېىر بىلەن جاۋاپ قايتۇرۇپتۇ:

ئەي سىردىشىم، سەندىن جۇدا بولدۇم شۇ دەم،
يىغلار كوزۇم ئەتە ـ ئاخشام ھىجرىڭ بىلەن.
سەنسىز باسار ئەمـدى مېـنى كۆلپەت ـ ئەلەم،
ياخـشى كۈنـلەر يوقتۇر ماڭا دەردىڭ بىلەن.

* * *

جۇدا بولۇش كۈنى يار مەن بىلەن ۋىدالاشتى،
دىدى: ئەمدى قانداق بولار سېنىڭ ھالىڭ؟...
دىدىم: جانۇ-يۈكۈڭۈل ئەمدى باغلاشتى،
بېرىپ ساقلاش ئۈچۈن لەۋ، يۈزدىكى خالىڭ.

خەلىپە قىزنىڭ مىسرالىرى ئارىسىدىكى: «تارتۇق قىلدىڭ مېنى بىركىشىگە» دىگەن قۇرنى ئەسلەپ. بۇلارنى بىر-بىرىدىن ئايرىش ناھايىتى ئېغىر ئىش ئىكەنلىگىنى سېزىپتۇ. كېيىن ئۇ يىگىتكە قاراپ: «بۇ قىز ھازىر ئۆز مىسرالىرىنىڭ بىرىدە، قىزنى دەپ شاھلىقتىن، مىراسىڭدىن ۋاز كەچكىنىڭنى ئېيتتى. ماڭا راستىنى ئېيتقىن: كىم بىلەن دۈشمەنلەشتىڭ؟ كىم سېنىڭ ئارقاڭدىن نىمە ئۈچۈن ئىزلەيدۇ؟ ياكى بىر جىنايەت بىلەن ئەيىپلىنىپ يۇرتۇڭدىن ئايرىلغانمۇ؟» «ئەي بېلىقچى. ئاجايىپ بىر مۈشكۈل ئىشنى سورىدىڭ، — دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن، — بىزنىڭ بېشىمىزغا كەلگەن ئىش باشقىلارنىڭ بېشىغا چۈشمىسۇن». «شۇ سەرگۈزەشتىنى ئېيتىپ، بىزنى ئەھۋالدىن خەۋەردار قىل! چۈنكى، بىرەر ئاسانلىق ياكى بىزدىن بىرەر ياخشى مەسلىھەت چىقىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس. مەسلىھەت بىلەن يامانلىقتىن ياخشىلىققا ئايلانغان ئىش كۆپىقۇ!» دەپتۇ خەلىپە. ئېلى نۇرىدىن بېلىقچىغا قاراپ: «شېئىر بىلەن ئېيتىپ بېرەيمۇ ياكى نەسرى سوز بىلەن ئېيتىپ بېرەيمۇ؟» دەپ سوراپتۇ. «چېچىلغان نۇتۇق سوزدۇر، تىزىلغان نۇتۇق دۇردۇر» دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ خەلىپە. ئېلى نۇرىدىن بېلىقچىدىن بۇ سوزنى ئاڭلاپ، بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، كېيىن شېئىر بىلەن ۋەقەنى تۆۋەندىكىچە ھىكايە قىپتۇ:

سوراپ قالدىڭ بېشىمدىن ئۆتكەن ئىشنى،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىزنى ۋەيران قىلغان سىرنى ئېچىشنى.
ئىزىز دوستۇم، يېقىن كەل، ئاڭلا زارىم،
ھازاڭ سىلەن ئالماشتى ياش باھارىم.
ئاتام ئىدى بەسىردە ئالى مۇقام،
ئۇنىڭ كۆنى بولمايتتى مەنىسىز تامام.
ئاتامنىڭ سۆيۈملۈك دىلبەندى ئىدىم،
يالغۇز ئوغلى، كوز نۇرى پەرزەندى ئىدىم.
ئېلىپ بەرگەن ئىدى ماڭا كېنىز قىز.
ئىلمۇ ـ پەندە يەككە ئىدى يەنە تەڭسىز.
ئويۇم تولدى گۈلگە ئۇنىڭ يۈزىدىن،
لەززەت ئالدىم ئۇنىڭكى شېكەر سوزىدىن.
ئۇ ماڭا ۋاپادار يار بولدى،
قېشىمدا كېچە ـ كۈندۈز بار بولدى.
ۋاپات بولدى ئاتام، چۈشتى جۇدالىق،
مال ـ مۈلكى ماڭا بولغاندا تالىق.
دۇچار قىلدى شۇم پەلەك ھادىسىغا،
ئېشىم تولدى پەلەكنىڭ ئوغىسىغا.
ھەممە مىراس ماڭا بولدى باقاسىز،
گوھەرلەر بار ئىدى ئەجەپ باھاسىز.
كېتىپ ئۇ ماڭا، كەلدى يامان كۈن،
كېيىن قىزغا تىكىلدى شۇم بەختى كەلگۈن.
قىلىپ ئاقۋەت مۇھتاجى نان بىز،
كېنىزەك دىدى:
ــ سېتىڭ مېنى سىز!
يېتەكلەپ سۆيگۈنۈمنى بازارغا كەلدىم،
گۇناسىز يارنى مەن دارغا ئەكەلدىم.
مېنىڭ ھالىمنى تەسۋىرلەشكە تىلىم يوق،

ئوزەم يولدا ۋە لېكىن ئەقلى ھوشۇم يوق!
يېتىلەپ يارنى مەن بازارغا كىردىم،
كوزۇم ئالدى قاراڭغۇ غارغا كىردىم.
كوزۇم ئاچسام ئۇ يەردە قاتار خېرىدار،
سوز ئاچقۇچە پۇل تولەپ ئالماققا تەييار.
كېلىپ دەللال يېقىن، تۇتتى قولۇمدىن،
مېنىڭچۇن بولدى ئۇ، ئارتۇق ئولۇمدىن.
بازار ئەھلى ھەممىسى بولدى جەمئى،
ئۇنىڭ باھاسىنى قىلماقچى بەيئى.
شۇ چاغدا يېتىپ كەلدى بىر قېرى مەككار،
بۇ قىزنى ئۇ كورۇپ بولدى خېرىدار.
بۇنى كورۇپ بازارنىڭ كەيپى سۇندى،
بۇ قىزنىڭ تىزدا يېرىم باھاسى تىندى.
كېلىپ دەللال يېقىن، دىدى ئاستا:
ئۇنىڭغا ساتما، بۇنى بولغىماستا.
ئورۇپ مەن نىگارنىڭ يۇزىگە تەستەك،
ئېلىپ ماڭدىم بازاردىن خۇددى مەستەك.
يېتىپ ماڭا تىل سالدى قېرى ئەبلەخ —
سۇلتاننىڭ ۋەزىرى ئىدى ئۇ بەدبەخ.
ئېلىپ ئۇنى مەن ئاتتىن يىقىتتىم،
ملاپ لايغا، قان قىلىپ، ھوشنى ئېتىتتىم.
بېرىپ ئۇ، سۇلتانغا مېنى چېقىپتۇ،
ئاردا بولغان ئىشنى ئاڭا ئېيتىپتۇ.
ئېلىپ كەلدىم بۇ قىزنى ئويىگە شۇئان،
يېتىپ كەلدى سارايدىن بىر قەدىردان.
ئاتامنىڭ دوستى ئىدى ماڭا ھەمدەم،
ۋاپادارلىق قىلىپ ھالىمغا يەپ غەم،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئالدىرسى

دېدى:

"تېز قاچمىساڭ بولىدىن ئەگەردە،
ھاياتىڭ قالغۇسى خەۋپۇ-خەتەردە.
ئەمرى قىلدى سۇلتان تۇتماققا سېنى،
مېلىڭنى ئېلىپ، دارغا ئاسماققا سېنى.
كۆز چىقماي تۇرۇپ ئۆزەڭ چىقىپ كەت!
ئۆزەڭنى بۇ بالادىن تېز خالاس ئەت!..."
ئىككىمىز ئۇندە قېچىپ بولدۇق راۋان.
تار بولدى بىز ئۈچۈن بۇ كەڭرى جاھان.
يۈرۈپ باغدادقا كەلدۇق ئاچ ۋە ھارغىن،
تۇنەشكە جاي تاپالماي بىز ئىككى مىسكىن.
كوچۇردۇق ياقا يۇرتتا بىز ئېغىر كۈن.
چىقىرىپ "ئاھ" دىن ئوت، غەمدىن تۈتۈن.
ئېزىز دوستۇم، ساڭا دىلدىن ئەرزىم:
دېگىن راستىنى ماڭا، بولسا قەرزىم.
شۇ قەرزىمگە بۇنى ئال ياكى ئالما،
ماڭا قىلغان خىزمىتىڭگە ئارماندا قالما!
كېنىز ئەمەس بۇ ماڭا تەندىكى جان.
ساڭا قىلدىم ھەدىيە بۇ جاننى شۇئان.
قولۇمدا قالغىنى شۇ سۆيۈملۈك يار،
ساقايدى ئاچلىقتىن بولغاندى بىمار.
بۇ تەقدىر ئەزدى شۇنداق مېنى قىلىپ خار،
جاھاننىڭ كارى شۇنداق، بەزىدە تار.

ئېلى نۇرىدىن شېئىرنى تۈگىتىپتۇ. خەلىپە ئۈنىمىغا: "ئەي ھۆرمەتلىك ئېلى نۇرىدىن، ماڭا ئەسلى تەرجىمە ھالىڭنى يەنىمۇ ئوچۇغراق قىلىپ ئېيتىپ بەر!" دەپتۇ. ئېلى نۇرىدىن ئەسلى-نەسلى ۋە تارىخىنى ئۇجۇر-بۇجۇرىغىچە سۆزلەپ بېرىپتۇ.

خەلىپە ۋەقەنىڭ تېگى‌گە يېتىپتۇ.

"هازىر قاياققا ماڭىدىغانسىز؟" دەپ سوراپتۇ خەلىپە.

"خۇدانىڭ يېرى كەڭ، شەھەرلىرى نۇرغۇن. بېشىم قاياققا قايسا، شۇ تەرەپكە ماڭىمەن" دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ ئېلى نۇرىدىن. "بولمىسا، — دەپتۇ خەلىپە، — مەن ساڭا بىر خەت يېزىپ بېرەي، سەن ئۇنى بەسرە سۇلتانى مۇھەممەت ئىبنى سۇلايمانۇززەيىنگە بەر! ئۇ خەتنى ئوقۇپ كورگەندىن كېيىن، ساڭا ھېچقانداق زىيان يەتكۈزمەيدۇ، سېنى رەنجىتمەيدۇ..."

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھەرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

ئوتتۇز يەتتىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھەرىزاد ھېكايىسىنى.

ئېلى نۇرىدىن: "بېلىقچىنىڭ سۇلتانغا خەت يېزىشى بۇ چاققىچە قۇلاق ئاڭلىمىغان بىر گەپ!" دەپتۇ. "سوزۇڭ توغرى، — دەپتۇ خەلىپە، — لېكىن مەن سەۋەبىنى ئېيتاي. مەن ئۇنىڭ بىلەن بىر مەكتەپتە ئوقۇغان. مەن ئۇ چاغدا ئۇنىڭغا ياردەم قىلاتتىم. بارا-بارا ئۇنىڭغا تەلەي يار بولۇپ، سۇلتانلىققا يەتتى. مەن بولسام، بېلىقچىلىق كەسپىنى قىلدىم. مەن نىمە دەپ خەت يازسام، ئۇ، ئەلۋەتتە ئورۇندايدۇ. ئەگەر بىر كۈندە مىڭ پارچە خەت يازسام، ئۇ خەتنىكى تەلەپلەرنى ئىجرا قىلىشتىن باش تارتمايدۇ. چۈنكى، بۇ چاققىچە مەن ئۇنىڭدىن بىرەر نەرسە سورىغىنىم يوق!" "قېنى

كۆرىمىز، يېزىلىپ بولمىسا!" دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن. خەلىپە قولىغا قەغەز ـ قەلەم ئېلىپ، بىسمىللادىن كېيىن، تۆۋەندىكىلەرنى يېزىپتۇ:

خەلىپە ھارۇن رەشىد ئىبنى مەھدىدىن:

"مەرھەمىتىم سايىسىدە، شەھەرلىرىمىزدىن بىرى بولغان بەسىرىدە ماڭا نائىبلىق دەرىجىسىگە يەتكەن جانابى مۇھەممەت ئىبنى سۇلايمانۇززەينىگە! بۇ خەت مەرھۇم ۋەزىرىڭ ئىبنى خاقانىنىڭ ئوغلى ئېلى نۇرىدىن ئارقىلىق ساڭا يەتكەن ھامان، سەن ئۆزەڭنى خىزمەتتىن ئازات قىلىپ ئورنۇڭغا ئېلى نۇرىدىننى تەيىنلە. پەرمانغا قارشىلىق قىلما! ۋەسسالام". خەلىپە خەتنى ياخشىلاپ ئوراپ ئېلى نۇرىدىنغا بېرىپتۇ. ئېلى نۇرىدىن خەتنى قولىغا ئېلىپ سۆيۈپتۇ ۋە سەللىسىگە قىستۇرۇپ، شۇ زامان قالغانلار بىلەن خوشلىشىپ يولغا چىقىپتۇ. شېيخ ئىبراھىم بېلىقچى كىيىمىدىكى خەلىپىگە قاراپ: "ئەي بېلىقچىلارنىڭ ئەسكىسى، — دەپتۇ ئۇ، — سەن يىگىرمە تىيىنگە توختىمايدىغان بىر جۈپ بېلىقنى ئېلىپ كېلىپ، ئۈچ تىللا پۇل ئالدىڭ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، بۇ قىزنىمۇ ئالامسەن تېخى؟" خەلىپە بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ئۇنىڭغا ۋاقىراپتۇ. مەسرۇرنى كۆرسىتىپ ئۆزىنى تونۇتۇپتۇ. شېيخ ئىبراھىمغا لەنەت ئوقۇپتۇ. جەپەر ۋەزىر خەلىپىگە يېڭى كىيىملەر ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن ئوردىغا كىشى ئەۋەتىپتۇ. ئۇ ئادەم كىيىملەرنى ئېلىپ كېلىپ، خەلىپىنىڭ ئالدىدا تازىم قىلىپ ئىگىلىپ تۇرۇپتۇ. خەلىپە ئۈستىدىكى جەندە كىيىملەرنى سېلىپ تاشلاپ ئۆزىگە ئېلىپ كەلگەن يېڭى كىيىملەرنى كىيىپتۇ. شېيخ ئىبراھىم ئولتۇرغان يەردە ھاڭقىيىپ قېتىپلا قاپتۇ. خەلىپە ئۇنىڭ ھالىغا

نەزەر تاشلاپتۇ. قارىسا رەڭگىنىڭ قېنى قېچىپ، ئەقلى ئېغىپ، بىر قىسما بولۇپ، ھە دەپ قولىنى چىشلەپ، ئۆزىنى تۇتالماي قاپتۇ. "بۇ مېنىڭ چۈشۈممۇ ياكى ئوڭۇممۇ؟" دەيدىكەن ئۇ ئۆز - ئۆزىگە. "ساڭا نېمە بولدى؟ ... ئەي شېيخ ئىبراھىم!" دەپتۇ خەلىپە. شېيخ ئىبراھىم ھوشىنى يىغىپ ئۆزىنى يەرگە ئېتىپتۇ. كېيىن مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

مەسىلىك بىلەن بىخۇتلۇق مېنى بۇلىغدى،
مەندىن كەتتى ئەقىل بىلەن بەخت تامام.
جازا بەرسەڭ ماڭا لايىق يەنە سەن ئۆزەڭ —
ئەپۇ قىلساڭ ئىختىيار، مېنى ئەي خوجام.

* * *

ۋەزىپىدۇر بىز ئۈچۈن ئەپۇ سوراش،
باش ئىگىش خوجىسىغا بۇ تۈزۈم قانۇنى:
ئاياق تايدى، بېشىم قايدى تاشقا تېگىپ،
گۇنايىمدىن كېچىڭ خوجام قىينىماي قۇلنى.

خەلىپە ئۇنىڭ گۇنايىدىن ئۆتۈپتۇ. قىزنى سارايغا يەتكۈزۈپ قويۇشنى بۇيرۇپتۇ. ئەنىسۇلجەلىسقا خەلىپە سارايدىن ئالاھىدە ئورۇن، ئۆي ۋە مەخسۇس خىزمەتچىلەر بەلگۈلەپ بېرىپتۇ. "سېنىڭ خوجاڭنى، — دەپتۇ خەلىپە، — ئۆز شەھىرى بەسرىگە سۇلتان قىلىپ ئەۋەتتىم. تېز ئارىدا ئۇنىڭغا شاھانە كىيىملەر ئەۋەتىمەن. سېنىمۇ شۇنىڭغا قوشۇپ يولغا سالىمەن". ئېلى نۇرىدىن خەلىپىنىڭ باغچىسىدىن چىقىپلا يولغا چۈشۈپتۇ. خېلى نۇرغۇن يول يۈرۈپتۇ، ئىگىز - پەس دەسسىمەي، مول يۈرۈپتۇ. بەسرە شەھرىگە يېتىپ كېلىپ، سۇلتان ئوردىسىغا كىرىپتۇ. ۋاقىراپ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قىچقىرغان ئىكەن، سۇلتان ئاڭلاپ، ئۇنى ئۆز ئالدىغا كىرىشكە رۇخسەت قىپتۇ. ئىبلى نۇردىن سۇلتاننىڭ قېشىغا كىرىپ، ئالدىغا بېرىپ تازىم قىپتۇ. كېيىن سەللىسىدىن خەتنى ئېلىپ سۇلتانغا سۇنۇپتۇ. سۇلتان خەتنىڭ باش قىسمىنى كورۇش بىلەنلا بۇ خەتنىڭ خەلىپە ھارۇن رەشىدنىڭ خېتى ئىكەنلىكىنى بىلىپتۇ. ئالدىراپ ئورنىدىن تىك تۇرۇپتۇ. خەتنى ئۈچ قاتار سۆيۈپتۇ ئوقۇپ چىقىپ، ئۆزىچە: "خەلىپىنىڭ ئەمرىگە بوي سۇنماق بىزدەكلەرگە پەرز ھەم قەرز" دەپتۇ. شۇ ھامان توت قازىنى، ئەمىر ھەم ۋەزىرلەرنى قىچقىرىپتۇ. ئۇلارنىڭ ئالدىدا ئۆزىنىڭ ۋەزىپىدىن ئازات قىلىنغانلىغىنى ئېلان قىلماقچى بوپتۇ. شۇ چاغدا بىردىنلا مۇئىن ئىبنى ساۋى كىرىپ كەپتۇ. سۇلتان خەتنى ۋەزىرگە بېرىپتۇ. ۋەزىر خەتنى ئوقۇپ چىقىپ، پارچە-پارچە قىلىپ يىرتىپ تاشلىۋېتىپتۇ. "لەنەت ساڭا، — دەپتۇ سۇلتان غەزەپ بىلەن ۋاقىراپ، — بۇنداق جىنايەتنى قىلىشقا سېنى نىمە مەجبۇر قىلدى؟" "ئەزىبرايى خۇدا، — دەپتۇ ۋەزىر، — بۇ دار ئاستىدىن قاچقان مەككار ئوغرى تۇرسا، نەدە يۇرۇپ خەلىپىنى ياكى ئۇنىڭ ۋەزىرىنى كورەلىسۇن؟ قەيەردىندۇر، خەلىپىنىڭ موھرى بېسىلغان بىر قەغەزنى قولىغا چۈشۈرگەن-دە، ئۆز مەقسىدىگە يېتىش نىيىتىدە مۇشۇ خەتنى ياساپ سىزگە ئېلىپ كەلگەن. خەلىپە ئۇنى جانابى ئالىلىرىنىڭ ۋەزىپىسگە تەيىن قىلمىغان. چۈنكى، ئۇنىڭ بۇ ۋەزىپىگە لاياقىتى ۋە بىلىمى يوق. بۇ، خەلىپىگە ئوچۇق-ئايان، شۇنىسىمۇ باركى، ئەگەردە خەلىپە بۇ ئىشنى ئىختىيار قىلغان بولسا، بىرەر ۋەزىرىنى، ھىچ بولمىغاندا ساراي خىزمەتچىلىرىدىن بىرسىنى قوشۇپ ئەۋەتكەن بولاتتى". "نىمە

قىلىش كېرەك؟“ دەپتۇ سۇلتان. ”بۇ يىگىتنى ماڭا تاپشۇرۇڭ، مەن كىشى قوشۇپ خەلىپىنىڭ ئالدىغا ئەۋەتەي. ئەگەر بۇ گەپ راست بولسا، ئىشەنچلىك بۇيرۇق ئېلىپ كەلسۇن. مۇبادا يالغان بولسا، ماڭا ئەلىمى ئوتكەن بۇ ئىپلاسنىڭ جازاسىنى ئوزەم بېرەي“ دەپتۇ. سۇلتان ۋەزىرنىڭ سوزىنى لايىق كورۇپ، قوللىرىنى قىچقىرىپتۇ. ئېلى نۇرىدىننى باغلاپ ۋەزىرگە تاپشۇرۇپ بېرىشنى بۇيرۇپتۇ. ۋەزىر ئېلى نۇرىدىننى ئوزىنىڭ ئويىگە ئېلىپ بېرىپتۇ. قۇللىرىغا بۇيرۇپ، ئۇنى ھۇشىدىن كەتكىچە ئۇرغۇزۇپتۇ. ئاياق-لىرىغا ئېغىر كىشەن، بويىنىغا تاقاق سېلىپ، زىندانغا ئېلىپ بېرىپتۇ. ئوزى كىرىپ، زىندانغا چۇشۇپ، زىندان باشلىغىنى قىچقىرىپتۇ. زىندان باشلىغى ۋەزىرنىڭ ئالدىغا كېلىپ تازىم قىلىپ تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ ئىسمى قەتىت ئىكەن. ”ئەي قەتىت، — دەپتۇ ۋەزىر ئۇنىڭغا گېدىيىپ، — بۇنى ئەڭ چوڭقۇر ۋە ئەڭ دەھشەتلىك زىندانغا تاشلا! كېچە - كوندۇز ئەڭ ئېغىر ئازاپ بىلەن قىينا!“ ”خوپ!“ دەپتۇ زىندان باشلىغى قەتىت. كېيىن ئۇ، ئېلى نۇرى-دىننى زىندانغا ئېلىپ چۇشۇپ ئىشىكنى تاقاپتۇ. زىندان باشلىغى قەتىت ئېلى نۇرىدىنغا ئىشىك ئارقىسىدىكى سۇپىنى سۇپۇرۇپ تازىلاپ، جاي قىلىپ بېرىپتۇ. ئېلى نۇرىدىننىڭ تاقاق، كىشەن-لىرىنى ئېلىپ، ئۇنى سۇپىغا ئورۇنلاشتۇرۇپ، دەم ئېلىشقا بۇيرۇپتۇ. ئۇنىڭغا ياخشى قاراپتۇ. ۋەزىر ھەر كونى قەتىتكە كىشى ئەۋەتىپ، ئېلى نۇرىدىننى قىيناشنى ئەسلىتىپ تۇرىدىكەن. قەتىت بولسا ھامان ئۇنىڭغا قولىدىن كېلىشىچە ياخشىلىق قىلىپ تۇرىدى-كەن، نەرسە - كېرەكلەرنى يەتكوزۇپ بېرىدىكەن، ئېلى نۇرىدىننى ئاۋايلاپ ساقلايدىكەن. شۇ يوسۇندا قىرىق كون ئوتۇپتۇ. قىرىق

بىرىنچى كۈنى خەلىپىدىن كىيىم-كېچەك، ئىنئاملار كەپتۇ. بۇنى كورۇپ سۇلتان ھەيران بوپتۇ. ئۇ بۇ توغرىدا ۋەزىر ۋە باشقا يېقىنلىرى بىلەن سوھبەتلىشىپتۇ. ئۇلاردىن: "بۇ ھەدىيە كىم ئۇچۇن؟" دەپ سوراپتۇ. كىمدۇر بىرى: "بەلكىم بۇ كىيىم-كېچەك ۋە ئىنئاملار سۇلتانىمىزنىڭ ئورنىغا يېڭىدىن سۇلتان بولغان ئېلى نۇرىدىنىڭ بولسا كېرەك" دەپتۇ. باشقىلارمۇ توغرا، دېيىشىپتۇ. بۇنى ئاڭلاپ ۋەزىر پۈتى كويگەن توخۇدەك تۇرالماي كېتىپتۇ. ئۇ، سۇلتانغا قاراپ: "ئەڭ ياخشىسى، ئۇنىڭ كاللىسىنى ئېلىپ، كوزدىن يوقىتىش كېرەك. شۇندىلا تىنچىيمىز" دەپتۇ. "رەخمەت، — دەپتۇ سۇلتان، — ئۇنى سەن ماڭا ياخشى ئەسلەتتىڭ! بار، ئەمدى ئۇنى زىنداندىن چىقىرىپ كاللىسىنى ئال!" ۋەزىر سۇيۇنۇپ: "خوپ، ئەمما مېنىڭ بىر تىلىكىم بار ئىدى، — دەپتۇ قوشۇمچە قىلىپ، — ئۇنى ئولتۇرۇش ھەققىدىكى سۇلتانىمىزنىڭ پەرمانىنى پۈتۈن شەھەرگە جاكاچى ئېلان قىلسا كوڭلۈم كوتۈرۈلۈپ، روھىم ئۇسۇپ، دۈشمىنىمدىن كوڭلۇلدىكىدەك ئىنتىقام ئالغان بولاتتىم". "خالىغىنىڭنى قىل!" دەپتۇ سۇلتان. ۋەزىر خوشال بولۇپ ئوردىدىن چىقىپتۇ، ھاكىم ئىدارىسىغا كىرىپتۇ. ئۇ ھاكىمغا ئېلى نۇرىدىن ئىبنى خاقانىنىڭ سۇلتان تەرىپىدىن ئولۇمگە بۇيرۇلغانلىقىنى، ئۇنى تاماشا قىلغۇچىلارنى ئوردا ئالدىغا يىغىش توغرىسىدا جاكاچىنىڭ جار سېلىشى لازىملىقىنى ئۇقتۇرۇپتۇ. جاكاچى ئېلان قىپتۇ. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان چوڭ-كىچىك يىغىلىشىپتۇ. كىشىلەر ئوردا ئالدىغا توپلىنىپتۇ. ئۇلارنىڭ بەزىسى ئېلى نۇرىدىن بىلەن بىللە كېلىش ئۇچۇن زىندان ئىشىكىگە توپلىنىپتۇ. ۋەزىر ئون قول بىلەن زىندانغا چۈشۈپتۇ.

"ئۇنى نىمە قىلماقچىسىز؟" دەپ سوراپتۇ ۋەزىردىن زىنىدان باشلىغى قەتىت. "ئاۋال ئۇ مەلئۇننى ئېلىپ چىق! ئاندىن كېيىن بىلىسەن!" دەپتۇ ۋەزىر. "مەن ئۇنى ناھايىتى قاتتىق ئۇرغۇنۇم ئۈچۈن، ئۇ، ھازىر ئىنتايىن ئېغىر ئەھۋالدا يېتىپتۇ" دەپتۇ قەتىت. كېيىن ئۇ، ئېلى نۇربدىنىنىڭ يېنىغا كىرىپتۇ. ئېلى نۇربدىن قەتىتنى كورۇپ، مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

دوستلىرىم بولماس يولەكداش، ئىشلىرىم بەكمۇ قىيىن،
كىمگە باش ئەگسەم، ماڭا ئۇنىڭدىن ئازار يېتەر.
ئەي جاھان خەلقى ـ خالايىق، ھالىمغا سەنمۇ ئېچىن،
ئاراڭلاردىن ياخشىلىقنى كىم ماڭا ئىزھار ئېتەر.

ئايرىلىش دەشتىنى كەزمەكتىن تۈگىدى بۇ تاقىتىم،
ھىچ تىنىمسىز دەرت ـ ئەلەمدىن بۇ تېنىم ئاغرىپ پۈتەر.
ياخشى شېىر ۋە گۈزەل يار، چىمەندىن يوق ئۈمىدىم،
ئاززۇ ـ تىلەك ھەم ھەۋەسلەر ھەممىسى بىكار كېتەر.

كىم يارا كوڭلۇم ئۈچۈن سوزلەر ۋىسالۇ ـ ياردىن،
ئەسلىتەر جېنىمنى قىيناپ، ئوچ ئېلىپ، ئاندىن كېتەر.
ئەي خۇدا، رەھمە ئەيلىگىن، ماڭا رەسۇلۇڭ ھورمىتى،
ئال مېنىڭ جېنىمنى، تەن ئازاپ بىلەن چىرىپ پۈتەر.

ئېلى نۇربدىن شېئىرلارنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، زىنىدان باشلىغى قەتىت ئۇنىڭ ئۈستىدىكى ئېسىل كىيىملەرنى سالدۇرۇپ، ئۈستىگە كىر ئىككى كوينەك كىيگۈزۈپتۇ ۋە ۋەزىرنىڭ ئالدىغا ئېلىپ چىقىپتۇ. ئېلى نۇربدىن قارىسا، كوز ئالدىدا ئۇنى ئولتۇ-رۇشكە قەستلەپ يۈرگەن دۈشمىنى ـــ مۇئىن ئىبنى ساۋى تۇرغىدەك.

ئۇ ۋەزىرنىڭ خوشال تۇرغانلىقىنى كورۇپ، كوزلىرى ياشقا لىق تولۇپتۇ: "سەن بەد بەختتىن ئامانلىق تىلەيمەنمۇ؟" دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن ئوز-ئوزىگە، ئاندىن ۋەزىرگە قاراپ غەزەپلىنىپ: "ئەي ۋەزىر، سەن ھەمىشە ھىلە-مىكىر، جەبىرى-زۇلۇم بىلەن ياشاپ كەلدىڭ. سەن ئوزەڭ بۇ ئىشلارنىڭ ئاقىۋىتىدىن ئەيمەنمەمسەن؟" دەپ، مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

بۇ جاھان باغىدا كوپ ئەر دەۋرى-دەۋران سۈرۈشتى،
كىيدى تاج ھەم سەلتەنەتنىڭ تەختىگىمۇ ئولتۇرۇشتى.
كەتتىلەر نامۇ-نىشانسىز، تاجۇ-تەختى قالدى بوش،
باشقىلار بۇ سەلتەنەتتە ئەيشى-ئىشرەت سۈرۈشتى.

"مېنى بۇنداق سوز بىلەن قورقۇتالمايسەن!" دەپتۇ ۋەزىر ھەم ياندۇرۇپ مۇنداق شېئىر ئوقۇپتۇ:

دۈشمىنىمدىن گەرچە قالسام يەنە بىر سائەت ئامان،
ماڭا ئارتۇق ئاشۇ ۋاقىت نەچچە مىڭ يىلدىن ھامان.

"بۈگۈن مەن سېنى پۈتۈن بەسرە شەھرى خەلقى ئالدىدا دارغا ئاسىمەن. باشقا ھېچ نەرسىنى ئويلىمايمەن، كېيىن تەقدىر نىمىنى بۇيرۇسا شۇنى كورىمەن. مەن سېنىڭ بۇ ھەيۋەڭگە قاراپ قورقۇپ تۇرمايمەن. مەن شائىرنىڭ مۇنۇ شېئىرىگە ئېتىۋار قىلىمەن:

دۈشمىنىڭ ئولگەن كۈنى دوستۇڭ ئۈچۈن بايرام بولۇر،
دوستىدىن ئايرىلسا ھەر كىم كوڭلىگە پىغان تولۇر.
شۇ سەۋەپتىن دوست بىلەن ئوتكەن كۈنىڭنى ياخشى كۈت!
ئۇبدان ئوتكەزسەڭ ئومۇرنى دوستۇڭ ساڭا مېھمان بولۇر."

كېيىن ۋەزىر قۇللىرىغا ئېلى نۇرىدىننى خېچىرغا ئارتىشنى بۇيرۇپتۇ. قۇللار بۇ ئىشنى قىلىشقا ئۇنىماپتۇ. ۋەزىر قۇللىرىغا

ئاچچىغلىنىپتۇ. قۇللار ئىشارەت بىلەن ئېلى نۇرىدىنغا: "سەن رۇخسەت قىلساڭ، بۇ قېرى تۈلكىنىڭ ئۆزىنى تاش بىلەن ئۇرۇپ، بېشىمىزغا كەلگەننى كورەيلى!" دەپتۇ. "ھەرگىز ئۇنداق قىلماڭلار!" دەپتۇ ئېلى نۇرىدىن، كېيىن ئۇ سىلەر "شائىرنىڭ مۇنۇ شېرىنى ئاڭلىغانمۇ؟" دەپ، شېىر ئوقۇپتۇ:

كۆڭۈم بار، ھاياتىمۇ باردۇر ھېلى،
بەخت دەپتىرىنى شېرىم بىلەن تولدۇراي.
يېنىپ ئوچكۈنچە شېىر مەشئىلى،
شولىسىدا قەلەمدىن ئىز قالدۇراي.
ئۆزەمگە تىكلەپ شېىردىن مۇنار،
كىشىلەر قەلبىدە مەڭگۇ ياشىنتاي.

ئېلى نۇرىدىننى بەسىرە كوچىلىرىدىن سازايى قىلىپ ئوردا دەرۋازىسىغا ئېلىپ بارغىچە، جاكاچى: "خەلىپىدىن سۇلتانىمىزغا ساختا خەت ئېلىپ كەلگۈچىنىڭ جازاسى شۇدۇر..." دەپ قىچقىرىپتۇ. كىشىلەر يولىنىڭ ۋە كوچىنىڭ ئىككى چېتىدە تۇرۇپ يىغلىشىپتۇ. ئاخىرى ئۇلار قەسىر پەنجىرىسىنىڭ تېگىگە يېتىپ كېلىشىپتۇ. جاللات ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ: "ئەي ھورمەتلىك ۋەزىرنىڭ ئوغلى، مەن بۇ ئىشنى ئىختىيارسىز قىلىمەن. ئەگەر بىرەر ھاجىتىڭ بولسا ئېيت! مەن ئۇنى ئورۇنداي. چۈنكى، سېنىڭ ھاياتىڭ ناھايىتى ئازلا قالدى. سۇلتان كېلىشى بىلەن دارغا ئېسىلىسەن" دەپتۇ. ئېلى نۇرىدىن پۈتۈن ئەتراپقا كوز يۈگۈرتۈپتۇ. ھەممە تەرەپكە نەزەر سېلىپ چىقىپ، بۇ شېىرنى ئوقۇپتۇ:

تۇتۇپ جاللات قىلىچىنى بېشىمدا تۇرسا،
تاماشاچىلار تېزلا يۈزىنى ئورىسگەي.

www.tuyghurkitap.com

مېنىڭ ئولمەكلىكىم خەققە تاماشا،
توپلىشىپ كەلگەنلەر مېنىلا كورگەي.

دىمەس ھېچكىم بۇنىڭ نېمە گۇناھى،
بولالماس ھېچ كىشى ئاشىق پاناھى...
كېلىنىڭ، كىم بار ماڭا سۇ ئىچكۈزۈشكە؟...
گۇناھىم يوقلۇغىنى بىلۇر ئىلاھى.

جاسارەت قىلالماس ھېچكىم بۇ ئىشقا،
قىلىچ چۈشكىچە خۇرسەن بولۇشقا.
ۋاپاسىز ماڭا سەن سۇنى ئۇزاتقىن،
نەزەر سال بويۇنغا ئۇرغان قىلىچقا.

كىشىلەر ئۇنىڭ ئەھۋالىغا يىغلىشىپتۇ. جاللات ئورنىدىن تۇرۇپ، ئېلى نۇردىنغا بىر پىيالە سۇ ئېلىپ كەلگەن ئىكەن. ۋەزىر جاللاتنىڭ قولىدىن پىيالىنى تارتىپ ئېلىپ، ئۇرۇپ سۇندۇرۇپتۇ. جاللاتقا ئۇنىڭ بويىنىنى ئۇزۇشنى بۇيرۇپتۇ. جاللات ئېلى نۇردىنىنىڭ كوزلىرىنى باغلاپتۇ. توپلانغان كىشىلەر ئىبنى ساۋىنىڭ بۇ ھەركىتىدىن نارازى بولۇپ، چۇقان كوتۇرۇشۇپتۇ، ھەر خىل غەۋغا چىقىپتۇ. شۇ ئارىدا بىردىن ئۇزاقتىن چاڭ-توزاڭ كوتۇرۇلۇپتۇ. سۇلتان ئوردىدا ئولتۇرغان ئىكەن، يەر ۋە كوكنى قاپلىغان بۇ تۇماننى كورۇپ ھەيران بوپتۇ. ئۇ، ۋەزىرىنى ئالدىغا قىچقىرتىپتۇ. دەرھال بۇ كوتۇرۇلگەن چاڭ-تۇماننىڭ سىرىنى ئۇقۇپ كېلىشكە بۇيرۇپتۇ. ۋەزىر باھانە كورسىتىپ: "ھازىر بۇنىڭ بېشىنى ئالايلى!" دەپتۇ. سۇلتان: "ئاۋال بۇ تۇماننىڭ كوتىرىلىش سەۋەبىنى بىل، ئۇ ھېچ نەگە كېتەلمەيدۇ" دەپتۇ غەزەپ بىلەن. قارىسا، ئۇ توزاڭ خەلىپىنىڭ ۋەزىرى جەپەر بەرمەكى بىلەن ئۇنىڭ

يېنىدىكى پاسىۋانلىرىنىڭ ئاتلىرى ئايىغىدىن كوتۇرۇلگەن تۇمان ئىكەن.

ئېلى نۇرىدىن كەتكەندىن كېيىن، ئوتتۇز كۇنگىچە، ئۇ خەلىپىنىڭ ئېسىگە كەلمەپتۇ. باشقىلارمۇ بۇ ھەقتە ئەسلىمەپتۇ. بىر كېچە خەلىپە ئەنسۇلجەلىسنىڭ ئويىگە توغرى كېلىپ قاپتۇ. قارىسا، ئۇ يىغلاپ تۇرۇپ، شېئىر ئوقۇۋاتقان ئىكەن:

مەن سەن بىلەن ياشىغايمەن،
يا ھازىر بول، يا غايىپ.
ئەمدى بىلدىم ئىشق دەردىنى،
بولىدىكەن ئۇ ئاجايىپ.

ئويۇمدىمۇ، كوڭلۇمدىمۇ،
دائىم سېنى ئەسلەيمەن.
ئولتۇرغاندەك تۇيۇلسەن،
سېنى ھېچبىر كورەلمەيمەن.

ئۇنىڭ يىغىسى يەنە كۇچىيىپتۇ. خەلىپە ئىشىكنى ئېچىپ ئىچكىرى كىرىپتۇ. يىغلاپ ئولتۇرغان ئەنسۇلجەلىس خەلىپىنى كورۇپ گاڭگىراپ قاپتۇ، خەلىپىنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ، مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ئەي ھايات نەشئەسى، نازۇ-نىمەتى،
تىرىكلىك مەنبەسى، پەزلۇ-ھىكمىتى.
بۇزدۇڭ ئوز ۋەدەڭنى ئەسكە ئالمىدىڭ،
مۇسى پىشماستىن كوز بولدى بېغىڭ.

يېپىلدى يۇزۇمگە سېنىڭ دەرۋازەڭ،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قىنى سىخىلىغلىق، داڭقلىق، ئاۋازلىق.
كوپ يۈردۈم، كورمۇدۇم بەختتىن نىشانە،
سەزدىم مەن ئۇ خىيال، ئۇ بىر ئەپسانە.

"سەن كىم؟ نىمە ئۇچۇن مۇنچە يىغلايسەن؟"دەپ سوراپتۇ خەلىپە. "مەن، — دەپتۇ ئەنىسۇلجەلىس، — ئىبلى نۇرىدىن ئىبنى خاقاننىڭ ساتقا تۇتقان سوغىسى... ئۇنىڭ قېشىغا مىنى قىممەت-لىك كىيىم ۋە ئىنئاملار بىلەن ئۇۋتىشنى ۋەدە قىلغان ئىدىڭ. ۋاقىت يەتكەن بولسا، مىنى ئۇۋەتىشىڭنى سورايمەن، يىلىنىپ ئىلتىماس قىلىمەن. چۈنكى، بۇ يەردە ئوتتۇز كۈندىن بىرى كوزۇمگە ئۇيقا كەلمىدى...". خەلىپە جەپەرنى قىچقىرتىپ ئۇنىڭغا شۇنداق دەپتۇ: "ئوتتۇز كۈندىن بىرى ئىبلى نۇرىدىن ئىبنى خاقانى ھەق-قىدە خەۋەر يوق. مۇھەممەت ئىبنى سۇلايمانۇززەينى ئۇنى ئولتۇ-رۇشمۇ ئىھتىمال، ئەي جەپەر، مەن بوۋىلىرىم ھەققىدە قەسەم قىلىپ، شۇنى ئېيتىمەنكى، ئۇنىڭغا زىيانكەشلىك قىلىشقان بولسا، ئۇنىڭغا سەۋەپچى بولغان كىشى مىنىڭ ئالدىمدا ھەر قانچە ھور-مەتلىك بولسىمۇ، مەن ئۇنىڭ بېشىنى ئالىمەن. سەن ھازىر يولغا چۇش، سۇلتان مۇھەممەت ئىبنى سۇلايمانۇززەيىنىدىن ئىبلى نۇرىدىن توغرىسىدا خەۋەر ئىلىپ كەل! ئەگەر كىچىكسەڭ، ئۇ چاغدا مەندىن رەنجىمە، ئىبلى نۇرىدىننىڭ ئىشى ھەققىدە مۇھەممەت ئىبنى سۇلايمانۇززەينىگە ئۆز قەلىمىم بىلەن يېزىپ ئىبلى نۇرىدىنغا تاپشۇرغان خېتىمنىڭ مەزمۇنىدىن خەۋەردار-مۇسەن؟ — دەپ سوزىنى داۋام قىپتۇ خەلىپە، — مەن ئۇنى سۇلتان مۇھەممەت ئىبنى سۇلايمانۇززەينى ئورنىغا ييگىدىن سۇلتان قىلىپ بەلگىلىگەن. بول، تەلەپ قىلغان ۋاقىتتىن كېچىكمەي بۇيرۇقنى

ئورۇندا". جەپەر ۋەزىر: "خوپ!" دەپتۇ. شۇ ئاندىلا ھازىرلىنىپ، بەسىرگە قاراپ مېڭىپتۇ. جەپەر ۋەزىر بەسىرگە كېلىپ ئوردىغا كىتىۋېتىپ، ئوردا ئالدىدا توپلانغان كىشىلەرنى كورۇپ ھەيران بوپتۇ ۋە: "بۇ نىمە قىقاس-سۈرەن" دەپتۇ ئۇ. شۇ يەردىكىلەردىن بىرسى ئۇنىڭغا ئېلى نۇرىدىن ئىبنى خاقاننىڭ ۋەقەسىنى سوزلەپتۇ. جەپەر ئالدىراپ مۇھەممەت ئىبنى سۇلايمانۇززەينى ئالدىغا كىرىپ، ئۇنىڭ بىلەن سالاملىشىپتۇ. نىمە سەۋەپتىن كەلگەنلىگىنى ئۇنىڭغا بايان قىپتۇ. "ئەگەر، — دەپتۇ، — جەپەر ۋەزىر، — ئېلى نۇرىدىن بىرەر ھادىسىگە يولۇققان بولسا، خەلىپە ئۇنىڭغا سەۋەپچى بولغانلارنىڭ ھەممىسىنى ئاياپ قويمايدۇ، دارغا ئاسىدۇ..."

جەپەر ۋەزىر ئېلى نۇرىدىننى ئازات قىلىپ، خەلىپىنىڭ بۇيرۇغىنى ئورۇندىمىغان سۇلتان مۇھەممەت ئىبنى سۇلايمانۇززەينى ۋە ئۇنىڭ ۋەزىرىنى زىندانغا ساپتۇ. ئېلى نۇرىدىننى سۇلتان مۇھەممەت ئىبنى سۇلايمانۇززەينى ئورنىغا سۇلتان قىلىپ كوتۇرۇپتۇ. جەپەر بەرمەكى ئۇچ كۇن بەسىردە تۇرۇپ، دوستلار زىياپىتىدە بوپتۇ. تورتىنچى كۇنى ئېلى نۇرىدىن جەپەر ۋەزىرگە ئوزىنىڭ خەلىپىنى كورۇش ئارزۇسى بارلىغىنى ئېيتىپتۇ. جەپەر ۋەزىر ئېلى نۇرىدىننى يېنىغا ھەمرا قىلىپ ئېلىپ، سۇلتان مۇھەممەت ئىبنى سۇلايمانۇززەينى بىلەن ئۇنىڭ ۋەزىرى مۇئىن ئىبنى ساۋىنى ئالدىغا سېلىپ، باغدادقا قاراپ يولغا چىقىپتۇ. ۋەزىر مۇئىن ئىبنى ساۋى قىلغان ئەسكىلىگىگە پۇشايمان قىپتۇ. بۇلار باغدادقا كېلىپ، خەلىپە ھۇزۇرىغا كىرىپتۇ. جەپەر ۋەزىر ئېلى نۇرىدىننىڭ بېشىدىن ئوتكەن ۋەقەلەرنى، ئۇنى دار ئالدىدىن قۇتۇلدۇرۇپ ئېلىپ كەلگىنىنى خەلىپىگە سوزلەپ بېرىپتۇ. "بۇ

قىلىچنى قولۇڭغا ئال! ــ دەپتۇ خەلىپە غەزەپ بىلەن ئىبلى نۇرد-
دىنغا قاراپ، ــ ماڭ، دۈشمىنىڭنىڭ كاللىسىنى ئال!" ئىبلى نۇرىدىن
قىلىچنى قولىغا ئېلىپ، مۇئىن ئىبنى ساۋىنىڭ قېشىغا كەپتۇ. مۇئىن
ئىبنى ساۋى ئىبلى نۇرىدىنغا تەلمۈرۈپ قاراپ: "مەن ھەر ئىش
قىلسام، ئۆز خاھىشىم ۋە كۈچۈم بىلەن قىلدىم. باشقىلارنىڭ
نالە-زارىغا قۇلاق سېلىشنى خالىمىدىم. شۇنىڭ ئۈچۈن خاتا
قىلدىم. سېنىڭ ياخشىلىق بىلەن نامىڭ چىققان. ماڭىمۇ
ياخشىلىق قىلىپ بېشىمدىن، قېنىمدىن كېچىشىڭنى ئۈمىت
قىلىمەن. مېنىڭ گۇنايىمدىن ئۆت!" دەپتۇ. ئىبلى نۇرىدىن
قولىدىكى قىلىچنى يەرگە قويۇپ خەلىپىگە قاراپتۇ: "ئۇنىڭ
گۇناھىدىن ئۆتۈڭ خەلىپەم" دەپتۇ. خەلىپە ئىبلى نۇرىدىنغا
قاراپ: "ئۇ ساڭا ھىلە ئىشلىتىۋاتىدۇ!" دەپتۇ. كېيىن مەسرۇر
جاللاتقا قاراپ: "تىغىڭنى ئال! مېنىڭ پەرمانىمنى يىرتىپ تاشلىغان
بۇ ئىپلاسنىڭ كاللىسىنى ئال!" دەپ بۇيرۇپتۇ. مەسرۇر جاللات
بىرىپ بۇيرۇقنى ئورۇنداپتۇ. "يەنە قانداق تىلىگىڭ بار؟" دەپ
سوراپتۇ خەلىپە ئىبلى نۇرىدىندىن. "ئەي مۇھتەرەم خەلىپە، ــ
دەپتۇ ئىبلى نۇرىدىن، ــ بۇ ياخشىلىغىڭىز ئۈچۈن ئومرۈڭىز ئۇزۇن
بولسۇن! مەن بەسرىگە سۇلتان ياكى شاھ بولۇشنى ئارزۇ
قىلمايمەن. ئۆز يېنىڭىزدىن بىر كىشىلىك خىزمەت سورايمەن. ماڭا
ئۆز تەربىيىڭىزنى كورۇپ تۇرۇپ خىزمەت قىلىشتىن ئارتۇق
خوشلۇق، لەززەت يوق..." "ناھايىتى ياخشى، ــ دەپتۇ خەلىپە.
ئۇ بەسرىگە باشقا كىشىنى سۇلتان قىلىپ بەلگۈلەپتۇ. كېيىن
ئەنىسۇلجەلىسنى ھازىر قىلىپ، ئۇنى ئىبلى نۇرىدىنىنىڭ قولىغا
تاپشۇرۇپ بېرىپتۇ. خەلىپە ئۇ ئىككىسىگە جىق ئىنئام بېرىپ،

باغدادنىڭ ئەڭ ئېسىل ۋە كوركەم سارايلىرىدىن بىرىنى مۇلۇكلىرى بىلەن ھەدىيە قىپتۇ. خەلىپە ئىبلى نۇرىدىن ئىبنى خاقاننى ئۇزىنىڭ ئەڭ يېقىن ئۇلپەتلىرىدىن قىلىپ بەلگۇلەپ، شۇنىڭغا مۇۋاپىق خىزمەت بېرىپتۇ. ئىبلى نۇرىدىن خەلىپە قېشىدا بىر ئۇمۇر ھايات كوچۇرۇپتۇ.

"ئەي بەختلىك شاھ، — دەپتۇ شەھرىزاد، — بۇ ھىكايە سودىگەر ئايۇپنىڭ بالىلىرىنىڭ ھىكايىسىدىن قىزىق ئەمەس."

— قېنى ئەمىسە شۇ ھىكايىنى باشلا، ئاڭلاي! — دەپتۇ شەھرىيار.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

سودىگەر ئايۇپنىڭ ئوغلى غەنىمنىڭ ھېكايىسى

— قېدىمقى زاماندا ئايۇپ ئىسىملىك بىر چوڭ سودىگەر بار ئىكەن. ئۇنىڭ مال ــ دۇنياسى، يەر ــ زېمىنى ئىنتايىن كوپ ئىكەن. ئۇنىڭ ئون توت كۇنلۇك تولۇن ئايدەك چىرايلىق بىر ئوغلى، گۇزەللىكتە جاھاندا تەڭدىشى يوق بىر قىزى بار ئىكەن. ئوغلىنىڭ ئىسمى غەنىم بولۇپ، ئۇ ناھايىتىمۇ يېقىملىق سوزلەيدىكەن. ئۇنىڭ قىزىنىڭ ئىسمى پىتنە ئىكەن. ئۇنى كورگەن ھەر قانداق كىشى ئىختىيارسىز ئۇنىڭغا تەلمۇرۇپ، ئۇزىنى يوقىتىپ قويىدىكەن. شۇنىڭ ئۇچۇن، ئۇنى پىتنە دەپ ئاتىغان ئىكەن. كۇنلەرنىڭ بىرىدە ئۇنىڭ ئاتىسى ئايۇپ سودىگەر ۋاپات بوپتۇ. ئۇنىڭ مال ــ دۇنياسى، يەر ــ زېمىنى شۇنداقلا باللىرىغا مىراس بولۇپ قاپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

ئوتتۇز سەككىزىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

سودىگەر ئايۇپنىڭ باللىرىغا قالغان مىراسلارنىڭ ئىچىدە يۇز توگىلىك يىپەك رەختلەر، مەخمەل، ئەنبەر، ئىپار قاتارلىقلار بولۇپ باغدادقا تەييارلاپ قويۇلغان، سىرتىغا تامغا ئۇرۇلۇپ، باغدادقا ئېلىپ بېرىلىدىغان مال دەپ يېزىلغان ئىكەن. سودىگەر ئايۇپ بۇ ماللارنى

تېز ئارىدا باغدادقا ئېلىپ بېرىش ئارزۇسىدا هازىرلانغان ئىكەن. ئەپسۇسكى، مىرادىغا يېتەلمەي ۋاپات بوپتۇ. غەنىم ئاتىسىنىڭ تەزىيىسىنى تۈگەتكەندىن كېيىن، ئانىسى ۋە ئۇرۇق-تۇققان، ئەل-يۇرت، خۇلۇم-خوشنىلىرى بىلەن خوشلىشىپ، ماللىرىنى ئېلىپ، تەۋەككۇل قىلىپ باغدادقا قاراپ يولغا چىقىپتۇ. ئۇ زاماندا هارۇن رەشىد خەلىپە ئىكەن. غەنىم ئامان-ئېسەن باغدادقا يېتىپ بېرىپتۇ. غەنىم ياخشى بىر هويلىنى ئىجارىگە ئاپتۇ. ئۇينى قىممەتلىك بىسات بىلەن جابدۇپتۇ. ماللىرىنى جايلاپ ئالغاندىن كېيىن، هۇزۇرلىنىپ دەم ئاپتۇ. باغداد سودىگەرلىرى ۋە باغدادلىق چوڭ-كىچىك سودىگەرلەرنىڭ دەللاللىرى كېلىشىپ، ئۇنىڭدىن هال-ئەهۋال سوراپتۇ. كېيىن ئۇ، ئون توپ ئەڭ نەپىس، ئەڭ نازۇك كىيىملىك ئورالغان بىر تۈگۈننى ئېلىپ بازارغا بېرىپتۇ. سودىگەرلەر ئۇنى ئىززەت ۋە هۆرمەت بىلەن قارشى ئېلىپ، بازار ئاقساقىلىنىڭ دۇكىنىغا ئولتۇرغۇزۇپتۇ. ئاقساقال، كىيىملىكلەرنى سېتىشقا ياردەم قىپتۇ. بۇ مالدا بىرگە ئىككى پايدا كۆرگىنى ئۈچۈن، غەنىم بەك خوش بوپتۇ. شۇ يوسۇندا ئۇ، ماللارنى بىرىنىڭ كەينىدىن يەنە بىرىنى چىقىرىپ، سېتىشقا باشلاپتۇ. ئۇ، بىر يىلنى شۇنداق ئۆتكۈزۈپتۇ. يېڭى يىلدىن كېيىنكى بىر كۈنى غەنىم ئادەتتىكىدەك بازارغا بېرىپ قارىسا، بازار قۇۋۇغى تاقالغان، ئادەملەر يوق. هەيران بولۇپ، بۇ هالنىڭ سەۋەبىنى سۈرۈشتۈرۈپتۇ. بىر كىشى: "سودىگەرلەردىن بىرسىنىڭ ئۆلگىنىنى، باشقا سودىگەرلەرنىڭ هەممىسى ئۇنىڭ نامىزىغا كەتكىنىنى، قەلەندەرلەرنىڭمۇ ئەمدى تەييارلىنىۋاتقانلىقىنى، ئۇلارنىڭمۇ بارىدىغانلىقىنى" ئېيتىپتۇ. ئۆزىنىڭمۇ هەمكەسىپلىكىنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئەسلىتىپ، ئۇنىڭمۇ بىرىشىنىڭ لازىملىغىنى ئۇقتۇرۇپتۇ. غەنىمگە بۇ تەكلىپ ماقۇل كەپتۇ. غەنىم ئۇنىڭدىن نامازنىڭ قەيەر-دىلىگىنى سورىغان ئىكەن. ئانچە يىراق ئەمەسلىكىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ.

غەنىم ئادەملەر بىلەن بىللە يولغا چۈشۈپتۇ. كىشىلەر تاۋۇتنى مورىسىگە ئېلىپ مەسچىتكە كەپتۇ. مېيىت نامىزى چۈشۈرۈلۈپتۇ. كېيىن شەھەر تاشقىرىسىدىكى گورۇستانلىققا ئېلىپ چىقىشىپتۇ. ئۆلگەن كىشىنىڭ تۇققانلىرى هازىرلانغان قەۋرە ئۈستىگە چېدىر تىككەن، شام يېقىلىپ گۈللەر تىزىلغان، ئەتىرە سېپىلگەن ئىكەن. مۇردىنى كۆمۈپتۇ. قارىيلار قىرائەتنى باشلاپتۇ. ھەممە ئادەم يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپتۇ. غەنىممۇ ئادەملەردىن ئايرىلىپ قېلىشنى ئەپ كۆرمەي، ئۇلار بىلەن بىللە ئولتۇرۇپتۇ. كەچ بولۇپ هالۋا تارتىلىپتۇ. ئادەملەر تاماقلىنىپ، قوللىرىنى يۇيۇپ، يەنە ئۆز ئورۇنلىرىغا كېلىپ ئولتۇرۇشۇپتۇ. غەنىمنىڭ كۆڭلى غەش بوپتۇ. ئۇ، ئۆيىدىن، مالىلىرىدىن ئەنسىرەپ: "مەن مۇساپىر تۇرسام، ئۆيۈمدە مالنىڭ كۆپلىگى ھەممىگە مەلۇم تۇرسا، ئۆزەم بۇ يەردە قالسام، ئوغرىلار بار-يوقۇمنى ئېلىپ كەتسە قانداق بولۇدۇ؟" دەپ تەشۋىشلىنىپتۇ. ئاخىرى ئۆزرە ئېيتىپ، يولغا چىقىپتۇ. يېرىم كېچىدە شەھەر قوۋۇغىغا يېتىپ بېرىپتۇ. بىراق، قوۋۇق تاقالغان ئىكەن، قوۋۇق ئەتراپىدا ھېچكىم يوق ئىكەن. كېچە قاپ قاراڭغۇ بولۇپ، يىراق-يېقىندا ئىتلارنىڭ ھاۋشۇشلىرى، بۆرىلەرنىڭ ھۇلاشلىرىدىن باشقا ئاۋاز ئاڭلانماپتۇ. غەنىم تېخىمۇ قورقۇمسىراپ: "سۇبھانالللا، سەل بۇرۇن مەن مېلىمدىن قورققان ئىدىم، ئەمدى جېنىمدىن قورقىمەن" دەپ، بىر پانا جاي ئىستەپتۇ،

پانا جاي كورۇنمەپتۇ. كەلدى ـ كەتكۈچىمۇ كوزىگە چېلىقماپتۇ. غەنىمنى ئەمدى جان قايغۇسى بېسىپتۇ. نا ئىلاج ئارقىسىغا قايتىپتۇ. بۇ كىچىنى ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن باشپانا بولغىدەك جاي ئىزلەپ يۈرگەندە، كوزىگە توت ئەتراپى تام بىلەن قورشالغان، دەرۋازىسى ئوچۇق بىر قەۋرىستانلىق كورۇنۇپتۇ. گۈمبەز ئىچىگە كىرىپ ئۇخلە- ماقچى بوپتۇ. لېكىن، نىمە ئۈچۈندۇر كوزىگە ئۇيقۇ كەلمەپتۇ. قورقۇنچىسى بارغانسېرى كۈچىيىپتۇ. ئورنىدىن قوزغىلىپتۇ. بۇ يەردىن باشقا يەرگە چىقىپ كېتىش مەقسىدىدە دەرۋازا تۈۋىگە بېرىپتۇ. شۇ چاغدا شەھەر قوۋۇغى يېنىدىن ئاللا قانداقتۇ بىر يورۇقلۇق كورۇنۇپتۇ. قاراپ تۇرسا، بۇ يورۇقلۇق توپ توغرا قەۋرىستانلىققا قاراپ كېلىۋاتقىدەك. غەنىمنىڭ كوڭلىگە ئەندىشە چۈشۈپتۇ. دەرھال قەۋرىستانلىقنىڭ دەرۋازىسىنى يېپىپتۇ. ئوزى ئالدىراپ كېلىپ، قەۋرىستانلىقنىڭ سەيناسىدىكى دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ئاپتۇ. شۇ يەردىن تۇرۇپ يورۇقلۇقنى كۈزىتىپتۇ. يورۇقلۇق ئاستا ـ ئاستا قەۋرىستانلىققا يېقىنلاپ كېلىپ، دەرۋازى- نىڭ ئوزىگە تاقىلىپ توختاپتۇ. قارىسا، بۇ كەلگەنلەر ئۈچ قول ئىكەن. ئۇلارنىڭ ئىككىسى ساندۇق، ئۈچۈنچىسى بىر قولىغا پانۇس، دولىسىغا كەتمەن ئالغان ئىكەن. ئۇلار دەرۋازا ئالدىغا كېلىپ توختاپ تۇرۇپتۇ. ئۇلاردىن بىرى ساندۇق كوتەرگەن يەنە بىرىگە قاراپ: "ئەي ساۋاپ، نىمىشقا ئىچكىرى كىرمەيسەن!" دەپتۇ. "ئەي كاپىر، بىز كەچكىچە شۇ يەردە بولۇپ، دەرۋازىنى ئاتايىن ئېچىپ قويغان ئىدۇق. يىز كەتكەندىمۇ ئوچۇق قالغان" دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ ئۇ ئىككىنچىسىگە قاراپ. "قانداق هۇشى يوق ئادەملەرسىلەر؟ ــ دەپتۇ پانۇس كوتەرگىنى، ــ باغدادلىقلار باغلارغا

چىقىپ بەزمە قىلىدۇ. كەچ قالغانلاردىن سىز ۋە بىزگە ئوخشىغانلىرى بىزدەكلەرنى قوروۇپ يىمىسۇن، باشقىلار زىيانكەشلىك قىلمىسۇن دەپ، بىز رەڭگىلەردىن قورقۇپ، بۇنىڭ ئىچىگە كىرىپ دەرۋازىنى ئېتىپ ئالغان". "توغرى ئېيتىسەن ئەي ئالماس، — دەپتۇ كاپۇر بىلەن ساۋاپ تەڭلا، — ئەقلىڭگە رەخمەت. ھەقىقەتەن بىزنىڭ ئارىمىزدا سېنىڭدىن ئەقىلسىزرەك ئادەمنى تاپقىلى بولمايدۇ." "سىلەر مېنىڭ سوزۇمگە يەنىلا ئىشەنمەيسىلەر، قەۋرىستانلىقتا كىرىپ بىرەز كىشىنى توتۇپ چىقسام، قانداق دەيسىلەر؟ — دەپتۇ ئالماس، — مېنىڭ پىكرىمچە، ئۇ، پانۇسنىڭ يورۇقىنى كورۇش بىلەنلا قورقۇپ ئالدىراچان چىقىپ دەرۋازىنى ئېتىپ، دەرەخنىڭ ئۇستىگە چىقىۋالغان بولۇشى مۇمكىن". بۇ سوزنى ئاڭلىغان غەنىم ئوزىگە ئوزى: "لەنەت ساڭا ۋە سېنىڭدەك مەككار هارامزەدىنى تېپىپ چوك قىلغان ئاتاڭغا!" دەپتۇ، كېيىن: "ئەمدى بۇلاردىن قانداق قىلىپ قۇتۇلۇش كېرەك" دېگەن ئويغا چومۇپتۇ.

"ئۇنداق بولسا، — دەپتۇ ساندۇقنى كوتۇرۇپ كەلگەنلەر، — بىز ساندۇقنى كوتۇرۇپ كېلىپ بوينىمىزنى ئالالمايدىغان ھالغا كېلىپ قالدۇق، هاردۇق-چارچىدۇق. سەن تامدىن ئارتىلىپ چۇشۇپ دەرۋازىنى ئاچ! سېنىڭ بۇ خىزمىتىڭ ئۇچۇن بۇ يەردە قولغا چۇشۇرۇلگەن كىشىدىن بىرەرسىنى ياخشىلاپ كاۋاپ قىلىپ بېرەيلى، قانداق؟ كوڭلۇڭ تارتامدۇ؟ ئالماس!" "مەن بۇ سوزنى ئەقلىمنىڭ كاملىقىدىن قىلدىم. توغرىسى بۇ يەرگە ئوغرىلار كىرگەن بولسا كېرەك. كىم بىلىدۇ، هازىر ئۇلار تېپىپ كەلگەن ئولجىلىرىنى بولۇشىۋاتقاندۇر. شۇنىڭ ئۇچۇن مەنمۇ ئۇ يەرگە يالغۇز كىرىشتىن

قورقۇپ تۇرىمەن. ئەڭ ياخشىسى، بىز ئۇچىمىز ساندۇقنى تامنىڭ ئارقىسىدىن سىرىلدۇرۇپ تاشلىساق، قانداق؟" "بۇ بىزنىڭ بايلىغىمىز، ساندۇقنى تاشلىساق سۇنۇدۇ. بايلىق ئاشكارىلىنىپ قالىدۇ" دىيىشىپتۇ ئۇلارنىڭ ئىككىسى. "بۇ يەرگە راستلا ئوغرى كىرگەن بولسا بايلىغىمىزدىنمۇ ئايرىلىپ قالمايلى! دەپ قورقىمەن" دەپتۇ ئالماس. "ئەقلىڭ يوق، دوت نىمە ئىكەنسەن. بۇ يەرگە ئۇلار قورقماي قانداق كىلەلەيدۇ!" دىيىشىپتۇ ئىككىسى. ساندۇقنى كوتەرگەنلەر تامدىن چۈشۈپ دەرۋازىنى ئىچىپتۇ. ئالماس ئۇلارنىڭ ئالدىدا پانۇسنى كوتۇرۇپ تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ بىر قولىدا كەتمەن بىلەن خالتىدا ئازراق ھاكمۇ بار ئىكەن. دەرۋازىنى قايتىدىن تاقاپ-قۇلۇپلاپ دەم ئىلىشقا ئولتۇرۇپتۇ. ئۇلاردىن بىرسى: "شۇنچە يول يۇردۇق، يۇك كوتەردۇق، يەر كولىدۇق. تامدىن چۈشۈپ دەرۋازىنى ئاچقىچە، بەك چارچىدۇق. ھازىر يىرىم كىچە بولدى. يەرنى يەنە كولاپ ساندۇقنى كومگىدەك ماغدۇر يوق. ئىككى ئۇچ سائەت ئارام ئىلىپ، كىيىن ئىشىمىزنى قىلىمىز. بۇ ۋاقىت ئىچىدە بىزنىڭ ھەر بىرىمىز ئۇزىمىزنىڭ سەرگۇزەشتىمىزنى، ئاختا قىلىنىشىمىزنىڭ سەۋەۋىنى باشتىن-ئاياق سوزلەشسەك، ۋاقتىمىزمۇ تىز ئوتىدۇ، دەممۇ ئالىمىز" دەپتۇ. "بولمىسا سوزلە"—دەپتۇ پانۇس كوتەرگەن.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

ئوتتۇز توققۇزىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

"ئەمىسە ئاۋال مەن باشلاي" دەپ پانۇس كوتەرگەن ئالماس ئىسىملىك سوزگە كىرىشىپتۇ. "سوزلە!" دەپتۇ، — كاپۇر بىلەن ساۋاپ. "ئەي بۇرادەرلەر، — دەپتۇ پانۇس كوتەرگەن ئالماس ئىسىملىك قۇل، — مېنىڭ بېشىمدىن ئوتكەن ئىشلار مۇنداق: مەن بەش يېشىمدا ئوز شەھرىمدىن ئايرىلىپ، باغدادقا كەلتۇرۇلدۇم. قۇل ساتقۇچى مېنى نەقىپ ئىسىملىك بىر ھەربىگە ساتتى. ئۇنىڭ مەن بىلەن يېشى تەڭ بىر قىزى بار ئىدى. ئۇ، ئوقۇيتتى، مەن ئوينايتتىم. كېيىن مەن ئۇنىڭ بىلەن ئويناپ، كۇلۇپ تەربىيەلەندىم. ئۇنى زېرىكتۇرمەسلىك ئۇچۇن، ئويۇن قىلىپ، ناخشا ئېيتىپ بېرەتتىم. ئۇنىڭ ئاتا-ئانىلىرى مېنىڭ قىزىق ھەركەتلىرىمدىن زۇقلىناتتى. بىز ئون ئىككى ياشقىچە بىللە ئوستۇق. كېيىن مەندىن ئۇنى يوشۇرۇشتى. كۇنلەرنىڭ بىرىدە مەن قىزنىڭ يېنىغا كىردىم. ئۇ، بىر ئويدە يالغۇز ئولتۇرغان ئىكەن. ئۇ، ئادەتتىكىدىن باشقىچە ياسىنىۋاپتۇ، ھازىرلا ھاممامدىن چىققاندەك كورۇنىدۇ، يۇزلىرىنىڭ قىزىلى قىزىل، ئېقى ئاق، يالتىراپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭدىن ئەتىرە پۇرىغى گۇپۇلدەپ كېلىپ تۇرىدۇ. بىز يەنە بۇرۇنقىدەكلا بىر-بىرىمىز بىلەن ئوينىشىپ كەتتۇق. ئىككىمىزلا قىزىشىپ كەتتۇق. ئاخىرى ئۇنىڭ قىزلىقىغا دەخلى يەتتى. بۇ ئىشنىڭ ئاقىۋىتىدىن قورقۇپ بىر يولدىشىمنىڭ ئويىگە قېچىپ كەتتىم. ئانىسى قىزىنىڭ ئەھۋالىنى ئۇقۇپ قېلىپ، ھوشىدىن

كېتىپتۇ. لېكىن ئۇ، ئېھتىيات قىلىپ، بۇ سىرنى قىزنىڭ ئاتىسىغا ئېيتماپتۇ.

ئىككى ئايغىچە ھېچقانداق ئەھۋال يۈز بەرمىدى. ئۇلار ھەر ۋاقىت مېنى ئۆيىگە قىچقىرىپ، بۇرۇنقىدەكلا ياخشى مۇئامىلە قىلدى. ئاخىرى مېنى تۇرغان يېرىمدىن تۇتۇپ ئېلىپ كېلىپ ئىشقا سالدى. قىز مېنى ياخشى كۆرگەنلىكتىن بۇ سىرنى تېخىچىلا ئاتىسىغا ئېيتمىغان ئىدى. كېيىن ئاتىسى قىزنى ئېرىنىڭ بېشىنى چۇشۇرۇپ يۇرىدىغان سەتىراچىقا بەردى. قىزنىڭ تويىلۇغىنى ۋە ھەققى مېھرىنى، توي خىراجىتىنى ئاتىسى ئۆز يېنىدىن چىقىرىپ قىلدى. شۇنىڭغىچە قىزنىڭ ئاتىسى بۇ ۋەقەدىن خەۋەرسىز ئىدى. ئۇلار توي ئىشلىرى بىلەن مەشغۇل ئىدى. نىكاھ ئوقۇلدى، توي تۈگىدى. بىر كۈنى مىنى تۇيۇقسىز تۇتۇپلا پىچىپ تاشلىدى. ساقايغاندىن كېيىن قىزغا خىزمەتچى قىلىپ قوشۇپ ئەۋەتتى. قىز قەيەرگە بارسا مەنمۇ ئۇنىڭ بىلەن باراتتىم، سىرنى ھېچكىمگە ئېيتمىدى. نىكاھ كېچىسى بىر كەپتەرنى ئولتۇرۇپ، شۇنىڭ قېنى بىلەن ئىشنى تۈگەتتى. مەن ئۇنىڭ يېنىدا خېلى ۋاقىتقىچە شۇ خىلدا كۈن كۆچۈردۈم. ئۇ، كوكرەكلىك ئىدى. ئېرى يوق ۋاقىتلاردا ياش ۋاقتىمدىكىدەك كىرىپ ئوينىشاتتىم. بىرقانچە ۋاقىت ئۆتتى. بىرىنىڭ كەينىدىن يەنە بىرى قىزنىڭ كەينىدىن ئانىسى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئاتىسى، ئېرى ئۆلدى، مەن ئىگىسىز مالغا ئايلىنىپ، سىلەرگە كەلتۈرۈلۈپ قوشۇلدۇم. مېنىڭ بېشىمدىن ئۆتكەنلەر ۋە ئاختا بولۇپ قېلىشىمنىڭ سەۋەبى ئەنە شۇ.“

شۇ چاغدا بۇلارنىڭ ئىككىنچىسى سوز باشلاپتۇ: ”مەن، — دەپتۇ ئۇ، — سەككىز ياش ۋاقتىمدا ئۆز شەھرىمدىن ئايرىلدىم. قۇل سو-

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

دىگەرلىرى مېنى بىر سودىگەرگە ساتتى. مەن خوجايىنىمنى ھەر يىلدا بىرلا قېتىم يالغان گەپ بىلەن ئالدايتتىم. بىر كۈنى مېنىڭ يالغان گېپىمدىن ئاچچىقلانغان خوجايىنىم مېنى دەللالغا تاپشۇردى. ئەيىۋىمنى ئېيتىپ سېتىۋېتىشنى بۇيرۇدى. "ئەيىۋى نىمە؟" دەپ سورىدى دەللال. "يىلدا بىر قېتىم يالغان سوزلەپ ئادەم ئالدايدۇ" دىدى خوجايىنىم. دەللال مېنى بازارغا سالدى. ئەيىۋىمنى ئېيتىپ خېرىدار چىللىدى. "شۇ ئەيىۋى بىلەن باھاسى قانچە؟" دەپ سورىدى دەللالدىن بىر سودىگەر كىشى. "ئالتە يۈز تەڭگە!" دىدى دەللال. سودىگەر رازى بولۇپ مېنى سېتىپ ئالدى. دەللالغا ھەققى ئۈچۈن يىگىرمە تەڭگە بېرىشنى ۋەدە قىلدى. دەللال سودىگەردىن پۇلنى ئېلىپ بالدۇرقى خوجايىنىمغا تاپشۇردى. مېنى يېڭى باي سودىگەر ئۆيىگە ئېلىپ باردى. دەللال خوجايىنىدىن ھەققىنى ئېلىپ ئۆز يولىغا كەتتى. سودىگەر ماڭا قۇللارغا خاس كىيىم كىيگۈزدى. مەن يىل ئاخىرىغىچە ئۇنىڭ خىزمىتىنى قىلدىم. مۇبارەك يېڭى يىل كىردى. بۇ يىل باشقا يىللاردىن ياخشى كەلگەن ئىدى. ھوسۇلمۇ مول بولغان ئىدى. بايلار چاي قىلىشتى. زىياپەتنى خوجايىنىم ئۆز ئۆستىگە ئېلىپ، شەھەر تاشقىرىسىدا ئۆتكۈزۈشكە تەييارلاندى. شەھەر تېشىدىكى بىر بېغىدا ھازىرلىق كېتىپ باراتتى. كېرەكلىك نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى شۇ باققا ئېلىپ كېلىشتى. مېھمانلارنىڭ ھەممىسى يىغىلىپ تاماققا كىرىشتى، چۈش ۋاقتى ئىدى. بايغا بىر نەرسە كېرەك بولۇپ قالدى. خوجام مېنى تېزلىك بىلەن شەھەردىكى ھويلىسىغا بېرىپ خوتۇنىدىن لازىم بولغان نەرسىنى ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇدى. "خوپ!" دىدىم، خېچىرنى مىنىپ ھويلىغا قاراپ ماڭدىم. ھويلىغا يېقىنلىشىپ دەرۋا-

زىغا كەلگىچە داتلاپ ۋاي سېلىشقا باشلىدىم. كوزلىرىمدىن توختىماي ياش ئېقىشقا باشلىدى. ئەتراپتىكى ئۇلۇغ ـ ئۇششاق خوشنىلارنىڭ ھەممىسى يېنىمغا توپلاندى. باينىڭ خوتۇنى، قىزىمۇ ئاۋازىمنى ئاڭلىغان ئىكەن، دەرۋازىنى ئېچىپ كوچىغا چىقىپ، مېنى كورۇپ يېنىمغا كېلىشتى. "نىمە بولدى؟" دەپ سورىدى مەندىن.

"باي مېھمانلار بىلەن بىر كونا لاپاسنىڭ ئاستىدا سايىداپ ئولتۇ- رۇشقان ئىدى. لاپاس ئۇلارنىڭ ئۇستىگە ئورۇلۇپ چۇشۇپ ھەممە- سى فازا قىلدى. بۇ ئىشنى كورۇپ نىمە قىلىشنى بىلمەي خېچىرنى مىنىپ چاپقىنىمچە سىزلەرگە خەۋەر ئېلىپ كەلدىم" دىدىم مەن.

مەندىن بۇ سوزنى ئاڭلاپ، سودىگەرنىڭ خوتۇنى، قىزى ياقىلىرىنى يىرتىپ يىغلاشقا باشلىدى. ئۇزلىرىنى ئۇزلىرى كاچات- لاشتى. ئۇلارنىڭ يېنىغا خوشنىلىرى يىغىلىپ كېلىشتى، سودىگەر- نىڭ خوتۇنى كوزىگە كورۇنگەن نەرسىلىرىنى يەرگە ئېتىپ سۇن- دۇردى، دېرىزىلىرىنىڭ ئەينەكلىرىنى چاقتى، پەردىلىرىنى يىرتتى، دەرۋازىسىنى چاقتى. ئۇ ماڭا: "يېنىمغا كېلىپ جاۋەندىكى چىنە- قاچىلارنى سۇندۇرۇشقا ياردەملەشسەڭچۇ؟" دىدى ۋاقىراپ ـ بوغۇ- لۇپ. مەن دەرھال ئورۇنداشقا كىرىشتىم: كوزگە كورۇنگەن، قولغا ئىلىنغان، ئايىغىمغا پۇتلاشقان ھەممە نەرسىنى چاقتىم ـ بۇزدۇم، پۇتۇن بىنادا ساق نەرسە قالمىغىچە تەر توكۇپ ئىشلىدىم. "يەنە نىمە بۇيرۇيسىز؟" دىدىم مەن سودىگەرنىڭ خوتۇنىغا. ئۇ بېشىغا كىچىك بىر يېپەك چۇمبەلنى ئارتىپ كوچىغا چىقتى. باللىرىمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئىدى. ئۇلار: "سەن ئالدىمدا يۇرۇپ بىزنى باي ئولگەن لاپاسنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بار! ـــ دىيىشتى، كېيىن دىمنى ئېلىپ، ـــ ئۇنى لاپاسنىڭ ئاستىدىن چىقىرىۋېلىپ، ئويگە ئېلىپ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

كېلەيلى! يۇيۇپ ـ تاراپ نامىزىنى چۈشۈرۈپ دەپنە قىلايلى!"
مەن ئالدىغا چۈشۈپ يىغلاپ مېڭىۋەردىم. ئۇلار ئارقامدىن ۋاي-داتلىشىپ چۇقان كوتۈرۈپ مېڭىشتى. كوچىدا بىزنى كورگەن ئايالـلار يىغىمىزغا قۇلاق سېلىپ، كېيىن قوشۇلۇپ يىغلاشتى. بەزىلىرى خېلى يەرگىچە بىز بىلەن ئەگىشىپ مېڭىشتى. ئۇلارنىڭ كوڭلىگە قاراپ شۇ خىلدا پۈتۈن شەھەر كوچىلىرىنى ئايلاندىم. كىشىلەر ۋەقەنى سورىسا ئۇلار مەندىن ئاڭلىغان سوزنى دەپ بېرەتتى. بەزىسى: "خۇدايا، توقۇناق بالا، ئىلمەك قازادىن ئۆزەڭ ساقلا!"دەپ ياقىسىنى تۇتۇپ كېتەتتى. قايسى بىرى: "پىشانىسىغا يېزىلغان، كورگۈلىكىدىن قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدۇ!" دەپ تەسەللى بېرەتتى. قايسى بىرى: "بۇ ئەلۋەتتە ئۇلۇغ كىشى بولسا كېرەك، بۇ ۋەقەنى شەھەر هاكىمغا يەتكۈزۈش كېرەك!" دەيتتى. ئۇلار بۇ سوز بىلەن هاكىمنى بۇ ۋەقەدىن خەۋەردار قىلىش ئۈچۈن هاكىمنىڭ ئىشىگىگە قاراپ ماڭدى. بىزمۇ ماڭدۇق.
قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد هىكايىسىنى توختاتتى.

قىرىقىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد هىكايىسىنى.
هاكىم بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ، بىر قانچە كىشىگە كەتمەن، كۈرەك، زەمبىل كوتەرتىپ باققا قاراپ ماڭدى. ئۇلار مېنىڭ كەينىمدىن كېلىۋاتاتتى. مەن يىغىدىن توختىمايتتىم. بېشىمغا توپا چېچىپ يۈزلىرىمگە ئۇراتتىم. شۇ هالدا ئۇلارنىڭ

ئالدىدا باققا يىتىپ كەلدىم. سودىگەر مېنى بۇ هالدا كورۇش بىلەن رەڭگى ئۇزگۇرۇپ يۇزىدىن قان قاچتى. مەن: "ئەمدى ئۇنى نەدىن تاپىمەن، ئۇنىڭ ئۇچۇن مېنىڭ جېنىم پىدا ئەمەسمىدى؟ ۋاي ئىست خوجام" دەپ ۋاقىرايتتىم. سودىگەر ئالدىراپ ئالدىمغا كېلىپ: "ئەي كاپۇر، نىمە ئىش بولدى؟" دەپ سورىدى هودۇقۇپ. "مەن ئۇيگە كىرىپ قارىسام، — دىدىم يىغا ئارىلاش، — هويلىنىڭ دەرۋازىسى ئورۇلۇپ، باللىرىڭىزنى بېسىۋاپتۇ!" "خوتۇنۇم ساقمۇ؟" دىدى ئۇ ئۇزىنى تۇتالماي. "هېچكىم ئامان قالماپتۇ!" دىدىم. "كىچىك قىزىمچۇ؟" دىدى ئۇ هودۇقۇپ. "يوق!" دىدىم. "خېچىرىمچۇ؟!" دىدى. "يوق، هورمەتلىك باي، ئەزىبىرايى خۇدا، — دىدىم مەن، — ئوي، بالىخانا، مال ئېغىللىرىنىڭ هەممىسى يىقىلىپ چۇشكەن، هەتتا توخۇ كاتەكلىرىگىچە بۇزۇلغان. ئادەملەر ئولگەن، جەسەدلەرنى كۇچۇكلەر تارتىشىپ يۇرۇپتۇ!"

سودىگەرنىڭ كوز ئالدى قاراڭغولاشتى، يۇرىگى يېرىلغۇدەك بولدى. دۇنيا ئۇنىڭغا تارلىشىپ قىسىپ كېلىۋاتقاندەك تۇيۇلدى. هوشىدىن كېتىپ، كىيىملىرىنى يىرتىپ، سەللىلىرىنى يەرگە ئېتىپ ئۇرۇپ: "ۋاي بىچارە خوتۇنۇم، هەي نارىسىدە باللىرىم، كىشىگە شۇنداقمۇ مۇسىبەت كېلەمدۇ؟" دەپ دات ـ پەريات بىلەن يىغلىدى، ساقاللىرىنى يۇلدى. بەزىمدە خوشال ـ خورام ئولتۇرغانلارنىڭمۇ كەيپى بۇزۇلۇپ، سودىگەرگە ئىچىنى ئاغرىتىپ يىغلاشتى. شادلىق بەزمىسى ماتەم مۇراسىمىغا ئايلاندى. سودىگەر هودۇقۇپ بېغىدىن چىقتى. ئۇ، بېشىغا چۇشكەن بۇ ئېغىر مۇسىبەت سەۋەبىدىن نىمە قىلىشىنى بىلمەي گاڭگىرايتتى. باشقىلارمۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن چىقىشتى. يىراقتىن باققا قاراپ ئاسمانغا كوتىرىلگەن چاڭ ـ توزاڭ

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگى ئادرىسى

بىلەن كىشىلەر توپى كېلەتتى. بۇ بىر گۇرۇھ ئادەملەرنىڭ قىقاس-سۈرەنلىرى بارغانسېرى يېقىنلىشىپ ئۇلغايدى. قارىسا شەھەر هاكىمى كەتمەن-كۈرەك، زەمبىل كۆتەرگەنلەر بىلەن كېلىۋاتقان ئىكەن. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدا باينىڭ ئائىلىسى، خىزمەت-خوشنىلىرى كېلەتتى. بىرىنچى بولۇپ باينىڭ كۆزى خوتۇنى بىلەن باللىرىغا چۈشتى. باي هودۇقۇپ: "نېمە ئىش بولدى؟" دەپ سورىدى خوتۇنىدىن. ئۇلار باينى كۆرۈپ ئىنتايىن خوش بولدى. باللار ئۆزلىرىنى ئاتىسىنىڭ قۇچىقىغا ئاتتى، بويىنىغا ئېسىلدى. "پالاكەتتىن قانداق قىلىپ ئامان چىقتىڭلار؟" دېدى خوتۇنى ئېرىگە. "سىلەر قانداق ئامان قالدىڭلار، ئۇيەدە نېمە ۋەقە بولدى؟" دېدى باي خوتۇنىغا قاراپ. "بىز ئۇيەدە ساق-سالامەت. تېچىقىنا ئارام ئېلىپ ئولتۇرغان ئىدۇق، قۇللىرى يۈزلىرىنى تاتىلىغان، كىيىم-لىرىنى يىرتقان هالدا يالاڭ باشتاق يىغلاپ كىرىپ كەلدى. سىلىنى ۋە دوستلىرىنى لاپاس بېسىپ هالاك قىلغىنىنى ئېيتتى" دېدى خوتۇنى. "بىزمۇ بۇ يەردە، تېچ ۋە خوشال-خورام بەزمە قىلىۋاتقان ئىدۇق، — دېدى سودىگەر خوتۇنىغا قاراپ تۇرۇپ، — ئۇششاق-چۈشەك نەرسىلەرنى ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن مەن ئۇنى سىلەرگە ئەۋەتكەن ئىدىم، تېخى يېڭىلا يىغلاپ-قاخشاپ كېلىپ ھەممەڭلارنى تام بېسىپ ئولتۇرگەنلىگىنى ئېيتتى. بەزمە ماتەمگە ئايلاندى. ئەقلىمنى يوقۇتۇپ قويدۇم".

بۇ ئەھۋالدىن كېيىن خوجايىنىمىز بىلەن مېنىڭ ئوتتۇرامىدا يەنە نېمە ۋەقەلەر يۈز بېرىشىنى ئويلىمىدىم. چۈنكى بۇ ئۆزەڭلارغا مەلۇم بولغىنىدەك ئويلايدىغانمۇ ئىش ئەمەستى. مەن تېخىچىلا "ۋاي ئىست خوجام" دەپ يىغلايتتىم. سودىگەر ماڭا قارىدى،

ئەرەپ بىلەن: "ئەي لەنىتى، بۇ نىمە گەپ؟— دەپ مەندىن سورىدى، كېيىن، — تېرەڭنى سويۇپ، ئۇستىخانلىرىڭنى گوشىڭدىن ئايرىپ، قولۇڭغا تۇتقۇزىمەن!" "ھېچ ۋەقەسى يوق باي، — دېدىم مەن يىغامىنى نوختىتىپ، — چۈنكى مېنى سىز يىلدا بىر قېتىم يالغان سۆزلەيدىغان ئەيۋىم بىلەن سېتىپ ئالغانسىز. بۇنىڭغا دەللاللار باشلىق بىرگۇرۇھ كىشى گۇۋا. بۇ تېخى مېنىڭ قىلىدىغان يالغان-چىلىغىمىنىڭ پەقەت يېرىمى. قالغان يېرىمىنى يىل ئاخىرلاشقاندا قىلىمەن."

"ئەي بەختى قارا، — دېدى خوجام تېرىكىپ، — بۇ قىلغانلىرىڭ-نىڭ ھەممىسى تېخى يىلدا بىر قىلىدىغان يالغىنىڭنىڭ يېرىمىمۇ؟ يەنە قالغان يېرىمى بار دەمسىنا؟" مەن كۈلۈپ تۇرۇپ: "ھە تېخى يېرىمى بار" دېدىم. باي تېخىمۇ غەزەپلىنىپ تۇرۇپ كەتتى: "كەچتىم سەندەك قۇلدىن. بار، كوزۇمدىن يوقال!" "سىز كەچكەن بىلەن مەن كەچمەيمەن. مەن سىزنىڭ قېشىڭىزدىن كەتسەم، چوقۇم ئاچ قالىمەن. مېنىڭ باشقا ھۈنىرىم يوق" دېدىم. ئۆزەمنى تۇتالماي كۈلەتتىم. مۇشۇ سوز ئۇستىگە ھاكىم خادىملىرى بىلەن كېلىپ قالدى. خوجام بۇ ۋەقە بىلەن مېنىڭ قىلغىنىمنى ھاكىمغا ئېيتىپ ئەرىز قىلدى. ھاكىم باشلىق شۇ يەرگە يىغىلغانلارنىڭ ھەممىسى مېنى قاغاپ تىللاشتى. مەن يەنىلا كۈلەتتىم. بەزمە بوزۇلدى. ھەممە ئويلىرىگە قايتىشتى. مەنمۇ: "باي مېنى ھېچ نەرسە قىلالمايدۇ. چۈنكى مېنى باي مۇشۇ ئەيۋىم بىلەن سېتىپ ئالغان." دېگەن ئويدا باي ۋە ئۇنىڭ بالا-چاقىلىرى بىلەن قايتىپ كەلدىم. باي ئويىدىكى ۋەيرانچىلىقنى كورۇپ: "بۇنى كىم قىلدى؟" دەپ سورىدى. سودىگەرنىڭ خوتۇنى: "بۇنى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

كاپۇر سۇندۇردى، چاقتى» دەپ بىر-بىردىن ئېلىپ كورسەتتى. ھەقىقەتەنمۇ مېنىڭ قىلغان زىيانكەشلىكىم جىق ۋە باھاسىز ئىدى. سودىگەر بۇلارنى كورۇپ: «مەن ئومرۇمگە كېلىپ بۇنداق ئىنساپسىز لەنىتىنى كورمىگەن. ئەگەر بۇ يالغانچىلىغىنىڭ قالغان يېرىمىنى سوزلىسە بىزنىڭ بېشىمىزغا يەنە قانداق كۈنلەر كېلەر. بۇ شەھەرگە ئوت قويغىدەك» دەپ غەزەپكە چىدىماي، ھاكىمغا بېرىپ قايتا ئەرىزە قىلدى. ھاكىم مېنى ئالدۇرۇپ باغلاپ دەررە ئۇرغۇزدى. كېيىن سەتىراچىنى قىچقارتىپ ئاختا قىلدۇردى. شۇ چاغدا ماڭا قاراپ باي: «سەن مېنىڭ ئەڭ ياخشى، باھالىق نەرسىلىرىمنى ۋەيران قىپسەن. مەنمۇ شۇنىڭ بەدىلىگە سېنىڭ ئەڭ نازۇك ئەزايىڭنى يوقاتتىم!» دىدى. كېيىن مېنى بازارغا ئېلىپ بېرىپ ساتتى. قولدىن-قولغا ئوتۇپ خەلىپىنىڭ قولىغا چۈشكىچە يالغان گەپ بىلەن كىشىلەرگە زىيان سېلىپ كەلدىم. خەلىپىگە ئوتۇپ سىلەرگە قوشۇلغاندىن كېيىنلا، بېشىمنىڭ كېتىشىدىن قورقۇپ بۇ ئىشتىن كەچتىم.

ئالماس بىلەن ساۋاپ قاقاھلاپ كۇلۇشۇپتۇ. كېيىن ئوزىنى توختىتىپ: «سەن ئادەملەرنىڭ ئەڭ ئەسكىسى ئىكەنسەن!» دەپتۇ. كېيىن ئۇلارنىڭ بىرسى ساۋاپقا قاراپ: «ئەمدى نوۋەت ساڭا كەلدى. سەنمۇ ئاختا قىلىنىشىڭنى سوزلە!» دەپتۇ.

«ئەي بۇرادەرلەر، — دەپتۇ ئۇ، — مېنىڭ بېشىمغا چۈشكەن كۈن سىزلەرنىڭكىدىن ئېغىرراق ۋە قىزىقراق. سىزلەرنىڭكى ھېچ نىمىگە ئەرزىمەيدىغان ۋەقە ئىكەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە مېنىڭ دەيدىغىنىم ئۇزۇن. بۇ مېنى سېتىپ ئالغان باي بىلەن خوتۇنىغا باغلىنىشلىق ۋەقە. ھازىر تاڭ يورۇشقا ئازلا ۋاقىت قالدى.

شۇنىڭ ئۈچۈن مېنىڭكىنى باشقا ۋاقىتقا قالدۇرساق. بىز تۇرۇپ ھازىر ساندۇقنى جايلىساق. بولمىسا شەرمەندە بولۇپ بېشىمىز كېتىدۇ.»

ئۇلار ساندۇقنى كوتۇرۇپ توت قەۋرىنىڭ ئوتتۇرىسىغا بېرىشىپتۇ. ئالماس پانۇس تۇتۇپ تۇرۇپتۇ. ئىككىسى توت قەۋرىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن ساندۇق پاتقىدەك قىلىپ قازغان ئورنى يەنە كولاپتۇ. ئۇنىڭ چوڭقۇرلۇغى ئادەم بويىغا يەتكەندىن كېيىن ساندۇقنى ئورنىغا چۈشۈرۈپ، ئۈستىگە توپا تاشلاپتۇ. ئىشلىرىنى تۈگىتىپ: «ئەمدى بىز سارايغا قايتىمىز، مېنىڭ ھىكايەمنى شۇ يەردە ئاڭلاڭلار!» دەپتۇ ساۋاپ. ئۇلار دەرۋازىدىن چىقىپ ئۇنى يېپىپ قويۇپ كېتىپتۇ. قەۋرىستان ئادەملەردىن بوشىغاندىن كېيىن غەنىم ئىبنى ئايۇپ دەرەختىن چۈشۈپ ساندۇقتا نىمە بارلىغىنى بىلىش ئۈچۈن توپىنى تارتىپتۇ، قەۋرىنى ئېچىپتۇ. تاڭ خىرە-شىرە يورۇۋاتقاندا ساندۇقنى چىقىرىپتۇ. قارىسا ساندۇققا قۇلۇپ سېلىنغان ئىكەن. قۇلۇپنى تاش بىلەن ئۇرۇپ چېقىپتۇ. ساندۇقنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ قارىسا ئىچىدە بىر چىرايلىق ياش قىز ياتقان. ئۇ، نەشە بىلەن ھۇشسىزلاندۇرۇلغان بولۇپ، ئاستا دەم ئالىدىكەن. قوللىرى بىلەن كوكرىگى بازاردىن پۇلغا تاپقىلى بولمايدىغان قىممەتلىك زىبۇ-زىننەت بىلەن تولغان. غەنىم ئۇنى ھۇشىغا كەلتۈرۈش چارىسىنى ئىستەپتۇ. ھەر خىل شەكىللەردە ياتقۇزۇپ يەلپۈپتۇ، سۇ پۈركۈپتۇ. ئاستا-ئاستا قىزنىڭ بەدىنى ھەركەتلىنىپتۇ. ئاخىرى بىر چۈشكۈرگەن ئىكەن، قىزنىڭ ئاغزى-دىن بىر پارچە نەشە چۈشۈپتۇ. بۇ نەشە پىلغا پۇراتسا ھۇشىدىن كەتكىدەك كۈچلۈك ئىكەن. قىز كوزىنى ئېچىپ توت ئەتراپىغا

www.uyghurkitap.com

قاراپتۇ. يۇمشاق ئاۋاز ۋە ئوچۇق چىراي بىلەن: "ئىست ساڭا، ئەي شامال! قېنى سەندىكى چاڭقىغانلارغا ئۇسسۇزلۇق بېرىش ۋە ئۇلارنى ھوزۇرلاندۇرۇپ ئويىنىتىش ماھارىتى، — دەپتۇ قىز، كېيىن يەنە، — زەھەرۇربوستان!" دەپ قىچقىرىپتۇ. لېكىن ھېچ بىر جاۋاپ بولماپتۇ. ئارقىسىغا قاراپ قاتتىق ئاۋاز بىلەن يەنە بىر قانچە كىشىنىڭ ئىسمىنى ئېيتىپ قىچقىرىپتۇ. "شەجەرە، تۇتىدۇر، نۇرۇل-ھۇدا، نەجمەتۇسۇبھى، دۇنيادا بارمۇ سىلەر؟ — ھېچكىم يوقمۇ؟ نەگە كەتتىڭلار؟ نەزھەت، خىلۋەت، نازاكەت، زەرىپە، قېنى سىلەر؟ نىمىشقا ئۈنۈڭلار چىقمايدۇ، سۆزلىمەمسىلەر؟" ھېچكىم جاۋاپ بەرمىگەندىن كېيىن ئۇ دىققەت بىلەن ئەتراپىنى كۆزدىن كۆچۈرۈپتۇ. جىق نەرسىلەرنى خىيالىدىن ئۆتكۈزۈپتۇ. "ئەپسۇس" دەپتۇ ئۇ. شۇنىڭغىچە غەنىم ئۇنىڭ يېنىدا ئۈنچۈقماي تۇرۇپتۇ. "ئەي پەرىزات، — دەپتۇ غەنىم ئاخىرى، — بۇ يەردە جامالىڭنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا تەلمۈرۈپ قاراپ تۇرغان غەنىم ئىبنى ئايۇپتىن باشقا سېنىڭ يېنىڭدا ھېچكىم يوق. مەن سېنى ھازىرلا بۇ يەرگە كۆمۈلگەن مۇشۇ ساندۇقتىن ئالدىم. تەگرى سېنى بۇ كۆلپەتتىن قۇتقۇزۇپ مەقسىدىڭگە يەتكۈزۈش ئۈچۈن مېنى بۇ يەرگە ئەۋەتكەن. سەن ئۆزەڭ كىم؟ قايسى چىمەننىڭ گۈلى، قايسى بوستاندىن ئوغرىلانغان بۇلبۇل؟" بۇ سۆزنى ئاڭلىغان قىز غەنىمگە تىكىلىپ قاراپ ئەدەپ بىلەن مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپتۇ. قوللىرىنى غەنىمنىڭ مۈرىسىگە قويۇپ تۇرۇپ: "مېنى بۇ يەرگە كىم ئېلىپ كەلدى؟ بۇ يەر قەيەر؟" دەپ يېقىملىق ئاۋازدا سوراپتۇ. "ئەي پەرىزات، — دەپتۇ غەنىم، — كېچە سېنى ئۈچ نەپەر ئاختا قىلىنغان قارا قۇل شۇ ساندۇققا سېلىپ بۇ يەرگە ئېلىپ كەلدى"

دەپ غەنىم كورگەنلىرىنى باشتىن ـ ئاياق سوزلەپ بېرىپتۇ. ئۇنى تېزلىك بىلەن قۇتقازمىغىنىدا يەنىمۇ يامانىراق ۋەقەنىڭ يۈز بېرىشىنى ئەسلىتىپ، قىزنىڭ ۋە بۇ ئىشنىڭ تارىخىنى سوراپتۇ. ئۇ، ئەتراپىقا قاراپ ئۇزىنى قەۋرىستانلىقتا كورۇپ: "ھېلىمۇ ياخشى مەن ساڭا يولۇقۇپتىمەن، ــ دەپتۇ قىز سوزىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ــ ئەي قەدىمى مۇبارەك ئۇلۇغ يىگىت، ئەمدى سەن دەرھال مېنى يەنە شۇ ساندۇقتا سال! ئاغزىنى بىكىتىپ كىراكەش تېپىپ كەل! ساندۇق بىلەن مېنى كىرا قىلىپ ئويۇڭگە ئېلىپ بارغىن. مەن بېشىمغا كەلگەن ئىشنى ئويۇڭدە سوزلەپ بېرەي. سەن مەندىن كوپ ياخشىلىق كورىسەن. بۇ ئىشنىڭ ئاقىۋىتى ياخشىلىققا ئېلىپ بارىدۇ." غەنىم خوشال ئورنىدىن تۇرۇپ، قىزنى ساندۇققا ساپتۇ. ئاغزىنى ئېتىپ كوچىغا چىقىپتۇ. بۇ چاغدا كۈن چىققان، كوچىدا تىرىكچىلىك باشلانغان ئىكەن. غەنىم بىر خېچىرچى كىراكەشنى ئېلىپ كەپتۇ. ساندۇقنى خېچىرغا ئارتىپتۇ. ئۇنىڭ يېنىدا غەنىم يولغا چۈشۈپتۇ. "قىز، شەك يوقكى، ئۇن مىڭ تىللاغىمۇ تېپىلمايدىغان ئولجا. ئۇنىڭ زىننەت ئەسۋاپلىرى ئۇزىدىنمۇ ئارتۇقراق باھاغا ئىگە" دەپ ئويلاپتۇ غەنىم كېتىپ بېرىپ، ئۇ، ئېيتىپ تۈگەتكۈسىز ناھايىتى چوڭ خوشلۇق بىلەن قىز سېلىنغان ساندۇقنى ئويىگە ئېلىپ كەپتۇ. ئۇ، ئويىگە كىرىپ كېتىۋېتىپ بۇ ئىشقا ئىشىنەلمەي، چۈشۈمۇ، ئوڭۇمۇ؟ دەپ قويىدىكەن. ئويىگە كىرىپ قىزنى ساندۇقتىن چىقىرىپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

قىرىق بىرىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

پەرىزاد ساندۇقتىن چىقىپ توت ئەتراپىغا نەزەر سېلىپتۇ. قارىسا، ھەشەمەتلىك بىر بىنا، رەڭدار گىلەملەر بىلەن تولغان، تاي – تاي ماللار ھويلىنىڭ سەيناسىغا قويۇلغان ئىكەن. ئۆيىنىڭ ئىچى ھەر تۈرلۈك قىممەتباھا مۆلۈكلەر بىلەن زىننەتلەنگەن. قىز غەنىمنىڭ چوڭ بايلىقىنى سېزىپتۇ. يۈزىنى ئېچىپ، غەنىمگە دىققەت بىلەن قاراپتۇ، تىكىلىپ كۆزىتىپتۇ. غەنىم ياش ۋە شۇنداقلا چىرايلىق ئىكەن. بىر قاراش بىلەن قىز ئۇنىڭغا ئۆزىنى ئالدۇرۇپ قويۇپتۇ. "يېگۈدەك بىرەر نەرسە تېپىلامدۇ؟" دەپ سوراپتۇ قىز غەنىمدىن. "بار، ھازىر تەييار قىلاي!" دەپتۇ غەنىم ۋە دەرھال بازارغا قاراپ مېڭىپتۇ. ئۇ، بازاردىن توغراپ قىيما قىلىنغان، دارى سېلىنىپ قورۇلغان گوش، ھالۋا، شاراپ، شام، قىممەتلىك قەن – گىزەك، قۇرۇق – يول يېمىش، گۈل ۋە باشقىلارنى ئېلىپ كەپتۇ. قىز بۇلارنى كۆرۈپ خوش بولۇپ كۈلۈپتۇ. دەرھال بېرىپ قولدىكى نەرسىلەرنى ئېلىپ، جاي – جايىغا قويۇپتۇ. يېقىملىق سۆزلەرنى قىپتۇ، غەنىمنىڭ كۆڭلىنى ئاپتۇ. غەنىمگە قىزنىڭ، قىزغىمۇ غەنىمنىڭ مۇھەببىتى ئېشىپ بېرىپتۇ. ئۇلار قىزغىن كەيپىياتتا تاماق يېيىشىپتۇ. ئۇلار ياشتىمۇ، چىراي – شەكىلدىمۇ بىر – بىرىدىن قېلىشمىغىدەك گۈزەل ئىكەن. مۇھەببەتنىڭ كۈچى ئۇلارنى بىر – بىرىگە تۇيۇدۇرماي قاراشقىچە ئېلىپ كەپتۇ. ئۇلار بىر – بىرىگە قارىغانسېرى قارىغۇسى، كېلىدىغان

هالىغا چۈشۈپتۇ. ئۇلار بىر-بىرىنىڭ ھوسنى-جامالىغا قاراپ تويماپتۇ. كەچ كىرىپتۇ. غەنىم ئورنىدىن تۇرۇپ شامدانلارغا شام قاداپ يېقىپتۇ. ئىشىكنى مەھكەم ئېتىپتۇ. قەن-گىزەك ۋە ئىچىملىكلەرنى ئېلىپ كەپتۇ. غەنىم مەي قۇيۇپ قىزغا تۇتۇپتۇ. قىز ئېلىپ ئىچىپتۇ. كېيىن قىز نوۋەتنى ئېلىپ، مەي قۇيۇپ غەنىمگە تۇتۇپتۇ. ئىككىسى ئىچىشىپتۇ. شاراپ تەسىر قىلىپ، يۈزلىرى قىزىرىپتۇ. بىر-بىرىدىن تارتىنىپ تۇرۇش ئازىيىپ چاقچاق باشلىنىپتۇ. كۈلۈشۈپتۇ. غەنىم تۇرۇپ، قىزنى سۆيۈش ئارزۇسى بارلىقىنى بىلدۈرۈپتۇ ۋە: "ئەي، پەرىزات، رۇخسەت قىلساڭ، لېۋىڭنىڭ شارابىنى بىر تېتىپ كورسەم" دەپتۇ ۋە مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

يورۇق كېچە، ئەجەپ جىملىق، شۇنداق تىنىق،
شۇ كېچىدە سېنىڭ بىلەن ئۇخلاي دەيمەن.
تۈننى يېرىپ چىققان ئايدەك گۈل يۈزۈڭگە،
مەن غېرىپمۇ شۇ يۈزۈمنى ياقاي دەيمەن.

"بۇ ئىشنى قىلىش ئاسان ئەمەس" دەپتۇ قىز غەنىمنىڭ رايىنى قايتۇرۇپ.

تاڭ ئاتاي دەپ قالغان ئىكەن، ئۇيقۇ غالىپ كېلىپ ھەر ئىككىسى بولەك-بولەك ئۇخلىشىپتۇ. تاڭ ئېتىپتۇ. غەنىم بازارغا چىقىپ، ياغ، گوش، مېۋە ۋە باشقا يېمەكلىك بىلەن مەي ئېلىپ كەپتۇ. ئىككىسى بىرلىشىپ تاماق يېيىشىپتۇ، مەي ئىچىشىپتۇ. يەنە خوشال-خورام كۈن ئوتكۈزۈشۈپتۇ. يۈزلىرى قىزىرىپ، كەيپلىك قاراشلار باشلىنىپتۇ. غەنىمدە ئاخشامقى تىلەك يەنە قوزغىلىپتۇ. "ئەي پەرىلەرنىڭ شاھى، پېقىرغا رەھمە قىلىپ، بىرنى سۆيۈشكە

ئۇيغۇر كىتاب تورېكتى
www.uyghurkitap.com

رۇخسەت قىل! يېنىپ كويۇۋاتقان يۈرەكنىڭ ئوتى سوۋۇسۇن" دەپتۇ غەنىم قىزغا مەيۇسانە قاراپ.

"بىرئاز كۈت، مەي ئوز كۈچىنى كورسەتسۇن. شۇ چاغدا سەن ماڭا سەزدۈرمەي سۆيۈپ ئالساڭ بولار" دەپتۇ. كېيىن قىز ئورنىدىن تۇرۇپ، بىر قەۋەت كىيىمنى سېلىپ، يۇقىقا كىيىم بىلەن ئولتۇرۇپتۇ. غەنىمنىڭ ھەۋىسى كۈچىيىپتۇ، ئۇنىڭ تەلپۈنىشى تېخىمۇ ئېشىپتۇ. "مېنىڭ تەلۋىمنى ئورۇنلاشقا يول ئېچىپ بەرمەمسەن ئەي چىرايلىقلارنىڭ تاجدارى؟" دەپتۇ غەنىم ئىككىنچى قېتىم. "ساڭا بۇ ئىش ياراشمايدۇ، — دەپتۇ قىز ئاللىقانداق بىر قىياپەتتە، — چۈنكى مېنىڭ كىيىملىرىمنىڭ بوقۇچلىرىغا ناھايىتى چوڭ بىر كىشىنىڭ تامغىسى بېسىلغان..." غەنىمنىڭ يۈرىگىگە پىچاق سېلىنغاندەك بوپتۇ. بىراق، ھېرىسلىق ۋە ئامراقلىقى يەنىمۇ ئېشىپتۇ. خاھىشىنىڭ ئورۇنلىنىشى قىيىن بولغانلىقىنى سېزىپ، بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

تېپىپ پەيتنى سۆيگۈنۈمگە قىلدىم ئىزھار:
جاراھەتلىك دىلىمغا بەرمە ئازار.
لېۋىڭدىن بىرنى سۆيدۈر، مەن ساقىياي،
جېنىم ئالسۇن راھەت، سەندىن ۋاپادار.
دىدى: ئاسان ئەمەس، بىرنى سۆيمەك،
نىكاھسىز لېۋىڭنى يۈزۈمگە ياقما!
ھارامغا نومۇس ئەھلى ئاچمىغاي لەۋ،
ھالال قىل، يولنى ئاچماي ماڭا باقما!...
سوزلە ئاۋال ماڭا ئوزەڭ كىملىگىڭنى،
سەبىياھمۇ ياكى يۈرتقا بەگلىگىڭنى! ...
دىدىم مەن: سوز بىلەن، "ئويلا!" دىلبەر،

مۇھەببەتنىڭ ھەممىگە تەڭلىگىنى.
دىدى: بۇ دوق بىلەن سۆيمەك قىيىندۇر.
دىدىم: نازىك ماڭا بەكمۇ شىرىندۇر.
دىدى: بۇ ناز ئەمەس، سەن ئويلا ئوبدان،
تەپەككۇر قىل، نەپىس سوزنى دىمەك قىيىندۇر.

قىز: "ئەي غەنىم، مەن سەندىن بۇرۇنراق ساڭا ئەسىر بولغان-مەن. لېكىن، مەن بىلەن بىللە بولۇش ساڭا ئۇزەڭنىڭ ئويلىغى-نىدەك ئاسان ئەمەس، سەۋرى قىل!"دەپتۇ. "نىمە سەۋەپتىن مەن ساڭا يېتەلمەيمەن" دەپتۇ غەنىم. قىز: "ئۇزرەم بار، مەن ئۇنى ۋاقتى كەلگەندە ئېيتىمەن! ھازىر مېنى قىينىما!" دەپ غەنىمگە مېھرىۋانلىق بىلەن قاراپتۇ. غەنىممۇ ئۇنىڭغا ھورمەت بىلەن تىكىلىپتۇ. بىر-بىرىنىڭ ئىشقىدا ۋاقىت ئوتكۇزىۋېرىپتۇ. ھەر ئىككىسىنىڭ خىياللىرىمۇ دېڭىزدەك دۇلقۇنلۇنىۋېرىپتۇ. بىراق قىزمۇ ئۇزىنىڭ پاكلىغىنى ساقلاشنى داۋام قىلدۇرىۋېرىپتۇ. كەچ بولغاندا ئىككىسى ئايرىم-ئايرىم ئۇخلىشىپتۇ. كۇندۇزى بولسا بىر-بىرىنى كۇتۇشۇپتۇ. ئارىدىن بىر ئاي ئەنە شۇنداق ئوتۇپتۇ. "ئىشقىڭ مۇپتىلاسى، ئاي يۈزۈڭنىڭ بەندىسى پېقىرىڭغا رەھىمە قىل! سەندىن باشقىسىغا مەن دىلىمنى بۇنچىلىك چىڭ باغلىمايتتىم ۋە بۇنچىلىك ئازاپ تارتىپمۇ كەتمەيتتىم" دەپ كوزلىرىگە ياش ئاپتۇ غەنىم.

"ئەي ئېزىزىم، ئەي كوزۈمنىڭ نۇرى، دىلىمنىڭ غۇرۇرى، — دەپتۇ قىز يىگىتكە مۇلايىملىق بىلەن، — سەن تارتقان ئازاپنى مېنى تارتمىدى دەپ ئويلامسەن؟ مەنمۇ سېنى سېنىڭدەك قىزغىن سويىمەن. لېكىن، سېنىڭ ماڭا يېتىشىڭ، مېنىڭمۇ سېنىڭ بىلەن

ئۆمۈرلۈك بىللە بولۇشۇم ناتايىن." "بىزنىڭ يېقىنلىشىشىمىزغا نېمە توسقۇنلۇق قىلىدۇ؟" دەپ سوراپتۇ غەنىم قىزدىن ھاياجان بىلەن. قىز: "بۇ كېچە مەن ئۆز تارىخىمنى ساڭا سوزلەپ بېرەي. شۇ چاغدا سەن مېنىڭ ئۇزرەمنى چۈشىنىپ، ئىلتىماسىمنى قوبۇل قىلارسەن" دەپتۇ. ئولتۇرغان يېرىدىن قوزغىلىپ غەنىمنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ. ۋەدىلەر بىلەن ئۇمىتلەندۈرۈپ ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈپتۇ. ئوينىشىپتۇ، كۈلۈشۈپتۇ. كېيىن يەنە ئايرىم يېتىپ ئۇخلىشىپتۇ. ھەر كۈنى غەنىم ئۇنىڭغا تەكلىپ بېرىشنى قويماپتۇ. قىز قارشىلىق قىلىۋېرىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن بىر-بىرسىگە بولغان مۇھەببەتنى ئېشۇرۇۋېرىپتۇ. ئاخىرى بېرىپ، بىرى-بىرىدىن بىردەممۇ ئايرىلالمايدىغان دەرىجىگە يېتىپ بېرىپتۇ.

بىر كۈنى غەنىم قىز بىلەن مەس ئۇخلاپ قاپتۇ. كېيىن ئويغىنىپ، غەنىم پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ قىزغا قول ساپتۇ. قولى ئاستا-ئاستا پەسكە چۈشۈشكە باشلىغان ئىكەن. قىز ئويغىنىپ قېلىپ ئولتۇرۇۋاپتۇ. ئۇياق-بۇياقلىرىنى كوزدىن كوچۇرۇپتۇ. ئۆزگۈرۈش يوقلىغىنىنى سېزىپتۇ. كوزى يەنە ئۇيقىغا ئىلىنىپتۇ. غەنىمنىڭ قولى يەنە ھەركەتلىنىپتۇ. تامبالنىڭ بېغىنى تۇتقان ئىكەن، قىز سەسكىنىپ ئويغىنىپ، يەنە ئولتۇرۇۋاپتۇ. غەنىممۇ يانمۇ-يان كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ. "نېمە ئىستەيسەن؟" دەپتۇ قىز غەنىمگە ھەيران قېلىپ. "بىللە يېتىشنى ئىستەيمەن!" دەپتۇ غەنىم. "مەن ھازىر ساڭا ئۆز ۋەدەمنى ۋە ئۆز تارىخىمنى ئېيتاي. شۇ ۋاقىتتا سەن بۇ ئىشقا رازى بولۇپ قولۇڭنى يىغارسەن ۋە تەقدىرگە تەن بېرەرسەن!" دەپتۇ قىز. "ياخشى!" دەپتۇ غەنىم.

قىز تامبىلىنىڭ لېپىزىنى سوكۇپ، ئۇ يەرنى ئىرنىغىنىڭ ئۇچى بىلەن ئېچىپتۇ. "بۇ يەرگە يېزىلغان خەتنى ئوقۇغىن!" دەپتۇ قىز خىتاپ بىلەن غەزىمگە. قارىسا، ئۇ يەرگە ئالتۇن ھەل بىلەن "ئاتىباسلاردىن مەن سېنىڭكى، سەن مېنىڭكى" دىگەن خەت يېزىلغان تامغا بېسىغلىق ئىكەن. خەتنى ئوقۇپ، غەزمنى تىترەك بېسىپتۇ. "سەرگۇزەشتەڭنى سوزلەپ بەر!" دەپتۇ ئۇ قىزغا.

"خوپ!" دەپ سوز باشلاپتۇ قىز: "مەن ئاتىباسىنىڭ نەۋرىسى خەلپە ھارۇن رەشىدنىڭ خاس كېنىزەكلىرىدىن بىرى بولۇپ، ئىسمىم قۇتۇلقۇلۇپ، خەلپىنىڭ قەسرىدە تەربىيلەنگەنمەن. يېشىمنىڭ چوڭىيىشىغا ئەگىشىپ، ھوسنى-جامالىممۇ گۈزەللىشىپ باراتتى. خەلپە مېنى ئۆزىگە نىكاھ قىلىپ ئالدى. ئۇ مېنى ناھايىتى ياخشى كورەتتى. شۇنىڭ ئۇچۇن، خەلپە ماڭا ئۆز قەسرىدىن ئالاھىدە جاي بەردى. خىزمىتىمگە ئون كېنىزەك تەيىنلىدى. سەن كورۇپ تۇرغان بۇ گەۋھەر ۋە بىزەكلەرنى خەلپە ماڭا ئۆز قولى بىلەن تەقدىم قىلغان. بىر كۈنى خەلپە بىر تەرەپكە سەپەر قىلماقچى بولۇپ، مېنى سىتتۇزۇبەيدىگە تاپشۇ-رۇپ كەتتى. لېكىن، سىتتۇزۇبەيدە خەلپىنى مەندىن قىزغىنىپ ماڭا كۈندەشلىك قىلاتتى. شۇنىڭ ئۇچۇن، ئىلگىرى ئۆزىنىڭ خىزمىتىدە تۇرۇپ، كېيىن ماڭا ئېۋەتىلگەن چورىسىنى يولدىن ئازدۇرۇپتۇ. ئۇنىڭغا مېنىڭ تامىقىمغا سېلىپ بېرىشكە نەشە بەرگەن. بۇنى ئورۇندىسا، ئۇنىڭغا ئىنئام قىلىشنى ئېيتقان. ئىش قىلىپ، چورە بىر ھىلە قىلىشنى ئۇستىگە ئالغان. شۇنداق قىلىپ، چورە ماڭا ئۇ نەشىنى تامىقىمغا سېلىپ بەرگەن. مەن تاماق بىلەن ئۇنى قوشۇپ يەپ، ھوشۇمدىن كېتىپتىمەن. خۇدۇمنى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىلمەي يېتىپ قاپتىمەن. ستىتوزۇبەيدە بۇ ئەھۋالنى ئۇقۇپ، مېنى دەرھال شۇ ساندۇققا قاچىلىغان. كىشىلەردىن يوشۇرۇن هالدا، قۇللىرىنى قىچقىرىپ، ئۇلارغىمۇ چوڭ ئىنئاملار بېرىپ، ساندۇقنى ئۇلارغا تاپشۇرغان. قۇللار مېنى شۇ كېچىسى ساندۇق بىلەن ئېلىپ چىقىپ قەۋرىستانلىققا قانداق كومگەنلىكىنى سەن ئۆز كوزۇڭ بىلەن كورۇپسەن. مەن سېنىڭ سەۋىۋىڭدىن ئولمەي تىرىك قالدىم. سەن مەن ئۇچۇن يېڭىدىن هاياتلىق تەقدىم قىلدىڭ. بۇ ئۇلۇغ مەرھەمتىڭنى مەن قايسى ئۇسۇل بىلەن ساڭا ياندۇرۇشۇمنى، سېنى رازى قىلىشىمنى بىلمەيمەن...... مانا مېنىڭ بېشىمغا چۈشكەن كۈن شۇ. خەلىپە سەپەردىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن نىمە قىلىۋاتىدۇ، ئۇنى مەن بىلمەيمەن. مېنىڭ بۇ سىرىمنى ئوزەڭ بىل! هېچكىمگە بىلدۇرمە!“ دەپتۇ قىز غەنىمگە. غەنىم قىزنىڭ خەلىپىگە تېگىشلىك ئىكەنلىكىنى ئۇچۇق بىلىپ، ئوز رايىدىن يېنىپتۇ. قىلغان ئىشلىرىغا ئوزىنى كايىپ، ئويىنىڭ بىر بۇلۇڭىغا بېرىپ يېتىپتۇ، ئەمما ئۇخلىيالماپتۇ. ئۇنى خەلىپىنىڭ قەھرى-غەزىۋى قورقۇتۇپتۇ، غەم بېسىپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپقا باغلانغان كۇچلۇك مۇھەببەت رىشتىسىنى، ئۇنى قولىغا كىرگۇزۇشىنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىگىنى ئويلاپتۇ. ئۇنىڭ ئەقلىنى بۇ تېگى يوق ئويلار ئېلىپ قېچىپتۇ، يۈرىگىنى ئېزىپ تاشلاپتۇ. ئۇ، ئوزىنى تۇتالماي يىغلاپتۇ. تەقدىرنىڭ بۇنداق تەتۈر ئويۇن كورسىتىپ دۈشمەنلەشكەنلىگىگە غەزەپلىنىپ، مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

ئاشىق قەلبى هەمىشە قىينىلىدۇ، يانىدۇ...
غاپىل بولۇپ مەشۇقلەر ئوز ئىشقىدىن تانىدۇ.
شۇ سەۋەپتىن ئۇلار هامان جاپا كەش دەپ ئاتىلار،

جاپا قىلماس يار بولسا، ۋاپادىن دىل قاندۇ.

بۇ شېئىرنى ئاڭلاپ، قۇتۇلقۇلۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ، غەنىمىنىڭ يېنىغا كەپتۇ. غەنىمگە بولغان مۇھەببىتى يەنىمۇ ئاشقانلىقىنى بىلدۈرۈپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپ ئۆزىنىڭ پۈتۈن سۆيگۈ سىرلىرىنى ئېچىپ سۆزلەپتۇ. غەنىم خەلپىدىن قورقۇپ ئۇنىڭدىن قېچىپتۇ. ئۇلار سۆيگۈ دېڭىزىغا چۆمۈپ، بىر-بىرىگە قارىشىپ، سۆزلىشىپ ئولتۇرۇپتۇ. شۇ هالدا تاڭ ئاتقانلىقىنىمۇ سەزمەپتۇ. غەنىم ئورنىدىن تۇرۇپ، كىيىملىرىنى كىيىپ، ئادىتى بويىچە بازارغا چىقىپتۇ. بازاردىن ئالىدىغانلىرىنى ئېلىپ قايتىپتۇ. قارىسا، قۇتۇلقۇلۇپ يىغلاپ ئولتۇرغان. ئۇ غەنىمنى كۆرۈپ يىغىسىنى توختىتىپ كۈلۈپتۇ. "ئەي جېنىمنىڭ قۇۋۋىتى، سەن بازارغا ماڭغان ئىدىڭ، جېنىم سەن بىلەن كەتكەندەك تۇيۇلۇپ، ئۆزەمنى تۇتالمىدىم. سېنىڭسىز ئۆتكەن بىر سائەتتەك ۋاقىت ماڭا راسا بىر يىلدەك تۇيۇلدى. بۇمۇ مېنىڭ ساڭا بولغان مۇھەببىتىمنىڭ ئىپادىسى. تۇر، ماڭا يېقىن كەل! ئارتۇق سۆزنى قوي! ئۆتكەن گەپ-سۆزلەرنى يادىڭدىن چىقار، خالىغىنىڭنى قىل!..." دەپتۇ قىز غەنىمگە. غەنىم قىزغا: "شىرنىڭ ئورنىغا قوينىڭ ئولتۇرۇشى مۇمكىن ئەمەس. هەركىم ئۆزىنىڭ ئورنىغا يارىشا جاي تېپىشى، جايىغا لايىق ئورۇن تۇتۇشى، ئۆزىگە مۇۋاپىق ئورۇندا ئولتۇرۇشى لازىم" دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ. ئاندىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ يالغۇز ئولتۇرۇپتۇ. يىگىت چەتلەشكەنسېرى قىزنىڭ مۇھەببىتى كۈچىيىپتۇ. قىز ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ ئولتۇرۇپ، بىللە تاماق يەپتۇ، ئىچىشىپتۇ. قىزىق سوھبەت قىلىشىپ كۈلۈشۈپتۇ. قىز مەس بولۇپ بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

كىيىككە ئوخشاتسام سېنى، مۇبالىغە يوق بۇنىڭدا،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگى ئادرىسى

كېپىنەكلەرنىڭ ھەلپىرىدۇر يېراق تۇرۇپ قاش تاشلاش.
قاش تاشلىسەن دېسەم، ماڭا يالغىنى يوق بۇنىڭدا،
كېپىنەكلەرنىڭ ئىشى ئۇدۇر بەزى تاغدىن تاش تاشلاش.

نومۇس قىلساڭ كېپىنەكتىن قېنى ئۆزەڭ كېيت ماڭا!
ئىشق ئەھلىدىن نېمە ئۈچۈن قورقۇپ يىراق قاچىسەن؟
نېمە ئۈچۈن يۈز ئۆرۈدۈڭ مەندەك كويىگەن يىقىنغا؟
قىيا بېقىپ چاپچىپ، ئىرغىپ، تاشۇ-تۇپراق چاچىسەن؟

سەن ئەي گۈزەل، دۇنيادىكى گۈزەللەرنىڭ ئەلاسى،
تاڭ ئاتقىچە كوپ كوزلەرگە ئويغاقلىقنى ئۈگەتتىڭ!...
قولدىن كەتتى بىر كورگەننىڭ پىكرى. ئەقلى، خىيالى،
بىر قاراشتا يۈرەكلەرگە ئوز ئىشقىڭنى ئورناتتىڭ.

غەنىم يىغلاپتۇ. قىزمۇ كوز يېشىنى توكۇپتۇ. كەچكىچە ئولتۇرۇپ تاماق يېيىشىپتۇ، ئىچىشىپتۇ. كەچ كىرىپ ئۆيقۇ باسقاندىن كېيىن، غەنىم تۇرۇپ ئادەتتىكىدەك يەنە ئىككى يەرگە توشەك ساپتۇ. "ئىككىنچى ئورۇن كىمگە؟" دەپ سوراپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ غەنىمدىن. "بىرى ماڭا، يەنە بىرى بۇرۇنقىدەك ساڭا؛ بىز بۇگۈنمۇ، بۇندىن كېيىنمۇ يەنە شۇنداق بۇرۇنقىدەك ياتىمىز!— دەپتۇ غەنىم جاۋاپ بېرىپ،— خەلىپە ئۈچۈن ھالال بولغان نەرسە ماڭا ھارامدۇر! ھەركىم ئوزىگە قاراپ ئىش قىلمىغى لازىمدۇر!"

"قوي مۇنداق گەپلەرنى،— دەپتۇ قىز غەنىمگە،— تەقدىردە نېمە يېزىلغان بولسا، بېشىمىزغا شۇ ئىش كېلىدۇ." غەنىم ئۇنىڭ سوزىگە كىرمەپتۇ. بۇ ئىش بىلەن ئۇ، قۇتۇلقۇلۇپنىڭ دىلىدىكى ئوتنى تېخىمۇ كۈچەيتىپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپ غەنىمگە يېلىنىپ تۇرۇپ: "نېمە بولسا شۇ بولسۇن، بىللە ياتىمىز، نېمە بولساق بىللە

بولمىزا!" دەپتۇ خىتاپ قىلىپ. "خۇدا ساقلىسۇن!" دەپ ئۇنىڭ سۆزىگە پەنىلا كىرمەپتۇ غەنىم ئۇ ئۆز سۆزىدە چىڭ تۇرۇۋېپتۇ. تاڭ ئاتقىچە يالغۇز يېتىپتۇ. قوتۇلقۇلۇپنىڭ غەنىمگە بولغان مۇھەببىتى ئېشىپ ئەقىدىسى كۈچىيىپتۇ. شۇ يوسۇندا ئۈچ ئاي ئۆتۈپتۇ. قوتۇلقۇلۇپ كۆپ قېتىم غەنىمگە يېلىنىپتۇ، لېكىن غەنىم ھەر قېتىمدا ئۇنىڭ سۆزىگە كىرمەپتۇ. بۇ ئىش سوزۇلغانسېرى قوتۇلقۇلۇپنىڭ سۆيگۈ-دەردى ئېشىپ، ئازابى كۈچىيىپتۇ. غەم-ئەلەمى تولۇپ-تېشىپ، يۈرەك باغرى ئېزىلىپتۇ. ئۇ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ شېئىرنى ئوقۇپتۇ:

مەن پەرۋانە، سەن چىراق،
ماڭا چۈشتى ئىشتىياق.
سەن قاچسەن يول ئىزلەپ،
ۋىسالىڭدىن مەن يىراق.

تەشنادۇر ساڭا بۇ قول،
ئىستەيدۇ ھەمىشە يول.
قوشۇلۇش ئىمكانى يوق،
ئۆرتەندى مېنى پىراق.

قوغلىمىغىن قولۇڭنى،
مەن تازىلاي يولۇڭنى.
سەن سالمىساڭ بىر نەزەر،
ئۆلگۈنۇم مىڭ ياخشىراق.

بۇ شېئىرنى ئاڭلاپ غەنىمنىڭمۇ كۆزلىرىگە ياش تولۇپتۇ. ئەمما ئۇ، خەلىپىدىن ئەيمىنىپ ئۆزىنى تارتىپتۇ.

سىتتۇزۇبەيدە خەلىپىنىڭ يوقلۇغىدىن پايدىلىنىپ، قوتۇلقۇ-

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىن ئادرېسى

لۇپقا قىلغان ئىشىدىن پۇشايمان قىپتۇ. خەلىپە كېلىپ ئۇنى سۈرۈشتە قىلسا: "ئۇنىڭغا نېمە دەپ جاۋاپ بېرىشىم كېرەك، قانداق قىلىمەن؟" دەپ قورقۇپتۇ. بىر قېرى بوۋىنى قىچقىرىپ، بۇ سىرنى ئۇنىڭغا ئېيتىپتۇ، ھەسرەت قىلىپ مەسلىھەت سوراپتۇ. بوۋى ئەھۋالنى چۈشىنىپتۇ. "ئەي ستتۇزۇبەيدەم، — دەپتۇ بوۋى، — خەلىپىنىڭ كېلىشىگە ئازلا ۋاقىت قالدى. بىر ياغاچچى قىچقىرىپ ياغاچتىن قوتۇلقۇلۇپنىڭ سۈرىتىنى ياساتتىڭ، ئۇنى كېپەنگە ئوراپ، قەسرىڭىزنىڭ بىرىگە گور كولاپ دەپنە قىلىڭ. ئۈستىگە قەۋرە ياساتتىڭ، قەۋرە ئۈستىگە شامدانلارنى ئېسىپ شام يېقىڭ. قەسىردىكىلەرگە قارىلىق تۇتقۇزۇپ ماتەم كىيىمى كىيگۈزۈڭ. ئۇنىڭ قەۋرىسىگە قارايدىغانغا كېنىزەك-چۆرىلەرنى بەلگىلەپ قويۇڭ. خەلىپە كەلگەندە ئۇلار ئىشىك ئالدىغا چىقىپ يىغلاشسۇن." خەلىپە: بۇ نېمە ۋەقە؟ دەپ سورىسا، شۇ چاغدا سىزمۇ يىغلاپ تۇرۇپ: قوتۇلقۇلۇپ ئۆز ھاياتىنى سىزگە بېغىشلىدى، خۇدا سىزگە سەۋرى ئاتا قىلسۇن؛ مەنمۇ ئۇنى ناھايىتى ياخشى كۆرگەنۈم ئۈچۈن ھۆرمەتلەپ ئۆز قەسرىمگە دەپنە قىلدىم، دەيسىز. خەلىپە يىغلايدۇ، قۇرئان ئوقۇتۇپ ماتەم تۇتىدۇ. ئەمما سىزنىڭ بۇ قىلغىنىڭىزغا خۇش بولۇشى، سىزدىن رەنجىمەسلىكى تۇرغان گەپ. ئەگەردە خەلىپە: تاغامىنىڭ قىزى ستتۇزۇبەيدە كۈندەشلىك بىلەن قوتۇلقۇلۇپنى ھالاك قىلغان، دەپ گۇمانلانسا قەۋرىنى ئېچىشقا بۇيرۇيدۇ. ئۇنىڭدىنمۇ قورقماسلىق كېرەك. قەۋرىنى ئېچىپ قىممەتباھا كېپەنلەرنى كۆرۈپ كۆڭلى تىنچىيدۇ. مۇردىنىڭ يۈزىنى كۆرۈش ئۈچۈن كېپەننى ئاچماقچى بولۇپ قالسا، ئاچىدىغانلارغا ئۆگىتىپ قويۇڭ: "شەرىئەتتە ئايال

مۇردىنىڭ كېيىنىنى ئېچىشقا يول يوق، ئېچىش ھارام" دېسۇن، يول قويمىسۇن. ئۇ چاغدا خەلپە كېنىزەكنىڭ راست ئۇلگەنلىگىگە ئىشىنىدۇ. قايتىدىن شۇ يەرنىڭ ئۆزىگە كومۇدۇ، سىزگە رەخمەت ئېيتىدۇ. قايغۇ-كۇلپەتتىن قۇتۇلىسىز.' سىتتۇ-زۇبەيدە ومايىنىڭ چارىسىنى ماقۇل كورۇپتۇ، ئۇنى كىيىملەر بىلەن مۇكاپاتلاپتۇ، نۇرغۇن پۇل ۋە مال بېرىپتۇ. "شۇ ئىشنى ئۆزەڭ ئەمەلگە ئاشۇرغىن" دەپ بۇۋۇسىنىڭ ئۆزىگە تاپشۇرۇپتۇ. بۇۋى شۇ چاغنىڭ ئۆزىدىلا ئىشقا كىرىشىپتۇ. ياغاچچى قىچقىرىپ ياغاچتىن ئادەم شەكلىنى ياساشقا بۇيرۇپتۇ. ياغاچچى بۇ ۋەزىپىنى تېزلا تۈگىتىپتۇ. سىتتۇزۇبەيدە ئۇنى قىممەتلىك رەختلەردىن قىلىنغان كېپەنگە ئالدۇرۇپتۇ. نامىزىنى چۇشۇرۇپ ئۆز قەسرىدىن قەۋرە قازدۇرۇپ، ئۇنى شۇ يەرگە كومۇپتۇ. شامدانلارنى قويۇپ شاملار يېقىپتۇ. قەۋرە ئۇستىگە يوپۇق يېپىپتۇ. سىتتۇزۇبەيدە ماتەم تۇتۇپ قارىلىق كىيىم كىيىپتۇ، كېنىزەكلىرىگىمۇ قارىلىق تۇتقۇزۇپ ماتەم كىيىمى كىيگۇزۇپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپنىڭ ئۆلگەنلىكىنى پۈتۈن سارايدىكىلەر ئاڭلاپتۇ.

بىر ئاز ۋاقىتتىن كېيىن خەلىپە سەپەردىن قايتىپ كەپتۇ. قارىسا، چورىلەر، قۇللار، كېنىزەكلەر ماتەم تۇتۇپ قارىلىق كىيگەن. دىلى غەش بوپتۇ. سىتتۇزۇبەيدە قېشىغا كىرىپتۇ. ئۇنىمۇ ماتەملىك قارا كىيىم كىيگەن ھالدا كورۇپ ئەھۋال سوراپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپنىڭ ئۆلگەنلىكىنى ئېيتقان ئىكەن، خەلپە ھوشىدىن كېتىپتۇ. ھوشىغا كېلىپ ئۇنىڭ قەۋرىسىنى سوراپتۇ. "ئەي خەلپە، — دەپتۇ سىتتۇزۇبەيدە خەلپىگە، — مېنىڭ ئالدىمدا ھەممە نەرسىلەردىن قىممەتلىك ۋە ئېزىز بولغان قۇتۇلقۇلۇپنى

ئىنتايىن ھۆرمەت قىلغىنىمدىن ئۇز قەسرىمگە — كۆز ئالدىمغا دەپنە قىلدىم." خەلىپە سەپەر كىيىمى بىلەن توپ — توغرا قۇتۇلقۇلۇپنى زىيارەت قىلىش ئۈچۈن قەۋرىگە قاراپ مېڭىپتۇ. كىرىپ قارىسا، قەۋرە ئۈستىدە شامدانلار ئېسىغلىق، ئۇنىڭدا شاملار يېقىغلىق تۇرغان، قەۋرە ئۈستىگە شاھانە يۇپۇق يېپىلغان. سىتتۇزۇبەيدىگە خەلىپە رەخمەت ئېيتىپتۇ. ئۇنىڭ قىلغانلىرىنى ماختاپتۇ. لېكىن ئۇ، بۇ ئىشتىن ھەيران بوپتۇ، بېشىغا ھەر تۈرلۈك پىكىرلەر كەپتۇ، گۇمانى كۈچىيىپ، قەۋرىنى ئېچىپ ئولۇكنى ئېلىشنى بۇيرۇپتۇ ۋە قەۋرىنى ئاچقۇزۇپ، جەسەتنىڭ يۈزىنى ئېچىشقا كەلگەندە، ئويلىنىپ قېلىپ خۇدادىن قورقۇپتۇ، كىشىلەر-دىن ئۇيۇلۇپتۇ. ئۇنىڭغا تەگمەي يەنە ئۇز جايىغا قويۇپتۇ. قەۋرىنى قايتىدىن ياستىپ قارىيلارنى قىچقىرتىپ قۇرئان ئوقۇتۇپتۇ. ئۇزىمۇ قەۋرىنىڭ بىر چېتىدە ئۇنىڭغا ماتەم تۇتۇپتۇ. كۆز يېشى قىپتۇ. راسا بىر ئاي ماتەم تۇتۇپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

قىرىق ئىككىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

خەلىپە بىر ئايدىن كېيىن چىقىپ، مەملىكەت ئىشى بىلەن مەشغۇل بوپتۇ. ئاردىن توت ئاي ئۇتۇپمۇ خەلىپىنىڭ گۇمانى تېخىچىلا يوقالماپتۇ. بىر كۈنى ئۇ، ئەمىرلەر، ۋەزىرلەر، چەتئەللىكلەر ئوردىدىن قايتقاندىن كېيىن، قەسرىگە كىرىپتۇ. بىرئاز ئۇخلىماقچى

بوپتۇ. ئۇنىڭ باش تەرىپىدىمۇ، ئاياق تەرىپىدىمۇ كېنىزەكلەر
ئولتۇرغان ئىكەن. كوزى ئۇيقۇغا ئىلىنىپتۇ. كوپ ئوتمەي ئۇيقىسى
قېچىپتۇ. كېنىزەكلەر سوزلىشىپ ئولتۇرغىنى ئۇچۇن، كوزىنى
ئاچماي، ئۇلارنىڭ سوزلىرىگە قۇلاق ساپتۇ. خەلىپىنىڭ بېشى
تەرىپىدە ئولتۇرغان قەزىپ ئىسىملىك كېنىزەك ئاياق تەرىپىدە
ئولتۇرغان ھەيزەرات ئىسىملىك كېنىزەككە قاراپ: ”ئەي ھەيزە-
رات. خوجىمىز خەلىپە بولۇپ ئوتكەن ئىشىنىڭ ھەقىقىتىدىن
خەۋەرسىز. ئۇ ياغاچچى ياسىغان ياغاچ ئادەمنىڭ قەۋرىسى
ئۇستىدە كېچىلەرنى ئۇيقىسىز، ماتەم قايغۇسى بىلەن ئوتكۈزمەكتە“
دەپتۇ. ”قۇتۇلقۇلۇپقا نىمە بولدى؟ ئۇ كېسەل بولمايلا ئولۇپ
كەتتى دىگەن گەپ راستمدۇ؟ ئەگەر ئولگىنى يالغان بولسا، ئۇ
ھازىر قەيەردە؟“ دەپ سوراپتۇ ھەيزەرات قەزىپتىن. ”ستتۇزۇ-
بەيدە،— دەپتۇ قەزىپ سوز باشلاپ،— قۇتۇلقۇلۇپقا نەشە يىگۈزدى.
نەشە تەسىر قىلىپ، ھۇشىدىن كەتكەندىن كېيىن، ئۇنى ساندۇققا
سالدى. كېيىن ستتۇزۇبەيدە ساۋاپ، كاپۇر، ئالماس نامىلىق
قۇللىرىغا ساندۇقنى شەھەر سىرتىغا ئېلىپ چىقىپ گورگە كومۇشنى
بۇيرۇدى.“ ”بۇنداق ئىشمۇ باردىگىنە؟ ئۇنداقتا قۇتۇلقۇلۇپ
تىرىك كومۇلگەن ئىكەن-دە، ھەي، ئىست بىچارە!“ دەپتۇ
ھەيزەرات. ”ستتۇزۇبەيدىدىن ئاڭلىشىمچە،— دەپتۇ قەزىپ،—
قۇتۇلقۇلۇپ تۇت ئايدىن بېرى دەمەشقلىق غەنىم ئىسىملىك
بىر سودىگەر يىگىت بىلەن بىللە ئىكەن. بىچارە خەلىپىمىز بۇ
ۋەقەدىن خەۋەرسىز، ياغاچ مۇردا قەۋرىسى ئالدىدا يىغلاپ تاڭنى
ئاتقۇزماقتا.“ كېنىزەكلەر ئوردىدىكى ئاياللارنىڭ ئىشلىرى
توغرىسىدا ئۇزاق سوزلىشىپتۇ. خەلىپە ئۇخلىغان بولۇپ يېتىپ،

ھەممە گەپ-سۆزلەرنى دىققەت بىلەن تولۇق ئاڭلاپتۇ. كېنىزەك-لەرنىڭ گېپى تۈگەپتۇ. خەلىپە بولغان ۋەقەنىڭ تېگىگە يېتىپ، ئۆز-ئۆزىگە: "بۇ ساختا گور ئىكەن، قۇتۇلقۇلۇپ تۆت ئايدىن بېرى غەنىم ئىبنى ئايۇپنىڭ يېنىدا ئىكەن" دەپ ئىشىنىپ ناھايىتى غەزەپ بىلەن تەختكە چىقىپ ئولتۇرۇپتۇ. دۆلەت ئەربابلىرىنى قىچقىرتىپتۇ. خەلىپە جەپەر بەرمەكگە قاراپ: "دەممەشقلىق غەنىم ئىبنى ئايۇپ دىگەن سودىگەرنىڭ ئۆزىنى ئىستەپ تاپ! ئۆيىنى ئاختۇرۇپ ئۇ يەردىن مېنىڭ كېنىزىكىم قۇتۇلقۇلۇپنى ئېلىپ كەل! مەن ئۇنىڭ ئەھۋالىنى بىلىشىم كېرەك" دەپ بۇيرۇق قىپتۇ. "خوپ!" دەپتۇ جەپەر ۋەزىر. جەپەر ۋەزىر تېگىشلىك ئادەملىرى بىلەن ئوردىدىن چىقىپ، ھاكىم، بازار رەئىسلىرىنى ئېلىپ كوچىغا چىقىپتۇ. غەنىمنىڭ ئۆيىنى ئىستەپ تېپىپ بېرىپتۇ. غەنىم بازاردىن ئەمدىلا قىيما گۆش ئېلىپ كېلىپ، ئېغىز تېگىشكە باشلىغان ئىكەن. جەپەر بەرمەكنى باشلاپ كەلگەن كىشىلەر ھويلىنى تۆت تەرەپتىن ھالقىدەك قورشاپتۇ، قۇتۇلقۇلۇپنىڭ كۆزى ھويلىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا كەلگەن كىشىلەر توپىنى كۆرۈپ، خەلىپىنىڭ بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقانلىقىنى پەملەپتۇ. ئۇ، ھويلا ئىچىگە كىرىپ كېلىۋاتقانلارنى كۆرۈپ، پالاكەتنىڭ يېقىنلاشقانلىقىغا كۆزى يېتىپتۇ. قارىسا، ۋەزىر جەپەر، ھاكىم، بازار رەئىسى، ئۇلارنىڭ يېنىدىكى قىلىچلىرىنى يالاڭاچلاپ تۇرغان جازا قاراۋۇللىرى خۇددى كىرپىكتەك قويۇق سەپ تارتىپ تۇرغان. بۇلارنى ئېنىق كۆرۈپ قۇتۇلقۇلۇپنىڭ رەڭگى تاتىرىپتۇ، قېنى قېچىپتۇ. غەنىمگە بۇرۇلۇپ قاراپ، ئاستاغىنا: "بېشىڭنى ئېلىپ قاچ! ئۆزەڭنى قۇتقاز!" دەپتۇ. "نېمە قىلىمەن، قەيەرگىمۇ

بارىمەن، ھەممە مال-مۈلكۈم شۇ يەردە تۇرسا؟" دەپتۇ غەنىم. "ئۆزەڭنى تېزراق چەتكە ئال! جېنىڭنى قۇتقاز، ئامال قىلىپ باق!" دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ تەكىتلەپ. "ئەي سۆيۈملۈكۈم، قانداق قىلىپ بۇ يەردىن ساق-سالامەت باشنى ئېلىپ چىقىپ كەتكىلى بولىدۇ؟ — دەپتۇ غەنىم، — ھويلا پۈتۈنلەي قورشاپ ئېلىنغان!" "قورقما!" دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ غەنىمگە. كېيىن ئۇ غەنىمنىڭ يېڭى كىيىملىرىنى سالدۇرۇپ، ئۇنىڭغا كونا كىيىملەرنى كىيگۈزۈپتۇ. قازاننى بېشىغا كىيگۈزۈپتۇ. قاتتىق-قۇرۇق نان سېلىنغان كونا خالتىنى مورىسىغا ئارتىپ: "مانا ئەمدى ئوخشىدىڭ، ھودۇقماي چىقىپ كېتىۋەر! مەندىن ئەنسىرىمە. سەن قولغا چۈشۈپ قالغۇدەك بولساڭ، مال-مۈلكۈڭلا ئەمەس، بېشىڭمۇ ئامان قالمايدۇ. چۈنكى، خەلىپىنىڭ ئەھۋالى ماڭا ئەينەكتەك ئايان" دەپتۇ. غەنىم قۇتۇلقۇلۇپنىڭ سۆزى ئاياغلىشىشى بىلەن، قازاننى بېشىغا كەيگىنىچە، تالاغا چىقىپ ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئۆتۈپ كېتىپتۇ. ئۆزىنىڭ پاك نىيىتىگە يارىشا، ئۇلارنىڭ جازاسىدىن ساق-سالامەت قۇتۇلۇپ، ئامان-ئېسەن بازارغا چىقىۋاپتۇ. جەپەر ۋەزىر قۇتۇلقۇلۇپنىڭ ئىشىكىنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئارغىماقتىن چۈشۈپ، ئۆيگە كىرىپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپقا قارىسا، ئۇ ناھايىتىمۇ ياسانغان ھالدا تۇرغىدەك. جەپەر ۋەزىر كىرىش بىلەن قۇتۇلقۇلۇپ ئورنىدىن تىك تۇرۇپتۇ، كېيىن ئېگىلىپ تازىم قىلىپ سالام بېرىپتۇ. "تەڭرى خاھىشى بويىچە، لەۋھۇل قەلەمدە يېزىلغان ئىش بولدى، ئەي ۋەزىر" دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ مۇلايىملىق بىلەن. "ئەي قۇتۇلقۇلۇپ، خەلىپە ماڭا غەنىم ئىبنى ئايۇپنى تىرىك تۇتۇشنى بۇيرۇغان ئىدى، ئۇ قېنى؟" دەپتۇ جەپەر ۋەزىر مەغرۇر ئاھاڭ بىلەن. "ئۇ،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

بۇنىڭدىن ئىككى كۈن بۇرۇن ئالغان ماللىرىنى يوتكەپ دەمەشققە كەتكەن، مەن شۇنىڭدىن باشقىسىنى بىلمەيمەن.— دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ، — ئۇيىدىكى بارلىق قىممەتلىك نەرسىلىرىنى ساندۇققا سېلىپ قۇلۇپلاپ، "مالال كەلمىسە، بۇ ساندۇقنى سىزگە ئامانەت قىلاي، ئوردىغا مەن بىلەن بىللە ئېلىپ بارسىڭىز، ئەي ھورمەتلىك ۋەزىر!" جەپەر ۋەزىر: "خوپ!" دەپتۇ. يېنىدىكىلەرگە ئۇنى كوتۇرۇشكە بۇيرۇق قىپتۇ. غەنىمنىڭ قالغان مۈلكىنى كەلگەنلەرگە تالاڭ قىلىشقا بېرىپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپنى ھورمەت بىلەن خەلىپە سارىيىغا ئېلىپ كەپتۇ. جەپەر ۋەزىر خەلىپىگە غەنىم ئىبنى ئايۇپنىڭ مال-مۈلكىنى مۇسادىرە قىلىپ، ئۆيلىرىنى ۋەيران قىلغانلىقىنى سوزلەپ بېرىپتۇ. خەلىپە قۇتۇلقۇلۇپنى بىر قاراڭغۇ ئۆيگە ئېلىپ كىرىشنى، ئۇنىڭ خىزمىتىگە پەقەت بىرلا قېرى چورە قويۇشنى بۇيرۇپتۇ. خەلىپىنىڭ "قۇتۇلقۇلۇپ غەنىم بىلەن ئالاقە قىلغان" دېگەن گۇمانى بولغىنى ئۈچۈن، ئۇنى كورۇشنىمۇ خالىماپتۇ. كېيىن دەمەشق ئەمرى مۇھەممەت ئىبنى سۇلايمانۇززەينىگە قارىتىپ: "شۇ خەتنى ئالغان ھامان غەنىم ئىبنى ئايۇپنى تۇتۇپ ماڭا ئۇۋەتىپ بەر!" دېگەن مەزمۇندا خەت يېزىپ ئۇۋەتىپتۇ. ئەمىر خەتنى ئېلىپ تاۋاپ قىپتۇ، ھورمەت بىلدۈرۈپ كوزىگە سۇرتۇپتۇ. كېيىن خەتنى ئېچىپ ئوقۇپتۇ. مەزمۇنىدىن ۋاقىپلانغاندىن كېيىن، غەنىم ئىبنى ئايۇپنى تۇتۇش ئۈچۈن كوچىغا جاكاچى چىقىرىپتۇ. "كىمنىڭ مال-دۇنياغا مەيلى بولسا، شۇ غەنىم ئىبنى ئايۇپنىڭ ئۆيىگە بارسۇن ۋە ئۇنىڭ ئۆيىدىن خالىغىنىنى ئالسۇن" دەپ جار سېپتۇ جاكاچى. غەنىمنى تۇتۇشقا بارغانلارغا ئەگىشىپ ئادەملەر توپى غەنىمنىڭ ئۆيىگە قاراپ ئېقىپتۇ. ئەمىرنىڭ كىشىلىرى بېرىپ قارىسا، غەنىمە-

نىڭ ئانىسى بىلەن سىڭلىسى پىتنە ئويىگە غەنىم ئىبنى ئايۇپنىڭ قەۋرىسىنى ياساپ، ئۇنىڭ ئالدىدا ماتەم تۇتۇپ ئولتۇرغىدەك. ئۇلارنى قولغا ئېلىپ، ئويلىرىنى تالىتىپتۇ. ئانا ـ بالا گەپنىڭ تېگىنى ئاڭقىرالماي، گاڭگىراپ قېلىشىپتۇ. ئۇلارنى هايداپ ئەمىرنىڭ هۇزۇرىغا ئېلىپ كېلىشىپتۇ. ئەمىر ئۇلاردىن غەنىم ئىبنى ئايۇپنى سوراپتۇ. ئۇلار، بىر يىلدىن بىرى ئۇنىڭ توغرىسىدا هېچبىر خەۋەر ئاڭلىمىغانلىقلىرىنى، ئولۇك ـ تىرىكلىگىنى بىلمەيدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. ئەمىر ئۇلارنى ئازات قىپتۇ.

قېچىپ چىققان غەنىم ئىبنى ئايۇپ بار ـ يوقىدىن ئايرىلىپ، غېرىپ بوپتۇ. يۇرەك ـ باغرى ئېزىلىپ، كوزىدىن ياش توكۇلۇپتۇ. ئىختىيارسىز ئويمۇ ـ ئوي كىرىپ، تىلەمچىلىك بىلەن قوساق بېقىپتۇ. شۇ يۇرگىنىچە، ئۇ بىر شەهەرگە يېتىپ بارغاندا، كەچ بولۇپ، هەممە تەرەپنى قاراڭغۇلۇق بېسىپ كېتىپتۇ. قوسىقى ئېچىپ هالىدىن كەتكەن، پۇت ـ قوللىرىدا ماغدۇر قالمىغاندا، ئاران بىر مەسچىتكە ئۇلىشىپتۇ. ئۇنىڭ ئىشىگى ئالدىغا كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ. كوزىگە قاراڭغۇلۇق تىقىلىپ، تامغا يولىنىپ يېتىپتۇ. شۇ ياتقىنىچە تاڭنى ئاتقۇزۇپتۇ. سەهەر تۇرۇپ، مەسچىت ئىچىگە كىرىپ، بورا ئۇستىگە ئوزىنى تاشلاپتۇ. سەهەردە بامداد نامىزى ئوقۇيدىغان شۇ مەسچىتنىڭ جامائىتى يىغىلىپتۇ. قارىسا، بىر غېرىپ ـ مۇساپىر تىترەپ ياتقان. ئۇنىڭ ئەهۋالىغا ئېچىنىپتۇ. كېلىپ كورگۇچىلەر ئۇنىڭ بىر دولەتمەن كىشى بولغانلىقىنى سېزىپتۇ. كىشىلەر نامازلىرىنى ئوقۇپ بولۇپ، ئۇنىڭ يېنىغا يىغىلىپتۇ. ئۇ، ئاچ، ئۇنىڭ ئۇستىگە كونا، يىرتىق جاپانىغا يوگەنگەن ئىكەن. كىشىلەر ئۇنىڭدىن ئەهۋال سوراپ: ”ئەي پىچارە، ئوزەڭ كىم؟ قەيەردىن بۇ يەرگە

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

كېلىپ قالدىڭ؟ نېمە ئۈچۈن شۇنچىلىك ئاجىزلىشىپ كەتتىڭ؟ يا سەن كېسەلمۇ؟" دەپتۇ. غەنىم كۆزىنى ئېچىپ بېشىدا ۋە يانلىرىدا قاراپ تۇرغان كىشىلەرنى كۆرۈپتۇ. نۇرسىز كۆزىدىن ياش يېپى ئۈزۈلگەن مونچاقتەك توكۇلۇپتۇ. لېكىن، ئۇلار غا ئۆزىنىڭ ئاچلىقىنى، ئۇسسىغانلىقىنى ئېنىق ئېيتالماپتۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ھوشىيارراق بىرسى ئۇنىڭ ئاچلىقىنى سېزىپتۇ. ئۆيىگە بېرىپ، ئىككى نان، بىر پىيالە ھەسەل ئېلىپ كېلىپ بېرىپتۇ. كىشىلەر كۆپ چىققىچە، ئۇنىڭ قېشىدا غەنىمنىڭ بېشىغا چۈشكەن مۇساپىرچىلىق كۈلپەتلىرى ئۈستىدە سوزلىشىپ تۇرۇپتۇ. كېيىن بىر ـ بىرلەپ تارقىلىپ ئۆز ئىشلىرىغا كېتىپتۇ. ھەسەل بىلەن ناننى يەپ، غەنىمنىڭ پۇت ـ قولىغا جان كىرىپتۇ. بىر ئايغىچە غەنىم شۇ مەسچىتتە تۇرۇپ قاپتۇ. ئۇنىڭ ئەھۋالى بارغانسېرى ئېغىرلىشىپتۇ، كېسىلى كۈچىيىپتۇ. كىشىلەرنىڭ ئۇنىڭغا ئىچى ئاغرىپ، مېھرىبانلىقى ئېشىپتۇ. غەنىم بەزىلىرى بىلەن مۇڭدىشىپ، ئۆزى ھەققىدە كېڭىشىپتۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى يىغىلىپ، غەنىمنى باغداد كېسەلخانىسىغا ئەۋەتىپ بېرىشنى مەسلىھەت قىلىشىپتۇ.

شۇ ئارىدا، بىر ئايال ۋە بىر قىز گادايلىق قىلىپ نان تىلەپ، بۇ يەرگە كېلىشىپ قاپتۇ. ئۇنىڭ بىرى غەنىمنىڭ ئانىسى، يەنە بىرى ئۇنىڭ سىڭلىسى ئىكەن. غەنىم بېشىدىكى نانلارنى ئۇلارغا بېرىپتۇ. شۇ كېچىنى ئۇلارمۇ غەنىمنىڭ قېشىدا بىللە ئۆتكۈزۈپتۇ. غەنىم ئۇلارنى، ئۇلار غەنىمنى بۇ يەردە بۇ ھالدا كۆرۈشنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەنلىكى ئۈچۈن، بىر ـ بىرىنى تونۇشماپتۇ. ئەتىسى مەھەللە كىشىلىرى بىر توگىچىنى توگىسى بىلەن باشلاپ كېلىشىپتۇ. ئۇلار يىغىش قىلىپ، توگىچىگە كىرانى تولەپتۇ ۋە مۇنداق

دەپتۇ: "بۇ بىچارىنى توگەڭگە مىندۈرۈپ، باغدادتىكى كېسەلخانا ئىشىگىگە يەتكۈزۈپ قوي! تۈزۈلىپ كەتسە ئەجەپ ئەمەس. ئۇزى ياش ئىكەن، تۈزۈلىپ قالسا، سىنىڭ قىلغان ياخشىلىقىڭنى بۇمۇ ئۇنتۇپ قالماس. ياخشىلىقنى ھىچكىم ھىچقەيەردە ئۇنتۇمايدۇ ۋە ياخشىلىق يەردە قالمايدۇ." "خوپ!" دەپتۇ توگىچى، كىشىلەر غەنىمنى مەسچىتتىكى قۇراق كورپىلىرى بىلەن توگىگە مىندۈرۈپ قويۇپتۇ. ئۇ، ھالسىز ئىكەن. غەنىمنىڭ قېشىدا تۇنىگەن ھېلىقى ئانا ـ بالا ئىككى ئايالمۇ ئۇنىڭغا دىققەت بىلەن قاراپ: "بۇ بىچارە يىگىت بىزنىڭ غەنىمگە بەكمۇ ئوخشايدىكەن. ئەپسۇسكى، غەنىم باغدادقا كەتكەن ئىدى. ئۇنىڭ مال ـ دۇنياسى كوپ ئىدى. نەچچە يىل يېتىپ يىيىشكە يېتەتتى ياكى ئۇنىڭمۇ بېشىغا بىزنىڭ بېشىمىزغا كەلگەن كۈن كېلىپ، بۇ يەرلەردە بىزگە ئوخشاش تىلەمچىلىك قىلىپ يۈرگەنمىكىن؟ بۇ بىزنىڭ غەنىم بولۇپ قالمىسۇن يەنە" دىيىشىپتۇ بىر ـ بىرىگە. غەنىم توگىگە مەھكەم قىلىپ تېڭىلغاندىن كېيىن، ھۇشىدىن كېتىپ قېلىشقا ئازلا قاپتۇ. شۇڭا ئۇ، كىشىلەر بىلەنمۇ خوشلىشىپ ئالالماپتۇ. ئۇ، ئۇزىنى ئوڭشاپ، كىشىلەرگە قاراپ ياش توكۈپتۇ. ئانا ـ بالا ئۇچى بىر ـ بىرىنى تونۇماي، باغدادقىچە بىللە كېلىشىپتۇ. توگىچى ئۇنى باغداد كېسەلخانىسىنىڭ ئىشىكىگە چۈشۈرۈپ قويۇپتۇ. ئۇزى قايتىپ كېتىپتۇ. غەنىم تاڭ ئاتقىچە بىردەم ھۇشىدىن كېتىپ، بىردەم ھۇشىغا كېلىپ يېتىپتۇ. تاڭ ئېتىپتۇ. كىشىلەر ئۇنىڭغا قارىشىپ، ئۇنىڭ كېسىلىنىڭ ئېغىرلىغىنى سوزلىشىپتۇ، ئېچىنىپتۇ. شۇ چاغدا بازار ئاقساقىلى يېتىپ كەپتۇ. ئۇ، ئادەملەرنى كېسەلنىڭ بېشىدىن چەتلىتىپ: "مەن شۇ غېرىپقا بىر ياخشىلىق قىلاي! ئەگەر ئۇنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

شۇ ھالدا كېسەلخانىغا تاپشۇرساق، بىر كۈن ئوتمەي ئولۇدۇ" دەپتۇ. ئوغلى بىلەن خىزمەتچىلەرگە كېسەلنى يوتكەپ ئويگە ئېلىپ بېرىشنى تاپىلاپتۇ. كېسەل ئويگە بارغاندىن كېيىن، ئاقساقال ئۇنىڭغا بىر ئوينى بېرىپ، يېڭى كىيىم، يېڭى كورپە-يوتقان بېرىپتۇ. ئاقساقالنىڭ خوتۇنى ئۇنى ئۆزى كۈتۈپ قاراپتۇ، يۇيۇندۇرۇپتۇ. بىر ئاز ئىچىملىك ئىچكۈزۈپتۇ. ئەتىر سېپىپتۇ. غەنىم بىر ئاز ھۇشىغا كېلىپ، قۇتۇلغۇلۇقنى ئەسلەپ مۇڭلىنىپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھىكايىسىنى توختاتتى.

قىرىق ئۈچىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھىكايىسىنى.

ئەمدى سوزنى قۇتۇلغۇلۇقتىن ئاڭلاڭ! خەلىپە ئۇنىڭغا غەزەپلىنىپ قارىماي قويۇپتۇ. ئۇ سەكسەن كۈنگىچە قاراڭغۇ ئويگە قاملىپتۇ. خەلىپە بىر كېچىسى قۇتۇلغۇلۇق تۇرغان ئوينىڭ ئالدىدىن ئوتۇپ كېتىۋاتقاندا، ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ تۇرۇپ قاپتۇ. قىز ئوقۇغان شېئىرنىڭ ئاخىرىغا ئۇلاپ: "ئەي سۆيۈملۈك غەنىم، سەن قانداق ئاق كوڭۇل ئىدىڭ، قانداق ئەخلاقلىق ۋە پەزىلەتلىك ئىدىڭ، سەن ئوزەڭ قانداق كوركەم بولساڭ يۈرىكىڭمۇ شۇنداق ساپ ئىدى. سەن بەكمۇ ئېھتىياتچان ئىدىڭ. سەن ماڭا يامانلىق تىلىگۈچىگە ياخشىلىق قىلدىڭ. سېنى ۋەيران قىلغۇچىغا

ھۆرمەت قىلدىڭ، ئىززەت قىلدىڭ. سەن ئۇنىڭ كېنىزىگىنى ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇرۇپ ئاسرىدىڭ. ئۇنى بىلمىدى، بىلىشنىمۇ خالىمىدى. بۇنىڭ بەدىلىگە ئۇ ساڭا ھەم سېنىڭ ئائىلەڭگە، ياخشى كۆرگۈنۈڭگە ھاقارەتنى، جازانى لايىق كۆردى. مال-مۈلكۈڭنى تالاتتى، مەيلى...سەن بىلەن خەلىپە ئوتتۇرىسىدىكى بۇ سىر، خۇدا قازى بولۇپ، پەيغەمبىرىمىز شاپائەت تەختىگە ئولتۇرغاندا، پەرىشتىلەرنىڭ گۇۋالىقى بىلەن، ساڭا زۇلۇم سېلىپ، سېنى خانىۋەيران قىلغان زالىملاردىن ئۆچۈڭ ئېلىنغۇسى...“ خەلىپە بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئۆزىنىڭ ئۇنىڭغا زۇلۇم قىلغىنىنى چۈشىنىپتۇ. سارىيىغا قايتىپ كىرىپ، قۇتۇلقۇلۇپنى قىچقىرتىپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپ خەلىپە ئالدىغا كېلىپ، تازىم قىلىپ، تىز چۆكۈپتۇ. خەلىپە ئۇنىڭ كۆزىنى ياشلىق، ئۆزىنى مۇڭلۇق كۆرۈپ: ”ئەي قۇتۇلقۇلۇپ، — دەپتۇ ئۇنىڭغا، — سەن مېنى زالىم دىدىڭ، مېنى زالىملىقتا ئەيىپلىدىڭ! ياخشىلىق قىلغان كىشىگە يامانلىق قىلدى، دەپ كايىدىڭ. مېنىڭ ھۆرمىتىمنى قىلغان كىشىنى ۋەيران قىلدىڭ، دىدىڭ. ماڭا غايىبانە شۇنچە ھۆرمەت قىلىپ، ياخشىلىق قىلغان كىشى كىم؟“ ”غەنىم ئىبنى ئايۇپ، — دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ، — سىزنىڭ ھۆرمىتىڭىز ئۈچۈن ئۇ ماڭا يېقىنلاشمىدى، ئۆزىنى تارتتى...“ ”ئۇنداق بولسا، گۇنايىڭدىن ئۆتتۈم. سەن مەندىن نىمە سورايسەن؟ تىلىگىڭنى ئېيت! مەن سېنى مۇرادىڭغا يەتكۈزەي“ — دەپتۇ خەلىپە. ”سۆيۈملۈكۈم غەنىم ئىبنى ئايۇپنى سىزدىن تىلەيمەن“ دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ. خەلىپە رازىلىق بىلدۈرۈپ: ”مەن ئۇنى تاپتۇرىمەن، ماڭا قىلغان ھۆرمىتىگە لايىق مۇكاپات بېرىمەن“ دەپتۇ ۋە ئۇنى ئىستەشنى، ئالدىغا ھازىر قىلىشنى بۇيرۇپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپ

غەلىم كەلگەنـدە، ئوزىنى ئۇنىڭـغا ھەدىيە قىلىشنى ۋە نىكاھلاپ قويۇشنى سوراپتۇ. "ئاۋال ئۇنى ئېلىپ كەلسۇن! مەن سېنى ئۇنىڭغا ھەدىيە قىلاي. سېخىلار قىلـغان ساخاۋىتىنى ھېچقاچان قايتۇرۇپ ئالمايـدۇ، ھەتـتا تىلىغىمۇ ئالـمايـدۇ..." دەپ قوشۇمـچە قىپتۇ خەلىپە. "ماڭا رۇخسەت قىلسىڭىز، مەن ئۇنى ئىستەي، خۇدا بىز-نىڭ بېشىمىزنى قوشسا ھەجەپ ئەمەس" دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ. "خالە-غىنىڭنى قىل!" دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپقا خەلىپە. قۇتۇلقۇلۇپ خوشلۇغە-دىن مىڭ تىللا پۇلنى ئېلىپ قەسىردىن چىقىپتۇ. شەيخلارنى زىيارەت قىلىپ، ئۇلارغا سەدىقە بېرىپـتۇ. ئىككىنچى كۈنى سودىـگەرلەر رەستىسىگە بېرىپ، "ئاچ-يالىڭاچلارغا بەرگىن" دەپ بازار ئاقسا-قىلىغا پۇل بېرىپـتۇ. كېيىنـكى جۈمە كۈنى يەنە مىـڭ تىلـلانى ئېلىـپ بازارغا بېرىپتۇ. زەرگەلەر رەستىسىگە كىرىـپ، ئۇلارنىڭ ئاقساقىلىنى چاقىرتىپتۇ. قولىدىكى مىڭ تىللانى ئاچ-يالىڭاچلار، غېرىپ-مۇساپىرلارغا تارقىتىپ بېرىشنى سوراپ ئۇنىڭـغا بېرىپتۇ. بۇ سوز ئۇستىگە يېتىپ كەلـگەن بازار ئاقـساقىلى قۇتـۇلقـۇلۇپقا: "مېنىڭ ئويۇمدە ئەخلاقتا، ئۇلۇغلۇقـتا، چىرايـدا تەڭدىـشى يوق بىر مۇساپىر ئاغرىق بار. ئۇ، ھازىر ئېغىر ھالەتتە. بايقىشىمچە ئۇ، ئوز يۇرتىدىن، مال-مۈلكىدىن، سۇيۇملـۇك ياردىـن ئايرىلـغانغا ئوخشايـدۇ. ئۇنىڭ كېسىلىمۇ شۇنىڭدىن كېلىپ چىققاندەك تۇرۇدۇ. بۇنىڭـدىن بىر ئۇلۇشـنى شۇنىڭـغا بېرىشـكە رازىـمۇسىز؟"دەپ سوراپتۇ. بۇنىڭ غەنىم ئىبنى ئايۇپ ئىكەنلىگىنى ئاقساقال بىلمەي-دىكەن. ئۇنى ئوزىچە، ھەمـمە نىمىسىدىن ئايرىلىپ ۋەيران بولغان مۇساپىر ئاشـق دەپ چۈشىنىدىكەن. ئاقساقالنىڭ سوزىنى ئاڭلاپ، قۇتۇلقۇلۇپنىڭ يۇرـگى جىغىدە قىلىپ، ھاياجانغا چۈشۈپتۇ:

"سېنىڭ ئۆيۈڭگە مېنى كىم باشلاپ بارىدۇ؟ سەن سورىغان
بىر ئۆلۈش پۇلنى ئۇنىڭغا مەن ئۆزەم يەتكۈزۈپ بەرسەم" دەپتۇ.
بازار ئاقساقىلى بىر كىچىك بالىنى ئۇنىڭغا قوشۇپ بېرىپتۇ.
قۇتۇلقۇلۇپ ئاقساقالغا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ يولغا چۈشۈپتۇ.
ئۇ، ئاقساقالنىڭ ئۆيىگە كىرىپ، ئۇنىڭ خوتۇنىغا سالام بېرىپتۇ.
ئاقساقالنىڭ خوتۇنى قۇتۇلقۇلۇپقا بېشى يەرگە يەتكىچە ئېگىلىپ
تازىم قىپتۇ. چۈنكى، بۇ خوتۇن قۇتۇلقۇلۇپنى تونۇيدىكەن.
قۇتۇلقۇلۇپ: "ئاقساقال ئېيتقان مۇساپىر يىگىت نەدە؟" دەپ
سوراپتۇ. ئايال يىغلاپ تۇرۇپ: "ئاۋۇ يەردە، پەممىچە بۇ يىگىت
بېشىدىن كۆپ نەرسىلەرنى ئۆتكۈزگەن، ھەر ئىشقا پەملىك كۆرۈنى-
دۇ!..." دەپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپ يىگىت ياتقان ئۆيگە كىرىپ يىگىتكە
نەزەر سېپتۇ. "بۇ، ئەلۋەتتە غەنىم بولسا كېرەك. لېكىن ئۇ، غېرىپ-
لىقتا تامامەن دىگۈدەك ئۆزگەرگەن، ئورۇقلىغان، تېرىسى ئۇستى-
خانغا چاپلاشقان، رەڭگىدىن كەتكەن" دەپ ئويلاپتۇ. ئۇ غەنىم-
نىڭ بېشىغا بېرىپ، تىكىلىپ قاراپتۇ. گۇمانى تېخىمۇ كۈچىيىپتۇ.
ئۇنىڭ ئەھۋالىغا رەھمى كېلىپ كۆز يېشى قىپتۇ. لېكىن غەنىم
ئىكەنلىگىگە كۆزى يەتمەپتۇ. "ئۆز شەھرىدە ئەمىردەك موتىۋەر
بولغانلار مۇساپىرچىلىقتا مىسكىن بولۇدۇ" دەپتۇ ئۇ. كېسەلگە
شىرىنلىك نەرسە ئىچكۈزۈپتۇ، دورا بېرىپتۇ. خېلى ۋاقىتقىچە
ئۇنىڭ بېشىدا ئولتۇرۇپ، كېيىن قەسىرگە قايتىپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپ
غەنىمنى ئىستەپ ھەر كۈنى كوچىغا چىقىپ، بازارلارنىڭ ھەممى-
سىنى بىرمۇ-بىر كېزىپ چىقىپتۇ. شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئاقسا-
قالغا غەنىم بىلەن بىللە كېلىپ باغدادتا ئايرىلغان غەنىم ئىبنى
ئايۇپنىڭ ئانىسى بىلەن سىڭلىسى پىتنە يولۇقۇپتۇ. ئاقساقال غەنىم-

ىنىڭ ئانىسى بىلەن سىڭلىسىنى قۇتۇلقۇلۇپىنىڭ ئالدىغا باشلاپ
بېرىپتۇ: "بۇ ئانا-بالا ئىككىسى ئېيتىشىچە، مۇساپىر بولۇپ،
باشقا يۇرتتىن شەھىرىمىزگە كەلگەن ئىكەن، بۈگۈن ماڭا يولۇقتى.
بۇ چىرايلىق يۈزلەردە ئالىلقاندىكى ئۇلۇغۋارلىقنىڭ ئىزى بار.
لېكىن ئۇلار قارا كىيىم كىيىشكەن، بۇ ماتەمدارلىقنىڭ بەلگۈسى.
ئىككىلىسى بويۇنلىرىغا خالتا ئاسقان. كوزلىرى نەملىك، دىللىرى
غەملىك. مەن بۇلارنى قېشىڭىزغا باشلاپ كەلدىم. بۇلار بىر يەرگە
ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ تەربىيە قىلىنسا، بۇلارنىڭ سەۋۋىدىن تەڭرىم
سىزنىمۇ، مېنىمۇ ھاجىتىمىزدىن چىقارسا ھەجەپ ئەمەس. كورۇنۇ-
شىچە، بۇلار كىشىلەردىن خەيرى-ساخاۋەت تىلەيدىغانلاردىن
ئەمەس...بۇلار ئۆيلىرى ۋەيران قىلىنغان، پۇل-ماللىرى تالاڭ-
تاراجغا ئۇچرىغان بىچارىلەرگە ئوخشايدۇ." "بۇ سوز بىلەن مېنى
ئۇلارنى كورۇشكە تەشنا قىلىپ قويدىڭىز. قېنى ئۇلار، مەن بىر
كورەي" دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ. ئاقساقال ئۇلارنى باشلاپ كىرىپتۇ.
پىتنە بىلەن غەنىمىنىڭ ئانىسى بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى تارتى-
نىپ-قورۇنۇپ، قۇتۇلقۇلۇپىنىڭ يېنىغا كىرىپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپ
ئۇلارغا نەزەر سېپىتۇ. ئۇلار جاپا-مۇشەققەت ئىچىدە ياشاپ
تۇرۇپمۇ گۈزەللىكىنى يوقاتمىغان ئىكەن. قۇتۇلقۇلۇپىنىڭ ئىچى
سېرىلىپ يىغىسى تۇتۇپتۇ. بۇلارنىڭ كورۇنۇشىدىن ئاللىقانداق بىر
ئۇلۇغۋارلىقنىڭ ئىزلىرىنى سېزىپتۇ. "ئەي مەلىكەم، سىز بىلەن
بىز ئېزىلگەن پېقىرلارنى ساۋاپلىق ئۇچۇنلا ئىستەيمىز ۋە ياخشىلىق
قىلىمىز، — دەپتۇ ئاقساقال، — بۇلار بولسا ھەقىقەتەن خارلانغان،
ئازاپلانغان، خانۇ-ۋەيران بولغان كىشىلەر. بىزنىڭ قىلغان ياردى-
مىمىز ھېچقاچان زايە كەتمەيدۇ". ئانا-بالا ئىككىسى ھوڭرەپ يىغلاپ

تاشلاپتۇ. ئۇيىدە كېسەل ئازاۋنى تارتىۋاتقان، لېكىن بار-يوقلە-
غىنى تېخى ئۇقمىغان ئوغلىنى ئەسلەپتۇ. يىغا يەنە كۆچىيىپتۇ.
قۇتۇلقۇلۇپمۇ ئۇلارغا ئىچى ئاغرىپ يىغلاپتۇ. "ئىستەپ يۈرگەن
ئوغلىمىز غەنىم ئىبنى ئايۇپقا ساق-سالامەت يەتكۈزۈشنى تەڭرىنىڭ
ئۆزىدىن سورايمىز..." دەپتۇ غەنىمنىڭ ئانىسى. قۇتۇلقۇلۇپ، بۇ
گەپنى قىلغۇچى كىشىنىڭ غەنىمنىڭ ئانىسى، ياش قىز بولسا غەنىمنىڭ
سىڭلىسى ئىكەنلىكىنى بىلىپ ئۇلاردىن بەكراق يىغلاپتۇ، ھەتتا
ئۆزىنى تۇتالماي ھۇشىدىنمۇ كېتىپتۇ. بىر ئازدىن كېيىن ئۇ
ھۇشىغا كېلىپ: "سىلەر خاپا بولماڭلار! بۇگۈن بەختلىك ھاياتىڭ-
لارنىڭ باشلانغان كۈنى. شۇنداقلا قايغۇلۇق سەرگۈزەشتىڭلارنىڭ
ئاخىرلاشقان كۈنى، بۇگۈندىن باشلاپ سىلەر غەم-قايغۇ، جاپا-
مۇشەققەتتىن قۇتۇلدۇڭلار ۋە ئۇنىڭ بىلەن خوشلاشتىڭلار..."
دەپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى
توختاتتى.

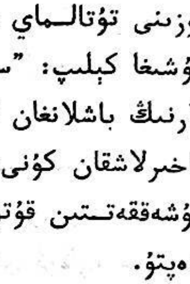

قىرىق توتىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

قۇتۇلقۇلۇپ ئۇلارغا: "كۆڭلۈڭلارنى يېرىم قىلماڭلار!" — دەپ تەسەللى ئېيتىپتۇ، كېيىن ئاقساقالغا: بۇلارنى ئۆيىگە ئېلىپ بېرىپ ياخشىراق قاراپ قويۇشنى، ھاممامغا ئېلىپ بېرىپ يۇيۇندۇرۇشنى، يېڭى كىيىملەرنى سېتىپ ئېلىپ كېلىپ كىيگۈزۈشنى، تۇرمۇشىدىن

ئوبدان خەۋەر ئېلىشنى، ئۇلارنى ھۆرمەتلەش توغرىسىدا خوتۇنىغا ياخشىراق چۈشەندۈرۈپ قويۇشنى تاپىلاپ پۇل بېرىپتۇ.

ئەتىسى قۇتۇلقۇلۇپ ئاقساقالنىڭ ئۆيىگە بېرىپتۇ. ئۇنىڭ خوتۇنى بىلەن كۆرۈشۈپتۇ. ئاقساقالنىڭ خوتۇنى ئۇنى ھۆرمەت بىلەن كۈتۈۋاپتۇ. كۆرسەتكەن ھۆرمىتى ئۈچۈن قۇتۇلقۇلۇپ ئۇنىڭغا رەھمەت ئېيتىپتۇ. ئاقساقالنىڭ خوتۇنىدىن ئانا-بالا ئىككى مېھماننىڭ ئەھۋالىنى، قىلىنغان خەير-خالىقلىرىنى سوراپ بولۇپ، ئۇلارنىڭ قېشىغا كىرىپ تۇرۇشۇپتۇ، سۆزلىشىپتۇ. كېيىن ئاقساقالنىڭ خوتۇنىدىن كېسەل يىگىتنىڭ ئەھۋالىنى سوراپتۇ. ئاقساقالنىڭ خوتۇنى كېسەلنىڭ بىر خىلدا ئىكەنلىكىنى ئېيتىپتۇ. "يۈرۈڭلار! — دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ ئانا-بالا ئىككىسىگە، — ئاغرىقنى يوقلاپ چىقايلى!"

ھەممىسى ئاغرىقنىڭ قېشىغا كىرىپ ئولتۇرۇپتۇ. ھىجرانلىق دەردى بىلەن ئازاپلانغان غەنىمنىڭ قۇلىقىغا قۇتۇلقۇلۇپنىڭ ئاۋازى كىرىپتۇ. ئۇ بەكمۇ ھالىدىن كەتكەن ئىكەن، تېرىسى ئۇستىخىنىغا چاپلىشىپ، بىر تېرە-بىر سۆڭەك بولۇپ قالغان ئىكەن. قۇتۇلقۇلۇپنىڭ يۇمشاق ۋە شېرىن سۆزىنى ئاڭلاپ غەنىمنىڭ چىقىپ كەتكەن جېنى يېنىپ كىرگەندەك بوپتۇ. زورۇقۇپ ياستۇقتىن بېشىنى كۆتۈرۈپ تۇرۇپ: "قۇتۇلقۇلۇپ!" دەپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپ ئۇنىڭغا زەن سېلىپ قاراپتۇ. ئۇنىڭ غەنىم ئىكەنلىكىنى بىلىپ: "لەببەي!..." دەپ جاۋاپ قايتۇرۇپتۇ. "ماڭا يېقىن كەل!..." دەپتۇ غەنىم. "سۆيۈملۈكىدىن ئايرىلىپ ئۇزاققىچە ئازاپلانغان غەنىممۇ سەن؟..." دەپ سوراپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ. "ھە...مەن، غەنىم ئىبنى ئايۇپ..." دەپتۇ يىگىت ئاستا. ئانىسى بىلەن سىڭلىسى ئۇنىڭ

جاۋابىنى ئاڭلاپ، ئىختىيارسىز چۇۋۇلدىشىپ كېتىپتۇ. خوشلۇغىدىن ھۇشلىرىنى يوقىتىپ يىقىلىپتۇ. ھۇشلىرىغا كېلىپ: "خۇداغا شۈكرى، سەن بىلەن ئاناڭ، سىڭلىڭ ۋە مەن قايتىدىن يۈز كۆرۈشتۇق، — دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ غەنىمگە يېقىن كېلىپ ئولتۇرۇپ، — مەن سېنىڭ ماڭا قىلغان پۈتۈن ياخشىلىقلىرىڭنى خەلىپىگە ئېيتتىم. ئۇ مېنىڭ سۆزۈمگە ئىشەندى." ئۇ يەنە خەلىپىنىڭ غەنىمنى ئەپۇ قىلغىنىنى، ئۇنى كورمەكچى بولغانلىقىنى، ئۆزىنى ئۇنىڭغا بېغىشلاپ بەرگەنلىكىنى تولۇق سۆزلەپ بېرىپتۇ. غەنىم بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، ناھايىتى خۇرسەن بوپتۇ. كېيىن ئۇ، ئانىسىغا، سىڭلىسىغا قاراپ ئۇلار بىلەن سۆزلىشىپتۇ. "مەن سىلەرنى قۇتلۇقلاپ كەلگەچكە، سىلەر بۇ يەردىن قوزغالماڭلار!" دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ، ئاندىن قەسىرگە مېڭىپتۇ. غەنىمنىڭ ئۆيىدىن ئېلىپ بارغان ساندۇقنى ئېچىپ، ئۇنىڭ ئىچىدىن يەتكىدەك تىللا ئاپتۇ. ئۇ، پۇللارنى ئاقساقالغا بېرىپ: "بۇ پۇللارنى ئېلىڭ! — دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ ئاقساقالغا، — بۇلارغا ئەڭ ئېسىل كىيىملىكلەردىن تۆت - بەش قۇردىن ئېلىپ كېلىڭ! ئۇنىڭدىن باشقا كېرەكلىك نەرسىلەرنىمۇ ئۆزىڭىز قوشۇپ ئېلىپ كېلىڭ!" كېيىن ئۆزى ئۇلارنى ھاممامغا ئۇۋەتىپتۇ. خادىملەرگە ئۇلارنى يۇيۇندۇرۇشنى بۇيرۇپتۇ. ھاممامدىن چىقىشىغا ئۇلگۇرتۇپ، ئالما ۋە باشقا مېۋىلەرنىڭ سۈيىدىن قىلىنغان شەربەتنى تەييارلىتىپ قويۇپتۇ. ئۇلارغا يەنە ھاممامدىن چىقىشى بىلەن ئاقساقال ئارقىلىق ئالدۇرۇپ كېلىنگەن يېڭى كىيىملەرنى كىيگۈزۈپتۇ. ئۇلارنىڭ بىرى ئاي، بىرى كۈندەك نۇرلىنىپ، چىرايلىق بولۇپ كېتىپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپ ئۇلارنىڭ يېنىدا ئۈچ كۈن تۇرۇپتۇ. ئۇلار ئۈچۈن ئەڭ لەززەتلىك، ئەڭ كۈچلۈك تائاملارنى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئەتكۈزۈپ بېرىپتۇ. بۇلار خىلىلا تۈزۈلۈپ، پۇت ـ قوللىرىغا ماغدۇر كىرىپتۇ. تونىنچى كۈنى قۇتۇلـقۇلۇپ ئۇلارنى يەنە ھامـماملغا ئەۋەتىپتۇ، ھاممامدىن چىقىشى، بىلەن يېڭى كىيىملەرنى كىيگۈزۈپتۇ. ئۇلارنى خاتىرجەم قىلىپ قويۇپ، قۇتۇلـقۇلۇپ خەلىپە ئوردىسىغا قاراپ مېڭىپتۇ. خەلىپىنىڭ قېشىغا كىرىپ، ئىگىلىپ تازىم قىلىپ، تىز چوكۈپ ئولتۇرۇپ، خەلىپىگە غەنىم ئىبنى ئايۇپنى تاپقانلىقىنى خەۋەر قىپتۇ، بالىسىنىڭ دەردى پىراقىدا خانىۋەيران بولۇپ كەلگەن غەنىمنىڭ ئانىسى بىلەن بىچارە سىڭلىسىنىمۇ تاپقانلىقىنى ئېيتىپتۇ. خەلىپە قۇتۇلقۇلۇپنىڭ سوزىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، جەپەر ۋەزىرگە: غەنىم ئىبنى ئايۇپنى، ئۇنىڭ ئانىسىنى، سىڭلىسىنى ئوردىغا ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ. جەپەر ۋەزىر قۇتۇلـقۇلۇپنىڭ ھەمراھلىقىدا ئاقساقالنىڭ ئويىگە بېرىپتۇ ۋە غەنىم بىلەن كورۈشۈپتۇ. غەنىم جەپەر ۋەزىرنىڭ ھورمىتى ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. ”خەلىپە سىزنى كورۈشنى خالايدۇ. بىز سىزنى خەلىپىنىڭ ھۇزۇرىغا ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن كەلدۇق“ دەپتۇ جەپەر ۋەزىر. غەنىمنى خەلىپىنىڭ ئالدىغا كىرگەندە دادىل تۇرۇپ نۇتۇق سوزلەشكە دالالەت قىپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپ ئۇنىڭغا ئېسىل كىيىملەر كىيگۈزۈپتۇ. خەلىپىنىڭ يېنىدىكى كىشىلەرگە ئىنئام قىلىش ئۈچۈن جىق تىللا بېرىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، غەنىم ئىبنى ئايۇپنىڭ بەخت تېگى ئېتىپ، ئىقبال يۇلتۇزلىرى تەلەي كوكىدە نۇر چېچىپتۇ...

جەپەر ۋەزىر غەنىم بىلەن ئۇنىڭ ئانىسى ۋە سىڭلىسىنى ئېلىپ ئوردىغا مېڭىپتۇ، سارايغا كىرىپتۇ. غەنىمنىڭ كوزى خەلىپىگە، ئۇنىڭ يېنىدىكى ۋەزىرلەرگە، ئەمىرلەرگە ۋە باشقا سەۋلەتلىك دولەت ئەرباپلىرىغا چۈشۈپتۇ. ئۇ، ئوزىدىكى بار ماھارەتىنى ئىشقا

جاۋابىنى ئاڭلاپ، ئىختىيارسىز چۇۋۇلدىشىپ كېتىپتۇ. خوشلۇغىدىن ھۇشلىرىنى يوقىتىپ يىقىلىپتۇ. ھۇشلىرىغا كېلىپ: "خۇداغا شۈكرى، سەن بىلەن ئاناڭ، سىڭلىڭ ۋە مەن قايتىدىن يۈز كورۇشتۇق، — دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ غەنىمگە يېقىن كېلىپ ئولتۇرۇپ، — مەن سېنىڭ ماڭا قىلغان پۈتۈن ياخشىلىقلىرىڭنى خەلىپىگە ئېيتتىم. ئۇ مېنىڭ سوزۇمگە ئىشەندى." ئۇ يەنە خەلىپىنىڭ غەنىمنى ئەپۇ قىلغىنىنى، ئۇنى كورمەكچى بولغانلىغىنى، ئوزىنى ئۇنىڭغا بېغىشلاپ بەرگەنلىكىنى تولۇق سوزلەپ بېرىپتۇ. غەنىم بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، ناھايىتى خۇرسەن بوپتۇ. كېيىن ئۇ، ئانىسىغا، سىڭلىسىغا قاراپ ئۇلار بىلەن سوزلىشىپتۇ. "مەن سىلەرنى قۇتلۇقلاپ كەلگەچكە، سىلەر بۇ يەردىن قوزغالماڭلار!" دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ، ئاندىن قەسىرگە مېڭىپتۇ. غەنىمنىڭ ئويىدىن ئېلىپ بارغان ساندۇقنى ئېچىپ، ئۇنىڭ ئىچىدىن يەتكىدەك تىللا ئاپتۇ. ئۇ، پۇللارنى ئاقساقالغا بېرىپ: "بۇ پۇللارنى ئېلىڭ! — دەپتۇ قۇتۇلقۇلۇپ ئاقساقالغا، — بۇلارغا ئەڭ ئېسىل كىيىملىكلەردىن تۆت - بەش قۇردىن ئېلىپ كېلىڭ! ئۇنىڭدىن باشقا كېرەكلىك نەرسىلەرنىمۇ ئوزىڭىز قوشۇپ ئېلىپ كېلىڭ!" كېيىن ئوزى ئۇلارنى ھاممامغا ئۇۋەتىپتۇ. خادىملەرگە ئۇلارنى يۇيۇندۇرۇشنى بۇيرۇپتۇ. ھاممامدىن چىقىشىغا ئۇلگۇرتۇپ، ئالما ۋە باشقا مېۋىلەرنىڭ سۈيىدىن قىلىنغان شەربەتنى تەييارلىتىپ قويۇپتۇ. ئۇلارغا يەنە ھاممامدىن چىقىشى بىلەن ئاقساقال ئارقىلىق ئالدۇرۇپ كېلىنگەن يېڭى كىيىملەرنى كىيگۈزۈپتۇ. ئۇلارنىڭ بىرى ئاي، بىرى كۈندەك نۇرلىنىپ، چىرايلىق بولۇپ كېتىپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپ ئۇلارنىڭ يېنىدا ئۈچ كۈن تۇرۇپتۇ. ئۇلار ئۇچۇن ئەڭ لەززەتلىك، ئەڭ كۈچلۈك تائاملارنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئەتكۈزۈپ بېرىپتۇ. بۇلار خېلىلا تۇزۇلۇپ، پۇت ـ قوللىرىغا ماغدۇر كىرىپتۇ. تۈنۈگۈنكى كۈنى قۇتۇلقۇلۇپ ئۇلارنى يەنە ھاممامغا ئۇۋەتىپتۇ، ھامماممدىن چىقىش بىلەن يېڭى كىيىملەرنى كىيگۈزۈپتۇ. ئۇلارنى خاتىرجەم قىلىپ قويۇپ، قۇتۇلقۇلۇپ خەلىپە ئوردىسىغا قاراپ مېڭىپتۇ. خەلىپىنىڭ قېشىغا كىرىپ، ئېگىلىپ تازىم قىلىپ، يەر چوكۇپ ئولتۇرۇپ، خەلىپىگە غەنىم ئىبنى ئايۇپنى تاپقانلىقىنى خەۋەر قىپتۇ، بالىسىنىڭ دەردى پىراقىدا خانۇەيران بولۇپ كەلگەن غەنىمنىڭ ئانىسى بىلەن بىچارە سىڭلىسىنىمۇ تاپقانلىقىنى ئېيتىپتۇ. خەلىپە قۇتۇلقۇلۇپنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، جەپەر ۋەزىرگە: غەنىم ئىبنى ئايۇپنى، ئۇنىڭ ئانىسىنى، سىڭلىسىنى ئوردىغا ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ. جەپەر ۋەزىر قۇتۇلقۇلۇپنىڭ ھەمرالىقىدا ئاقساقاللىق ئۆيىگە بېرىپتۇ ۋە غەنىم بىلەن كۆرۈشۈپتۇ. غەنىم جەپەر ۋەزىرنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. "خەلىپە سىزنى كۆرۈشنى خالايدۇ. بىز سىزنى خەلىپىنىڭ ھۇزۇرىغا ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن كەلدۇق" دەپتۇ جەپەر ۋەزىر. غەنىمنى خەلىپىنىڭ ئالدىغا كىرگەندە دادىل تۇرۇپ نۇتۇق سۆزلەشكە دالالەت قىپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپ ئۇنىڭغا ئېسىل كىيىملەر كىيگۈزۈپتۇ. خەلىپىنىڭ يېنىدىكى كىشىلەرگە ئىنئام قىلىش ئۈچۈن جىق تىللا بېرىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، غەنىم ئىبنى ئايۇپنىڭ بەخت تېپىگى ئېتىپ، ئىقبال يۇلتۇزلىرى تەلەي كۆكىدە نۇر چېچىپتۇ...

جەپەر ۋەزىر غەنىم بىلەن ئۇنىڭ ئانىسى ۋە سىڭلىسىنى ئېلىپ ئوردىغا مېڭىپتۇ، سارايغا كىرىپتۇ. غەنىمنىڭ كۆزى خەلىپىگە، ئۇنىڭ يېنىدىكى ۋەزىرلەرگە، ئەمىرلەرگە ۋە باشقا سەۋلەتلىك دۆلەت ئەرباپلىرىغا چۈشۈپتۇ. ئۇ، ئۆزىدىكى بار ماھارەتنى ئىشقا

ساپتۇ. ناھايىتى يېقىملىق، ئىنتايىن تاتلىق سوزگە كىرىشىپتۇ.
كېيىن بېشىنى توۋەن سېلىپ تۇرۇپ، بۇ شېئىرلارنى ئوقۇپتۇ:

مەرتىۋىسى يۈكسەك، لۈتپى گۈزەل ئىنسانى بىيابان،
ئەي ئۇلۇغ زات!...سالامىڭغا شاھلار باش قويغان.
ئۇلۇغ مەقسەت ئىگىلىرى، كىملەردۇر؟ ساڭا ئايان،
سەندىن قېچىپ قۇتۇلماس ھەرقانداق سىرلار ھامان.

ئوت بىلەن سۇ بالاسىغا كىم دۇچار بولسا ئەگەر،
باش ئىگىپ ئايىغىڭغا: "خالاس قىلغىن بىزنى دەر".
ناھەق زۇلۇم كورگەنلەر دەرگاھىڭغا كېلىشەر،
ئاجىزلارنىڭ سايىۋىنى، مەدەتكارى ئۇلۇغ ئەر.

دەشتۇ-سەھرا تارلىق قىلۇر شوكىتىڭ-ھەيۋىتىڭگە،
يۇلتۇزلارنى قوزۇق قىلىپ چېدىر تىككىن ئاسمانغا...
ھەيران بولسۇن پەرىشتىلەر ئەركانۇ-دولىتىڭگە،
داڭقىڭ سېنىڭ شامالدەك تېز تارقالسۇن كەڭ جاھانغا.

ئەقلىڭ يەتتە ئىقلىم ئۈچۈن دائىم بولسۇن باراۋەر،
يەر يۈزىدە ئادالىتىڭ، دەريا بولۇپ، ئاقسۇن زەر...
مەدھىيەڭنى شۇ شېئىرىمدا قىلدىم قىسقا-مۇختەسەر،
سىياسەتتە، ئادالەتتە كامال تاپقىن، قۇچ زەپەر.

* * *

ئايا، تاجدار ئادىل جاناپ!
ماڭا قىلدىڭ ياخشىلىق بىھساپ.
ئادالەت بىرلە يەر يۈزى تېچ تۇرار،
پەلەكتە قۇياشمۇ نۇرىن چاچار.
كىمكى دوست ساڭا ئىزىز بەختىيار،
دۇشمىنىڭ ھەر جايدا بولۇر خارىزار...

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

غەنىم ئىبنى ئايۇپ شېئىرىنى تۈگىتىپ باش ئېگىپ تۇرۇپتۇ. خەلىپە ئۇنىڭ ئىبارىلىرى يېقىملىق بۇ شېئىرىدىن زوقلىنىپتۇ.

قىسسە شۇ يەرگە يەتكەندە تاڭ ئاتتى، شەھرىزاد ھېكايىسىنى توختاتتى.

قىرىق بەشىنچى كېچە

— ئەي بەختلىك شاھ، — دەپ داۋام قىپتۇ شەھرىزاد ھېكايىسىنى.

خەلىپە قۇتۇلقۇلۇپنىڭ دېگەنلىرىنى ئەسلەپ، غەنىمگە قاراپ: "يېقىنراق كەل!" دەپتۇ. غەنىم خەلىپىنىڭ قېشىغا بېرىپتۇ. "بېشىڭدىن ئۆتكەنلەرنى سۆزلەپ بەر!" دەپتۇ خەلىپە.

غەنىم ئىبنى ئايۇپ ئولتۇرۇپ، قۇتۇلقۇلۇپنى قەۋرىستانلىقتا تاپقىنىدىن تارتىپ ھازىرغىچە بېشىغا چۈشكەن ھەممە ۋەقەلەرنى باشتىن - ئاخىرىغىچە مەزمۇنلۇق قىلىپ سۆزلەپ بېرىپتۇ. خەلىپە غەنىم ئىبنى ئايۇپنىڭ سۆزىنىڭ توغرىلىقىغا ئىشىنىپتۇ، رەھمى كېلىپ ئۇنىڭغا تۈرلۈك جابدۇقلار بىلەن جاھازلانغان مەخسۇس بىنا بېرىپتۇ. "ئەي غەنىم، مېنىڭ بۇيرۇغۇم بىلەن ساڭا سېلىنغان زىيانلارنىڭ بەدىلىگە خالىغىنىڭنى ئېلىپ، مەندىن رازى بولغىن!" دەپتۇ خەلىپە. "قۇللىرىنىڭ مېلى - جېنى خوجىسى ئۈچۈندۇر" دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ غەنىم. بۇ سۆز خەلىپىگە يېقىپتۇ. خەلىپە ئۇنىڭغا يەنە نۇرغۇن پۇل - مال بېرىپتۇ. ئۇنى ئۆزىنىڭ ئۇلپەتلىرى قاتارىغا قوشۇپتۇ. ئانىسى بىلەن سىڭلىسىنى شۇ بىناغا ئېلىپ كىرىپ ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ. خەلىپە غەنىمنىڭ ھوسنى - جامالىدا

تەڭدىشى يوق سىڭلىسى بارلىقىنى ئاڭلاپ كىشى قويۇپتۇ، غەنىمە-دىن ئۇنى سوراپتۇ. غەنىم كەلگەن ئەلچىلەرگە: "ئۇ، خەلىپىنىڭ كېنىزىكى" دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ. خەلىپە يۈزمىڭ تىللا پۇل خىراجەت قىلىپ، قازى ۋە گۇۋاھلارنى ھازىرلاپتۇ. قۇتۇلقۇلۇپنى غەنىمگە، غەنىمنىڭ سىڭلىسىنى خەلىپە ئۆزىگە نىكاھ قىلدۇرۇپتۇ. بۇ ۋەقەنى يېزىپ خەزىنىدە ساقلاشنى بۇيرۇپتۇ.

"ئەي بەختلىك شاھ، ئۆمەر ئىبنى نۇئمان، ئۇنىڭ ئوغۇللىرى شەررىكان ۋە زۇئۇلماكان ھەم قىزى نۇزھەتۇززاماننىڭ ھىكايىسى بۇنىڭدىنمۇ قىزىق" دەپتۇ شەھرىزاد.

"ئانداق بولسا شۇ ھىكايىنى باشلا!" دەپتۇ شاھ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

الف ليلة وليلة

مىڭ بىر كېچە (1)
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا كىتاپخانىسى تارقىتىدۇ
مىللەتلەر باسما زاۋۇدىدا تىزىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇدىدا بېسىلدى
1980 - يىل 7 - ئاي 1 - نەشرى
1980 - يىل 7 - ئاي 1 - بېسىلىشى
كىتاپ نومۇرى: M10098.333
باھاسى: 0.97 يۈەن

مۇقاۋىسىنى ۋە رەسىملىرىنى خۇ ياۋشەن ئىشلىگەن

书号: M10098·333
定价: 0·97元